

ספר
באר החיים

ביאור רחב צח וברור
על תבנית
בית המקדש הראשון
בספרי מלכים ודברי הימים
על פי חז"ל
ורבותינו המפרשים

בחסדי ה' יתברך עלי
אברהם חיים
בלאאמו"ר הרה"ג רבי חנוך העניך שליט"א
אפפמאן

בית שמש ה'תשע"ג

י"ל ע"י

'באר החיים' - המרכז לבית המקדש והמשכן

בית שמש

ידוע מאמר החכם כשם שא"א לבר בלי תבן, כך א"א לספר בלי שגיאות, ע"כ נבקש מכל המעיין בספר שיואיל בטובו לשלוח הארות והערות, חידושים וצינונים ומ"מ, וכל דבר המתחדש ומתברר, או תיקונים, וכדומה, אל: 'באר החיים' ת.ד. 8031 בית שמש.

ניתן להשיג את הספר, לבודדים ולכמויות, במס': 05041-94471

להשיג את הספר

קרית ספר:
ר' ישראל נאגר
08-9741760

בית שמש:
א. ח. אופמן
05041-94471

© כל הזכויות שמורות

המשכן והעיר
המשכן
050-41-944-71

לתשומת לב

ספר זה בא בזאת בשני אופנים, עבור שני אופני לימוד:

הביאור המופיע בחלק העליון של העמוד, נועד למבקשים ללמוד ולהבין בקלות, בפשטות ובמהירות.

ואילו העיונים הנקראים 'מי הבאר', המופיעים בחלק התחתון של העמוד, נועדו עבור הלומדים המבקשים גם להתעמק בעומק הדברים והשיטות.

עם זאת, כדי שלא להכביד על הלומד, לא הבאנו ב'מי הבאר' מדי הרבה עיונים ושיטות, רק כפי הצורך ולפי הענין – ו'תן לחכם ויחכם עוד'.

תשובות ומכתבים שקבלנו ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

תחלה היו ד' זה אמע"ה מע"ה (והוא שנה י"ד ספ"ד) גכ"ח ונאלץ ד' ידיתם ופ"ה
ד"א מעומד והמוכני היו מורידין קל"ז וד"ת פאזון לא ר"ה מוכני.
"ש"ח ר"ח ה'ס"ב יג' יקד

תחלה היו ב' זה למעלה מזה והוא עשה י"ב סביבות הכיור ונמלו ב' ידיהם ורגליהם
בב"א מעומד והמוכני היו מורידין בגלגל ובבית ראשון לא ר"ה מוכני
יישר כח על הספר יגל יעקב

ע' ת"י יומא ל"ח א' שהיו משקעין אותו
כל לילה בים שעשה שלמה

ע' תו"י יומא ל"ח א' שהיו משקעין אותו
כל לילה בים שעשה שלמה

כאמ' א"ה מפ"ס

כשתהי' א"ה תכנס

דוד בהרה"צ מוהר"ר ישראל מרדכי

זצוקללה"ה טווערסקי

רחוב גבעת משה 10

ראחמיסטרייווקא - ירושלים עיה"ק ת"ו

ת.ד. 6719

בעזה"י אני אכתב תמוז מש/ך יפה

הנה נאיתי את הקניינים על צנן בנן
בית העקש הנאשון אשר הרה"ה הנצלה והיקר
אולי אפרעם חם אלקאן גליטא ממשיגי תשבי
העיו בית שמש מעצב אהרציה אלוו צולם
והצנן גימא אצטוק בצנן בנן בית העקש
בימי בין המצות ואחרי אבנן אהרציה, אבאלי עפ
אהרציה ויהוסף ביאורים ומידושים נאים בצננים
אלו הנני אברט ליצב אינו ברוב והפאחה
ונת ושבב בבית ה' ל ימי חיו אהרבל צוד
פעלים אמרה אהרבל מרה ואהרציה נאמהרה מל
לצב אלוו בבנן בית העקש השליש בבא
המצב אימצה קיובה
בא/ד אלוועיסק

הסכמת כ"ק מרן גאב"ד ירושלים שליט"א

302

בשמה הרני מלכא אבר' יצבי הכה הגאון גאון
 ברכה אלה האשר ה' אברהם חיים אפרחון גאון גאון
 גורת בית המקדש הראשון עפ"י מאמרי חז"ל יזכה להפיץ
 ספרו בהצלחה ולהמשיך להרביץ תורה בכתב ובע"פ
 מתוך נחת והצלחה בכל דרכיו. והריני חותם באהבה
 יצבי בית יצבי
 יצחק טובי' ווייס

בס"ד

בשמה הרני מצטרף לדברי ידידי הרב הגאון שליט"א
 (הגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א)

בברכה להרב האברך ר' אברהם חיים אופמאן שליט"א בביאור

צורת בית המקדש הראשון עפ"י מאמרי חז"ל, יזכה להפיץ

ספרו בהצלחה ולהמשיך להרביץ תורה בכתב ובע"פ

מתוך נחת והצלחה בכל דרכיו. והריני חותם באהבה

יצחק טובי' ווייס

ידיד בית אבותיו

NACHLA UMENUCHA - BET SHEMESH

נחלה ומנוחה-בית שמש

בס"ד, יום פ' מעץ חַיִּים

ה'תש"ח יצא חזק לילוי. א"ח הכ"ח ק"ל

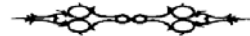
בין המצרים יזרח אור לישראל נתן הבהן קופשיץ

דוד צבי שלמה הורונצ'יק

מראדושיץ

בית שמש

ת.ד. 571

ימי הרחמים והסליחות תשע"ב

בס"ד

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו האברך כמדרשו הרה"ח ר' אברהם חיים אפפמאן שליט"א בן ידידינו הרב החסיד רבי חנוך העניך שליט"א אשר זה כמה שנים עוסק במלאכת שמים ומתעסק בקדשים ללבן ולבאר להאיר ולהבהיר את מקום הקודש אשר עיני ישראל משתוקקים לה בית מקדשינו ותפארתנו.

ושמחתי באומרים לי בית ה' נלך שעתה הולך ומדפיס את חיבורו "באר החיים" ביאורים הערות והמחשבות בעניני בית המקדש אשר סידר וערך בטוב טעם ודעת בשפה ברורה ובוודאי יהיה לתועלת לכל אשר יעסוק בהם.

ומדי דברי בו זכור אזכרנו לזקנו האי גברא רבה ויקרא ידידינו הגאון החסיד המפואר רבי יעקב צבי אפפמאן זצ"ל משרידי דור דעה אשר האציל מתורתו ויראתו בעירנו ורבים נהנו ממנו עצה ותושיה.

וזאת הברכה ימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ותזכו לזכות את ישראל מתוך שמחה ונחת בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים ונזכה לאור פניך עלינו אדון נשא בבית נכון ונשא בביאת משיח צדקנו במהרה.

דוד צבי
שלמה הורונצ'יק
3/5
ה'תשע"ב

אהרן בידרמן

בהרה"צ מלעלוב וצוק"ל
רח' מנחת יצחק 15 בית שמש

— ♦ —

בס"ד, ר"ח מנחם אב תשע"ב

בין המצרים נשמע המכשר על ההרים

חובא לפני ספר באר החיים בו יבואר ענין צורת בית המקדש הראשון
והמסתעף המובא בספר מלכים ודברי הימים והוא מיוסד על פי דברי חז"ל
והמפרשים, לתועלת ללומדים ומעיינים להבין הכתובים, וכבר קלסוהו רבנן.

נלקט ונערך במוטו"ד ע"י האברך ברוך הכשרונות הרב אברהם חיים
אופפמאן שליט"א, מתושבי עירנו שהרחיב והשכיל כיד ה' הטובה עליו
להגדיל תורה ולהאדירה.

ויהי רצון והימים האלו יהפכו לששון ולשמחה, ומהרה יחוש ויגאלנו ויבנה
בית מקדשנו ותפארתנו, ונזכה ונחיה ונראהו עין בעין בשובו אל נהו.

אשר
ביריב מילר
33

Shmuel Brandsdorfer

Rabbi & Head of
Kollel "Bnei Yerushalayim"

24 Harav Mibrisk St.
Beit Shemesh
E. israel

שמואל בראנדסדארפער

מו"ץ בהעדה החרדית
ראש כולל אברכים לחראה
"בני ירושלים"
בעידית בית שמש
רח' הרב מברסק 24
בית שמש

בס"ד

יום ג' לס' ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו'
כ"ו מנ"א תשע"ב

בא לפני האברך כמדרשו, חוב"ט, הרה"ח רבי אברהם חיים
אפמאן שליט"א, בן ידידי הרב החסיד רבי חנוך העניך שליט"א,
מפק"ק בית שמש ת"ו, ובידו הספר העומד לצאת לאור בעניני
ביהמ"ק הראשון, והספר מדבר בעד עצמו, בהיותו קילורין
לעיניים הן בחלק הביאור והן בחלק העיונים, והוא מיוסד ע"פ
דברי חז"ל ורבותינו המפרשים, ובוודאי ישמח לב מבקשי ה',
דורשי ה' המחכים לבנין אריאל, לעסוק בעניני המקדש ולהתכונן
לקראת הבית השלישי שיבנה במהרה בימנו.

בעזרתו של הספר הנוכחי, יוכל כל לומד, וכל מלמד, למן בני
תורה ועד תינוקות של בית רבן, לבוא בשערי המקדש ולהבין
רזיו וצפונותיו, ע"פ פשט וע"פ עמקות. כאשר תחזינה עיני כל
לומד – אשר נהורא נפיל בבי מדרשא.

ולא באתי, כי אם להעיד על הרב המחבר שליט"א, על שהנני
מכירו ומכיר את המשפחות החשובות, תושבי קרייתנו המעטירה,
אשר מדובר על יראי ה' וחושבי שמו לתפארת ולתהילה – ואשרי
חלקו שזכה להעמיק בענין גדול זה ולזכות את הרבים כפי
מידתו. ואמינא לפעלא טבא יישר, ומאת ה' ישא ברכתו לטב
ולחיין ולשלם.

בכל חותמי ברכה, לכבוד התורה ולומדיה

שמעון בראנדסדארפער
בית שמש

הרב שמואל חיים דומב
רב ביהכ"נ חניכי הישיבות הגבעה הדרומית
מו"צ וחבר ביה"ד מודיעין עילית
ומו"ל משך חכמה השלם

יום ג', כג תשרי – אסרו חג – תשע"ג

מכתב ברכה

למע"כ האברך כפשוטו ומדרשו, חו"ב טובא הרה"ג המופלג ר' אברהם חיים אפפמאן שליט"א. לשמחה ולעונג היה לי לעבור בין בתרי חבורו החשוב "באר החיים", ובו ביאר ופירש בטוב טעם ודעת צורת בנין בית המקדש הראשון. "ומלאכה" שיש בה גם "חכמה" עשה, לבאר ולפרש "חכמת שלמה – ומלאכת שלמה", עפ"י מדרשי חו"ל ומפרשי התנ"ך הראשונים והאחרונים.

בתוספת "מקלעות" – ציורים, ו"פטורי ציצים" – פרחים (מלכים א' י, יח), להמחיש לכל לומד את תבנית ומעשה המקדש.

ובטוחני שכל מי שילמד בספרו ידלה מ"באר החיים" – "מי באר" מתוקים ומשיבי נפש.

וכבר האריך הכהן הגדול מאחיו מרן ה"חפץ חיים" בגודל חיוב ולימוד סדר קדשים, שבוז שירבו העוסקים תבוא במהרה הנאולה.

ולשון הרמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ד', "בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים. וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל".

ומעתה אם כן חובה גם ללמוד ולהתעסק לדעת צורת בנין בית ראשון. [וראה בתפארת ישראל בבעז ריש מסכת מדות, בשם הר"מ נכתבה מסכת מדות כדי שגדע איך לבנות, ועי"ש מהא דבית שלישי יבנה בידי שמים, עי"ש. וקצת קשה מדוע הר"מ לא הוסיף שגם מפורש בספר דברי הימים. ובמלבי"ם דבה"י ב' ג ג–ד, כתב שעזרא בא לפרש דברים הסתומים והחתומים שבספר מלכים, או להוסיף דברים שלא נזכרו שם, וכן בסיפור בנין הבית לא כתב רק דברים שנתחדשו לו, וכו', עי"ש].

והנני לברכו שיזכה שיפוצו מעינותיו להגדיל תורה ולהאדירה

הכותב למען עמלי התורה ושוקדיה

ותחזינה עינינו ארמון על משפטו במהרה

שמואל חיים דומב

ברכת אבי מורי שליט"א

אור לכ"ג באלול תשע"ב פה בית שמש עיר התורה

אודה השם בכל לבב בסוד ישרים ועדה על אשר זיכני לראות מפרי עמלו של בני בכורי יקירי מחמד עיני ולבי הרה"ג ר' אברהם חיים שליט"א עולה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן.

עיינתי בחיבורך הגדול על צורת בית המקדש הראשון אשר בשם "באר החיים" יקרא, ומה מאוד שמח ורחב לבבי בראותי אותך ב"ה מעלה על הכתוב מנחת עשיר מלאכת מחשבת דבר דבור על אופניו לבאר הפסוקים בספר מלכים ובספר דברי הימים לפי שיטות הראשונים והאחרונים בטוב טעם ודעת, וכאשר ידעתך ביגיעתך הגדולה והעצומה זה שנים ברוחב ועומק הסוגיות לפרטי פרטיהם עד אשר ערכת שלחן מגדים לכל בית ישראל בלשון צח ונקי השווה לכל נפש. וב"ה הפלאת לעשות בהשכל וחכמה רבה וביראה הקודמת לחכמה לברר וללבן כל דבר ודבור, ולהראות מקור טהור בכל העניינים מדברי הגמרא ושיטות רבותינו, וזה מתוך שימוש חכמים ועמלה רבה.

ויתן השי"ת שיפוצו מעיינותיך חוצה להרבות פעלים לתורה ולזכות את הרבים לשמחת לב כל דורשי השם המצפים לראות בבניין בית תפארתנו.

ויה"ר שתזכה להמשיך להיות דבוק בעמלה של תורה ולהוציא לאור עולם עוד ספרים לעשות נחת רוח לבורא כל העולמים, ולהאיר עיניהם ולשמח את לבבם של כלל ישראל בהבנת התורה"ק בעזרת השי"ת.

בהודאה להשי"ת על כל הטובה אשר גמלני ובברכת כתיבה וחתימה טובה
אביך המאחל באהבה רבה

תוכן העניינים

הקדמה.....טו

מלכים.....יט

מלכים א' פרק ו'.....כא

מלכים א' פרק ז'.....עז

עמודי יכין ובועז.....פא

ים של שלמה.....צט

המכונות.....קה

בית שלמה המלך.....קנט

מלכים א' פרק ז' פסוקים א' - י"ב.....קסא

כסא שלמה המלך מלכים א' פרק י' פסוקים י"ח - כ'.....קפד

חנוכת בית המקדש ותפילת שלמה.....קצא

מלכים א' פרק ח'.....קצג

מלכים א' פרק ט' פסוקים א' - ג'.....רלב

דברי הימים.....רלה

דברי הימים ב' פרק ג'.....רלז

דברי הימים ב' פרק ד'.....רנו

חנוכת בית המקדש ותפילת שלמה.....רעט

דברי הימים ב' פרק ה'.....רפא

דברי הימים ב' פרק ו'.....רצג

דברי הימים ב' פרק ז' פסוקים א' - ט"ז.....שטו

חתאים.....שכז

ביאור התוס' בבא בתרא ס"א.....שכט

ביאור התוס' יומא נ"ב.....שלו

שיטת הרמב"ם.....שפה

למזי תורה.....תא

על מפתן עבודת המקדש

"אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבונו של עולם עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואמר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתך בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתך שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית" (תנחומא צו י"ד).

אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו, על הזכות הגדולה להוציא לאור עולם ספר יקר זה. אהללה ה' בחיי אזמרה לאלקי בעודי. מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי על שזיכני והחייני וקימני והגיעני לזמן הזה, לכתוב ולערוך ספר זה על בית המקדש הראשון, ללמוד וללמד את תבנית בתיו וגזוזכיו ועליותיו, וחדריו הפנימים, ובית הכפורת (מלשון הכתוב בדברי הימים א' כ"ח י"א). העסק בצורת הבית, הרי הוא כעסק בנין הבית – בדברי חז"ל דלעיל – ויהי רצון שנזכה בקרוב לבנין בית המקדש השלישי בב"א.

מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. אשרינו מה טוב חלקנו, להגות בתורתו הקדושה, לעשות נחת רוח ליוצרינו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה.

מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, על כל החסד אשר עשית עמדי, ואשר אתה עתיד לעשות עמי.

הספר הזה יקל מאוד בעזרתו ית' על הבנת עניני בית המקדש שבספר מלכים. בספר זה יוכל כל אחד למצוא את מבוקשו, ללמוד ולהבין בנקל ובבהירות את כל צורת בית המקדש הראשון לפרטי פרטיו – ואף את עניניו הסבוכים ביותר. פסוקי בית המקדש הראשון, בספר מלכים וספר דברי הימים, באים בזאת מבוארים בביאור נפלא, לצד איורים מקוריים ומדויקים להפליא. הנושאים ערוכים בדיוק רב ומסודרים דבר דבור על אופניו, מבלי להחסיר פרט ואף על ענין 'התאים' ניתן דגש רחב ונתבאר דבר דבור על אופניו.

הסתום והעמום נעשה פתוח ובהיר, מפורש כשמלה מחוורת. מה שעד עתה דרש הכנה ועבודה גדולה, מוגש בזאת באופן ברור ללא קושי. פסוקים מתבהרים, מושגים מתלבנים, מידות נמדדות, אריח ולבנה חוברים יחדיו ומתגבשים לכדי תמונה מוחשית. מראה הבית מתגלה בכל יפעתו והדרו. תלמידי חכמים, ימצאו בו מקום נרחב, לצד עמך ישראל. בפרט מלמדים ומגידי שיעורים, יגלו כאן כלי עזר יקר למלאכת הקודש – ואף ילדי ישראל עצמם, יוכלו להיכנס בשערי בית המקדש.

שם הספר נאה לו 'באר החיים', בעוסקו בבית המקדש, 'כי היא בית חיינו', והוא הבאר הגדול בבריאה, באר החיים, שקדושתו עולה על גדותיו להשקות ולהרוות חיים וברכה לארץ ישראל ולכל העולם כולו ולכל העולמות. וכמו"כ נרמז בשם הספר שמי ושם אבי.

תעמוד על הברכה נוות ביתי, עזרתי בחיים, עקרת הבית מנב"ת תחי', אשר רק ע"י עזרתה הגדולה הגעתי לספר זה. זכרה לה אלוקי לטובה, ויהי רצון שנזכה בצוותא לכל הטוב.

יחדיו נביע הוקרה וכבוד להורינו היקרים באדם, אצילי הרוח, עובדי ה', אבי מורי הרה"ג רבי חנוך העניך אפפמאן שליט"א ואמי מורתי תליט"א. מורי וחמי הרה"ג רבי יצחק נאגר שליט"א וחמותי תליט"א.

לעד נודה ה' על הזכות הגדולה להיוולד ולהתגדל בתוך ביתם פנימה, שהוא מקדש ומשכן לכבודו ית', ומהם נתעוררה בלבנו התשוקה לדברים שבקדושה. בצדק ייאמר שספר זה משלהם הוא, פרי תפארת באילנם הנאצל. דמותם ומידותיהם והליכותיהם וכל מעשיהם הטובים, הם מקורותיו ומבועיו של באר החיים. על אדניהם ושרשיהם יזכנו ה' – להקים להשי"ת את המשך דורותיהם, לעשות נחת רוח לבורא ית"ש.

ברכות שמים מעל, תודה מיוחדת למוח"ז ר' ישראל נאגר נ"י, מעשיו הטובים מרובים, ובפרט על עזרתו הגדולה לספר, ועודדני כל העת עד לספר השלם, יעזור השי"ת ויזכה לחזות בשוב ה' את שיבת ציון, ויזכה לראות כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם במהרה בקרוב.

הכרת הטוב מיוחדת לכל אלו שעזרו לספר הזה, ואי אפשר לפרטם כי רבים הם, ברם לפניך ה' גלויים הם וידועים. יזכו לכל הברכות ממעון קדשך. שמרם ברכם טהרם רחמם, צדקתך תמיד גמלם.

ויהי רצון שנזכה בעגלא ובזמן קריב לראות בבנין בית מקדשנו ותפארתנו, ונזכה להקרבת הקרבנות, ועבודת הנסכים, ושירת

הלויים, לראות כהנים בעבודתם, ולוים בשירים וזמרים, וישראל בנוויהם. נעלה ונראה ונשתחוה לפני ה' אלקינו, בירושלים עיר הקודש, בבית קדשינו ותפארתינו, במקום אשר בחר, בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, ובכל ראש חודש ובכל שבת, ככתוב על הגאולה העתידה (ישעיה ס"ו כ"ג): 'והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'', בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו בקרוב מאוד.

"יהי רצון מלפניך אבינו מלפנינו אלקינו ידידות אור נפשנו רוחנו ונשמתנו למען בריתך אשר פרת לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות לעולם מלפניך, זכר אהבתנו וחסדנו, והשב שכינתך לבית קדשינו ורחור להשתעשע בנו בימי קדם, כי קשה פרידתך ממונו כפרידת נפשנו מגופנו, המו מעינו, וכלתה נפשנו אל גאלת שכינתך, ואל מעון קדשך, ולרצונך ה' נכספנו, הננו מתחננים ובוכים לפניך ה' אב הרחמן על גלות השכינה, הושיעה ה' שכינתך ודבק נפשנו באהבתך הנעימה והערבה על נפשנו רוחנו ונשמתנו, וייעול מלפנו בתיכלה אמן בן יהי רצון" (לשון רבינו האור החיים' הק' בתפלתו, הובא בסידור כתר נהורא ברדיטשוב).

בהדרת קודש

אברהם חיים אפפמאן

בית שמש יצ"ו

ספר

באר החיים

מלכים

(א) וַיְהִי בְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם, בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ
זֶה, הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל, וַיְבֹן
הַבַּיִת לַיהוָה:

בארבע מאות ושמונים שנה ליציאת מצרים, בחודש השני
שבשנה הרביעית, למלכות שלמה המלך*, בחודש אייר*, ויבן
הבית לה'.

(ב) וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה, שְׁשִׁים־אַמָּה
אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ, וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

הבית אשר בנה המלך שלמה לה' ארכו שישים אמה*. דהיינו*

❧ מי הבאר ❧

א. מלבי"ם כאן.

ב. וזה יוצא כך מכיוון שמונין למלכים מניסן. מלבי"ם.

ג. מלכים א' פרק ו'.

אורך קודש הקדשים עשרים אמה, ואורך ההיכל (הקודש) ארבעים אמה, ויוצא יחד שישים אמה⁷.
ורחבו של הבית, דהיינו ההיכל וקודש הקדשים, עשרים אמה. וקומתו שלושים אמה.

(ג) וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיֵּכָל הַבַּיִת, עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ
עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת, עֶשֶׂר בְּאַמָּה רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

מחוץ להיכל יש כעין מבוא ופרוזדור הנקרא אולם, ארכו עשרים אמה, ורחבו עשר אמה.
העולה מכך, שהמגיע אל מול בנין בית המקדש רואה לראשונה את האולם הפרוש לנגד עיניו על פני עשר אמה, אח"כ ניצב מול ההיכל שעל פני ארבעים אמה, ולאחר מכן מקום קודש הקדשים שעל פני עשרים אמה.

❧ מי הבאר ❧

ד. מסכת מידות פ"ד מ"ז.

ה. רש"י כאן מלכים א' פרק ו' פסוק ב'.

המידה היותר גדולה, נקראת אורך, והיותר קצרה נקראת רוחב. ולכן ארכו של האולם הוא על פני רחבו של הבית' (ועיין בציור דלעיל).

(ד) וַיַּעַשׂ לְבַיִת חֲלוֹנֵי שְׁקָפִים אֲטָמִים:

ועשה לבית חלונות שקופים אטומים, שהם שקופים מבחוץ ואטומים מבפנים, שאין החלונות בבית המקדש כמו שלנו, אלא כעין צורת משולש, רחב מבחוץ והולך ומיצר כלפי פנים, להראות שאינו צריך לאורה', והעומד בפנים רואה שאור השכינה זורח שם ואור ה' מאיר בכבודו".

❧ מי הבאר ❧

ו. רש"י.

ז. רש"י באן.

ח. מלבי"ם באן.

(ה) וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (יצוע כתיב) יִצְיָע סָבִיב
אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וְלִדְבִיר, וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת
סָבִיב:

(ו) (היצוע כתיב) הִיצִיעַ הַתַּחְתָּנָה חֲמֵשׁ בָּאֲמָה רַחְבָּהּ,
וְהַתִּיכָנָה שֵׁשׁ בָּאֲמָה רַחְבָּהּ, וְהַשְּׁלִישִׁית שְׁבַע בָּאֲמָה
רַחְבָּהּ, כִּי מִגִּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה, לְבִלְתִּי
אֶחָז בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

מסביב לבית (ההיכל וקודש הקדשים) בנה שלושים ושמונה חדרים^ט
(קטנים יחסית) הנקראים בשלוש שמות: א. יציע, ב. צלע, ג. תא.
ובנה אותם בצורה כזו שהכותל הרביעי של התאים הוא כותל
ההיכל (מבחוץ), ולא הוצרך לבנות רק את שאר שלשת כתלי
התא.

בנה את התאים בשלשה קומות זה על גב זה, ובכל קומה סך
מסוים של תאים (חדרים).

החשבון של סך התאים הוא כך: בדרום, בכל קומה חמשה
תאים, יוצא חמשה עשר תאים. וכן בצפון. יחדיו יוצא שלושים.
ובמערב, בשני הקומות התחתונות שלשה תאים בכל קומה,

❧ מי הבאר ❧

ט. רש"י הפירוש השני, ומפורש כל זה במסכת מידות פרק ד' משנה ג' וד', ועיין בתפארת
ישראל יכין שם המבאר כל זה באר היטב.

י. גמ' בבא בתרא ס"א ע"א.

ובקומה העליונה שני תאים. יוצא הכל יחד שלושים ושמונה תאים.

והנה, בבניה רגילה של סתם בית מנזרים חור בתוך האבנים כדי שיוכלו להכניס לשם את קורות הבית הקטן שבצד הבית הגדול (ובכאן קורות גג התאים שבצד ההיכל הגדול), אולם בית ה' נבנה מאבנים שלמות כמו שהביאום ממקום חציבתם בהר, ואין עושים בהם חורים, ואם כן האִךְ יאחזו גגות התאים בצד הנסמך על כותל ההיכל.

ולכן בנו את התא בקומה התחתונה (כמו שראינו לעיל שיש שלשה קומות של תאים) ברוחב חמש אמה, וכותל ההיכל שמול התא עביו שבע אמה^א, ועשו שם כעין מדריגה ברוחב אמה אחת ונתקטן עובי הכותל משבע לשש אמה, ועל אותו גירעון שגרעו בכותל ונגעשה שם כעין מדריגה, הניחו את ראשי קורות גג

מי הבאר

יא. בבית שני היה בנין אטום וסתום יסוד תחת כל הבית בנובה שש אמות ועליו העמידו את הכתלים (מידות פ"ד משנה ו' וברע"ב), ובפשטות האומם לא היה תחת התאים, וכפי שכתבו זאת בפירוש התפארת ישראל במידות והמלבי"ם כאן. והשאלה היא אם גם בבית ראשון היה אומם או לא. והמלבי"ם (פסוק ח' ד"ה פתח הצלע התיכונה בפירוש השני) כותב שיש לומר שבית של שלמה היה ג"כ גובה היסוד שש אמות כמו בבית השני, ומכאן זה הוא אומר פירוש שונה מרש"י (פסוק ח' ד"ה פתח הצלע התיכונה). אולם אנו הבאנו בכאן כפי פשטות רש"י שלא היה אומם בבית ראשון (או אולי שהיה האומם ג"כ תחת התאים), וכן כפי המשמע בתוס' (בבא בתרא סא. ד"ה והתא שש) דהמגרעת בקומה הראשונה היא כבר בכותל ולא באומם. כי לפי המבואר בתפארת ישראל במידות בביאור נפלא כל ענין התאים, הרי הקומה הראשונה של התאים הוא מול האומם, וכן מבואר במלבי"ם כאן. ומתוס' בבבא בתרא משמע דכל ענין המגרעות אף בקומה הראשונה זה כבר בכותל ההיכל. אמנם אפשר לומר אולי דלפי תוס' האומם הוא ג"כ תחת התאים. אכן באיזה אופן שיהיה הבאנו בכאן את הדברים בלא להתייחס לסוגיא זו של האומם, משום דממא נפשך או דלרש"י שנראה שלא היה אומם כלל בבית ראשון, או אולי דהאומם מתחת התאים ג"כ. אבל להתפארת ישראל והמלבי"ם ומסתמא עוד, האומם הוא מול הקומה הראשונה של התאים, והכניסה אל התאים זה בקומה האמצעית, ומפרש הפסוק 'התיכונה' שהכוונה הקומה האמצעית של התאים, ודלא כפי רש"י שפירש (ע"פ התרגום יונתן) 'התיכונה' הקומה התחתונה של התאים, והתא האמצעי. ועוד חזון למועד בעז"ה.

התא. ולפי זה יוצא שהתאים בקומה השניה רחבם שש אמות והקיר של ההיכל למולם עביו ששה אמה, ועשו שם גם כן מגרעת עבור הגג ויוצא שהתא בקומה העליונה רחבו שבעה אמות והכותל שמולו עביו חמש אמה^{יב}.
כזה^{יג}:

❧ מי הבאר ❧

יב. נראה דהסוד של זה, מדוע היה התא חמש, והתא שמעליו שש, והתא שמעליו שבע הוא, דהרי ה' זה הנוק'. ו' זה הז"א. וא"כ הז"א על הנוק' וזהו היחוד (ורואים את זה כבר ברובד, שכתוב במשנה התחתונה ה' ורובד ו'. והרובד זה הגג, והוא ישר על התא שזה ה'). ובקומה העליונה היה ז', להורות על הז"א והנוק' יחד, שהם ז', בסוד כתר אחד לשניהם, כמ"ש והיה אור הלבנה כאור החמה (ישעיה ל' כ"ו).

וכן רואים שעובי כותל ההיכל יחד עם עובי התא, בכל קומה, יוצא י"ב. נראה דהם הי"ב פרצופים, שמרמזים שהיחוד בכל הי"ב פרצופים.

ולפי מה שביאר ב'מכון שבתך', דהתאים הם ביי"ע, דהיינו ביי"ע דאצילות (מדהם שלשה קומות, דאצילות שהוא ההיכל), נראה לבאר דזה מרמז שהיחוד בכל העולמות ואפי' בעשיה. ובזמן שלמה קיימא סיהרא באשלמותא (זוה"ק ויצא דף ק"ג ע"א, ובעוד מקומות). וידוע ששלמה הוא סוד מלכות דאצילות המאירה בבי"ע, שהם בבחינת שלשת אלפים משל, ולכן במקדש דשלמה נתחדשו ענין התאים.

יג. עובי החמשך של הכותל, לא כתוב שיעורו, אבל כך זה יוצא בפשטות.

גובה כל תא (חמש אמות, חוץ מהתקרה שלו), כתוב להלן בפסוק י'.

הציור אינו לפי קנה מידה. הציור בעמ' הבא.

כותרת התאים

פירוש מה שכתוב בפסוק **כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לְבֵית סָבִיב חוּצָה, לְבִלְתִּי אַחֲזוֹ בְּקִירוֹת הַבַּיִת, הוּא:** שעשו את המגרעות האלה בכתלי ההיכל, בכדי שלא יצטרכו להאחזו את את גגות התאים בכתלי ההיכל ע"י נקבים בכותל".

❧ מי הבאר ❧

יד. רש"י.

וראה את לשון רש"י (פסוק ו') וז"ל: ובמסכת מדות (פרק ד' משנה ג') שנינו שלשים ושמונה תאים היו, חמשה עשר בצפון, חמשה על גבי חמשה, וחמשה על גביהן, וכן בדרום, ושמונה במערב, שלשה על גבי שלושה, ושנים על גביהם, התחתונה חמש, והאמצעות שש, והעליונות שבע, למה, כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה, קומת התא חמש אמות, וכשעולה כותל ההיכל חמש אמות, גורע את עוביו, וכנס בו אמה לפנים, והניח על אותה כניסה ראשי קורות גג עליית התא, שהיא קרקעית לאמצעית, וכשעולה עשר, כנס אמה, להניח ראשי קורות עליית האמצעית, שהיא קרקע העליונה, נמצאת אמצעית רחבה מן התחתונה אמה, והעליונה רחבה מן התיכונה אמה. לבלתי אחזו בקירות הבית. שלא לדבק ראשי הקורות דרך נקבים בקירות הבית, שקלקול החומה הוא, ואינו דרך נוי. עכ"ל.

וראה בתוס' ביומא (ג"ב. ד"ה כותל ההיכל) את הפירוש הראשון (שוה כמו רש"י כאן), וז"ל: ופירש ר"י דה"פ דקרא שעובי כותל ההיכל לא היה שוה בכל מקום שאם כן היו צריכות לנקב החומה לתחוב בה ראשי הקורות של התא וזה לא רצו לעשות פן ירקבו אלא עשו את חומת ההיכל במערב למטה שבעה אמות והוצרכו לגרוע ממנה אמה כנגד תקרת התא האמצעי להניח ראשי הקורות על אותה כניסה ושוב הוצרכו לגרוע עוד אמה כנגד תקרת תא השלישי לפיכך התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה ו' באמה רחבה והג' ז' באמה רחבה והיינו דתנן במס' מדות (פ"ד מ"ד) התחתונה רחבה חמש והרובד ששה רובד ששה היינו התקרה המפסקת בינה לתא התיכונה שעל גבה והאמצעית שש והרובד ז'. עכ"ל. וממשיך שם עוד ארבעה שיטות בענין התאים עי"ש.

ואם ישאל השואל דהרי כל הסיבה שבנינו את המגרעות היא כדי שלא נאלץ לעשות חורים בכתלים לתחוב בהם את ראשי הקורות, ואילו כאן זה נראה שחתכו את האבנים כדי שיוכלו ליצור מדרגות. והתשובה, שכבר בהר חוצבים אבנים גדולות ואבנים קטנות, ומביאים אותם להר הבית מוכנים כבר (כן איתא בגמ' תמיד בתחילת המסכת לענין האבנים בבית המוקד, שהיו שם כעין 'מדרגות', וכן יש להסמך תירוץ זה של הגמ' גם לענינינו).

בענין 'הציבה' זו, נציג בכאן את לשון רש"י בפסוק ז': בהבנותו אבן שלמה מסע. כמו שהסיעה מן ההר ע"י השמיר, כמו שהיא באה משם, נתנוה בחומת הבנין, ולא סתתוה בכלי ברזל, ואבני גזית האמור למעלה, מחלוקת היא בסוטה (מ"ח:). עכ"ל.

מי הבאר

יש לתמוה מה היה עם הצד השני של קורות גג התא. ויבאר יותר השאלה, דהרי למדנו דבכדי שלא יצטרכו לנקוב את כותל ההיכל, עשו את המגרעות, והניחו על זה את ראשי קורות גג התא, וא"כ תשאל שאלה גדולה, על מה נסמך ונאחז הצד השני של גג התא (ובמובן דשאלה זו היא לפי שיטת רש"י, והרר"ש, והפירוש הראשון של ר"י בתוס' ביומא נב). ד"ה כותל ההיכל, אשר האחרונים הלכו בעקבותם (התפארת ישראל במידות, ושאר אחרונים) (במובא בעזרת כהנים), ואנו הלכנו בעקבותם ופירשנו כאן כן (במובן דלא באנו להכריע במה שנחלקו אדירי התורה רבותינו הראשונים והאחרונים, אלא רק להסביר ללומד שיובן בנקל, ואי"ה בסוף הספר נבאר עוד מהשיטות בזה) (וכן לפי הריב"ם [ביומא שם] ג"כ תקשה קושיא זו, ואכמ"ל [ובסוף הספר יתבאר שיטתו אי"ה]). אמנם לפי שיטת הרמב"ם [ויבאר אי"ה בסוף הספר], ושיטת רבינו יצחק הבחור [ביומא שם] ולפי הפירוש השני של ר"י בתוס' [שם], לא יקשה כלל קושיא זו, דלפי רבינו יצחק הבחור ולפי הפירוש השני של ר"י, יש הרי מגרעות גם בצד השני [ועי"ש את שיטתם], ולפי הרמב"ם ג"כ אין זה קושיא [אמנם לשיטת הרמב"ם יוקשה קצת אחרת, ויתרוץ אי"ה בסוף הספר].

ובתחילה חשבנו לתרוץ דנבנה גג העץ אל תוך הכתלים בלא חור, דהיינו שהניחו את התקרה ומעליו המשיכו בבניית הגג. ואם יוקשה מדוע לא עשו בכותל זה ג"כ מגרעות. והתשובה, דכותל התא הרי הוא מיועד, וכל תכליתו הוא, עבור התא, לכן אפשר לבנות לתוכו את גג התא, אבל כותל ההיכל הרי הוא כותל ההיכל, ומיועד להיכל, אלא מאי, בצד החיצוני יש את התאים, לכן יש עבורם מגרעות, אבל לשנות את כל בנין הקיר עבור זה, אין משנים (הגרעון מבחוץ אינו שינוי בכותל עצמו, בצורת בנין הכותל עצמו, אלא רק שינוי בצד החיצוני שלו מבחוץ, ודו"ק).

אמנם אח"כ הוקשה דבוודאי אי אפשר לומר כן, כי במשנה במידות (פ"ד מ"ד) כתוב: התחתונה חמש ורובד שש, והאמצעית שש ורובד שבע. והעליונה, שבע. ע"כ. ולפי הפירוש של הרבה ראשונים והתפארת ישראל, וכן פירשנו כאן, הרובד היינו הגג של התא. ולפי פירוש זה אי אפשר לומר את התירוץ שחשבנו בתחילה לומר, כי הגג ארכו רק שבע אמות, ואינו מספיק ארוך בשביל ליכנס אל תוך כותל התא (דהיינו לא ממש ליכנס אל תוך כותל התא, אלא שמניחים את קורות גג התא גם על ג' הדפנות שבצדדים, וממשיכים לבנות את כתלי התא על קורות הגג. ולא יוקשה איך אפשר לעשות כך, דהרי הכתלים עצמם בנו שלש שורות אבנים ועל זה שורת עץ, וכן הלאה עד כלות כל גובה הכתלים. כפי שנלמד להלן).

ויש תירוץ שאפשר לומר אבל הוא דחוק, שאכן הקורות כן ממשיכים אל הכותל של התאים. ומה שיוקשה שבמשנה כתוב רובד שש ולא יותר. יהיה על זה התשובה שהמשנה אומרת רק את האורך של הרובד (דהיינו הגג) שרואים ומגולה. כי את מה שמעל כותל התא ממשיכים לבנות מעל זה את המשך הכותל. אך תירוץ זה שהמשנה אומרת רק את מה שמגולה הוא דחוק, כי במשנה כתוב רובד שש, משמע כל הרובד.

אמנם אפשר לומר תירוץ אחר שאינו דחוק, שאכן הגג לא נכנס אל תוך כותל התא, אלא הגג נכנס אל תוך הכתלים שבין התאים (אין הכוונה אל תוך ממש, אלא שמניחים את הקורות ומעליהם ממשיכים בבניית הכתלים, וכנ"ל). ותירוץ זה אינו דחוק, כי המשנה אינה מונה את הרוחב של גג התא (ואף לא את הרוחב של התא עצמו), וא"כ שפיר אפשר לומר כן.

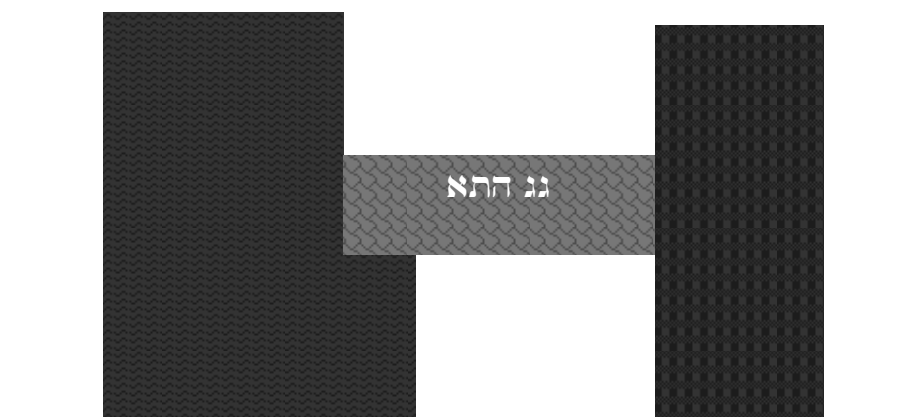
ואפשר לומר עוד תירוץ, ונראה דתירוץ זה הוא יותר טוב מכל התירוצים שאמרנו כבר. דלא נכנסו הקורות לא אל כותל התא, ולא אל הכתלים שבין התאים, אלא נאחזו ע"י לחץ. ויוסבר,

עתה נבאר בעזחי"ת את הפסוקים עם ביאור משולב:

פסוק ה': וַיֵּבֶן עַל קִיר הַבַּיִת יָצִיעַ סָבִיב, בָּנָה עַל קִיר הַבַּיִת תַּאֲמִים מִסָּבִיב. וַחֲזֹר וּמִפְרָשׁ: אֶת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וְלְדָבָר, בָּנָה מִבְּחוּץ סָבִיב לְקִירוֹת הַהֵיכָל וְקוֹדֵשׁ הַקֹּדֶשִׁים. וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב: בָּנָה שֵׁם אֶת הַתַּאֲמִים.

❧ מי הבאר ❧

דהנה כבר הארכנו דבפשטות גג התאים היה עבה אמה אחת, מכמה טעמים וראיות. וא"כ כאשר מניחים קורה עבה מאוד (אמה שלימה) על המגרעת מצד אחד, ומהצד השני יש כתלים, אי אפשר בשום צורה שבעולם שיפול זה הקורה ואפילו אם ילכו עליה אנשים (אם כי, אם יניחו על זה משא כבד מאוד מאוד, יכול לישבר, אבל לא ליפול. וגם זה רחוק מאוד, כי אף קורות שהרבה פחות עבים מזה יכולים לשאת עליהם משאות כבדים מאוד, וק"ו בקורות עבים כל כך). ויובן ע"פ הציור:

מכיוון שהגג תקוע טוב ומדויק מאוד, לא יוכל ליפול מהצד השני. וכן לא יכול להעקם לצד השני כי הלחץ של הכותל מכנגד אינו נותן לו.

ונראה דוהו התירוץ הנכון ביותר איך עמד גג התא בצד השני. (מה שכתבנו דמדויק מאוד, היינו לפי מה שכתוב במשנה רובד שש, ורובד שבע, וזה בדיוק, דהרי המשנה אינה אומרת דברים שהם רק 'בערך').

פסוק ו': הִצִּיעַ הַתְּחִתָּנָה, התא התחתון חֲמִשׁ בָּאֶמָּה רְחֵבָה, הוא ברוחב חמש אמה. וְהַתִּכְנָה, והתא האמצעי שֵׁשׁ בָּאֶמָּה רְחֵבָה, הוא ברוחב שש אמות. וְהַשְּׁלִישִׁית, והתא השלישי שהוא העליון שֶׁבַע בָּאֶמָּה רְחֵבָה, הוא ברוחב שבע אמה. ומבאר איך התרחבו התאים בקומות העליונות: כִּי מִגִּרְעוֹת נָתַן לְבֵית סָבִיב חוּצָה, כי היה גורע מכותל החיצון שלו, כמו שלמדנו לעיל, לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת הַבַּיִת, בשביל שלא יאחז את הקורות של גג התאים בתוך קירות הבית. ולכן היה גורע בכל קומה אמה אחת בשביל להניח עליה ראשי הקורות. כפי שלמדנו לעיל^{טו}.

(ז) וְהַבַּיִת בְּהִפָּנְתּוֹ אָבֹן שְׁלֹמֹה מִסֵּעַ נִבְנָה, ומקבות והגרזן כל-כלי ברזל לא-נשמע בבית בהפנתו:

הכתוב מפרש מדוע היה צריך לעשות את המגרעות בחומה, ולא עשה שם נקבים להכנים שם את ראשי הקורות. וביאר, שזה מפני שנבנה באבנים שלימות. ועוד, יכול להיות שיעשה אח"כ נקבים בכותל, ויכנים בהם את ראשי הקורות. על זה אומר, ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בבנייתו^{טז}.

אָבֹן שְׁלֹמֹה מִסֵּעַ: כמו שהסיעה מן ההר^{יז}.

❧ מי הבאר ❧

טו. כל זה נתבאר ע"פ המפרשים, וכפי שלמדנו לעיל.

טז. מלבי"ם.

וכמו שהיא באה משם נתנוה בחומת הבנין, ולא סתתוה בכלי ברזל^{יח}.

ומקבות: פטיש חד בראשו האחד, ובו פוסלים את האבנים^{יט}.

(ח) פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכָנָה אֶל־פֶּתֶף הַבֵּית הַיְמָנִית, וּבְלִיָּים יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכָנָה וּמִן־הַתִּיכָנָה אֶל־הַשְּׁלֵשִׁים:

כבר למדנו שהתאים מקיפים לבית (דהיינו להיכל ולקודש הקדשים) משלושה צדדים, צפון (צד שמאל) דרום (צד ימין) מערב (לאחורי הבית) ובשלושה קומות (דהיינו כמה תאים למטה, וכמה באמצע וכמה למעלה אחד על גבי השני, וכמו שלמדנו לעיל).

והפתח להכנס אל התאים הוא: בצד ימין (דרום), למטה (בקומה התחתונה) באמצע^כ, דהרי יש שם שורה של חמישה תאים, והפתח הוא באמצעי ושנים מצד זה ושנים מצד זה. והפתח הוא, להכנס מן החוץ אל התאים^{כא}.

פירוש פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכָנָה בפסוק, הוא בתא האמצעי שבשורה התחתונה של התאים^{כב}.

❧ מי הבאר ❧

יז. רש"י.

יח. רש"י.

יט. מצודת ציון.

כ. הנביא בפנים ותרנום יונתן ורש"י, וביאור המלבי"ם.

כא. רש"י, ומלבי"ם בפירוש הראשון.

כב. רש"י כאן עי"ש.

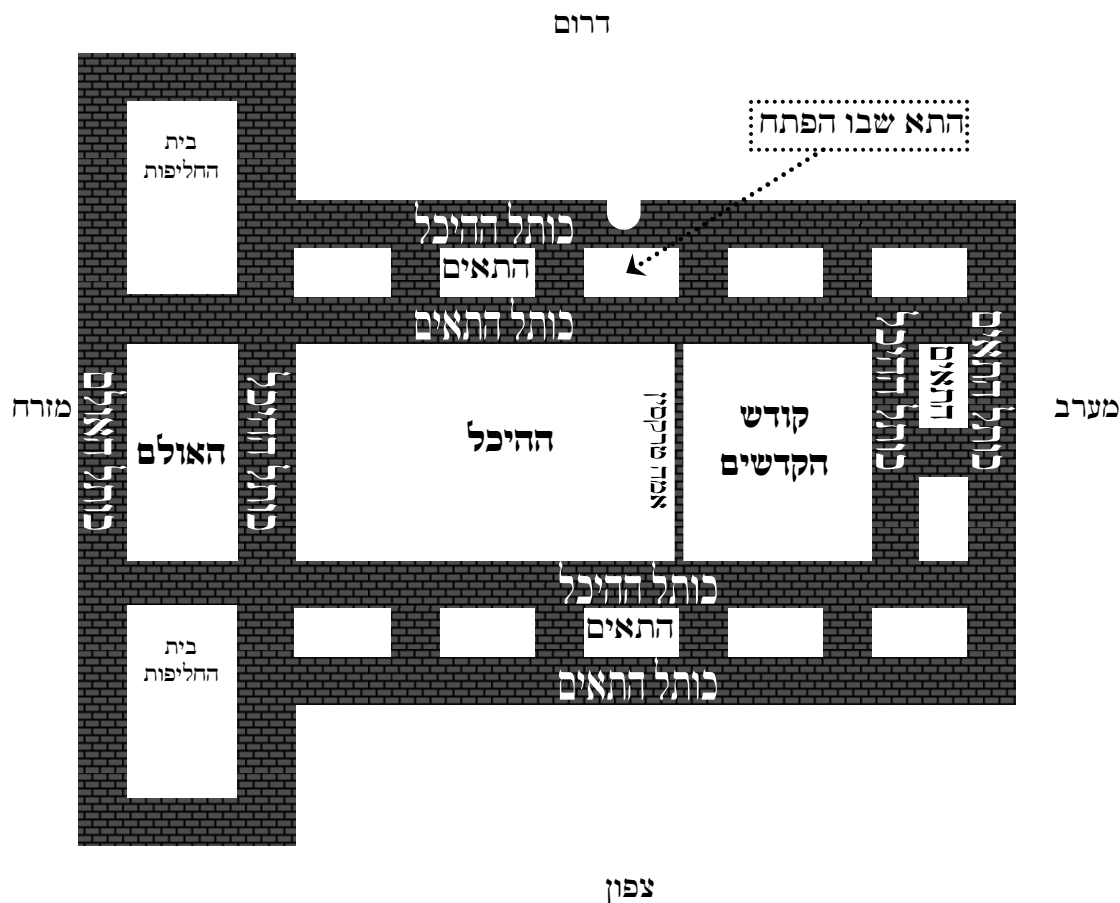
ציור בעמ' הבא.

לג

החיים

מלכים א פרק ו

באר

לתאים יש שלשה קומות זה על גב זה.

לא הכל צויר עדיין בציור זה.

ימין הכתוב בפסוק, זה לעומד בצד מערב ופניו למזרח^{כג} (וכן תמיד דרום בצד ימין)^{כד}.

מי הבאר

כג. רש"י.

מן התא הנ"ל, שאליו נכנסו מן הפתח הנ"ל, עולים לשאר התאים, על ידי מדרגות הנקראים לולים וכן נקראים מסיבה^כ, וזה כעין עמוד וסביבו מסבבין המדרגות בעיגול^{כו} (ונקרא 'שווינדל' שטיג^{כז}). וכן מן התא האמצעית (שאליו עלינו זה עתה ע"י ה'לולים') יש שם גם כן מדרגות הנקראים לולים (ונקראים ג"כ מסיבה [וגם 'שווינדל' שטיג^{כז}]) וכך עולים אל התא העליון. ולכל תא יש שלשה פתחים, אחד לתא בצד ימינו, ואחד לתא בצד שמאלו, ואחד לתא שעל גביו^{כח}. וכך הגיעו מהתא והפתח הנ"ל אל כל התאים. ולסיכום: הפתח הוא מן החוץ אל התא האמצעי בקומה התחתונה בצד דרום. וחוץ מפתח זה (המיוחד לתא זה), יש לכל אחד ואחד מן התאים שלשה פתחים, שנים לשני התאים שבצדדים, ואחד לתא שלמעלה^{כט}.

(ט) וַיִּבְנוּ אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלְהוּ, וַיִּסְפְּנוּ אֶת־הַבַּיִת גָּבִים וַיִּשְׁדְּרֵת בְּאַרְזֵיהֶם:

❧ מי הבאר ❧

כד. בשני צידי האולם היה בית החליפות. ושם היו גונזים את הסכינים שהיו שוחטים בהם את הקרבנות, ועל שם זה נקראים בית החליפות, כי בלשון ערבי קוראים לסכינים הגדולים חלף (מסכת מדות פ"ד משנה ז', וברע"ב שם, ועיין בעזרת כהנים), וכמו שביארו בזה, שנקרא 'חלף' על שם שמחליף את הבהמה מדרגת 'חי', לדרגה הראויה לאכילת האדם. ובעזרת כהנים כתב שלשימת רש"י היה כותל בין האולם לבית החליפות, ועביו שש אמה.

כה. ברש"י כתוב: תרגם יונתן, מסיבתא.

כו. רש"י כאן.

כז. רש"י כאן, תפארת ישראל במסכת מידות.

כח. מלבי"ם ומקורו במידות.

כט. מלבי"ם ומקורו במידות.

גג הבית (לא גג התאים) נבנה בכמה שורות זה על גב זה הגג הראשון הנראה לעין כשמביט מתוך ההיכל הוא הנקרא גבים, ונקרא גם כיור. והוא ליופי מצוייר ומכויר בציורים וכיורים נאים, למעלה ממנו יש רווח של ב' אמות, ונקרא בית דלפא, כדי שיכנס שם הדלף ממי הגשמים אם יעברו את הגג העליון ולא יכנסו אל הבית פנימה^ל. ולמעלה ממנו התקרה העליונה, ועביו אמה, ונקרא שדרות בארזים (ונקרא גם כן תקרה סתם). ונקרא בשם שדרות בארזים, על שם, שהם נסרי עץ ארז סדורים זה אצל זה. ויספון בפסוק, הוא לשון כיסוי תקרה^{לא}.

(י) וַיִּבֶן אֶת־הַיְצִיעַ עַל־כָּל־הַבֵּית חֲמִשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ, וַיַּאֲחֶז אֶת־הַבֵּית בַּעֲצֵי אֲרָזִים:

לאחר שגמר את התקרה בנה את היציע (הנקרא גם צלע וגם תא) סביב וכל קומה ממנו בגובה חמש אמות, חוץ מהתקרה^{לב}. ובסה"כ הגובה הכולל של כל שלשת קומות התאים הוא חמש עשרה אמה, חוץ מעובי התקרה^{לג}.

❧ מי הבאר ❧

ל. כל ענין גג הבית מבואר ע"פ רש"י ומלבי"ם ומקורו במסכת מידות פ"ד מ"ו והמפרשים שם.
לא. רש"י כאן. וכן במצודת ציון כאן, ומדמה לפסוק (חגי א' ד') לשבת בבתיכם ספונים.
לב. רש"י.
לג. רש"י.

וַיֵּאָחֶז אֶת הַבֵּית בְּעֵצֵי אֲרָזִים: וּלְאַחַר שְׁעֵלָה קוֹמַת הַתֵּא חֲמוֹשׁ אַמּוֹת, הֵנִיחַ שָׁם אֶת תְּקֵרַת הַתֵּאִים הַנֶּעֱשִׂית מֵעֵצֵי אֲרָזִים עַל הַמְּגִרְעוֹת כְּמוֹ שֶׁלְּמִדְּנוּ לַעִילָד.^{לד}

הַנִּחַת הַתְּקֵרָה שֶׁל הַתֵּאִים נִקְרָא אֵיחָזוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב לַעִיל לְבִלְתִּי אָחֹז בְּקִירוֹת הַבֵּית^{לה}.
(מִסֻּבֵּר שֶׁעוֹבֵי גִג הַתֵּא הוּא אִמָּה אַחַת^{לו}).

(יא) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:

(יב) הַבֵּית הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בִּנֵּה אֲנִי תִלְךָ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂה וְשִׁמְרַתְּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לִלְכֹּת

❧ מי הבאר ❧

לד. (פשוט) וכבר למדנו כל זה עם מקורותיהם.
לה. מלבי"ם.

לו. מכיוון שבמשנה במידות מוזכר הלשון 'תקרה' לגג התאים, ובמקום אחר כשמוזכר במשנה הלשון 'תקרה' לגבי גג ההיכל והעליה של ההיכל (מידות פ"ד מ"ו) רואים שזה עובי אמה. ולכן יתכן שגם כאן בגג התאים זה עובי אמה, אולם אינו מוכרח. וכן לא מצאתי ברש"י את עובי גג התאים, רק כותב שהגובה של כל שלשת הקומות של התאים זה חמש עשרה אמה חוץ מהגגות, ואינו כותב כמה הוא עובי הגגות.

ובספר 'בית השם' להגאון רבי מיכל שטרן שליט"א, כתב בהקדמה לפרק רביעי ממסכת מידות, דעובי גג התאים זה אמה אחת. ובמילואים בסוף כתב, וז"ל: אמנם לא כתוב להדיא במפרשים שגגות התאים היה עוביים אמה אחת, אך אפשר ללמוד מהא דאיתא ב'תבנית היכל' דגובה החלל של קומת התאים התחתונה היה חמש אמות, ובהכרח איפה דהגג של קומת התאים הווי היה בעובי של אמה אחת, שהרי קומת התאים התחתונה עמדה כולה (עם הגג שלה) כנגד האוטם, והאוטם היה גבוה שש אמות. ומזה אפשר ללמוד לב' הקומות העליונות שגם עובי הגג שלהן היה בעובי של אמה אחת. עכ"ל.

וזה מה שכותב שקומת התאים התחתונה עמדה כנגד האוטם, והווי לשיטתיה, וכפי שיטת רבינו התפארת ישראל, ועוד הרבה מהמפרשים. אמנם יש מפרשים שנראה מהם שלא אחוז כן, וכפי שהארכנו בזה לעיל.

בָּהֶם, וַהֲקִמְתִּי אֶת־דְּבָרִי אֹתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵל
יְיָ־אֱבִיךָ:

(יג) וַיִּשְׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אָעֹזֵב אֶת־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל:

בעת שנגמר תקרת היציע (התאים), בא דבר ה' אליו, כי אז
בצד אחד נגמר בנין הבית שהוא הבנין החיצוני שנבנה
מאבנים וקורות^{לז}, ובצד אחד היה צריך להתחיל הבנין השני
שנבנה בפנים מעצים, ולכן היה אז עת מוכשר אל הדיבור^{לח}.

(יד) וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֶּהוּ:

(טו) וַיִּבֶן אֶת־קִירֹת הַבַּיִת מִבֵּיתָהּ בְּצִלְעֹת אֲרָזִים
מִמֶּקְרָקֶה הַבַּיִת עַד־קִירֹת הַסֵּפֶן צֶפֶה עֵץ מִבֵּית, וַיִּצַּף
אֶת־מֶקְרָקֶה הַבַּיִת בְּצִלְעֹת פְּרוֹשִׁים:

❧ מי הבאר ❧

לז. להלן בפרק ז' פסוק י"ב מבואר שהחצר הגדולה אשר בה בית שלמה המלך היה בנוי באופן
של שלשה נדבכים של אבנים, ונדבך אחד של עץ עליהם, וכן כל החומה כך. וכתוב שם שכן
היה גם לחצר בית ה' הפנימית, וכן לאולם הבית. והמלבי"ם מפרש דרצה לומר האולם אשר
לפני ההיכל והדביר. וא"כ יוצא שזה שמפרש כאן המלבי"ם שבנו ג"כ בקורות, הכוונה על
האולם שנבנה ג"כ בשורה אחת מעץ לאחר כל שלש שורות של אבן, וכן הכוונה על גגות
התאים שג"כ נבנו מעץ.

לח. מלבי"ם כאן בפסוק י"א.

(טז) וַיִּבֶן אֶת-עֲשָׂרִים אַמָּה (מירכותי כתיב) מִיִּרְכְּתֵי הַבַּיִת
בְּצִלְעוֹת אֲרָזִים מִן-הַקֶּרְקַע עַד-הַקִּירוֹת, וַיִּבֶן לוֹ
מִבֵּית לְדָבִיר לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים:

(יז) וְאַרְבָּעִים בָּאֲמָה הָיָה הַבַּיִת, הוּא הֵחִיכָל לִפְנֵי:

(יח) וְאָרְזוּ אֶל-הַבַּיִת פְּנִימָה מִקְלָעַת פִּקְעִים וּפְטוּרֵי
צָצִים כָּל אָרְזוֹ אֵין אָבֶן נִרְאָה:

(יט) וַדָּבִיר בְּתוֹךְ-הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין, לְתֵתֵן שָׁם
אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה:

(כ) וּלְפָנֵי הַדָּבִיר עֲשָׂרִים אַמָּה אָרְזָה, וְעֲשָׂרִים אַמָּה
רָחֵב, וְעֲשָׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ, וַיַּצִּפְהוּ זָהָב סָגוּר.^{לט}

לאחר שסיים שלמה המלך לבנות את הבית מבחוץ, התחיל
לצפות את הבית (שנבנה מאבן) מבפנים בעץ.^מ
אי אפשר לצפות זהב על אבן^{מא}, ולכן הוצרך מתחילה לצפות
את העץ על כתלי האבן מבפנים, ורק אז, יכול היה לעשות

❧ מי הבאר ❧

לט. המשך הפסוק להלן.

מ. ע"פ מלבי"ם.

מא. רש"י, ומצודות.

רש"י הק' כתב לשון 'אי אפשר'. ועיין במלבי"ם (להלן בפסוק כ"א) שמעתיק את דברי מהרי"א
וזל"ק: שנודע במלאכת הזהב שאין ראוי לצפותו על אבן כי מפני לחות האבן יחשיך ויפסד
קודם זמנו. ואולי צ"ע.

ציפוי זהב על העץ, וכך יצא שהבית מבחוץ הוא אבן, ומבפנים מצופה זהב, עם שכבה של עץ ביניהם.

עתה נבאר איך עשה את ציפוי העץ הזה.

הבית הגדול היותר חיצוני הוא הנקרא היכל, ארכו ארבעים אמה, והבית הפנימי יותר ארכו עשרים אמה, והוא הנקרא קודש הקדשים (וכמו שלמדנו לעיל), וביניהם כותל הנקרא דביר, ונקרא גם אמה טרקסין.

את ההיכל ציפה בלוחות^{מב} של ארזים מהקרקע עד גג הבית הנקרא סיפון^{מג}. ואת קרקע ההיכל ציפה בלוחות^{מד} מעצי ברושים.

כל זה עשה בהיכל, אבל בקודש הקדשים ציפה בעץ רק מהקרקע עד גובה עשרים אמה ולא עד התקרה (שלמדנו לעיל שגבהו שלשים אמה מהקרקע) שנקרא סיפון.

ומה שכתוב בפסוק ועשרים אמה קומתו, הכוונה על זה הבנין מהעץ הפנימי, ואילו הבנין מהאבן החיצוני היה גבוה שלשים אמה כדלעיל^{מה}.

אותם עשר אמות הנותרים בין סוף ציפוי העץ בקודש הקדשים, עד הסיפון (התקרה), ציפה באבן יקרה^{מז} לתפארת, לשם שבו וספיר ודומיהם מן האבנים הטובות.

❧ מי הבאר ❧

מב. 'צלעות' הכתוב בפסוק, מפרש המצודת ציון שהם נסרים ולוחות.

מג. מלשון ספון-מכוסה. תקרה המכסה (מצודת ציון).

מד. 'צלעות' הכתוב בפסוק, מפרש המצודת ציון שהם נסרים ולוחות.

מה. מלבי"ם.

את קרקע קודש הקדשים לא ציפה בעץ, ורק הניח שם ציפוי זהב^{מז}, בלא עץ בין הרצפה לזהב^{מח}.

מי הבאר

מז. מלבי"ם. ועיין עוד במלבי"ם (בפסוק כ') איך שמוכיח את פירושו ע"פ פשט הפסוק כאן, וע"פ דברי הימים, וע"פ הנמ' בבבא בתרא (דף צ"ח), הפלא ופלא, ואנו לא התעתקנו את הכל, לחביבות הקיצור.

מז. מלבי"ם, ומקורו מדברי הימים.

מזח. ולכאורה יש לעיין איך יכלו לעשות כך, דהרי לעיל למדנו שאי אפשר לצפות זהב ישר על אבן, ובתחילה חשבתי לתרץ דאולי י"ל דהניח שם טס גדול ועבה של זהב, בלא חיבור לקרקע, דהרי הזהב אינו נתפס על האבן, אמנם זה הוקשה לי לגמרי מהא דנפסק ברמב"ם שאסור לכהן לעמוד בשעת עבודתו על מרצפת שאינה קבועה ומחוברת לקרקע, וא"כ אי אפשר שלא חיברו לקרקע. ואולי אפשר לתרץ דיש שינוי בין הכתלים לרצפה שכאן אפשר וכאן לא, משום איזה סיבה. או אפשר לומר אולי דאפשר לחבר את הזהב לאבן, רק שאין זה חיבור טוב, ובכתלים לא רצו לקבוע כן דאולי יפול (וכלשון רש"י שצריך לזה ג"כ מסמרות ונראה דעל העץ מותר לדפוק במסמרות, ורק על האבן נאסר, אולם זה יוקשה מהפסוק ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו, דמשמע דכל כלי ברזל, ואפי' אם דפקו בו על עץ, וצ"ע.) וכן זה הרבה ורצו לקבוע טוב, ואילו כאן שהיה רק קצת וכן היה על הארץ ואין חשש שיפול כן קבעו על הארץ בלא עץ. אולם זה יוקשה מכמה צדדים, דאין עניות במקום עשירות וק"ו בקודש הקדשים, וא"כ לא שייך זה שזה רק קצת ולכן כן קבעו כך, והא דזה על הקרקע ואין חשש שיפול גם זה מוקשה, כי יש חשש שיזוז, וא"כ איננו קבוע טוב, וא"כ איך יעמוד שם הכהן הגדול ביום כיפור. ונראה דבוודאי כן הוקבע וחובר טוב לקרקע זה הציפוי של הזהב על קרקע קודש הקדשים, אלא דרק קשה לנו איך זה הוקבע. ונראה דצריך לשאול את אלו העוסקים בזה לצפות זהב, אם יש איזה שינוי בין ציפוי זהב על כותל או על רצפה. ונראה עוד דאם נדע את הסיבה שאי אפשר לצפות זהב על אבן (כמפורש ברש"י כאן בפסוק ט"ו) נדע מדוע כאן זה אחרת. וראה את לשון המלבי"ם (להלן בפסוק כ"א) שמעתיק את דברי מהרי"א וזל"ק: שנודע במלאכת הזהב שאין ראוי לצפותו על אבן כי מפני לחות האבן יחשיך ויפסד קודם זמנו. וא"כ יתכן שיש מציאות כזו לצפות זהב על אבן, אלא שיחשיך ויפסד קודם זמנו, ואילו ברש"י כתב לשון 'אי אפשר'. וה' יאיר עינינו בתורתו.

וב"ה אחר כתבי כל זה, האיר ה' עיני, ומצאתי במלבי"ם בדברי הימים (ב' ג' ח'–ט'), שמאחר שלא היה יכול לצפות זהב על אבנים, הניח טסים של זהב עב שיעמוד בפני עצמו, ובהם ריצף את הרצפה. וחיבר אותם שיהיו מחוברים לרצפה ע"י מסמרות זהב, וכל מסמר היה משקלו חמישים שקלים. והדברים נפלאים ומיושבים באר היטב.

אמנם רק זאת קשה לי עדיין, האך חיבר אותם לרצפה ע"י מסמרות, כי הרצפה היתה מאבן, והרי אסור לעשות חורים באבן. ואולי אפשר לתרץ, שעשה את האבנים לכתחילה קצת יותר קצרים בסופם ע"י הקיר, ודחק שם את המסמרות האלו בין סיום אבני הרצפה אל הכותל, בלא חור. או שהשאיר רווח בין אבני הרצפה, ושם דחק את המסמרות. וזה יתכן מאחר שמסתמא היו אלו מסמרות גדולים ועבים, דהרי משקל כל מסמר חמישים שקלים.

בית זה של קודש הקדשים הוא מבפנים ל'דביר', שהדביר הוא האמה טרקסין, דהיינו הכותל בעובי אמה אחת המפסיק בין ההיכל לקודש הקדשים^{מט}.

ההיכל לפני הדביר ארכו ארבעים אמה^{נא}, וקודש הקדשים מפני הדביר (דהיינו מבפנים לדביר) ארכו עשרים אמה^{נב}.

אורך הבית הכולל את ההיכל יחד עם קודש הקדשים הוא שישים אמה^{נג}, והחשבון הזה הוא רק החללים בלי האמה טרקסין^{נד}, ובלי הכתלים מסביב^{נז}.

מי הבאר

וע"פ זה יתורץ מה שהקשינו לעיל דאסור לכהן לעמוד בשעת עבודה על מרצפת שאינה מחוברת לקרקע. דכאן היה כן מחובר לקרקע, ע"י המסמרות. ובזה יתיישב הכל כפתור ופרח. מט. רש"י.

נ. פסוק י"ז.

נא. אמצע פסוק ט"ז ובמפרשים.

נב. כנ"ל פסוק ב'.

נג. גמ' יומא דף נ"ב ע"א.

נד. דהרי עם האמה טרקסין יוצא שישים ואחד (ועם הכתלים ממזרח וממערב יוצא יותר), ולכן מתרצת כך הגמ' ביומא שם. והגמ' אומרת דרואים שאת הכתלים מונה בנפרד, כמו שכתוב במשנה, ההיכל מאה על מאה ברום מאה כותל אולם חמש והאולם אחת עשרה כותל ההיכל שש וארכו ארבעים אמה ואמה טרקסין וכ' אמה בית קדשי הקדשים כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש.

וזה לשון הגמ' (שם): א"ר נתן אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ מתקין לה רבינא מ"ט אילימא משום דכתיב (מלכים א' ו' ב') והבית אשר בנה המלך שלמה לה' שישים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב (מלכים א' ו' י"ז) וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני וכתיב (מלכים א' ו' כ') ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו ולא ידעין אמה טרקסין אי מהני עשרים ואי מהני ארבעים ודילמא לא מהני עשרין ולא מהני ארבעין וחללא קא חשיב כותלים לא קא חשיב תדע דכל היכא דקא חשיב כותלים חשיב ליה לדידיה דתנן ההיכל מאה על מאה ברום מאה כותל אולם חמש והאולם אחת עשרה כותל ההיכל שש וארכו ארבעים אמה ואמה טרקסין וכ' אמה בית קדשי הקדשים כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש אלא קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ והיינו דאמר רבי יוחנן בעי יוסף איש הוצל (מלכים א' ו' י"ט) ודביר בתוך הבית מפנימה הכין

וַיֵּצֵף מִזְבֵּחַ אֶרֶז^ג

הפסוק מסמך בכאן את ענין המזבח הפנימי^ג מאחר ששלמה המלך בנאו בענין דומה לקירות הבית^ג.
וכך בנאו: גופו אבן, ומצופה ארז, ועל הארז, זהב^ג. (ואינו המזבח של משה, אלא בנה מזבח חדש^ג).

עתה נבאר בעזחי"ת את הפסוק וַאֲרֹז אֶל הַבַּיִת פְּנִימָה מְקַלֶּעֶת פְּקָעִים וּפְטוּרֵי צָצִים הַכֹּל אֶרֶז אֵין אֶבֶן נִרְאָה.

❧ מי הבאר ❧

לתתן שם את ארון ברית ה' איבעיא להו היכי קאמר קרא ודביר בתוך הבית מפנימה הבין לתתן שם או דילמא הכי קאמר ודביר בתוך הבית מפנימה, וכו', עי"ש.
וראה את לשון רש"י בסנהדרין (ק). שמחשב את אורך כל הבית בבית המקדש הראשון, וזה לשון קדשו: כנגד היכל וכו'תליו. שכך היה אורך כל ההיכל עם הכותלים דכתיב (מלכים א' ו') והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו, וכו'תל מזרח שש אמות וכו'תל מערב שש אמות ואמה אחת טרקסין הרי י"ג אמות, ואולם עשר אמה רוחב וכו'תל האולם שש הרי כ"ט, ומאחורי האולם תא אחד רחבו שש וכתלו ה' הרי מ' וס' אמה של אורך הבית הרי מאה. עכ"ל הנוגע לענינינו.

נה. המשיך פסוק כ' מלעיל.

נו. רש"י.

נז. מצודת דוד.

נח. מצודת דוד. וזה שציפהו בזהב על הציפוי הזה של הארז, כתוב להלן בפסוק כ"ב.

ולבאורא יוקשה איך הותר לו לשנות, דהרי וכן תעשו לדורות. נראה רש"י בתרומה, וז"ל: וכן תעשו. לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שלחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחבר למעלה המנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשית אהל מועד וכליו (רש"י שמות כ"ה ט'). וי"ל דשאני הכא דהכל בכתב מיד ה' עלי השכיל, וא"כ הרי שהיה לו כעין הוראת שעה מפורשת לשנות. ואיני רוצה לקבוע מסמרות, כיוון שכתבתי זאת בלי לעיין היטב.

וכעת מצאתי באור החיים הקדוש על הפסוק וכן תעשו (שמות כ"ה ט') שמבאר כל ענין זה, ומיישבו על נכון. ונציג אי"ה בסוף הספר את דברי קדשו. עי"ש.

נט. רד"ק, רש"י.

פסוק זה, נסוב על הארבעים אמה של ההיכל הכתוב בפסוק לפני זה. כי בקודש הקדשים כן היה נראה האבן בשליש העליון^ס (והיה שם בשליש העליון של קוה"ק אבנים טובות).

עצי הארזים הנ"ל של הציפוי לכתלי הבית היו מגולפים^{סא} בציורים נאים.

ומפרש איזה ציורים גילפו שם על עצי הארזים^{סב}:

א. ציורי מְקֻלָּעִת^{סג}. והם ציורים^{סד} כמעשה קלעים שהם יריעות^{סה} (והם כעין צורת בד קלוע)^{סו}.

ב. ציורי פְּקַעִים^{סז}. הם ענין ציור דבר עגול כמו כפתורים^{סה} וביצים^{סט} ופירות^ע (ונראה שאין זה מחלוקת, רק כל מפרש מתאר דבר עגול אחרת, ולא דהיה זה אחרת, אלא היה דבר עגול סתם^{עא}).

❧ מי הבאר ❧

ס. מלבי"ם כאן.

סא. ענין 'מגולפים' הוא לצייר בחקיקה (על עץ), [ועיין בספח"ק סידורו של שבת חלק ב' מאמר שלשה בו תאיר, על ענין דביה מלכא בגילופין, דהמלך הקדוש כביכול נרשם ונחקק להודמן שם על הסעודה (הוא הסעודה שלישית של שבת קודש, ועיין שם עוד דברים נפלאים וביתר ביאור גדול ונפלא)].

סב. ראה לשון רש"י בתחילת פסוק י"ח, וז"ל: וארו אל הבית פנימה מקלעת: פקעים, פירוש, ואותם קירות ארזים שעשה אל הבית פנימה, לבסות קיר האבן, קלוע היה בציורי קליעות וצורות פקעים, כמין כפתורים: פקעים. למוישיאל"ש בלע"ז:

סג. וראה לשון רש"י בתחילת פסוק זה: קלוע היה בציורי קליעות וצורות פקעים, כמין כפתורים. עכ"ל. ונראה מכאן ששיטת רש"י שהיה קלוע ציורי קליעות, וכן גם צורות פקעים.

סד. עי' ברש"י ותרגום יונתן ושאר המפרשים שפירשו ב' מילות מקלעת פקעים יחדיו, כפי שתרגם יונתן 'וגלף חיוז ביעין' פירוש: חקק כדמות ביצים עגולים. ובמצודת ציון כתב: מקלעת. ענין ציורים, וכן תרגום יונתן: וגלף, וכן (שמות כ"ח י"א) תפתח את שתי האבנים, תרגומו: תגלוף. פקעים. ציור פרי מה, וכן (מלכים ב' ד' ל"ט) פקועות שדה.

סה. רלב"ג.

סו. ומהרלב"ג נראה בפירוש שעל צורות היריעות האלה ציירו את שאר הציורים. אמנם ברש"י בתחילת פסוק זה, אינו נראה כך כלל.

ג. פְּטוּרֵי, הם ציורי חבלים^{עב}.

ד. צָצִים, הם פרחים^{עג}, ובתרגום מתרגם שושנין.
ולסיכום הציורים בהיכל: א. ציורי קליעות^{עד}. ב. ציורי דברים
עגולים כעין ביצים ופירות. ג. ציורי חבלים. ד. פרחים.

עתה נבאר בעזהי"ת את הפסוקים: וְדָבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה
הַכִּין לְתֵתָן שָׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה'; וְלִפְנֵי הַדָּבִיר עֲשָׂרִים אֲמָה אָרְךָ
וְעֲשָׂרִים אֲמָה רָחֵב וְעֲשָׂרִים אֲמָה קוֹמָתוֹ וַיִּצְפְּהוּ זָהָב סָגוֹר.

מי הבאר

סז. וראה מה שמפרש ברלב"ג את ענין הציורים והאלו וקישורם זה לזה, ומדמה אותם לצורות
שעל המנורה.

סח. רש"י.

סט. תרגום יונתן. וכן להלן ברש"י בשם התרגום יונתן. ועיין במה שנבאר למעלה.

ע. מצודת ציון.

עא. וכן נראה דזה הלשון 'פקעים' בפסוק.

ונראה כן ג"כ מלשון רש"י שכתב כמין כפתורים, וכן מלשון המצודת ציון שכתב, ציור פרי מה.
והיוצא מהנ"ל כמו שכתבנו למעלה שנראה שכולם מכוונים לדבר אחד שאלו הפקעים הם ענין
ציור דבר עגול (אמנם יתכן דאינו כן, ויתכן דלרש"י היה לימוד מיוחד דכמין כפתורים בדווקא).

רק ברלב"ג כותב דזה צורת ביצים דוקא, והם ביצים ששני ראשיהם חדים, ונראה שכן מפרש
בדברי התרגום יונתן, ועיין עוד שם איך שמקשר את כל הציורים, ומדמה אותם לצורות שעל
המנורה, ומפרש את הציורים כאן קצת באופן אחר. אך משאר המפרשים משמע דאין זה
מחלוקת וכמו שכתבנו למעלה. וברמב"ם (בית הבחירה פ"ג ה"ט) שהכפתורים כביצה ששני
ראשיה חדים, ולכאורה זה דלא כהרלב"ג, אך אין צריך לומר דזה מחלוקת (ועיין ברמב"ם שם).
ועיין עוד ברלב"ג כאן ומתוקים מדבש ונופת צופים.

עב. רש"י.

עג. רש"י, מצודת ציון, רד"ק, וכן ברלב"ג.

עד. אולי לפי רש"י ולפי הרד"ק בפירוש הראשון הקליעות האלו הם כדמות חלה קלועה שלנו
וכדומה (אולם ברלב"ג כתוב בפירוש: 'שציירו שם בדמיון קלעים שהם יריעות').

ודביר, זהו המחיצת אמה טרקסין^ע, הכין, בכדי לתת בחדר שנעשה שם עתה (ע"י מחיצת הדביר) את הארון^ע.

ולפני האמה טרקסין (מבפנים) הוא קודש הקדשים, עשרים אמה אורך, ועשרים אמה רוחב. ועשרים אמה קומתו של בנין העץ הפנימי, אולם בנין האבן גבוה שלושים אמה^ע.

ויצפה את אלו העשרים^ע על עשרים^ע על עשרים אמה^פ, זהב סגור^{פא}.

(כא) וַיִּצֹף שְׁלֹמֹה אֶת־הַבֵּית מִפְּנִימָה זָהָב סָגוֹר, וַיַּעֲבֹר (ברתיקות כתיב) בְּרִתּוּקוֹת זָהָב לִפְנֵי הַדְּבִיר, וַיִּצְפֶּהוּ זָהָב:

❧ מי הבאר ❧

עה. רש"י.

עו. מלבי"ם כאן פסוק י"ט. וכן נראה פשוט הפי' בפסוק לפי רש"י.

עז. מלבי"ם, וכבר למדנו זה לעיל.

ורש"י והמצודות פירשו שמה שכתוב בפסוק ב' ושלשים אמה קומתו, זה על ההיכל, אבל קודש הקדשים היה נמוך מההיכל עשר אמות כפשוטו. ויוקשה על זה כי בפסוק ב' מדבר על כל הבית ולא רק על ההיכל.

ורבותינו פירשו בגמ' (בבא בתרא צח:) דזה הכתוב ועשרים אמה קומתו זה משפת כרובים ולמעלה. כי הכרובים שעשה שלמה (שנלמד להלן) נבהם עשר אמה ועומדים על רצפת קודש הקדשים, וא"כ משפת כרובים ולמעלה זה עשרים אמה.

עת. באורך.

עט. ברוחב.

פ. בגובה, חוץ מהעשר אמה הנשארים למעלה שלא היו מצופים בזהב, אלא באבנים טובות (לפי המלבי"ם).

פא. הזהב סגור יבואר להלן בפסוק הבא מה ענינו.

ויצף שלמה את כתלי ההיכל^{פב}, בזהב סגור, דהיינו זהב טוב מאוד.

ונקרא סגור משום כמה טעמים:

א. דכשנפתח חנות למכור את זה הזהב, כל החנויות האחרות של הזהב נסגרות^{פג}.

ב. מי שיש לו ממנו סוגרו לעצמו^{פד}.

ג. הזהב הזה נסגר בכור הצורף לטהרו מכל סיג^{פה}.

מי הבאר

פב. מלבי"ם. ופשוט כי בפסוק הקודם ציפה את קודש הקדשים, ועכשיו מצפה את ההיכל. ובפסוק הבא מצפה את התקרה ואת הדלתות, ובפסוק ל' ידבר מציפוי הרצפה. ובוה יתישבו כל המקראות על נכון.

פג. רש"י, ע"פ הגמ' (יומא מה.).

פד. רש"י הפירוש השני מסביר את התרגום יונתן.

פה. מצודת ציון.

וראה בספר שפתי כהן, לתלמיד האריז"ל, בענין סוגי הזהב שבמשכן ובבית המקדש, וז"ל (שמות כ"ז א'): ובמדרש (שמות רבה ל"ה, א') לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, אמר רבי יהושע בן לוי ולמה נברא בשביל כבוד המשכן ובשביל כבוד המקדש, שנאמר (בראשית ב', י"ב) וזהב הארץ ההיא טוב, כמה דאת אמר (דברים ג', כ"ה) ההר הטוב הזה והלבנון, שבעה זהבים היו בבית המקדש, זהב טוב זהב טהור זהב שחוט זהב סגור זהב מזוקק זהב פרווים זהב מופז. זהב טוב כמשמעו, זהב טהור היו מכניסין אותו לכור ואינו חסר כלום, זהב שחוט שהיה נמשך כחוט והיו סכין בו כשעוה שהיא נתונה על גבי פנקס, זהב סגור שהיה סגור כל זהבים שהיו בעולם, זהב מזוקק שהיו טחין בו את הכותלים. והכוונה היא לומר כי היו צריכין זהבים משונים, כי הזהב של הכפורת ושל הכרובים ושל הטבעות היה צריך שיהיה קשה שלא יתעקם ויהיה מקשה, וכן מנורה שנאמר בה מקשה, פירוש מקשה קשה כמו חמץ נוקשה שפירשו קשה, ואם היה זהב הטבעות רך כשהיו מכניסים הבדים היו מתעקמים, וכן קערותיו וקשותיו ומנקיותיו שהיו סובלין הלחם שהיה עליהם היו צריכין קישוי שלא יתעקמו מכובד הלחם, והיה טהור שכן נאמר בכפורת ובמנורה גם כן זהב טהור, וכן במזבח הקטורת. אמנם זהב הציפוי של הארון והבדים והקרשים והבריחים היה צריך שיהיה רך כדי שימתח ויחפה, זה היה זהב מזוקק. והזהב של היריעות ושל החושן ושל בגדי כהונה, שנאמר בהם וירקעו את פחי הזהב היה צריך יותר ריכוך שהיה נמוה עם ששה חומים, זה זהב שחוט. וזהב סגור זה זהב המסגרת וזהב הזרים, כי המסגרת היתה סביב השולחן, וכן זרים של ארון ושל שולחן ושל מזבח היו צריכין שיהיה זהבם

הדביר (הוא האמה מרקסין) בצידו הנראה בהיכל, לא ציפה בעין ובכדי שיוכל לצפות שם בזהב (היות שהזהב אינו ראוי לצפותו על האבן^פ, וכדלעיל), לכן קבע בו מבחוץ שלשלאות זהב הנקראים רתוקות ועליהם^פ ציפה בזהב את כל הקיר^{פח}.

(כב) וְאֶת־פְּלִי־הַבִּית צִפֶּה זָהָב עֲדֵיתָם פְּלִי־הַבִּית, וְכָל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־לְדִבְרִי צִפֶּה זָהָב:

תחלה דיבר הכתוב מציפוי הקירות, ועתה מדבר מציפוי התקרה והדלתות^{פט} שציפה אותם בזהב. וכן ציפה את המזבח שעומד בהיכל לפני הדביר^צ, הוא מזבח הקטורת, בזהב (על ציפוי הארז דלעיל^א).

מי הבאר

מזוקק מוזהב בזהר מראה, ויהיה להם יתרון על זהב השולחן ועל זהב המזבח, שהם רמוז לכתר. זהב פרוים וזהב מופז היה לשלמה שעשה בו ציורים, שנאמר (מלכים א' ו' כ"א) ויצף שלמה את הבית זהב סגור ויעבר ברתוקות זהב, ולזה שבעה פעמים זהב טהור. עכ"ל.

פו. עיין את לשון המלבי"ם (להלן בפסוק כ"א) שמעתיק את דברי מהרי"א וזל"ק: שנודע במלאכת הזהב שאין ראוי לצפותו על אבן כי מפני לחות האבן יחשיך ויפסד קודם זמנו.

פז. וראה לשון קדשו של המלבי"ם: ולא היה יכול לצפות זהב על האבנים לכן עיברו תחילה ברתוקות זהב, ועל הרתוקות צפה זהב, באופן שהרתוקות היו קבועים באבנים ועליהם הזהב שבוה קלט את הציפוי ויחזיקהו בל ימוט. עכ"ל.

פח. כל זה ע"פ המלבי"ם (וכן מובא בעוד מפרשים).

פט. מלבי"ם.

צ. מלבי"ם.

צא. פסוק כ'.

(כג) וַיַּעַשׂ בַּדְּבִיר שְׁנֵי כְרוּבִים עֲצֵי־שֹׁמֶן, עֵשֶׂר אַמּוֹת
קוֹמָתָם:

עתה נדבר מענין הכרובים שעשה שלמה המלך, והעמידן בבית
קודש הקדשים.

הכרובים האלו אינם הכרובים שעל הארון (אשר גבהם עשר
טפחים), אלא כרובים נוספים העומדים על קרקע קודש הקדשים,
וגבהם עשר אמות.

עצם הכרובים עשויים מעצי שמן, שהם עצי זית^{כז} ומצופים
זהב.

(כד) וַחֲמִשׁ אַמּוֹת בְּנֵף הַכְּרוּב הָאֶחָת וַחֲמִשׁ אַמּוֹת
בְּנֵף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית, עֵשֶׂר אַמּוֹת מְקֻצּוֹת בְּנִפְיֹו
וְעִדְקֻצּוֹת בְּנִפְיֹו:

❧ מי הבאר ❧

צב. רש"י. תרגום.

וברד"ק אומר דאין לשאול דהרי זהו בל תשחית לקצוץ עץ מאכל, מפני שיש לומר דמדובר
בעצים זקנים שאינם עושים פירות. וכן בעצי המערכה שהיה בהן מעצי תאנה ועצי דקל, אמרו
רז"ל דהם מאותם שאינם עושים פירות. ע"כ. וכן מעיקרא לא קשיא, משום דהיבא דדמי העץ
יקרים משל הפירות, ליבא איסורא דבל תשחית. בבא קמא צב. וברמב"ם הלכות מלכים פ"ו
ה"ח. ועיין עוד במסכת תמיד (כ"ט: - ל.) בענין עצי המערכה, ותראה דברים נפלאים.

ומביא הרד"ק עוד פירוש שעצי שמן אינם עצי זית, אלא, מין ממיני הארז שיוצא ממנו שמן
שעושים ממנו ופת, ולפיכך נקרא עץ שמן. כי הנה מצינו בעזרא שאמר צאו ההרה והביאו עלי
זית ועלי עץ שמן, נמצא עץ שמן אינו עץ זית.

אורך כל אחד מכנפיהם חמש אמות. ונמצא דכשעומדים וכנפיהם פשוטים, הרי אורך שני הכנפיים יחד, מקצה לקצה, עשר אמות^{צד}.

(כה) וְעֶשֶׂר בָּאֵמָה הַכְּרוֹב הַשֵּׁנִי, מִדָּה אֶחָת וְקָצֵב אֶחָד לְשֵׁנֵי הַכְּרָבִים:

וכן הכרוב השני הוא אותו הדבר במידה ובקצב כמו הכרוב הראשון^{צד}.

(כו) קוֹמַת הַכְּרוֹב הָאֶחָד עֶשֶׂר בָּאֵמָה, וְכֵן הַכְּרוֹב הַשֵּׁנִי:

גובה הכרוב האחד הוא עשר אמה, וכן הכרוב השני גבהו עשר אמה^{צה}.

❧ מי הבאר ❧

צג. רש"י.

צד. ועיין להלן בהערות שתירצנו מדוע הכתוב אומר בכל פעם את אחד מהכרובים, ואח"כ שהכרוב השני דומה אל הראשון, ואינו אומר שניהם יחד בבת אחת.

צה. הנה נודע שהכרובים רומזים אל ז"א ונוק'. וא"כ נראה פשוט דענין גבהם עשר אמה הוא עשר ספירותיהם.

ויוקשה כאן בפסוק, מדוע אמר קודם שקומת הכרוב האחד עשר באמה, ואח"כ וכן הכרוב השני, ולא כללם ואמר בבת אחת, שקומת שניהם עשר אמה. ונראה לתרין, דבתחילה דיבר על הכרוב הראשון הרומז אל ז"א, ואמר עליו שקומתו עשר באמה ויש לו את כל עשר הספירות, ואח"כ אמר שגם הכרוב השני הרומז אל הנוק', אשר ג"כ היא קבלה את כל ההשפעה מז"א ויש לה ג"כ את כל העשר ספירות. ולכן אמר מקודם על ז"א, כי הוא המשפיע לנוק'.

(כז) וַיֵּתֶן אֶת־הַכְּרוּבִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת הַפְּנִימִי, וַיִּפְּרְשׁוּ
אֶת־פְּנֵי הַכְּרוּבִים, וַתֵּגַע פְּנֵי־הָאֶחָד בִּקְרִיר וּכְנָף
הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי נִגְעַת בִּקְרִיר הַשֵּׁנִי, וּכְנָפֵיהֶם אָלִיתוּ
הַבַּיִת נִגְעַת פָּנָה אֶל־פָּנָה:

העמיד את הכרובים בתוך הבית הפנימי, הוא קודש הקודשים.
וכנפיהם פרושות^{כז} כאשר כנפיהם החיצוניות נוגעות בקיר, אחד
בדרום ואחד בצפון. והכנפים הפנימיות אל תוך הבית נוגעות
כנף אל כנף^{כח}. וכמו בציור^{כח}.

הגמרא^{כט} מקשה שבמקום אחד כתוב פניהם איש אל אחיו^ק,
ובמקום אחר כתוב פניהם לבית^{קא}. ומתרצת הגמ', שהכרובים

מי הבאר

וכתוב במלבי"ם (בפסוק כ"ג) על הפסוק מידה אחת וקצב אחד לשני הכרובים, שהכרובים היו
שווים במדתם, כי בעניינם היה א' בדמות זכר וא' בדמות נקבה, זה משפיע וזה מקבל. עכ"ל,
ועי"ש.

ועתה שכבר הגענו לדבר בעניינים הגבוהים האלה, יש להסמך בכאן זה: הוזהר והשמר בנפשך
פן יגיעך הגשם ח"ו כי דברים אלו אינם נתפשים בשכל אנושי וציורם קשה עמוק עמוק. ע"כ
לשון קדשו של רבינו רבי שאול הכהן דוויק זיע"א.

צו. הגאון מווילנא (בפירושו לבנין הבית בסוף מלכים א') מסביר בלשון הפסוק, שהכרובים פרשו
בעצמם את כנפיהם.

צו. כל זה מבואר היטב במלבי"ם.

צח. בעמ' הבא.

צט. בבא בתרא צט.

ק. שמות כ"ה כ'.

קא. דברי הימים ב' ג' י"ב.

עומדים ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו^{קב} (וזה יוצא גם פניהם איש אל אחיו, וגם פניהם אל הבית^{קי}).

❧ מי הבאר ❧

קב. בבא בתרא צט. וברשב"ם.

קג. ולהלן הצגנו ציור לזה.

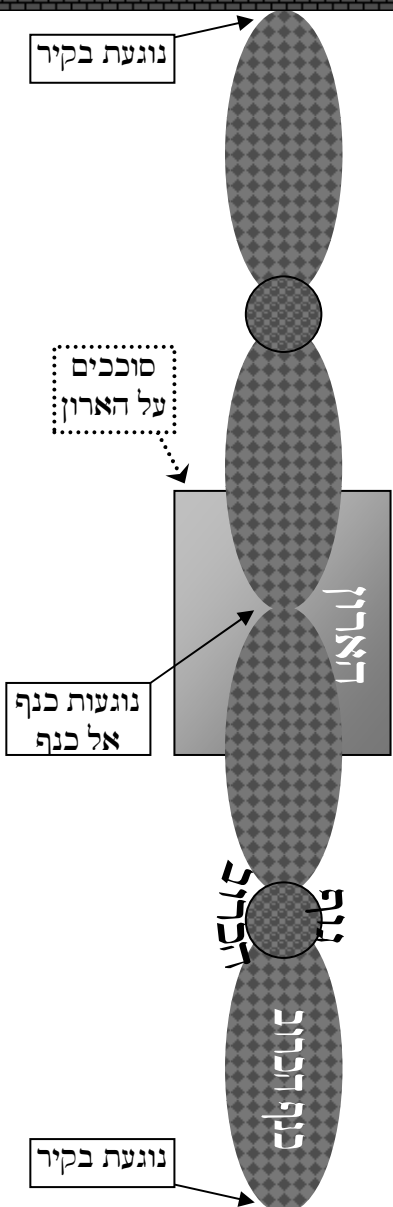
כנפי הכרובים של שלמה המלך מסוככים על הארון (וזה חוץ מהכרובים של משה רבינו).

מלכים א' פרק ח' פסוקים ו'-ז': וַיָּבֵאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' אֶל מְקוֹמוֹ אֶל דְּבִיר הַבַּיִת אֶל קֶדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֶל תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים: כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים אֶל מְקוֹם הָאָרוֹן וַיִּסָּכּוּ הַכְּרוּבִים עַל הָאָרוֹן וְעַל כְּדֵיו מִלְמַעְלָה:

ובמצודת דוד: כנפי הכרובים. הם שעשה שלמה, ועמדו בארץ כמו שנאמר למעלה. כי הכרובים וכו'. רוצה לומר: כי מתחילה נעשה שיפרשו הכרובים כנפיהם אל מקום עמידת הארון, ולזה בהכנסת הארון אל מקומו, היו אם כן הכרובים מסוככים עליו.

תרשים כנפי הכרוכים של שלמה - מבט מלמעלה

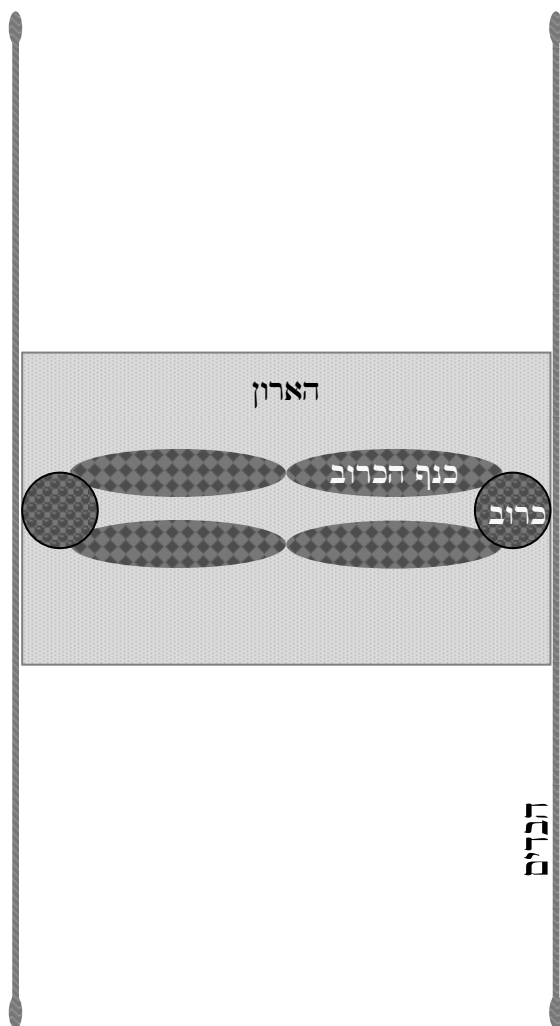
כותרל קודש הקדשים

חלל קודש הקדשים

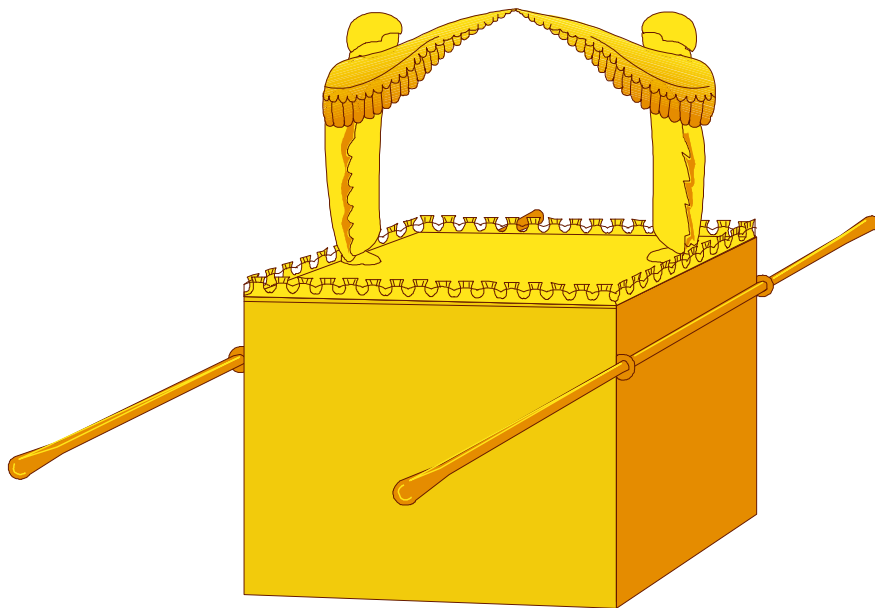
ויש להשים על לב, דהכרובים האלה שעשה שלמה, פורשים את כנפיהם בצורה שונה מכנפי הכרובים שעשה משה שעל הארון. ועיין בציור הבא של צורת פרישת כנפי הכרובים שעשה משה, ועיין בציור הקודם של צורת פרישת כנפי הכרובים של שלמה, ותראה ההבדל.

❧ תרשים מבט מלמעלה – צורת כנפי הכרובים שעל הארון ❧

הכרובים של משה רבינו עומדים על הארון.
הכרובים של שלמה עומדים בצד הארון.
כל הכרובים (בין של משה, ובין של שלמה) עומדים אחד בדרום
ואחד בצפון^{קד}.

❖ דוגמת צורת כנפי הכרובים שעל הארון ❖

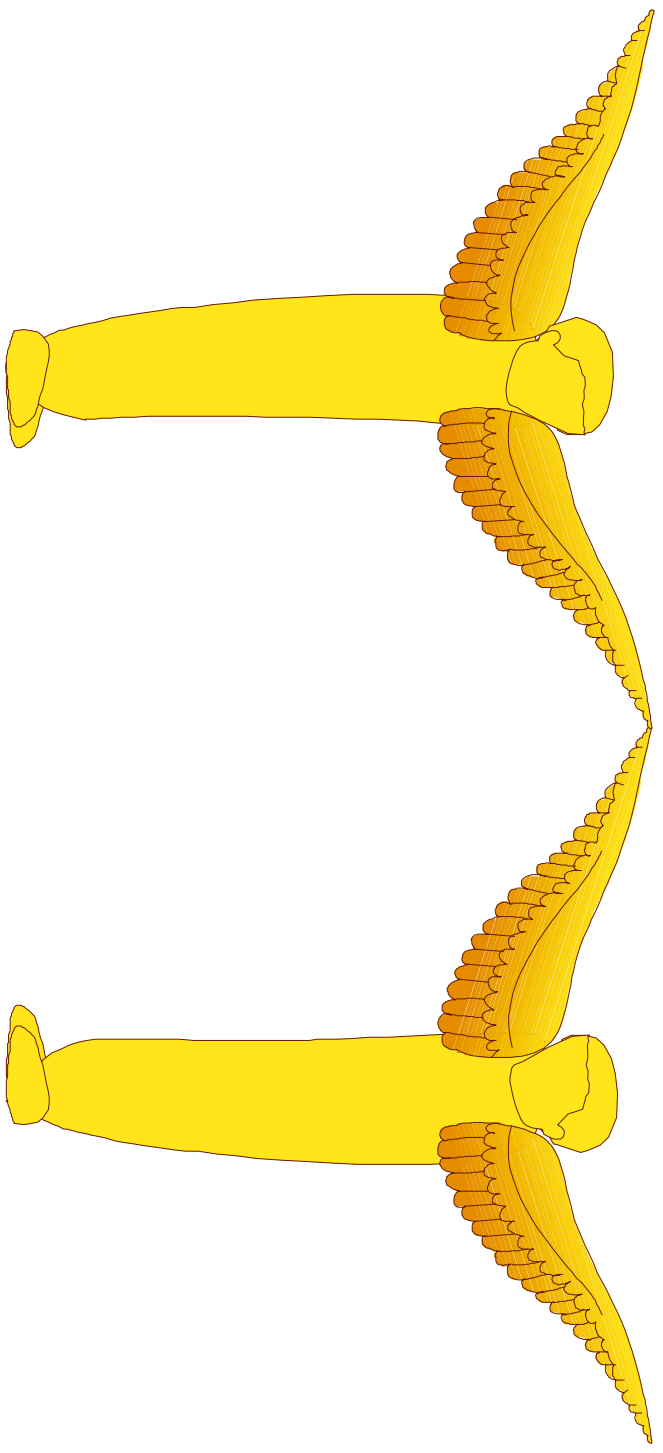

❖ מי הבאר ❖

קד. הערה קטנה: צריך לזכור שהכרובים, וכל בית המקדש, זה קדוש מאוד מאוד, ומדברים בדברים גבוהים מאוד מאוד. והצגנו את הציורים רק לשם המחשה, בכדי שיובנו הפסוקים, אך בוודאי שאין זה תואר וצורת הכרובים ממש. וכמו שמבוארים הדברים וענין הדברים הנוראים והצורות הנפלאות והקדושות במאוד שיש בכרובים, אשר אין לנו בזה אף צל של השגה. וכפי שאנו רואים ומפורש ברש"י בכמה מקומות, ובספרים הקדושים, ובזוהר הקדוש, דאלו דברים בגבהי גבהים, רמים ונעלים למאד מאוד.

גב. לא נכנסנו לבאר כאן את מקום הטבעות בארון גופא וכו', שיש בזה כמה שיטות במפרשים.

דוגמת צורת כנפי הכרוכים שעשה שלמה

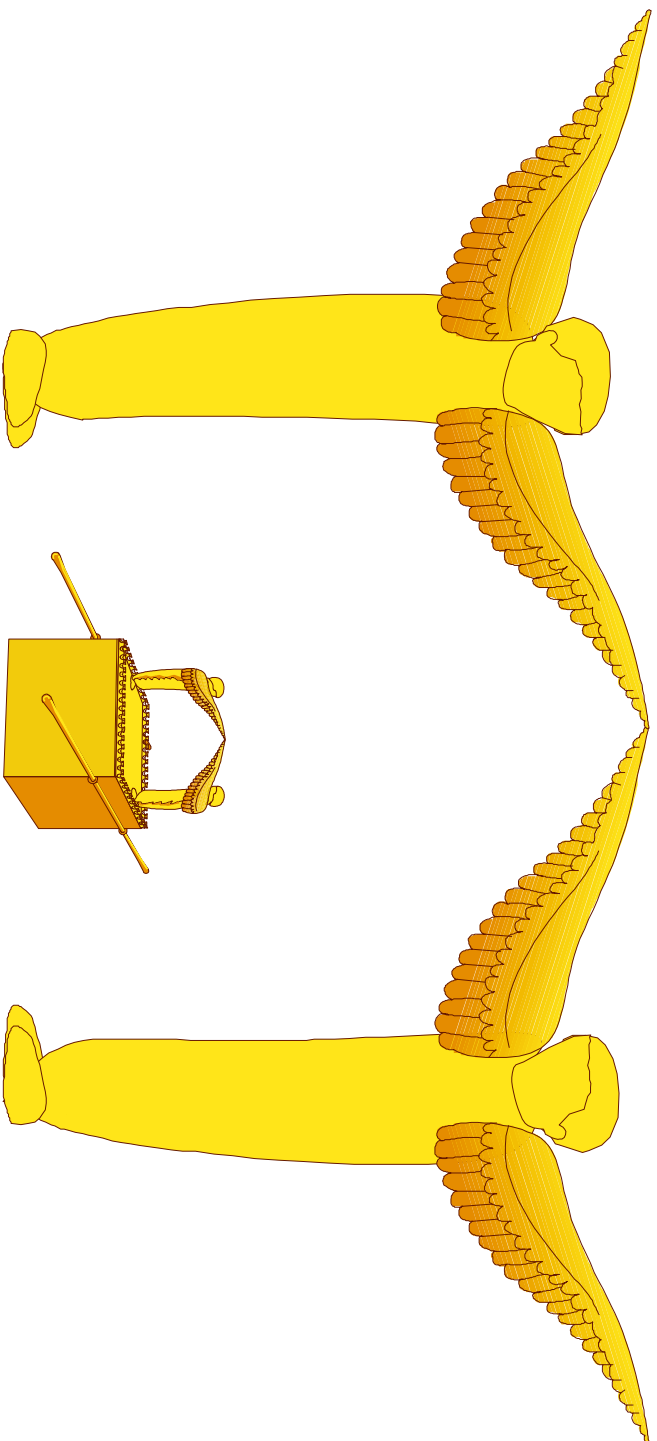
באר

מלכים א פרק ו

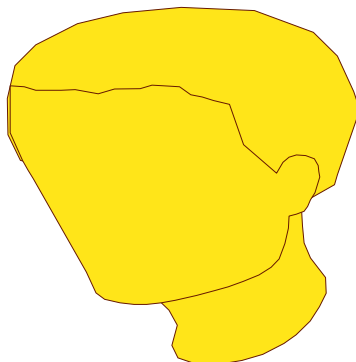
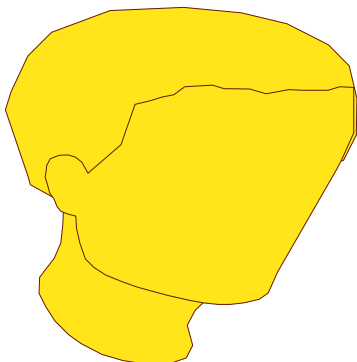
החיים

נה

כנפי הכרובים שעשה שלמה סוככים על הארון

פניהם איש אל אחיו, ופניהם אל הבית ❧

ניתן לראות דוגמא בערך של פניהם איש אל אחיו ופניהם אל הבית, דהיינו גם פניהם אחד אל השני, וגם פניהם אל מי שנכנס, וכתלמידים הנפטרים מרובם, וכן כל קומתם היה באופן זה^ק, שהם מצודדים, גם איש אל אחיו, וגם אל הבית^ק.

וזה גם כן הפירוש של הפסוק בדברי הימים, שכתוב ששלמה המלך עשה את הכרובים מעשה צעצועים^ק, שזה מלשון

מי הבאר ❧

קה. כן משמע בגמ' בבא בתרא (צט.).

קו. גמ' בבא בתרא (צט.).

קו. דברי הימים ב' פרק ג' פסוק י'.

צאצאים, דהיינו שהכרובים מצודדים כתינוקות הנפטרים מרבים^{קח}.

כאשר נעשה את החשבון של אורך כנפי הכרובים^{קט}, יצא לנו כך: אורך כל כנף חמש אמה, ויוצא אורך הכנפים של הכרוב הראשון עשר אמה שני הכנפים יחד. וכן האורך של הכרוב השני. יוצא יחד שני הכרובים עשרים אמה. וגוף הכרובים עצמם הוא אמה. ואילו אורך קודש הקדשים הוא רק עשרים אמה, וא"כ איפה עמדו הכרובים. ומתרצים על זה חז"ל^{קי} שגוף הכרובים אינו מן המדה ועומדים בנם^{קיב}.

וכן אומרים חז"ל^{קיב} שהארון אינו מן המידה. שיכלו למדוד עשר אמה לכל רוח מהארון, בעוד שהארון עצמו הוא אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו^{קיג}.

❧ מי הבאר ❧

קח. גמ' בבא בתרא שם. וברש"י בדברי הימים שם.

קט. יתכן שברוחב, היו הכנפיים רחבות מאוד, וסוככו לגמרי ממש על הארון, וכן נראה שמשמע במפרשים.

קי. בבא בתרא צ"ט. ומובא ברש"י כאן.

קיב. ציור המחשה לחשבון הזה, בעמוד הבא.

קיג. בבא בתרא שם.

קיג. שמות כ"ה י'.

גוף הכרובים אינו מזן המדה

כנף הכרוב
5 אמה

גוף הכרוב
1 אמה

כנף הכרוב
5 אמה

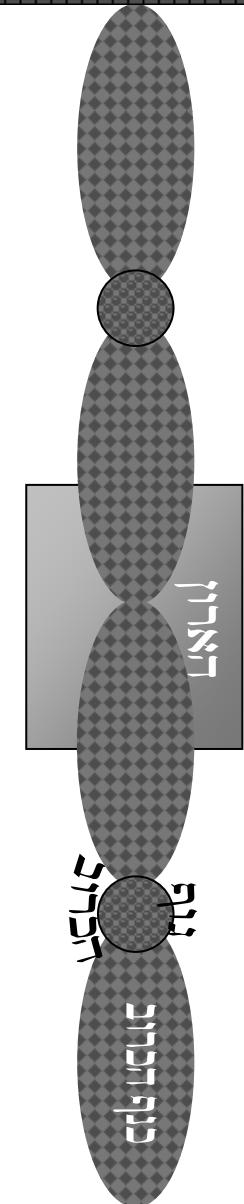
כנף הכרוב
5 אמה

גוף הכרוב
1 אמה

כנף הכרוב
5 אמה

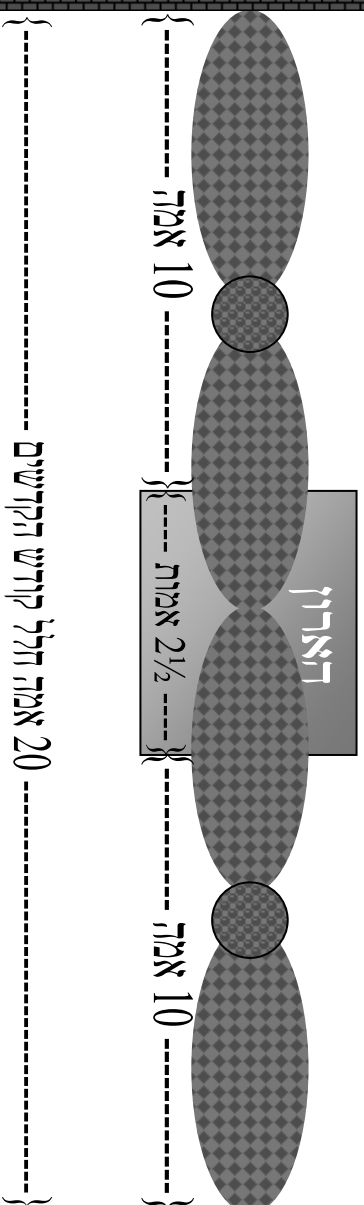
20 אמה חלל קודש הקדשים

כותל קודש הקדשים

מקום הארון אינו מן המדה

כותרל קודש הקדשים

כותרל קודש הקדשים

(כח) וַיֵּצֵף אֶת־הַכְּרוּבִים זָהָב:

ויצפה את הכרובים בזהב^{קיד}.

(כט) וְאֵת כָּל־קִירוֹת הַבַּיִת מִסָּב קָלַע, פִּתְיָחַי מִקְלָעוֹת

כְּרוּבִים וְתַמְרוֹת וּפְטוּרֵי צָצִים, מִלְּפָנִים וְלַחֲצוֹן:

עתה חזר לדבר מענין הציורים על כתלי הבית^{קטו}. ומכיוון שיש בפנים כרובים יש ג"כ על הקירות ציורים של כרובים, ולכן כפל זה שנית^{קטז}.

הציורים היו על קירות העץ שהם היו ציפוי על הקיר מאבן^{קטז}, ועל הציורים האלו ציפו בזהב^{קטז}, ושיקעו את הזהב אל תוך הציורים, כך שיהיו ניכרים בזהב^{קטז}.

את הציורים חקק^{קכ} על כל הקירות, עד שכולן היו מסובבים בציורים (וזהו הלשון 'מִסָּב' בפסוק).

❧ מי הבאר ❧

קיד. זה כתוב כאן, כי מקודם לא היה כתוב עדיין בפסוק שציפה את הכרובים בזהב. וראה במלבי"ם, וז"ל: ויצף את הכרובים זהב. משמע שהיה עשר אמה בלא הציפוי, ובה נכון מ"ש בדברי הימים והכנף האחרת אמות חמש דבקה לכנף הכרוב האחד כי שם מדבר אחר הציפי כמש"ש תחלה ויצפו אותם זהב ונדבקו זה לזה בצמצום. עכ"ל.

בענין הכרובים: ראה בסוף הספר מה שהעתקנו בענין הכרובים, וכן מה שכתבנו ברמזי הכרובים. שהכרובים מראים על גודל אהבת השי"ת לעם ישראל בניו אהוביו.

קטו. מצודת דוד.

קטז. מלבי"ם.

קיו. רש"י כאן.

קיא. וכדלעיל.

קיט. להלן מפורש ועיין ברש"י.

ואלו הם הציורים שחקק^{קכא} על הקירות^{קכב}: א. כרובים. ב. דקלים (הנקראים בפסוק תמורות)^{קכג}. ג. חבלים (הנקרים בפסוק פטורי). ד. פרחים (הנקראים בפסוק צצים)^{קכד}.

מי הבאר

קכ. 'קלע' בפסוק, פירושו חקק (ע"פ רש"י כאן).

קכא. כאן פירשנו כך ע"פ רש"י כאן. וברש"י לעיל (פסוק י"ח) משמע שפי' שהיו ג"כ ציורי קליעות. וכלשונו על מקלעות פקעים: קלוע היה בציורי קליעות וצורות פקעים. עכ"ל. נראה מזה שפי' את מילת 'חקק', שקלע ציורי קליעות. וכאן לא הזכיר רש"י ציורי קליעות.

וראה מה שתירץ המלבי"ם תירוץ נפלא מאוד בד"ה (ב' ג' ה'), שבפסוק י"ח מדבר על הציורים שעל הרצפה, וכאן מדבר מהציורים שעל הקירות (ומובא להלן).

(ודרך אנב נזכיר שבכאן לא פי' המלבי"ם כן, אלא פי' דמפני שהיו כרובים בפנים לכן היו כרובים על הקירות ג"כ ולכן כפל זה שנית הגם שכבר נאמר בפסוק י"ח. ע"כ). וה' יאיר עינינו בתורתו אמן.

קכב. הרלב"ג לשיטתו אומר שחקקו יריעות, ועליהם חקקו את שאר הציורים, וכדלעיל.

וכן אומר שם פירוש אחד שהתימורות הם כמו פקעים, כי צורת תמרים היא כמו ביצה ששני ראשיה חדין. ובפירוש השני אומר שזה דמות ענפי אילן וחריותיו. וכן במצודת ציון, כותב שתימורות הם ציורי אילני תמר. וברש"י כתוב שזה דקלים.

קכג. וראה בזוה"ק על ענין התמרים (ח"א פ"ב). וזלה"ק: רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים צ"ב י"ג) צדיק כתמר יפרח כארו בלבנון ישנה, צדיק כתמר יפרח, מפני מה אקיש צדיק לתמר, מה תמר כיון דגזרין ליה לא סליק עד זמן סניא, אוף הכי צדיק כיון דאתאביד מעלמא לא סליק אחר תחותיו עד זמן סניא, כארו בלבנון ישנה, אוף הכי נמי. כתמר יפרח, מה תמר לא סליק אלא דבר ונוקבא, אוף הכי צדיק לא סליק אלא דבר ונוקבא, דבר צדיק ונוקבא צדקת, כגוונא דאברהם ושרה, כארו בלבנון ישנה, מה ארו בלבנון עלאה על כלא, וכלא יתבי תחותיו, אוף הכי צדיק הוא עלאה על כלא, וכלא יתבי תחותיו, ועלמא לא קיימא אלא על צדיק חד, דכתיב (משלי י"ב) וצדיק יסוד עולם, ועליה קאים עלמא, ובגיניה אסתמיך, ועליה אשתיל. עכ"ל. וכן להלן (ח"ב קכ"ו). וז"ל: רבי יהודה פתח, (שיר השירים ז' ח') זאת קומתך דמתה לתמר וגו', כמה חביבה כנסת ישראל קמי קודשא בריך הוא, דלא מתפרשא מניה, כהאי תמר דלא פריש דבר מן נוקבא לעלמין, ולא סליק דא בלא דא, כך כנסת ישראל לא מתפרשא מקודשא בריך הוא.

קכד. כל ביאור הציורים ע"פ רש"י כאן.

וראה את לשון קדשו של רבינו המלבי"ם בדברי הימים (ב' ג' ה') מה שמבאר את מה שנראה כפילות וסתירה בפסוקים, איך שמישבם נפלא מאוד. וז"ל: ולמדנו עזרא, ויעל עליו תמורים ושרשרות, היינו על הרצפה של ההיכל, וגם בזה למדנו חדשות, כי במלכים שם (פסוק י"ח) אמר וארו אל הבית פנימה מקלעת פקעים ופטורי ציצים, ושם (פ' כ"ט) ואת כל קירות הבית מסב קלע פתוחי מקלעות כרובים ותמורות ופטורי ציצים מלפנים ולחיצון, שמלבד שפסוק י"ח כפול עם פסוק כ"ט, יש סתירה, שבפסוק י"ח לא הזכיר שהיו שם כרובים, ופירש עזרא שבפסוק י"ח

(ל) וְאֶת־קִרְקַע הַבַּיִת צִפָּה זָהָב, לְפָנֶימָה וְלַחִיצוֹן:

ואת קרקע הבית ציפה זהב, בבית הפנימי הוא קודש הקדשים, ובבית החיצוני הוא ההיכל^{קכז}.

הצפוי הזה של קרקע הבית נעשה לאחר שעשה את הכרובים לבל ישחית את הציפוי בעשיית הכרובים^{קכח}.

(לא) וְאֵת פֶּתַח הַדְּבִיר עָשָׂה דִּלְתוֹת עֲצֵי־שֶׁמֶן, הָאֵיל מְזוּזוֹת הַמְּשִׁית:

בפתח הדביר עשה דלתות מעצי שמן, שהם עצי זית^{קכט}.
ובכל צד מהפתח עשה איל (ושניהם יחד אילים), והוא מזוזת הפתח. והאיל נעשה גם כן מעצי שמן^{קכ}.
ולא היו האילים מרובעים כדרך רוב המזוזות, אלא מחומשים^{קכט}, כזה^{קל}:

❧ מי הבאר ❧

מדבר מן ציפוי הרצפה והיו שם רק מקלעת פקעים ופטורי ציצים שהוא תמורים ושרשרות הנזכר שם, ולא היו כרובים רק על הקירות שמזה מדבר בפסוק כ"ט. עכ"ל.

קכז. רש"י. רלב"ג.

קכו. מלבי"ם.

קכז. רש"י (ולפירוש אחר זה סוג של עץ ארו שיוצא ממנו שמן, וכדלעיל).

קכח. מלבי"ם.

קכט. רש"י.

קל. הדביר הוא האמה טרקסין, וכמו שלמדנו לעיל.

ונסמך בכאן ביאור מדוע נקרא 'אמה טרקסין'. והוא משום שהאמה הזאת היא: 'טרק' – סוגרת, על: 'סין' – הלוחות שנתנו מסיני (מסכת מדות ד' ו' ברע"ב). וברש"י (יומא נב.) ביאר ש'טרקסין' הוא לשון פנים וחוזן. וז"ל: טרקסין. לשון פנים וחוזן הוא כך ראיתי בתלמוד ירושלמי וראיה לדבר

✧ האיל מזוזות חמִישִׁית ✧

קודש הקדשים

מקום הדלתות

ההיכל

בציור זה רואים איך לאיל (שהוא מזוזת הפתח) יש חמש צלעות.

(לב) וַיִּשְׁתִּי דִלְתוֹת עֲצֵי־שֹׁמֶן, וְקָלַע עָלֵיהֶם מִקְלָעוֹת
 פְּרוּבִים וְתַמְרוֹת וּפְטוּרֵי צִצִּים, וְצָפָה זָהָב, וַיָּרֶד
 עַל־הַפְּרוּבִים וְעַל־הַתַּמְרוֹת אֶת־הַזָּהָב:
 אוֹתָן שְׁתֵּי הַדְּלָתוֹת מַעְצֵי שֹׁמֶן^{קלא}, שֶׁהֵם הַדְּלָתוֹת לַקֹּדֶשׁ

✧ מי הבאר ✧

חסידים הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך מרקסמון כדי לחייבם במעשר (ברכות לה:): למדנו
 שהמֶרֶק לשון כניסת פנים הוא. ע"כ.
 הציור בעמ' הבא.
 קלא. מצודת דוד.

הקדשים, ועומדות בפתח הדביר^{קלג}, מצוירות וחקוקות עליהן ציורי כרובים, וציורי דקלים, וחבלים, ופרחים^{קלג}.

ורدد את ציפוי הזהב אל תוך הציורים, במקום שהציור שוקע, שיקע. ובמקום שכולט הציור, בולט עליו הזהב ג"כ, שלא יבטל הזהב את הציורים, ושיהיו הציורים על העץ ניכרים בזהב^{קלד}.

❧ מי הבאר ❧

קלב. מכיוון שהכותל לפני קודש הדרשים נקרא 'דביר', לכן הדלתות לקודש הקדשים עומדות בדביר. ופשוט.

קלג. ביאור הציורים כבר למדנו לעיל, וזה ע"פ רש"י.

קלד. רש"י. וכן במלבי"ם.

בבית ראשון היה כותל בין קודש הקדשים להיכל, ובו היו דלתות, והיו הדלתות פתוחים תמיד, והיה פרוכת בשער.

והנה, אנו רואים שבימי הסליחות פותחים את הארון קודש, מפעם לפעם. ואח"כ בראש השנה פותחים יותר, בהרבה פיוטים ועוד. ואח"כ ביוהכ"פ פותחים הארון יותר. ואח"כ בנעילה, כבר פתוח לגמרי כל הנעילה. ואח"כ בימי חג הסוכות פותחים בהושענות. עד שמגיע שמחת תורה, פותחים כבר לגמרי את הארון קודש, ופתוח לגמרי רוב הזמן, ומוציאים ממנו את הספרי תורה ורוקדים עימם. רואים שבמיום הגדול הזה, שבו הוא האהבה הכי גדולה, וזמן היחוד הכי גדול, אשר על היום הזה מצפים מראש השנה, ומראש השנה ועד שמחת תורה כל הזמן הזה הוא כמו שמונה עשרה אחת. ובזמן האהבה הגדולה הזו, פותחים כבר את הארון קודש לגמרי.

כמו כן רואים שבזמן בית המקדש, ג"כ, היו דלתות קודש הקדשים פתוחות לגמרי תמיד, וכל הזמן היה אהבה גדולה מאוד, וקיימא סיהרא באשלמותא. ישקני מנשיקות פיהו.

ואפי' בבית שני, שהיו שני פרוכות, ג"כ זה ענין שאין כלל דלת, וכל הזמן יש יחוד ואהבה גדולה מאוד. וכמו שכתוב בגמ' (יומא נד.) שאפילו בבית שני, כשישראל עלו לרגל, היו מגלגלין להם הפרוכת, והיו מראים להם את הכרובים החקוקים על הכתלים (כי הארון עם הכרובים שעליו כבר נטמן, לכן היו מראים להם את הכרובים החקוקים על הכתלים), שהם מעורים זה בזה, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום וכו' (ויש עוד שיטה בגמ' שמדובר בבית ראשון, ע"ש).

ויזכנו השי"ת שנזכה כבר לביאת משיח צדקנו בקרוב מאוד, ונזכה כבר לגאולה השלימה, ולבית המקדש השלישי, במהרה בימינו בקרוב מאוד.

(לג) **וְכֵן עָשָׂה לְפֶתַח הַהִיכָל מְזוּזוֹת עֲצֵי-שָׁמֶן, מֵאֵת רְבִיעִית:**

בפתח ההיכל עשה גם כן מזוזות מעצי שמן, אלא שהמזוזות בפתח ההיכל היו רבועות^{קל"ה} (ולא כמו המזוזות בפתח קודש הקדשים שהיו של חמשה צלעות).
מֵאֵת רְבִיעִית: כמו מרביעית^{קל"ו}. וכן תרגם יונתן: מן ארבעה סיטריהון מרבעין^{קל"ז}.

(לד) **וַיַּעַשׂ דְּלָתוֹת עֲצֵי בְרוֹשִׁים, שְׁנֵי צָלְעִים, הַדָּלָת הָאֶחָת גְּלִילִים וְשְׁנֵי קָלְעִים, הַדָּלָת הַשֵּׁנִית גְּלִילִים:**

הקדמה לביאור דלתות ההיכל:
 הכותל בפתח ההיכל עבה שש אמה^{קל"ח}. ופירשו חז"ל שהיו ארבעה דלתות לפתח ההיכל^{קל"ט}, והדלתות החיצוניות נפתחות לתוך הפתח, ומכסים עביו של כותל, והפנימיות נפתחות לתוך הבית^{קמ'}.
 ועתה נבא לביאור דלתות ההיכל בעזהי"ת:

❧ מי הבאר ❧

קלה. רש"י.

קלו. מצודת דוד.

קלו. רש"י.

קלה. רש"י בסנהדרין (ק). על בית ראשון. ובבית שני היה ג"כ שש אמה (מדות ד' ז').

קלט. ורבינו המלבי"ם אומר כאן דגם בפתח הדביר היו ארבע דלתות.

קמ. מלבי"ם. וכן כל ביאור דלתות ההיכל ביארנו ע"פ המלבי"ם. ועי"ש.

וּשְׁתֵּי דִלְתוֹת עֲצֵי בְרוֹשִׁים: הַכוֹתֶל^{קמא} בַּכְּנִיסָה לְהִיכַל הִיָּה עֵבָה מְאוּד^{קמב}, וְעָשָׂה דֶלֶת אַחַת בַּתְּחִילַת עוֹבֵי הַכוֹתֶל וּדְלַת אַחַת בַּסּוּפָה. דֶּלֶת לַפָּנִים מְדֻלֶּתֶת^{קמג}.

שְׁנֵי צִלְעִים: כָּל דֶּלֶת מִחוּלְקֶת לְשְׁנֵי חֲלָקִים, לְשְׁנֵי לִוְחוֹת^{קמד}.

❧ מי הבאר ❧

קמא. ליתר ביאור נציג בכאן את לשון המשנה במסכת מדות (פרק א' משנה א') [וביאורינו בפסוקים כאן, ע"פ המלבי"ם, הוא לפי תנא קמא]:

פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל, נִבְחָו עֲשָׂרִים אַמָּה וְרַחְבּוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת. וְאַרְבַּע דִּלְתוֹת הָיוּ לוֹ, שְׁתֵּים בְּפָנִים וּשְׁתֵּים בַּחוּץ, שְׁנֵאמַר (יחזקאל מ"א), וּשְׁתֵּים דִּלְתוֹת לְהֵיכָל וְלִקְדָּשׁ. הַחִיצוֹנוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַפֶּתַח לְכַסּוֹת עֲבֹי שֶׁל כְּתֵל, וְהַפְּנִימִיּוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַבֵּית לְכַסּוֹת אַחֲרֵי הַדִּלְתוֹת, שֶׁכָּל הַבֵּית טוֹחַ בְּזָהָב, חוּץ מֵאַחֲרֵי הַדִּלְתוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּתוֹךְ הַפֶּתַח הָיוּ עוֹמְדוֹת, וּבִמְיֵן אֲצִטְרֵמִיטָה הָיוּ וְנִקְפְּלוֹת לְאַחֲרֵיהֶן, אֱלֹו שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֲצָה, וְאֱלֹו שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֲצָה, חֲצִי אַמָּה מְזוּזָה מִכָּאן, וְחֲצִי אַמָּה מְזוּזָה מִכָּאן, שְׁנֵאמַר (שם), וּשְׁתֵּים דִּלְתוֹת לְדִלְתוֹת שְׁתֵּים מוֹסְכּוֹת דִּלְתוֹת שְׁתֵּים לְדֶלֶת אַחַת וּשְׁתֵּי דִלְתוֹת לְאַחֶרֶת:

פִּירוּשׁ רַבִּינוּ עוֹבְדִיָּה מְבִרְטִנּוֹרָא: פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל. שְׁתֵּים בְּפָנִים. בַּעֲבוּי הַכוֹתֶל שֶׁכִּלְפֵי פָּנִים: וּשְׁתֵּים בַּחוּץ. בַּעֲבוּי שֶׁכִּלְפֵי הַחוּץ. שַׁעֲבוּי שֶׁל כוֹתֵל הַהֵיכָל הִיָּה שֵׁשׁ אַמּוֹת, וְלִסּוֹף אַמָּה חִיצוֹנָה שֶׁל עוֹבֵי הַכוֹתֶל הָיוּ הַדִּלְתוֹת הַחִיצוֹנוֹת אֶחָד לִימִין הַפֶּתַח וְאֶחָד לְשִׁמְאָלוֹ, כָּל דֶּלֶת מִהֵן רַחְבָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת, וּכְשֶׁהָיוּ נִעּוֹלוֹת הָיוּ נוֹגְעוֹת זוּ בְּזוֹ וּסוֹתְמוֹת רוּחַב חֲלָל הַפֶּתַח שֶׁרַחְבּוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת, וּכְשֶׁהָיוּ נִפְתָּחוֹת לְצַד פָּנִים מִכַּסּוֹת חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֶׁל עוֹבֵי הַכוֹתֶל. וּשְׁתֵּים דִּלְתוֹת אַחֲרוֹת כַּמְדוֹת אֱלֹו הָיוּ קְבוּעוֹת בַּסּוּף עוֹבֵי הַכוֹתֶל לְצַד פָּנִים, וּכְשֶׁהָיוּ נִפְתָּחוֹת מִכַּסּוֹת חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפָּה וּחֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפָּה מִרוּחַב כוֹתֵל הַהֵיכָל בְּפָנִים, וְשֵׁם לֹא הִיָּה הַכוֹתֵל טוֹחַ בְּזָהָב כְּמוֹ שֶׁאֵר הַבֵּית, לְפִי שֶׁלֹא הִיָּה נִרְאָה: אֲצִטְרֵמִיטָה. לִוְחוֹת שֶׁל פְּרָקִים מְחוֹבְרוֹת עַל יְדֵי חוֹלִיוֹת, וְהֵן נִפְתָּחוֹת, וּכְשֶׁרוּצָה נִכְפְּפוֹת וְנִכְפְּלוֹת זוֹ עַל זוֹ. כֵּךְ הָיוּ כָּל הַדִּלְתוֹת הֵלְלוּ בֵּין שְׁלֹפְנִים בֵּין שְׁלֹחִין מְחוֹבְרוֹת עַל יְדֵי חוֹלִיוֹת, וְלִסּוֹף חֲצִי אַמָּה שֶׁל עוֹבֵי הַכוֹתֶל הָיוּ קְבוּעוֹת, בֵּין הַדִּלְתוֹת שֶׁבְּפָנִים בֵּין אוֹתֵן שֶׁבַּחוּץ, וּחֲמֵשׁ אַמּוֹת שֶׁל עוֹבֵי הַכוֹתֶל מִפְּסִיקוֹת בֵּין הַדִּלְתוֹת הַחִיצוֹנוֹת לְדִלְתוֹת הַפְּנִימִיּוֹת. וְכָל דֶּלֶת הִיָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת מְחוֹבֵר מִשְׁתֵּי לִוְחוֹת, כָּל לִוֵּחַ שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֲצָה, וּכְשֶׁנִּפְתָּח הַדֶּלֶת הַחִיצוֹן לְצַד פָּנִים הִיָּה חֲצִיו נִכְפָּף וְנִכְפַּל זֶה עַל זֶה, וּמִכַּסָּה מִעוֹבֵי הַכוֹתֵל אֲמָתִים וְחֲצִי, וְכֵן הַדֶּלֶת הַקְּבוּעַ בְּפָנִים כְּשֶׁנִּפְתָּח לְצַד חוּץ הִיָּה אֵף הוּא נִכְפָּף וְנִכְפַּל וּמִכַּסָּה הָאֲמָתִים וְחֲצִי שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִעוֹבֵי הַכוֹתֵל: שְׁנֵאמַר וּשְׁתֵּים דִּלְתוֹת לְדִלְתוֹת שְׁתֵּים. אֱלֵמָּא כָּל דֶּלֶת וּדְלַת הִיָּתָה חֲלוּקָה לְשְׁתֵּים.

קמב. ששה אמות, וכדלעיל.

קמג. מלבי"ם.

כזה:

✧ הדלתות בפתח ההיכל (מבט מלמעלה) ✧

ההיכל

האולם

הַדֵּלֶת הָאֶחָת גְּלִילִים: הַדֵּלֶת הָרִאשׁוֹנָה (הַמּוֹרֶכֶת מִשְׁנֵי חֲלָקִים),
 הִיְתָה מִצּוּיִירַת בְּצִיּוּרֵי גִלְגָּלִים^{קמ"ה} (גִּלְגָּלִים, מִלְשׁוֹן גִּלְגָּל וְאוֹפֶן^{קמ"ו}).
 וּשְׁנֵי קָלָעִים: וְכֵן הָיוּ מִצּוּיִירִים בַּדֵּלֶת הָרִאשׁוֹנָה שְׁנֵי צוּרוֹת
 קְלוּעוֹת^{קמ"ז}.

✧ מי הבאר ✧

קמ"ד. וּכְמוֹ שֶׁלִּמְדְּנוּ לְעֵיל שֶׁצִּלְעִים הֵם לִוְחוֹת (וְזֶה יוֹצֵא שֶׁכֵּל דֶּלֶת הָיָא בַּעֲצֵם שְׁנֵי דִלְתוֹת. וּבִס"ה אַרְבַּע דִּלְתוֹת וּפִירְשָׁנוּ ע"פ הַמִּלְבִּי"ם, כְּשִׁיטַת תִּנְא קמ"א בַּמִּשְׁנָה).

קמ"ה. בַּמִּצּוֹדֶת דּוֹד כּוֹתֵב אוֹפְנִים. וְרִש"י מְבִיא מִהֲתִרְגּוּם עַל גִּלְגָּלִים: סִגְלָגְלִין.

קמ"ו. מִצּוֹדֶת צִיּוֹן. וּמְבִיא שׁוּבָה כְּמוֹ (אֶסְתֵּר א' ו') עַל גִּלְגָּלִי בִּסְפָּר.

הַדִּלְתָּ הַשְּׁנִית גְּלִילִים: וכן על הדלת השנית מצויירים גלגלים^{קמח}.
והיוצא לנו: על הדלת הראשונה (המורכבת משני חלקים), היה
מצוייר גלגלים, וכן עוד שני צורות קלועות. ועל הדלת השנית
(שגם כן מורכבת משני חלקים) מצוייר גלגלים.
ובפסוק הבא נלמד את שאר הציורים שעשה על הדלתות.
וראה בציור^{קמט}.

❧ מי הבאר ❧

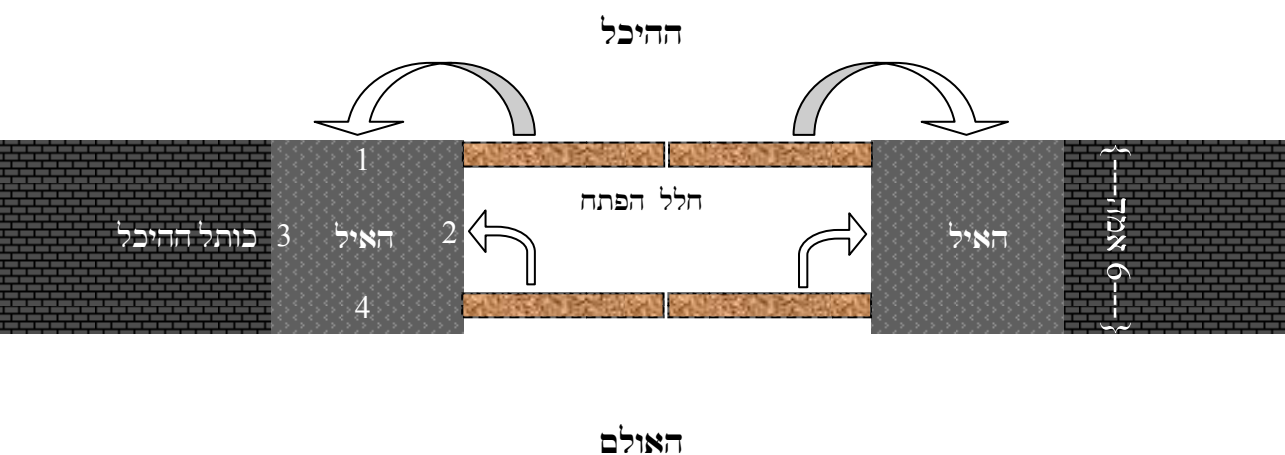
קמז. מלבי"ם.

קמח. עיקר ביאורינו בענין הדלתות, הוא על פי המלבי"ם כאן.

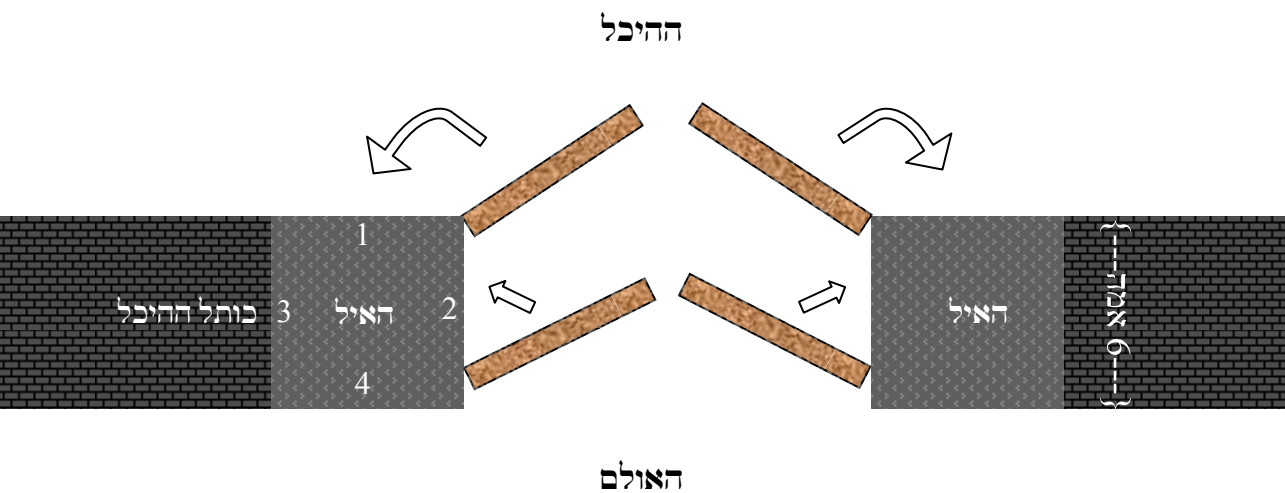
קמט. ובענין זה נזכיר שמכיוון שרוחב הפתח הוא עשר אמה יוצא כל דלת ארכו חמש אמה,
ומכיוון שהכותל עביו שש אמה, העמידו את הדלתות החיצונות אמה אחת בפנים. וכמו שרואים
בציור (מה שכתבנו בהערה זו מבואר בבית שני, ומסתמא היה כן גם בבית ראשון).
הציור בעמוד הבא.

✧ ציור צורת פתח ההיכל – מבט מלמעלה ✧

✧ עם ארבעת הדלתות, ועם מזוזות רביעית ✧

✧ הדלתות באמצע פתיחתן ✧

עא

החיים

מלכים א פרק ו

באר

✧ הדלתות פתוחות ✧

ההיכל

חלל הפתח

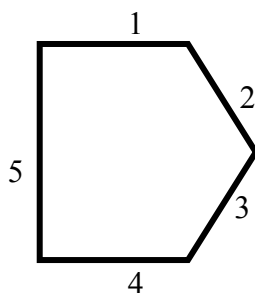

האולם

✧ צורות המזוזות (האילים) ✧

✧ צורת המזוזה ✧

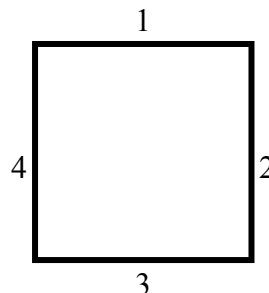
✧ בכניסה לקודש הקדשים ✧

האיל מזוזות חמשית

✧ צורת המזוזה ✧

✧ בכניסה להיכל ✧

מזוזות ... מאת רבעית

(לה) וְקָלַע פְּרוּבִים וְתַמְרוֹת וּפְטָרֵי צִצִּים, וְצָפָה זָהָב מִיֹּשֶׁר עַל־הַמַּחֲקָה:

חוץ מהגלילים, עוד חקק על הדלתות^{קנ} גם כן כרובים, ודקלים, וחבלים, ופרחים^{קנא}.

מִיֹּשֶׁר עַל הַמַּחֲקָה: הניח טסי הזהב ביושר^{קנב}, ואח"כ הקיש בקורנס עד שנכנס הזהב לתוך מקום חקיקת^{קנג} הציורים^{קנד}.

והזהב מכוון על חיקוק הצורות, שוקע במקום שיקועו, ובולט במקום בליטתו, לבל יבטל הזהב צורות הציורים, אבל יהיה נראה זהב^{קנה}.

(לו) וַיִּבֶן אֶת־הַחֹצֵר הַפְּנִימִית, שְׁלֹשָׁה טוּרֵי גָזִית, וְטוּר כְּרֶתֶת אַרְזִים:

❧ מי הבאר ❧

קנ. מצודת דוד.

קנא. ביאור הצורות, כבר למדנו לעיל.

קנב. וזה פירוש מילת 'מיושר' בפסוק.

קנג. במצודת ציון אומר, שהמַחֲקָה בפסוק, מלשון חקיקה.

קנד. מלבי"ם. ובוזה מסביר המלבי"ם את ההבדל מלעיל בדלתות קודש הקדשים, כי בדלתות קודש הקדשים כתוב לשון 'וירד', דהיינו שריד את הזהב על הכרובים דהיינו שהתיך הזהב באופן שנכנס לתוך המחוקה בעביו ובשיעורו, אבל בהיכל היה הזהב מיושר על המחוקה, היינו שהניח טסי הזהב ביושר ואח"כ הקיש בקורנס עד שנכנס הזהב לתוך החיקוי, ובוזה לא היה צריך זהב רב כ"כ, וזה ממעלת הדביר נגד ההיכל.

קנה. רש"י. מצודת דוד.

העזרה (היא עזרת כהנים ועזרת ישראל^{קנז}), והיא סביב לבנין הבית, נקראת בפסוק הַחֲצֵר הַפְּנִימִית^{קנז}.

טעם השם שנקראת העזרה בפסוק החצר הפנימית, היא משום שהיא פנימית לעזרת נשים, שעזרת נשים יותר חיצונית^{קנח}.

כתלי העזרה בנה באופן של שלשה שורות אבני גזית זה על גב זה, והשורה מעליהן (השורה הרביעית), מעצי ארזים כרותים ומחוטבים היטב^{קנט}. ובסדר הזה המשיך לבנות עד כלות גובה הכתלים^{קס}.

❧ מי הבאר ❧

קנז. רש"י.

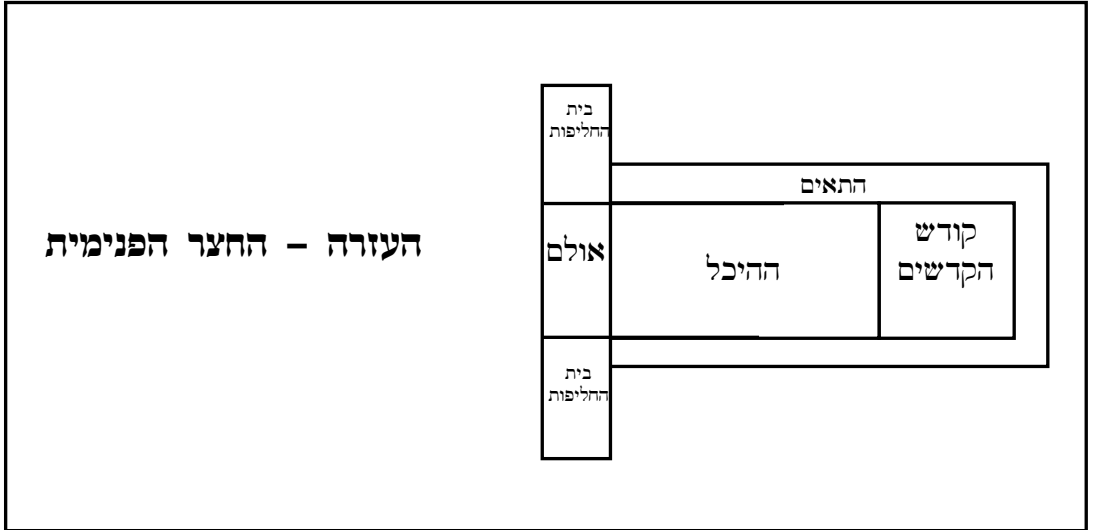
קנז. רש"י. וכתוב ברש"י בסוגריים, וז"ל: ובמקרא לא מצינו כתוב 'עזרת', כי אם במשנה. עב"ל.

קנח. רש"י.

קנט. רד"ק. מצודת דוד.

קס. מצודת דוד.

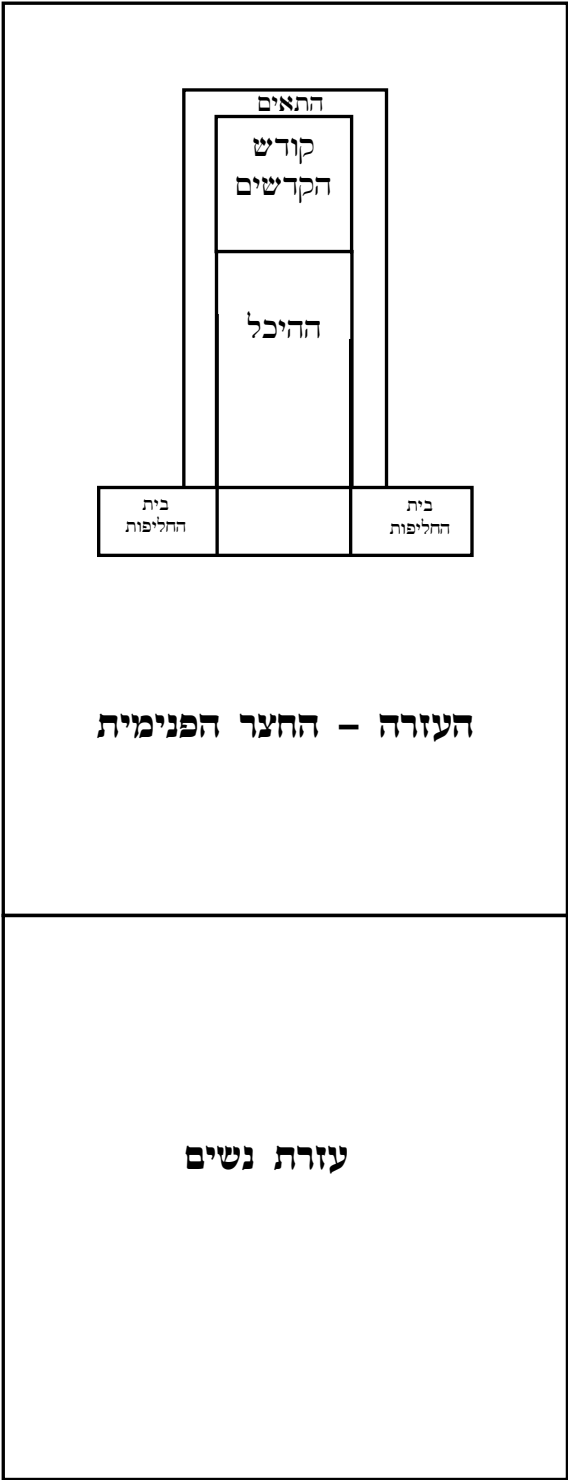
❧ ציור תרשים הבית, ומסביבו החצר הפנימית קסא ❧

❧ מי הבאר ❧

קסא. ציור זה והציור הבא אינם לפי קנה מידה מדויק.

צוֹר תְּרִשִׁים הַבַּיִת, עִם הַחֹצֵר הַפְּנִימִית, וְעִזְרַת נָשִׁים

(לו) בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית יִפֹּד בֵּית יְהוָה, בִּירַח זֶה:

בשנה הרביעית למלכות שלמה המלך^{קסב}, התחיל בבנית היסוד לבית ה'^{קסג}, בחודש אייר^{קסד}.

(לח) וּבַשָּׁנָה הָאֶחָת עָשְׂרָה בִּירַח בּוֹל, הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי, כָּלָה הַבֵּית לְכָל־דְּבָרָיו וּלְכָל־^(משפטו כתיב) מִשְׁפָּטָיו, וַיִּבְנֵהוּ שִׁבְעַ שָׁנִים:

ובשנה האחת עשרה למלכות שלמה המלך, בחודש מרחשון^{קסה}, הוא החודש השמיני מניסן, סיים את בניין הבית, לכל הדברים הנצרכים בו^{קסו}, ולכל משפטיו (כפל הדבר במילות שונות^{קסז}). ובנה אותו שבע שנים^{קסח}.

❧ מי הבאר ❧

קסב. רש"י.

ועיין במלבי"ם שמסביר מדוע כפל, אחר שכבר אמר זה בתחילת הפרק.

קסג. רד"ק. רש"י.

קסד. כבר למדנו למעלה שאייר נקרא זיו, משום דאית ביה זיוא לאילנא (רש"י פסוק א').

וזקח"ק בביאור הגר"א על בנין הבית (מודפס בסוף מלכים א'), מבאר על זה, וז"ל: בחודש זיו. הוא אייר והוא שם העצם שלו וכך היו קוראין אותו קודם שבאו לבבל, דהיינו לאייר זיו ולתשרי איתנים, למרחשון בול ולניסן אביב, ושמות שלנו דהיינו ניסן אייר וכו' קראום אחר שירדו לבבל. כן מפורש בירושלמי. עכ"ל (פסוק א').

קסה. וברש"י: בירח בול. הוא מרחשון, שהעשב בלה בשדה, ובוללין לבהמה מן הבית, מלשון (שופטים י"ט כ"א) ויבל לחמורים. עכ"ל.

קסו. מצודת דוד.

קסז. מצודת דוד.

קסח. וברש"י להלן (פרק ז' פסוק א') על הפסוק ואת ביתו בנה שלמה שלש עשרה שנה, וז"ל: שבמלאכת גבוה נזדרזו, ובשלו נתעצל, ובשבחו סיפר הכתוב. עכ"ל.

(יב) וַחֲצַר הַגְּדֹלָה סָבִיב שְׁלֹשָׁה טוּרִים גְּזִית וְטוּר
פֶּרֶת אֲרָזִים, וְלַחֲצַר בֵּית־יְהוָה הַפְּנִימִית, וְלֹאֲלֵם
הַבֵּית:

פסוק זה הוא האחרון מפסוקי בית שלמה המלך^א, ומבאר באיזה
אופן בנויים הכתלים^ב.

את הכתלים בנה באופן זה: שלשה שורות אבני גזית זה על גב
זה, והשורה מעליהן (השורה הרביעית), מעצי ארזים כרותים
ומחוטבים היטב^ג. ובסדר הזה המשיך לבנות עד כלות גובה
הכתלים^ד.

❧ מי הבאר ❧

- א. פסוקי בית שלמה המלך, יבואר להלן בעזה"ת.
- ביארנו כאן גם את פסוק י"ב, מאחר שמדבר גם מענין בית ה'.
- ב. ושאר הפסוקים הקודמים לזה של בית שלמה המלך, יבוארו להלן בעזה"ת.
- ג. ומשום שמדבר ג"כ מכתלי בית ה', ביארנוהו פה ג"כ.
- ד. רד"ק ומצודת דוד לעיל (פרק ו' פסוק ל"ו).
- ה. מצודת דוד.

ובנה בצורה זו את החצר הגדולה בבית שלמה המלך, וכן את העזרה הפנימית בבית ה', וכן את האולם אשר לפני ההיכל¹.

(יג) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת־חִירָם מִצֹּר:

וישלח המלך שלמה, ויקח את חירם (כך שמו של האומן²), מצור.

(יד) בֶּן־אִשָּׁה אֱלֹמָנָה הוּא, מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי, וְאָבִיו אִישׁ־צִרִי חֵרֶשׁ נְחָשֶׁת, וַיִּמְלֵא אֶת־הַחֲכָמָה וְאֶת־הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכָה בְּנְחָשֶׁת, וַיָּבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־מְלָאכָתּוֹ:

והוא בן אשה אלמנה.

הוא עצמו מצד אביו משבט נפתלי, אבל אימו משבט דן³. והוא מצאצאי אחליאב בן אחיסמך⁴.

ואביו התגורר זמן רב בצור, ועל כן נקרא איש צורי⁵.

❧ מי הבאר ❧

1. שהיא החצר. וג"כ אינה מקורה.

2. רלב"ג. מצודת דוד.

3. מצודת דוד.

4. מצודת דוד. וכן במלבי"ם בפירוש הראשון במה שכתוב בדברי הימים, שאימו מבנות דן.

5. מורנו הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו 'למכסה עתיק' (דברי הימים), ומקורו בערכין (ט"ז:).

ואביו^י אומן^י נחושת. (והזכיר שאביו היה גם כן אומן נחושת, שעל ידי כך היה לחירם בקיאות גדולה יותר במלאכת הנחושת^י).
חירם נתמלא בחכמה ובתבונה ובדעת^{טו}, לעשות כל מלאכה בנחושת.

מי הבאר

יא. מצודת דוד.

יב. מצודת דוד.

יג. רש"י.

יד. רלב"ג. וכן במצודת דוד להלן.

טו. וראה בשמות (ל"א א'-ה'): וידבר ה' אל משה לאמר: ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה: ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה: לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת: ובחרשת אבן למלאות ובחרשת עץ לעשות בכל מלאכה:

וראה ברמב"ן (שם) וז"ל: ועוד, שהוא חכם גדול בחכמה בתבונה ובדעת להבין סוד המשכן וכל כליו למה צוו ואל מה ירמוזו.

אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ (ברכות נה.). ונראה דג"כ חירם שעסק בבנין בית המקדש, היה לו ג"כ את זה.

וברש"י כאן: וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת. שלשה כלי אומנות שהעולם נברא בהן, שנאמר (משלי ג' י"ט-כ') בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו. בשלשתן נבנה הבית עכ"ל.

ונראה לבאר, דהרי חכמה תבונה דעת הם הג' מוחין חב"ד. וזה ג"כ גדלות שלם.

ראה דברות קודש מזקה"ק הבעש"ט הק' (בעש"ט על התורה פרשת פקודי במקור מים חיים) וז"ל: כשאדם מקדש ידיו לעשות עמהם מצוות מעשיות וצדקה, אז ידיו הם מרכבה למדה עליונה הנקרא יד, וזהו שעל בן הקפידה תורה בחובל בחבירו ומחסר ממנו אבר, לשלם המשה דברים שהם נזק צער ריפוי שבת ובושת (בבא קמא פ"ג.); כי שמא זה האדם הנחבל היה מקדש אבריו, להיותו מרכבה לקדושה עליונה, עין שלו מרכבה תחת עין יד תחת יד וכו'. והנה זה היה ענין בנין המשכן שהיה צריך בצלאל לידע צירוף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ (ברכות נ"ה.), כי בנין המשכן היה, שהיו מעתיקים פה במשכן הזה, משכן ובנין כל העולמות, כמעתיק כתב מכתב, שמעתיק אות באות, כן היו מעתיקים מקדש העליון במשכן הזה, על בן נעשה המשכן בחכמה בתבונה ובדעת, כמו בנין העולם, שנאמר בו (משלי ג') ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו וכו', ויש מלאכה שהיתה נעשית במעשה, ויש על ידי מחשבה, כמו שכתוב (פ' תשא) ולחשוב מחשבות, והמנורה שהוא סוד נעלם, לא היה יכול אפילו משה רבינו עליו השלום

ויבוא אל המלך שלמה ויעש כל מלאכתו.

מִי הַבָּאָר

לעשותה, כמו שכתב ספר הקנה פרש לי מעשה המנורה שלימה ומוקשה, וכל זה היה, להראות לעם בני ישראל, כי כמו שיכולין להעתיק מקדש העליון וכל צירופי השמות, במשכן הזה שהוא מדברים דוממים וגשמיים עצים ואבנים זהב וכסף ונחושת, כל שכן האדם שהוא עיקר משכן ה', כי היכל ה' המה, וכמו שכתוב (תהלים ע"ח) ויטוש משכן שילה אוהל שיכן באדם, וכמו שכתוב (מלכים א' ח') לא בחרתי בעיר וכו' ואבחר בדוד, כל שכן שיוכל האדם לעשות עצמו מרכבה לקדושה עליונה, להעתיק בעצמו ובאבריו כל העולמות וצירופי שמות רוחניות עליונה, וכל זה היה ללמד דעת לבני ישראל, וזהו שכתוב ועשו לי מקדש, פ' איני אומר יעשו לי בית להיות מקודש, אלא ועשו לי תיכף המקדש העליון יעתיקו הם, כי ושכנתי בתוכם, פ' יהיה שריית שכינה על עושי המלאכה, שתיכף שיקחו דבר לעשות יכוונו לעשות כתבניתו העליון, כי ראה מופת על זה, אשר אני מראה אותך, פירוש אני מראה אותך ולא את עושי המלאכה אלא שאתה תלמדם ומה אני מראה אותך לא משכן ממש, כי אם את תבנית המשכן וכו', ותראה נפלאות וכן ממש תעשו בלי שום חסרון, ומזה תראה שתהיה השראת השכינה על עושי המלאכה, וזהו שכתוב אחר כך וירא משה את המלאכה והנה עשו אותה כאשר ציוה ה', דייקא בציווי בלבד בן עשו הם בפועל ממש, ויברך אותם משה ואמר להם ויהי נועם כו', והכי פירוש, ויהי נועם, פירוש השכינה שנקרא נועם ה' אלהינו ודאי שורה עלינו, והראיה לזה הוא שהרי ומעשה ידינו כוננה עלינו, שנעשה בתכלית נכון כהוייתו בעולמות העליונים, על כן יהיה רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, פירוש, בנין זה המשכן מה שהעתיקתם פה כל מקדש העליון וכל ציור העולמות, הוא ללמד אתכם דעת לכל ימות עולם, שבכל עת שתרצו לעשות מצוה תעשו עצמכם מרכבה לקדושה עליונה, להעתיק בעצמיכם שתשרה שכינה בכם, שאתם מקדש והיכל ה', ותהיו נעשים מרכבה להשכינה בעשותכם המצוות. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים י"ט) גם עבדך נזהר בהם, פירוש, אינו אומר זה על עצמו, אלא הכי פירוש, כי עד עתה דיבר משבחי התורה הקדושה תורת ה' תמימה וכו' הנחמדים מזהב וכו', ועתה אמר, גם היינו עוד מעלה נסתרת יש להתורה וזהו, כי עבדך נזהר בהם, נזהר הוא מלשון (דניאל י"ב) כזוהר הרקיע, פירוש, כי התורה מזככת הנשמה והגוף, עד שיזהירו כזוהר הרקיע, בשמרים, על ידי שמירת התורה הקדושה, עקב רב, פ' אפילו העקב יכול להיות דבר גדול ורב, כמו שמצינו (וזהו הקדוש תולדות דף קמ"ב:) בעקבו של אדם הראשון שהיה מכהה לגלגל חמה. עכ"ל.

(טו) וַיֵּצֵר אֶת־שְׁנֵי הָעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת, שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעֲמֹד הָאֶחָד, וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסַב אֶת־הָעֲמֹד הַשֵּׁנִי:

עֵתָה נִלְמַד בַּעֲזֵהי"ת אֶת יִצְרֵת שְׁנֵי עֲמֻדֵי הַנְּחוּשֶׁת אֲשֶׁר הָעֲמִידוֹ אוֹתָם בְּצִדֵּי שַׁעַר הַחֵיכַל (וְעֵיין לִקְמוֹן אֶת מְקוֹמָם הַמְּדוּיק).

וַיֵּצֵר: תַּחֲלִילָה צִיִּיר צוֹרֵת הָעֲמֻדִים בַּדְּפּוּס^{טו} (דִּהֵינּוּ חֶקֶק וְצִיִּיר בִּקְרָקֶע אֶת צוֹרֵתָם, וְאַח"כּ יֵצֵק לַתּוֹךְ הַדְּפּוּס בִּקְרָקֶע אֶת הַנְּחוּשֶׁת^{טז}).
יֵצֵק אֶת שְׁנֵי הָעֲמֻדִים יַחַד חֲתִיכָה אַחַת בְּאוֹרֶךְ שְׁלֹשִׁים וְחֲמֹשׁ אַמָּה^{יז}. וְאַחֵר כֵּךְ חִילְקָם, וְנִמְצְאוּ כָל אֶחָד מִהָעֲמֻדִים שֶׁבַע

❧ מי הבאר ❧

טז. מלבי"ם.

יז. מלבי"ם.

בסוף הספר הבאנו מאמר מהספר 'מכון שבתך' על העמודים.

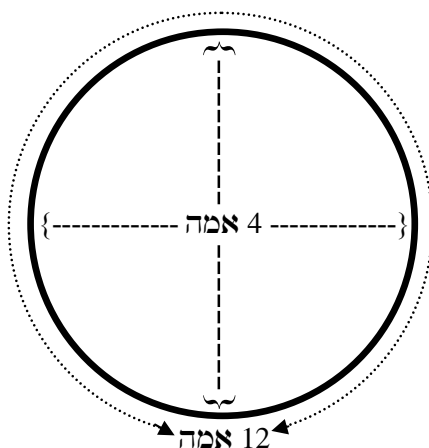
יח. בדברי הימים כתוב שלשים וחמש אמה קומתן, דהיינו שניהם כאחד. וכאן כתוב שמונה עשרה אמה קומת העמוד האחד. והישוב לב' כתובים אלו מבואר למעלה. שיצק אותם יחד חתיכה אחת ואח"כ חילקם וכו'.

עשרה וחצי אמה^ט. ודפק בראש כל אחד מהעמודים בקורנם ועשה שם על שפתם מעשה שושן (כדלהלן), עד שנתארך בחצי אמה נוספת ונמצא ארכו של כל אחד משני העמודים שמונה עשרה אמה^ז.

אורך ורוחב שני העמודים בשווה, ולכן כשכתוב בפסוק מידת אורך או רוחב אחד מהעמודים, אות הוא שגם העמוד השני כך^{כא}.

היקף העמוד הוא שתיים עשרה אמה, ונמצא ארכו ורחבו ארבעה על ארבעה אמה (אם כי העמוד עגול), כזה:

✧ וחוט שתיים עשרה אמה יסוב את העמוד ✧

✧ מי הבאר ✧

יט. (35:2=17.5)

כ. בדברי הימים כתוב: שלשים וחמש אמה קומתו. שיצק שניהם כאחד, והאמה החסירה הקיש בקורנם ועשה על שפת כל אחד מעשה שושן, ונתארך כל אחד בחצי אמה. מלבי"ם. רש"י. עי"ש.

כא. רש"י. מלבי"ם.

העמוד חלול, ועובי הדופן ארבעה אצבעות^{כב}.

(טז) וַשִּׁתִּי כְתֹרֶת עָשָׂה לָתֵת עַל־רֹאשִׁי הָעֲמֻדִים, מִצָּק
נְחֹשֶׁת, חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֶת הָאֶחָת, וְחָמֵשׁ
אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֶת הַשֵּׁנִית:

שתי כותרות עשה לתת על ראשי העמודים, כתר לכל עמוד.
הכותרות נעשו ביציקת נחושת^{כג}.

כל כותרת גבהה חמש אמות, ומורכבת משני גולות. הגולה
העליונה גבהה שלש אמות, והגולה התחתונה שתי אמות^{כד}.
כזה^{כה}:

❧ מי הבאר ❧

כב. רש"י, ומקורו מירמיה (ג"ב כ"א).

כג. מלבי"ם. מצודת דוד.

כד. רש"י. מלבי"ם. ע"פ סוף מלכים ב' (כ"ה י"ז).

ברש"י כתוב שהעמוד תחוב בכותרת שתי אמות.

כה. בעמודים הבאים.

הבאנו את הציור פעמיים, פעם אחת עם הכיתוב להסבר, ופעם אחת ללא.

מה שרואים בציור שהעמוד תחוב בכותרת שתי אמות, זה לשיטת רש"י.

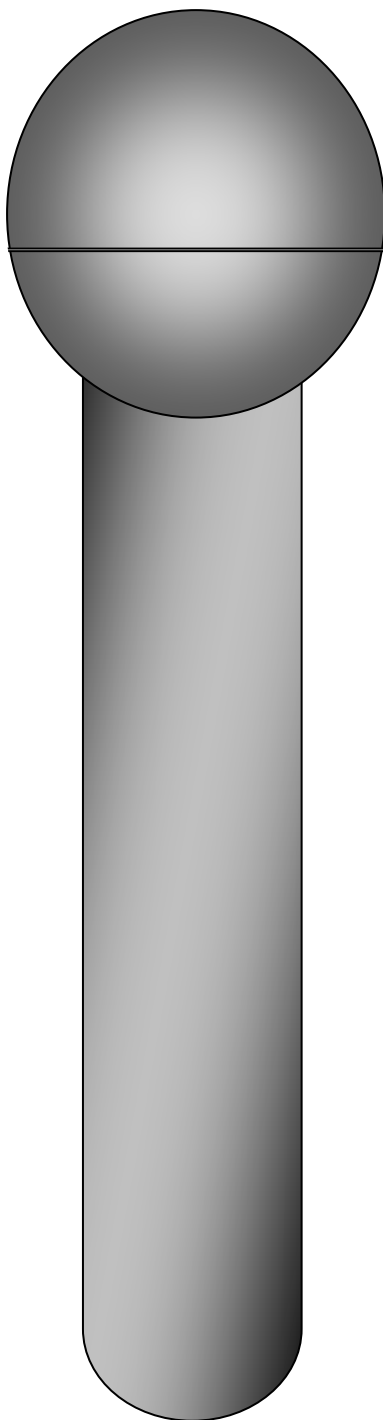
אבל במצודת דוד (להלן) כתוב שתחוב רק חצי אמה, ובמלבי"ם לא מצאתי כמה תחוב, ומשמע
קצת שלהמלבי"ם אינו תחוב.

פד

באר

מלכים א פרק ז

החיים

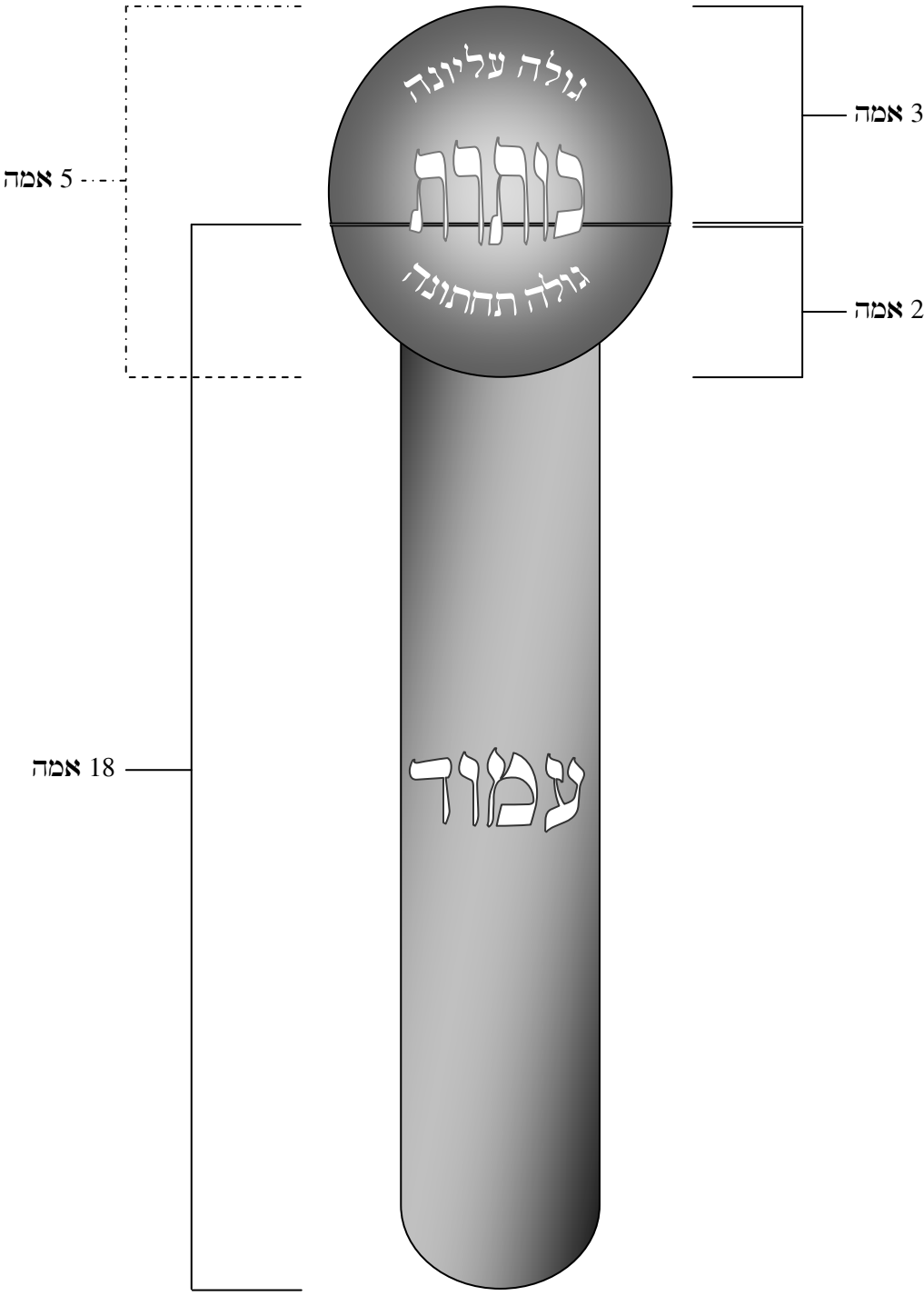

פה

החיים

מלכים א פרק ז

באר

שתי הכותרות הם באותה מידה.

(י') שְׁבָכִים מַעֲשֵׂה שְׁבָכָה, גְּדָלִים מַעֲשֵׂה שְׁרָשָׁרוֹת,
לַפְתָּרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים, שְׁבָעָה לַפְתָּרֹת
הָאֶחָת, וְשְׁבָעָה לַפְתָּרֹת הַשֵּׁנִית:

על הכותרות עשה כיסויים וקישוטים^כ. ונלמדם עתה:
על הגולה העליונה מכסה ומקשטת שְׁבָכָה, דהיינו לבוש מעשה
רשת ארוג מנחושת עשוי כמין כיפה^כ על הגולה העליונה
(דהיינו הגולה בת שלש אמות, אשר היא מעל הגולה התחתונה בת שתי
אמות^כ).

השבכות הם כמו כיפה וכובע על הכותרות^כ.
בעין זה^ל:

❧ מי הבאר ❧

כו. מפורש שזה היה לכיסוי, לכסות את הגולות, רק בפשטות זה היה גם לקישוט ליופי, וכפי
שנראה (ומשמע) לקמן.

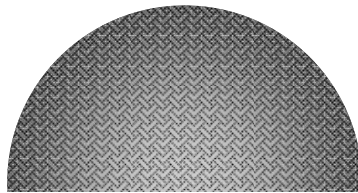
ולהלן ננקוט בעז"ה את הלשון כיסוי, משום דכך נוקט המלבי"ם (ואולי יש בזה סוד דוה ענין של
כיסוי).

כז. רש"י.

כח. (2+3=5).

כט. רש"י.

ל. בעמוד הבא.

למטה מהשבכה יש גְדָלִים מַעֲשֵׂה שְׂרָשְׁרוֹת, ויש שבעה שרשרות לכל כותרת, והם משתלשלים למטה מהשבכות^{לא} לכסות את ההפסק בין שני הגולות, ותחילת השרשרות על השבכה, בסופה^{לב}. ומכסה את תחילת מקום ההפסק בין שני הגולות^{לג}.
בזה^{לד}:

❧ מי הבאר ❧

לא. לכל עמוד יש שבכה (ויוצא שני שבכות לשני עמודים).

לב. מלבי"ם.

לג. מלבי"ם.

לד. בפשטות כן הוא, כמו בציור, שהשרשרות הם לרוחב, ולא לגובה (ויש בזה כמה טעמים שכן הוא, ויבואר להלן בעזרה"ת).

הציורים בעמוד הבא.

✧ הכותרת עם השרשרת הראשונה ✧

✧ הכותרת עם עוד שרשרות ✧

יש שבעה שרשרות^ל.

(יח) וַיַּעַשׂ אֶת־הָעֲמוּדִים, וּשְׁנֵי טוֹרִים סָבִיב
עַל־הַשִּׁבְכָּה הָאֶחָת, לְכִסּוֹת אֶת־הַפֶּתַח אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ הַרְמְזִים, וְכֵן עָשָׂה לַפֶּתַח הַשְּׁנִית:

עד עתה דיבר איך צייר אותם בדפוס, ועתה מדבר מעשייתם^{לו}.

בתחילה נסביר את צורת הכיסויים האלה שעל הכותרות,
ואח"כ נבארם בפסוקים בעזרה^{י"ת}.

על הגולה העליונה^{לז} מכסה שבכה^{לח}, ובסופה הם השרשרות^{לט}.
השרשרות מתחילות על השבכה בתחתיתה, לכסות את מקום
ההפסק בין שני הגולות^מ.

בשני השרשרות התחתונות יש רימונים, והרימונים מחוברים
לשרשרות בראשם^{מא}. ובכל אחד מאלו שני השרשרות
התחתונות יש מאה רימונים^{מב}.

❧ מי הבאר ❧

לה. צויר כאן רק חלק מהשרשרות, ולהלן יש ציור עם כל השרשרות.

לו. מלבי"ם.

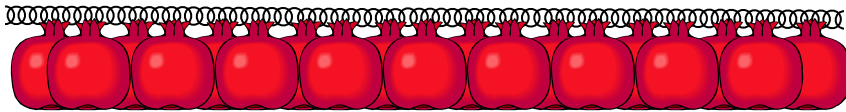
לז. שני חלקי הכותרת נקראים גולות.

לח. שנתבארה לעיל.

לט. מלבי"ם.

מ. מלבי"ם.

הרימונים תלויים בשרשרות בראשם, ולא באמצעם^{מג}.
כזה^{מד}:

וביאור הפסוק הוא כך:
וַיַּעַשׂ אֶת הָעֲמֻדִים: עַד עֵתָה דִּיבַר אֵיךְ צִיֵּר אוֹתָם בְּדָפּוֹם, וְעֵתָה
מְדַבֵּר מַעֲשֵׂייתָם^{מה}.
וְשְׁנֵי טָוִרִים סָבִיב: יֵשׁ שְׁנֵי טָוִרִי רִימוֹנִים סָבִיב הָעֲמֻד^{מז}. עַל יְדֵי
שֶׁהֵם תְּלוּיִים בְּשָׁנֵי שְׂרָשְׁרוֹת^{מז}.
עַל הַשִּׁבְכָה הָאֶחָת: בְּתַחֲתִית הַשִּׁבְכָה^{מח}. (הָאֶחָת: הַכוֹנֶה לַכּוֹתֶרֶת
שֶׁבְּעֲמֻד הָרֹאשׁוֹן, כִּי לַחֲלָן יֹאמַר שָׁגַם הַשָּׁנִי הִיָּה כֵךְ).

❧ מי הבאר ❧

מא. מלבי"ם.

מב. כן יוצא ע"פ המלבי"ם שאומר שהיה בכל שרשרת מאה רימונים. וא"כ מדובר רק על שני
השרשרות התחתונות. כי אם היה כן בכל השרשרות, יוצא בכל עמוד שבע מאות רימונים,
ובפסוק כתוב רק מאתים רימונים.

מג. מלבי"ם. וכן כל ביאור העמודים עם הכותרות והכיסויים הוא ע"פ המלבי"ם.

מד. בפשטות כן הוא, כמו בציור, כי זהו הראש של הרימונים. וכן תמיד הרי הכתר הוא למעלה,
ולא למטה.

מה. מלבי"ם.

מו. מלבי"ם.

מז. כן יוצא ע"פ המלבי"ם, עי"ש.

מח. מלבי"ם.

לְכַסּוֹת אֶת הַפִּתְרֹת: שֶׁהִשְׁבִּיחַ מִכְסָּה אֶת הַכּוֹתָרוֹת^{מט}.
 אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָרְמוֹנִים: הַשְּׂרָשׁוֹת הֵם בְּרֹאשׁ הָרְמוֹנִים^נ. כִּי
 הָרְמוֹנִים תְּלוּיִים בַּשְּׂרָשׁוֹת בְּרֹאשָׁם^{נא}.
 וְכֵן עָשָׂה לַפִּתְרֹת הַשְּׁנִית: וְכֵן עָשָׂה גַם לַכּוֹתָרֹת שֶׁבַעֲמוֹד הַשְּׁנִי^{נב}.

מי הבאר

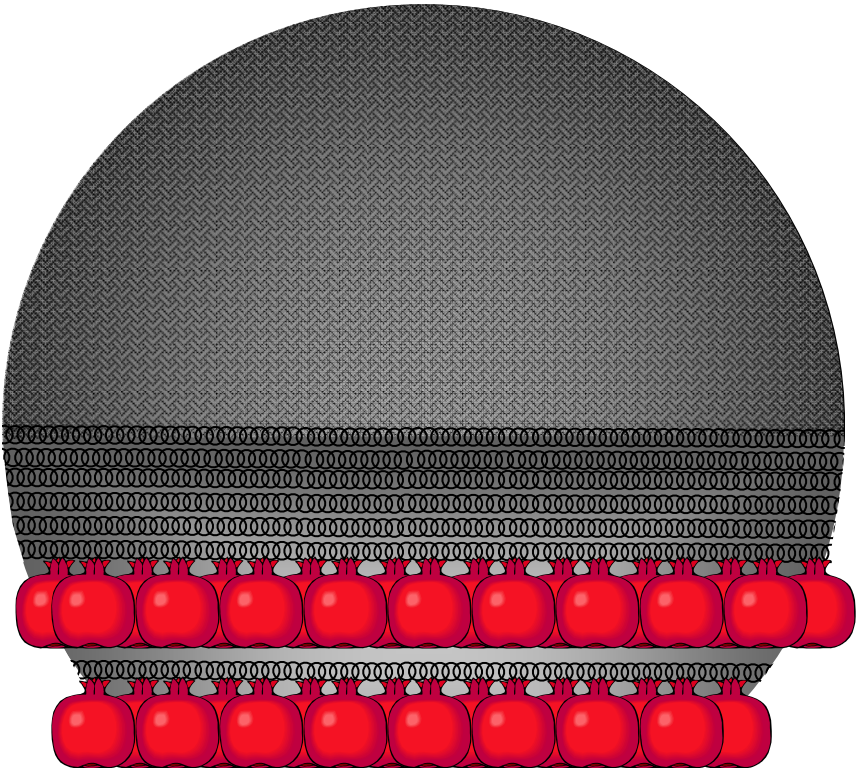
מט. מלבי"ם.

נ. מלבי"ם.

נא. מלבי"ם.

נב. כן נראה לי לבאר זה. אמנם אפשר לבאר שהכוונה על הגולה התחתונה (וקורא לגולה התחתונה הכותרת השנית), ששם היו הרימונים, וכפי שאומר המלבי"ם בביאור הפסוק להלן, אך נראה יותר כאן בלשון הפסוק שהכוונה על העמוד השני ממש. והלשון שונה מלשון הפסוק להלן.

✧ כותרת העמוד עם כסוייה ✧

(יט) וְכִתְּרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים, מַעֲשֵׂה שׁוֹשֶׁן
בְּאוֹלָם, אַרְבַּע אַמּוֹת:

עוד היה מצויר על כותל האולם, במקום שהגיעו לשם ראשי
העמודים, כותרת בצורת שושן^{נג}.
והיה ארכו ורחבו של זה הציור של השושן ארבע אמות^{נד}.

(כ) וְכִתְּרֹת עַל־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם־מִמַּעַל מְלָעֶמֶת הַבֶּטֶן
אֲשֶׁר לְעֶבֶר (שבכה כתיב) הַשְּׂבָכָה, וְהַרְמוֹנִים מֵאֲתֵי
טָרִים סָבִיב עַל הַכֶּתֶרֶת הַשְּׁנִית:

וכתרת על שני העמודים גם ממעל: הכתוב מבאר שהכותרות היו
גם ממעל. דהיינו שיש גם גולה למעלה (כמו שלמדנו כבר לעיל),
והגולה הזו סגורה למעלה. שלא נחשוב שמלמעלה היה מגולה^{נה}.
מְלָעֶמֶת הַבֶּטֶן: מבאר היכן מתחלת הגולה העליונה. דהיינו,
מדמה את כל הכותרת לגוף אדם, וכמו שבגוף אדם הבטן

מי הבאר

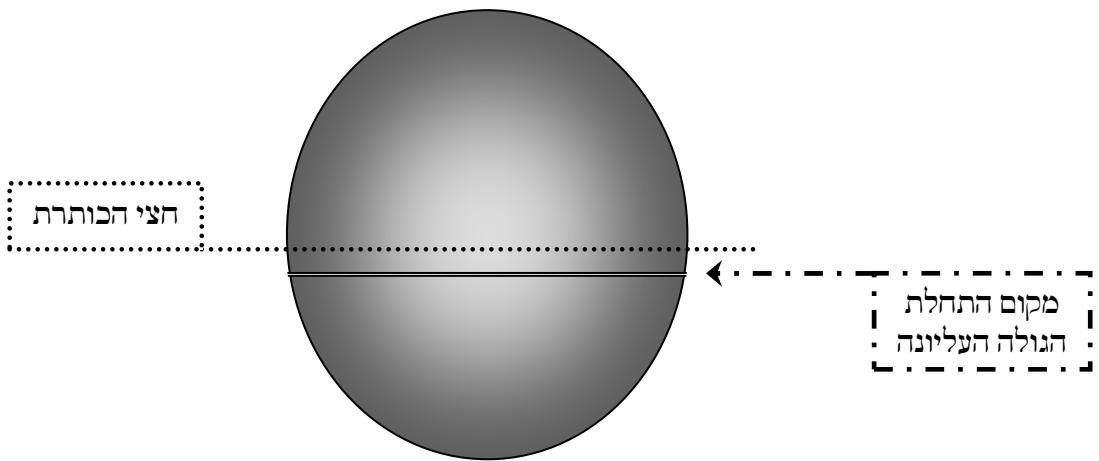
נג. מלבי"ם.

נד. מלבי"ם.

נה. מלבי"ם.

מתחיל קצת למטה מחצי הגוף¹¹, כך גם כאן מתחיל הגולה העליונה קצת למטה מחצי הכותרת¹².
כזה:

⌘ הגולה העליונה, מתחלת קצת למטה מחצי כל הכותרת ⌘

אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה: בצד הזה (דהיינו בגולה העליונה) היה השבכה¹³.

⌘ מי הבאר ⌘

נו. כי הטבור הוא באמצע הגוף, וקצת למטה ממנו מתחיל הבטן.
בענין שהטבור באמצע הגוף, ראה רש"י (ב"ב ע"ד א'): וא"י אמצעיתו של עולם היא בדכתיב (יחזקאל ל"ח) יושבי על טבור הארץ.
נז. מלבי"ם.

עתה מבאר את הרימונים שעל החצי התחתון של הכותרת, דהיינו על הגולה התחתונה.

וְהָרִמּוֹנִים מֵאֲתִים: עשה מאתים רימונים בכל עמוד, ובשני העמודים יחד ארבע מאות רימונים^{נח}.

טָרִים: הרימונים הם בשתי שורות, מאה בכל שורה^{נט}.

סָבִיב: הרימונים הם סביב הכותרת בארבע רוחות^ס.

וַיֵּשׁ עֲשָׂרִים וָאַרְבַּעַה רִימּוֹנִים בְּכָל צֶדֶד, וְרִימּוֹן אֶחָד בְּכָל פִּינָה. ובסך הכל מאה רימונים^{סא}.

וכן היה כך גם השורה שתחת זה.

עַל הַכְּתָרֶת הַשְּׂנִית: דהיינו שאלו הרימונים היו על הכותרת התחתונה^{סב}. כי העליונה כבר היה מכוסה בשבכה, ועכשיו כיסינו את התחתונה ברימונים^{סג}.

נציג בכאן שוב את ציור הכותרת, ועתה יובן יותר טוב^{סד}:

❧ מי הבאר ❧

נח. מלבי"ם.

נט. מלבי"ם.

ס. מלבי"ם.

סא. מלבי"ם.

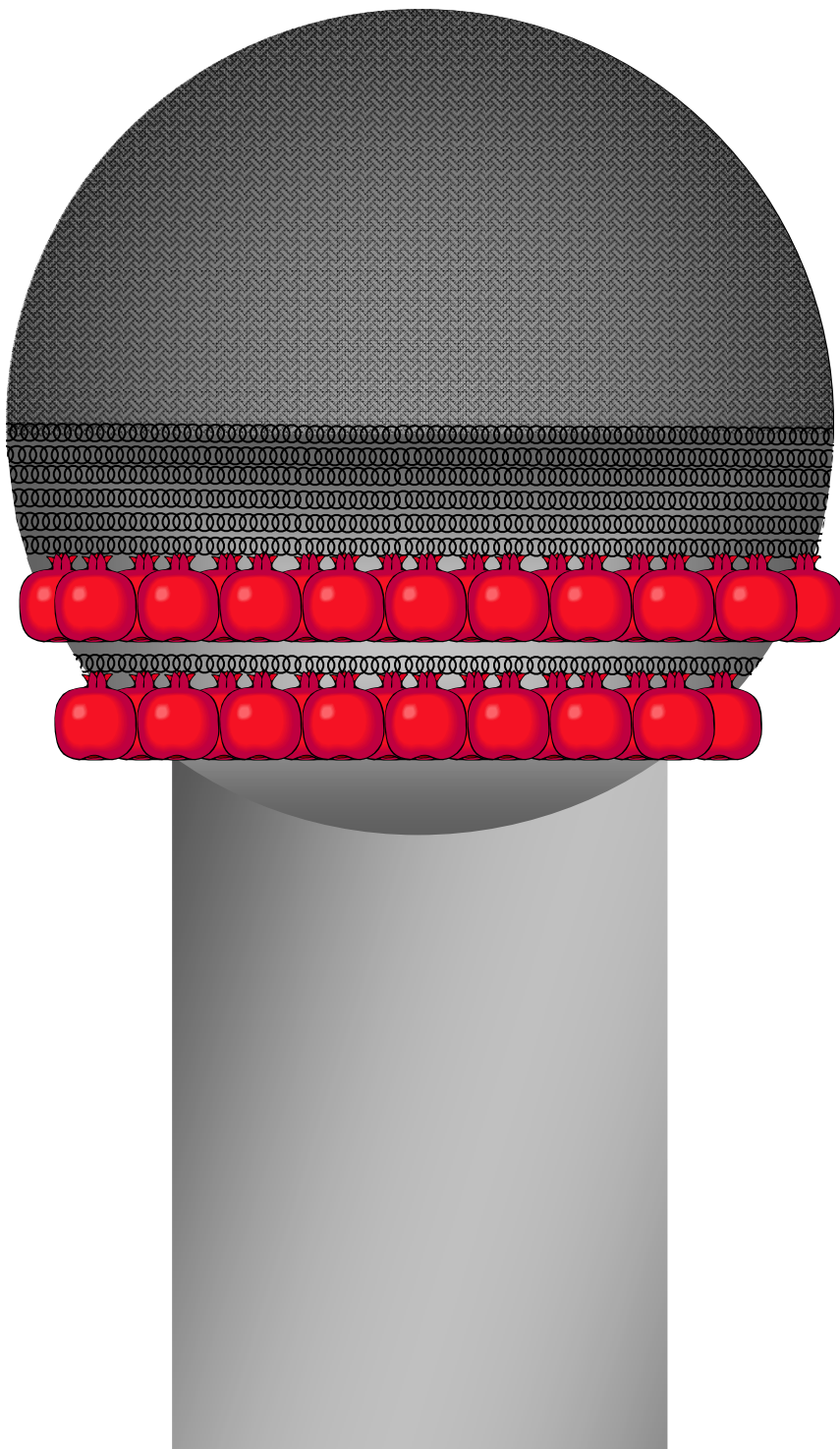
סב. מלבי"ם. ובזה מישב המלבי"ם את מה שכתוב בירמיה (נ"ב כ"ג) וַיְהִיו הָרִמּוֹנִים תִּשְׁעִים וְשִׁשָּׁה רוֹחָה (פירוש לד' רוחות) כָּל הָרִמּוֹנִים מֵאָה עַל הַשְּׂבָכָה סָבִיב.

סג. מלבי"ם.

סד. מלבי"ם.

סה. בעמוד הבא.

✧ כותרת העמוד עם כסוייה ✧

(כא) וַיִּקְרָא אֶת־הַעֲמֻדִים לְאֵלֶם הַהִיכָל, וַיִּקְרָא אֶת־הַעֲמֻד
הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִכִּין, וַיִּקְרָא אֶת־הַעֲמֻד
הַשְּׂמָאלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בְּעֵז:

עתה מפרש הכתוב את הקמת העמודים^{סו}, שהקימם באולם שלפני ההיכל^{סז}.

וקרא את שם העמוד הימני יִכִּין, לסימן טוב שיכון הבית לעולם^{סח} כמו שכתוב^{סט} בְּיָרַח יָכוֹן עוֹלָם^ע.

וקרא את שם העמוד השמאלי בְּעֵז, והיא מילה מורכבת: בו עז. דהיינו, שבבית הזה אשר בו מקריבים את הקרבנות, ימצא עוז וחוזק לישראל^{עא}.

❧ מי הבאר ❧

סו. מלבי"ם.

סז. מצודת דוד.

סח. מצודת דוד. רד"ק.

סט. תהילים פ"ט ל"ח.

ע. רד"ק.

עא. מצודת דוד.

ורבינו המלבי"ם ביאר וז"ל: והנה בשני העמודים רמז על שני ההנהגות שה' מנהיג את עולמו, ההנהגה הטבעיית הקבועה מששת ימי בראשית היא מיוחסת תמיד ליד שמאל ונקרא בועז, כי עוז ה' קבוע בו לא ישתנה לעולם, וההנהגה הנסייית שיעשה ה' לפי הצורך ולפי הכנת התחתונים קרא יכין כי זאת יכין תמיד לפי הרצון המתחדש כפי מעשה התחתונים בעלי הבחירה, וכבר בארו האלהיים כי הני תרי סמכי קשומ, הם שני הירכים נצח והוד, הימני משפיע והשמאלי מקבל, והם לעומת יסוד ומלכות, שהנהגה הנסייית מושפע מיסוד העולם שנקרא חי העולמים, ועז"א (בפסוק ט"ו) שמונה עשרה אמה קומת העמוד האחד, ורמזו בקומה כי היסוד מושך מתפארת ישראל, תפארת גופא, שמרמזו בח"י חוליות שבשדרה. שהיא הקומה הנשאה בקודש, וההנהגה הטבעיית נשפעת ממדת מלכות המקבלת, ששם י"ב צרופי הוי"ה, ואחריו י"ב

(כב) וְעַל רֹאשׁ הָעֲמוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן, וַתֵּתֶם מְלָאכָת הָעֲמוּדִים:

בראש העמודים הקיש בקורנם, ועשה שיחיה ארוך יותר בחצי
אמה, ובזה החצי אמה צייר שושנים^{צב}.
ונשלמה מלאכת העמודים^{צג}.

❧ מי הבאר ❧

גבולי אלכסון, והיא הים שעשה שלמה העומד על שנים עשר בקר, ועז"א (שם) וחוט שתיים עשרה
אמה יסוב את העמוד השני, כי הוא הסובב מארבע רוחות. עכ"ל.

ובביאור הגר"א (בסוף מלכים א') ביאר וז"ל: הענין שהאור מאיר ובא לעולם על ידי שני עמודי
אור שהן שמש וירח, שני מאורות, וכנגדן מלכות בית דוד, כמו שנאמר וכסאו כשמש נגדי
כירח יכון עולם, והן נגד פריץ וזרח, שממשלת הלבנה ביום ובלילה ופורץ גדל ונכנס בגבול
שאינה שלה כמו שאמרו חז"ל אם מפרץ קאתי מלכא להוי שהמלך פורץ גדר, וגם מפני שהיא
חסרה והוא לשון פרצה וחסרון. וזרח הוא על שם השמש. והם נגד מצות עשה ולא תעשה, ימין
ושמאל, עבודה וגמילות חסדים שעליהם העולם עומד, והן עמודי עולם. ולמצות עשה צריך הכיוון
לעשות, ולמצות לא תעשה צריך גבורה כמו שאמרו איזהו גיבור הכובש את יצרו, והן נגד שמש
וירח, כי השמש נגד מצות לא תעשה לכן בו שם"ה ימים והוא בגבורה כמו שנאמר בצאת
השמש בגבורתו, וירח נגד עשה לכן נאמר בו כירח יכון עולם, וזהו ב' עמודים הימני נגד מ"ע
שהוא ימין שמו יכין והשמאלי נגד מל"ת שמו בועז. וזה שאמרו אצל רבן יוחנן בן זכאי נר
ישראל עמוד הימיני פטיש החזק, שהם נגד ג' עמודים שהעולם עומד עליהם, אך שבעונותינו
הרבים אין בית המקדש ושני עמודים נחסר עבודה ותורה, כי מלכה ושריה בגוים אין תורה, לכן
לא נזכר עמוד אלא אצל הימין שהוא גמילות חסדים, וכנגדן מצות עשה. ופטיש החזק הוא נגד
לא תעשה שמתגבר על יצרו ומפוצץ אותו כפטיש יפוצץ סלע. ונר ישראל הוא נגד התורה אור,
וזה"כ בזהר מעקר טורין ומנהר בוצינין, נגד פטיש החזק ונר ישראל, ועבודות המצות אין שם כי
במתים חפשי רק השגת טעמי המצות, והוא נכלל בשגת התורה, מנהיר בוצינין, כי נר מצוה
ותורה אור. עכ"ל.

עב. מלבי"ם.

עג. מצודת ציון.

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַיָּם מוֹצָק, עֶשֶׂר בָּאֲמָה מִשְׁפָּתוֹ
 עַד־שִׁפְתּוֹ, עָגֹל סָבִיב, וְחֲמִשׁ בָּאֲמָה קוֹמָתוֹ, (וקוה כתיב)
 וְקוֹ שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה יִסֹּב אֹתוֹ סָבִיב:

עתה נלמד את עשיית ה'ים של שלמה, שהוא כעין גיגית גדולה^{עד} מלאה מים, עשויה מנחושת, העומדת בעזרה^{עה}. ויעש את הים מוצק, דהיינו שנעשה ביציקה ולא בהקשת קורנם^{עו}.

עשר אמה ארכו באמצעיתו^{עז}, משפת צידו האחד עד שפת צידו השני^{עה}.

וקו שלשים באמה יסוב אותו, דהיינו שארכו מסביב זה שלשים אמה, כי כל דבר שהקיפו שלשה טפחים רחבו הוא טפח. וכן גם

❧ מי הבאר ❧

עד. מצודת דוד.

עה. יתבאר להלן אי"ה.

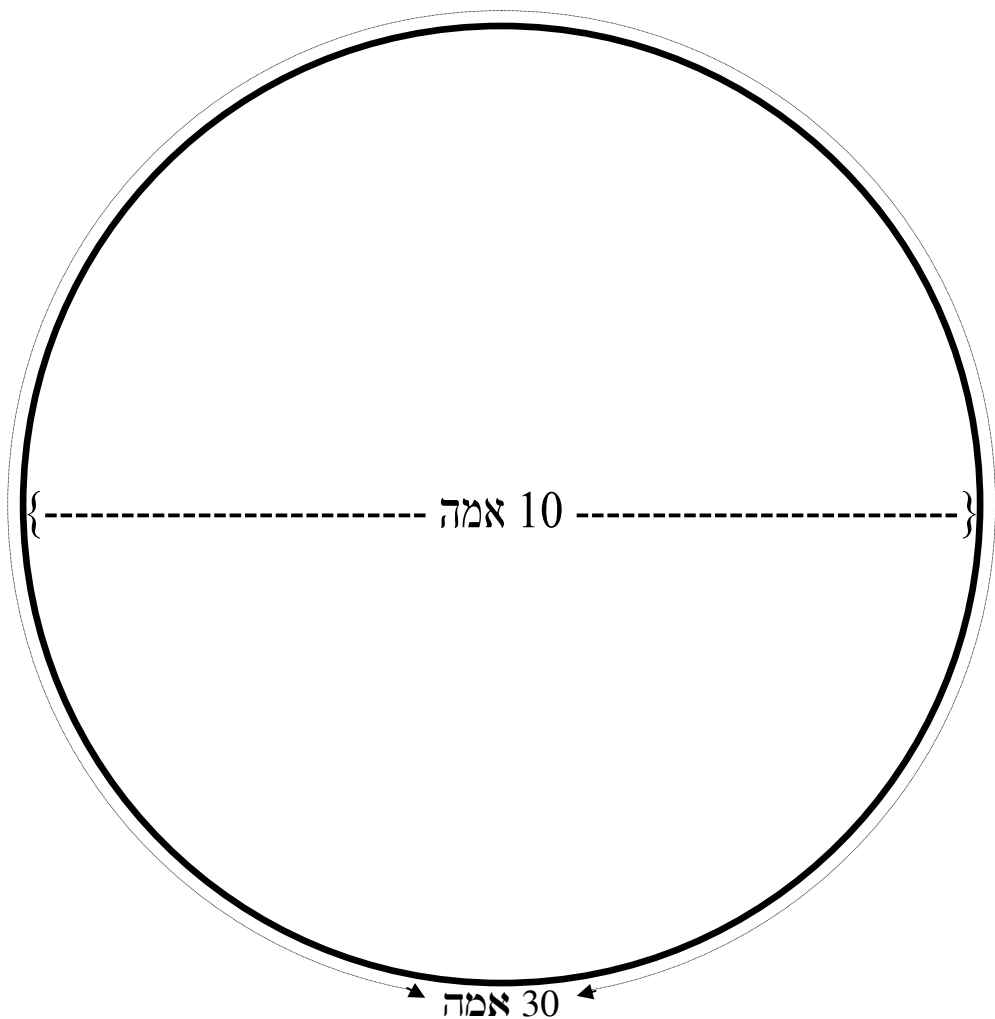
עו. מצודת דוד.

עז. רש"י. ואומר רש"י שזה מפני שכל רוחב כלי עגול הוא באמצעיתו.

עה. מצודת דוד.

כאן כשהקיפו שלשים אמה, רחבו הוא עשר אמה^{עט}.
כזה:

✧ וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב ✧

✧ מי הבאר ✧

וגובה הים, שזה עומקו^פ, הוא חמש אמה. המידות האלו הם מבפנים, ואינם כוללים את עובי הדפנות^{פא}, ולהלן^{פב} נלמד שעובי הדפנות טפח.

(כד) וּפְקָעִים מִתַּחַת לְשֻׁפְתּוֹ סָבִיב סָבִיב אֶתְּךָ עָשָׂר בָּאַמָּה מִקְפִּים אֶת־הַיָּם סָבִיב, שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יֵצְקוּם בִּיצָקָתוֹ:

הפקעים הם צורות ביצים בולטים^{פג}, ועל אלו הביצים הבולטים חקוק כדמות בקר^{פד}. שלשת האמות התחתונות של הים מרובעות, ושני האמות העליונות עגולות^{פה}. כעין זה^{פו}:

⌚ מי הבאר ⌚

פ. רש"י.

פא. רש"י כאן. גמ' עירובין י"ד.

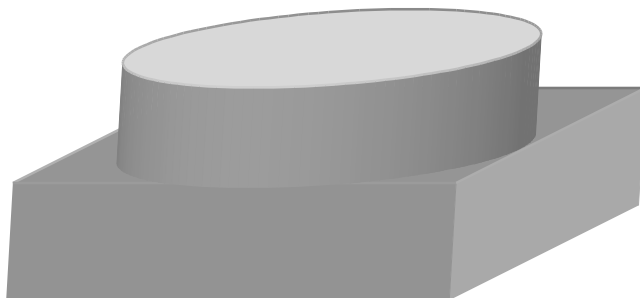
פב. פסוק כ"ו.

פג. תרגום יונתן. רש"י.

פד. מלבי"ם.

בדברי הימים כתוב שהיו בקרים, ולכן מסביר המלבי"ם שעל הביצים חקוקים בקרים. פה. רש"י. גמ' עירובין (יד:). מכיוון שלהלן (פסוק כ"ו) מבואר שהים מכיל אלפים בת (ובת' זה שם מידה נויבואר להלן אי"ה), ואי אפשר שיכיל הים את השיעור הזה, רק אם יהיה באופן הזה, שלמטה מרובע ולמעלה עגול (רש"י כאן. גמ' עירובין יד:).

פו. בעמוד הבא.

ההיקף של הים במקום שהוא מרובע, זה ארבעים אמה, דהיינו עשר אמה מכל צד^{פז}.

ועל אלו העשר אמה מכל צד, אמר ששם הם הפקעים, והפקעים מקיפים את הים סביב^{פח}.

יש שתי שורות של פקעים, זה תחת זה מקיפים את הים סביב. מזה שכתוב בפסוק שהפקעים הם תחת שפת הים, אין הכוונה ממש מתחת, אלא מתחת לשפתו רחוק ממנו שתי אמות, כי הפקעים הם על החלק המרובע של הים^{פט}.

הפקעים יצוקים יחד עם הים עצמו, ולא שחוברו אליו אח"כ^צ.

❧ מי הבאר ❧

פז. רש"י. ועל שתי האמות העליונות העגולות אמר בפסוק הקודם שהקיפו שלשים אמה, כי ההיקף למטה בשלשת האמות המרובעות זה ארבעים אמה.

פח. רש"י.

פט. רד"ק.

צ. רש"י. רד"ק. מצודת דוד.

(כה) עֹמֵד עַל־שְׁנֵי עֵשָׂר בָּקָר, וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים צְפוֹנָה, וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים יָמָה, וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים נֹגְבָה, וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים מִזְרָחָה, וְחַיִּים עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה, וְכָל־אַחֲרֵיהֶם בֵּיתָה:

הים עומד על שנים עשר בקרים עשויים מנחושת^{צא}, שלשה בכל צד, והים עליהם מלמעלה^{צב}.

אחורי הבקרים פונים כלפי פנים, אל תחת הים^{צג}, אחוריו של זה מול אחוריו של זה^{צד}.

(כו) וְעָבְיוּ טַפַּח, וְשִׁפְתּוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׁפַת־כּוֹס פָּרַח שׁוֹשָׁן, אֲלֵפִים בַּת יָכִיל:

עובי דפנות ותחתית הים הוא טפח^{צה}.

❧ מי הבאר ❧

צא. מצודת דוד. ואין אלו הבקרים הבולטים על הים עצמו, שלמדנו בפסוק הקודם.

צב. צפונה – כלפי צפון, ימה – כלפי מערב, נגבה – כלפי דרום, מזרחה – כלפי מזרח.

וראה בכהאר"י הק' בשער הפסוקים (מלכים פרק ז) וז"ל: עומד על שני עשר בקר: כבר הודעתוך, ענין ז' היכלות עולם הבריאה, כנזכר בזוהר בפרשת פקודי. והתחלתם ממטה למעלה, לבנת הספיר, יסוד. עצם השמים, הוד. נוגה, נצח. זכות, גבורה. אהבה, חסד. רצון, ת"ת. היכל השביעי העליון מכלם, הוא הנקרא היכל קדש הקדשים, כולל כל ג' ראשונות, כח"ב. ונודע מ"ש בהיכלות שבפרשת בראשית, בהיכל הרצון, כי שם יש ששה היכלות אחרים, כלולים בו. והטעם הוא, כי הת"ת כולל כל הו"ק, כי הוא בחי' אות ו' של ההוי"ה, ונמצאו היות שש היכלות נה"י חג"ת, ועוד ששה אחרים כלולים בהיכל הרצון, הם סוד י"ב בקר. וההיכל השביעי העליון, הוא בחי' הים העומד על י"ב בקר הנז' עליהם מלמעלה. עכ"ל.

צג. רש"י.

צד. רש"י. מצודת דוד.

צה. רש"י. מצודת דוד.

ובשפתו קרוב לפיו^י, היה דופן הים דק ומרודד כמו כוס
 ששותים בו^י, ושם היה מצוייר פרחים ושושנים^{צח}.
 'פת' הכתוב בפסוק, הוא שם מידה^{צט}.
 ואמר הכתוב שהים מכיל 'אלפיים בת', שזה יוצא שש אלף
 סאה^ק.

❧ מי הבאר ❧

צו. רש"י.

צו. רש"י.

צח. רש"י.

צט. רש"י כאן. מצודת דוד. גמ' עירובין יד:

ק. רש"י כאן. מצודת דוד. גמ' עירובין יד:

והחשבון הוא: כי כתוב בגמ' שהים מכיל מאה וחמישים מקוואות טהרה, ובכל אחת ארבעים
 סאה, א"כ יוצא שש אלף סאה.

ולכך היה הים צריך להיות מרובע למטה ועגול למטה, בשביל שיחזיק את המידה הזאת.

ובדברי הימים כתוב שהים מכיל שלשת אלפים בת. ומתרגים על זה חז"ל שכאן במלכים בלח,
 ובדברי הימים ביבש, כי הגודש היה שליש בבית הקיבול (גמ' עירובין יד: רש"י כאן).

(כז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּכֹנֹת עֵשָׂר נְחֹשֶׁת, אַרְבַּע בַּאֲמָה
אָרְזָה הַמְּכֹנֶה הָאֶחָת, וְאַרְבַּע בַּאֲמָה רַחְבָּהּ, וְשֵׁלֹשׁ
בַּאֲמָה קוֹמָתָהּ:

עתה נלמד בעזרת ה' יתברך, ברחמי הרבים ובחסדיו
העצומים, את ה'מכונות' שעשה שלמה.
במצות הכיור היה לעשות לו פֶּן ומכון שישב עליו, כמו שכתוב
בתורה^{קא} וַעֲשִׂיתָ כִּיֹּזֵר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת, ולכן לאחר שהוסיף
ועשה שלמה עשרה כיורות^{קב}, עשה להם עשרה מכונות^{קג}.
'מכונה' זה מלשון כן, כלשון הכתוב^{קד} וכנו נחושת, וכמו שתרגם
אונקלוס שם ובסיסית^{קה}, ומזה נגזר הלשון מכון ומכונה.

❧ מי הבאר ❧

קא. שמות ל' י"ח.

קב. כמו שעשה גם עשר עשר מנורות, ועשר שולחנות.

קג. מלבי"ם.

בסוף הספר הבאנו מאמר מהספר 'מכון שבתך' על המכונות.

קד. שמות ל' י"ח.

קה. וכן תרגם יונתן כאן: 'ויעש את המכונות' – 'ועבד ית בְּסִיטָא'.

אורך ורוחב כל מכונה ארבע אמות.

גובה המכונה עצמה (ללא הכן שעליה) הוא אמה וחצי, והגלגלים גבהם אמה וחצי. יוצא בסך הכל גובה המכונה שלש אמות^{קו}.

ובתחילה נתאר את המבנה הכללי של המכונה:

המכונה עשויה כמו קופסא, באורך ורוחב ארבע אמה^{קז}.

גג המכונה משופע ועולה למעלה מעל הקופסא של המכונה^{קח}.

במרכז הגג יש חור ברוחב אמה וחצי. לחור יש דפנות העולות למעלה לגובה של חצי אמה^{קט}.

כזה^{קי}:

❧ מי הבאר ❧

קו. ע"פ רש"י.

בתחילה לא הובן לנו לשון רש"י הק' כמו שנדרפס לפנינו, והיה נראה דזה סתירה מיניה וביה, כפי שיראה המעיין ברש"י. עד שהאיר השי"ת עינינו, שצריך לשים פסיק (או אפי' נקודה) לאחר המילה 'לבד' בלשון רש"י. וזה הוא לשון רש"י ללא הסוגריים שברש"י ועם הפסיק הנ"ל:

ושלש באמה קומתה. של מכונה לבד, קומת האופן שהיא יושבת עליו אמה וחצי אמה, וגובה המכונה אמה וחצי, האמה גובה היתה מרובעת, אבל חצי האמה היתה עגולה, שנאמר (להלן פסוק ל"ה) ובראש המכונה חצי האמה קומה עגול סביב. עד כאן לשון רש"י.

וכך יהא ביאור לשון רש"י: ושלש באמה קומתה, של מכונה לבד. שלש באמה קומתה הכתוב בפסוק, הוא הגובה של המכונה לבד, ללא הכן שעל המכונה. וכך הוא החשבון של הגובה: קומת האופן שהיא יושבת עליו אמה וחצי אמה. גובה הגלגל שתחת המכונה הוא אמה וחצי, וגובה המכונה אמה וחצי. וגובה המכונה עצמה אמה וחצי. ובסך הכל גובה המכונה עם הגלגל שלש אמות. וגובה זה הוא ללא הכן שעל המכונה (והמשך לשון רש"י מובן).

עד כאן זכינו בחסדי השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו להבין את דברי רש"י הק' (ומסקנת הדברים הובא בביאור למעלה).

קז. רש"י.

קח. רש"י.

קט. רש"י.

✧ המבנה הכללי של המכונה ✧

בתוך דפנות הנקב שבגג תחוב הכן, ובולט מעליו אמה^{ק"א}.
הכן עגול מלמטה בחלקו שנכנס לתוך מחיצות הנקב, ומלמעלה
מרובע^{ק"ב}.
כזה^{ק"ג}:

✧ מי הבאר ✧

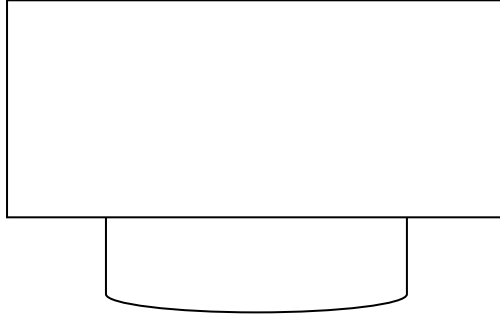
ק. בעמוד הבא.

קיא. רש"י.

קיב. הוא עגול מלמטה בכדי שיוכל להיכנס אל תוך מחיצות הנקב כראוי, ולמעלה מרובע, מכיוון שכתוב בפסוק על הכן (להלן פסוק ל') וארבע פעמותיו, וא"כ מוכרח שהוא מרובע כי הרי יש לו צדדים. ובמצורת דוד מפורש שמלמטה עגול ומלמעלה מרובע כנ"ל.

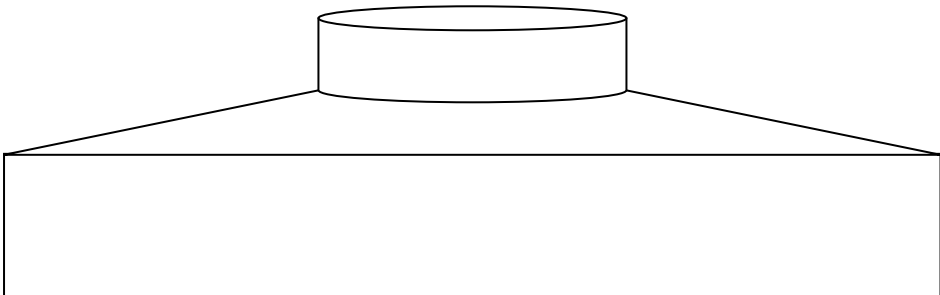
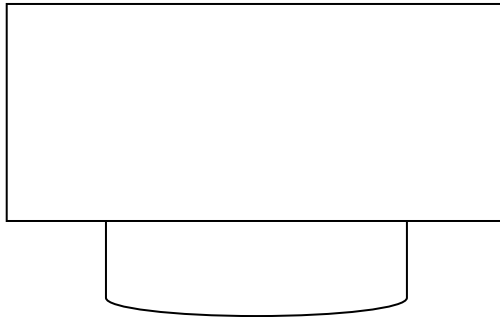
קיג. בעמוד הבא.

✧ הכן ✧

✧ המבנה הכללי של המכונה עם הכן ✧

✧ הכן מעל מחיצות הנקב במכונה ✧

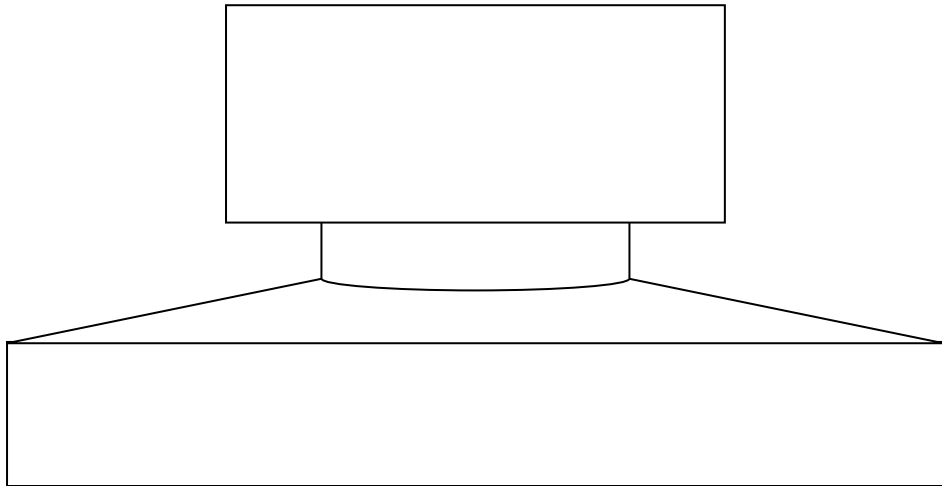
קט

החיים

מלכים א פרק ז

באר

⌘ תחתית הכן נכנס בתוך מחיצות הנקב במכונה ⌘

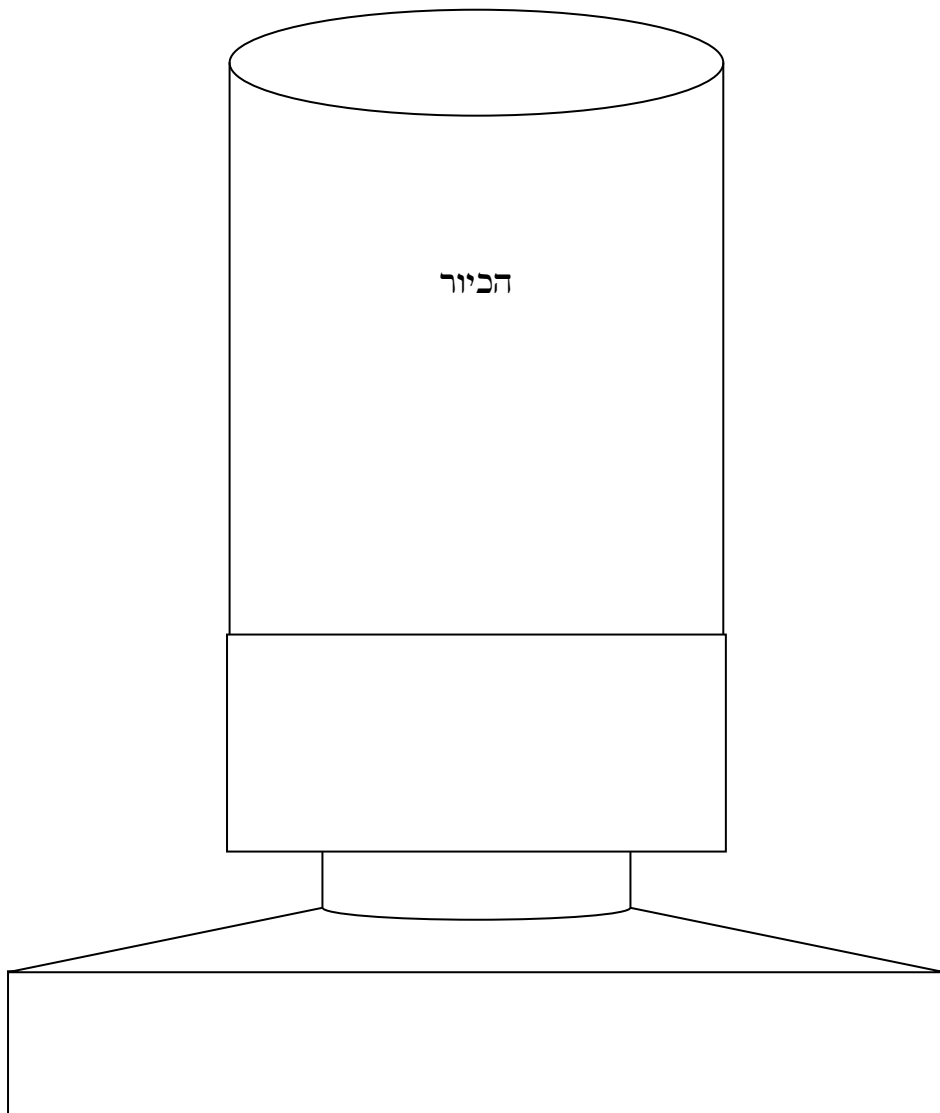

הכיוור יושב על הכן קיד.
כזה קטו:

⌘ מי הבאר ⌘

קיד. רש"י.
קטו. בעמוד הבא.

❖ הביור יושב על הכן ❖

קיא

החיים

מלכים א פרק ז

באר

בארבע פינות המכונה למטה יש גלגלים, שנים מלפניו ושנים מאחוריו^{קטז}.

הגלגלים מחוברים למכונה, ע"י שיוצא מהמכונה מקלות הנקראים ידות, ועליהם מסובבים הגלגלים^{ק"ז}.
כזה^{ק"ח}:

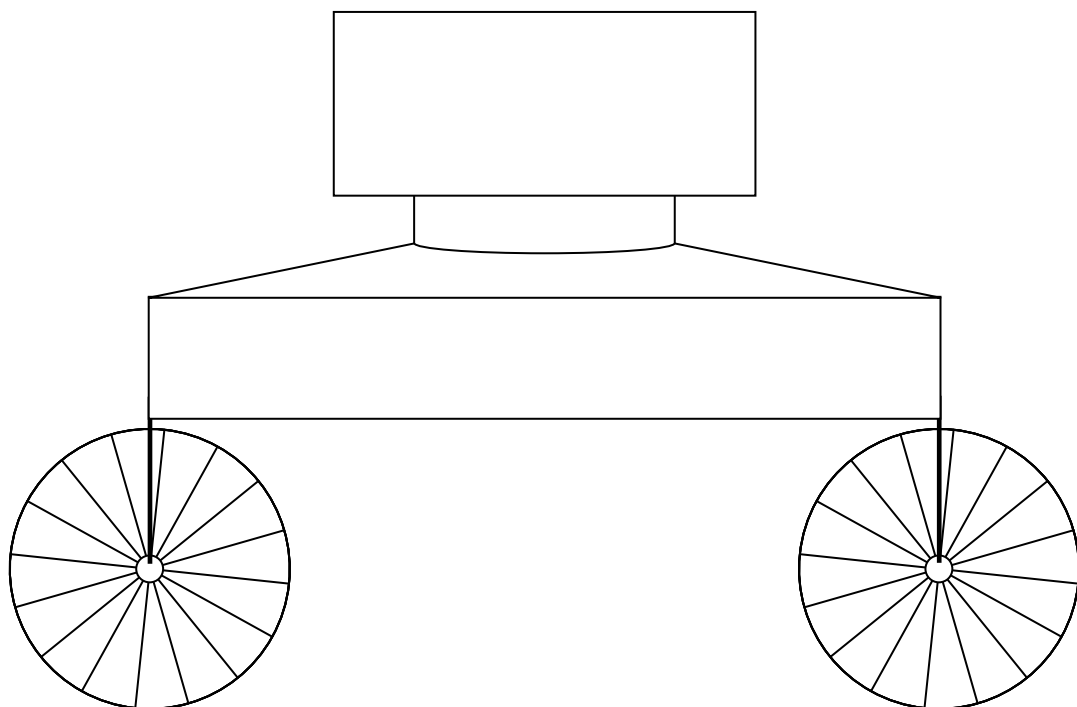
מי הבאר

קטז. רש"י.

ק"ז. רש"י. כל הביאור הזה הוא ע"פ רש"י, מלוקט מפירוש הפסוקים.

ק"ח. בעמוד הבא.

✧ המבנה הכללי של המכונה עם הגלגלים ✧

אמנם הגלגלים הם אופן בתוך אופן, ולחלץ נלמד את זה בעזרה"ת. (ולכן גם לא רואים בציור את חיבור הגלגלים לידות, כי היה שם עוד אופן, והיה אופן בתוך האופן, ונלמד לחלץ אי"ה).

היו במכונה עוד פרטים, וציורים, ונלמד לחלץ אי"ה.

חשבון גובה המכונה:

גובה הגלגלים אמה וחצי^{ק"ט}.

גובה הקופסא עם הגג שלו, אמה אחת^{ק"ב}.

גובה דפנות הנקב, חצי אמה^{קכ"א}.

גובה הקופסא והגג עם דפנות הנקב, אמה וחצי^{קכ"ב}.

גובה החלק של הכן שבולט מעל דפנות הנקב, אמה^{קכ"ג}.

גובה הכיור שעל הכן, ארבע אמות^{קכ"ד}.

כזה^{קכ"ה}:

❧ מי הבאר ❧

ק"ט. רש"י.

קכ. רש"י.

קכ"א. רש"י.

קכ"ב. רש"י.

קכ"ג. רש"י.

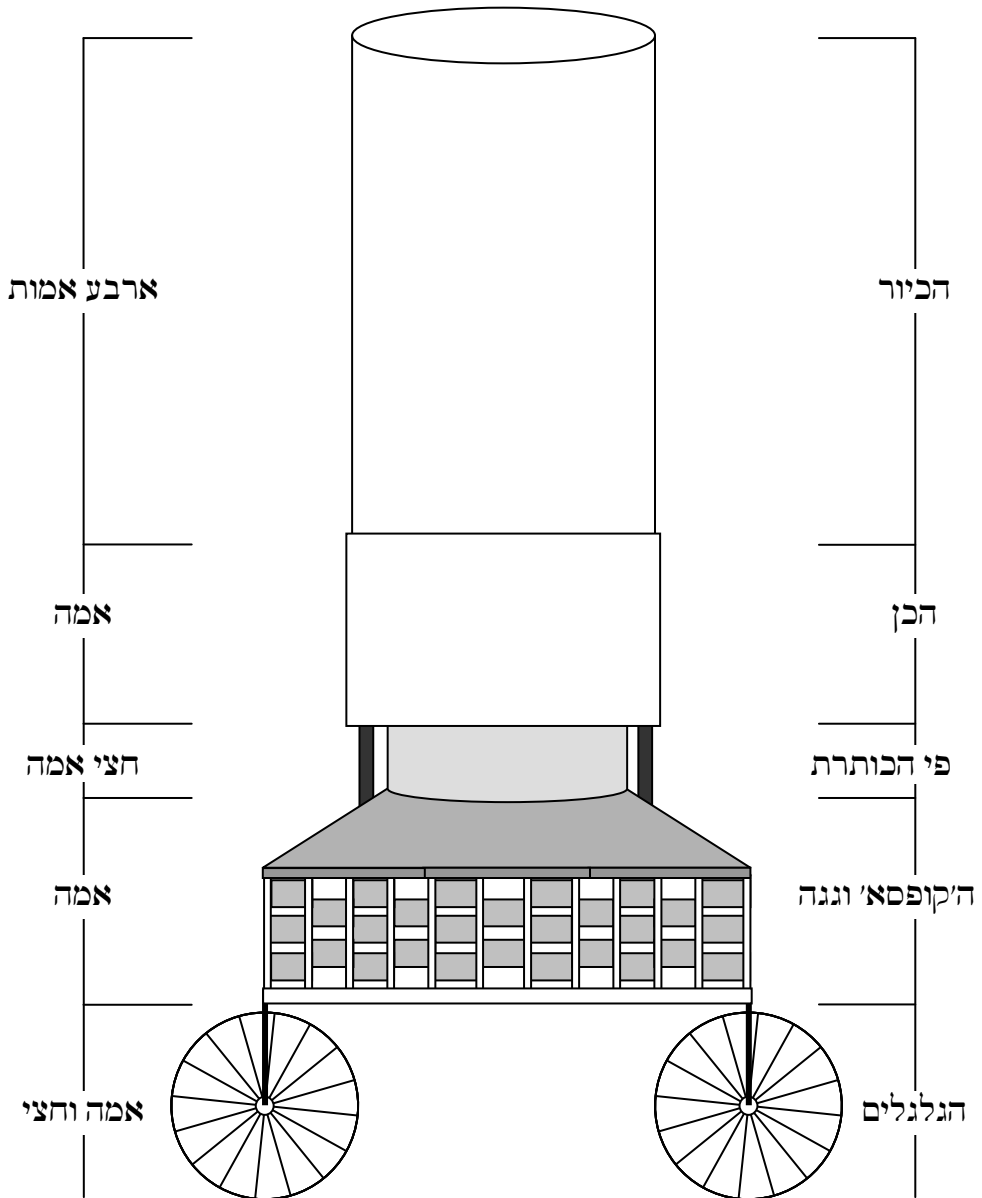
קכ"ד. מצודת דוד בפסוק ל"ח. מלבי"ם בפסוק כ"ח. וברש"י לא נתפרש, אבל לא נראה שחולק על זה.

קכ"ה. בעמוד הבא.

את מבנה חלקי המכונה נלמד להלן אי"ה.

בציור לא רואים את הציורים שציירו על החלקי המכונה.

גובה המכונה והכיור

ועתה ניגש בס"ד ללמוד את המכונה בפרטות:

(כח) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּכוֹנָה, מְסַגֶּרֶת לָהֶם, וּמְסַגֶּרֶת בֵּין הַשְּׁלֵבִים:

המסגרת הוא כמין טבלא^{קכו} (פלטה בזמנינו^{קכז}).

וכך הוא מעשה המכונה:

מְסַגֶּרֶת לָהֶם: למטה בתחתית המכונה, יש מחיצה נמוכה מקפת וסוגרת את המכונה מכל ארבעת צדדיה^{קכח}. וכל אחד מאלו המחיצות נקרא מסגרת^{קכט}.

שְׁלֵבִים: כעין שליבות סולם, אך כאן הם זקופים^{קל}.

מהמחיצות הנמוכות בתחתית המכונה (המסגרות), עולים מקלות נחושת דקים וזקופים כלפי מעלה^{קלא}.

כזה^{קלב}:

⚙ מי הבאר ⚙

קכו. רש"י.

קכז. עיין שבת פרק כ"א משנה ג', יומא פרק ג' משנה י', ראש השנה פרק ב' משנה ח', ועוד.

קכח. רש"י. מצודת דוד.

קכט. רש"י.

ויש לציין דאין הכוונה 'מסגרת', למה שקוראים כיום בשם זה, אלא הכוונה לטבלאות, והיינו שכל טבלא (צרה וארוכה) הנמשכת בכל צד מצדדי המכונה נקראת בשם 'מסגרת'. כן מפרש רש"י (ובזמנינו נקרא טבלא – פלטה).

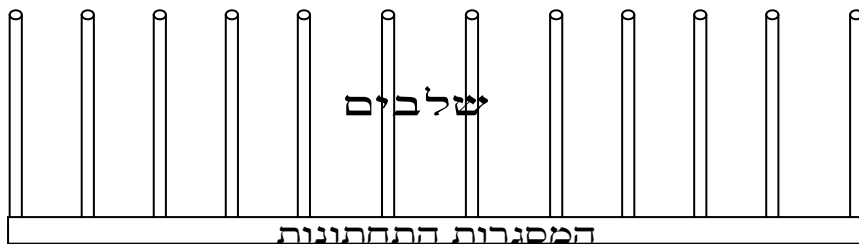
קל. רש"י.

קלא. רש"י.

קלב. בעמוד הבא.

❧ דופן המכונה באחד מצדדיה ❧

❧ המסגרות התחתונות והשלבים ❧

מסגרת בין השלבים: בין המקלות האלו (השלבים), יש טבלאות נוספות, קבועות משליבה לשליבה קלג.

יש שנים או שלש מסגרות בין כל שליבה ושליבה קלד.

ונציג ציור לזה קלה:

❧ מי הבאר ❧

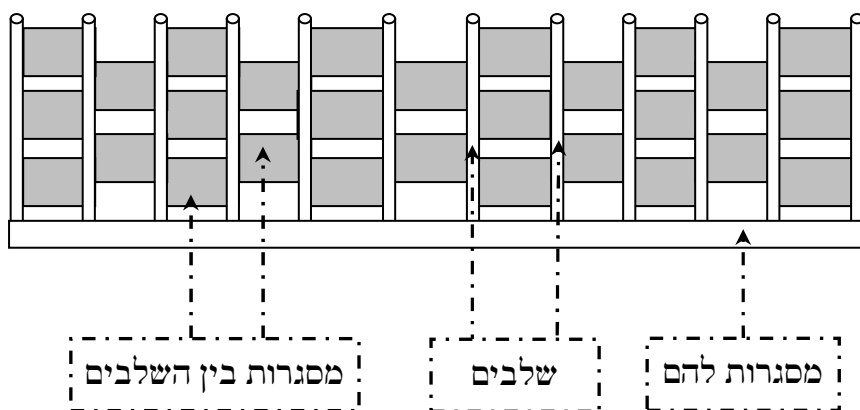
קלג. רש"י.

קלד. רש"י.

קלה. בעמוד הבא.

❧ דופן המכונה באחד מצדדיה ❧

❧ עם מסגרות בין השלבים ❧

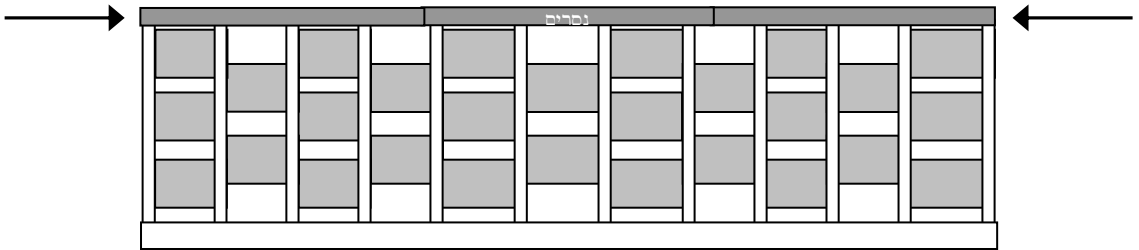
למעלה על השלבים יש נסרים מנחושת, והשלבים הם
מהמסגרת התחתונה, עד לנסרים קל.
כזה קל:

❧ מי הבאר ❧

קל. רש"י.
קל. בעמוד הבא.

❧ דופן המכונה באחד מצדדיה ❧

❧ עם הנסרים ❧

(כט) וְעַל־הַמִּסְגְּרוֹת אֲשֶׁר בֵּין הַשְּׁלָבִים, אֲרִיזֹת בָּקָר
וּכְרוּבִים, וְעַל־הַשְּׁלָבִים בֵּין מַמְעַל, וּמִתַּחַת לְאֲרִיזֹת
וְלַבָּקָר לִיזֹת מַעֲשֵׂה מוֹרָד:

על המסגרות שבין השלבים, דהיינו על הפלטות הקטנות
הקבועות בין המקלות^{קלח}.
ואמר הכתוב, שמצוירים על אלו הפלטות, צורות אריות
וצורות בקר וצורות כרובים^{קלט} (הכרובים, הם צורת אדם עם
כנפיים^{קמ}).

❧ מי הבאר ❧

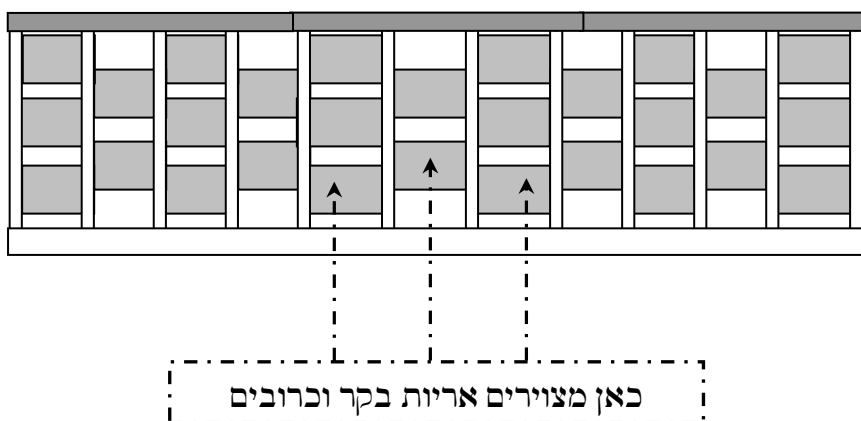
קלח. למדנו בפסוק הקודם.

קלט. רש"י.

קמ. כמפורש בכל מקום, וכן מפורש כאן ברד"ק.

✧ המקום ששם ציירו את האריות והבקר והכרובים ✧

✧ על המסגרות בין השלבים מצויר אריות בקר וכרובים ✧

וְעַל הַשְּׁלֵבִים כֵּן מְפֹעֵל: לַמַּעֲלָה מֵעַל הַשְּׁלֵבִים יֵשׁ כֵּן^{קמא}. וְהֵכֵן
עֲצָמוּ יִתְבָּאֵר אִי"ה לַהֲלֹךְ בַּפֶּסוּק ל"א.

וּמִתַּחַת לְאַרְיֹת וְלִבְקָר, לִיּוֹת מַעֲשֵׂה מוֹרֵד: מִתַּחַת לְאַרְיֹת וּלְבָקָר
מִצְוִיִּירִים כְּרוּבִים^{קמב}.
כֹּזֶה^{קמג}:

❧ מי הבאר ❧

קמא. רש"י.

קמב. כן נראה בלשון רש"י.

קמג. כן נראה בלשון רש"י.

הציור בעמוד הבא.

לִיּוֹת: הכרובים עשויים באופן של ליֹוֹת, מלשון הַפֶּעַם יִלְוֶה אִישִׁי
אֱלִיָּקָמָד, דהיינו שהיו הכרובים צורת זכר ונקבה מחוברים זה
בזה קמה.

❧ מי הבאר ❧

קמה. בראשית כ"ח ל"ד.

קמה. רש"י. וראה גמ' יומא נ"ד:

וזה סוד עליון גדול, כנודע לבאים בסוד ה'.

היחוד העליון זו"ן.

אף בחו"ן בעזרה היה נגלה היחוד העליון (ולא רק בקוה"ק נהמכונות היו בעזרה)).

ולהלן (בפסוק ל"ג, וברד"ק) נלמד דהיה כמו המרכה העליונה שראה יחזקאל, וראה שלמה
בחכמתו מה שראה יחזקאל בנבואתו.

במרכבה העליונה יש צורות אדם אריה שור נשר, וכן גם כאן יש צורות אריה ושור (בקר),
והכרובים (אדם). ונשר, אולי אפשר לומר דוה ענין הכנפים שיש לכרובים.

אך המלבי"ם פירש את המילים 'ליוות מעשה מורד', שהצורות לא היו חקוקים על המכונה
עצמה, אלא, שהיו עשויים בנפרד, ואח"כ חיברו אותם למכונה. ומפרש כך: שמתחת לאריות
ולבקר וה"ה תחת הכרובים (ואין זה תחת כפי רש"י, אלא תחת, בין הציור לדבר שאליו היו מחוברים
הציורים), היו מסים מחוברים, אשר אל המסים נדבקו הצורות, והיו המסים האלו עם הצורות
שעליהם מחוברים למכונה עם מסמרות.

ולהמלבי"ם ג"כ ליוות הוא מלשון חיבור כמו הפעם ילוה אישי אילי, אלא שמפרש בענין אחר
ממה שפירש רש"י.

'מורד' לפי המלבי"ם הוא, שהמסים האלה היו מרודדים ולא מותכים.

מַעֲשֵׂה מוֹרָד: צורות הכרובים מרודדים, לא בולטים בעובי, ולא חקוקים בשיקוע^{קמז}.

(ל) וְאַרְבָּעָה אֹפְנֵי נְחֹשֶׁת לְמִכּוֹנָה הָאֶחָת, וְסֶרְנֵי נְחֹשֶׁת, וְאַרְבָּעָה פַּעֲמֹתָיו כְּתִפֹּת לָהֶם, מִתַּחַת לְפִיר הַכְּתִפֹּת יִצְקוּת, מֵעֵבֶר אִישׁ לַיּוֹת:

לכל מכונה יש ארבעה גלגלים, שנים מלפניו ושנים מאחוריו^{קמז}. והגלגלים מתחברים למכונה בפינות המכונה^{קמח}, ונלמד את זה להלן אי"ה.

סֶרְנֵי: נסרים^{קמט}. (סֶרְנֵי הוא נְסִירִי^{קנ}, כמו כָּבֵשׁ, כְּשֶׁבֶק^{קנא}).

סֶרְנֵי נְחֹשֶׁת: בדופן המכונה בחלקו העליון, מול המסגרות התחתונות, יש נסרים של נחושת^{קנב}.
כזה^{קנג}:

❧ מי הבאר ❧

קמו. רש"י.

אולי מילות 'מעשה מורד' הם גם על האריות והבקר, שגם הם היו מרודדים.

קמו. רש"י. מצודת דוד.

קמח. רש"י לעיל בפסוק כ"ח.

קמט. רש"י. מצודת דוד.

קנ. ע"פ רש"י.

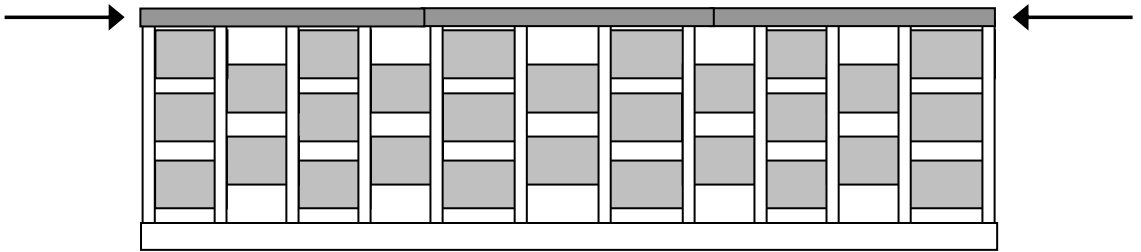
קנא. מצודת ציון.

קנב. רש"י.

קנג. בעמוד הבא.

❧ דופן המכונה באחד מצדדיה ❧

❧ עם פְּרִי נְחֹשֶׁת – נסרים מנחושת ❧

וְאַרְבַּעַת פַּעֲמֹתָיו כְּתֻפֹת לָהֶם: בארבעה פינות הכן, שהכן הוא מעל המכונה (והכן עצמו יתבאר בפסוק הבא), יש כתפות^{קנב}. וכך מעשה הכתפות: הכתפות עולים מארבעה הפינות של גג המכונה, עד הכן, ושם בתחתית הכן הם מחוברות^{קנב}. הכתפות ניצוקו יחד עם הכן, ולא שחוברו אליו אח"כ^{קנב}. מִתַּחַת לְכִיּוֹר: הכתפות מגיעים אל מתחת לכן, שזה יוצא מתחת לכיור, מאחר שהכיור הוא בתוך הכן^{קנב}. כֹּזֶה^{קנב}:

❧ מי הבאר ❧

קנב. רש"י.

קנב. רש"י. וזה מה שמפרש רש"י בפנים, ולא כפי הסוגריים ברש"י מספרים אחרים.

קנב. רש"י.

קנב. רש"י. וזה מה שמפרש רש"י בפנים, ולא כפי הסוגריים ברש"י מספרים אחרים.

קנב. בעמוד הבא.

הערה כללית לאיורי המכונה: יש לשים לב שהאיורים אינם תלל מימד.

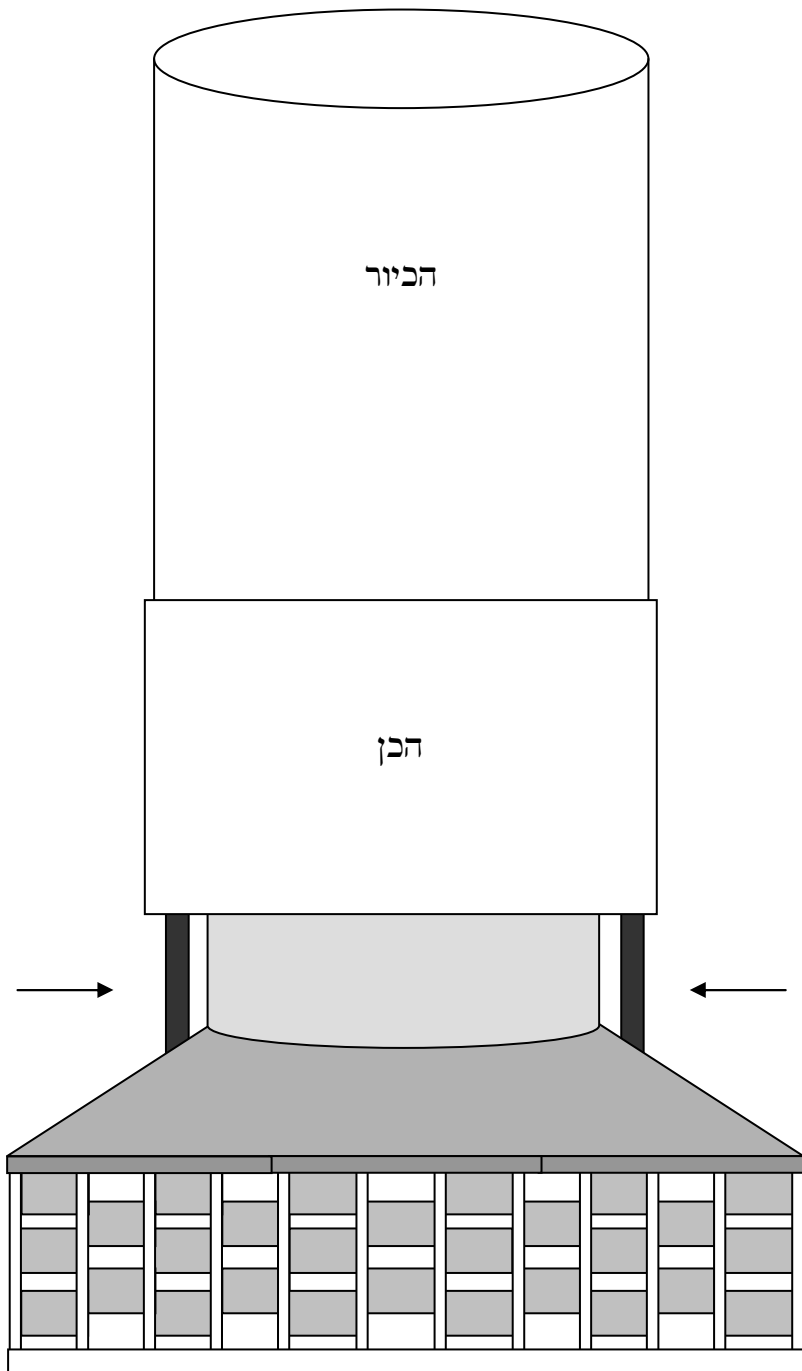
קבג

החיים

מלכים א פרק ז

באר

✧ הכתפות, ומקומם במכונה ✧

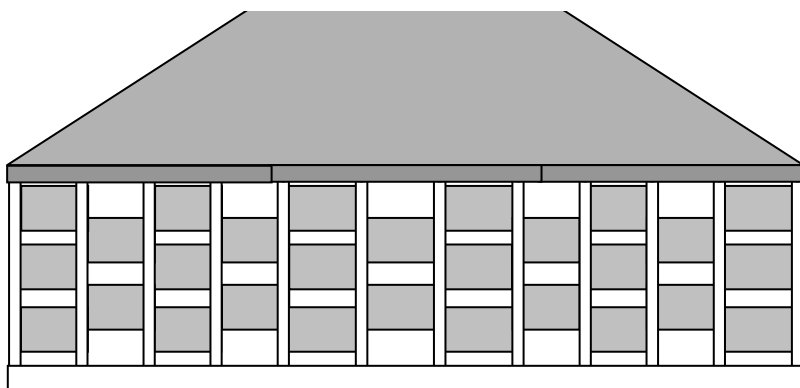

מֵעֵבֶר אִישׁ: מֵהֶעֱבֵר שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהַכְּתָפוֹת, דִּהְיִינוּ מֵהַצַּד שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהַכְּתָפוֹת^{קנט}, הָיָה מִצּוֹיֵר לַיּוֹת, דִּהְיִינוּ צִיּוּרֵי זָכָר וְנִקְבָּה מִחוּבְרִים זֶה בְּזֶה^{קס}.

(לא) וַפִּיחוּ מִבֵּית לַפִּתְּרֶת וּמֵעֵלָה בְּאַמָּה, וַפִּיחַ עָגֹל מֵעֵשֶׂה־כֵּן אִמָּה וַחֲצִי הָאִמָּה, וְגַם־עַל־פִּיחַ מִקְלָעוֹת, וּמִסְגֵּרֵיהֶם מִרְבָּעוֹת לֹא עָגֻלוֹת:

גַּג הַמְכוּנָה עָשׂוּי כְּמוֹ כּוּבַע מִשׁוֹפַע מְכֹל צִדְדֵי^{קסא}. וְהַגַּג נִקְרָא 'כּוֹתֶרֶת'^{קסב}.

כַּעֲיִן זֶה:

מי הבאר

קנט. רש"י.

וברש"י מציין לפסוק איש אל אחיו, הכתוב בכרובים (שמות כ"ה ב').

קס. רש"י.

קסא. רש"י.

קסב. רש"י.

קבה

החיים

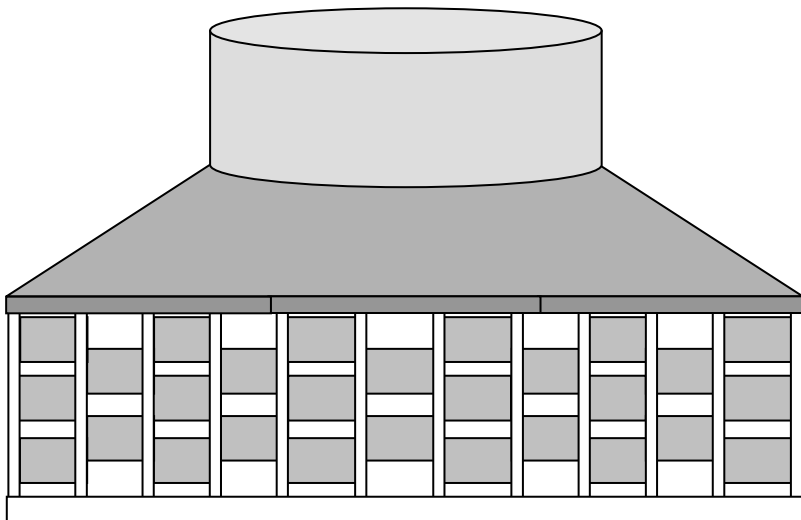
מלכים א פרק ז

באר

במרכז גג המכונה יש חור, ולחור הזה יש מחיצות סביב,
העולים לגובה חצי אמה^{קסג}.

כעין זה^{קסד}:

✧ גג המכונה עולה בשיפוע, ובמרכז כתלי הנקב ✧

רוחב הנקב: משפתו בצד אחד, עד השפה שממולו, אמה
וחצי^{קסה}.

✧ מי הבאר ✧

קסג. רש"י.

קסד. איורי המכונה אינם תלת מימד. ובאמת שיפוע הגג הוא מכל ארבעת הרוחות.

הגג נקרא 'כותרת', והנקב עם כתליו נקרא 'פי הכותרת'^{קסו}.

ונבאר את מילות הפסוק, ותחילה נבאר את פי הכותרת (הנקב עם הכתלים בגג המכונה), ואח"כ את הכן התחוב בו.

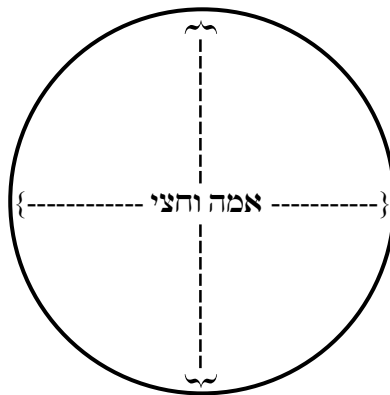
פִּיהָ עָגוּל, מַעֲשֶׂה כֵּן: פי הכותרת, שהוא הנקב עם המחיצות במרכז גג המכונה^{קסז}.

הנקב הזה עם מחיצותיו עגול, כמו חתנית הכן שהוא עגול^{קסח}.

אִמָּה וַחֲצִי הָאִמָּה: רוחב הנקב עם דפנותיו, מדופן צד אחד עד הדופן בצד השני, אמה וחצי^{קסט}.

כזה:

❖ רוחב פי המכונה – מבט מלמעלה ❖

❖ מי הבאר ❖

קסח. מצודת דוד. וכן משמע בלשון רש"י.

קסז. רש"י.

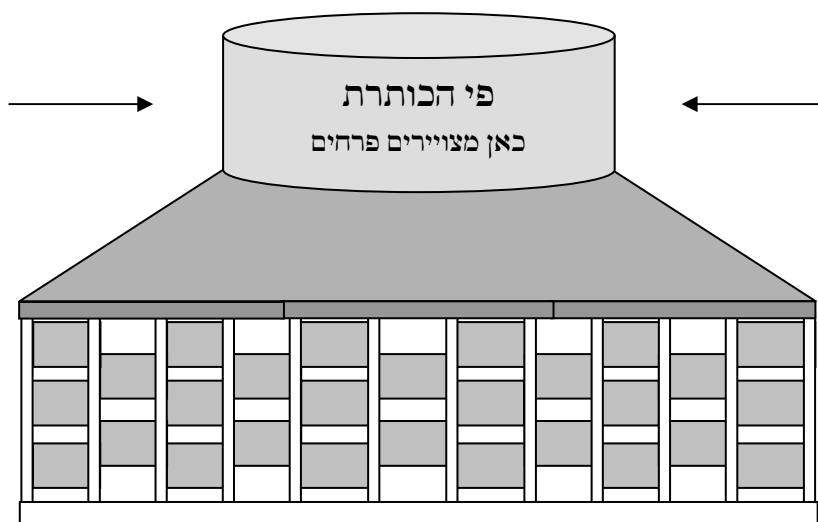
קסז. רש"י.

קסח. מצודת דוד. רש"י.

קסט. מצודת דוד. וכן משמע בלשון רש"י.

וְגַם עַל פִּיהָ מִקְלָעוֹת: עַל פִּי הַכּוֹתֶרֶת מִצּוֹיִיר פִּרְחִים^{קע}.

✧ המקום ששם ציירו את הפרחים ✧

וּפִיהוּ מִבֵּית לַכְתָּרֶת וּמַעֲלָה בְּאֶמָּה:

וּפִיהוּ: פִּי הַכֶּן, מִבֵּית לַכְתָּרֶת: עוֹלָה מֵתוֹךְ פִּי הַכּוֹתֶרֶת^{קעא}.

דְּהֵינּוּ שֶׁחֵכֶן מוֹנַח עַל פִּי הַכּוֹתֶרֶת, וְשׁוּלֵי תַּחֲבוּיִם בְּתוֹכָהּ^{קעב}.

✧ מִי הַבֶּאֶר ✧

קע. רש"י.

קעא. רש"י.

קעב. רש"י.

וּמַעֲלָה: וממשיך ועולה ובולט כלפי מעלה, בְּאַמָּה: בגובה אמה^{קעג}.

דהיינו שגובה הכן, חוץ מחלקו התחוב בתוך פי הכותרת, הוא אמה^{קעד}.

הכן בחלקו התחתון הנתחב בתוך פי הכותרת עגול, וחלקו העליון הבולט מלמעלה אמה, מרובע^{קעה}.
כזה^{קעו}:

✧ הכן ✧

❧ מי הבאר ❧

קעג. רש"י.

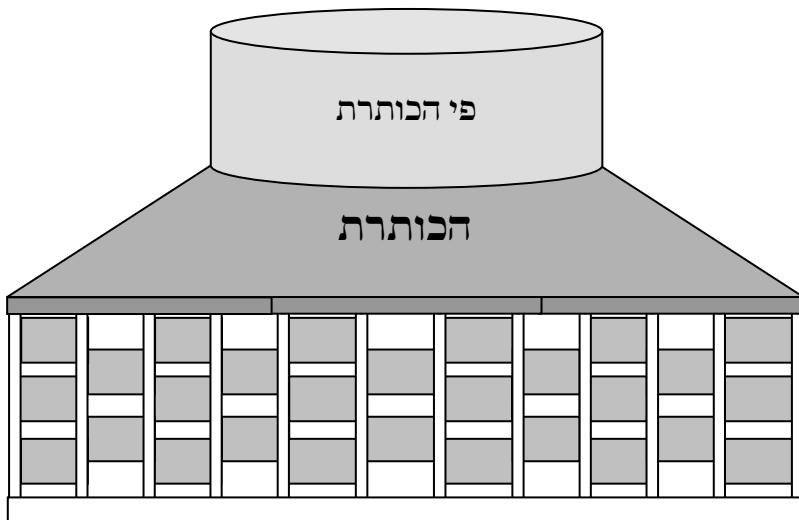
קעד. רש"י.

קעה. כך מפורש במצודת דוד. ולפי רש"י ג"כ זה כך כי בפסוק ל' אומר בפירוש 'זויות הכן', וא"כ מוכרח שהוא מרובע כי יש לו זויות.

קעו. בעמוד זה ובעמודים הבאים.

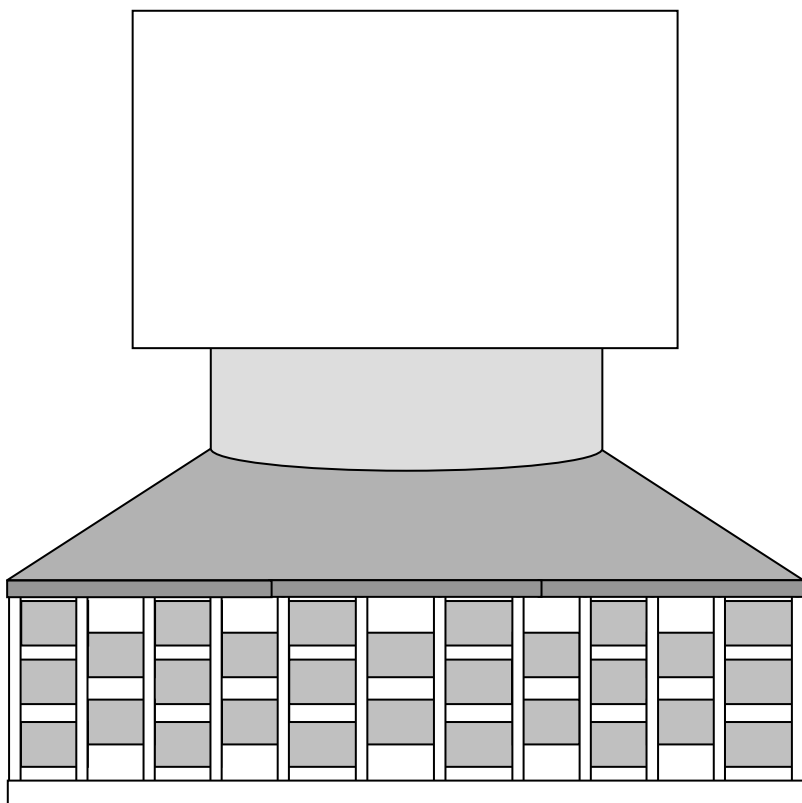
❧ הכן ופי הכותרת ❧

❧ הכן מעל פי הכותרת ❧

❖ הכן ופי הכותרת ❖

❖ תחתית הכן נכנס בתוך פי הכותרת ❖

וּמִסְגֵּרוֹתֵיהֶם מְרַבְּעוֹת לֹא עֲגֻלוֹת: הַמִּסְגְּרוֹת אֲשֶׁר בֵּין הַשְּׁלֵבִים (שֶׁלֹּמְדָנוּ לַעִיל) הָיוּ מְרֻבְּעוֹת בְּכָל אַרְכָּן, וְלֹא עֲגוּלוֹת^{קעז}.

(לב) וְאַרְבַּעַת הָאוֹפָנִים לְמַתַּחַת לַמִּסְגְּרוֹת, וַיְדוֹת הָאוֹפָנִים בְּמִכּוֹנָהּ, וְקוֹמַת הָאוֹפֵן הָאֶחָד אִמָּה וַחֲצִי הָאִמָּה:

ארבעת הגלגלים של המכונה הם מתחת לכל המסגרות^{קעח}.
 יְדוֹת הָאוֹפָנִים: הוּא הַעֵץ^{קעט} הַתְּחוּב בְּנִקְבֵי הָאוֹפָנִים, וְעֲלֵיהֶם מִתְּגַלְּגִלִּים הָאוֹפָנִים^{קפ}.
 וַיְדוֹת הָאוֹפָנִים בְּמִכּוֹנָהּ: יְדוֹת הָאוֹפָנִים דְּבוּקִים יְצוּקִים בְּמִכּוֹנָהּ בִּיצִיקָה אַחַת^{קפא}.
 וגובה כל אופן, אמה וחצי.

❧ מי הבאר ❧

קעז. מצודת דוד. וברש"י לא נתפרש.
 ויתכן דלפי רש"י הכוונה כאן על המסגרות הגדולות, ולא רק אלו שבין השלבים, מאחר שבפסוק הבא, כתוב מיד וארבעת האופנים למתחת למסגרות, ומפרש רש"י על המסגרות הגדולות, לא על אלו שבין השלבים. ולכן יתכן דלפי רש"י כבר התחיל בפסוק זה לדבר שוב מהמסגרות. אמנם אינו מוכרח.
 קעח. רלב"ג.

וברש"י: וארבעת האופנים למתחת למסגרות. שהמסגרות מיד אופן ליד אופן, כמו שפירשתני.
 קעט. אמנם פשוט שזה היה של נחושת, רק עבור ההסבר אומרים את המילה עץ.
 קפ. רש"י. מצודת ציון. מצודת דוד.
 קפא. רש"י.

(לג) וַיַּעֲשֶׂה הָאוֹפָנִים כַּמַּעֲשֶׂה אוֹפֵן הַמְּרֻכָּבָה, יְרוֹתָם וְגִבֵּיהֶם וְחֲשִׁיקֵיהֶם וְחֲשִׁירֵיהֶם הַכֹּל מוֹצֵק:

ומעשה האופנים של המכונה, כמעשה האופנים של המרכבה העליונה שראה יחזקאל במראה הנבואה^{קפב}.

וראה שלמה בחכמתו מה שראה יחזקאל בנבואתו^{קפג}.

ושם במרכבת הקודש, האופנים עשויים אופן בתוך האופן, שתי וערב, וכן היה גם כאן בגלגלי המכונה, וע"י כן יכולים להתגלגל לכל ארבעת הרוחות, ולא רק קדימה ואחורה כמו באופנים רגילים^{קפד}.

(וזה ע"י שיש גלגל קטן בתוך הגלגל הגדול, והגלגל הקטן מסתובב במאוזן, והגדול במאונך, ויד האופן שלמדנו מקודם נכנס בתוך הגלגל הקטן, וע"י כן מתגלגל לכל הצדדים.

כי כאשר מסתובב הגלגל הגדול ממזרח למערב, ואח"כ רוצים שיסתובב, מדרום לצפון, מסובבים את הגלגל הקטן, העומד במאוזן, חצי סיבוב, ואז אפשר לסובב את הגלגל הגדול מדרום לצפון.

ולמעשה יש את זה בעגלות המשמשים לתינוקות כיום, אלא שהגלגל הקטן הזה הוא מוארך בצורת מקל, אבל הוא גלגל ממש. ולהבין הדבר על בוריו, יש להסתכל ולהתבונן היטב בגלגלי העגלות כיום. ומבשרי אחזה אלוך).

❧ מי הבאר ❧

קפב. רד"ק. תרגום יונתן. רש"י.

קפג. רד"ק.

קפד. רש"י.

וראה את לשון המצודת דוד ביחזקאל (י' י'): האופן העשוי בתוך האופן זה ממזרח למערב וזה מצפון לדרום שאז יכול הוא להתגלגל לכל רוח מבלי סבוב והחזרה.

ובמלבי"ם ביחזקאל (א' ט"ז): שאופן הנקבע תוך אופן יתגלגל לכל צד.

ידותם: העיץ^{קפח} התחוב בנקבי האופנים, ועליו מתגלגלים האופנים^{קפו}.

וגפיהם: הנקב באמצע הגלגל^{קפו}.

וחשקיהם: העיגול הגדול סביב הגלגל^{קפח}.

❧ מי הבאר ❧

קפח. אמנם פשוט שזה היה של נחושת, רק עבור ההסבר אומרים את המילה עץ.

קפו. רש"י.

קפו. רש"י. מצודת ציון.

ונקרא בן משום דכשהגלגל שוכב בארץ, המקום הזה הוא הגבוה מכל הגלגל (מצודת ציון).

קפח. רש"י. מצודת ציון.

ונקרא כך, משום שהחשוקים חוגרים את זרועות האופן [הם החישורים], וכמו (שמות י"א כ"ז) וחשוקיהם כסף (מצודת ציון).

ואפשר להוסיף בטעם שנקרא חשוקיהם, דהרי על המכונה היו ציורים של לויות, שזה מורה על חיבת השי"ת לעמו אהובו, וכמאמר הגמרא (יומא נד.) שהראו לעולי רגלים את הכרובים שהם מעורים זה בזה, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה. עי"ש. ולפי"ז אפשר לומר שהענין שנקרא חשוק, הוא, שמרומו בכאן ענין כי בי חשק ואפלטחו, שהשי"ת חושק מאוד בבניו אהוביו, ושש ושמה בהם, וכמו שמבואר בקדושת לוי בקדושה שלישית מפורים עי"ש, וכמו שמבואר באור החיים הק' (שמות י"ט ב') וז"ל: קשה למה איחר המוקדם כי פסוק זה היה לו להקדים קודם פסוק שלפניו שאמר באו מדבר סיני, ואולי שהוא על דרך אומרם (סנהדרין ק"ה:) אהבה מקלקלת השורה להקדים המאוחר, שלהיות כי הוא זה יום המקווה לבוא לתורה לעולם לעליונים ולתחתונים ומיום הבריאה והם יושבים ומצפים מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני, לזה כשהגיעו שמה לא עצרו כח לספר סדר הדבר ותכף קדמה ההודעה באומרו ביום הזה באו וגו' הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמהו שמים וארץ כי זה הוא תכלית הבריאה ותקותה ואחר כך חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים. עכ"ל.

ואנו חושקים בהקב"ה ודבקים בקב"ה בכל לבבנו. וראה את לשון קדשו של הרמב"ם (הלכות תשובה י' ג'): וכיצד היא האהבה הראויה הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אהביו שונים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך. והוא ששלמה אמר דרך משל (שיר השירים ב' ה') 'כי חולת אהבה אני'. וכל שיר השירים משל הוא לענין זה.

והשריהם: זרועות הגלגל, המחברים בין העיגול הגדול לנקב במרכז^{קפט}.

מי הבאר

ולהלן (בהלכה ו') וז"ל: דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישנה בה תמיד כראוי ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה. כמו שצוה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך. אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוהו. ועל פי הדעה תהיה האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג כמו שבארנו בהלכות יסודי התורה.

ובתרגום כאן מתרגם את מילת וחשוקיהם: 'וכיבושיהון'. ובמגילת אסתר כתוב הגם לכבוש את המלכה עמי בבית (אסתר ז' ח'), וראה ברש"י שם. וא"כ נראה אולי אפשר לומר ע"ד דרוש דרואים דכיבוש הוא ענין של יחוד, וד"ל. שבמכוונות רואים ענין של יחוד כנסת ישראל עם דודה. וכמו שלמדנו כבר דאופני המכוונות היו דוגמת האופנים במרכבה העליונה.

קפט. רש"י. מצודת ציון.

ונקראים כן, משום שקושרים את העיגול הגדול לאמצעית האופן אשר שם הנקב, וכמו חשרת מים (שמואל כ"ב י"ב), שחוא ענין קשירה (מצודת ציון).

וברלב"ג בשמואל (שם) מבאר מילות חשרת מים עבי שחקים, ר"ל קישור המים בעבים. ועי"ש.

וגם ענין זה מורה על היחוד העליון, יחוד זו"ן, יחוד כנס"י עם דודה, וכמבואר בזה"ק (ויקרא דף נ"ה.) וז"ל: כד מנח תפלה של יד, בעי לאושטא דרועא שמאלא, לקבלא לה לנסת ישראל, ולקשרא קשרא עם ימינא, בגין לחבקא לה, לקיימא דכתיב, שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. לאתחזא בר נש בגוונא דלעילא, ולא תעטרא בכלא, וכדין בר נש שלים בכלא, בקדושה עלאה. וקודשא בריך הוא קארי עליה, (ישעיה מ"ט) ישראל אשר בך אתפאר.

ותרגומו: בשמנית תפלה של יד, צריך להושיט זרוע שמאל לקבל את כנסת ישראל ולקשר קשר עם הימין כדי לחבק אותה, לקיים את הכתוב, שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. שיראה האדם כמו שלמעלה ולהתעטר בכל, ואז האדם שלם בכל, בקדושה עליונה. ותקדוש ברוך הוא קורא עליו, (ישעיה מ"ט) ישראל אשר בך אתפאר.

וראה עוד ברעיא מהימנא (זה"ק ויקרא דף פ"ב.) וז"ל: ותקשר לון קשר אחד לגבי אבוהון דבשמנא. למחוי פלחו בשפה ברוחה, לברכא לקודשא בריך הוא. ולקדשיה, ולייחדיה, בדרגא דילך, במחשבה דילך, באצילות דילך, דאתקנים בך (במדבר י"א) ואצלת מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם.

וראה עוד בזה"ק (במדבר דף ק"כ): עובדא דקדמיתא (ס"א בקדמיתא עובדא) בשעתא דבר נש קאים, בעי לדבאח גרמיה בקדמיתא. ולבתר יקבל עליה האי עול, לפרשא על רישיה פרישו דמצוה. לבתר ותקשר קשורא דחזקא דאיונו תפליון, (מהו תפליון) תפלה של ראש, ושל יד. ולא תקנא לון בקשורא חדא בשמאלא, ועל לבא, במה דאוקימנא (שיר השירים ב') שמאלו תחת לראשי וגו'. וכתיב (שיר השירים ח') שימני בחותם על לבך פחותם על זרועך. והא אוקימנא. ודא הוא עובדא בקדמיתא.

ואמר הכתוב, שכל אלו: ידותם, וגביהם, וחשקיהם, וחשריהם, הפל מונץ: כל אלו נעשו ביציקה ולא בהקשת הקורנס^{קצ}.

מי הבאר

ותרגומו: מעשה ראשון (בראשונה מעשה) בשעה שאדם קם – צריך לטהר עצמו בתחלה, ואחר כך יקבל עליו על זה, יפרש על ראשו פריסת מצוה. אחר כך יקשר קשר היחוד, שיהם תפלין, (מהו תפלין) תפלה של ראש ושל יד, ולתקנם בקשר אחד בשמאל ועל הלב, כפי שבארנו (שיר השירים ב') שמאלו תחת לראשי וגו'. וכתוב (שם ח') שימני בחותם על לבך בחותם על זרועך. והרי בארנו. וזהו המעשה שבתחלה. ועי"ש בזה"ק ההמשך. וכן כתוב בעוד מקומות בזה"ק מזה הענין.

קצ. מצודת דוד.

ונראה שמורה על ענין האהבה הגדולה שבין אבינו שבשמים לעם בני ישראל אהובו, דהם ממש כמו כביכול יצוקים ביציקה אחת. וכמו ששמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א שאומרים בברכות בברית מילה 'אל חי תלקנו צורנו', ומבטאים בזה איך שכביכול השי"ת הוא חלק מאיתנו, ואנו חלק אחד ממש עם השי"ת, 'כי חלק ה' עמו' (דברים ל"ב ט'). וכל יהודי הוא חלק אלוך ממעל ממש.

ונראה עוד דאפשר לרמוז, דהנה רבינו הרב בעל התניא אומר בהרבה מקומות דכל יהודי אפי' קל שבקלים מוכן למסור נפשו על קידוש ה', וז"ל: אפי' קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עינוים קשים שלא לכפור בה' אחד ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם במעט שיודעים אין מתבוננ' כלל ואין מוסרי' נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום מעט ומענה ומענה כלל (תניא פרק י"ח). וישנו בכח בכל אחד מישראל ואפי' קל שבקלים יכול למסור נפשו בפועל ממש שלא ליפרד מאחדותו ית' בשום אופן בעולם. ומה שעובר שאר עבירות היינו מפני הרוח שטות שמטעהו לחשוב שאינו נפרד מהקב"ה על ידי עבירה ההיא כיון שלובש ציצית ומניח תפלין (תורה אור מגילת אסתר). אפילו קל שבקלים אינו רוצה להיות פורק עול ומוסר נפשו על קדושת השם ית' ואין צריך שום התבוננות אחר רק שידע כי חלק ה' עמו (לקוטי תורה מסעי). וכן בעוד הרבה מקומות. ונראה דאפשר לבאר ע"פ זה, דלאהבה הגדולה הזאת שיש בכל איש מישראל שכל איש מישראל הוא חלק אלוך ממעל ממש ואינו רוצה ליפרד מאחדותו יתברך בשום אופן שבעולם דאין צריכים כלל להקשת הקורנס, דהיינו לעבוד על המידות וכו' לעורר את האהבה. אבל בוודאי שיש עבודה גדולה לאדם לעבוד את בוראו יתברך לעורר את האהבה יותר ויותר, וכמו שביאר רבינו הרב בעל התניא (לקוטי תורה פרשת כי תצא) וז"ל: ולא אבה הוי' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אליך לך את הקללה לברכה כו'. להבין מהו הפלא הגדול ועצום מה שלא אבה לשמוע בקול איש בליעל כבלעם הרשע וגם מהו ויהפוך ה' את הקללה לברכה מאחר שלא שמע אל בלעם כלל. הענין הוא שיש מקטרגים שמקטרגים על ישראל שלכך נטלין שופר בראש השנה לערבב הקטגור והוא שמחפש אחר עוונות בני ישראל ומדקדק אחריהם ללמד עליהם חובה וזהו נק' בחי' בלעם שכך היה דרכו של בלעם גם כן שהיה מחפש גם כן למצוא מקום עון לישראל ראש

כזה קצא:

מי הבאר

הפעור הנשקפה על פני הישימון וישת אל המדבר פניו מקומות שהיו עתידים שם ישראל לחטוא כו' וזהו השבח ששיבח הכתוב כי אע"פ שבא במענה אעפ"כ ולא אבה הוי' אלהיך לשמוע ופי' שלא אבה לשמוע אל דבריו כלל ולא שיש להשיב על דבריו תשובה נצחת מטעם ודעת המושג ומובן רק שאין מקבלין ושומעין את דבריו כלל בלי טעם ודעת. וכ"כ למה ביאר הכתוב ולא אבה הוי' אלהיך כי הוי' הוא אלהיך ממש שבכל נפש מישראל יש בחי' והארה משם הוי' וכמ"ש כי חלק הוי' עמו יעקב חבל נחלתו שהם חלק והארה משם הוי' ממש [ועמ"ש מזה בד"ה ראה אנכי]. וביאור ענין זה הוא כי הנה בכל נפש מישראל יש בחי' אהבה הטבעית המיוסדת ומוטבעת בטבע נפשו האלהית שלא להיות נפרד מיחודו ואחדותו ית' ואין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות הממעה אותו לומר שאף על פי כן עודנו ביהדותו כו' אבל ליפרד מיחודו ית' הרי אפי' קל שבקלים מוסר נפשו על קידוש ה' כו' מחמת טבע נפשו נר ה' נשמת אדם כנר הדולק שהשלהבת עולה מאליה כו' בלי טעם ודעת אלא שהיא מסותרת ומכוסה בלבוש שק הוא הגוף הגשמי וממנו בא הרוח שטות כו' אבל כשמעורר את האהבה עד שתחפץ לצאת מלבושיה הרי הוא בא לידי יראת חטא שלא לעבור אפי' על דבר קל של דברי סופרים כי חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה שלכן נקראו סופרים כי הנה יש בחי' סופר וספר וספור ספר הוא בחי' תורה שבכתב וסופר הוא העושה את הספר היא בחי' תורה שבעל פה אשת חיל עמרת בעלה כו' [ועמ"ש מזה בד"ה ושאתם מים בששון ובד"ה שחורה אני ונאווה] ובחי' אהבה זו הוא בחי' קוצו של יו"ד של שם הוי' כי הקוץ שעל היו"ד פונה למעלה ורומז שהוא נמשך למעלה לאין סוף ברוך הוא שהוא למעלה מגדר ההשגה ולית מחשבה תפיסא ביה וכולא קמי' בלא חשיב כי אני ה' לא שניתי כו' וכך הוא ענין אהבה זו שהיא בלי טעם ודעת היא מצד הראת אור א"ס ב"ה ממש המלוכש בחכמה שמחיה את הנפש שהיא למעלה מגדר ההשגה כו' ולכן היא כשלהבת העולה מאליה ומעצמה כו' רק לפי שהיא מסותרת צריך האדם לעוררה ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא להיות ג"כ ולא אבה לשמוע מבחי' שהיא למעלה מן הטעם והדעת [ועיין בשע"ק להרח"ו ח"ג שער א' כי קוצו של יו"ד כו' ע"ש וע"ש שער ב' ויחידה כו']. עכ"ל.

קצא. בעמוד הבא.

הצגנו את הציור שני פעמים, פעם בלי הכיתוב להסבר, ופעם עם הכיתוב להסבר.

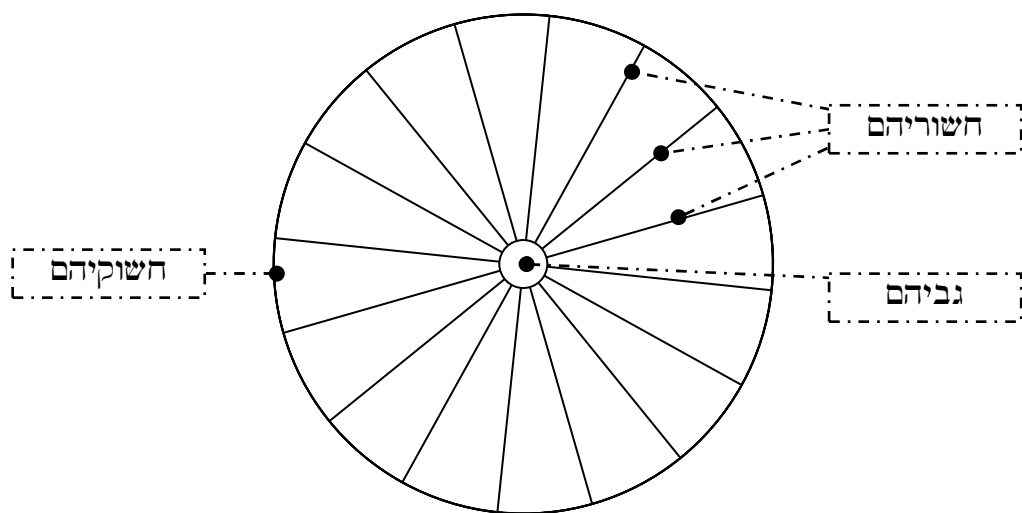
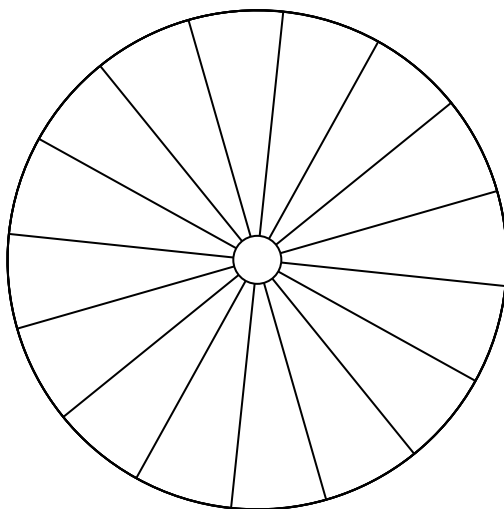
קלז

החיים

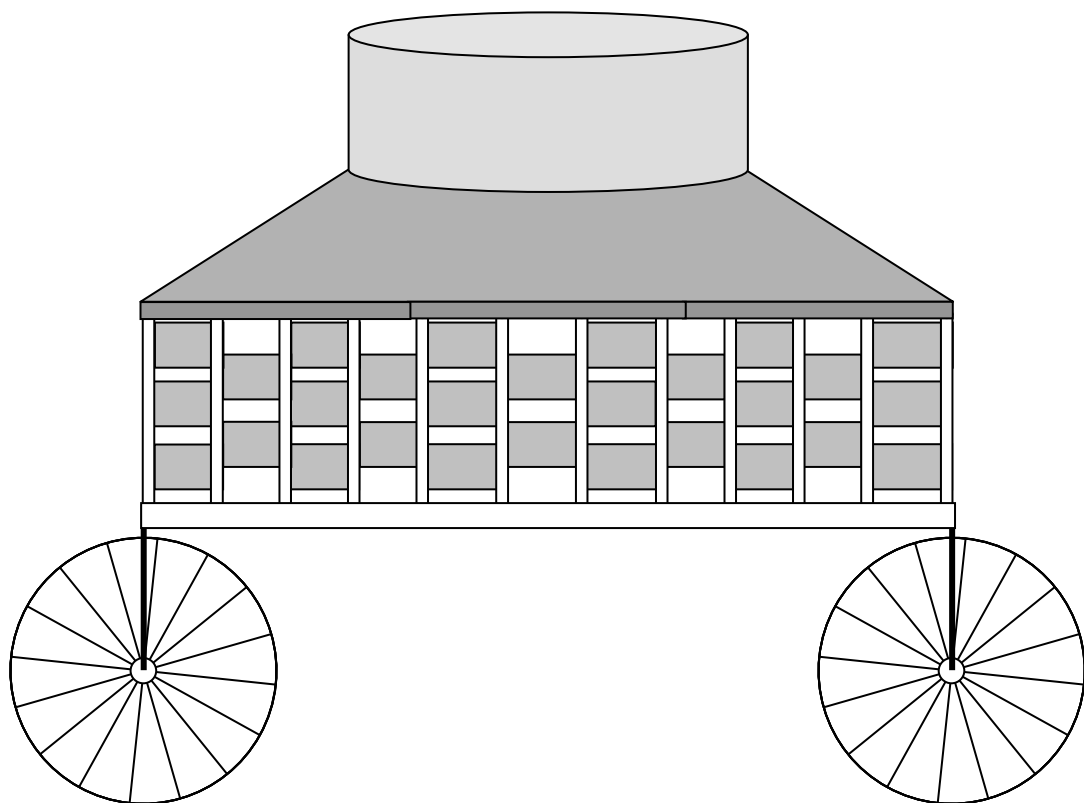
מלכים א פרק ז

באר

אופן - גלגל

❧ מקום האופנים במכונה ❧

אמנם, האופנים הם אופן בתוך אופן כמו שנתבאר, ולא רואים את זה בציור.

(לד) וְאַרְבַּע כְּתָפוֹת אֶל אַרְבַּע פְּנוֹת הַמִּכְנָה הָאֶחָת,
מִן־הַמִּכְנָה כְּתֻפָּיהָ:

הכתפות האלו, הם הכתפות שכבר למדנו למעלה (פסוק ל') קצב.
וזה כתוב עוד הפעם כאן, בכדי לבאר שהכתפות יצוקות יחד
עם המכונה קצב.

(לה) וּבְרָאֵשׁ הַמִּכְנָה חֲצִי הָאִמָּה קוֹמָה עָגֹל סָבִיב,
וְעַל רֹאשׁ הַמִּכְנָה יִדְתֶּיהָ, וּמִסְגֵּרֶתֶיהָ מְמֻנָּה:

הפסוק מבאר שהיה דופן סביב הנקב שבראש המכונה, וגובה
זה הדופן הוא חצי אמה (וכבר ביארנוהו לעיל בפסוק ל"א) קצד.

כזה קצה:

❧ מי הבאר ❧

קצב. רש"י.

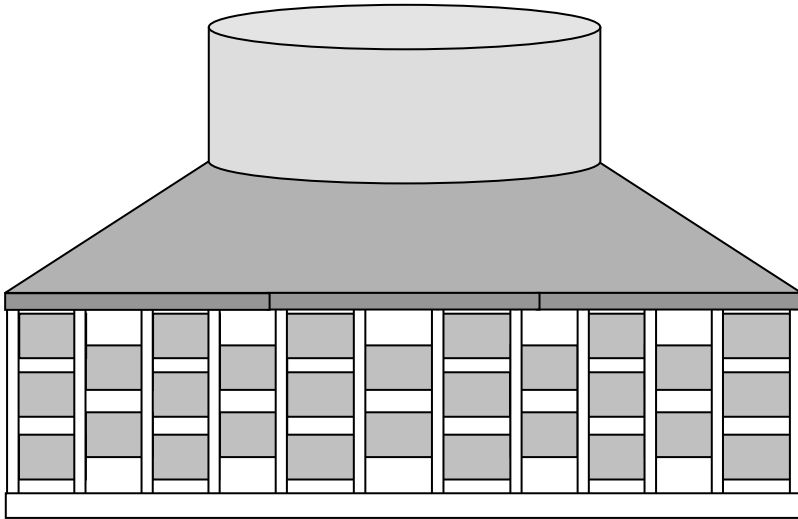
קצג. רש"י.

ולפי"ז יוצא שעשה את הכן יחד עם המכונה, כי הכתפות יצוקים יחד עם המכונה (בפסוק כאן),
וגם יצוקים יחד עם הכן (בפסוק ל').

קצד. רש"י.

קצה. בעמוד הבא.

✧ גג המכונה עולה בשיפוע, ובמרכז כתלי הנקב ✧

וְעַל רֹאשׁ הַמִּכְנָה: בְּרֹאשׁ ה'קופסא' שֶׁל הַמִּכְנָה^{קצו}. יְדִיתֶיהָ: יֵשׁ שֵׁם
נְסָרִי נְחוּשֶׁת (וְכִבֵּר לְמַדְנֹה לְמַעֲלָה, בַּפְסוּק ל')^{קצז}.
דְּהִינֹה שֵׁישׁ נְסָרִי נְחוּשֶׁת בַּמָּקוֹם הַזֶּה (רֹאשׁ בְּצִיּוֹר)^{קצח}:

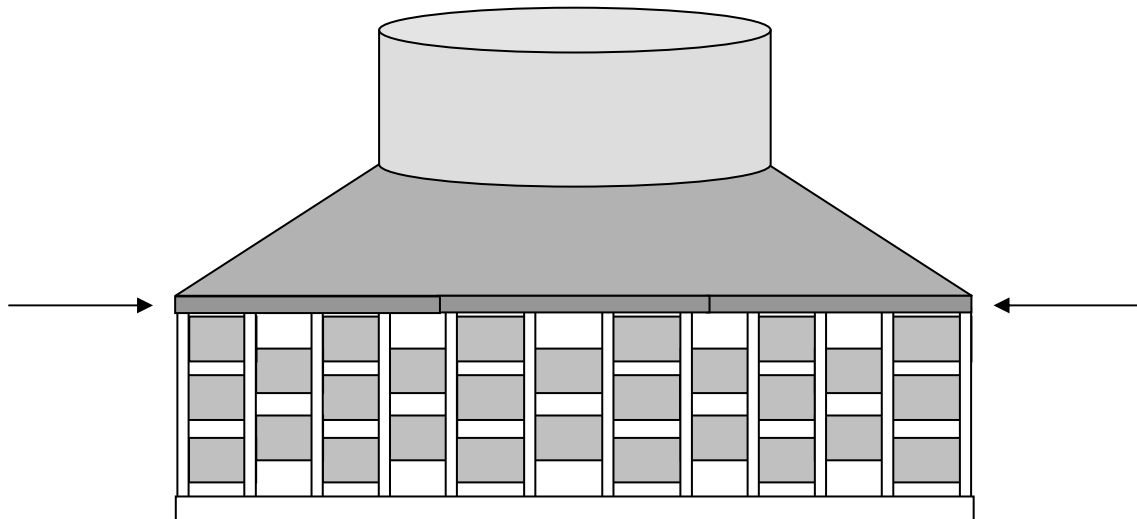
✧ מִי הַבָּאָר ✧

קצו. עפ"י רש"י.

קצז. רש"י.

קצח. בעמוד הבא.

❧ מקום נסרי הנחושת (הנקראים גם יִדְתִּיהָ) ❧

וּמִסְגֵּרֶתֶיהָ מִזָּנָה: הַמִּסְגְּרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁל הַמְּכוֹנָה הוּצְקוּ עִמָּה, וְלֹא שֶׁחֹבְרוּ לַמְּכוֹנָה אַחֲ"כִּקְצֹט.

❧ מי הבאר ❧

קצט. רש"י.

וכבר הארכנו לעיל על בענין מוצק, ונעתיק עוד הפעם: נראה דמורה ומראה על ענין האהבה הגדולה שבין אבינו שבשמים לעם בני ישראל אהובו, דהם ממש כמו כביכול יצוקים ביציקה אחת. וכמו ששמענו מכ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א שאומרים בברכות בברית מילה 'אַל תִּי חֲלָקְנוּ צִנְרָנוּ, וּמִבְטָאִים בּוֹה אֵיךְ שֶׁכְּבִיכּוֹל הַשֵּׁי"ת הוּא חֶלֶק מֵאִיתָנוּ, וְאֵנוּ חֶלֶק אֶחָד מִמֶּשׁ עִם הַשֵּׁי"ת, 'כִּי חֶלֶק ה' עָמוֹ' (דברים ל"ב ט). וכל יהודי הוא חלק אלוך ממעל ממש.

וכל המכונה מורה על ענין היחוד, והיה כמעט איש וליות. וכמבואר בגמ' יומא נד.

ואפשר לומר דענין זה של מוצק הוא בכל פעם שמוזכר מוצק, ולא רק במכונה, דהרי בכל בית המקדש מתגלה האהבה הגדולה בין ישראל לאבינו שבשמים.

(לו) וַיִּפְתַּח עַל־הַלְחָת יְדֹתֶיהָ וְעַל מִסְגְּרֹתֶיהָ כְּרוּבִים אֲרִיזֹת וְתַמָּרֹת כְּמַעַר־אִישׁ וְלִיזֹת סָבִיב:

וַיִּפְתַּח עַל הַלְחָת יְדֹתֶיהָ: וצייר על נסרי הנחושת.^ר
וְעַל מִסְגְּרֹתֶיהָ: וכן צייר ג"כ על המסגרות התחתונות.^א
על שניהם (גם על נסרי הנחושת, וגם על המסגרות התחתונות) צייר, כרובים אריות ותימורות.^ב
כְּמַעַר: הוא לשון אחיזה דיבוק^ג, כמו^ד: 'אם היו מעורות בגידין אמורות'.^ה
כְּמַעַר אִישׁ וְלִיזֹת: דהיינו, שהכרובים היו בצורת זכר ונקבה חבוקים ודבוקים זה בזה.^ו
סָבִיב: את הכרובים שהם כזכר ונקבה מחוברים זה בזה, צייר סביב סביב.^ז

לפי מי הבאר לפי

ר. בן נראה ע"פ רש"י.

רא. רש"י.

רב. רש"י.

רג. רש"י כאן.

רד. ביצה ז.

רה. רש"י יומא נד.

רו. כאיש המעורה בלוייה שלו. רש"י. גמ' יומא נד: ועי"ש בגמ'.

רז. רש"י.

(לז) כָּזֹאת עָשָׂה אֶת עֵשֶׂר הַמְּכֹנֹת, מוֹצֵק אֶחָד מִדָּה
אֶחָת קָצַב אֶחָד לְכָל־הֶנָּה:

בן עשה את כל עשר המכונות.

מוֹצֵק אֶחָד: כמו שיצק את המכונה הראשונה, כך יצק את כולם^{ר"ח}.

מִדָּה אֶחָת: כל המכונות שווים בארכם ורחבם וגבהם^{ר"ט}.

קָצַב אֶחָד: כל המכונות שווים כאילו נחתכו כאחד^{ר"י}.

(לח) וַיַּעַשׂ עֶשְׂרָה כִּיּוֹת נְחֹשֶׁת, אַרְבָּעִים בֵּת יָכִיל
הַכִּיּוֹר הָאֶחָד, אַרְבַּע בָּאֲמָה הַכִּיּוֹר הָאֶחָד, כִּיּוֹר אֶחָד
עַל־הַמְּכֹנֶה הָאֶחָת, לְעֵשֶׂר הַמְּכֹנֹת:

ויעש עשרה כיורות נחושת.

כל כיור מכיל ארבעים 'בת', שזה יוצא מאה ועשרים סאה^{ר"א}.

כל כיור גבוה ארבע אמה^{ר"ב}.

❧ מי הבאר ❧

רח. רש"י.

רט. מלבי"ם.

רי. מצודת דוד.

ר"א. מלבי"ם לעיל פסוק כ"ח. והמלבי"ם שם אומר שארבעים בת זה שלשה מקואות, וכל מקוה ארבעים סאה, א"כ יוצא ארבעים בת, מאה ועשרים סאה.

ריב. מצודת דוד כאן. מלבי"ם לעיל פסוק כ"ח.

ואומר המלבי"ם שם דחלל הכיור אם היה עגול בכל גבהו, הוא אמה וחצי ורביע על אמה וחצי ורביע.

ויש כיור אחד על כל מכונה, דהיינו על כל כן שעל המכונה^י.

מי הבאר

ריג. מצודת דוד.

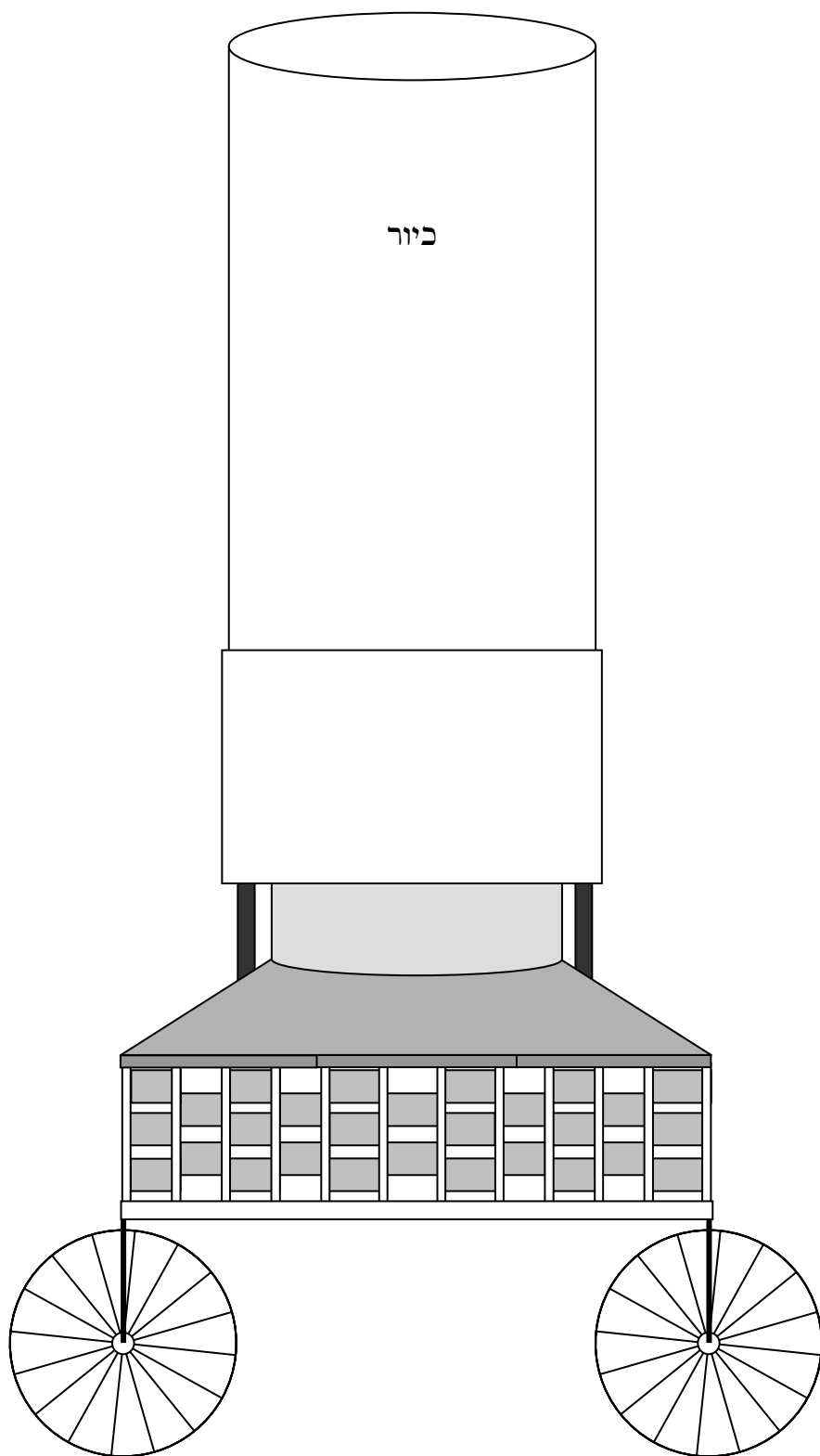
בעמוד הבא, ציור הכיור על המכונה.
 ובעמוד שאח"כ ציור חלקי המכונה, עם חשבון גובה המכונה.
 לא רואים באיורים את הציורים שציירו על חלקי המכונה.
 אופני המכונה הם אופן בתוך אופן, ולא רואים זאת בציורים.

קמח

החיים

מלכים א פרק ז

באר

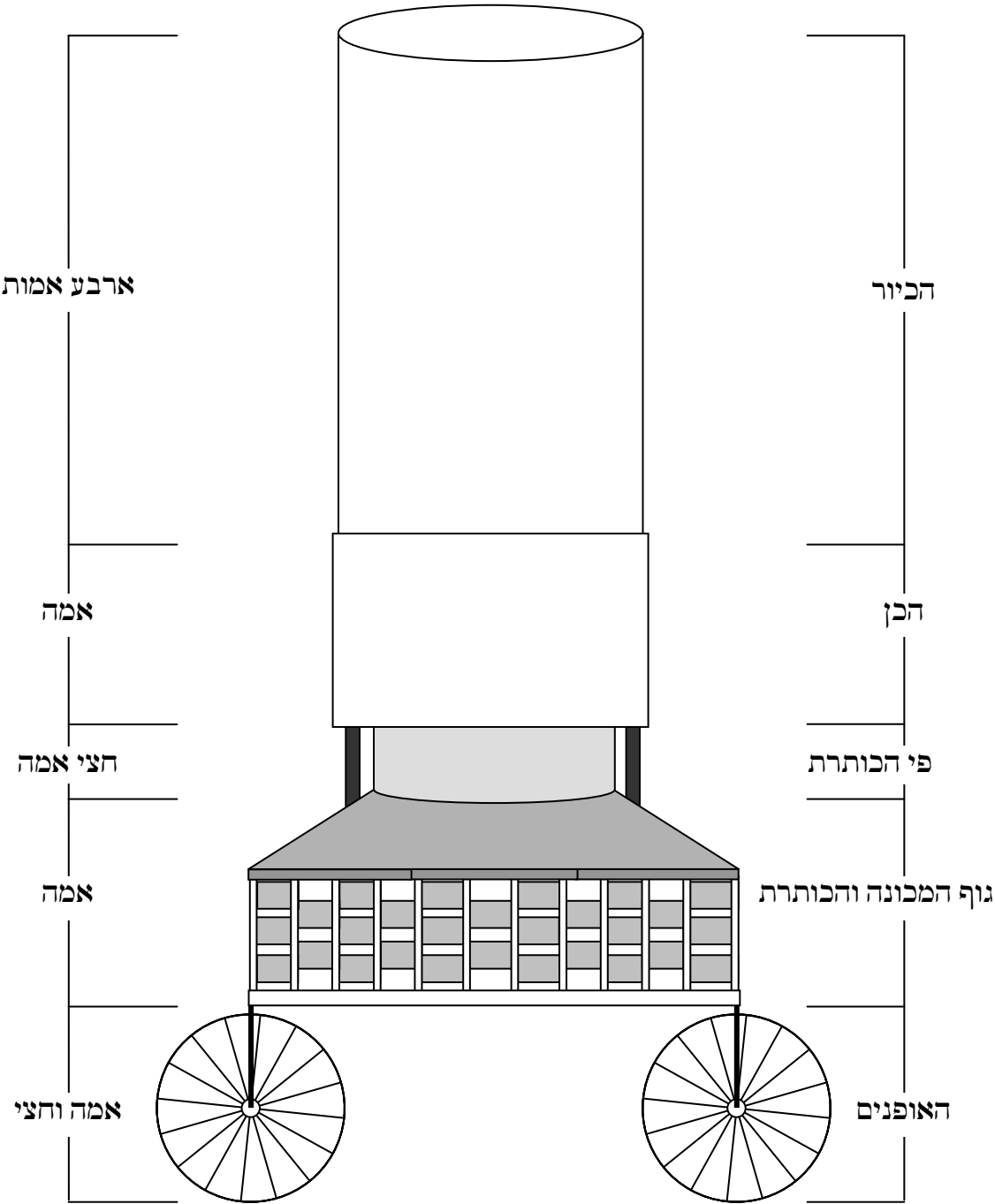

החיים

מלכים א פרק ז

באר

קמז

(לט) וַיֵּתֶן אֶת־הַמְּכֹנֹת חָמֵשׁ עַל־כֶּתֶף הַבַּיִת מִיָּמִין,
וְחָמֵשׁ עַל־כֶּתֶף הַבַּיִת מִשְּׂמָאלוֹ, וְאֶת־הַיָּם נָתַן מִכֶּתֶף
הַבַּיִת הַיְּמָנִית קִדְמָה מִמּוֹל נֶגֶב:

בפסוק זה נלמד את מקום המכונות בבית המקדש:
נתן את המכונות בתוך עזרת כהנים^ל.

הַבַּיִת: הוא העזרת כהנים (אשר שם הוא ג"כ המזבח החיצון)^{לו}.

חָמֵשׁ עַל כֶּתֶף הַבַּיִת מִיָּמִין, וְחָמֵשׁ עַל כֶּתֶף הַבַּיִת מִשְּׂמָאלוֹ: נתן
חמש מכונות מימין הכיור של משה, וחמש מכונות משמאל
הכיור של משה^{לז}, שזה יוצא כנגד כתף הבית הימנית^{לא}, וכנגד
כתף הבית השמאלית^{לב}.

וְאֶת הַיָּם: את הים נתן במקצוע מזרחית צפונית בעזרה^{לד}.

מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְּמָנִית: בימין הנכנס לעזרה. דהיינו בצד צפון^{לה}.

קִדְמָה: בצד מזרח. דהיינו במקצוע צפונים מזרחית^{לז}.

❧ מי הבאר ❧

יד. רד"ק. מצודת דוד.

טו. רד"ק. מצודת דוד.

טז. מסקנת השלמי גיבורים, הובא בעזרת כהנים. וכן בפ' השני ברד"ק.

יז. ע"פ רש"י.

יח. ביאור מקום הכיורות הוא ע"פ מסקנת השלמי גיבורים שהובא בעזרת כהנים, וע"פ
משמעות דברי רש"י כאן, וע"פ הרד"ק.

יט. רש"י.

כ. רש"י.

כא. רש"י.

ממול נֶגֶב: ממול צד דרום, שזה יוצא צד צפון^{רכב}.
ועתה יובן הפסוק: וְאַתְּ הָיִם נָתַן מִפְתֵּי הַבַּיִת הַיְמָנִית, קִדְמוֹה, ממול
נֶגֶב, דהיינו שנתן את הים במקצוע מזרחית צפונית בעזרה^{רכג}.

כזה^{רכד}:

מי הבאר

רכב. רש"י.
רכג. רש"י.
רכד. בעמוד הבא.

קמט

החיים

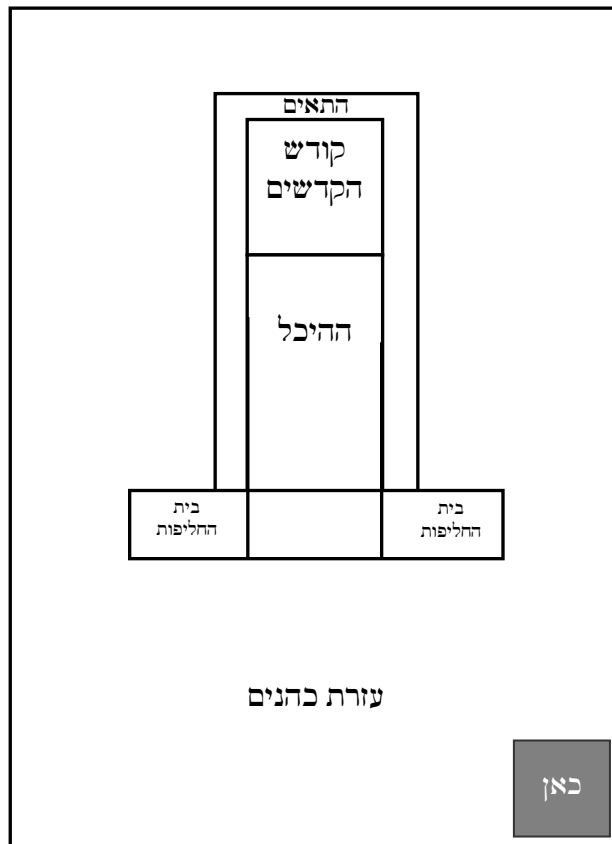
מלכים א פרק ז

באר

❧ מקום הים של שלמה ❧

מערב

דרום – נגב

צפון
צפון, הוא ממול נגב

צד זה הוא
ימין הנכנס לעזרה

עזרת כהנים

מזרח – קדמה

(מ) וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲיִים
וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת, וַיַּכֵּל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה
אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

ויַעַשׂ חִירֹם אֶת הַכִּיּוֹרוֹת, אֲשֶׁר לַהֲלֹךְ^{רכה} נִקְרָאִים גַּם בַּשֵּׁם סִירוֹת,
וְאִינֶם הַכִּיּוֹרוֹת שֶׁעַל הַמְּכֻנּוֹת, אֲלֹא סִירוֹת שִׁשְׁמִים בְּתוֹכָם אֶת
דֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ^{רכו}.

וְאֶת הַיַּעֲיִים: הֵם כָּלִים שֶׁל נַחוּשֶׁת, שֶׁצּוֹרֶתָם כְּמוֹ מַכְסֵּה דָק שֶׁל
סִיר עִם יָדִית, וּבָהֶם חוֹתִים אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, וּמַכְנִיסִים
לְתוֹךְ הַסִּירוֹת^{רכז}.

וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת: הֵם כָּלִים שֶׁמִּקְבָּלִים בָּהֶם אֶת דָּם הַקֶּרְבָּנוֹת^{רכח}.
וַיַּכֵּל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמְּלָאכָה, שֶׁעָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, לְצוּרֶךְ
בֵּית הַיְיָ^{רכט}.

(מא) עֲמֻדִים שְׁנַיִם, וְגִלְת הַכֶּתֶרֶת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ
הָעֲמֻדִים שְׁתֵּי, וְהַשְּׁבָכוֹת שְׁתֵּי לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי
גִלְת הַכֶּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמֻדִים:

❧ מי הבאר ❧

רכה. פסוק מ"ה.

רכו. רש"י.

רכז. רש"י כאן. רש"י בשמות כ"ז ג'.

רכח. רלב"ג כאן. מצודת דוד כאן. רש"י בשמות כ"ז ג'.

רכט. מצודת דוד.

שני עמודי יכין ובועז, ושתי גולות הכותרות אשר על ראש העמודים כמו שלמדנו לעיל.

וְהַשְׁבָּכוֹת שְׁתֵּים, לְכִסּוֹת אֶת שְׁתֵּי גֻלְתֵּי הַכֹּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעֲמֻדִים: הַגּוֹלוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁעַל הָעֲמֻדִים נִקְרָאִים: 'שְׁתֵּי גֻלְתֵּי הַכֹּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעֲמֻדִים', וְעֲלֵיהֶם אָמַר שֶׁהֵם מְכֻסִּים בַּשִּׁבְכָה^{רל}.

בכל עמוד יש שבכה אחת, ויוצא שתי שבכות לשתי העמודים יחד.

(מב) וְאֶת־הָרִמּוֹנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָכוֹת, שְׁנֵי־טוֹרִים רִמּוֹנִים לְשִׁבְכָה הָאֶחָת, לְכִסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גֻלְתֵּי הַכֹּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעֲמֻדִים:

ואת הרימונים ארבע מאות לשני העמודים יחד, כי לכל עמוד היו שני טורים רימונים, ובכל טור מאה רימונים^{רלא}. והרימונים האלה היו תלויים בתחתית כל שבכה, ומכסים את הגולה התחתונה של כל עמוד, כמו שלמדנו לעיל^{רלב}. כֹּזֶה^{רלג}:

❧ מי הבאר ❧

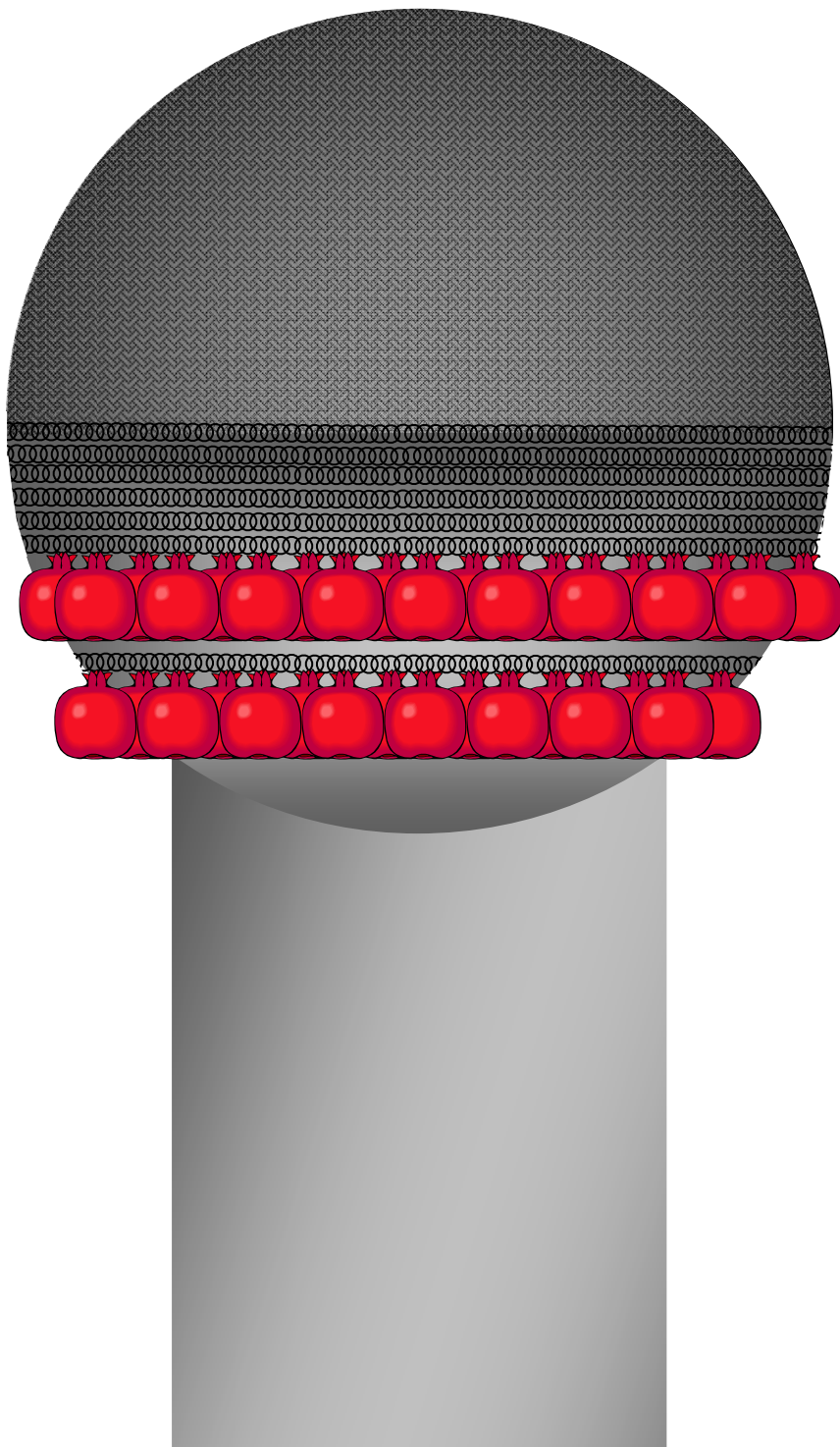
רל. מלבי"ם.

רלא. מלבי"ם.

רלב. מלבי"ם.

רלג. בעמוד הבא.

✧ כותרת העמוד עם כסוייה ✧

(מג) וְאֶת־הַמִּכְנוֹת עָשָׂר, וְאֶת־הַכִּיּוֹת עָשָׂרָה
עַל־הַמִּכְנוֹת:

ועשר המכונות, ועשר הכיורות שעל המכונות.

(מד) וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד, וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עָשָׂר תַּחַת
הַיָּם:

ואת הים האחד, ותחתיו שנים עשר בקר.

(מה) וְאֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעִים וְאֶת־הַמִּזְרְקוֹת וְאֶת
כָּל־הַכֵּלִים (האהל כתיב) הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לְמֶלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה, נְחֹשֶׁת מְמֹרָט:

וְאֶת הַפִּירוֹת, שֶׁהֵם הַכִּיּוֹרוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ בַּפָּסוּק מִיִּלְדָּה, שֶׁבַתּוֹכֶם
שָׁמִים אֵת דֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ (ואינם הכיורות שעל המכונות) רִלָּה.

ואת היעים ואת המזרקות, שלמדנו בפסוק מ'.

ואת כל הכלים האלה, עשה חירם למלך שלמה עבור בית ה',
כִּמוֹ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה רַבִּינוֹ עֲבוּר הַמִּשְׁכָּן רִלָּו, נְחֹשֶׁת מְמֹרָט: עֲשׂוּי

מי הבאר

רלד. מלבי"ם כאן. רש"י לעיל פסוק מ'.

רלה. רש"י לעיל פסוק מ'.

רלו. תרגום יונתן. רד"ק.

מנחושת טוב מאוד, זך ונקי^{רלז}, צרוף ומזוקק^{רלח}, צח ובהיר^{רלט}, ויקר מאוד^{רמ}.

כָּל הַכִּלִּים הָאֵלֶּה: והכתיב הוא הָאֵהָל^{רמא}, דהיינו שאת אלו הכלים עשה כמו שעשה משה רבינו באהל מועד^{רמב}.

(מו) בְּכֶפֶר הִירְדֵּן יִצְקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה, בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צִרְתָּן:

בעובי האדמה חפר את צורות הכלים ההם, ושפך בהם את הנחושת לאחר ההתכה^{רמג}.

בְּכֶפֶר הִירְדֵּן: במישור הירדן^{רמד}.

ובמקום הזה שהוא מישור הירדן בין סוכות ובין צרתן, היה העפר טוב עבור התכה^{רמה}, ושם היתה האדמה עבה ומוכשרת למלאכה זו^{רמו}.

המלך בעצמו עסק והשגיח על היציקה^{רמז}.

❧ מי הבאר ❧

רלז. רד"ק.

רלח. מצודת דוד.

רלט. מצודת ציון.

רמ. מלבי"ם.

רמא. ניקדנו בכדי שיהיה יותר מובן.

רמב. תרגום יונתן. רד"ק.

רמג. מצודת דוד.

רמד. תרגום יונתן. רד"ק.

רמה. רד"ק.

רמו. מלבי"ם.

(מז) וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרֹב מְאֹד מְאֹד, לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

וינח שלמה מלשקול את כל הכלים, מפני שהיו מרובים מאוד מאוד, וחדל לספור משקלם^{רמח}.

(מח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה, אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

ויעש שלמה את כל הכלים אשר לבית ה'^{רמט}, את מזבח הזהב (כמו שלמדנו לעיל^{רג} ששלמה עשה מזבח הקטורת חדש, עשוי מאבנים ומצופה בעץ ועל זה זהב), ואת השולחן שעליו לחם הפנים (זהב כאן חוזר על השולחן^{רנא}).

ועשה עשר שולחנות, ומפני שעיקר המצוה הוא רק שולחן אחד, לכן כתוב בלשון יחיד^{רנב}.

(מט) וְאֶת־הַמִּנְרֹת חֲמִשׁ מִיָּמִין וְחֲמִשׁ מִשְּׂמָאל לִפְנֵי

מִי הַבָּאֵר

רמז. מלבי"ם.

רמח. רש"י. מצודת דוד.

רמט. מצודת דוד.

רג. פרק ו' פסוק כ'.

רנא. מצודת דוד.

רנב. מלבי"ם.

הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר, וְהַפֶּרֶחַ וְהַנֵּרוֹת וְהַמִּלֻּקְחִים זָהָב:

היה המנורה של משה באמצע, וחמש מנורות מימין המנורה של משה, וחמש מנורות משמאל המנורה של משה^{רנב}.

וכן היו גם השולחנות: השולחן של משה באמצע, וחמש שולחנות מימין השולחן של משה, וחמש שולחנות משמאל השולחן של משה^{רנד}.

לְפָנַי הַדְּבִיר: המנורות היו בהיכל, שזה לפני הדביר.

זָהָב סָגוֹר: המנורות שעשה שלמה עשויים מזהב סגור, וכבר נתבאר לעיל שזה זהב טוב מאוד.

וְחֹזֶ"ל אִמְרוּ^{רנב} שעשה שלמה עשר מנורות, ולכל מנורה הביא אלף כיכר זהב, והכנים לכור אלף פעמים עד שהעמידו על כיכר אחד^{רנז}.

וְהַפֶּרֶחַ: הפרחים של המנורה^{רנז}.

וְהוּצָרָךְ לכתוב את זה, כי כאשר אין המנורה מזהב אין צריך גביעים כפתורים ופרחים^{רנח}, וע"י שהיה המנורה מזהב, היה פרחים^{רנט}.

❧ מי הבאר ❧

רנג. מלבי"ם.

רנד. מלבי"ם.

רנה. על הפסוק בדברי הימים (ב' ד' כ"א) וְהַפֶּרֶחַ וְהַנֵּרוֹת וְהַמִּלֻּקְחִים זָהָב הוא מְכֻלּוֹת זָהָב.

רנו. מנחות דף כ"מ.

רנז. רש"י. מצודת ציון. מלבי"ם.

רנח. כנפסק ברמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ג' הלכה ד'.

רנט. מלבי"ם.

וְהִגֵּרְתָּ: הַבּוֹיִכִּים שְׁנוּתָנִים בָּהֶם אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֶת הַפִּתִּילָה^{רס}.
וְהִמָּלְקָתִים זָהָב: הַמִּלְקָחִים שְׁמֵרִימִים בָּהֶם אֶת הַפִּתִּילָה מִתּוֹךְ
הַשֶּׁמֶן^{רסא}.

(ג) וְהַסָּפּוֹת וְהַמְּזֻמְרוֹת וְהַמְּזָרְקוֹת וְהַכִּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת
זָהָב סָגוֹר, וְהַפִּתּוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לַיְחִיכָל זָהָב:

וְהַסָּפּוֹת: מִיֵּן כְּלֵי זִמְרָם^{רסב}. וְהַמְּזֻמְרוֹת: ג"כ כְּלֵי זִמְרָם^{רסג} (עוֹד סוּג כְּלֵי
זִמְרָם^{רסד}).

וְהַמְּזָרְקוֹת: הֵם הַכֵּלִים שֶׁמִּקְבִּלִים בָּהֶם אֶת דָּם הַקֶּרְבָּנוֹת^{רסה}.
וְהַכִּפּוֹת: בּוֹיִכֵי לְבוֹנָה^{רסו}.

וְהַמַּחְתּוֹת: לַחֲתוֹת בָּהֶם אֶת תְּרוֹמַת הַדָּשֵׁן. וְכֵן לַהוֹלִיךְ גַּחֲלִים
מִמִּזְבַּח הַחִיצוֹן לְמִזְבַּח הַפְּנִימִי, עֲבוּר הַקְּטֹרֶת הַקְּטוּרֶת^{רסז}.
כָּל אֵלּוֹ עֲשׂוּיִים זָהָב סָגוֹר.

❧ מִי הַבָּאָר ❧

רס. רש"י. ובענין מדוע נכתב בדווקא, עיין במלבי"ם ובמנחות דף פ"ח.

רסא. רש"י.

רסב. רש"י.

רסג. רש"י.

רסד. ע"פ רלב"ג.

רסה. רש"י.

רסו. רש"י. מצודת ציון.

רסז. רש"י.

הַפְתּוֹת: המפתחות, שפותחים בהם את המנעול^{רסח}.

הַפְתּוֹת, המפתחות. לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי: לדלתות הבית הפנימי שהוא קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים. וכן לְדִלְתֵי הַבַּיִת, שהוא הַהִיכָל. זָהָב: כל המפתחות גם לקודש הקדשים וגם להיכל היו זהב^{רסט}.

(נא) וַתִּשְׁלַם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה, וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קֹדְשֵׁי דָוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּלִּים נָתַן בְּאֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה:

ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה לבית ה'. ושלמה הכנים את מה שהקדיש דוד אביו עבור בית המקדש, את הכסף ואת הזהב ואת הכלים, באוצרות בית ה'. כי לא רצה להשתמש בהם עבור בנין הבית, ולכן הכנים לאוצרות בית ה'.

❧ מי הבאר ❧

רסח. רש"י.

רסט. רש"י. לא הבאנו כאן (בהפירוש) את כל לשון הפסוק.

רע. מצודת דוד. וע"פ רש"י ורד"ק בפירושם השני.

והמעם שלא רצה להשתמש בקדשי דוד אביו עבור בנין הבית, ראה ברש"י וז"ל: ושמעתי מחכמי ישראל שהיו אומרים, לפי שהיה יודע שסופו ליחרב, שלא יהיו העובדי כוכבים אומרים, קשה יראתם, שלקחו נקמתם מן הבית, שנבנה מן גזלות וחבלות שגזל מהם דוד. ויש אומרים, כך אמר שלמה, רעב היה בימי אביו שלש שנים, שנה אחר שנה, והיה לו לבזבז ההקדשות הללו, להחיות בהן עניי ישראל. עכ"ל. וברד"ק מסיים הענין וזלח"ק (בפירוש הזה): ויש אומרים כך אמר שלמה, רעב היה בימי אבא שלוש שנים והיה לו לבזבז ההקדשות האלה להחיות בהם עניי ישראל, יהיו שמורין לעת הצורך. עכ"ל.

ספר
באר החיים

בית
שלמה המלך

(א) וְאֶת־בֵּיתוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וַיְכַל
אֶת־כָּל־בֵּיתוֹ:

לאחר^א שסיים שלמה המלך לבנות את בית המקדש במשך

מִי הַבָּאָר מִי הַבָּאָר

א. ומתחילה נציג בכאן את לשון המלבי"ם בביאור בית שלמה. וז"ל:

(א) שלש עשרה שנה. שאחר בנין בית המקדש התחיל בנין ביתו, וכמ"ש למטה (להלן ט, י) ויהי מקץ עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים: ויכל את ביתו. אף על פי שנמשך הבנין ימים רבים מ"מ לא קץ בטורח הבנין עד שכלהו:

(ב) את בית יער הלבנון. נקרא כן על שהיה מרובה בארזים כיער, או נבנה ביער הלבנון שהיה סמוך לירושלים, שכן היה מנהג המלכים לבנות בית הקיץ ביער להתקרר שם, והיה בו פתחים וחלונות הרבה פתוחים לרוח היום: על ארבעה טורי עמודי ארזים. העמודים היו נתונים לרוחב הבית וחולקים את אורך הבית לג' חלקים, כל אחד לג' אמה ושליש: וכרותות ארזים. מן עמוד לעמוד לרוחב הבית לחבר העמודים זל"ז ולהניח עליהם התקרה:

(ג) וספון. ספון הנסרים של הקירוי היה מונח על הצלעות, דהיינו על כרותות ארזים שזכר: על העמודים ארבעים וחמשה. ר"ל שסך הכל היה ארבעים וחמשה נסרים, דהיינו שהיו נסרים חמשה עשר בכל טור ומסודרים לרוחב הבית, עד שבחמשים אמה היו ט"ו נסרים. וי"ל שהיו נסרים עבים כ"א ג' אמות וחמשית אמה, או שהיה אויר בין כל א' וא':

(ד) ושקופים. הנה משני צדדי האורך היה בנין של אבני גזית (כמ"ש למטה) והיה שם חלונות להכניס האויר, והיה שלשה טורים, ר"ל ג' חלונות זה ע"ז בגובה, וכן היה שלשה בצד הארך זה אצל זה, והיה מחזה אל מחזה, ר"ל חלונות של צד הארך מזה מכוונים נגד חלונות של צד הארך השני, וזה היה שלש פעמים, כי כן היה בכל חלוקה, שארך הבית נחלק לשלשה כנ"ל, ובכ"א היה שלשה טורי חלונות וזה היה בשני צדדי הארך:

שבע שנים², בנה את הבית שלו עצמו במשך שלש עשרה שנה³. ובשבתו סיפר הכתוב, שבבנית בית המקדש הזדרזו,

מי הבאר

(ה) וכל הפתחים. הפתחים היו בצד רוחב הבית משני צדדי הרוחב בין סדרי העמודים, והיה רבעים שקף, שהיה משקוף ע"ג משקוף, כי היה שלשה חלונות על הפתחים, עד שהיה השקף ארבעה, דהיינו משקוף א' של הפתח, וג' של ג' החלונות, וכן היה מחוזה אל מחוזה, שהיו הפתחים והחלונות שעליהם מכוונים זה מול זה במורי העמודים אשר בארך הבית ביושר, והיה שלשה פעמים, שהיה שלשה פתחים בכל מור:

(ו) ואת אולם. לפני העמודים עשה אולם. והיה חמשים אמה ארכו לעומת רוחב בית יער הלבנון; ושליש אמה רחבו. נמשך לארך הבית: ואולם על פניהם. לפני הבית, והאולם היה עוד אולם, ולפני האולם השני היו עמודים ועב על פניהם, היינו מריש שהוא עץ עב כמ"ש חז"ל העבים הם המורשים:

(ז) ואולם. ולפני העמודים היה אולם אחר שבו עמד כסא המשפט, ששם שפט המלך בעצמו בענינים גדולים. וגם אולם המשפט עשה, ששם ישבו הסנהדרין ושם עמדו הבע"ד, והיה לפני אולם הכסא: וספון. ורצפת האולם היה מכוסה: בארזים מהקרקע ועד הקרקע. ר"ל מקצה לקצה:

(ח) וביתו אשר ישב שם. ועוד היה שם בית המלך שהיה מיוחד למושב ודירתו לאכול ולשתות, והוא הבית שנו' בריש הסימן: וגם חצר האחרת. ר"ל החצר שלפני בית המלך: מבית לאולם. ר"ל בית המלך והחצר שלפניו היה מבית לאולם ופנימי לו, והיה ג"כ כמעשה האולמים הנאמרים. ולפ"ז היה שם שמונה חלוקות, בית המלך, ולפניו חצר הגדולה שלו, ולפניו בית יער הלבנון, ולפניו אולם העמודים, ועוד אולם לפניו, ולפני כולם עמודים ועב על פניהם, ולפניו כסא המשפט, ולפניו אולם המשפט: ובית יעשה. ואחרי גמר הבנינים התחיל לעשות בית לבת פרעה ג"כ בתבנית האולם הזה:

(ט) כל אלה. הבנינים הנז' היו, אבנים יקרות. באיכות: וכמדת גזית. בכמות: והיו מגוררות, ומשופעות מבית ומחוץ, ר"ל משני הצדדים, ואבנים כאלה היו מן היסוד עד המפחות, דהיינו שמי קורה, וכן היה מחוץ עד החצר הגדולה:

(י) אבני כו'. והיסוד בעצמו היה אבנים גדולות מעשר ומשמנה אמות, והיה ג"כ מאבנים יקרות: (יא) ומלמעלה כו'. והאבנים שהיו מלמעלה קרוב לקורה היה כמדת גזית: וארו. שהיה מעורב ארו ואבן בהבנין:

(יב) וחצר הגדולה. דהיינו החומה שהיה סביב כל הבנינים היה שלשה טורים וכו', וכן היה לחצר בית ה' הפנימית ולאולם הבית: עכ"ל.

ב. ואע"פ שבית המקדש היה גדול להפליא מבית שלמה (מצודת דוד).

ג. וראה כאן את לשון האברבנאל וז"ל: ואמר אחרי זה ואת ביתו בנה שלמה, להגיד שלא שם כ"כ חריצות בבנין ביתו, כי הנה עברו י"ג שנה בבנינו, בהיות בנין בית ה' גדול מאוד ממנו וכליו לאין שיעור. עכ"ל.

ובבנית הבית שלו התעצל⁷.

וַיְכַל אֶת כָּל בֵּיתוֹ, שֵׁשׁ־עָפָר שֶׁנִּמְשַׁךְ בְּנִית בֵּיתוֹ יָמִים רַבִּים, מְכַל מְקוֹם לֹא קֵץ בַּטּוֹרַח הַבְּנִיָּה עַד שֶׁכִּילְהוּ⁸.

(ב) וַיִּבֶן אֶת־בֵּית יַעֲרֵר הַלְּבָנוֹן, מֵאֵה אֲמָה אָרְפוֹ, וְחֲמִשִּׁים אֲמָה רָחְבוֹ, וְשָׁלֹשִׁים אֲמָה קוֹמָתוֹ, עַל אַרְבָּעָה טוּרֵי עֲמוּדֵי אֲרָזִים, וּכְרָתוֹת אֲרָזִים עַל־הָעֲמוּדִים:

ויבנה את 'בית יער הלבנון'. ונקרא כך משום שהיה שם הרבה עמודי ארזים, ונראה כי ער מרובה באילנות⁹.

❧ מי הבאר ❧

ובהמשך העניין וז"ל: והיוצא מזה גם כן שנתעסק עשרים שנה בבנין הבתים האלה, רוצה לומר המקודש האלקי ואשר עשה לעצמו בירושלם וביער הלבנון (כי לפירושו בנה את 'בית יער הלבנון' ביער הלבנון ממש) ואשר עשה לבת פרעה וכן יאמר אחרי זה ויהי מקץ עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים וגומר, והוא דבר מפליא איך לא רפו ידיו ולא קץ לבו מהתמיד עשרים שנה בבנינים האלה. אבל היה זה מגובה לבבו וגדלו ולזה נזכר פה. עכ"ל.

ד. רש"י. מצודת דוד.

ה. מלבי"ם. מצודת דוד.

ו. מלבי"ם בפירוש הראשון. מצודת דוד בפירוש הראשון. ונקרא 'לבנון' על שם שהיה בירושלים הנקרא לבנון על שם בית המקדש שהיה מלכין עוונותיהם של ישראל, כדאיתא ביומא (לט:).

והפירוש השני הוא, שבנה את הבית הזה ביער שנקרא 'יער הלבנון' שהיה סמוך לירושלים, שכן היה מנהג המלכים בזמן ההוא, שעשו להם בית ביער מלא חלונות בכדי להתקרר שם בימות הקיץ.

ויונתן תרגם 'בית מְקַרַּת מְלָכִיא', דהיינו שעשוי להתקרר. ולכאן זה נראה יותר כהפי' השני (וברד"ק פי' את התרגום יונתן כפי הפי' השני, עיי"ש), אמנם נראה שהפי' הראשון במצודת דוד ובמלבי"ם ג"כ זה ע"פ התרגום יונתן, רק דלפי פירוש זה בנה את בית יער הלבנון בתוך העיר

מידות בית יער הלבנון:

אורך: מאה אמה. רוחב: חמישים אמה. גובה: שלושים אמה.

אַרְבַּעַה טוֹרֵי עַמּוּדֵי אֲרָזִים: העמודים היו לרוחב הבית, והעמודים מחלקים את אורך הבית לשלשה חלקים, כל חלק שלשים ושלוש אמה ושליש'.

כזה":

✧ ארבעה טורי עמודי ארזים ✧

✧ מי הבאר ✧

ולא ביער, דהרי אף לפירוש זה היו הרבה מאוד חלונות בבית יער הלבנון, וא"כ זה נראה שעשוי להתקרב שם.

ז. מלבי"ם.

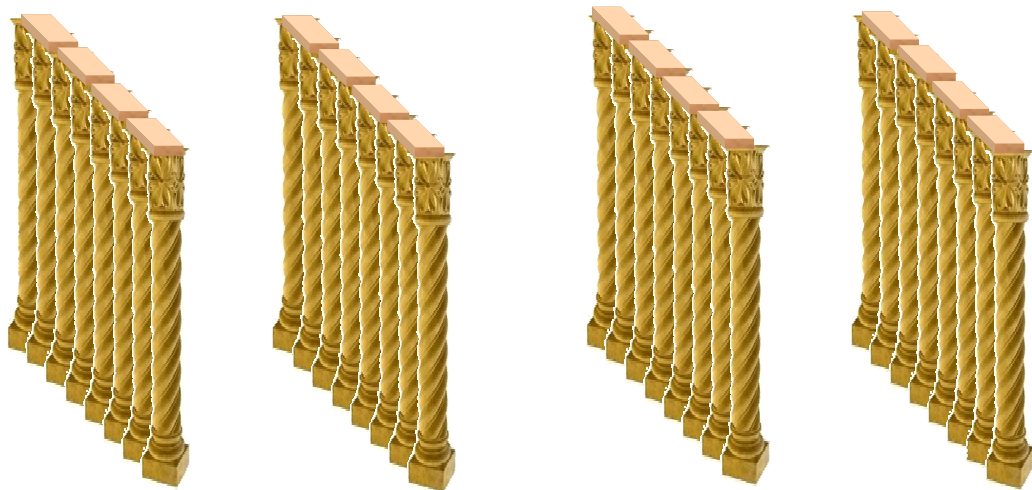
ח. בעמוד הבא.

ט. התמונות להמחשה בלבד בשביל להבין מקום העמודים, ולא ח"ו לומר שכך בדיוק נראו העמודים.

וקָרְתוֹת אֲרָזִים עַל הָעֲמֻדִים: מַעֲמֹד לַעֲמֹד לְרוּחַ הַבַּיִת, הֵיוּ
מוֹנְחִים כְּרוֹתוֹת אֲרָזִים, בְּשִׁבִּיל לַחֲבֵר אֶת הָעֲמֻדִים זֶה לָזֶה, וְכֵן
בְּכַדִּי לַהֲנִיחַ עֲלֵיהֶם אֶת הַתְּקָרָה.^י

כֹּזֵה^{יא}:

✧ כְּרוֹתוֹת אֲרָזִים עַל הָעֲמֻדִים ✧

✧ מִי הַבָּאָר ✧

י. מַלְבִּי"ם.

יא. בַּעֲמֹד הַבָּא.

(ג) וְסֶפֶן בְּאֶרֶז מִמַּעַל עַל־הַצִּלְעוֹת אֲשֶׁר עַל־הָעֲמֻדִים,
אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה, חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי הַטּוֹר:

מעל הצלעות, שהם הכרותות ארזים שלמדנו בפסוק הקודם,
מונח התקרה, העשויה מנסרים של עץ ארז².
הנסרים מסודרים לרוחב הבית, בשלושה טורים, ובכל טור חמש
עשרה נסרים, ביחד יוצא ארבעים וחמשה נסרים³.
ונמצא שרוחב כל נסר שלש אמות וחמישית אמה⁴.
כזה⁵:

❧ מי הבאר ❧

- יב. מלבי"ם. הלשון 'וספון בארז', הוא מלשון ספון-מכוסה. תקרה המכסה (מצודת ציון לעיל ו' ט"ו).
יג. מלבי"ם.
יד. מלבי"ם בפירוש הראשון. ובפירוש השני אומר שהיה אויר בין כל נסר ונסר, וא"כ היה
הנסרים יותר צרים.
טו. בעמוד הבא.

קסז

החיים

בית שלמה המלך

באר

❧ התקרה ❧

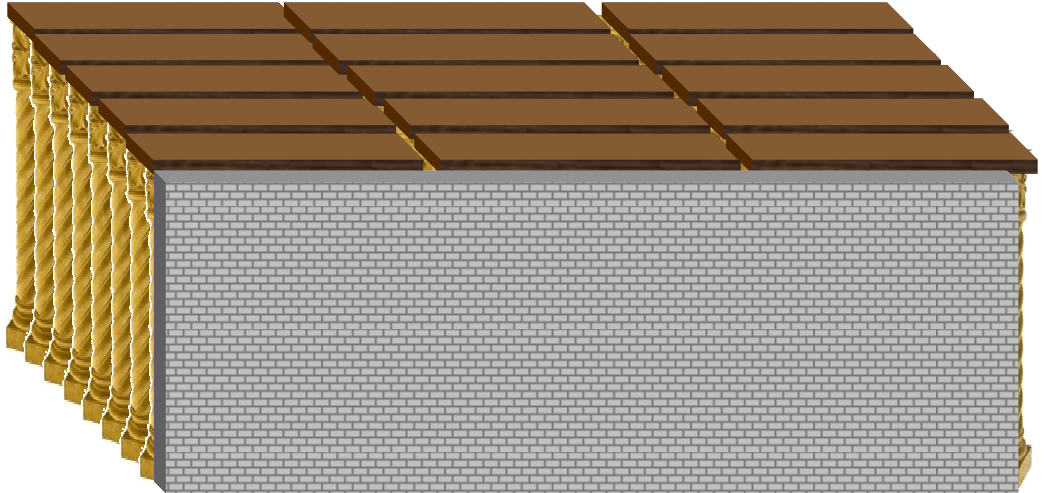
(ד) וְשִׁקְפִים שְׁלֹשָׁה טוֹרִים, וּמַחֲזָה אֶל-מַחֲזָה שְׁלֹשׁ
פְּעָמִים:

משני צידי האורך, היה קיר של אבנים, ובקיר הזה היו החלונות
אשר נלמדם בעזהי"ת בפסוק זה".
כזה"ה:

❧ מי הבאר ❧

טז. בכל טור היה חמש עשרה נסרים. הציור הוא רק להמחשה איך היו הנסרים, ובאמת היו
חמש עשרה נסרים בכל טור.
יז. מלבי"ם.
יח. בעמוד הבא.

✧ בצד האורך יש קיר מאבן ✧

שְׁקָפִים: חלונות. ונקראים כך על שם שהאדם משקיף ומסתכל מהם^{יט}, כמו שכתוב^כ וישקף אבימלך^{כא}.

שְׁלֶשֶׁה טוֹרִים: החלונות היו בשלושה שורות זה על גבי זה לגובה, וכן גם שלשה זה ליד זה^{כב}.

✧ מי הבאר ✧

יט. רד"ק. מצודת ציון.

כ. בראשית כ"ו ח'.

כא. רד"ק.

כב. מלבי"ם.

ובסה"כ תשע חלונות^{כג}.

מִחְזָה אֶל מִחְזָה: החלונות היו ג"כ בקיר האבן (של האורך^{כד}) אשר בצד השני ממול. והיו החלונות מכוונים אחד מול השני, בכותל שכנגדו^{כה}.

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: כך היה שלש פעמים. דהיינו, כי כל הבית נחלק לשלשה, כמו שלמדנו לעיל, ובכל חלק היה שלשה חלונות לגובה וכן שלשה חלונות לרוחב^{כו}.

ובסה"כ עשרים ושבעה חלונות בכל אורך הקיר^{כז}.

ובכותל ממול ג"כ היה בדיוק אותו הדבר, נמצא בסה"כ חמישים וארבע חלונות בכל אורך הקיר משני הצדדים^{כח}.
כזה^{כט}:

❧ מי הבאר ❧

כג. $3 \times 3 = 9$

כד. מלבי"ם. ברוחב היו העמודים, וכאן מדבר מהחלונות בכתלי האבן שבשני צידי האורך (מלבי"ם).

כה. מלבי"ם.

כו. מלבי"ם.

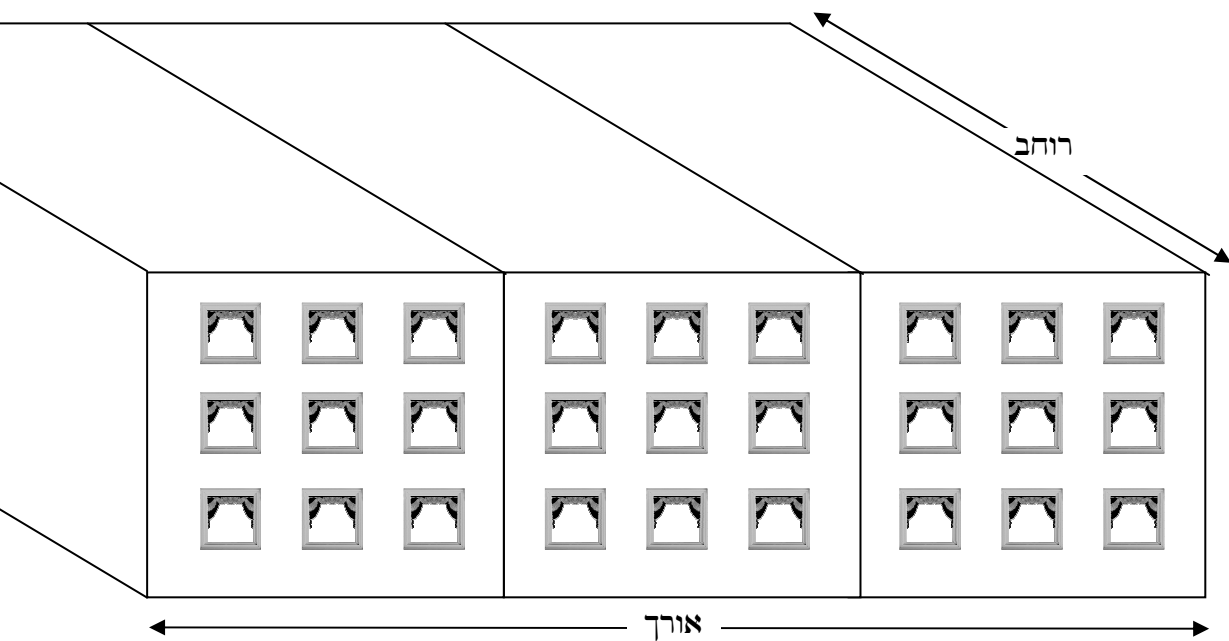
כז. $9 \times 3 = 27$

כח. $27 + 27 = 54$

כט. בעמוד הבא.

התרשים אינו לפי קנה מידה.

✧ תרשים החלונות בצד האורך ✧

בתרשים רואים את צד האורך של בית יער הלבנון, איך שמחולק לשלושה חלקים. בכל חלק וחלק, יש שלשה שורות חלונות לגובה, וכן שלש שורות חלונות לרוחב.

✧ מי הבאר ✧

ל. התמונות להמחשה בלבד בשביל להבין מקום החלונות, ולא ח"ו לומר שכך בדיוק נראו החלונות.

קעא

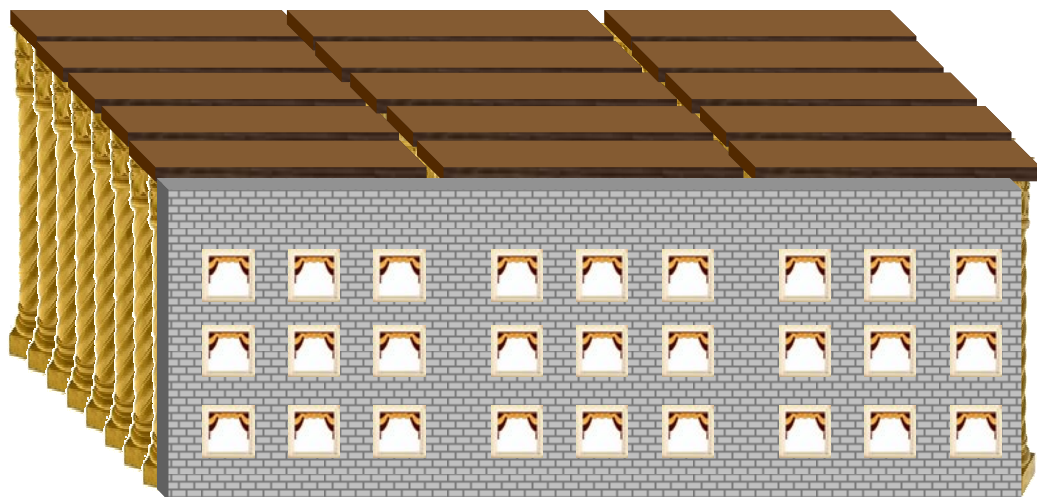
החיים

בית שלמה המלך

באר

וכן היה גם החלונות בקיר שממול קיר זה, והחלונות היו אחד מול השני בדיוק.

❧ תרשים נוסף, החלונות בצד האורך^{לא} ❧

❧ מי הבאר ❧

לא. התמונות להמחשה בלבד בשביל להבין מקום החלונות, ולא ח"ו לומר שכך בדיוק נראו החלונות.

(ה) וְכָל־הַפֶּתָּחִים וְהַמְּזוּזוֹת רְבָעִים שָׁקֶף, וּמִן־מַחְזֶה אֶל־מַחְזֶה שֶׁלֹּשׁ פַּעַמִּים:

בפסוק זה מדבר מהפתחים (והחלונות) בצד הרוחב של הבית, אשר שם העמודים^{לב}.

ואמר הכתוב, שכל הפתחים היו רבעים שָׁקֶף, דהיינו שהיו להם ארבעה משקופים זה על גבי זה. כי מעל הפתח היו שלשה חלונות לגובה, וא"כ יוצא שיש מעל כל דלת ארבעה משקופים, אחד של הפתח ושלשה של שלשת החלונות^{לג}.
כזה^{לד}:

❧ מי הבאר ❧

לב. מלבי"ם.

לג. מלבי"ם.

וכאן יש לציין לשיבוש גדול שיש בשפת עברית המדוברת, ששיבשו את המילה 'משקוף' וקוראים למשקוף ולשני המזוזות גם יחד בשם 'משקוף', בעוד שבאמת זה שיבוש גדול, כי רק העץ העליון שמעל הפתח נקרא משקוף, ושני העצים שבשני צידי הפתח, הם נקראים שני המזוזות. כמו שכתוב בתורה: וְלָקְחוּ מִן־הָעֵץ וַיַּתְּנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַפֶּתַח אֲשֶׁר יֵאָכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: (שמות י"ב ז'). וְלָקְחוּתָם אֲגָדַת אֲזוּב וּמִכְלָתָם בָּדָם אֲשֶׁר בִּסְפָף וְהִנֵּעְתָם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר בִּסְפָף וְאֵתָם לֹא תַעֲזֹאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר: וְעָבַר ה' לִנְגָף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הָעֵץ אֲשֶׁר בִּסְפָף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח ה' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחָת לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לִנְגָף: (שם כ"ב-כ"ג).

לד. בעמוד הבא.

קעג

החיים

בית שלמה המלך

באר

☞ דלת עם ארבעה משקופים, זה על גבי זה לה ☞

משקוף ד' →

חלון 3

משקוף ג' →

חלון 2

משקוף ב' →

חלון 1

משקוף א' →

פתח

מי הבאר

לה. התמונות להמחשה בלבד בשביל להבין מקום הפתחים והחלונות.

ומול מַחֲזָה אֶל מַחֲזָה: גם בשאר שורות העמודים אשר ממול זה השורה של העמודים ברוחב הבית, היו פתחים וחלונות על גביהם. והפתחים והחלונות שעל גבם, מכוונים בדיוק זה כנגד זה לז'.

שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים: היה שלשה פתחים בכל טור (עם חלונות על גביהם) לז'.
כזה לח'.

מי הבאר

לז. מלבי"ם.
לז. מלבי"ם.
לח. בעמוד הבא.

קעה

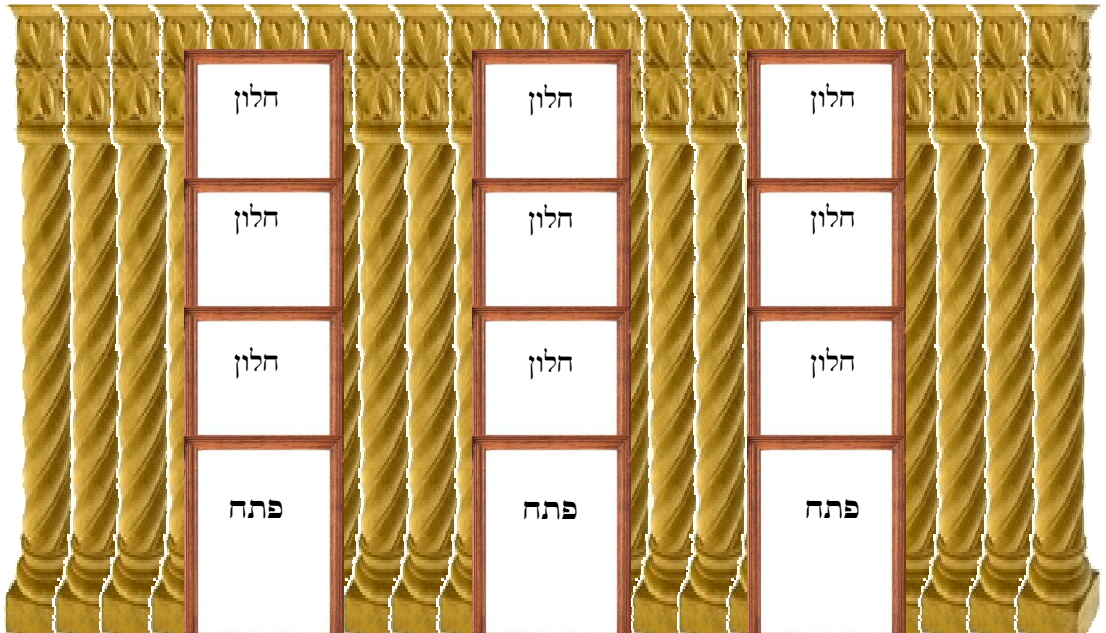
החיים

בית שלמה המלך

באר

שלוש פעמים^{לט}

מבט על הבית מצד רחבו, עם הפתחים והחלונות ששם

↑
:
3

↑
:
2

↑
:
1

שלוש פעמים

מי הבאר

לט. התמונות להמחשה בלבד בשביל להבין מקום הפתחים והחלונות, ולא ח"ו לומר שכך בדיוק נראו העמודים והפתחים והחלונות.

(1) וְאֵת אוֹלָם הָעֲמוּדִים עָשָׂה, חֲמִשִּׁים אֲמָה אָרְכוֹ, וְשָׁלֹשִׁים אֲמָה רָחְבוֹ, וְאוֹלָם עַל־פְּנֵיהֶם, וְעַמּוּדִים וְעַב עַל־פְּנֵיהֶם:

לפני העמודים האלה שלמדנו, עשה אולם^מ, חמשים אמה ארכו לעומת רוחב בית יער הלבנון, ושלשים אמה רחבו, נמשך לחוץ לאורך הבית^{מא}.

כזה:

אוֹלָם הָעֲמוּדִים: האולם הזה נקרא אולם העמודים, מפני שהוא לפני העמודים של בית יער הלבנון^{מב}.

וְאוֹלָם עַל פְּנֵיהֶם: ולפני זה האולם (אולם העמודים), היה עוד אולם^{מג}.

מי הבאר

מ. נראה דאולם הוא פרוזדור כמו שלמדנו במסכת מידות שלפני ההיכל בבית המקדש היה אולם, שהוא ענין של פרוזדור לפני ההיכל, ונראה דכן זה גם כאן. אבל מהמשך הענין כאן נראה שאולם הוא ענין של חדר גדול, וזה יותר קרוב למה שקוראים כיום בשם אולם. והיעב"א.

מא. מלבי"ם.

מב. מלבי"ם.

יוצא לנו שיש את בית יער הלבנון, ולפניו אולם, ולפניו עוד אולם, ולפני זה האולם השני יש עמודים ועב^מ.

ועב: קורה עבה^מ.

עמודים ועב: לפני האולם השני^מ, היה שני עמודים, ועליהם קורה עבה^מ לחברם יחד שלא יזוזו ממקומם^מ. והיה עשוי לנוי ולפאר^מ.

ולסיכום: לפני בית יער הלבנון יש אולם, ולפניו עוד אולם. ולפני האולם השני, יש שני עמודים ומעליהם קורה עבה^נ. כזה^{נא}:

❧ מי הבאר ❧

מו. מלבי"ם.

מוד. מלבי"ם.

מה. מצודת דוד כאן. רד"ק כאן. מצודת ציון יחזקאל מ"א כ"ו. רש"י תענית ט"ז ע"א. רש"י חבקוק ב' י"א. רש"י גיטין נ"ה ע"א. רש"י בבא קמא ס"ו ע"ב. רש"י בבא קמא צ"ה ע"א.

וברש"י כאן כתוב: עב היא מריש, כמו ששנינו והעבים אלו המרישין. עכ"ל. ונראה דמקורו בגמ' בבא קמא ס"ז ע"א. ובמקומות רבים (כגון יחזקאל מ"א כ"ו, חבקוק ב' י"א) מפרש רש"י שמריש הוא קורה. ובגמ' גיטין נ"ה ע"א רואים שזה קורה עבה. ובמצודת דוד (כאן) ובמצודת ציון ביחזקאל (מ"א כ"ו) רואים שזה קורה עבה (הגמ' בגיטין נה. מדברת על הפסוק ביחזקאל מ"א כ"ו, ע"ש).

במלבי"ם כאן כתוב: ועב על פניהם, היינו מריש שהוא עץ עב כמ"ש חז"ל העבים הם המורישים. עכ"ל. וזה מפורש כמו שכתבנו ש'עב' הכתוב בפסוק כאן זה 'מריש', והמריש הוא עץ עב.

מו. מלבי"ם.

מו. רד"ק. מצודת דוד.

מה. מצודת דוד.

ביארנו את זה הקטע בעיקר ע"פ המצודת דוד, אע"פ שבכל בית שלמה פירשנו כהמלבי"ם, מאחר שהמלבי"ם לא ביאר איך היו העמודים והעב על פניהם, אלא ביאר רק את מקומם. אמנם נראה שאין המלבי"ם חולק על זה וגם לשיטתו כן הוא.

מט. מצודת דוד. ואומר המצודת דוד עוד טעם שזה היה כעין מחיצה ולשמירה.

נ. ע"פ מלבי"ם, והעמודים ועב ע"פ רד"ק ומצודת דוד.

נא. בעמוד הבא.

קעה

באר

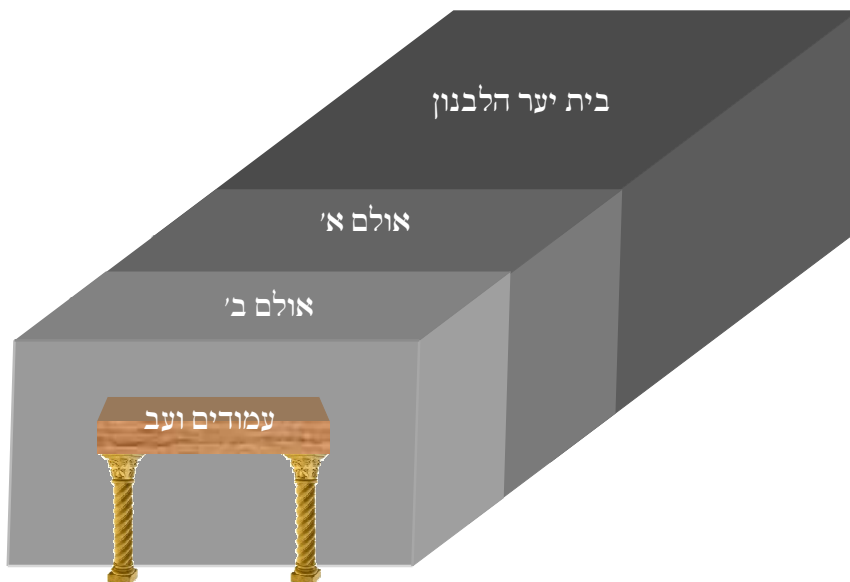
בית שלמה המלך

החיים

✧ עמודים, ועב על פניהם ✧

✧ מקום ה'עמודים ועב' ✧

(ז) וְאוֹלָם הַכֶּסֶּא אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט-שָׁם, אֵלֶם הַמִּשְׁפָּט עֲשֵׂה, וּמִכְּרָקֶע בָּאָרֶז מִחֲקָרְקֶע עַד-חֲקָרְקֶע:

וְאוֹלָם הַכֶּסֶּא אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט שָׁם: ולפני העמודים (הנ"ל בפסוק הקודם) היה אולם אחר, ששם היה כסא המשפט, ששם שפט המלך בעצמו בעניינים גדולים^{נב}.

וגם אֵלֶם הַמִּשְׁפָּט עֲשֵׂה: דהיינו שלפני אולם הכסא, עשה עוד אולם ששם ישבו הסנהדרין ושם עמדו הבעלי דין^{נג}.
ורצפת האולם מכוסה בארזים, מקצה לקצה^{נד}.

מִחֲקָרְקֶע עַד חֲקָרְקֶע: מקרקעית כותל זה, עד קרקעית כותל שממולו^{נה} (דהיינו מקצה לקצה^{נד}).

(ח) וּבֵיתוֹ אֲשֶׁר-יֵשֵׁב שָׁם, חָצֵר הָאַחֲרֵת, מִבֵּית לְאוֹלָם, כַּמַּעֲשֵׂה הַזֶּה הִיָּה, וּבֵית יַעֲשֶׂה לְבַת-פָּרְעָה אֲשֶׁר לָקַח שְׁלֹמֹה כָּאוֹלָם הַזֶּה:

ועוד היה שם ביתו אשר ישב שם, מיוחד למושבו ודירתו בקביעות, לאכול שם, ולשכב שם^{נו}.

❧ מי הבאר ❧

נב. מלבי"ם.

נג. מלבי"ם.

נד. מלבי"ם.

נה. מצודת דוד. וכן ע"פ רש"י והתרנום יונתן.

נו. שכל הרצפה מחופה בארזים.

חֲצֵר הָאַחֶרֶת: ולפני בית המלך היה חצר^{נח}.

מִפֵּית לְאוֹלָם: בית המלך והחצר שלפניו, היה לפניו מן האולם של בית יער הלבנון ופנימי ממנו^{נט}.

ויוצא שמונה חלוקות: (א) בית המלך. לפניו (ב) חצר גדולה. לפניו (ג) בית יער הלבנון. לפניו (ד) אולם העמודים. לפניו (ה) עוד אולם. לפניו (ו) עמודים ועב. לפניו (ז) אולם הכסא. לפניו (ח) אולם המשפט^ס.

כַּמְעָשָׂה הָזֶה הָיָה: בית המלך והחצר שלפניו, היה כמעשה האולמים שלמדנו^{סא}.

וכן עשה שלמה המלך בית לבת פרעה שהתחתן עמה^{סב}, והבית שעשה לה הוא ג"כ בתבנית האולם הזה^{סג}.

מי הבאר

נז. מלבי"ם. וכן ברש"י ובמצודת דוד.

נח. מלבי"ם.

נט. רש"י. מלבי"ם.

ס. מלבי"ם.

סא. מלבי"ם.

ובמצודת דוד כתב שהיה כמו אולם המשפט, שהיה ספון בארז כמוהו.

סב. ושמה בתיה. כן כתב בספר למכסה עתיק למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. ומקורו בויקרא רבה פרשה י"ב ה', ובתרגום דברי הימים ח' י"א. ואביה הוא פרעה נכה. כן כתב בספר למכסה עתיק למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. ומקורו מירושלמי ע"ז פ"א ה"ב.

סג. מלבי"ם.

ובמצודת דוד כתב שהבית לבת פרעה ג"כ היה כמו אולם המשפט.

(ט) כָּל־אֱלֹהִים אֲבָנִים יִקְרָת כְּמִדַּת גְּזִית, מְגֻרָּרוֹת
בְּמִגְרָה מִבֵּית וּמַחוּץ, וּמִמָּסַד עַד־הַטְּפָחוֹת, וּמַחוּץ
עַד־הַחֲצֵר הַגְּדוֹלָה:

כל אלה הבנינים הנזכרים^{סד}, עשויים אבנים יקרות באיכות^{סה}.
וכמידות גזית בכמות^{סו}, דהיינו שהיה ביניהם מידה אחת לאבני
גזית והיו עשויים במידה הזאת^{סז}.

והיו האבנים מְגֻרָּרוֹת בְּמִגְרָה מִבֵּית וּמַחוּץ, דהיינו שהיו חתוכות
במגרה לעשותן חלקות משני צדדיהן, בצד הפנימי ובצד
החיצון^{סה}.

מְגֻרָּה: כלי ברזל מלא פגימות. ונקרא כך מפני שחותכין בו דרך
גרירה^{סט}.

וּמִמָּסַד עַד הַטְּפָחוֹת: מהיסוד עד התקרה^ע. דהיינו שכל הבנין
שעל הקרקע, מהיסוד עד התקרה, היה בנוי באבני גזית האלה
(אבל בתוך הקרקע היו יסודות במידות אחרות, כמו שנלמד בפסוק
הבא)^{עא}.

❧ מי הבאר ❧

סד. מבתי בית שלמה המלך (כנלע"ד).

סה. מלבי"ם.

סו. מלבי"ם.

סז. רש"י. ובזמן חז"ל היתה מידת אבני גזית חמשה טפחים (רד"ק. גמ' ורש"י בבא בתרא ב.).

סה. מצודת דוד.

סט. מצודת ציון.

ע. רש"י. מצודת דוד.

עא. רש"י.

הַשְּׁפָחוֹת: נקרא כך, כי היו עושים בשורה העליונה של האבנים אצל התקרה, שיבלוט לחוץ מפה, לתפארת המלוכה^{עב}.
וּמַחוּץ עַד הַחֹצֵר הַגְּדוֹלָה: ולצד החוץ היה משך כל הקירות באבנים הללו עד החצר הגדולה^{עג}.

(י) וּמִיֶּסֶד אֲבָנִים יְקָרוֹת אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת, אֲבָנֵי עֶשֶׂר אַמּוֹת וְאַבְנֵי שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת:

והיסוד שבתוך הקרקע היה מאבנים גדולות יותר ממידת גזית^{עד}, כי היו בהם אבנים של עשר אמות ואבנים של שמונה אמות^{עה}.

(יא) וּמִלְמַעְלָה אֲבָנִים יְקָרוֹת, כְּמִדּוֹת גְּזִית וְאַרְז:

והכתלים עצמם שהם למעלה מהיסודות, היו אבנים יקרות כמידות גזית (שלא כמו היסודות עצמם שהיו יותר גדולים ממידת גזית).

וְאַרְז: והגג היה מארז.

מי הבאר

עב. מצודת דוד. רלב"ג. רד"ק. וברלב"ג כתב שמוסיף שם אבנים (– בעובי מפה) ולא שחסר שם).

עג. רש"י. מלבי"ם.

עד. רש"י.

עה. רלב"ג.

(יב) וְחָצַר הַגְּדֹלָה סָבִיב, שְׁלֹשָׁה טוּרִים גְּזִית וְטוּר
כְּרֶתֶת אֲרָזִים, וְלֶחָצַר בֵּית־יְהוָה הַפְּנִימִית וּלְאֵלֶם
הַבֵּית:

בנה את כתלי החומה שמסבבת את כל הבנינים^{עו} (של בתי
שלמה המלך) באופן זה: שלשה שורות אבני גזית זה על גב זה,
והשורה מעליהן (השורה הרביעית), מעצי ארזים כרותים
ומחוטבים היטב^{עז}. ובסדר הזה המשיך לבנות עד כלות גובה
הכתלים^{עח}.

ובנה בצורה זו גם את העזרה הפנימית בבית ה'עט, וכן את
האולם אשר לפני ההיכל בבית המקדש^פ.

❧ מי הבאר ❧

עו. מלבי"ם. רש"י. מצודת דוד.

עז. רד"ק ומצודת דוד לעיל (פרק ו' פסוק ל"ו).

עח. מצודת דוד.

עט. שהיא החצר. וג"כ אינה מקורה.

פ. רלב"ג. מצודת דוד.

(יח) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כִּסֵּא־שֵׁן גָּדוֹל, וַיַּצְבֵּהוּ זָהָב מוֹפָז:
וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כִּסֵּא מְלוּכָה גָּדוֹל^א, עָשׂוּי מִשֵּׁן שֶׁל פִּיל^ב.

❧ מי הבאר ❧

א. רלב"ג.

ב. רלב"ג. מצודת ציון.

ליתר הבנה נציג את תמונת הפיל עם שיניו:

ויצפה אותו בזהב נקי בתכלית¹, טוב² ומזוקק³ ומבהיק כמרגליות⁴.

(יט) **שֵׁשׁ מַעֲלוֹת לַבֵּה, וְרֹאשׁ־עֵגֶל לַבֵּה מֵאַחֲרָיו,
וַיֵּדֶת מִזֶּה וּמִזֶּה אֶל־מְקוֹם הַשָּׁבֶת, וְשָׁנִים אַרְבֵּי
עֶמְדִּים אֶצֶל הַיְּדוּת:**

שש מדרגות לכסא⁵.

❧ מי הבאר ❧

כתב בספר הברית (ח"א מאמר י"ד איכות החי פ"ג) וז"ל: הפיל או שנהב הנקרא (עלעפאנט), הוא גדול מכל חיות הארץ כי גבהו ח' או ט' אמות, גופו עב מאוד רגליו עבים ודומים כמו ד' עמודים, מאכלו דשא ועשב ועלי אילנות וחי מאה שנים, וכאשר יגיע לארבעים שנה יצמחו לו שני שיניים גדולים בלחי התחתון מחוץ לפיו כחצי אמה אורך כל אחד, וכאשר יהיה בן מ"ב שנים יפלו מפיו ויצמחו אחרים תחתיהם, וכן כשיגיע לארבעים וארבע שנים יפלו אלו ויצמחו אחרים, ובכל פעם אשר יחליפו יתעבו ויגדלו ארכם יותר, וכן יעשה פעמים רבות עד היותם באורך שלש אמות ועבים כזרוע איש אשר משקל השן לפעמים ק"ץ ליטראות, והאומנים עושים ממנו כלים שונים. ויש לו חוטם ארוך תולה בין השיניים אלה ומכסה פיו ועל ידו עוקר דשא עשב הארץ ומכניסם לתוך פיו כי לא יוכל להגיע בראשו לארץ בעבור גבהו וקוצר צוארו, וכאשר יכרע לא יוכל קום בעצמו בלתי עזר זולתו, ובחוטמו יכול לשרש אילנות ברוב כחו ובו יכה לכל חי וימותו בזעמו, והוא יכול לשאת משא על כתפיו שלשת אלפים ליטראות וילך ביום אחד ארבעים פרסאות, והוא יכול לשחות במים ולשוט דרך נהר אבל אז יזקיף חוטמו למעלה מן המים לבל יכנסו מים בתוכו ויחנק. עכ"ל.

ג. רלב"ג.

ד. ויונתן תרגם דהבא טבא.

ה. רד"ק. מצודת ציון.

ו. רש"י.

ז. עיין ברד"ק ששני הפעמים שכתוב כסא בפסוק זה, בשניהם ה"א במקום אל"ף. ועיין במסורה שמונה את המקומות הבודדים שכתוב כסא בה"א.

וראה בכהאר"י הק' (ספר הליקוטים מלכים א' סימן י') וז"ל: ויעש המלך כסא שן גדול ויצפהו זהב וכו'. הנה הכסא הוא בבריאה והשש מעלות לכסא הם ו"ק דז"א דבריאה, וארבע רגלי הכסא

ולמעלה במקום מושבו היה משענת עגולה מאחוריו, כמידת גופו וראשו, בשביל שישעין שם את גבו".
וידיות (מזהב^ט) משני צידי הכסא, לסמוך ידיו עליהם'.
ושני אריות מזהב, עומדים על יד הידיות^א.

(כ) וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר אַרְיִים עֹמְדִים שָׁם עַל־שֵׁשׁ הַמַּעֲלוֹת
מִזֶּה וּמִזֶּה, לֹא־נַעֲשֶׂה כֵן לְכָל־מַמְלָכוֹת:

ושנים עשר אריות עומדים שם על שש המעלות^ב, בכל מעלה יש שני אריות בשני קצותיה (ובסה"כ שתיים עשרה אריות)^ג.
לא נעשה כן לכל הממלכות^ד.

❧ מי הבאר ❧

היא המלכות דבריא, שהיא בחינה ד', הרי ז', שש קצוות שלו והיא השביעית. וזהו שן מנין ז' יובלות, כי יובל הוא בבינה, ואימא עילאה מקנא בכורסייא. עכ"ל.

ח. מלב"ם. רלב"ג.

ט. רש"י.

י. מלב"ם.

יא. רש"י. מצודת דוד. רלב"ג.

יב. ובמלב"ם ביאר וז"ל: ושנים עשר אריים. כי דגל יהודה היה צורתו אריה, ורמוז על י"ב אבותיו משלמה עד יהודה או מדוד עד יעקב, ול"ב השבטים, וכמו שהם שבו מימי החסד עמד על י"ב בקר לפני שור מהשמאל, כן כסא הדין עמד על י"ב אריות שהם בימין המרכבה, לכלול חסד במשפט. עכ"ל.

יג. רלב"ג. מצודת דוד.

יד. ברש"י (בפסוק הקודם) כתב: וכל צורת הכסא מפורשת באגדת מגילת אסתר. עכ"ל. ונציג בכאן בעזרה"ת מהמדרשים בתחילת מגילת אסתר.

אסתר רבה (פרשה א' אות י"ב):

על כסא מלכותו, רבי כהן בשם רבי עזריה על כסא מלכותו, מלכותו כתיב, בא לישב על כסא שלמה ולא הניחוחו. אמרו לו כל מלך שאינו קוֹמֶקְרֶטוֹר בעולם אינו יושב עליו, עמד ועשה לו

❧ מי הבאר ❧

כסא משלו, בדמותו. הָדָא הוא דְּכָתִיב על כסא מלכותו, על כסא מלכותו כְּתִיב, וְכִי אֵיזָה כֶּסֶא הָיָה (מלכים א', י' י"ח, דברי הימים ב', ט' י"ז): וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כֶּסֶא שֶׁן גָּדוֹל, אָמַר רַבִּי אֲחָא וְהַכְתִּיב (מלכים ב', א'): וְלֹא־אֶחָב שְׂבָעִים בָּנִים בְּשֹׁמְרוֹן, אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעֲיָא רַבָּה כֶּסֶם שֶׁהָיוּ לוֹ שְׂבָעִים בָּנִים בְּשֹׁמְרוֹן בָּךְ הָיוּ לוֹ שְׂבָעִים בָּנִים בְּיוֹרְעָאֵל, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָיוּ לוֹ שְׁנֵי פִלְטִירִין, אֶחָד לִימֹת הַחֶרֶף וְאֶחָד לִימֹת הַקֵּץ, הָדָא הוּא דְּכָתִיב (עמוס ג' ט"ו): וְהַכְתִּיב בֵּית הַחֶרֶף עַל בֵּית הַקֵּץ. רַבִּי יוֹדָא בְּרַבִּי סִימּוֹן אָמַר אֲרַבְעָה, שְׁנַיִמָּאֵר (עמוס ג' ט"ו): וְאֶבְדּוּ בְּתֵי הַשֶּׁן. וְרַבִּנָּן אָמְרֵי שֵׁשָׁה, שְׁנַיִמָּאֵר (עמוס ג' ט"ו): וְסָפוּ בְּתֵים רַבִּים נָאֵם ה', וְכָאֵן הוּא אוֹמַר כֶּסֶא שֶׁן גָּדוֹל, רַבִּי הוֹשַׁעֲיָא רַבָּה אוֹמַר שֶׁהָיָה עָשׂוּי בְּמִירְכֵי מִרְכַּבְתּוֹ שֶׁל מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן הוּא אוֹמַר: שֵׁשׁ מַעֲלֹת לְכֶסֶא, שֵׁשׁ בְּגָנָד שֵׁשָׁה רְקִיעִים. וְלֹא שְׂבָעָה הֵן, אָמַר רַבִּי אֲבֹנִין הֵן דְּמַלְכָּא שְׁאֵרֵי מִטְוִיָּין. שֵׁשׁ בְּגָנָד שֵׁשׁ אֲרָצוֹת: אֲרִיז, אֲדָמָה, אֲרָקָא, גֵּיא, צִיָּה, נִשְׂיָה, תַּבֵּל. וְכָתִיב (תהלים ט, ט): וְהוּא יִשְׁפֹּט תַּבֵּל בְּצֶדֶק. שֵׁשׁ בְּגָנָד שֵׁשָׁה סְדְרֵי מַשְׁנָה: זָרְעִים, מוֹעֵד, נִשְׁיִים, נְזִיקִין, קִדְּשִׁים וּמְהֻרֹת. שֵׁשׁ בְּגָנָד שֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית. שֵׁשׁ בְּגָנָד שֵׁשׁ אִמְהוֹת: שָׂרָה, רַבְקָה, רַחֵל, וְלֵאָה, בְּלָהָה, זֵלְפָּה.

אָמַר רַבִּי הוֹנָא שֵׁשׁ, בְּגָנָד שֵׁשׁ מַצּוֹת שֶׁהַמֶּלֶךְ הוּא מוֹזֵהָר עֲלֵיהֶם וּמַצּוּה, דְּכָתִיב (דברים י"ז י"ז): לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים, לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים, וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד, לֹא תִסָּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד. עֲלֶה בְּמַעֲלָה רֵאשׁוֹנָה, הִכְרִיז מִכְרִיז וְאָמַר לוֹ: לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים. בְּשִׁנְיָה מִכְרִיז: לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים. בְּשִׁלִּישִׁית מִכְרִיז: וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ. בְּרַבִּיעִית לֹא תִסָּה מִשְׁפָּט. בַּחֲמִישִׁית לֹא תִכִּיר פָּנִים. בְּשִׁשִּׁית לֹא תִקַּח שֹׁחַד. וְכֵן הוּא אוֹמַר (מלכים א', י' י"ט): וְיָדַת מִזָּה וּמִזָּה אֵל מְקוֹם הַשִּׁבְתָּ, בִּישִׁיבְתּוֹ בֹּא לִישִׁב אוֹמַר לוֹ דַּע לִפְנֵי מִי אַתָּה יוֹשֵׁב, לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. אָמְרוּ בֵּין שְׁמֵת שְׁלֹמֹה עָלָה שִׁישְׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם וּנְטָלוּ מִהֶם, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן הוּא שִׁישְׁק הוּא פֶּרַעַה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שִׁישְׁק מִפְּנֵי שֶׁבָּא בְּשִׁקְיוֹת עַל יִשְׂרָאֵל וְאָמַר הֲרִינִי נוֹטֵל אוֹתוֹ בְּכֶתֶף בְּתֵי, עָשָׂה מַלְחָמָה עִם זֶרַח הַכּוּשִׁי וּנְטָלוּ מִמֶּנּוּ, עָשָׂה מַלְחָמָה עִם זֶרַח הַכּוּשִׁי וּנְטָלוּ מִמֶּנּוּ. תֵּאֵנָּה אָסָא וְכָל מַלְכֵי יְהוּדָה יֹשְׁבוּ עָלָיו, וְכִיזֵן שְׁעָלָה נְבוּכַדְנֶצַּר וְהַחֲרִיב אֶת יְרוּשָׁלַיִם הִגְלָה אוֹתוֹ לְבָבֶל, וּמִבְּבֶל לְמִדִּי, וּמִמִּדִּי לְיוֹן, וּמִיּוֹן לְאַדּוּם.

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי אֲנִי רְאִיתִי שְׂבָרִיז בְּרוּמֵי. נְבוּכַדְנֶצַּר יֹשֵׁב עָלָיו, כּוֹרֵשׁ יֹשֵׁב עָלָיו, אַחֲשׁוּרוּשׁ בֹּא לִישִׁב עָלָיו וְלֹא הִנִּיחוּהוּ, אָמְרוּ לִיה מִי שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי קוֹזְמוֹקְרַטוֹר בְּעוֹלָם אֵינוֹ יוֹשֵׁב עָלָיו. עֹמֵד עָשָׂה מִשְׁלוֹ בְּדָמִים, הָדָא הוּא דְּכָתִיב עַל כֶּסֶא מְלָכּוֹתוֹ, מְלָכּוֹת כְּתִיב. (מלכים א', י' י"ט): וְרֹאשׁ עָגַל לְכֶסֶה מֵאֲחֻרָיו, אָמַר רַבִּי אֲחָא בְּהָדָא קְדִירְתָּא דְּדִרְגִישׁ. וְיָדוֹת מִזָּה וּמִזָּה, עָלָה בְּמַעֲלָה הֲרֵאשׁוֹנָה וְהָאֲרִי פוּשֵׁט לוֹ יָד, וּבְשִׁנְיָה נִשֵּׁר פּוּשֵׁט לוֹ יָד, אֵל מְקוֹם הַשִּׁבְתָּ, בָּךְ מִקְבִּלִין אוֹתוֹ, וּבְמִקוֹם הַשִּׁבְתָּ שְׂרָבִית הִזְהָב מֵאֲחֻרָיו, וְיוֹנָה נִתְּנָה בְּרֵאשׁוֹ וְעֵטְרָה שֶׁל זָהָב בְּפִיָּה, כְּדֵי שִׁיחָא הַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בְּשִׁבְתָּ וְעֵטְרָה שֶׁל זָהָב נֹגַע וְאֵינוֹ נֹגַע.

ילקוט שמעוני (אסתר רמז תתרמ"ו):

בימים ההם כשבת המלך אחשורוש, אמרו כשעלה נבוכדנאצר הרשע והחריב את בית המקדש הגלה את צדקיהו ואת ישראל לבלל והוציא את הכסא שעשה המלך שלמה בחכמתו שנאמר ויעש המלך שלמה כסא שן גדול מכובש באבנים טובות ומרגליות, ושש מעלות היו לכסא, וכל מעלה ומעלה מכובשת באבנים טובות ומרגליות והם לבנות ירקרקות ואדמדמות, ויש בהם זכוכית טובה קריסטאלי, ואילני תמרים היו מקיפין לכסא מכוסין בבגדי שש לבן, ועל

מִי הַבָּאֵר

ראשיהם טווסין של שן מכוונים כנגד גפי נשרים, ושני אריות של זהב היו עומדים על מעלה ראשונה, ושני עמודים של שיש היו עומדים על ראש האריות, ושני גפנים של זהב עומדות משני צדי הכסא ומצילות על ראשי העמודים, ושני אריות של זהב חלולים היו עומדות כנגד הראשון, והיו מלאים מיני בשמים שהיו זולפים בשמים כשהיה המלך שלמה עולה, ושש קתדראות של זהב היו משני צדדי הכסא אחד לכהן גדול ואחד לסגן, ושבעים קתדראות מקיפין לכסא של שבעים זקנים סנהדרי ישראל, וכשהיה המלך שלמה עולה לכסא היה נותן רגלו על מעלה, חוזר גלגל של מנגנין ארי פושט ידו על ימין, והנשר פושט ידו על שמאל, והמלך נשען עליהם ועולה, כך היה עושה על כל מעלה ומעלה, וכשהיה עולה לראש הכסא הנשרים פורשים גפיהם ועולים במנגנין והיו מכסין למעלה על ראשו של מלך, ויונה של זהב יורדת מן העמוד במנגנין ופותחת הארון ולוקחת ספר תורה ונותנת לתוך ידו של מלך לקיים מה שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, וכשהיו הכהן גדול והזקנים שואלים בשלום המלך יושבים מימיו ומשמאלו ודנין עמו הדין, וכשמעלים את העד לפני שלמה היו מנגנות פוקעים, גלגלות חוזרים, אריות נוהמין, נשרים פורחין, טווסין רצין, ולמה, לחטוף לבם של עדים בשביל שיעידו אמת, וכשהגלוהו ונבוכדנאצר רצה לישב עליו ולדון את צדקיהו ברבבלתה, באותה שעה אמרו ישראל נתקיים עלינו מה שנאמר ואויבינו פלילים, ולא היה יודע מנגנין פרש רגלו פקע תנין של כסף שהיה חוזר בתוך המנגנין והכה אותו על ירכו של שמאל והיה מצטער ממנה עד יום מותו, וי"א פרעה נכה שבה אותו מירושלים והביאו למצרים ובקש לעלות ולישב עליה וכה אותו הארי על ירכו והיה צולע, לפיכך נקרא פרעה נכה, וכשהחריב נבוכדנאצר הרשע את ירושלים ובא לכבוש את מצרים מצא הכסא שם ונטלו והוליכו לבבל לישב שם והכישו הארי ונפל ממנו, וכה"א איך נפלת משמים, וכי משמים נפל אלא שבקש לישב על הכסא של מי שנתנה לו חכמה מן השמים, וכשמלך דריוש והחריב את בבל נטל את הכסא והביאו למדי ולא ישב אדם עליו, וכשמלך אחשורוש שלח והביא חכמים למצרים לעשות כדמות הכסא ולא יכלו לעשות, ועשו לשמו כסא אחר, לכך נאמר כשבת המלך אחשורוש על כסא וגו'.

מדרש אבא גוריון (פרשה א):

בימים ההם כשבת. בשעה שבקש אחשורוש לישב על כסא שלמה אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אל תנבל כסא כבודך והאיך בא לידו הכסא אחר מיתת שלמה בא ועלה שישק מלך מצרים ונטלה בכתובת בתו דכתיב ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים (דברי הימים ב', י"ב ה') בא סנחריב ונטלה ממצרים והביא עמו לארץ ישראל כשעלה להלחם בירושלים ואותה שעה שנפל סנחריב נטלה חזקיהו והצליח [בכל מלכותו] שנאמר ויצליח חזקיהו בכל מעשהו (דברי הימים ב', ל"ב ל') בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה (דברי הימים ב', ט' כ"ג) ובחזקיהו כתיב ורבים מביאים מנחה לה' ומגדנות לחזקיהו (דברי הימים ב', ל"ב כ"ג) בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה (דברי הימים ב', ט' כ"ג) ובחזקיהו כתיב בעת ההוא שלח מרודך וגו' (מלכים ב', כ' י"ב) וכשראה חזקיהו את הכסא אמר מה ראה שלמה אבי לעשות שש מעלות לכסא אלא כנגד ששה בנים שעתידים לצאת מזרעו של דוד שיהיו בהם ששה מדות ואלו הן שלמה יאשיהו דניאל חנניה מישראל ועזריה וברוך הקודש עשאו כנגד ששה מלכים שעתידין לישב עליו ואלו הן שלמה רחבעם

מי הבאר

חזקיה אמן מנשה יאשיהו ועלה פרעה נכה ונלחם ביאשיהו ונמלה לישב עליה ולא היה יודע (מנהגו) [מנגנו] והכהו הארי על ירכו והיה צולע ונקרא שמו פרעה נכה ומתרגמין פרעה חגירא וכשבא נבוכדנצר למצרים ומצא הכסא והוליכה לבבל וביקש לישב עליה ולדון את צדקיהו ברבלה אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא [רבש"ע] יתקיים בנו הכתוב ואויבינו פלילים (דברים ל"ב ל"א) אף הוא לא היה יודע מנהגו של מנגנון והכהו הארי על צד שמאלו ונפל ממנה ועליו הכתוב אומר איך נפלת משמים הילל בן שחר (ישעיה י"ד י"ב) וכי משמים נפל אלא מכסא נפל שנאמר בו וישב שלמה על כסא ה' (דברי הימים א', כ"ט כ"ז) וכשמלך דריוש והחריב לבבל נמלו והוליכו לעילם אשר במדי הה"ד ושמתי כסאי בעילם (ירמיה מ"ט ל"ח) ואעפ"כ לא ישב עליו וכשעלה אחשורוש בנו הביא חכמים לעשות כמותו ולא יכלו לעשות כמותו ובאי זה צד היה עשוי היה מכובש באבנים טובות ומרגליות כמוהו לא נעשה לכל מלך ושש מעלות היו לו ומשש מעלות היה עולה בו ושש דרכים היה לו ועל כל דרך שש מעלות ועל כל מעלה שני אריות ובמנגנון היה עולה וכיון שהמלך דורס היו האריות פושטין את ידיהן זה מזה וזה מזה והיה כתב מורשם בידיהם פנה לימינו וקורא לא תכירו פנים במשפט פנה לשמאלו והיה קורא לא תקח שוחד וכן בכל י"ב אריות כתוב בהן כגון אלו הפסוקים וכל מעלה היה מכובשת באבנים טובות מהן לבנות ומהן ירוקות אדמדמת ואבני קריסטלינון ואילני תמרים מקיפין לכסא מכורכין בבגדי שש וטווסין של שן מוכנין כנגד כנפי הנשרים ושני עמודים של שיש על ראשי האריות ושני אריות של זהב חלולים משני צדי הכסא והיו מלאים מכל מיני בשמים ושתי קתדראות היו עומדין משני צדי הכסא אחד לגד החווה ואחד לנתן הנביא ושבעים קתדראות מקיפין לכסא לשבעים זקנים ועל כל דרך ודרך שני אריות ושני נשרים עומדים על רגליהם זה כנגד זה וכשהמלך עולה לכסא נותן רגלו על מעלה הראשונה חוזר הגלגל בתוך המנגנון והארי פושט את ידו של ימין והנשר גפו של שמאל והמלך נשען עליהם ועולה למעלה השנייה עמד על המעלה וגלגל חוזר והנשר פושט גפו של ימין והארי ידו של שמאל והמלך נשען עליהם ועולה וכן לכל מעלה ומעלה והיה טווס של כסף טען במנגנון למלך ומושיבו על הכסא והנשרים פורסים גפיהם והיו עולים במנגנון ומסככים למעלה מראשו ויונה של זהב יורדת מן העמוד ופותחת את הארון ונומלת את התורה ונותנה אותה על ברכיו לקיים מה שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (דברים יז יט) וארי פושט ידו ונומל העטרה ונותנה על ראשו והעומדים [שם] אומרים תקום מלכות בית דוד לעולם. ועל כל מעלה ומעלה היו בו חיות טהורות כנגד טמאות במעלה הראשונה שור וכנגדו ארי שניה טלה [וכנגדו] זאב שלישית גדי [וכנגדו] נמר רביעית צבי [וכנגדו] דוב חמישית נשר [וכנגדו] יונה ששית גן [וכנגדו] צפור והוא עולה ונותן שלום ביניהן והיה קורא על כל מעלה ומעלה פסוק אחד על מעלה ראשונה אומר תורת ה' תמימה משיבת נפש (תהלים יט ח) בשניה עדות ה' נאמנה מחכימת פתי (שם) בשלישית פקודי ה' ישרים משמחי לב (שם ט) ברביעית מצות ה' ברה מאירת עינים (שם) בחמישית יראת ה' טהורה עומדת לעד (שם י) בששית משפטי ה' אמת צדקו יחדו (שם) ואח"כ וישב שלמה על כסא ה' וכהן גדול וסנהדרין באין ושואלין בשלומו ויושבין מימינו ומשמאלו והנין עמו את הדין וכשהיו באין העדים לפני המלך המנגנין פוקים והגלגלים חוזרין והאריות נוהמין והנשרים פורחין והטווסין מצפצפין וכל כך למה לחטוף לבם ויעידו האמת וכיון שראה אחשורוש ביקש לישב עליו ולא

❧ מי הבאר ❧

יכול שלח והביא אומנין מצור ומאלכסנדריא ולא עשו כמותו ועשה כסא וישב עליו ושלש שנים עסקו בו לקיים מה שנאמר בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו.

ונציג כאן מלשון רבינו בחיי (בראשית א' א') בענין הכסא:

גם המלך שלמה ידוע ומפורסם שהיתה חכמתו רחבה מני ים והכתוב העיד עליו (מלכים א', ה' י"א) ויחכם מכל האדם, ואין ספק כי מתוך התורה למד הכל, וחכמי האמת העידו על מעלתו הגדולה והנשאה שעלה אליה מתוך חכמת התורה, והוא שאמרו חז"ל (מגילה יא ע"ב) שלמה מלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר (דברי הימים א', כ"ט כ"ג) וישב שלמה על כסא ה' למלך.

ויש לך להתעורר בכאן מדוע קרא הכתוב כסא שלמה כסא ה', והיאך יכול הכתוב להמשיל כסא חול לכסא קודש. אבל הענין כי כסא שלמה הוא דוגמא, וחז"ל חכמי האמת יודעי הצפונות אשר דבריהם כדרבונות הביאו על זה מאמר מעורר נפלא ריחו כשמן הטוב מורק מאמר מאיר עיני השכל ומבהיק כברק, והוא מן המאמרים אשר פזרום בספריהם גנוזם והצפינום במדרשיהם, והוא שאמרו תני רבי חייא מלך עולה תשעים מלמד שאין כבודו של הקב"ה שורה בפחות מתשעים אלף רבבות מלאכים, והמלך שלמה תשעים אלף כסאות לפניו תשעים אלף קתדרי זהב היו לו סביב הכסא ושם יושבים החכמים ותלמידיהם פחות וסגנים כהנים ולוים ושבעים קתדראות כנגד הכסא לשבעים סנהדרין ושתי קתדראות נגדו אחת לגד החווה ואחת לנתן הנביא וכסא אחד לימינו לבת שבע אמו עד כאן. כל הקתדראות האלו התשעים אלף והשבעים והשתים ואחד הכל דוגמא, ומה שחלק המאמר הזה בלשון קתדרא ולשון כסא ולא הזכיר את כולן בשם קתדרא או כולן בשם כסא הכל לענין מכוון.

וכן מה שכתוב בכסא שלמה (מלכים א', י' י"ט) וידות מזה ומזה אל מקום השבת ושנים אריות עומדים אצל הידות וכתוב (שם, כ) ושנים עשר אריים עומדים שם על שש המעלות מזה ומזה לא נעשה כן לכל ממלכות, הידות אשר לכסא ושנים עשר אריים הכל דוגמא, הידות הן המדות שבהן נברא העולם כענין שכתוב (ישעיה מ"ח י"ג) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ושנים האריות שני השרים האדירים הנודעים בשמותיהן אחד לימין ואחד לשמאל, וזהו שאמר אצל הידות, ושנים עשר אריים שנים עשר מנהיגים מקיפים את הכסא שלושה לכל רוח ורוח מארבע רוחות העולם כי כן סידור הדגלים במדבר שהיו מקיפים את הארון, ומפני זה היה ראוי להקרא כסא שלמה כסא ה', ומאין ידע שלמה תכסיסי רם ומתנשא והדורי השררה העצומה והמעלה הנפלאה והרמה אשר בכסא הכבוד עד שעשה בדוגמתו כסא שלא נעשה כן לכל הממלכות, כל זה ידע והשיג בחכמת התורה, ומאין תבוא לו המלכות להיות מולך בעליונים אלא מתוך חכמת התורה שהיא מן העליונים.

ספר

באר החיים

חנוכת
בית המקדש
ותפילת שלמה

מלכים

(א) אַז יְקַהֵּל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־רָאשֵׁי
הַמַּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאֲבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
יְרוּשָׁלַם, לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד
חַיָּא צִיּוֹן:

אז, כשסיים לבנות את בית המקדש^א. הקהיל שלמה את זקני
ישראל, את כל ראשי המטות נשיאי האבות של^ב בני ישראל,
אל המלך שלמה בירושלים.

בשביל להעלות את הארון מעיר דוד, שנתן שם דוד המלך את
הארון כשהביאו מבית עובד אדום^ג.

❧ מי הבאר ❧

א. מצודת דוד.

ב. רש"י.

ג. רש"י.

(ב) וַיִּקְהֲלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח
הָאֲתָנִים בַּחֹג, הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל.
בירח האיתנים, שהוא חודש תשרי¹. כך היה נקרא חודש תשרי
לפני שבאו לבבל (ושמות שלנו דהיינו ניסן אייר וכו', קראום אחר
שירדו לבבל)².
חודש תשרי, הוא החודש השביעי³.
בחג הסוכות.

(ג) וַיָּבֹאוּ כָּל זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן:
(ד) וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל, וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:
ויעלו את הארון.

❧ מי הבאר ❧

ד. לרבי אליעזר נקרא כך משום שבו נולדו האבות, שהם איתני העולם. ולרבי יהושע נקרא כך
משום שבו המועדים האיתנים. 'איתן' מלשון 'חזק' כמו שכתוב (במדבר כ"ד כ"א) אֵיתָן מוֹשֶׁכֶּךָ,
וכן כתוב (מִיכָה ו' ב') שָׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיב ה' וְהָאֲתָנִים מִסְּדֵי אֶרֶץ (גמ' ראש השנה יא.).

ה. ביאור הגר"א על בנין הבית (מלכים א' פרק ו' פסוק א'), בשם הירושלמי.

ו. סיים לבנות את בית המקדש בחודש חשון כמו שלמדנו לעיל, והמתין לחנוכת בית המקדש
י"א חדשים, עד חודש תשרי שאחריו. והסיבה שלקח י"א חדשים, הוא כדי להקהיל את כל
ישראל, ושיהיה אחר אסיפת התבואות מפני שמחתם, ולהכין את כל הענינים הצריכים עבור
השמחה הגדולה (אברבנאל).

וכן העלו גם את המשכן, שהיה בגבעון^ז. ומשנבנה בית המקדש הראשון, גנזו את קרשי המשכן והאדנים וכו' בעליות שמעל ההיכל וקודש הקדשים^ח.

וכן העלו גם את כל כלי המשכן, המנורה והשולחן וכו'. את הארון העלו הכהנים^ט, ואת המשכן וכליו העלו הלויים.

(ה) וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדֹת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן, מִזִּבְחִים צֶאֱן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֵרֹב:

(ו) וַיָּבֵאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, אֶל־תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים:

ויביאו הכהנים את הארון, אל מקומו, אל קודש הקדשים, אל תחת כנפי הכרובים.

❧ מי הבאר ❧

ז. רד"ק. מצודת דוד.

ח. רש"י. מצודת דוד.

ט. והמעם שנשא הכהנים את הארון ולא הלויים, כי היה כאן הכוונה להכניס את הארון לקודש הקדשים, למקום אשר נכנס לשם רק הכהן הגדול אחת בשנה, וכאשר לא היה אפשר שהכהן גדול לבדו ישא את הארון, לזה היה יותר ראוי שישאו אותו הכהנים משיכנסו לשם הלויים (אברבנאל).

י. רד"ק. רלב"ג. מלבי"ם. מצודת דוד.

מתחילה הביאו לקודש הקדשים את הכרובים שעשה שלמה
שעומדים על הקרקע^א, ואח"כ הכניסו תחת כנפיהם את
הארוץ^ב.
כזה^ג:

❧ מי הבאר ❧

יא. רש"י. רד"ק. מצודת דוד.

יב. רד"ק.

יג. בעמוד הבא.

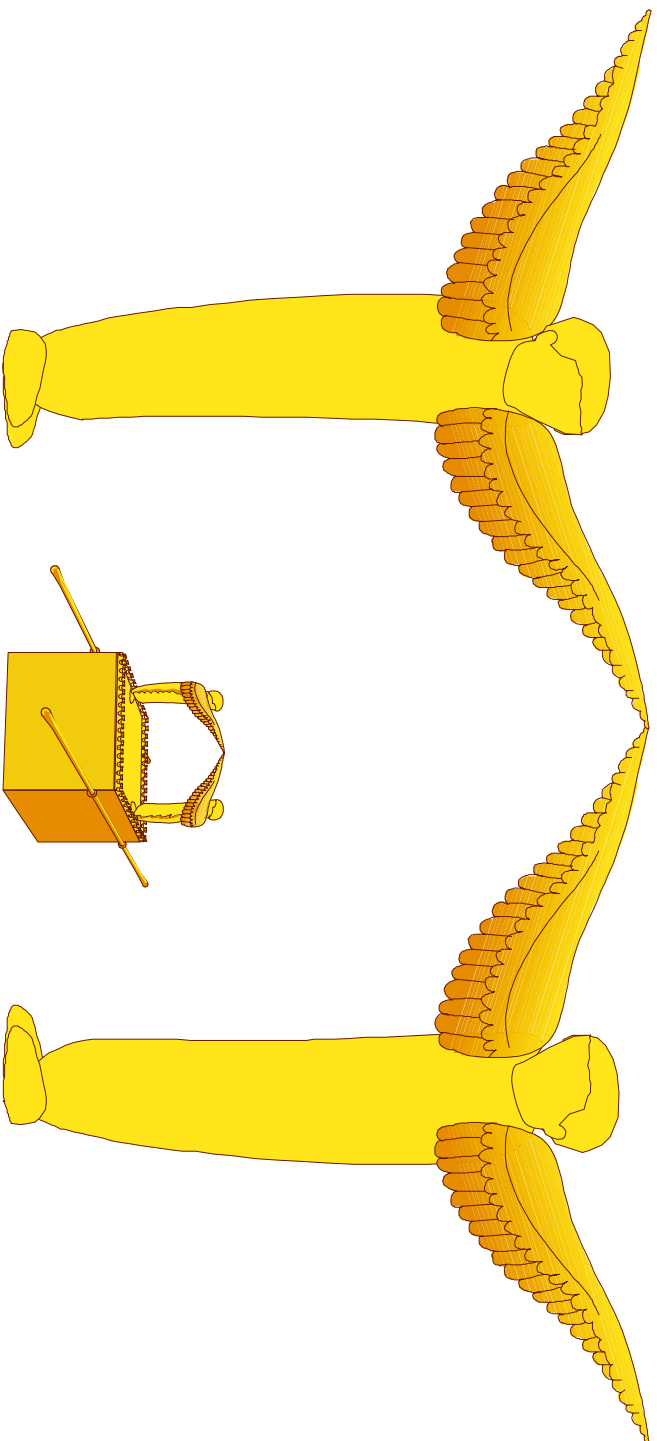
הארוז תחת כנפי הכרובים שעשה שלמה

באר

מלכים א פרק ח

החיים

קצו

(ז) כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים בְּנֶפֶּיִם אֶל־מְקוֹם הָאָרוֹן, וַיִּסָּפּוּ הַכְּרֻבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדֵיּוֹ מִלְמַעְלָה:

כנפי הכרובים הגדולים^{יז} שעשה שלמה, פרושים אל מעל מקום הארון^{טז}.

ומסוככים (מלשון סכך^{טז}) הכרובים הגדולים האלו על הארון ועל הבדים מלמעלה^{יז} (וכמו בציור בעמוד הקודם).

מתחילה נעשו שיפרשו הכרובים כנפיהם אל מקום עמידת הארון, ולזה כשהכניסו את הארון אל מקומו, היו אם כן הכרובים מסוככים עליו^{יח}.

(ח) וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַבָּדִים מִן־הַקֶּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחִיצוֹתָהּ, וַיְהִי שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ונעשה נס^{יט} ונתארכו הבדים, והיו נראים ראשי הבדים לחוץ לפני הדביר, כי היו הבדים דוחקים ובולטים בפרוכת שבפתח

❧ מי הבאר ❧

יז. אברבנאל.

טז. אברבנאל.

טז. עפ"י מלבי"ם.

יז. אברבנאל.

ועיין בשעה"כ בכוונות הסוכה (וראה גם מה שכתבנו בזה בסוף הספר).

יח. מצודת דוד.

יט. מלבי"ם.

קודש הקדשים, כשני דדים, אבל לא היו מקרעים בפרוכת ונראים החוצה ממש^כ.

(ט) **אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לַחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב, אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:**

אֵין בָּאָרוֹן רַק: יש כאן שני מיעוטים: 'אין', 'רק'^{כא}. ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות^{כב}. והיה בארון גם ספר תורה שכתב משה רבינו^{כג}.

❧ מי הבאר ❧

כ. גמ' יומא נ"ד. מנחות צ"ח. מצודת דוד. רש"י. מלבי"ם. רלב"ג.
ועל זה נאמר בשיר השירים (פרק א' פסוק י"ג): צָרוּר הַמֹּר דֹּדִי לִי בֵּין שְׁדֵי יָלִין (גמ' יומא נ"ד. מנחות צ"ח).

הבדים הם דוגמת חוט השדרה היוצא מן המוח, ומשלח מעינות ההרגשה לכלל הגוף, עד המקום נגד הלב, ששם עקר פעולת נפש החיונית, שנגדו היה ההיכל, ושם היה דוגמת השדים המלאים חלב (מלבי"ם).

כא. רש"י בבא בתרא י"ד.

כב. והמלבי"ם מבאר את הכלל הזה של אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, שכאשר אדם אומר 'ראובן אינו חכם', הרי זה שלילה. וכאשר אומר 'ראובן אינו בלתי חכם', הוא חיוב, וכאילו אמר 'ראובן הוא חכם'.

וז"ל: **אין בארון רק שני לוחות אבנים.** לדעת חז"ל היו שם ג"כ שברי לוחות או ס"ת מונחת (ופליגי בזה ר"מ ור"י בב"ב יד א) ולדעת כולם היה שם עוד דבר לבד מן הלוחות, ודיקו ממ"ש אין בארון רק, הוה מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. והדבר מבואר אצלי בכללי הלשון, כי לא נמצא בשום מקום בתנ"ך מלת רק אחר שלילה, שאחר שלילה בא תמיד מלת כי אם (אין זה כי אם בית אלהים, אם תצאו מזה כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה, וכדומה) כי מלת רק הוא שלילה בפני עצמו בלא מלת אין, ולפ"ז יש פה זרות בלשון, שהיל"ל אין בארון כי אם שני לוחות, או שיאמר רק שני לוחות היו בארון, וזה כלל בהגיון ששלילה אחר שלילה דינה כמשפט מחייב, כמו ראובן אינו חכם הוא שלילה, ראובן אינו בלתי חכם הוא חיוב, ור"ל ראובן הוא חכם, וכן במ"ש אין בארון רק שני לוחות פירוש שלא רק שני לוחות היו בארון כי היו שם

(י) וַיְהִי בַּצֵּאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ, וַהֲעֲנֹן מֶלֶא אֶת־פִּית יְהוָה:

וכאשר הכהנים שהכניסו את הארון לקודש הקדשים, יצאו משם, שרתה השכינה בבית המקדש^{כד}.

❧ מי הבאר ❧

עוד דברים, ובכ"ז מפשטות הלשון שמשמע שרק שני לוחות היה מבואר שהדברים שהיו שם עוד היו ענין אחד עם הלוחות, והם השברי לוחות או הס"ת, שכל מה שכתוב בס"ת נכלל בעשרת הדברות כמ"ש הקדמונים. עכ"ל.

כג. גמ' בבא בתרא י"ד. וברש"י שם.

וזה לשיטת רבי מאיר שהיה בארון גם כן ספר תורה. אבל לשיטת רבי יהודה, הריבוי של אין בארון רק (ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות), מרבה את השברי לוחות שהיו גם כן בארון, ואילו הספר תורה מונח על מדף שיצא מהארון.

(עיי' באברבנאל, שחולק על מה שנתבאר ברד"ק על אין בארון רק).

כד. עפ"י רש"י. רד"ק. מצודת דוד.

וראה במלבי"ם וז": ויהי בצאת הכהנים מן הקדש והענן מלא. הנה בגמר מלאכת המשכן כתיב (שמות מ' ל"ד) ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, שהענן היה מכסה את האהל מלמעלה סביביו מבחוץ, והכבוד שהוא האור הנברא מלא את המשכן בפנים, ובמקדש היה הענן והכבוד שניהם בפנים, כי שכינת המשכן לא היתה קבועה וע"כ היה הכבוד מגולה בלי לבוש, שזה מורה שאינו במקומו, כי הכבוד כמו שהוא במקומו ענן וערפל סביביו, וכן ירד במעמד הר סיני (כמ"ש מהר"א בפ' פקודי בארך) ובמשכן היה הענן בפ"ע והכבוד בפ"ע. והנה היה עוד הבדל שני ביניהם, שבמשכן הושם הארון תחלה, ואח"כ כלי ההיכל שולחן ומנורה ומזבח הזהב, ואח"כ כלי החצר, ואז ויכס הענן את אוהל מועד, משא"כ במקדש הושמו תחלה כלי העזרה וההיכל, והארון הושם באחרונה. כי בעולם העליון ירד ההשתלשלות מלמעלה למטה מן החשוב אל הפחות, שהעולם השכל נאצל ראשונה שהוא במדרגת המוח, ואחריו העולם האמצעי שהוא במדרגת הלב, ואחריו העולם השפל שהוא במדרגת הגויה, ובעולם התחתון עלה ההשתלשלות מלמעלה למטה דומם צומח חי מדרב, וכמ"ש בפ"י ספר בראשית בארך. וכן במשכן שלא היתה השכינה בקבע למטה רק באה לשכן כבוד בתוכם מן העולם העליון, הביאו את הארון תחלה שהוא דוגמת העולם העליון השכלי, ואחריו כלי ההיכל שהוא נגד העולם האמצעי, ואחריו כלי העזרה שהוא דוגמת עולם התחתון שירד שם האור באחרונה, ואז בא הענן ויכס את אהל מועד, והיה הענן מובדל מן הכבוד. אבל במקדש שלמה ששרתה בו השכינה בקביעות היה ציור להתעלות העולם התחתון מלמעלה וירום ונשא וגבה, באשר עקר השכינה היתה בתחתונים ובקבע ומשם יתן הודו על השמים, לכן היה בהפך, שהכניסו תחלה כלים השפלים במדרגה וכן עלו למעלה ראש עד שהארון נכנס באחרונה, ואז שכן הכבוד בתוך

(יא) וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעָנָן,
בִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה:

ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת בהיכל, במנורה ובשולחן
ובמזבח הקטורת^כ, כי מלא כבוד ה' את בית ה'^כ.

(יב) אָז אָמַר שְׁלֹמֹה, יְהוָה אָמַר לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפֶּל:

אָז, כשראה את הענן^כ, אָמַר שְׁלֹמֹה: עתה רואה אני שהשכינה
שורה בבית שבניתי, שהרי כך הבטיח הקב"ה לבוא ולשכון בו
מתוך ענן וערפל. והיכן אמר^כ, בִּי בָּעָנָן אֶרְאֶה עַל הַפִּפְרֹת^כ.

(יג) בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זֵכֶל לָהּ, מִכּוֹן לְשִׁבְתָּהּ עוֹלָמִים:

❧ מי הבאר ❧

הענן כמו שהוא למעלה. וז"ש שלמה ה' אמר לשכון בערפל בנה בניתי בית זבול לך וכו', ר"ל
ממה שאני רואה שכבוד ה' שוכן בענן וערפל מזה נראה שהיא שכינת קבע ובית זבול לו, ושהוא
מכון לשבתו עולמים. עכ"ל.
כה. אברבנאל.

כו. באברבנאל כאן מביא באריכות בגודל בנין בית המקדש עי"ש, ואח"כ אומר וז"ל: וכל זה
כתבתי פה, להגיד שכל מה שעשו אומת אדום ברומ"ה וכו' ובשאר מדינות וכו', כאפס ותהו
נחשבו בערך הבנינים אשר נעשו בבית ה' פעמים שלש, אבל זה וזה כטפה מן הים בערך אל מה
שעתיד להיות בבנין בית ה' העתיד להבנות בביאת משיחנו מהרה יגלה. עכ"ל. ועי"ש בהמשך
דברים נפלאים.

כז. רש"י.

כח. ויקרא ט"ז ב'.

כט. רש"י. ומקורו במכילתא (בא י"ב כ"ה). וכ"כ בספר למכסה עתיק למרן הגר"ח קניבסקי
שליט"א.

זָבַל: מדור, כמו זָבַל קִדְשָׁךְ לֵא.

בנה בניתי בית מדור לך, מכון לשבתך לעולם.

ועתה יהא הבית הזה מכון לשבתך עולמים, ולא כגלגל נוב וגבעון, שלא נתקיים שם אוהל מועד לזמן רב. אבל כאן בהר המוריה יהיה בית המקדש מקום השראת השכינה לעולם, כי זה המקום שבחר בו הקב"ה לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם^ל.

❧ מי הבאר ❧

ל. ישעיה ס"ג ט"ו.

לא. מצודת ציון.

לב. עפ"י אברבנאל.

ומעולם לא וזה שכינה מכותל מערבי (וזה הקדוש שמות דף ה' ע"ב, תנחומא ויקרא ו'). ולעתיד לבא בעת שיעלה רצון מאת הבורא ברוך הוא יבנה שם המקדש ויהיה השראת השכינה בשלמותה בבית המקדש השלישי במהרה בימינו בקרוב מאוד.

וראה לשון קדשו של המלבי"ם במתק דבריו הנפלאים, וז"ל: באשר המקום הזה הר המוריה שעליו נבנה המקדש היה מקום מיוחד להשראת השכינה מימי קדם, שעליו נעקד יצחק, ולשם יצא לשוח בשדה, ובמקום הזה ראה יעקב מראה הסולם בצאתו מחרן, ונגלה לדוד בגורן ארונה בעת המנפה, וידע שהוא המקום המיוחד לה' וזה שער השמים. וכיון שה' שכן בו בערפל, ר"ל בעוד היה מקום תהו ובהו חשך וערפל, והיה הר ושדה וגורן, ממילא אחר שבניתי שם בית זבל לך, ידעתי שיהיה מכון לשבתך עולמים. ונדמה במשלו, מלך שדבקה נפשו לאהבה לשכון במקום אחד על שפת הים שהיה מקום קדוש בעיניו, ובא אוהבו של מלך ובנה לו שמה פלטרין גדולים ובית מקדש מלך, שהאוהב הלז בטוח שישב המלך שמה לעולם, דאחר שישב במקום ההוא בהיותו חרב ושמים כ"ש עתה בשימצא שם בית בנוי לתלפיות. עכ"ל.

איתא במדרש (מדרש רבה במדבר פרשה י"ד אות ג'): בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבַל לָךְ וגו', מִהוּ בָּנָה בְּנִיתִי, אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּרִיהַ דְּרַב יְהוּדָה בְּרִי יְהוֹקָאֵל אָמַר בְּנִין בְּנוֹי בְּנִיתִי. רַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵף אָמַר הַבֵּל מְסִיעִין לְמִלְכָּךְ כָּל שָׁכֵן הַבֵּל מְסִיעִין לְמִלְכָּךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָפְלוּ רוּחוֹת אָפְלוּ שָׂדִים וְאָפְלוּ מְלָאכִים. אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, כְּתִיב (מלכים א' ו' י'): וְהָבִית בְּהַבְּנָתוֹ וגו', אֲשֶׁר הֵם בּוֹנִים, אֵין כְּתִיב, אֵלָּא בְּהַבְּנָתוֹ, מֵאֲלִיוֹ הָיָה נִבְּנָה. (מלכים א' ו' י'): אָבִן שְׁלֵמָה מִסָּע נִבְּנָה, מִלְּמַד שֶׁהִיתָה הָאָבִן מִסָּעַת אֶת עֲצָמָה וְעוֹלָה וְנִתְּנָה עַל גְּבִי הַדִּימוֹס, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ וְאֵל תִּתְּמָה, וְהַכְּתִיב (דניאל ו' י"ח): וְהִיתִּית אָבִן חֲדָה וְשִׁמְתָה עָלֶיךָ גִּבָּא, וְכִי יֵשׁ אָבִינִים בְּבָבֶל, אֵלָּא מִלְּמַד שֶׁעֲמִידָה מֵאֲרִץ יִשְׂרָאֵל וּבָאָתָה וְיִשְׁבָּה לָּהּ עַל פִּי הַגּוֹב. רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף אָמַר מִלְּאָף יָרַד בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְנִדְמָה בְּדָמוֹת אֲרִי שֶׁל אָבִן וְיִשָּׁב עַל פִּי הַבָּאָר, הָדָא הוּא דְכְּתִיב (דניאל ו' כ"ג): אֱלֹהֵי שְׁלַח מְלָאכָה וְסָנַר פֶּס אֲרִיּוֹתָא וְלֹא חִבְלוּנִי. וְמֵה לְכַבּוֹד בְּשֵׁר וְדָם הִיתִּית אָבִן חֲדָה, לְכַבּוֹד מִלְכָּי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה. לְכָךְ נֶאֱמַר: שְׂאוּ שְׁעָרֶיךָ רֹאשִׁיכֶם וגו'.

(יד) וַיִּסֹּבֶב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל, וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עִמָּד:

עתה הולך שלמה המלך לברך את כל קהל ישראל. וישובב שלמה המלך את פניו כלפי כל קהל ישראל, בכדי שיהיה פניו אל המתברכים^{לג}. וכל קהל ישראל עומדים, מאחר שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ולכן היו צריכים לעמוד^{לד}.

(טו) וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֵת דָּוִד אָבִי, וּבִידּוֹ מָלָא לְאֹמְרִי:

ויאמר שלמה המלך: בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו לְדָוִד אָבִי שִׁיתֵּן לוֹ בֶּן שִׁיבְנָה אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ^{לה}. וּבִידּוֹ מָלָא: ה' יתברך קיים והשלים בידו הטובה, מה שִׁייעַד בפיו^{לו}. דהיינו שאכן זכה שלמה המלך לבנות את בית המקדש^{לז}.

❧ מי הבאר ❧

לג. רלב"ג.

לד. רלב"ג.

לה. רש"י.

לו. רש"י. רלב"ג. ועיין במלבי"ם.

לז. ע"פ המפרשים.

לֵאמֹר: אֵת מֶה שִׁכְתוּב בַּפְּסוּקִים הַבָּאִים, אָמַר ה' יִתְּבָרֵךְ לְדוֹד
הַמֶּלֶךְ^{לח}.

(טז) מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחֲרָתִי בְּעִיר מְכָל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת
בֵּית לַהֲיֹת שְׁמִי שָׁם, וְאֶבְחַר בְּדוֹד לַהֲיֹת עַל־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל:

את זה דיבר ה' יתברך אל אבִי^{לט}: מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת עַמִּי
אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לֹא בַחֲרָתִי בְּעִיר מְכָל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּה
בֵּית^מ לַהֲיֹת שְׁמִי שָׁם, וְאֶבְחַר בְּדוֹד לַהֲיֹת עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יְדוֹ
יָבוֹא תַּחֲנוּן לְבָנוֹת אֶת הַבֵּית^{מא}, וְהִרְאֵתִי לוֹ אֶת הַמָּקוֹם הַנִּבְחָר
בִּירוּשָׁלַיִם בְּגוֹרֵן אֲרוֹנוֹתָהּ, שֶׁשָּׁם יִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ^{מב}.

(יז) וַיְהִי עִם־לֵבֵב דָּוִד אָבִי, לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

מי הבאר

לח. ע"פ רש"י בפסוק הבא.

לט. רש"י.

מ. מצודת דוד.

מא. מצודת דוד.

מב. רד"ק.

(יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעֲזֹב אֲשֶׁר הָיָה עִם־לְבָבְךָ
 לְבָנוֹת בַּיִת לְשָׁמַי, הִטִּיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־לְבָבְךָ:
 (יט) רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת, כִּי אִם־בְּנֶךָ הַיָּצֵא
 יִנְחָלְצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשָׁמַי:

דוד המלך היה עם לבבו, דהיינו, שהיה רצונו לבנות את הבית לשם ה' אלקי ישראל.

ויאמר ה' אל דוד: טוב עשית שהיה לך הרצון לבנות את בית המקדש, ולזכות תחשב לך^{מג}, וה' יתברך מצרף את המחשבה למעשה ויחשב לך כאילו בנית את בית המקדש ממש^{מד}, והמחשבה הטובה הזאת חשובה אצל הקב"ה כאילו נבנה בית המקדש בפועל^{מה}.

רק אתה לא תבנה את בית המקדש כי אם בנך, שלמה המלך, הוא יבנה את בית המקדש.

והטעם לכך שהקב"ה לא רצה שדוד המלך יבנה את בית המקדש, הוא משום שהיה לו הרבה מלחמות. רק שלמה המלך שהוא איש שלום, הוא יבנה את בית המקדש^{מו}.

ועתה אומר שלמה המלך:

❧ מי הבאר ❧

מג. מצודת דוד.

מד. מלבי"ם (פסוק י"ז) ועיין שם את נועם מתק דבריו הנפלאים.

מה. מלבי"ם (פסוק י"ח).

מו. דברי הימים א' פרק כ"ב.

(כ) וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דִּבְרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר, וְאַתֶּם תַּחַת דָּוִד אָבִי, וְאַשְׁבַּע עַל־כִּפְּאֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה, וְאַבְנָה חֲבִית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

(כא) וְאַשְׁמֵם שָׁם מָקוֹם לְאֲרוֹן, אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה, אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אַבְתִּינֹו בְּהוֹצִיאֹו אֶתֶּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(כב) וַיַּעֲמֵד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה, נֹגֵד כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל, וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו הַשָּׁמַיִם:

עתה הלך שלמה מעזרת ישראל שהיה שם, אל מקום יותר מקודש שהוא לפני מזבח ה'.

ובדברי הימים^{מח} כתוב שעשה שלמה כיור נחושת בתוך העזרה, חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו ושלוש אמות קומתו, ועמד עליו וכרע על ברכיו, וכך התפלל^{מט}.

ויפרוש את כפיו אל השמים, כדרך שואל החסד.

❧ מי הבאר ❧

מז. אברבנאל.

מח. ב' ו' י"ג.

מט. רש"י. אברבנאל.

נ. מצודת דוד.

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין־פֶּמוֹךְ אֱלֹהִים
בַּשָּׁמַיִם מִמֶּנִּי וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת, שְׁמֹר הַבְּרִית
וְהַחֲסֵד לְעַבְדֶּיךָ הַחֲלָכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל־לֵבָם:

שְׁמֹר הַבְּרִית: ממתין וגונז לשמור הברית והחסד, לקיים
הבטחתו^{נא}.

(כד) אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לוֹ,
וְתִדְבֹּר בְּפִיךָ וּבִידְךָ מִלֵּאת פִּיֹּם הַזֶּה:

אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ: לשון אמנת הבטחה^{נג}.

וְתִדְבֹּר בְּפִיךָ וּבִידְךָ מִלֵּאת: כמו שדברת, כן מלאת בכח ידך^{נג}.

(כה) וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹר לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי
אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מִלְּפָנַי
יָשֹׁב עַל־כַּפֵּא יִשְׂרָאֵל, רַק אֲבִי־שִׁמְרוּ בְנֶיךָ אֶת־דִּרְכָם
לָלֶכֶת לְפָנַי כַּאֲשֶׁר חָלַכְתָּ לְפָנַי:

❧ מי הבאר ❧

נא. רש"י.

נב. רש"י.

נג. מצודת דוד.

(כו) וְעַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, יֵאָמֶן נָא (דבריך כתיב) דְּבַרְךָ
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְעֶבְדְּךָ דָּוִד אָבִי:

ושלמה המלך ממשיך ומתפלל:

ועתה הנני מבקש מלפניך אלקי ישראל, יֵאָמֶן נָא דְבַרְךָ אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ, דהיינו, אני מבקש ממך שתשגיח שפְּנֵי לא יסורו מדרכי
ה', ועל ידי זה יתקיים מה שדיברת לדוד אבי, שיתקיים מלכות
בית דוד לעולם (כי המשך המלוכה, תלוי בשמירת התורה והמצוות,
כמו שאמר ה' לדוד. ולכן מבקש שלמה, שה' ישגיח על בניו שלא יסורו
מדרך התורה והמצוות, וע"י כן יתקיים מלכות בית דוד לעולם ועד)⁷¹.

(כז) כִּי הָאֱמֹנִם יֹשְׁבֵי אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם
וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ אַף כִּי־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר
בָּנִיתִי:

כִּי הָאֱמֹנִם יֹשְׁבֵי אֱלֹקִים עַל הָאָרֶץ, בלשון תמיהה: וכי איך אפשר
שיאמין אדם שישב אלקים על הארץ, והלא הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי
הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ⁷², וכל שכן הבית הזה הבנוי בידי אדם⁷³.

❧ מי הבאר ❧

נד. מלבי"ם.

נה. רש"י דברי הימים ב' ו' י"ח.

נו. מלבי"ם.

ועיין ברלב"ג וז"ל: כי האמנם ישב אלהים על הארץ. ר"ל הנני מתפלל לפניך את התפלה הזאת
כי אני רואה באמת ששכינת הש"י והשגחתו תמשך גם כן באלו הדברים השפלים וזה מקום
פלא כי השמים ושמי השמים לא יכילו הודך ורוממות מדרגתך והנימוס המושכל והמושקף לך

אלא, מחמת חסד שגמלת לדוד אבי צמצמת שכינתך שתשרה על הארץ¹.

מי הבאר

מהם כי זה בלתי מושג לזולתך כי גבהה מאד מדרגת המושקף לך מהם על מה שהם עליו מהמציאות כמו שבארנו בראשון ובחמישי מספר מלחמות ה' וכל שכן שתדבק השגחתך והשקפתך באלו הענינים הפחותים מאד עד שתחד השגחתך בזה הבית אשר בניתי ויושג לך ענינו. עכ"ל.

נז. רש"י דברי הימים ב' ו' י"ח.

וראה ברמב"ן (שמות כ"ה א') וז"ל: כאשר דבר השם עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וצוה אותם על ידי משה קצת מצות שהם כמו אבות למצותיה של תורה, כאשר הנהיגו רבותינו עם הגרים שבאים להתיהר (יבמות מ"ז), וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצום על ידו של משה, וברת עמהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלהים כאשר התנה עמהם מתחלה ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה (לעיל י"ט ה'), ואמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שם י"ט ו'), והנה הם קדושים ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם. ולכן צוה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל.

והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (שמות כ"ה כ"ב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת, על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה, וסמך לארון השלחן והמנורה שהם כלים כמוהו, ויורו על ענין המשכן שבעבורם נעשה. אבל משה הקדים בכפרת ויקהל את המשכן את אהלו ואת מכסהו (שמות ל"ה י"א), וכן עשה בצלאל (שמות ל"ו ח'), לפי שהוא הראוי לקדם במעשה.

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם (שמות כ"ד ט"ז) וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתוב (דברים ה' כ"א) הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ' ל"ד). והזכיר במשכן שני פעמים וכבוד ה' מלא את המשכן, כנגד את כבודו ואת גדלו. והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובבא משה (שמות ל"ד ל"ד) היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד' ל"ו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז' פ"ט) וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו.

ונכפל וידבר אליו להגיד מה שאמרו בקבלה שהיה הקול בא מן השמים אל משה מעל הכפרת ומשם מדבר עמו, כי כל דבור עם משה היה מן השמים ביום ונשמע מבין שני הכרובים, כדרך ודבריו שמעת מתוך האש (דברים ד' ל"ו), ועל כן היו שניהם זהב. וכן אמר הכתוב (שמות כ"ט מ"ב מ"ג) אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם ונקדש בכבודי, כי שם יהיה בית מועד לדבור ונקדש בכבודי.

והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה ומבין מה שכתבנו בהם יבין סוד המשכן ובית המקדש, ויוכל להתבונן בו ממה שאמר שלמה בחכמתו בתפלתו בבית המקדש ה' אלהי ישראל

מִי הַבָּאָר

(מלכים א' ח' כ"ג), כמו שאמר בהר סיני ויראו את אלהי ישראל (שמות כ"ד י'), והוסיף שם לפרש 'ה' לענין שרמזנו שם למעלה כי אלהי ישראל יושב הכרובים (מלכים א' ח' כ"ג), כמו שאמר וכבוד אלהי ישראל עליהם מלמעלה היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר ואדע כי כרובים המה (יחזקאל י' י"ט כ'). ואמר דוד ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ה' (דברי הימים א' כ"ח י"ח), וכן יזכיר תמיד בבית המקדש לשם ה' (מלכים א' ח' י"ט), 'לשמך (שם ח' מ"ד), ויאמר בכל פעם ופעם ואתה תשמע השמים (שם ח' ל"ב), במדת רחמים, וכתוב (שם ח' מ"ד מ"ה) והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה והבית אשר בניתי לשמך ושמעת השמים, וביאור אמר כי האמנם ישב אלהים את האדם על הארץ הנה שמים ושמי השמים לא יכלולך (דברי הימים ב' ו' י"ח). וכתוב על הארון להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו (שמואל ב' ו' ב'). ובדברי הימים (א' י"ג ו') להעלות משם את ארון האלהים ה' יושב הכרובים אשר נקרא שם, כי השם יושב הכרובים. עכ"ל.

וברמב"ן (שמות כ"ח כ"א) וז"ל: ואל הארון תתן את העדות. לא ידעתי למה נכלל, שהרי כבר אמור (לעיל פסוק ט"ז) ונתת אל הארון את העדות. וי"ל שבא ללמד שבעודו ארון בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן הכפרת עליו. וכן מצינו כשהקים המשכן נאמר ויתן את העדות אל הארון (להלן מ' כ'), ואח"כ ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה. לשון רש"י. ואם היה זה צוואה, משמעו יותר שאחר שיתן הכפרת על הארון, כאשר אמר, יתן בארון את העדות, כי ארון יקרא גם בהיות הכפרת עליו. ועוד כי יש לשאול ג"כ, למה החזיר (בפסוק הבא) אשר על ארון העדות, כי בידוע שהכרובים הם על ארון העדות, ומה צורך לפרש עוד כיון שאמר מעל הכפרת מבין שני הכרובים.

אבל פירושו, כי בעבור שיצוה בכרובים להיותם פורשי כנפים למעלה (בפסוק הקודם), ולא אמר למה יעשם כלל, ומה שישמשו במשכן, ולמה יהיו בענין הזה, לכך אמר עתה ונתת הכפרת עם כרוביו, שהכל דבר אחד על הארון מלמעלה, כי אל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך, כדי שיהיה לי כסא כבוד, כי אני אועד לך שם ואשכין שכינתי עליהם, ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים, בעבור שהוא על ארון העדות.

והנה הוא כמרכבה אשר ראה יחזקאל שאמר היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר ואדע כי כרובים המה (יחזקאל י' כ'), ולכך נקרא יושב הכרובים (שמואל א' ד' ד'), כי היו פורשי כנפים להורות שהם המרכבה נושאי הכבוד, וכמו שנאמר (דברי הימים א' כ"ח י"ח) ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ה', כאשר הזכרתי (בהקדמה לפרשת תרומה).

ועל דעת רבותינו (חגיגה י"ג:) הם צורות אדם, מלשון ארמית שתאמר לעלם רביא. והחזיר בשם הזה הכ"ף שרש, כי בן השם, כנערים, להורות על עניינם.

ואם תחשוב עוד למה היו פנים איש אל אחיו (פסוק כ') ולמה היו מקשה (פסוק י"ח), תוכל לדעת כי ראוי להם שיהיו פורשי כנפים למעלה, כי הם כסא עליון וסוככים על העדות שהיא מכתב אלהים (שמות ל"ב ט"ז). וזה טעם ולתבנית המרכבה, כי הכרובים שראה יחזקאל נושאים הכבוד תבנית לכרובים שהם כבוד ותפארת, והכרובים אשר במשכן ובמקדש תבנית להן, כי גבוה

(כח) וּפָנִיתָ אֶל־תְּפִלַּת עֲבָדְךָ וְאֶל־תְּחִנָּתוֹ יְהוָה אֱלֹהֵי,
לִשְׁמַע אֶל־הֲרָנָה וְאֶל־הִתְפַּלָּה אֲשֶׁר עֲבָדְךָ מִתְּפִלָּל
לְפָנֶיךָ הַיּוֹם:

ומפני היות השראת השכינה בבית הזה^{נח}, הנני מבקש שתפנה אל תפילת עבדך^{נט}. ואני מתפלל ומתחנן שתהיה שעה זו עת רצון, שתשמע אל התפילה שאני מתתפלל לפניך היום^ס.

❧ מי הבאר ❧

מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם (קהלת ה' ז'). וזה טעם ואדע (יחזקאל י' כ'), שראה באחד וידע באחד, ולפיכך אמר המה (שם). והמשכיל יבין. עכ"ל.

ובאור החיים הקדוש (שמות כ"ה ט') וז"ל: ככל אשר וגו'. בפסיקתא (רבתי ט"ז) אמרו כשאמר ה' למשה ועשו לי וגו' נבהל משה ואמר לפניו הלא השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו וגו' עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא לא כמו שאתה סובר אלא כ' קרשים וכו' עד כאן. וצריך לדעת מי עמד בסוד ה' ומשה עבדו לדעת כל הדברים שעברו ביניהם, והגם שכל דבריהם דברי קבלה הם עם כל זה לא יבצר דבר מהכתובים. ונראה לומר לדבריהם ז"ל שהוקשה להם שאין משמעות לכתוב ממה נפשך אם הוא נמשך למטה על זה הדרך ככל אשר וגו' תעשו לא היה לו לומר וכן בתוספת וא"ו אלא כן תעשו שהיא גזרת תחלת מה שאמר ככל אשר וגו', ואם אומרו ככל חוזר לאומרו ועשו לי מקדש לא היה לו להפסיק באומרו ושכנתי בתוכם אלא היה לו לומר ועשו לי מקדש ככל אשר וגו' ואחר כך יאמר ושכנתי וגו', וממה שהקדים לומר ושכנתי גילה ה' כי גמר מאמר כללות המצוה ולא הוצרך לומר בה ככל וגו' וסמך על מה שיודיענו כל פרטי המעשה שיעור הקרשים וכל הכלים כמו שאמר אחר כך, וממה שאנו רואים שנמלך אחר כך לומר ככל וגו' המשכיל יבין שזה היה לצד דברים שנולדו באמצע שזולת זה מתחילה מאי סבר שלא אמר ככל ולבסוף מאי סבר. ונשכיל לדעת מה הם הדברים שיכולין להיות באמצע, מהתשובה אתה יודע השאלה, והתשובה היא ככל אשר אני וגו' הא למדת שחשב יותר והסברא תצדיק ותאמת זה ויותר זה אין לו שיעור לבבך יבין כי ישנה לתמיה, והוא אומרם שאמר הלא שמי השמים וגו' ועל זה הוצרך להשיבו ואמר לו ככל אשר וגו' והראהו תבנית המשכן באותו מצב, והכתוב מעיד על זה מאומרו מראה ולא אמר אראה לעתיד, ואז ראה כי היה עשרים קרשים וגו'. וטעם הראיה ולא הספיק בדיבור, אבאר בעזרת השם בסמוך. עכ"ל.

נח. רלב"ג.

נט. רלב"ג. מלבי"ם.

ס. מלבי"ם.

ועתה ממשיך שלמה המלך ומתפלל^{סא}:

(כט) **לְהִיּוֹת עֵינֶיךָ פְּתֻחוֹת אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה לַיְלָה וַיּוֹם
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ יְיָהּ שְׁמִי שָׁם, לִשְׁמֹעַ
אֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עַבְדְּךָ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה:**

להיות עיניך פתוחות, שיתמיד ה' יתברך להשגיח בעיני ה'
המשוטטות, שישמע תמיד התפילות שיתפללו בבית המקדש^{סב}.

(ל) **וְשָׁמַעְתָּ אֶל־תַּחֲנֻת עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יִתְפַּלְלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה, וְאַתָּה תִּשְׁמָע אֶל־מָקוֹם
שִׁבְתְּךָ אֶל־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַעְתָּ וְסִלַּחְתָּ:**

וְשָׁמַעְתָּ אֶל תַּחֲנֻת עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל: בין שיהיה המתפלל יחיד,
או רבים, ישמע ה' יתברך את תפילתם^{סג}.

❧ מי הבאר ❧

סא. עפ"י מלבי"ם.

סב. מלבי"ם.

סג. אברבנאל.

וראה במלבי"ם וז"ל: והנה השתמש פה בג' לשונות, רנה, תפלה, תחנה. הרנה הוא ספור שבחי
המקום כמ"ש חז"ל לעולם יזכיר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל. והתפלה עקרה שפיכת
הנפש ודבקות הרוח ופלילת הנפש להתדבק בשורשה ולא תהיה רק לאלהים, ותחנה היא
בקשת הצרכים, וענינה מענין חנון ומתנת חנם, שגם בשאינן ראוי מבקש מתנת חנם, אבל
המתפלל ישיג שאלתו מצד הדבקות והמחשבה הטהורה המושכת השפע מן הצנור העליון כי
יתקרב לאלהים בחשק ואהבה ותשוקה וכוונה רצויה. עכ"ל.

(לא) אֶת אֲשֶׁר יַחֲטֵא אִישׁ לְרַעְהוּ, וְנִשְׂא־בּוֹ אֱלֹה
לְהַאֲלֹתוֹ, וּבֹא אֱלֹה לְפָנַי מִזְבֵּחַךְ בַּבַּיִת הַזֶּה:

אם יחטא איש לרעהו בדבר ממון, ונתחייב להשביעו שבועה,
ובא להשבע לפני המזבח^{סד}.
אלה: שבועה^{סה}.

(לב) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְעָשִׂיתָ וְשִׁפְטָה אֶת־עַבְדֶּיךָ
לְהַרְשִׁיעַ רָשָׁע לְתֵת דִּרְכּוֹ בְּרָאשׁוֹ, וּלְהַצְדִּיק צַדִּיק
לְתֵת לוֹ כְּצַדִּיקוֹ:

ואתה תשמע השמים, ועשית וישפט את עבדיך,
להרשיע רשע: הנשבע לשקר ולשוא^{סו}, לֵתת דִּרְכּוֹ בְּרָאשׁוֹ: לתת
לרשע ענשו בראשו^{סז}. וּלְהַצְדִּיק צַדִּיק: את הנשבע באמת, ואת
המשביע בצדק^{סה}, לֵתת לוֹ כְּצַדִּיקוֹ.

❧ מי הבאר ❧

סד. מצודת דוד. וזה לשון המצודת דוד: ונשא בו אלה. ויחויב בו חוב שבועה להשביעו.

סה. מצודת ציון.

סו. מצודת דוד.

סז. עפ"י מצודת דוד.

סה. מצודת דוד.

(לג) בְּהִנָּגְהָ עֶמֶד יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אֹיֵב אֲשֶׁר יַחֲטְאוּ-לָהּ,
וְשָׁבוּ אֵלֶיהָ וְחִדְדוּ אֶת-שִׁמְךָ וְהִתְפַּלְּלוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיהָ
בְּבֵית הַזֶּה:

אם ינגפו עמד ישראל לפני האויבים ח"ו, בגלל שחטאו לד"ס.
ושבו וחזרו בתשובה, וְחִדְדוּ אֶת שִׁמְךָ, שחייב אדם לברך על
הרעה כשם שמברך על הטובה^ט. והתפללו והתחננו אליך בבית
המקדש.

(לד) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסִלַּחְתָּ לַחַטָּאת עֶמֶד
יִשְׂרָאֵל, וְהִשְׁבַּתָּם אֶל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לַאֲבוֹתָם:

ואתה תשמע מן השמים^{עא}, וסלחת לחטאת עמד ישראל,
וְהִשְׁבַּתָּם אֶל הָאֲדָמָה: שכאשר יצאו למלחמה לא ילכו עוד
בשבי, אלא ישובו לארצם^{עב}, אל האדמה אשר נתת לאבותם.

❧ מי הבאר ❧

סט. מצודת דוד.

ע. רש"י כאן. ברכות פרק ט' משנה ה'.

עא. תרגון יונתן.

וראה בזוהר הקדוש (בראשית לא): וז"ל: וּמָנָא לִן דְּשָׁמַיִם הוּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּכְתִיב (מלכים א'
ח') וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם. אִמּוּ שְׁלֹמֹה מִתְפַּלֵּל אֶל הַשָּׁמַיִם שִׁישְׁמְעוּ תְּפִלָּתוֹ, אֶלָּא שְׁנִקְרָא שָׁמַן עַל
שְׁמוֹ. וכו'. שָׁא מֵיָם, מֵאֵשׁ וּמִקְנִים בִּינִיהֶם שְׁלוֹם, בָּא הָאֵשׁ וּמֵצֵא מִצְדוֹ מִדַּת הָאֵשׁ. בָּא מֵיָם
וּמֵצֵא מִצְדוֹ מִדַּת הַמֵּיִם וְהִינֵנוּ (איוב כ"ה) עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, מֵאִי שָׁמַיִם מְלֻמֵּד שְׁגִבֵּל הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֵשׁ וּמֵיִם וּמִפְתָּן זֶה בְּנֵה וְעֲשֵׂה מִהֵן רֹאשׁ לְדְבָרָיו שְׁנֵאמַר (תהלים קי"ט) רֹאשׁ דְּבָרָךְ
אָמֵת.

ותרגום הזוהר הקדוש: וּמְנִין לְנוּ שְׁשָׁמַיִם הֵם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? שְׁכָתוֹב (מלכים א' ח') וְאַתָּה
תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם. הֵאֵם שְׁלֹמֹה מִתְפַּלֵּל אֶל הַשָּׁמַיִם שִׁישְׁמְעוּ תְּפִלָּתוֹ? אֶלָּא שְׁנִקְרָא שָׁמַן עַל שְׁמוֹ.

(לח) בַּהֲעֵצָר שָׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר כִּי יַחֲטְאוּ־לָךְ,
וְהִתְפַּלְלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְחִדְדוּ אֶת־שִׁמְךָ וּמַחֲטָאתָם
יָשׁוּבוּן כִּי תַעֲנֵם:

(לו) וְאַתָּה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסִלַּחְתָּ לַחֲטָאת עַבְדֶּיךָ
וְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל כִּי תוֹרֵם אֶת־הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
יִלְכוּ־בָהּ, וְנָתַתָּה מָטָר עַל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר־נָתַתָּה לְעַמֶּךָ
לְנַחֲלָה:

(לז) רָעַב כִּי־יִהְיֶה בְּאֶרֶץ דְּבַר כִּי־יִהְיֶה שְׂדֵפוֹן יֶרֶקוֹן
אַרְבֶּה חֲסִיל כִּי יִהְיֶה כִּי יֵצֵר־לוֹ אִיבוֹ בְּאֶרֶץ שְׂעָרָיו,
כָּל־נֶגַע כָּל־מַחֲלָה:

עתה הוסיף שלמה המלך עוד בקשה כוללת, שיענה ה' על כל מיני תפלות ועל כל מיני הצרכים, בין הנוגע לכלל בין הנוגע לפרט.

וחשב רעב, דבר, שדפון, ירקון, ארבה, חסיל, חרב, והם ארבעה שפטים הרעים שחשב יחזקאל^{עג} חרב, רעב, חיה, רעה, דבר,

❧ מי הבאר ❧

וכו'. שא מים, מאש וממים, ומכנים ביניהם שלום. בא האש ומצא מצדו מדת האש. בא מים ומצא מצדו מדת המים, והינו (איוב כ"ה) עשה שלום בְּמַרוֹמָיו. מהם השמים? מלמד שגבל הקדוש ברוך הוא אש ומים ומסתן זה בזה, ועשה מהן ראש לדבריו, שנאמר (תהלים קי"ט) ראש דברך אמת.

עב. מצודת דוד.

עג. פרק י"ד.

שהם הכוללים כל מיני הרעות הנמצאים בעולם, והם אבות לכולם^{עד}.

ואחר שחשב כל מיני הרעות, הוסיף^{עה}:

(לח) כָּל־תְּפִלָּה כָּל־תַּחֲנֻנָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְכָל־הָאָדָם לְכָל־
עַמֻּם יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יִדְעוּן אִישׁ נִגַּע לְבָבוֹ וּפְרִשׁ פִּיּוֹ
אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה:

כָּל תְּפִלָּה כָּל תַּחֲנֻנָּה: לכלול כל מיני התפללות שיתפלל עליהם האדם^{עי}. והוסיף אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְכָל הָאָדָם לְכָל עַמֻּם יִשְׂרָאֵל, דהיינו

❧ מי הבאר ❧

עד. מלבי"ם.

עה. מלבי"ם.

וזה לשון המלבי"ם: רעב כי יהיה. עתה הוסיף עוד שאלה כוללת שיענה ה' על כל מיני תפללות ועל כל מיני הצרכים בין הנוגע להכלל בין הנוגע להפרטים, וחשב רעב, דבר, שדפון, ירקון, ארבה, חסיל, חרב, והם ארבעה שפטים הרעים שחשב יחזקאל (סי' י"ד) חרב, רעב, חיה, רעה, דבר, שהם הכוללים כל מיני הרעות הנמצאים בעולם, והם אבות לכולם, שסבת הרעות יהיו או ע"י הטבע הכוללת וזה רעב, או על ידי הטבע של האדם עצמו שנשתנה לרוע וזה דבר, או ע"י בעלי רצון וזה חיה רעה, או על ידי בעלי בחירה וזה חרב, וכמ"ש (דברים ל"ב, כ"ד-כ"ה) מזי רעב, ולחומי רשף, שן בהמות, מחוץ תשכל חרב, וכן סדרם בתוכחה של תו"כ כמ"ש המבארים שמה. ונגד חיה רעה אמר ארבה חסיל, ונגד חרב אמר כי יצר לו אויבו. ואחר שחשב ארבעה אבות נזיקין הוסיף כל נגע כל מחלה, כל נגע כולל כל התולדות המתיחסות לג' שפטים רעב דבר חרב, וכל מחלה כולל כל תולדות שתחת סוג דבר. ואחר שחשב כל מיני הרעות, הוסיף:

עו. מלבי"ם.

וזה לשון המלבי"ם: כל תפלה כל תחנה. לכלול כל מיני התפללות שיתפלל עליהם האדם בין ע"י תפלה בין ע"י תחנה ותחנונים, והוסיף כל מיני המתפללים והנצרכים לישועה בין יחיד בין רבים, וז"ש לכל האדם לכל עמך ישראל, ר"ל בין כלל העם בין כל אדם יחידים.

כל מיני המתפללים והנצרכים לישועה, בין יחיד בין רבים, בין כל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל כלל עם ישראל, בין כל הָאָדָם יחידים^{עז}.

(לט) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוּן שְׁבִתֶּךָ וְסִלַּחְתָּ וְעָשִׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כְּכֹל־דְּרָכָיו אֲשֶׁר תִּדְעַתְּ אֶת־לִבּוֹ, כִּי־אַתָּה יֹדַעְתָּ לְבִדְךָ אֶת־לִבּ כָּל־בְּנֵי הָאָדָם:

ואתה תשמע מן השמים^{עח}, ממקום בית שכינתך^{עט}, ותסלח לעוונותיהם^פ, ותעשה את בקשותיהם^{פא}.

ונתת לאיש ככל דרכיו, שגלוי לפניך לבבו, כי אתה לבדך יודע את לבבות כל בני האדם^{פב}. והכוונה בזה: למשל, אם מבקש עשירות, וה' יודע כפי טבע האיש שאם יתעשר יסור מיראת ה', לא ימלא בקשתו. וכן הגם שבלבבו חושב עתה האיש שעל ידי שיתעשר יפליא לעשות חסד וצדקה וכדומה, וה' יודע האמת כי כפי דרכי לבבו וכפי מנהגיו יהיה בהפך, שעל ידי

❧ מי הבאר ❧

עז. מלבי"ם.

עת. תרגום יונתן.

ובאברבנאל מבאר שלהיות שהנהגת העולם התחתון הזה מושפע מן השמים, לכן מתפלל שלמה שה' יתברך ישמע תפילת הקורא אליו, וישדר המערכות השמימיות. ואף על פי שיהיו כמה סיבות מעיקות ומונעות מזה, הנה אלוקינו ביכולתו המוחלט יסיר המניעים ההם כולם. וזהו ענין הסליחה שאמר ואתה תשמע השמים וסלחת.

עט. תרגום יונתן.

פ. תרגום יונתן.

פא. תרגום יונתן.

פב. תרגום יונתן.

העושר ימוט מיראת השם, לא ימלא שאלתו. וכן בכל הדומה לזה^{פג}.

(מ) לְמַעַן יֵרְאוּךָ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־הֵם חַיִּים עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה, אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבְתִּינוּ:

כשיראו שתסלח להם כאשר שבים אליך, ומתפללים אליך בבית הזה, ידעו כי בעונש העוון בא להם הנגע והמחלה, ועל ידי כן ייראוך^{פד}.

(מא) וְגַם אֶל־הַנֶּכְרִי אֲשֶׁר לֹא־מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא, וְבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֹךְ:

(מב) כִּי יִשְׁמְעוּן אֶת־שְׁמֹךְ הַגָּדוֹל וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה וְיִזְרְעוּ הַנְּטוּיָה, וְבֹא וְהִתְפַּלֵּל אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה:

(מג) אַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוּן שְׁבֶתְךָ וְעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר־יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנֶּכְרִי, לְמַעַן יִדְעוּן כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ

❧ מי הבאר ❧

פג. מלבי"ם.

וברלב"ג וז"ל: ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו. כי באר בזה כי מפני התפלה לא יקבל תועלת אם לא יהיה לבו שלם עם הש"י אז תשמע תפלתו לתת לו ככל דרכיו לפי עניינו בעת התפלה, וזה יהיה סבה שייראוך ישראל תמיד בהכירם כי חטאיהם סבבו להם אלו הרעות עד שתכף ששבו מהם שמעת לקולם. עכ"ל.

פד. רד"ק. מצודת דוד.

אֶת־שִׁמּוֹךְ לִירָאָה אֶתְךָ כְּעִמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל וְלִדְעַת כִּי־שִׁמּוֹךְ
נִקְרָא עַל־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי:

וגם אל הנכרי תשמע, ועשית את בקשתו אף על פי שאינו ראוי, בכדי שעל ידי זה יהיה שני דברים^{פח}:

א. לִמְעַן יִדְעוּן כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת שִׁמּוֹךְ לִירָאָה אֶתְךָ כְּעִמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל, שבזה שיראו שה' שומע תפילה, יכירו וידעו כי הוא יתברך משגיח בשפלים, ושהוא קרוב לכל קוראיו, עד שתגיע מדרגת יראתם להתדמות עם יראת ישראל, שבא על ידי הכרתם שהוא משגיח בפרטים בהשגחה נפלאה^{פז}.

ב. שידעו כי שִׁמּוֹךְ נִקְרָא עַל הַבַּיִת הַזֶּה והוא שער השמים^{פז}.

(מד) כִּי־יֵצֵא עִמּוֹךְ לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבָיו בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תִּשְׁלַחֵם, וְהַתְּפַלְלוּ אֶל־יְהוָה דֶּרֶךְ הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ
בָּהּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּנִיתִי לְשִׁמּוֹךְ:

❧ מי הבאר ❧

פח. מלבי"ם.

פז. מלבי"ם.

פז. מלבי"ם.

וברש"י וז"ל: ככל אשר יקרא אליך הנכרי. ובישראל הוא אומר (לעיל פסוק ל"ט): ונתת לאיש ככל דרכיו, לפי שישראל מכיר בהקב"ה, ויודע שהיכולת בידו, ואם אין תפלתו נשמעת, תולה את הדבר בעצמו ובחטאו, אבל עובד גילולים קורא תגר, ואומר: בית ששמו הולך לסוף העולם, נתייגעתי לכמה דרכים ובאתי והתפללתי בו, ולא מצאתי בו ממש, כשם שאין ממש בעבודת גלולים, לפיכך ככל אשר יקרא אליך הנכרי, אבל ישראל, אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חבירו, אל תתן לו.

דָּרָךְ הָעִיר: פונים לצד ירושלים^{פח}. עד עתה ביקש על התפילות שיתפללו בתוך בית המקדש, וכאן מבקש שישמע ה' גם לתפילות שיתפללו מחוץ לירושלים דרך בית המקדש^{פט}.

(מז) וְשָׁמַעְתָּ הַשָּׁמַיִם אֶת־תְּפִלָּתָם וְאֶת־תַּחֲנוּנָם, וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם:

וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם: לנקום נקמתם מיד האויב^צ.

(מו) כִּי יִחַטְאוּ־לָךְ כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יִחַטָּא וְאִנֶּכֶת בָּם וְנָתַתָּם לִפְנֵי אוֹיֵב, וְשָׁבוּם שְׁבִיחָם אֶל־אֶרֶץ הָאוֹיֵב רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה:

(מז) וְהִשְׁיבוּ אֶל־לִבָּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבוּ־שָׁם, וְשָׁבוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בְּאֶרֶץ שְׁבִיחָם לֵאמֹר חָטְאוּנוּ וְהַעֲוִינוּ רָשָׁעֵנוּ:

וְשָׁבוּ: מלשון תשובה^{צא}.

❧ מי הבאר ❧

פח. רש"י.

פט. מלבי"ם. רלב"ג.

צ. מצודת דוד. רש"י. רד"ק.

צא. מצודת ציון.

(מח) וְשָׁבוּ אֵלַיךְ בְּכָל־לִבָּכֶם וּבְכָל־נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ
אֲבוֹתָם אֲשֶׁר־שָׁבוּ אִתָּם, וְהִתְפַּלְּלוּ אֵלַיךְ דֶּרֶךְ אֲרָצָם
אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאֲבוֹתָם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ וְהַבֵּית
אֲשֶׁר־(בנית כתיב) בָּנִיתִי לְשֹׁמְךָ:

אֲשֶׁר שָׁבוּ אִתָּם: מלשון שביח³³.

דֶּרֶךְ אֲרָצָם: כי כאשר הם בארץ אויב, תהיה חכונת שתעבור
התפלה דרך ארצם והעיר והבית³³.

(מט) וְשָׁמַעְתָּ חֲשָׁמִים מִכּוֹן שְׁבִתְךָ אֶת־תְּפִלָּתָם
וְאֶת־תְּחִנָּתָם, וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם:

❧ מי הבאר ❧

וראה ברלב"ג בביאור הפסוקים האלו וז"ל: כי יחטאו לך. זכר עתה מין אחר מהתפלה חוץ
מבית המקדש, והוא כשיגלו ישראל מעל אדמתם על רוב חטאיהם, וישבו אל הש"י בארץ
שוביהם, והתודו את עונם ואת חטאתם אשר חטאו בהם, ויכירו כי עונותיהם סבבו להם כל זה
הרע, וישבו אל הש"י ללכת בדרכיו בכל לבם ובכל נפשם, והתפללו אליך לצד ארץ ישראל
נכח ירושלים ובית המקדש, שמע ה' תפלתם ותחנתם עשה משפטם לפי היות לבכם אליך בעת
התפלה בדרך שתסלח חטאיהם וגם פשעיהם שהם על דרך המרד, ותתנם לרחמים לפני
שוביהם ורחמם בארץ שהם גולים בה, והנה לא בקש שישמע תפלתם מהגלות, כי זה ממה
שיצטרך אל עוצם ההשגחה הפרטית, ושישלם עון העם היושב אז בארץ ישראל, כאמרו כי לא
שלם עון האמורי עד הנה.

צב. מצודת ציון.

צג. מצודת דוד.

ובמלבי"ם וז"ל: וישבו אליך בכל לבכם ובכל נפשם שהיא התשובה הגמורה בלב ונפש וזה יהיה
מצד שהם בארץ אויביהם אשר שבו אותם ר"ל שאח"כ תמצאן אותם רעות רבות וצרות עד
שיראו שהם לא לבד בארץ שוביהם כי אם בארץ אויביהם, שהשובים הם אויביהם ומצירים
להם, ועי"כ ישובו בתשובה שלמה והתפללו אליך דרך ארצם העיר והבית, כי הם חוץ לארץ
לכן יתפללו גם דרך ארצם. עכ"ל.

וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטִים: לַנֶּקֶם מֵאוֹיְבֵיהֶם, לְמַעַן יִכִּירוּ שְׂלֹא טוֹב בְּעֵינֵי ה' הַכְּבֹדֶת עוֹלָם עַל יִשְׂרָאֵל^{צד}.

(נ) וְסִלַּחְתָּ לַעֲמֹךְ אֲשֶׁר חָטְאוּ-לָךְ וּלְכָל-פֹּשְׁעֵיהֶם אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ-בָךְ, וְנָתַתָּם לְרַחֲמִים לִפְנֵי שִׁבְיָהֶם וְרַחֲמוֹם:

וְנָתַתָּם לְרַחֲמִים: כִּמְהָ שֶׁתִּנָּקֶם בָּהֶם, יִכְיֶנּוּ שְׂמֵחֵרָאוֹי לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן יַעֲשׂוּ כִּי יִרְחֲמוּ^{צה}.

(נא) כִּי-עֲמֹךְ וְנִחַלְתָּךְ הֵם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם מִתּוֹךְ פּוֹר הַבְּרָזִל:

מִתּוֹךְ פּוֹר הַבְּרָזִל: שֶׁנִּצְרְפוּ בַּמִּצְרַיִם, בַּצְרוּף הַצְרוּת כְּמוֹ שֶׁצּוֹרֶפִין זָהָב בְּכוֹר בְּרוֹזֵל^{צו}.

❧ מי הבאר ❧

צד. מצודת דוד.

צה. מצודת דוד.

ובמלבי"ם וז"ל: ושמת השמים וכו' וסלחת לעמך, שתסלח החטאים, וגם תוסיף לסלוח גם הפשעים הגדולים שנעשו במרד, ונתתם לרחמים לפני שוביהם הנה לא בקש שיוציאם מן הגלות כי כבר ידע מ"ש בתורה והיה כי יבואו עליך כל הדברים וכו' והשבות אל לבבך וכו' ושבת וכו' ושב ה' אלהיך את שבותך וכו' הרי באר שקיבוץ הגלויות לא יהיה רק בזמן ידוע אחר שיבואו עליהם הברכה והקללה, וכן אמר בפ' ואתחנן בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' וכו', לכן עכ"פ שע"י התשובה והתפלה יקל עול גלותם ויתנם לרחמים לפני שוביהם. עכ"ל.

צו. מצודת דוד ירמיה י"א ד'.

כור: כלי שמזקקין בו את הזהב^צ.

כור הַכֶּרֶזֶל: חזק כברזל, ששם נצרפו סיגיהם כהתוך זהב בתוך כור^{צח}.

(נג) לַחַיִּיִּת עֵינֶיךָ פֶּתַחֹת אֶל־תַּחֲנַת עֲבָדֶךָ וְאֶל־תַּחֲנַת עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל, לְשִׁמְעַ אֲלֵיהֶם בְּכֹל קְרָאָם אֲלֶיךָ:

והוסיף עוד לבקש שיהיו עיניך פתחות אל תחנות עבדיך ואל תחנות עמך ישראל לשמע אליהם בכל קראם אליך, אפילו שיקראו בחוץ לארץ ואפילו שלא כנגד הבית^{צט}.

(נג) כִּי־אֶתָּה הִבְדַּלְתָּם לְךָ לְנַחֲלָה מִכָּל עַמֵּי הָאָרֶץ, כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּיַד מֹשֶׁה עֲבָדֶךָ בְּהוֹצִיאָךָ אֶת־אֲבֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם אֶרֶץ יִתְרוֹ:

מכיוון שהבדלת את עם ישראל לך לנחלה, לכן ראוי שתשמע לתפילתם מצד עצמם, בכל קראם אליך^פ.

❧ מי הבאר ❧

ובמלבי"ם כאן וז"ל: כי עמך שאף שנגזר עליהם קושי השעבוד, יש הבדל בין גליות האחרונות לבין גלות מצרים, אחר שעתה הם כבר עם ה', מה שלא היה זה במצרים וכן אחר שהוציא אותם פעם א' מכור הברזל ראוי שלא ישעבדו בהם עוד. עכ"ל.

צז. רש"י דברים ד' כ'. וכן במצודת ציון כאן.

צח. מלבי"ם ירמיה י"א ד'.

צט. מלבי"ם.

ק. מלבי"ם. מצודת דוד.

(נד) וַיְהִי כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה אֵת
כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת, קָם מִלִּפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה
מִבֶּרֶעַ עַל־בְּרָכּוֹ וְכַפּוֹ פָּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם:

מכיוון שעד עתה, במשך כל זמן התפילה הזאת, כרע על ברכיו
וכפיו פרושות השמים, עכשיו קם^{קא}.

(נה) וַיַּעֲמֵד וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קָהֶל יִשְׂרָאֵל, קוֹל גָּדוֹל
לֵאמֹר:

(נו) בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל
אֲשֶׁר דִּבֶּר, לֹא־נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַטּוֹב אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עֲבָדוֹ:

בָּרוּךְ ה': טרם שבירך את העם, בירך את ה' בראשונה^{קב}.
אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר: והיכן דיבר,
בפרשת ראה^{קג}: וַהֲנִיחָ לָכֶם מִכָּל אִיְּבֵיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁכַּתֶּם בְּטַח^{קד}.

❧ מי הבאר ❧

קא. עפ"י מצודת דוד ורלב"ג.

קב. מצודת דוד.

קג. דברים י"ב י'.

קד. רש"י. רלב"ג.

והתקיים החמשד^ק: וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם^ק. וכן התקיים^ק: וְנָתַתִּי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם^ק.

(נ) יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵינוּ:

(נח) לְהַטּוֹת לְבָבֵנוּ אֵלָיו, לְלַכֵּת בְּכָל־דֶּרֶכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ:

(נט) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יְהוָה קְרִבִּים אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה, לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:

לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ: לַתְּבוּעַ עֲלִבּוֹנָם מִיַּד הָאוֹיֵב^ק.

(ס) לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד:

❧ מי הבאר ❧

קה. דברים י"ב י"א.

קו. מלבי"ם.

קז. ויקרא כ"ו י"א.

קח. מלבי"ם.

קט. רש"י.

(סא) וְהָיָה לְבַבְכֶּם שָׁלֵם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת בְּחֻקָּיו
וּלְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו בַּיּוֹם הַזֶּה:

(סב) וְהַמֶּלֶךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, זִבְחִים זִבַּח לִפְנֵי יְהוָה:
(סג) וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זִבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זִבַּח לַיהוָה
בְּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֵלֶּף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף,
וַיַּחֲנוּכוּ אֶת־בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(סד) בַּיּוֹם הַהוּא קִדַּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת־תּוֹךְ הַחֹצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי
בֵּית־יְהוָה בִּי־עֲשָׂה שֵׁם אֶת־הָעֵלָּה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־
חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים, בִּי־מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשָׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה
קָטַן מֵהַכִּיל אֶת־הָעֵלָּה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת חֶלְבֵי
הַשְּׁלָמִים:

באותו היום של חנוכת בית המקדש, קידש שלמה המלך את
רצפת העזרה בקדושת מזבח, בכדי שיוכלו להקריב על רצפת
העזרה, משום שהמזבח קטן מהכיל את רוב הקרבנות שהקריב
שלמה^ק.

מִזְבַּח הַנְּחֻשֶׁת: מִזְבַּח הָאֲבָנִים שֶׁעָשָׂה בַּמָּקוֹם מִזְבַּח הַנְּחֻשֶׁת^{ק"א}.

❧ מי הבאר ❧

אולם רבי יוסי חולק על זה, ואומר רבי יוסי לרבי יהודה: הרי כתוב לעיל (ג' ד') שהקריב שלמה אלף עולות ביום אחד על המזבח שעשה משה, והרי מקום המערכה במזבח של משה הוא אמה על אמה (ואע"פ שהמזבח היה חמש על חמש, אבל יורד מצד אחד של המזבח אמה לקרנות, ועוד אמה למקום הילוך רגלי הכהנים, וכן גם בצד השני, אם כן נשאר רק אמה על אמה למערכה), וכאן מקום המערכה של המזבח הוא עשרים על עשרים אמה (כמבואר במסכת מידות פרק ג' משנה א', ע"ש), א"כ מקום המערכה במזבח הזה גדול משל משה ארבע מאות פעמים, ואפשר להקריב עליו ארבע מאות אלף קרבנות ביום אחד (כי על כל אמה על אמה אפשר להקריב אלף עולות, ואש של מעלה ממחרת לשרוף), וא"כ מה הכוונה כאן שקידש המלך את תוך החצר כי מזבח הנחושת קטן מהכיל. אלא מפרש רבי יוסי שהכוונה בפסוק 'קידש המלך את תוך החצר' היינו שקבע שלמה מזבח של אבנים מחובר ברצפה (המזבח של משה לא היה מחובר ברצפה), משום שמזבח הנחושת של משה רבינו קטן מהכיל את רוב הקרבנות. ושלמה הקריב עשרים ושנים אלף בקר, ומאה ועשרים אלף צאן, ואין מקום עבורם על המזבח של משה שמכיל רק אלף עולות, ולזה עשה מזבח גדול של אבנים במקום מזבח הנחושת, וחיברו ברצפה, והוא מחזיק ארבע מאות אלף עולות. ואז בודאי יחזיק את הקרבנות שמקריב שלמה.

ועתה צריך לבאר מה יענה רבי יהודה על דברי רבי יוסי. אלא רבי יהודה לשיטתו, שהמזבח של משה הוא יותר גדול, וארכו ורחבו עשר על עשר אמה (והביאור לשיטת רבי יהודה באורך ורוחב המזבח הוא, כי במזבח של בית שני ובית שלישי כתוב (יחזקאל מ"ג ט"ו): וְהָאֵרֶץ אֶל מִקְוֵה הַמַּעֲרָכָה בְּמִזְבַּח] שְׁתֵּים עָשָׂר אֶרְבֵּי בִשְׁתֵּים עָשָׂר רֶחֱב, רְבֹעַ אֶל אַרְבַּעַת רָבָעִין. וביאור הפסוק הוא, שמודדים מאמצע מקום המערכה במזבח שתיים עשרה אמה לכל רוח, ויוצא אורך ורוחב מקום המערכה עשרים וארבע על עשרים וארבע אמות [בשונה ממקום המערכה בבית ראשון שהיה רק עשרים על עשרים אמות]. ובמזבח של משה כתוב בתורה (שמות כ"ז א'): הָמִשׁ אֲמֹת אֶרְבֵּי וְהַמִּשׁ אֲמֹת רֶחֱב, רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ. וכאן לומד רבי יהודה שכמו שביחזקאל כשכתוב רבוע הכוונה שמודדין מהאמצע, גם כן במזבח של משה שכתוב 'רבוע' הכוונה שמודדין מהאמצע, וא"כ יצא אורך ורוחב המזבח של משה עשר על עשר אמה. [ואילו רבי יוסי לומד את התיבה 'רבוע' לגזירה שווה אחרת], וא"כ מקום המערכה שש על שש אמות (כי יורד מכל צד אמה לקרנות ואמה למקום הילוך רגלי הכהנים), וא"כ המזבח של שלמה הוא רק י"א פעמים כמו המזבח של משה, וא"כ אינו מכיל אלא אחד עשר אלף עולות ביום, ואילו כאן כתוב שהקריב שלמה עשרים ושנים אלף בקר, ומאה ועשרים אלף צאן. ולזה היה צריך שלמה לקדש את ריצפת העזרה בקדושת מזבח, ולהקטיר על הרצפה.

ולסיכום: לפי רבי יוסי המילים 'כי מזבח הנחושת קטן מהכיל', עולים על המזבח של משה, שהוא קטן מהכיל, ולכן עשה שלמה מזבח אבנים מחובר ברצפה.

ולפי רבי יהודה המילים 'כי מזבח הנחושת קטן מהכיל', עולים על מזבח האבנים שעשה שלמה במקום מזבח הנחושת, אשר הוא קטן מהכיל, ולכן קידש המלך את תוך החצר, שהקטירו על הרצפה ממש (כל זה מהנמרא זבחים דף נ"ט. ורש"י שם. ורש"י ומלבי"ם כאן. וראה הערת המלבי"ם על החשבון בדברי רש"י כאן, ואנו הבאנו את החשבון עפ"י המלבי"ם ורש"י בזבחים).

ק"א. לפי שיטת רבי יהודה, רש"י.

(סח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בַּעַת־הַהִיא אֶת־הַחֹג וְכָל־יִשְׂרָאֵל
עָמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מִלְּבֹא חֶמֶת עַד־נַחַל מִצְרִים לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים, אַרְבָּעָה
עָשָׂר יוֹם:

ויעש שלמה המלך עם כל ישראל את החג של חנוכת בית
המקדש וחג הסוכות^{ק"ב}, לפני ה' אלקינו, שבעת ימים ושבעת
ימים, דהיינו שבעת ימים של חג חנוכת בית המקדש, ומיד
לאחריו שבעת ימים של חג הסוכות^{ק"ג}, וביחד ארבעה עשר יום
רצופים^{ק"ד}. ובכל יום היו מקריבים הרבה קרבנות, ואוכלים
ושותים ושמחים בשמחה הגדולה^{ק"ו}.

ונמצא שאכלו ושתו ביום הכיפורים^{ק"ז}, והיה זה הוראת שעה על
פי נביא^{ק"ח}.

❧ מי הבאר ❧

ויש מפרשים שהיה מזבח האבנים שעשה שלמה מצופה בנחושת, ומשום זה נקרא מזבח
הנחושת (רלב"ג. אברבנאל).

קיב. מצודת דוד. רלב"ג.

קיג. גמרא מועד קטן ט'. רש"י. מצודת דוד. רלב"ג. רד"ק.

קיד. גמרא מועד קטן ט'. מצודת דוד. רד"ק.

קטז. גמרא מועד קטן ט'. וברש"י שם.

קטז. רש"י. רד"ק.

קיו. רלב"ג.

ובגמרא (מועד קטן ט'.) מבואר, שדרשו קל וחומר, שכתוב במשכן שהקריבו הנשיאים קרבנות
יום יום, בכל ימי חנוכת המשכן, עד שכתוב 'ביום עשתי עשר יום', וא"כ הקריבו כל הימים רצוף
גם בשבת. ודרשו ק"ו לחנוכת בית המקדש, שבמשכן אין קדושתו לעולם, וקרבתו יחיד (של
הנשיאים שכל אחד הוא יחיד), ודוחה שבת שהוא איסור סקילה (היותר חמור מאיסור ברת. רש"י

ועשו את חנוכת בית המקדש כל ישראל, מלבוא חמת מהמקום שבאים משם לחמת קי^ח, שהוא הקצה הצפוני של ארץ ישראל, עד נחל מצרים שהוא הקצה הדרומי קי^ט.

(טו) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת־הָעֵם, וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ, וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ:

ביום השמיני, שהוא שמיני עצרת, פטרם מלהיות עמו יחד, כי כל הימים שבעה ושבעה היו חוגגים יחד לכבוד חנוכת בית המקדש. ומזה הבינו ששמיני עצרת רגל בפני עצמו קי^ט.

אמנם לא יכלו ללכת לבתיהם מיד במוצאי שמיני עצרת, כי שמיני עצרת טעון לינה, ולכן למחרת ביום כ"ג לחודש תשרי, שהוא אסרו חג, נתן להם שלמה המלך רשות ללכת לבתיהם.

❧ מי הבאר ❧

בגמ'^א, וכאן בבית המקדש, קדושתו לעולם, וקרבן ציבור (כי הקרבנות שהקריבו בחנוכת בית המקדש זה קרבן ציבור. רש"י), ויום הכיפורים שענשו כרת, לא כל שכן. והיו דואנים שמא נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה, כי במשכן היה צורך גבוה של הקרבנות, וכאן צורך הדיוט של אכילה ושתיה. יצאה בת קול ואמרה להם, כולכם מזומנין לחיי העולם הבא.

ושואלת הגמרא, שהבא נמי, היו יכולים לא לאכול. אלא שאין שמחה (שמחת הגוף. רש"י) אלא באכילה ושתיה.

יתכן שלפי הרלב"ג, דרשו את הק"ו הזה ע"פ נביא.

קית. מצודת דוד.

קיט. רש"י. מצודת דוד.

קכ. מלבי"ם.

וזה מה שכתוב בדברי הימים^{קכא} וְכִיּוֹם עֲשִׂירִים וּשְׁלֹשָׁה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי (שהוא אסרו חג) שֶׁלַח אֶת הָעָם לְאַהֲלֵיהֶם, כִּי רַק אִזְּנָתָם לָהֶם רְשׁוּת לֵלֶכֶת לְבֵתֵיהֶם^{קכב}.

שְׁמֵחִים: שְׁנַחֲנוּ מִזֵּיו הַשְּׁכִינָה^{קכג}.

וְטוֹבֵי לֵב: שְׁנוּלַד אַחֲ"כ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בֶּן זָכָר^{קכד}.

עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְדָוִד עַבְדּוֹ: שְׁמַחַל ה' לְדָוִד עַל עֲוֹנוֹתָיו^{קכה}. וְשָׁקִיִּים לוֹ הַבְּטַחְתּוֹ, אֲשֶׁר בָּנוּ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ בְּנֵה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ^{קכז}.

וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: שְׁנַמְחַל לָהֶם עַל שֶׁאָכְלוּ בַיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, וַיֵּצֵא אֶת קוֹל וְאָמְרָה: כּוֹלְכֶם מִזִּמְנֵימֵינוּ לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבֹּא^{קכז}. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁשֶׁרְתָה שְׁכִינָה בְּבֵית הַבְּנוּי^{קכח}.

❧ מי הבאר ❧

קכא. ב' ז' י'.

קכב. מלבי"ם.

קכג. גמרא מועד קטן ט'.

קכד. גמרא מועד קטן ט'.

קכה. רש"י כאן. גמרא מועד קטן ט'. וזה לשון הגמ': אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש דבקו שערים זה לזה, אמר שלמה עשרים וארבע רגלים (כתובים בפרשה, בין רגל ותחתנה ותפלה ובקשה. רש"י) ולא נענה, פתח ואמר (תהילים כ"ד ז', מ') שאו שערים ראשיכם וגו' ולא נענה, כיון שאמר (דברי הימים ב' ו' מ"ב) ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה, באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו הכל שמחל לו הקב"ה על אותו עון.

קכו. מצודת דוד.

קכז. גמרא מועד קטן ט'. רש"י כאן.

ובענין מזומנים לחיי העולם הבא, ראה בשער מאמרי רז"ל (מסכת סנהדרין) וז"ל: דע כי אחר פטירת נשמת הצדיק מן העולם הזה אם אינו בר עונשין כי הוא צדיק גמור, הנה יש בהם שלש כתות, כת אחת היא שבאותה שעה עצמה שנפטרים מן העולם וגם אחר פטירתם תמיד הם עולים בסוד מ"ן עילאין בסוד אימא עילאה בינה הנקראת עולם הבא כנודע, ושם מעורר הזווג העליון ההוא, ומזדווג או"א, וכת זו נקראת בני העולם הבא, פירוש כי כמו הו"א הנקרא בן

מי הבאר

אימא עילאה הוא לבדו עולה בסוד מ"ן עד או"א ומזווגם, כן הצדיק הזה נקרא בן עולם הבא שהיא אימא עילאה, והוא לבדו גורם הזווג העליון ההוא.

כת שנית הגרועה מכת ראשונה, והוא כי יש צדיק שאינו כדאי הוא לבדו לעלות ולעורר זווג או"א אבל צריך שיצטרך ויתחבר עם נשמת צדיק אחד עליון ממנו, ובאמצעותו יעורר הזווג ההוא העליון, ועל כיוצא באלו אמרו רז"ל כל ישראל יש להם חלק לעה"ב, כי כל ישראל הכשרים אעפ"י שאינם מן הצדיקים גמורים יש להם חלק מעט בהצטרפם עם שאר הנשמות לעלות עד זווג העה"ב העליון, אבל אינם הם לבדם בני העה"ב כבן בית העולה לבית אביו יחידי בלי שום שתוף אחר עמו שיעלהו אצלו.

כת שלישיית גדולה משני כתות הנזכרות, ועל אלו נאמר מזומן לחיי העה"ב, והענין הוא כי זה מדבר לעוה"ב עיקרי שאינו אחר פטירת האדם אלא מדבר לעתיד לבא שאז כתיב והיה אור הלבנה כאור החמה כו' (ישעיה ל' כ"ו), והענין הוא כי אז יחזרו או"א פעם אחרת לעלות בסוד העבור בתוך אריך אנפין, כמו שהיה בעת בריאת העולם, ונודע כי כל חזרת העבור הוא לחדש מוחין שלהם, ועל ידי כן יהיה בהם כח להגדיל אור הלבנה כאור החמה שהם זו"ן, והנה המוחין ההם נקראים חיי העוה"ב, כי הם החיות שלהם כנודע כי המוחין נקראים חיי המלך בסוד מה שאמרו רז"ל (מנחות מ"ד). המניח תפלין מאריך ימים שנאמר (ישעיה ל"ח ט"ז) ה' עליהם יחיו, כי הם החיים הנמשכים אל העוה"ב שהיא אימא, ולכן מי שיהיה אז כדאי והגון לעלות בסוד מ"ן למעלה בא"א לעורר הזווג העליון שבא"א לצורך עבור המוחין של או"א, עליו נאמר שהוא מזומן לחיי עוה"ב, ובזה תבין ענין שמואל הנביא ע"ה שאמר למה הרגזתני לעלות אותי שנתיירא מיום הדין הגדול לעת"ל שאע"פ שכבר ידע שהוא מבני העה"ב כנזכר, עדיין היה מסופק אם היה כדאי להיות מן המזומנים לעה"ב.

עוד יש כת רביעית והם אותם המפורשים במשנה זו, ואלו שאין להם חלק לעוה"ב, שלשה מלכים וארבעה הדיוטות כו' (סנהדרין פרק י' משנה ב'), כי אלו אע"פ שיסבלו עונשם אינם אפי' מהכת השנית היותר גרועה שהיא אשר יש להם חלק לעה"ב אחר פטירתם בסיוע נשמות אחרים, כי אלו אינם עולים כלל לעוה"ב לעורר מ"ן בזווג או"א, אמנם נשארים למטה בסוד מ"ן שבמלכות נוקבא דז"א, ולא יותר. עכ"ל.

ויתכן לומר, דהרי ונשלמה פרים שפתינו (הושע י"ד ג'), וע"י שאנו עוסקים בלימוד בנין הבית וחנכותו, ג"כ אנו מזומנים לחיי העולם הבא.

קבת. מצודת דוד.

(א) וַיְהִי כְּבָלֹת שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת-בֵּית-יְהוָה
וְאֶת-בֵּית הַמֶּלֶךְ, וְאֵת כָּל-חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ
לַעֲשׂוֹת:

ויהי כאשר סיים שלמה המלך לבנות את בית המקדש, ואת
ביתו, וכן שאר בנינים שהיה לו חשק ורצון לבנות, וכמו שכתוב
בקהלת^א: הַגִּדְלֹתִי מַעֲשֵׂי בְנִיתִי לִי בְּתִים^ב.

(ב) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-שְׁלֹמֹה שְׁנִית, כַּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו
בְּגִבְעוֹן:

וירא ה' אל שלמה שנית, כנבואה גמורה, באותו האופן שהיה
לו נבואה גמורה בגבעון^ג.

❧ מי הבאר ❧

א. קהלת פרק ב' פסוק ד'.

ב. מלבי"ם.

ג. עפ"י מלבי"ם ומצודת דוד.

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי אֶת־הַפִּלְתָּךְ
וְאֶת־תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לִפְנֵי הַקֹּדֶשְׁתִּי
אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשׁוֹם־שְׁמִי שָׁם עַד־עוֹלָם,
וְחָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל־הַיָּמִים׃

לְשׁוֹם שְׁמִי: לחול בה שמי, שיהיה בית ה'.

❧ מי הבאר ❧

ד. וראה בנביא בפנים את המשך הנבואה.

ה. מצודת דוד.

ספר

באר החיים

דברי הימים

למען לא יחסר המזג, הובאו בכאן הפסוקים
בדברי הימים של בנין הבית, עם ביאור קצר
לדברים שלא נתפרשו עדיין לעיל במלכים.

דברי הימים ב' פרק ג'

(א) וַיֵּחַל שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת בֵּית יְהוָה בִּירוּשָׁלַם בְּהַר הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר נִרְאָה לְדָוִד אָבִיהוּ, אֲשֶׁר הָכִין בַּמָּקוֹם דָּוִד בִּגְרָן אֲרָנָן הַיְּבוּסִי:

ויתחיל שלמה לבנות את בית ה', בירושלים, בהר המזריה (במקום אשר שם התפלל אברהם אבינו, ושם הקריב אברהם אבינו קרבנות, ושם הקריבו קרבנות לה' בכל הדורות, ושם היה עקידת יצחק, ושם התפלל יעקב אבינו¹), אשר שם נראה הקב"ה לדוד כאשר בנה שם מזבח. ואת זה המקום קנה דוד מאת ארנן היבוסי (שהיה שם הגורן שלו). ושם הכין דוד את היסודות לבית המקדש, וכרה שיתין², ועשה הכנות בעמקי האדמה³.

מי הבאר

א. ויהי רצון שנזכר גם אנו בקרוב מאוד לבנות את בית ה' עם משיח צדקנו. וכהנפסק ברמב"ם שזה מצוות עשה לבנות את בית המקדש שנאמר ועשו לי מקדש (הלכות בית הבחירה פרק א' הלכה א'). ונבנה את בית המקדש ע"י משיח צדקנו כנפסק ברמב"ם (הלכות מלכים פרק י"א הלכה א'). וברש"י כתוב שבית המקדש השלישי בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים (סוכה מא.). והישוב על זה הוא שזה יהיה כמו נשמה בגוף. וברמח"ל (בתחילת ספרו משכני עליון) מבאר שבית המקדש שלמעלה יתפשט ויורד לתוך בית המקדש שנבנה למטה. (ולא ח"ו כמו אלו המהרסים ומחריבים, העולים בעזות מצח בהר הבית בזמן הזה, ומכניסים עצמם בכרת, כנפסק ברמב"ם [הלכות בית הבחירה פרק ו' הלכה י"ד, ובהלכות ביאת המקדש פרק ג' הלכה י"ב]).

ב. תרגום רב יוסף (התרגום על דברי הימים מיוחס לרב יוסף. והחיד"א מביא שהתרגום הזה קדום יותר והוא מימי התנאים. ראה בספר חומת אנך [דברי הימים] להחיד"א וז"ל: דע כי בא לידי תרגום על דברי הימים בדפוס ושם אומר שהוא לרב יוסף, ונ"ל שאינו אמת שלא תרגמו רב יוסף, רק דהיינו כמ"ש בש"ס כדתרגם רב יוסף, ופירשו הראשונים לפי שהיה בקי בתרגום שהיה סני נהור אבל מתורגם מימי התנאים עד"ש שר"ג ראה תרגום איוב ואכמ"ל. עכ"ל).

ג. שיתין, זה החלל שתחת המזבח, ויורד עד התהום, אשר לשם יורדים הנסכים (סוכה מט. וברש"י שם).

ונקרא זה המקום על שמו, על פי מה שאמר דוד, עד אמצא מקום לה', וכשמצא המקום נקרא על שמו, 'המקום שמצא דוד בגורן ארנן'.

(ב) וַיַּחַל לְבָנוֹת בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, בַּשְּׁנִי, בַּשָּׁנָה אַרְבַּע לְמַלְכוּתוֹ:

מִי הַבָּאָר

ד. רש"י.

ה. תהילים קל"ב. וראה את לשונו של דוד המלך עליו השלום, המדבר מגודל טרחתו למצוא את המקום לבית המקדש: שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זְכוֹר ה' לְדָוִד אֵת כָּל עֲצוֹתָיו: (רש"י: עניו נפשו אשר טרח ועמל למצוא לך מקום). אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַח' נָדָר לְאַבִּיר יַעֲקֹב: (מצודת דוד: לחזקו ותקפו של יעקב והוא המקום ב"ה ותלה ביעקב לפי שהוא היה תחילה להנודרים). אִם אֲבֵא בְּאֶחָל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֶה עַל עֵרֶשׁ יִצְחָק: (מצודת דוד: אם אבוא. הוא ענין שבועה וגם ולא אמר וגו'. באוהל ביתי. באוהל המוכן לבית שבת הראוי למלך. ערש יצועי. מטה המוצעת כפי הראוי לי). אִם אֶתֵּן שָׁנָה לְעֵינַי לְעַפְעָפִי תַנּוּמָה: (מצודת דוד: אם אתן שנת. ר"ל להיות ישן להתענג יותר מההכרח להחיות את הנפש וגם זה הוא ענין שבועה וגו'. לעפעפי. כפל הדבר במ"ש). עַד אֶמְצָא מְקוֹם לַח' מְשַׁכְּנֹת לְאַבִּיר יַעֲקֹב: (רש"י: עד שיודע היכן יהיה מקום מקדש).

וכאן מצא את המקום לבית המקדש: הִנֵּה שְׁמַעְנָהּ בְּאַפְרָתָה מְצֹאנָהּ בְּשָׂדֵי יַעֲר: (רש"י: שמעונה. הבשורה. באפרתה. במקום החשוב והמעולה, וכו'. מצאנוה בשדי יער. בנבול בנימין שנמשל לחית היער שנאמר בנימין זאב ימרף [בראשית מ"ט]).

נְבֹאָה לְמְשַׁכְּנֹתָיו נִשְׁתַּחֲוֶה לְהָדָם רְגֵלָיו: (מצודת דוד: נבואה. עתה הואיל וידענו המקום נבואה למשכנותיו. להדום רגליו. בית המקדש קרוי הדום רגלי ה' ואחז דרך משל כאילו מושבו בשמים ממעל ורגליו יורדים לנוח בבית המקדש).

קוּמָה ה' לְמִנוּחַתְךָ אֶתָּה וְאַרְוֶן עֵינֶךָ: (מצודת דוד: קומה ה'. לכן קומה והשרה שכנתך אל מקום המנוחה כי עד הנה היה מתהלך מאוהל אל אוהל וממשכן וגו' אבל המקום ההוא תהיה מקום מנוחה וקבוע עד עולם. אתה וארון עוֹזֵךְ. שכנתך תשרה בה עם הארון אשר הראת לכל את עוֹזֵךְ וכו' ורועך בפלשתים בעת לקחו אותו בשבי כמו שכתוב בשמואל א').

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנוכה גם אנו בקרוב מאוד לבנין בית המקדש השלישי, עם משיח צדקנו. במהרה בימינו בקרוב מאוד מאוד.

ו. מלבי"ם. וראה ברש"י.

התחיל לבנות בחודש השני הוא חודש אייר. בחודש השני לשנה הרביעית למלכותו^ז.

(ג) וַיֵּאֱלֹהֶם הַיּוֹסֵד שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת בֵּית הָאֱלֹהִים, הָאֶרֶץ
אֲמוֹת בַּמִּידָה הָרִאשׁוֹנָה, אֲמוֹת שְׁשִׁים, וְרֹחַב אֲמוֹת
עֶשְׂרִים:

וַאֲלֹהֶם הַיּוֹסֵד: ואלה מספרי האורך והרוחב אשר הניח היסוד
לבנות^ח.

בַּמִּידָה הָרִאשׁוֹנָה: היינו באמה בת שישה טפחים, כמו שחישבו
את אמות הבנין בימי משה^ט.

(ד) וְהָאוֹלָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֶרֶץ עַל פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת
אֲמוֹת עֶשְׂרִים, וְהַגֹּבֹה מֵאָה וְעֶשְׂרִים, וַיִּצְפְּהוּ מִפְּנִימָה
זָהָב טָהוֹר:

האולם אשר ארכו, על פני רוחב הבית.
כי המידה היותר ארוכה נקראת אורך, והיותר קצרה נקראת
רוחב^י.

❧ מי הבאר ❧

ז. מלבי"ם.

ח. מצודת דוד.

ט. מלבי"ם. ומביא שם עוד פירוש, שדוד המלך מדד את האמות בעת שחפר את היסודות,
ומשמיענו הכתוב ששלמה המלך לא שינה מהמדה הראשונה שמדד אביו.

והאורך של האולם הוא עשרים אמה, וזה על פני הרוחב של ההיכל, שרוחב ההיכל עשרים אמה^א.

והגובה מאה ועשרים: גובה ההיכל מבחוץ הוא מאה ועשרים אמה. והחשבון הוא: ההיכל עצמו מבפנים גבהו שלשים אמה, ועוד שני עליות מעליו^ב. ובאולם לא היו עליות, אלא היה כל גבהו מאה ועשרים אמה, לבד בלי עליות, ולכן יחס את הגובה אל האולם^ג. וההיכל ג"כ היה גבוה מאה ועשרים אמה, אך זה יחד עם העליות^ד.

מי הבאר

י. רש"י (-הפירוש על דברי הימים המיוחס לרש"י. והחיד"א בספרו שם הגדולים ובספרו שער יוסף ובספרו חומת אנך בתחילת דברי הימים כתב שאינו מרש"י, ובספר שער יוסף נראה שדעתו נוטה שהפירוש הוא מתלמידי רב סעדיה, אשר התוס' (יומא ט.) מזכירים [וזה לשון התוס': ושוב מצאתי כן בפי דברי הימים שפירשו תלמידי רב סעדיה וצ"ל. עכ"ל], ובספר חומת אנך כתב שאין ראיה מוכחת שהפירוש המודפס שבידינו הוא אותו הפירוש שהתוס' מזכירים. ובספר תשובה מאהבה [לר' אלעזר פלעקלעס תלמיד הנודע ביהודה] סי' א' אות ל"ב, כתב וזה לשונו: מתלמידי רב סעדיה גאון הנקרא לענ"ד בשם רש"י על דברי הימים. וכן היעב"ץ בספרו לחם שמים (יומא) כתב דאינו מרש"י, וכותב דהפירוש הוא מאחד מתלמידי תלמידיו של רש"י).

יא. ועיין עוד במלכים שנתפרש זה שם.

יב. רש"י.

יג. מלבי"ם.

יד. רש"י. מלבי"ם.

(ה) וְאֵת הַבַּיִת הַגָּדוֹל חָפָה עֵץ בְּרוֹשִׁים וַיַּחֲפֶהוּ זָהָב טוֹב, וַיַּעַל עָלָיו תַּמְרִים וְשִׁרְשְׁרוֹת:

בתחילה חיפה את הבית מבפנים בעצי ברושים, ועליו חיפה זהב^ט. ועשה כך, משום שרצה לצפות בזהב, ואי אפשר לצפות זהב על אבנים, לכן חיפה מתחילה את הבית מבפנים בעץ, ועל זה הציפוי מעץ, חיפה זהב^ט.

ענין השרשרות: צייר ציורים הרבה, וכשראה שיש מקום ריק בין ציור לציור, צייר שם שרשרת^י.

(ו) וַיִּצַּף אֶת הַבַּיִת אֲבָן יָקָרָה לְתַפְאֶרֶת, וַיַּזְהֶב זָהָב פְּרוֹיִם:

בעשרים אמה התחתונות של קודש הקדשים, היה ציפוי עץ, ועליו ציפוי זהב. ואילו בעשר אמה העליונים של קודש הקדשים לא היה ציפוי עץ וזהב, רק היה מצופה באבן יקרה לתפארת^י.

❧ מי הבאר ❧

וראה חלק מלשון המלבי"ם כאן: כבר בארתי בכל הספר (דברי הימים) שעזרא לא בא להעתיק כל הדברים הנאמרים בספרי קודש הקודמים, שהם היו ידועים בימיו והיו ביד כל אדם, רק בא לפרש דברים הסתומים שם, או להוסיף דברים שלא נזכרו שם והוא מצאם בספרים אחרים, וכן בספור בנין הבית, לא כתב רק דברים שנתחדשו לו, וע"כ דלג כל הנאמר במלכים שם מן פסוק ד' עד פסוק ט"ז מבנין הבית והיציעים ומן המראה שראה, כי לא היה לו בזה דברים חדשים. עכ"ל.

טז. רש"י.

טז. רש"י במלכים (א' ו' ט"ו).

יז. רש"י הפי' הראשון. ולהפי' השני, שם במקום הריק בין ציור לציור, שרשרת ממש.

יח. מלבי"ם.

פְּרָנִים, הוא שם מקום, וחז"ל אמרו^ט שדומה לדם הפרים, מרוב שבחו ואדמימותו^ז.

(ז) וַיִּחַף אֶת הַבֵּית הַקֳּדוֹת הַפְּנִימִים וְקִירוֹתָיו וְדִלְתוֹתָיו וְהָב, וּפָתַח פְּרוּבִים עַל הַקִּירוֹת:

וַיִּחַף, כמו ויצף^{כא}, מלשון ציפוי^{כב}.
הקורות, אלו קורות התקרה^{כג}. הסיפים, אלו מזוזות הדלתות^{כד}.
קירותיו, אלו הכתלים^{כה}.
וּפָתַח, היינו צייר בחקיקה^{כו}.

❧ מי הבאר ❧

יט. יומא מה.

כ. רש"י. מצודת דוד.

כא. רש"י.

כב. מצודת ציון.

כג. מצודת דוד.

כד. מצודת דוד.

כה. מצודת דוד.

כו. כן משמע במצודת דוד. וכן בתרגום אונקלוס ובתרגום יונתן (שמות כ"ח ט') על התיבה וּפָתַחָהּ, מתרגמים, וַתִּגְלֹף.

ולעיל בפסוק ה' מבאר המלבי"ם ביאור נפלא ביישוב הפסוקים, וז"ל: ולמדנו עזרא, ויעל עליו תמורים ושרשרות, היינו על הרצפה של ההיכל, וגם בזה למדנו חדשות, כי במלכים שם (פסוק י"ח) אמר וארו אל הבית פנימה מקלעת פקעים ופטורי ציצים, ושם (פ' כ"ט) ואת כל קירות הבית מסב קלע פתוחי מקלעות כרובים ותמורות ופטורי ציצים מלפנים ולחיצון, שמלבד שפסוק י"ח כפול עם פסוק כ"ט, יש סתירה, שבפסוק י"ח לא הזכיר שהיו שם כרובים, ופירש עזרא שבפסוק י"ח מדבר מן ציפוי הרצפה והיו שם רק מקלעת פקעים ופטורי ציצים שהוא תמורים ושרשרות הנזכר שם, ולא היו כרובים רק על הקירות שמהו מדבר בפסוק כ"ט. עכ"ל.

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת בֵּית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, אֲרָכּוֹ עַל פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת אַמּוֹת עֶשְׂרִים, וְרֹחְבּוֹ אַמּוֹת עֶשְׂרִים, וַיַּחֲפֹהוּ זָהָב טוֹב לְכַפָּרִים שֵׁשׁ מֵאוֹת:

היה לו לומר ויעש את בית קדש הקדשים עשרים על עשרים, אלא, לפי שאמר למעלה כך ואולם על פני רחב הבית אמות עשרים וגו', אמר כאן כמו כן^{כז}.

למעלה^{כח} דיבר מחיפוי הקירות, ופה מדבר מחיפוי הרצפה, שלא היה מחופה בעץ, ומפני שאי אפשר לצפות זהב על אבן, היה צריך להניח על הרצפה טסים עבים של זהב שיעמוד בפני עצמו, וכך ריצף את כל רצפת קודש הקדשים^{כט}.

לְכַפָּרִים שֵׁשׁ מֵאוֹת, היינו, החיפוי עלה לכיכרים שש מאות^ל. כי היה צריך לעשות את החיפוי עב, והיה צריך בשביל חיפוי אמה על אמה של הרצפה, כיכר וחצי זהב^{לא}.

❧ מי הבאר ❧

כו. רש"י.

כח. פסוק ו'.

כט. מלבי"ם. ועיין ההמשך בפסוק הבא.

ל. רש"י. מצודת דוד.

לא. מלבי"ם.

ולכאוי' יוקשה, דהרי אסור לעשות חורים באבנים, וא"כ האיך הכנים את המסמרות. וי"ל שהניח רווח בין אבני הרצפה לכותל, ובריווח שנשאר עד הכותל, שם תחב את המסמרות. או גם שהניח רווחים כאלה גם בין אבני הרצפה, ושם תחב את המסמרות.

(ט) וּמִשְׁקַל לְמִסְמְרוֹת לְשִׁקְלִים חֲמִשִּׁים זָהָב, וְהָעֲלִיּוֹת
חִפָּה זָהָב:

וחיבר את החיפוי הזה של הזהב, אל רצפת קודש הקדשים, ע"י
מסמרות. וכל מסמר משקלו חמישים שקלים זהב^{לב}.
וכן חיפה את העליות בזהב.

(י) וַיַּעַשׂ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים כְּרוּבִים שְׁנַיִם מַעֲשֵׂה
צַעֲצָעִים וַיַּצֵּפוּ אֹתָם זָהָב:

שלמה המלך הוסיף בבית קודש הקדשים שני כרובים^{לג}, והם
מעשה צעצועים. דהיינו צעצועים מלשון צאצאים, כי הכרובים
הם כמו צורת תינוקות עם כנפיים^{לד}.

(יא) וּכְנָפֵי הַכְּרוּבִים אַרְבָּע אַמּוֹת עֶשְׂרִים, כָּנָף הָאֶחָד
לְאַמּוֹת חֲמִשׁ מִגַּעַת לְקִיר הַבַּיִת, וְהַכָּנָף הָאַחֶרֶת
אַמּוֹת חֲמִשׁ מִגַּעַת לְכָנָף הַכְּרוּב הָאַחֵר:

מי הבאר

לב. מלבי"ם.

לג. העומדים על הקרקע והארון ביניהם.

לד. רש"י.

ויונתן תרגם, עובד שושנין. וברד"ק (כאן) דעשאן מעשה כרכוב.

והמלבי"ם פי', שהיו נראים כפורחים, כי הכנפיים היו עשויות ככנפי העוף העשויים להתפשט
ולהתקמץ [וישרו צעה שפי' מענין תנועה פנימית כמ"ש ישעיה נ"א על מחר צועה להפתח,
שהוא קרוב עם זועה וסועה עי"ש, וכפל פ' ועי"ן הפעל כמו שעשועים תעתועים].

(יב) וְכִנָּף הַכְּרוּב הָאֶחָד אֲמֹת חָמֵשׁ מִגֵּיעַ לְקִיר הַבַּיִת, וְהַכִּנָּף הָאֲחֵרָת אֲמֹת חָמֵשׁ דִּבְקָה לְכִנָּף הַכְּרוּב הָאֲחֵר:

אורך כנפי הכרובים יחד הם עשרים אמות. והחשבון הוא כך: לכל כרוב יש שני כנפיים, וכל כנף ארכו חמש אמות, וביחד שני הכרובים, יוצא עשרים אמה.

כנפי הכרובים פרושים לשני הצדדים. כנף אחד של הכרוב הראשון נוגע בקיר, והכנף השני שלו נוגע בכנף של הכרוב השני. וכן הכרוב השני, כנף אחד נוגע בקיר הבית, והכנף השני נוגע בכנף של הכרוב הראשון^{לה}.

בוה"ל:

❧ מי הבאר ❧

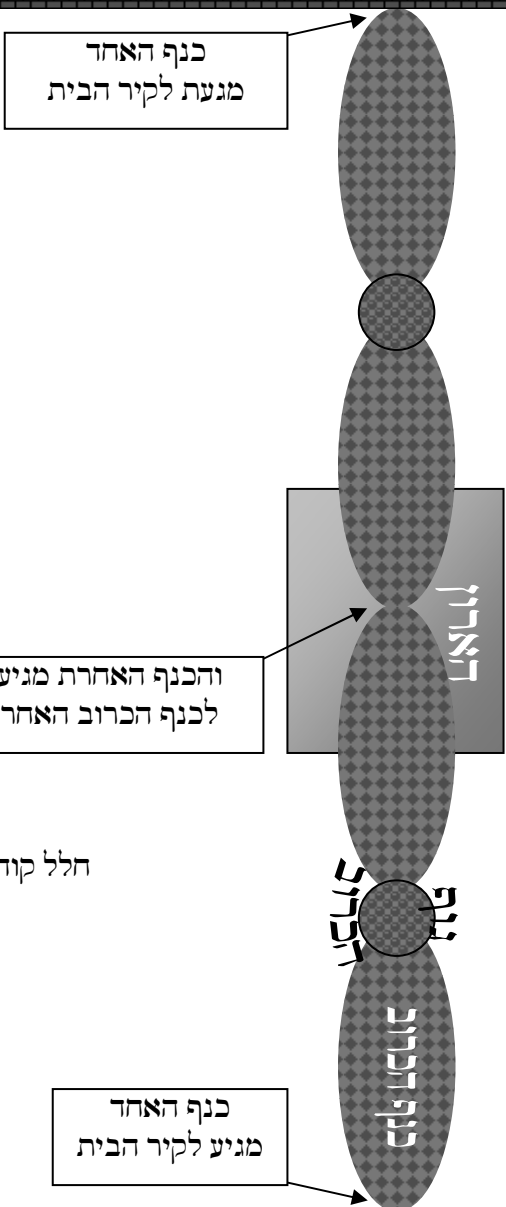
לה. מאחר שאורך כל כנף חמש אמה, יוצא כל אורך הכנפיים עשרים אמה, וא"כ הם ממלאים את כל חלל קודש הקדשים. וא"כ נשאלת השאלה היכן עומדים גוף הכרובים שעביים אמה אחת. ועונה הגמ' שגופם אינו מן המידה ועומדים בנס (רש"י כאן. בבא בתרא צט.). ורואים מזה את גודל קדושת ומעלת הכרובים שאף בהם נעשה נס כמו בארון שהארון אינו מן המדה.

ולעיל במלכים הארכנו בסודם הגדול של הכרובים.

לו. בעמוד הבא.

תרשים כנפי הכרוכים שיעשה שלמה – מבט מלמעלה

כותרל קודש הקדשים

חלל קודש הקדשים

(יג) **כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים הָאֵלֶּה פְּרָשִׁים אֲמוֹת עֶשְׂרִים, וְהֵם עֹמְדִים עַל רִגְלֵיהֶם וּפְנֵיהֶם לְבֵית:**

כשהכרובים האלה פורשים את כנפיהם, יוצא כל אורך הכנפים עשרים אמה.

והכרובים עומדים על רגליהם, ופניהם לבית.

והגמרא^ל מקשה שבמקום אחר כתוב ופניהם איש אל אחיו. ומתרצת הגמ'^ל, שהכרובים עומדים ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו^{לח} (וזה יוצא גם פניהם איש אל אחיו, וגם פניהם אל הבית).

(יד) **וַיַּעַשׂ אֶת הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְכֶרְמִיל וְבוֹיָן, וַיַּעַל עָלָיו כְּרוּבִים:**

עשה את הפרוכת בפתח קודש הקדשים^{לט}, מתכלת וארגמן ותולעת שני^מ ופשתן^{מא}, ורקם^{מב} עליו כרובים.

❧ מי הבאר ❧

לו. בבא בתרא צט.

לח. בבא בתרא צט. וברש"י שם.

ולעיל במלכים ציירנו ציור לזה, עם חשבון אורך הכנפיים, עי"ש.

לט. מלבי"ם.

מ. כרמיל זה תולעת שני (רש"י, ומצודת ציון, ורלב"ג, בדברי הימים ב' פרק ב' פסוק ו). וזה לשון רש"י הק': וכרמיל. זו תולעת שני תדע שהרי לא נזכר כאן תולעת שני. עד כאן לשונו הק'.

מא. בוי"ן זה פשתן (מצודת ציון דברי הימים א' ג' כ"א).

מב. מצודת דוד.

לפני קודש הקדשים היה כותל הנקרא אמה טרקסין^{מג}, ובו היו דלתות, והיו הדלתות פתוחים תמיד, ובפתח הפתוח^{מד} עשו את הפרוכת להבדיל בין הקודש ובין קודש הקדשים^{מה}.

(טו) וַיַּעַשׂ לְפָנֵי הַבַּיִת עֲמוּדִים שְׁנַיִם, אַמּוֹת שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשׁ אַרְבֵּי, וְהִצָּפֶת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁוֹ אַמּוֹת חֲמִשָּׁה:

עשה לפני הבית, דהיינו לפני ההיכל בחלל האולם^{מו}, שני עמודים אשר אורך שניהם יחד הוא שלשים וחמש אמה^{מי}. ויצקם יחד מחוכרים, ואח"כ חילקם לשנים, ודפק בקורנם בראשם, ונתארך כל אחד בחצי אמה נוספת, עד שנעשה אורך כל עמוד שמונה עשרה אמה^{מז}.

וְהִצָּפֶת שֶׁעַל רֹאשׁ הָעֲמֹד, שֶׁהוּא נִקְרָא בַּמַּלְכִּים כּוֹתֶרֶת^{מט}, גָּבְהוּ חֲמֵשׁ אַמּוֹת.

ונקרא צֶפֶת, מלשון צניף, או משום שעומד כצופה מלמעלה^נ.

מי הבאר

מג. זה בבית ראשון. ובבית שני היה שם רק שני פרוכות בלי כותל (מסכת מדות ד' ז' ברע"ב).

מד. ויש בזה רמז גדול, שדלתות קודש הקדשים תמיד פתוחות.

מה. ועיין מזה ברלב"ג במלכים א' (ח' ח').

מו. מצודת דוד.

מז. מצודת דוד. רש"י.

מח. רש"י כאן. ועיין בביאורינו במלכים.

מט. מצודת דוד.

נ. מלבי"ם. ובמצודת דוד ביאר שהכותרת נקרא צפת, לפי שהוא ציפוי וכיסוי לעמוד מלמעלה.

הצפת^{נא} מחולק לשני חלקים הנקראים גולות, גובה הגולה העליונה שלש אמה, וגובה הגולה התחתונה שני אמה^{נב}.
כזה^{נג}:

❧ מי הבאר ❧

נא. כאן נקרא צפת, ובמלכים נקרא כותרת.

נב. מלבי"ם, מצודת דוד, במלכים א' פרק ז' פסוק ט"ז.

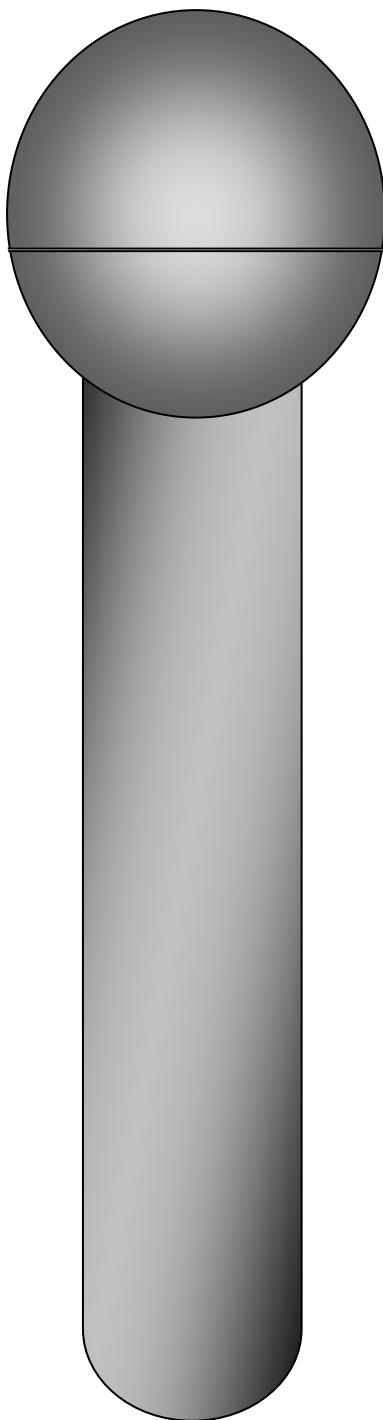
נג. הציור בעמוד הבא.

הבאנו את הציור פעמיים, פעם אחת עם הכיתוב להסבר, ופעם אחת ללא.

מה שרואים בציור שהעמוד תחוב בכותרת שתי אמות, זה לשיטת רש"י במלכים.

אבל במצודת דוד (במלכים להלן) כתוב שתחוב רק חצי אמה, ובמלבי"ם לא מצאתי כמה תחוב, ומשמע קצת שלהמלבי"ם אינו תחוב.

ויש להעיר שאנו פירשנו לפי המצודת דוד שביאר דזה כמו במלכים, אולם ברש"י כאן נתפרש באופן אחר מהמצודות דוד.

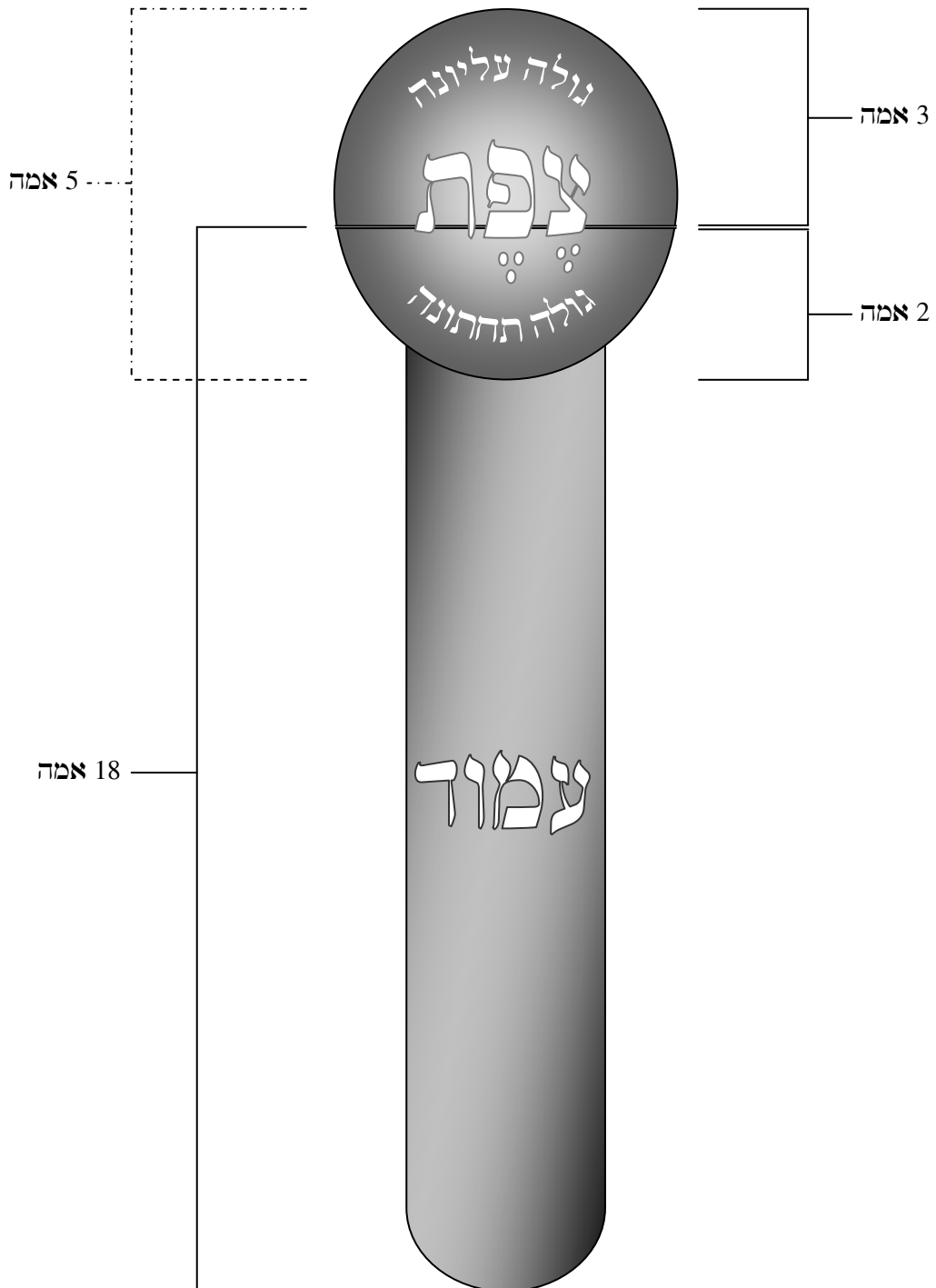

רנא

החיים

דברי הימים ב פרק ג

באר

(טז) וַיַּעַשׂ שְׂרָשָׁרוֹת בְּדִבְרֵי וַיִּתֵּן עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים

וַיַּעַשׂ רִמּוֹנִים מֵאֶה וַיִּתֵּן בְּשְׂרָשָׁרוֹת:

הגולה התחתונה שהיא הפנימית, נקראת בשם דביר, כפי שנקרא קודש הקדשים שהוא הפנימי בשם דביר^{נד}. ועל זה אמר הכתוב שעשה על הגולה התחתונה שרשרות.

ובמלכים נתבאר שעשה שבעה שרשרות לכל עמוד.

ועשה רימונים, ונתן מאה רימונים בכל שרשרת, משני השרשרות התחתונות^{נה}.

יוצא, שיש מאתיים רימונים בכל עמוד, שהם ארבע מאות רימונים לשני העמודים יחד.

ונציג בכאן ציור לבאר את כותרת העמוד, ויתר פרטיו נתבארו כבר במלכים, קחנו משם^{נו}.

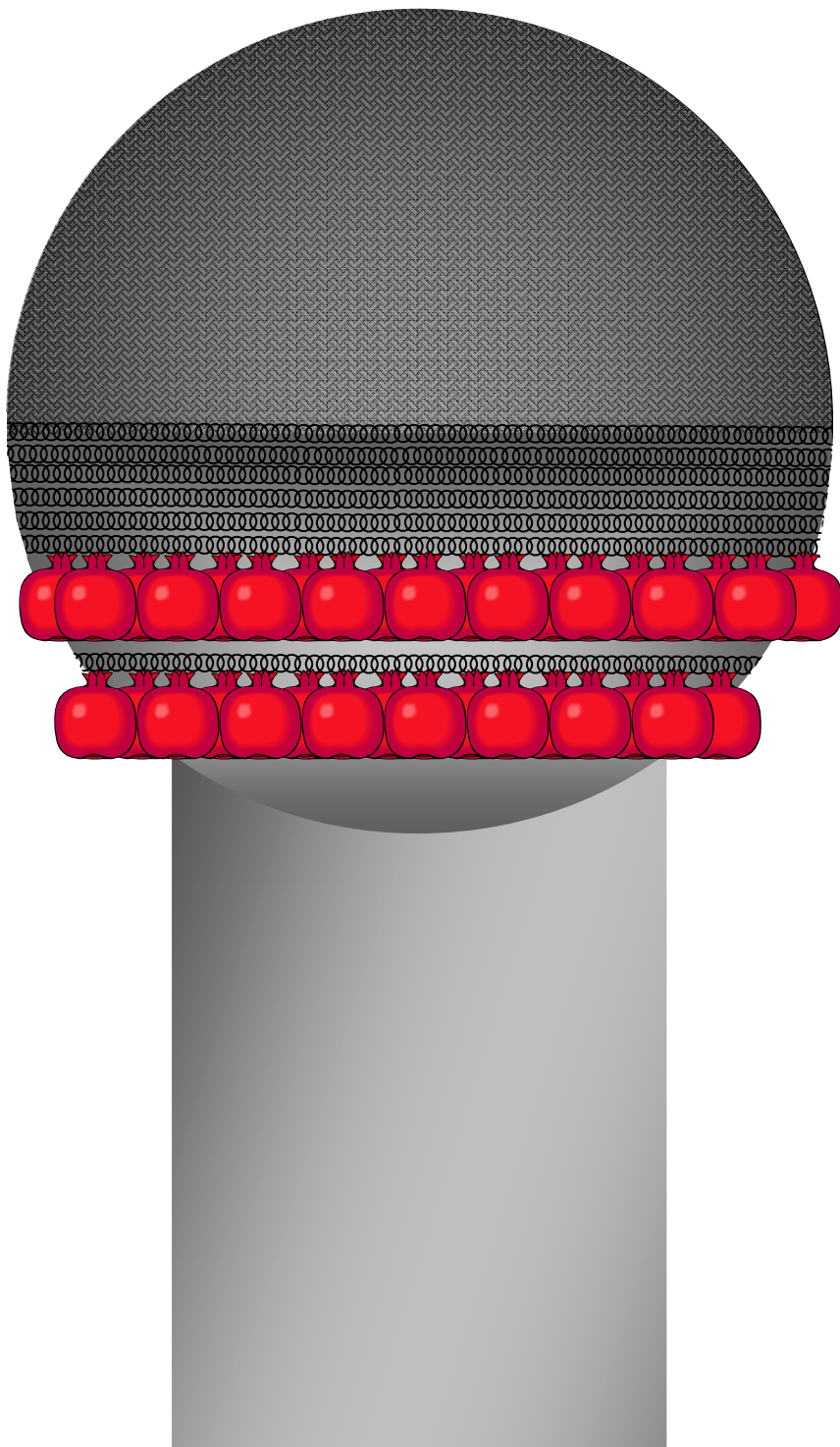
❧ מי הבאר ❧

נד. ע"פ מלבי"ם כאן. עי"ש.

נה. ע"פ המלבי"ם במלכים, ונתבאר כבר בביאורינו במלכים, ראה שם.

נו. הציור בעמוד הבא.

✧ כותרת העמוד עם כסוייה ✧

(יז) וַיִּקְרָא אֶת־הָעֲמוּדִים עַל־פְּנֵי הַהֵיכָל, אֶחָד מִיָּמִין
וְאֶחָד מִחֲשֹׁמְאוֹל, וַיִּקְרָא שֵׁם־הַיָּמִינִי (כתיב) הַיָּמִינִי יָכִין,
וְשֵׁם הַשְּׁמֹאלִי בֹעֲז:

הקים את העמודים על פני ההיכל מבחוץ, שזה יוצא בתוך האולם^{יז}.

אחד מימין פתח ההיכל (מבחוץ), ואחד משמאל פתח ההיכל (מבחוץ)^{יח}.

וקרא את שם העמוד הימני יָכִין, לסימן טוב שיפון הבית לעולם^{יט} כמו שכתוב^כ פִּיֶּרַח יִפּוֹן עוֹלָם^{סא}.

וקרא את שם העמוד השמאלי בֹּעֲז, והיא מילה מורכבת: בו עז. דהיינו, שבבית הזה אשר בו מקריבים את הקרבנות, ימצא עוז וחוזק לישראל^{כב}.

❧ מי הבאר ❧

נז. רש"י.

נח. רש"י.

נט. מצודת דוד. רד"ק במלכים.

ס. תהילים פ"ט ל"ח.

סא. רד"ק במלכים.

סב. מצודת דוד.

וברש"י כאן מבאר וז"ל: יכין. ובוועז. יכין על שם מלכות בית דוד שנמשל לירח כדכתיב כירח יכון עולם (תהלים פ"ט). בועז. (כנגד השמש שהוא יוצא בנבורה ועוז יוש"ה) שנאמר ישיש כגבור לרוץ (שם י"ט) והבי"ת בבוועז כמו (בראשית ה') מ"ם בנח ינחמנו (בשמואל א' א') כי מה' שאלתיו. ויקרא שם הימני יכין. אע"פ שירח קמן מהשמש שיועיל לו ויהיה נכון כירח יכון ולא כלבנה המתחסרת אמר שלמה אם הקב"ה כינה מלכותי לשמש וירח אף אני אעשה דבר נכון וקים עמודי נחשת גדולים, ד"א חירם שהיה מבני דן עשה את העמודים קרא את האחד יכין על שם

מי הבאר

אביו שמשון שנאמר בו (שופטים ט"ז) וילפת שמשון שני עמודי התוך (וגו' נכון וגו') ושלמה קרא לשני בועז ע"ש זקנו בועז דוגמא ויקרא לו לבן יגר שהדותא (בראשית ל"א). עכ"ל.

ורבינו המלבי"ם ביאר (במלכים) וז"ל: והנה בשני העמודים רמז על שני ההנהגות שה' מנהיג את עולמו, ההנהגה הטבעיית הקבועה מששת ימי בראשית היא מיוחסת תמיד ליד שמאל ונקרא בועז, כי עוז ה' קבוע בו לא ישתנה לעולם, וההנהגה הנסיית שיעשה ה' לפי הצורך ולפי הכנת התחתונים קרא יכין כי זאת יכין תמיד לפי הרצון המתחדש כפי מעשה התחתונים בעלי הבחירה, וכבר בארו האלהיים כי הני תרי סמכי קשומ, הם שני הירכים נצח והוד, הימיני משפיע והשמאלי מקבל, והם לעומת יסוד ומלכות, שהנהגה הנסיית מושפע מיסוד העולם שנקרא חי העולמים, ועז"א (בפסוק ט"ו) שמונה עשרה אמה קומת העמוד האחד, ורמזו בקומה כי היסוד מושך מתפארת ישראל, תפארת גופא, שמרומו בח"י חוליות שבשדרה. שהיא הקומה הנשאה בקודש, וההנהגה הטבעיית נשפעת ממדת מלכות המקבלת, ששם י"ב צרופי הוי"ה, ואחריו י"ב גבולי אלכסון, והיא הים שעשה שלמה העומד על שנים עשר בקר, ועז"א (שם) וחוט שתיים עשרה אמה יסוב את העמוד השני, כי הוא הסובב מארבע רוחות. עכ"ל.

ובביאור הגר"א (בסוף מלכים א') ביאר וז"ל: הענין שהאור מאיר ובא לעולם על ידי שני עמודי אור שהן שמש וירח, שני מאורות, וכנגדן מלכות בית דוד, כמו שנאמר וכסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם, והן נגד פריץ וזרח, שממשלת הלבנה ביום ובלילה ופורץ גדר ונכנס בגבול שאינה שלה כמו שאמרו חז"ל אם מפרץ קאתי מלכא להוי שהמלך פורץ גדר, וגם מפני שהיא חסרה והוא לשון פרצה וחסרון. וזרח הוא על שם השמש. והם נגד מצות עשה ולא תעשה, ימין ושמאל, עבודה וגמילות חסדים שעליהם העולם עומד, והן עמודי עולם. ולמצות עשה צריך הכיון לעשות, ולמצות לא תעשה צריך גבורה כמו שאמרו איזהו גיבור הכובש את יצרו, והן נגד שמש וירח, כי השמש נגד מצות לא תעשה לכן בו שס"ה ימים והוא בגבורה כמו שנאמר בצאת השמש בגבורתו, וירח נגד עשה לכן נאמר בו כירח יכון עולם, וזהו ב' עמודים הימני נגד מ"ע שהוא ימין שמו יכין והשמאלי נגד מל"ת שמו בועז. וזה שאמרו אצל רבן יוחנן בן זכאי נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק, שהם נגד ג' עמודים שהעולם עומד עליהם, אך שבעונותינו הרבים אין בית המקדש ושני עמודים נחסר עבודה ותורה, כי מלכה ושריה בגוים אין תורה, לכן לא נזכר עמוד אלא אצל הימין שהוא גמילות חסדים, וכנגדן מצות עשה. ופטיש החזק הוא נגד לא תעשה שמתגבר על יצרו ומפוצץ אותו כפטיש יפוצץ סלע. ונר ישראל הוא נגד התורה אור, וזש"כ בזהר מעקר טורין ומנהר בוצינין, נגד פטיש החזק ונר ישראל, ועבודות המצות אין שם כי במתים חפשי רק השגת טעמי המצות, והוא נכלל בשנת התורה, מנהיר בוצינין, כי נר מצוה ותורה אור. עכ"ל.

דברי הימים ב' פרק ד'

(א) וַיַּעַשׂ מִזְבֵּחַ נְחֹשֶׁת, עֲשָׂרִים אַמָּה אָרְפוֹ, וְעֲשָׂרִים אַמָּה רָחְבוֹ, וַיַּעַשׂ אֲמוֹת קוֹמָתָיו:

וַיַּעַשׂ מִזְבֵּחַ נְחֹשֶׁת: דהיינו, עשה מזבח אבן במקום מזבח הנחושת שעשה משה במדבר^א.

מקום המערכה במזבח הוא עשרים אמה אורך על עשרים אמה רוחב^ב.

❧ מי הבאר ❧

א. מצודת דוד.

ב. מסכת מידות פרק ג' משנה א'. מלבי"ם כאן.

ובבית שני היה יותר גדול בארבע אמות (נמצא מקום המערכה עשרים וארבע אמות), וכן יהיה בבית שלישי, במהרה בימינו בקרוב מאוד (מסכת מידות פרק ג' משנה א').

ולתוספת ביאור נציג בכאן את לשון המשנה במידות: המִזְבֵּחַ הָיָה שְׁלִשִּׁים וּשְׁתַּיִם עַל שְׁלִשִּׁים וּשְׁתַּיִם. עָלָה אֹמֶה וְכֵנֶס אֹמֶה, זֶה הַיְסוֹד. נִמְצָא שְׁלִשִּׁים עַל שְׁלִשִּׁים. עָלָה חֲמִשׁ וְכֵנֶס אֹמֶה. זֶה הַסּוּבֵב. נִמְצָא עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה עַל עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה. מְקוֹם הַקְּרָנוֹת אֹמֶה מִזֶּה וְאֹמֶה מִזֶּה. נִמְצָא עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ עַל עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ. מְקוֹם הַלֹּחַ רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים, אֹמֶה מִזֶּה וְאֹמֶה מִזֶּה. נִמְצָא עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע עַל עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע, מְקוֹם מַעְרָכָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי. מִתְחַלֵּל לֹא הָיָה אֵלָּא עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה עַל עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה, כּוֹנֵס וְעוֹלָה בְּמִדָּה זוֹ, עַד שֶׁנִּמְצָא מְקוֹם הַמַּעְרָכָה עֲשָׂרִים עַל עֲשָׂרִים. וּבְשָׁעָלוּ בְנֵי הַגּוֹלָה, הוֹסִיפוּ עָלָיו אַרְבַּע אֲמוֹת מִן הַדְּרוֹם וָאַרְבַּע אֲמוֹת מִן הַמַּעְרָב, כְּמִין גָּמָא, שֶׁנֶּאֱמָר (יחזקאל מ"ג ט"ז), וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲרָץ בְּשְׁתֵּים עָשָׂרָה רָחֵב רְבֹוע. יָכוֹל שֶׁאֵינוֹ אֵלָּא שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל שְׁתֵּים עָשָׂרָה, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִים, מִלְּמַד שֶׁמֶן הָאֲמָצַע הוּא מוֹדֵד שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֹמֶה לְכָל רוּחַ. וְחוּט שֶׁל סִקְרָא חוֹנָנוֹ בְּאֲמָצַע, לְהַבְדִּיל בֵּין הַדְּמִים הָעֲלִיוֹנִים לַדְּמִים הַתַּחְתּוֹנִים. וְהַיְסוֹד הָיָה מְחֻלָּף עַל פְּנֵי כָּל הַצָּפוֹן וְעַל פְּנֵי כָּל הַמַּעְרָב, וְאוֹכֵל בְּדֶרוֹם אֹמֶה אֶחָת וּבַמִּזְרָח אֹמֶה אֶחָת.

וברע"ב וז"ל: המזבח היה שלשים ושתים אמה על שלשים ושתים אמה. היה מביא דפוס מרובע עשוי מארבע קרשים, כל קרש ארכו שלשים ושתים אמות, ורוחב הקרש אמה והוא גבהו של הדפוס, וממלאו אבנים וסיד וזפת ועופרת מהותך והוא נעשה מקשה אחת של שלשים ושתים אמה על שלשים ושתים אמה נבזה אמה. וזהו יסוד. עלה אמה וכנס אמה. אחר שעלה

מִי הַבָּאָר

היסוד לגובה אמה מביא דפוס אחר שאורך כל קרש שלשים אמה ורוחב הקרש דהיינו גבהו של דפוס זה חמש אמות, ונתנו על היסוד, וממלאו אבנים וסיד וזפת ועופרת כראשון, ונדבק ביסוד ונעשה מקשה אחת של שלשים אמה על שלשים אמה עומד על היסוד. וזה נקרא סובב. והוא גבוה מן היסוד חמש אמות. והיינו כנס אמה, שהוא מתקצר מן היסוד אמה לכל רוח. והזור ומביא דפוס שלישי שהוא עשרים ושמונה אמה על עשרים ושמונה אמה, גבוה שלש אמות, ונותנו על הסובב, וממלאו כראשון, וזהו מקום המערכה שהוא ראשו של מזבח. נמצא היסוד בולט ויוצא מן הסובב אמה לכל צד, והסובב בולט מן מקום מערכה אמה לכל צד. ואח"כ מביא דפוס אמה על אמה גבוה אמה ונותנו על זוית המזבח וממלאו, והוא קרן המזבח. וכן לארבע זוויות. מקום הלוך רגלי הכהנים. שלא יהיו הכהנים צריכים להלך בין הקרנות, אלא מניחין אמה פנוי ממקום הקרנות ולפנים להלוך רגלי הכהנים. מתחילה. בימי שלמה. לא היה אלא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה. וכונס ועולה של יסוד וסובב ומקום הקרנות ומקום הלוך רגלי הכהנים עד שנשאר מקום המערכה עשרים על עשרים. וכשעלו בני הגולה והוסיפו ד' אמות וכו'. נמצא יסודו שלשים ושתים על שלשים ושתים, ומקום מערכתו עשרים וארבע על עשרים וארבע. ארבע אמות מן הדרום וארבע אמות מן המערב. גרסינן. והכי מייתי לה בזבחים פרק קדשי קדשים. כמין גמא. גימל יונית שהוא כמין נו"ן הפוכה שלנו. והתם מפרש דמשום שיתין דהיינו הנקבים שיורדין בהן הנסכים, הוסיפו למשוך המזבח לדרום ולמערב. דמעיכרא בימי שלמה, דרשו, מזבח אדמה, אטום כאדמה שלא יהא חלול, וכשהיו מנסכים על גבי המזבח בקרן דרומית מערבית היו הנסכים יורדין מן המזבח לרצפה ושותתים לבור שהיה כרוי שם אצל קרן דרומית מערבית סמוך למזבח, ולא היה בתוך המזבח. ובני הגולה הוסיפו בכנין המזבח עד שהיה אותו בור קלוט לתוך המזבח, ופתחו נקבים לראש המזבח כנגדו לירד שם הנסכים. שהם היו אומרים שתיה כאכילה, מה אכילה מתעכלת במזבח, דהיינו הקרבנות שנשרפים על גבי מזבח, אף שתיה דהיינו נסכים תבלע במזבח. וקרא דמזבח אדמה, דרשי ליה שיהא מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי כיפס ולא על גבי מחילות. שנאמר והאריאל. מקרא הוא ביחזקאל (מ"ג) שהיה מתנבא על מדת בית שני ושלעתיד לבא. והאריאל שתים עשרה. מדות מקום המערכה קאמר שתים עשרה. אל ארבעת רבעיו. מלמד שמאמצעיתו מודד שתים עשרה אמה לכל רוח, והיינו עשרים וארבע על עשרים וארבע. וחוט הסיקרא חוגרו באמצע. חוט אדום היה עשוי סביב למזבח באמצעו לסוף חמש אמות של גובהו, דהיינו אמה אחת למטה מעליונו של סובב. להבדיל בין דמים העליונים. חטאת בהמה ועולת העוף שדמן נזרק למעלה מחוט הסיקרא. לדמים התחתונים. לכל שאר קרבנות שזריקת דמן למטה מן החוט. ואוכל בדרום אמה אחת כו'. המזבח כולו היה בחלקו של בנימין, חוץ מאמה אחת על פני אורך הדרום ואמה אחת על פני אורך המזרח שהיה תופס מחלקו של יהודה, אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח, שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית היתה כלה בתוך אמה לקרן, וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום, שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. ונמצאו שלש קרנות המזבח בחלקו של בנימין, וקרן דרומית מזרחית בלבד היתה בחלקו של יהודה. ולפי שבירך יעקב את בנימין זאב ישרף בבקר יאכל עד (בראשית מ"ט) ומתרגמינן ובאחסנתיה יתבני מקדשא, דבר המקודש לדמים לא יהא אלא בחלקו של בנימין, לפיכך לא עשו יסוד למזבח בקרן דרומית מזרחית, לפי שלא היתה בחלקו של טורף, ולא היו

וגובה המזבח עשר אמה^ז.

(ב) וַיַּעַשׂ אֶת־הַיִּם מוֹצָק, עֶשֶׂר בָּאֲמָה מִשְׁפָּתוֹ
אֶל־שִׁפְתוֹ, עָגוֹל סָבִיב, וְחָמֵשׁ בָּאֲמָה קוֹמָתוֹ, וְקוֹ
שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב:

וַיַּעַשׂ אֶת הַיִּם, עֶשֶׂה כַּעֵין גִּיגִית גְּדוֹלָה עֲשׂוּיָה כְּדֹמוֹת ים^ז.
מוֹצָק, דִּהְיִינוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה בִיצִיקָה וְלֹא בַּהֲקֶשֶׁת קוֹרְנִם^ז.
עֶשֶׂר אֲמָה אֲרָכּוֹ בִּאֲמֻצְעֵיתוֹ, מִשְׁפַּת צִידוֹ הָאֶחָד עַד שִׁפַּת צִידוֹ
הַשֵּׁנִי^ז.

וְקוֹ שְׁלֹשִׁים בִּאֲמָה יָסֹב אֹתוֹ, דִּהְיִינוּ שֶׁאֲרָכּוֹ מִסָּבִיב זֶה שְׁלֹשִׁים
אֲמָה, כִּי כָל דָּבָר שֶׁהִקִּיפוּ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים רָחְבוֹ הוּא טַפַּח. וְכֵן גַּם
כֹּאֵן כִּשְׁהִקִּיפוּ שְׁלֹשִׁים אֲמָה, רָחְבוֹ הוּא עֶשֶׂר אֲמָה^ז.

מי הבאר

דמים ניתנים למטה באותו קרן. וכשהיו עושים דפוס מרובע ליסוד למלאותו אבנים וסיד וזפת ועופרת כדאמרן, היו משימים עץ או כל דבר באותו זווית של דרומית מזרחית, כדי שלא תתמלא הזווית ההיא, ואח"כ שוממין העץ ונשארו אותו קרן פנוי בלי יסוד. ומפני זה נקרא החלק האמצעי של מזבח סובב, לפי שהוא מקיף וסובב את כל הקרנות, משא"כ ביסוד.

ג. הוספה לענין גובה המזבח: נפסק ברמב"ם, שגובה המזבח כל המזבחות, שהיה במשכן ושהיה בבית ראשון ושהיה בבית שני ושהיה בקרוב בבית שלישי כולם גבהם עשר אמה (הלכות בית הבחירה פרק ב' הלכה ה'). ויש חולקים על זה (לגבי המזבח במשכן ובבית שלישי. ראה בגמ' זבחים נט; רש"י יחזקאל מ"ג י"ד, מלבי"ם יחזקאל מ"ג י"ד) ואכמ"ל.

ד. מצודת דוד.

ה. מצודת דוד במלכים.

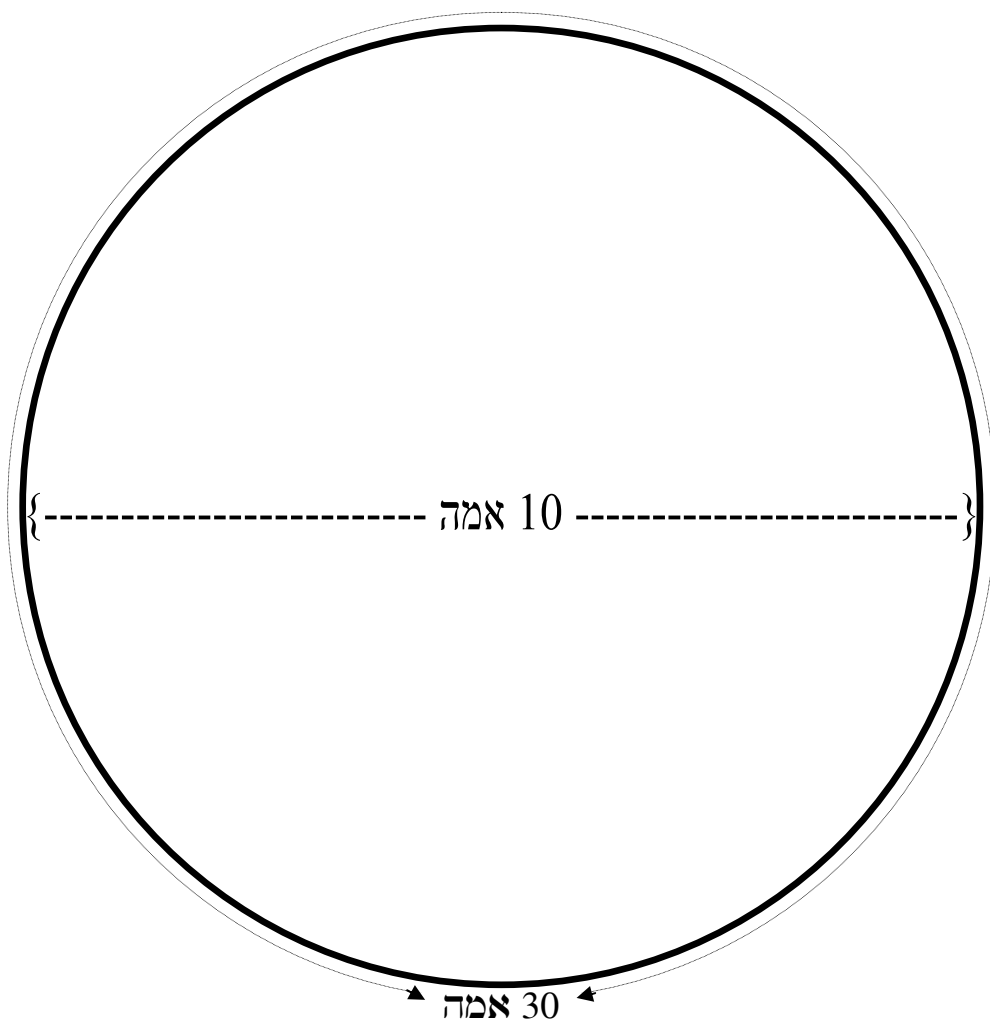
ו. רש"י. ובמלכים אומר רש"י שזה מפני שכל רוחב כלי עגול הוא באמצעיתו.

ז. מצודת דוד.

ח. רש"י.

כזה:

✧ וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב ✧

וגובה הים, שזה עומקו^ט, הוא חמש אמה. המידות האלו הם מבפנים, ואינם כוללים את עובי הדפנות, ולהלן^י נלמד שעובי הדפנות טפח.

(ג) וּדְמוּת בְּקָרִים תַּחַת לוֹ סָבִיב סָבִיב סוֹבְבִים אֹתוֹ
עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִקִּיפִים אֶת־הֵם סָבִיב, שְׁנַיִם טוּרִים
הַבָּקָר יִצְוּקִים בְּמִצְקָתוֹ:

יש צורות ביצים בולטים, ועל אלו הביצים הבולטים חקוקים כדמות בקרים^י.
שלושת האמות התחתונות של הים מרובעות, ושני האמות העליונות עגולות^י.
בעין זה^{יד}:

❧ מי הבאר ❧

ט. רש"י.

י. רש"י במלכים. גמ' עירובין י"ד.

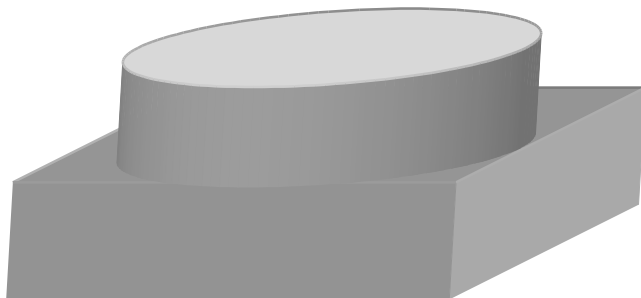
יא. פסוק ה'.

יב. מצורת דוד כאן. מלבי"ם במלכים.

במלכים מבואר שהיו ביצים, ולכן מבארים המפרשים שעל הביצים חקוקים בקרים.

יג. רש"י. גמ' עירובין (יד). מכיוון שבמלכים מבואר שהים מכיל אלפים בת (ובת' זה שם מידה [ויבואר להלן אי"ה]), ואי אפשר שיכיל הים את השיעור הזה, רק אם יהיה באופן הזה, שלמטה מרובע ולמעלה עגול (רש"י כאן. גמ' עירובין יד). ואמנם כאן בדברי הימים יבואר להלן שהים מכיל שלשת אלפים בת, אולם כבר מבואר בגמ' (עירובין יד) שבלח מחזיק הים אלפיים בת, כבמלכים, וביבש מחזיק הים שלשת אלפים בת, כבכאן בדברי הימים, וזה מפני הגודש (ועיין ברש"י כאן בפסוק ה', ויבן בעזה"ת).

יד. בעמוד הבא.

ההיקף של הים במקום שהוא מרובע, זה ארבעים אמה, דהיינו עשר אמה מכל צד^{טו}.

ועל אלו העשר אמה מכל צד, אמר ששם הם הבקרים, והבקרים מקיפים את הים סביב^{טז}.

יש שתי שורות של בקרים, זה תחת זה מקיפים את הים סביב. מזה שכתוב בפסוק שהבקרים הם תחת שפת הים, אין הכוונה ממש מתחת, אלא מתחת לשפתו רחוק ממנו שתי אמות, כי הבקרים הם על החלק המרובע של הים^{יז}.

הבקרים יצוקים יחד עם הים עצמו, ולא שחוברו אליו אח"כ^{יח}.

❧ מי הבאר ❧

טו. רש"י כאן, ורש"י במלכים. ועל שתי האמות העליונות העגולות אמר בפסוק הקודם שהקיפו שלשים אמה, כי ההיקף למטה בשלשת האמות המרובעות זה ארבעים אמה.

טז. רש"י כאן, ורש"י במלכים.

יז. רד"ק במלכים.

יח. רש"י. מצודת דוד.

(ד) עֹמֵד עַל־שְׁנַיִם עֶשֶׂר בָּקָר, שְׁלֹשָׁה פָּנִים צְפוֹנָה, וְשְׁלוֹשָׁה פָּנִים יָמָה, וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים נֹגֶבָה, וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים מְזֻרְחָה, וְהֵימָּה עֲלֵיהֶם מְלֻמָּעָה, וְכָל־אַחֲרֵיהֶם בֵּיתָה:

הים עומד על שנים עשר בקרים עשויים מנחושת^ט, שלשה בכל צד, והים עליהם מלמעלה^כ. אחורי הבקרים פונים כלפי פנים, אל תחת הים^{כא}, אחוריו של זה מול אחוריו של זה^{כב}.

מי הבאר

יט. מצודת דוד. ואין אלו הבקרים הבולטים על הים עצמו, שלמדנו בפסוק הקודם. כ. צפונה – כלפי צפון, ימה – כלפי מערב, נגבה – כלפי דרום, מזרחה – כלפי מזרח. וראה בכהאר"י הק' בשער הפסוקים (מלכים פרק ז') וז"ל: עמד על שני עשר בקר: כבר הודעתוך, ענין ז' היכלות עולם הבריאה, כנזכר בוזהר בפרשת פקודי. והתחלתם ממטה למעלה, לבנת הספיר, יסוד. עצם השמים, הוד. נוגה, נצח. זכות, גבורה. אהבה, חסד. רצון, ת"ת. היכל השביעי העליון מכלם, הוא הנקרא היכל קדש הקדשים, כולל כל ג' ראשונות, כח"ב. ונודע מ"ש בהיכלות שבפרשת בראשית, בהיכל הרצון, כי שם יש ששה היכלות אחרים, כלולים בו. והטעם הוא, כי הת"ת כולל כל הו"ק, כי הוא בחי' אות ו' של ההוי"ה, ונמצאו היות שש היכלות נה"י חג"ת, ועוד ששה אחרים כלולים בהיכל הרצון, הם סוד י"ב בקר. וההיכל השביעי העליון, הוא בחי' הים העומד על י"ב בקר הנז' עליהם מלמעלה. עכ"ל.

כא. רש"י.

כב. רש"י. מצודת דוד.

(ה) וְעָבִיר טָפַח, וּשְׁפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׁפַת־כּוֹס פָּרַח
שׁוֹשֶׁנֶה, מַחְזִיק בָּתִּים שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים יָכִיל:

עובי דפנות ותחתית הים הוא טפח^כ.
ובשפתו קרוב לפיו^{כד}, היה דופן הים דק ומרודד כמו כוס
ששותים בו^{כה}, ושם היה מצוייר פרחים ושושנים^{כו}.
'בָּתִּים' הכתוב בפסוק, הוא שם מידה. וביחיד נקרא 'בֵּת'^{כז}.
ואמר הכתוב שהים מחזיק 'שלשת אלפים בתים'. ובמלכים
כתוב שהים מכיל 'אלפיים בת'. ועל זה מתרצת הגמ'^{כח},
שבמלכים מדובר על מידת הלח, ואילו כאן מדובר על מידת
היבש שזה יותר בשליש משום הגודש^{כט}.

(ו) וַיַּעַשׂ פִּיּוּרִים עֲשָׂרָה, וַיִּתֵּן חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וַחֲמִשָּׁה
מִשְׁמָאוֹל, לְרַחֲצָה בָּהֶם, אֶת־מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה יְדִיחוּ בָּם,

❧ מי הבאר ❧

כג. רש"י. מצודת דוד.

כד. רש"י במלכים.

כה. רש"י במלכים.

כו. רש"י במלכים.

כז. רש"י כאן ובמלכים. מצודת דוד במלכים. גמ' עירובין יד:

כח. עירובין יד:

כט. רש"י כאן ובמלכים. מצודת דוד במלכים. גמ' עירובין יד:

ואפשר להוסיף דג' שבמלכים כתוב הלשון 'מכיל', וזה יתכן על מה שנכנס בים עצמו, שהים
בעצמו מכיל. אבל כאן כתוב הלשון 'מחזיק', וזה אפשר לומר גם על הגודש, שהים מחזיק
למעלה ממנו ואינו מכילו בתוכו.

וְהָיָה לְרַחֲצָה לְכַהֲנִים בּוֹ:

עשה עוד עשר כיורות חוץ מהכיור של משה (ואלו הם הכיורות שעל המכונות), ונתן אותם חמשה מימין הכיור של משה, וחמשה משמאל הכיור של משה^ל.

הכיורות האלו עשויים לְרַחֲצָה בָהֶם את ידיהם ואת רגליהם, כמו שכתוב בתורה^{לא}.

וכן גם: אֶת מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה יְדִיחוּ בָם, שמדיחים בהם את הקרביים של קרבנות העולה^{לב}.

והים של שלמה הוא בשביל שיטבלו בו הכהנים כשצריכים לטבילה^{לג}.

ורגלי השוורים שעליהם עומד הים פתוחים מלמטה וחלולים, והיו המים עולים בהם^{לד}, וע"י כך לא היו המים שאובים והיה הים כשר לטבילה^{לה}.

(ז) וַיַּעַשׂ אֶת־מִנְרֹת הַזֹּהָב עֶשֶׂר כִּמְשָׁפֶטֶם, וַיִּתֵּן בְּהִיכַל חֲמֵשׁ מִיָּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאל:

מי הבאר

ל. רש"י. מצודת דוד. רד"ק.

לא. מצודת דוד. רלב"ג.

לב. מצודת דוד. רלב"ג.

לג. מצודת דוד. רד"ק. רלב"ג.

לד. ע"י כעין מה שנקרא כיום 'חוק כלים שלובים'.

לה. מצודת דוד. רד"ק.

כְּמוֹשֶׁפֶטָם: כפי המנורה של משה, גביעים כפתורים פרחים וכו'.^{לו}

ונתן את המנורות בהיכל, חמש מימין המנורה של משה, וחמש משמאל המנורה של משה. וכולם בדרום ההיכל.^{לז}

(ח) **וַיַּעַשׂ שְׁלַחֲנוֹת עֶשְׂרָה, וַיִּנַּח בַּהֵיכָל חֲמִשָּׁה מִיְּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאל, וַיַּעַשׂ מְזֻרְקֵי זָהָב מֵאָה:**

ויעש שלחנות עשרה, וינח אותם בהיכל, חמשה מימין השלחן של משה, וחמשה משמאל המנורה של משה.^{לח}

ויעש מאה מזרקות זהב, שמקבלים בהם את דם הקרבנות וזורקים על המזבח.^{לט}

(ט) **וַיַּעַשׂ חֲצֵר הַכֹּהֲנִים וְהַעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה, וְדִלְתוֹת לַעֲזָרָה וְדִלְתוֹתֵיהֶם צָפָה נְחֹשֶׁת:**

ויעש חצר הכהנים: זה עזרת כהנים.^מ והעזרה הגדולה: זו עזרת ישראל.^{מא} וקרויה עזרה על כי נעזרים מה' כאשר יתפללו בה.^{מב}

מי הבאר

לו. מצודת דוד.

לז. רש"י. מצודת דוד.

לח. רש"י.

לט. רש"י.

מ. רש"י.

מא. רש"י. מצודת דוד.

(י) וְאֶת־הַיָּם נָתַן מִכָּתָף הַיַּמָּנִית קִדְמָה מִמּוֹל נִגְבָּה:

את הים של שלמה, נתן בעזרת כהנים^{מג}, בפתף העזרה הימנית, דהיינו בצד ימין של הנכנס לעזרה (למגיע מצד מזרח).

קִדְמָה: בצד מזרח.

מִמּוֹל נִגְבָּה: ממול דרום. דהיינו בצד צפון^{מד}.

ויוצא: שנתן את הים של שלמה, במקצוע מזרחית צפונית בעזרה^{מה}.

כזה^{מו}:

❧ מי הבאר ❧

מב. מצודת דוד.

מג. עפ"י רד"ק ומצודת דוד במלכים (א', ז' ל"ט).

מד. רש"י במלכים (א', ז' ל"ט).

מה. רש"י במלכים (א', ז' ל"ט).

מו. בעמוד הבא.

רפז

החיים

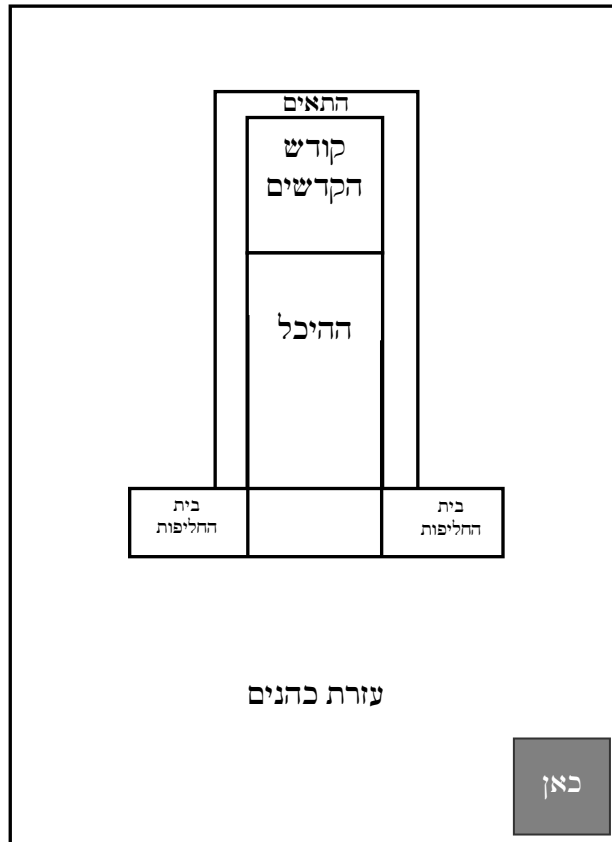
דברי הימים ב פרק ד

באר

❖ מקום הים של שלמה ❖

מערב

דרום – נגב

צפון
צפון, הוא ממול נגב

צד זה הוא
ימין הנכנס לעזרה

מזרח – קדמה

(יא) וַיַּעַשׂ חִירָם אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמִּזְרְקֹת, וַיִּכַּל (חירם כתיב) חִירָם לַעֲשׂוֹת
אֶת־הַמִּלְאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּבֵית הָאֱלֹהִים:

ויעש חירם את הסירות, כמין קדרות לשים בתוכם את דשן
המזבח^מ.

וְאֶת הַיָּעִים: הֵם כָּלִים שֶׁל נַחוּשֶׁת, שְׁצוּרָתָם כְּמוֹ מַכְסֵּה דָק שֶׁל
סִיר עִם יָדִית, וּבָהֶם חֹתֵמִים אֶת הַדָּשֵׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, וּמַכְנִיסִים
לְתוֹךְ הַסִּירֹת^{מח}.

וְאֶת הַמִּזְרְקֹת: הֵם כָּלִים שֶׁמִּקְבִּלִים בָּהֶם אֶת דָּם הַקֶּרְבָּנוֹת^{מט}.
וַיִּכַּל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּלְאכָה, שֶׁעָשָׂה לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה, לְצוּרֶךְ
בֵּית הָאֱלֹקִים^נ.

(יב) עֲמֻדִים שְׁנַיִם, וְהַגָּלֹת וְהַכֶּתֶרֹת עַל־רֹאשׁ
הָעֲמֻדִים שְׁתֵּי, וְהַשְּׁבָכֹת שְׁתֵּי לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי
גָּלֹת הַכֶּתֶרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמֻדִים:

❧ מי הבאר ❧

מז. רש"י. מצודת ציון.

מח. רש"י במלכים. רש"י בשמות כ"ז ג'.

מט. רלב"ג במלכים. מצודת דוד במלכים. רש"י בשמות כ"ז ג'.

נ. מצודת דוד.

שני עמודי יכין ובועז, ושתי גולות הכותרות אשר על ראש העמודים כמו שלמדנו לעיל.

וְהַשְׁבָּכוֹת שְׁתֵּים לְכִסֹּת אֶת שְׁתֵּי גִלּוֹת הַכֹּתֵרוֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעֲמֻדִים: הַגִּלּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁעַל הָעֲמֻדִים נִקְרָאִים: 'שְׁתֵּי גִלּוֹת הַכֹּתֵרוֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעֲמֻדִים', וְעֲלֵיהֶם אָמַר שֶׁהֵם מְכֻסִּים בַּשִּׁבְכָה^{נא}.

בכל עמוד יש שבכה אחת, ויוצא שתי שבכות לשתי העמודים יחד.

(יג) וְאֶת־הָרִמּוֹנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָכוֹת, שְׁנַיִם טוֹרִים רִמּוֹנִים לְשִׁבְכָה הָאֶחָת, לְכִסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלּוֹת הַכֹּתֵרוֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעֲמֻדִים:

ואת הרימונים ארבע מאות לשני העמודים יחד, כי לכל עמוד היו שני טורים רימונים, ובכל טור מאה רימונים^{נב}. והרימונים האלה היו תלויים בתחתית כל שבכה, ומכסים את הגולה התחתונה של כל עמוד, כמו שלמדנו לעיל^{נג}. כוזה^{נד}:

❧ מי הבאר ❧

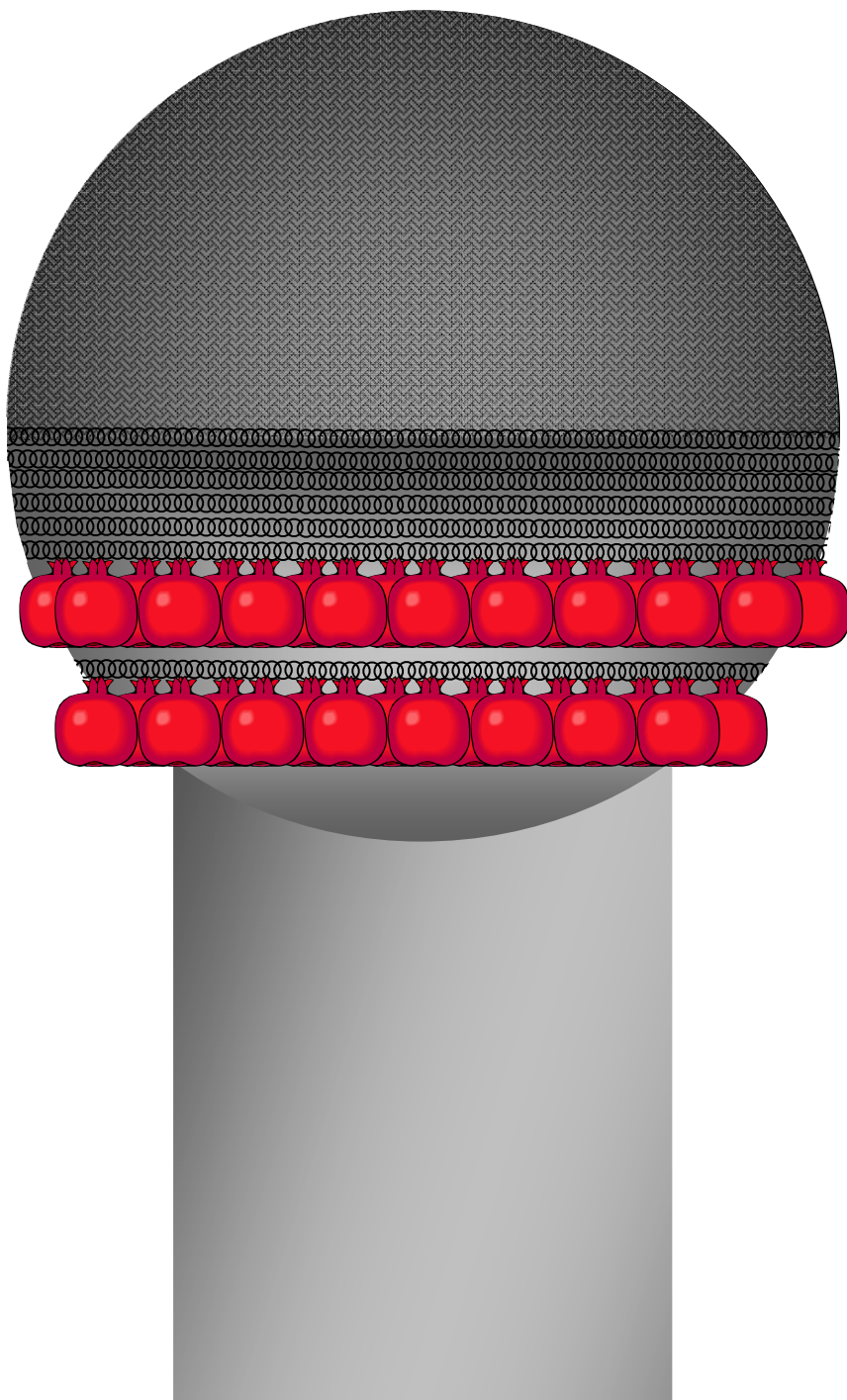
נא. מלבי"ם במלכים.

נב. מלבי"ם במלכים.

נג. מלבי"ם במלכים.

נד. בעמוד הבא.

✧ כותרת העמוד עם כסוייה ✧

באר דברי הימים ב פרק ד החיים רעא

(יד) וְאֶת־הַמְּכֻנּוֹת עָשָׂה, וְאֶת־הַכְּיֹרֹת עָשָׂה
עַל־הַמְּכֻנּוֹת:

וכן עשה את המכונות שהם בני הכיורות^{יב}, וכן את הכיורות
שהם על המכונות.
ובמלכים נתבאר מעשה המכונות והכיורות^{יג}.

וזה דוגמתם^{יד}:

❧ מי הבאר ❧

נה. רש"י.

נו. רש"י.

נז. בעמוד הבא.

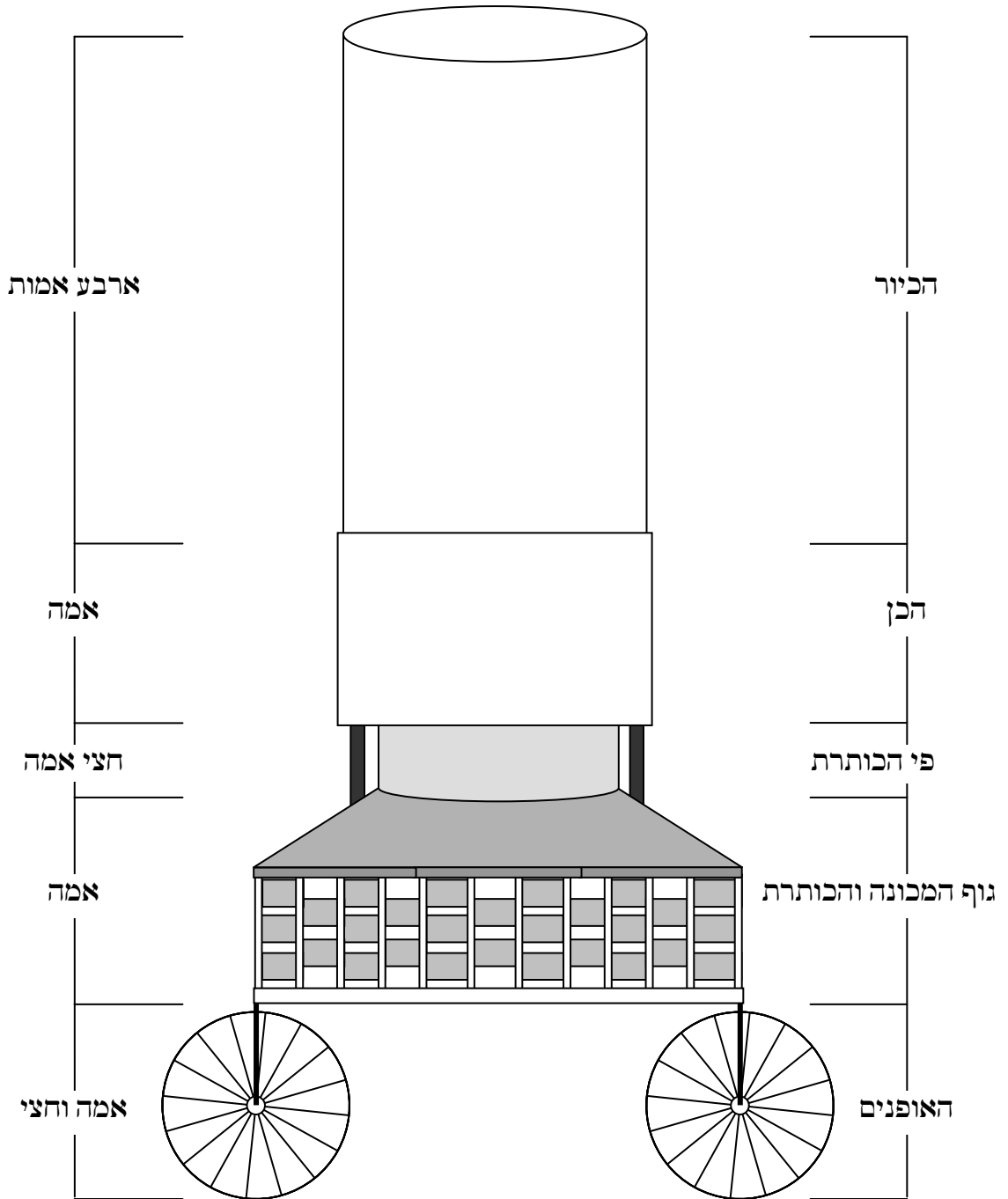
נב. האופנים הם אופן בתוך אופן, ולא רואים את זה בציורים.
וכן לא רואים את הציורים שציירו על חלקים מהמכונות, וכבר נתבארו במלכים.

החיים

דברי הימים ב פרק ד

באר

ערב

(טו) אֶת־הַיָּם אַחַד, וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עֶשֶׂר תַּחֲתָיו:

ואת הים האחד, ותחתיו שנים עשר בקר.

(טז) וְאֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲיִם וְאֶת־הַמִּזְלָגוֹת

וְאֶת־כָּל־כְּלִיָּהֶם עָשָׂה חֹרֶם אָבִיו לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְבֵית

יְהוָה, נְחֹשֶׁת מְרוֹק:

אע"פ שכבר אמר לעיל את הכלים, אמרם שוב בכדי לבאר שהיו עשויים מנחושת, וכן הוסיף כאן שעשה גם מזלגות^{נח}.

עָשָׂה חֹרֶם אָבִיו: חסר ו', וכמו שכתוב: עָשָׂה חֹרֶם וְאָבִיו. כי אביו היה ג"כ בקיא בזו המלאכה^{נט}.

נְחֹשֶׁת מְרוֹק: נחושת טובה, זך ובהיר^{סא}, צרוף ונקי^{סב}.

(יז) בְּכֶבֶד חִירָדִין יִצְקֶם הַמֶּלֶךְ בַּעֲבֵי הָאֲדָמָה, בֵּין

סִכּוֹת וּבֵין צִרְדָּתָה:

בעובי האדמה חפר את צורות הכלים ההם, ושפך בהם את

❧ מי הבאר ❧

נח. רש"י.

נט. רלב"ג.

ס. רש"י.

סא. מצודת ציון.

סב. רלב"ג.

הנחוישט לאחר ההתכח^ג.

בְּכֶפֶר הַיִּרְדֵּן: במישור הירדן^ד.

ובמקום הזה שהוא מישור הירדן בין סוכות ובין צרדתה^ה, היה העפר טוב עבור התכח^ו, ושם היתה האדמה עבה ומוכשרת למלאכה זו^ז.

המלך בעצמו עסק והשגיח על היציקה^ח.

(יח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה פְּלִי־הַפְּלִים הָאֵלֶּה לָרֹב מְאֹד, כִּי לֹא נִחְקֹר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

לֹא נִחְקֹר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: היה הרבה מאוד כלים, ברבוי מופלג, עד אשר לא נחקר לדעת משקלם^ט.

(יט) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת פְּלִי־הַפְּלִים אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹהִים, וְאֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלֹחָנוֹת וְעֲלֵיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים:

מי הבאר

סג. מצודת דוד.

סד. תרגום רב יוסף. רד"ק במלכים.

סה. ובמלכים נקרא: צרתן, ונקרא המקום הזה בשני השמות (מצודת ציון כאן).

סז. רד"ק במלכים.

סז. מלבי"ם במלכים.

סח. מלבי"ם במלכים.

סט. מצודת דוד.

אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹקִים: אֲשֶׁר לְבֵית הָאֱלֹקִים.^ע
וְעָלִיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים: עַל הַשְּׁלַחֲנוֹת סִדְרוּ אֶת לֶחֶם הַפָּנִים^{עא}.

(כ) וְאֶת־הַמִּנְרוֹת וְנִרְתִּיהֶם לְבַעֲרָם כַּמִּשְׁפָּט לִפְנֵי
הַדָּבִיר, זָהָב סָגוּר:

לְבַעֲרָם: הַעֲשׂוּיִם לְהַדְלִיק בָּהֶם הַנְּרוֹת כַּמִּשְׁפָּט הַתּוֹרָה
הַקְּדוּשָׁה^{עב}.

זָהָב סָגוּר: הוּא זָהָב טוֹב מְאֹד.
וְנִקְרָא סָגוּר מִשּׁוּם כַּמָּה טַעֲמִים:
א. דְּכַשְׁנַפְתָּח חֲנוּת לְמַכּוֹר אֶת זֶה הַזָּהָב, כָּל הַחֲנוּיֹת הָאֲחֵרוֹת
שֶׁל הַזָּהָב נִסְגְּרוּת^{עג}.
ב. מִי שִׁישׁ לוֹ מִמֶּנּוּ סוּגְרוּ לַעֲצֻמוֹ^{עד}.
ג. הַזָּהָב הַזֶּה נִסְגַּר בְּכוֹר הַצּוֹרֵף לְטַהֲרוֹ מִכָּל סִיגָה^{עה}.

(כא) וְהַפֶּרֶחַ וְהַנְּרוֹת וְהַמִּלֻּקָּחִים זָהָב, הוּא מְכֻלּוֹת זָהָב:

❧ מִי הַבָּאָר ❧

ע. מצודת דוד.

עא. מצודת דוד.

עב. מצודת דוד.

עג. רש"י במלכים (א', ו' כ"א), ע"פ הגמ' (יומא מה.).

עד. רש"י במלכים הפ' השני מסביר את התרגום יונתן במלכים (א', ו' כ"א).

עה. מצודת ציון במלכים (א', ו' כ"א).

וְהִפְרָח: נֹזֵכַר כֹּאן בַּמִּיּוּחַד הִפְרָח שְׁחֹסִיף מֹשֶׁה בִּפְרִשֶׁת בַּהֲעֵלּוֹתָדָע^{עו}, שְׁכֹתוֹב עַד יִרְכָּה עַד פְּרָחָהּ, וְלֹא נֹזֵכַר בִּפְרִשֶׁת תְּרוּמָה^{עו}.

וְהַגְרוֹת: בּוֹזִיכִים אֲשֶׁר בְּתוֹכֶם הַשֶּׁמֶן וְהַפֶּתִּילָה^{עח}.

וְהַמְלָקָחִים: שְׁעַל יָדָם מַגְבִּיחִים אֶת הַפֶּתִּילָה מֵתוֹךְ הַבּוֹזִיכִים^{עט}.

מִכְלֹת: מַלְשׁוֹן כֹּל^פ.

מִכְלֹת זָהָב: זָהָב מִזֹּזֶק וְצִרוּף^{פא}, כֹּל כּוֹלֹ זָהָב בְּלִי שׁוֹם תְּעִרּוּבָת סִיג^{פב}.

(כב) וְהַמְזֻמְרוֹת וְהַמְזֻרְקוֹת וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב

סָגוּר, וּפֶתַח הַבַּיִת דִּלְתוֹתָיו הַפְּנִימִיּוֹת לְקַדָּשׁ

הַקְּדָשִׁים וְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל זָהָב:

וְהַמְזֻמְרוֹת: כֹּלִי זִמְרָה^{פג}.

וְהַמְזֻרְקוֹת: לְזִרוֹק בָּהֶם אֶת דָּם הַקֶּרְבָּנוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ^{פד}.

לְ מִי הַבָּאָר לְ

עו. בַּמִּדְבָּר ח' ד'.

עז. רש"י.

עח. מִצּוֹדֶת צִיּוֹן בַּפֶּסֶק הַקּוֹדֶם.

עט. רש"י. וְרָאָה מֶה שֶׁפִּירֵשׁ בַּמִּצּוֹדֶת צִיּוֹן.

פ. מִצּוֹדֶת צִיּוֹן.

פא. רש"י.

פב. מִצּוֹדֶת דּוֹד. רַלְב"ג.

פג. רש"י.

וְהַכְּפוֹת: בזיכי לבונה^{פ"ה}.

וְהַמִּזְבֵּחַ: לחתות בהם את תרומת הדשן^{פ"ו}. וכן להוליד גחלים ממזבח החיצון למזבח הפנימי, עבור הקטרת הקטורת^{פ"ז}.

דִּלְתוֹתָיו הַפְּנִימִיּוֹת לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, וְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל: הדלתות הַפְּנִימִיּוֹת, שהם הדלתות לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, וְכֵן דִּלְתֵי הַבַּיִת שהם הדלתות לְהִיכָל, כולם היו מצופים זהב^{פ"ח}.

❧ מי הבאר ❧

פד. רש"י.

פה. רש"י.

פז. רש"י כאן. רש"י במלכים.

פז. רש"י במלכים.

פה. מצודת דוד.

ספר

באר החיים

חנוכת

בית המקדש

ותפילת שלמה

דברי הימים

דברי הימים ב' פרק ה'

(א) וַתֵּשֶׁלֶם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־עָשָׂה שְׁלֹמֹה לְבֵית
יְהוָה, וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קִדְשֵׁי דָוִד אָבִיו וְאֶת־הַכֶּסֶף
וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־כָּל־הַפְּלִים נָתַן בְּאֹצְרוֹת בֵּית
הָאֱלֹהִים:

ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה לבית ה'.
ושלמה הכנים את מה שהקדיש דוד אביו עבור בית המקדש,
את הכסף ואת הזהב ואת הכלים, באוצרות בית ה'. כי לא רצה
להשתמש בהם עבור בנין הבית, ולכן הכנים לאוצרות בית
ה'.

מי הבאר

א. מצודת דוד במלכים. וע"פ רש"י ורד"ק בפירושם השני במלכים.
והטעם שלא רצה להשתמש בקדשי דוד אביו עבור בנין הבית, ראה ברש"י במלכים וז"ל:
ושמעתי מחכמי ישראל שהיו אומרים, לפי שהיה יודע שסופו ליחרב, שלא יהיו העובדי כוכבים
אומרים, קשה יראתם, שלקחו נקמתם מן הבית, שנבנה מן גזלות וחבלות שגזל מהם דוד. ויש
אומרים, כך אמר שלמה, רעב היה בימי אביו שלש שנים, שנה אחר שנה, והיה לו לבזבז
ההקדשות הללו, להחיות בהן עניי ישראל. עכ"ל. וברד"ק במלכים מסיים הענין וזלח"ק (בפירוש
הזה): ויש אומרים כך אמר שלמה, רעב היה בימי אבא שלוש שנים והיה לו לבזבז ההקדשות
האלה להחיות בהם עניי ישראל, יהיו שמורין לעת הצורך. עכ"ל.

(ב) אַז יִקְהִיל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי
הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְרוּשָׁלַם,
לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִיד הִיא צִיּוֹן:

אז הקהיל שלמה את זקני ישראל, את כל ראשי המטות נשיאי
האבות של^ב בני ישראל, אל המלך שלמה בירושלים.
בשביל להעלות את הארון מעיר דוד, שנתן שם דוד המלך את
הארון כשהביאו מבית עובד אדום^ג.

(ג) וַיִּקְהֲלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּחָג, הוּא חֹדֶשׁ
הַשְּׁבַעִי:

בְּחָג: חג הסוכות^ד.

(ד) וַיָּבֵאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׂאוּ הַלְוִיִּם אֶת־הָאֲרוֹן:
וַיִּשְׂאוּ הַלְוִיִּם: הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם מִשְׁבֵּט לֵוִי. כִּי בַמִּלְכִּים כָּתוּב
שֶׁהַכֹּהֲנִים נִשְׂאוּ אֶת הָאֲרוֹן^ה.

מי הבאר

ב. רש"י במלכים.

ג. רש"י במלכים.

ד. רש"י.

ה. מצודת דוד.

(ה) וַיַּעֲלוּ אֶת־הָאָרוֹן, וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל, הָעִלוּ אַתָּם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:

ויעלו את הארון. וכן העלו גם את המשכן, שהיה בגבעון. ומשנבנה בית המקדש הראשון, גזזו את קרשי המשכן והאדנים וכו' בעליות שמעל ההיכל וקודש הקדשים.¹
וכן העלו גם את כל כלי המשכן, המנורה והשולחן וכו'.
את הארון העלו הכהנים², ואת המשכן וכליו העלו הלויים³.

(ו) וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדֹת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעְדִים עָלָיו לִפְנֵי הָאָרוֹן, מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֵרֶב:

(ז) וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דָּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, אֶל־תַּחַת פְּנֵי הַפְּרוֹכִים:

❧ מי הבאר ❧

ו. רד"ק במלכים. מצודת דוד במלכים.

ז. רש"י במלכים. מצודת דוד במלכים. וכן ברש"י כאן.

ח. והמעם שנשאו הכהנים את הארון ולא הלויים, כי היה כאן הכוונה להכניס את הארון לקודש הקדשים, למקום אשר נכנס לשם רק הכהן הגדול אחת בשנה, וכאשר לא היה אפשר שהכהן גדול לבדו ישא את הארון, לזה היה יותר ראוי שישאו אותו הכהנים משיכנסו לשם הלויים (אברבנאל במלכים).

ט. רד"ק במלכים. רלב"ג במלכים. מלב"ם במלכים. מצודת דוד במלכים וכאן.

ויביאו הכהנים את הארון, אל מקומו, אל קודש הקדשים, אל תחת כנפי הכרובים.
מתחילה הביאו לקודש הקדשים את הכרובים שעשה שלמה שעומדים על הקרקע', ואח"כ הכניסו תחת כנפיהם את הארון".
כזה"ב:

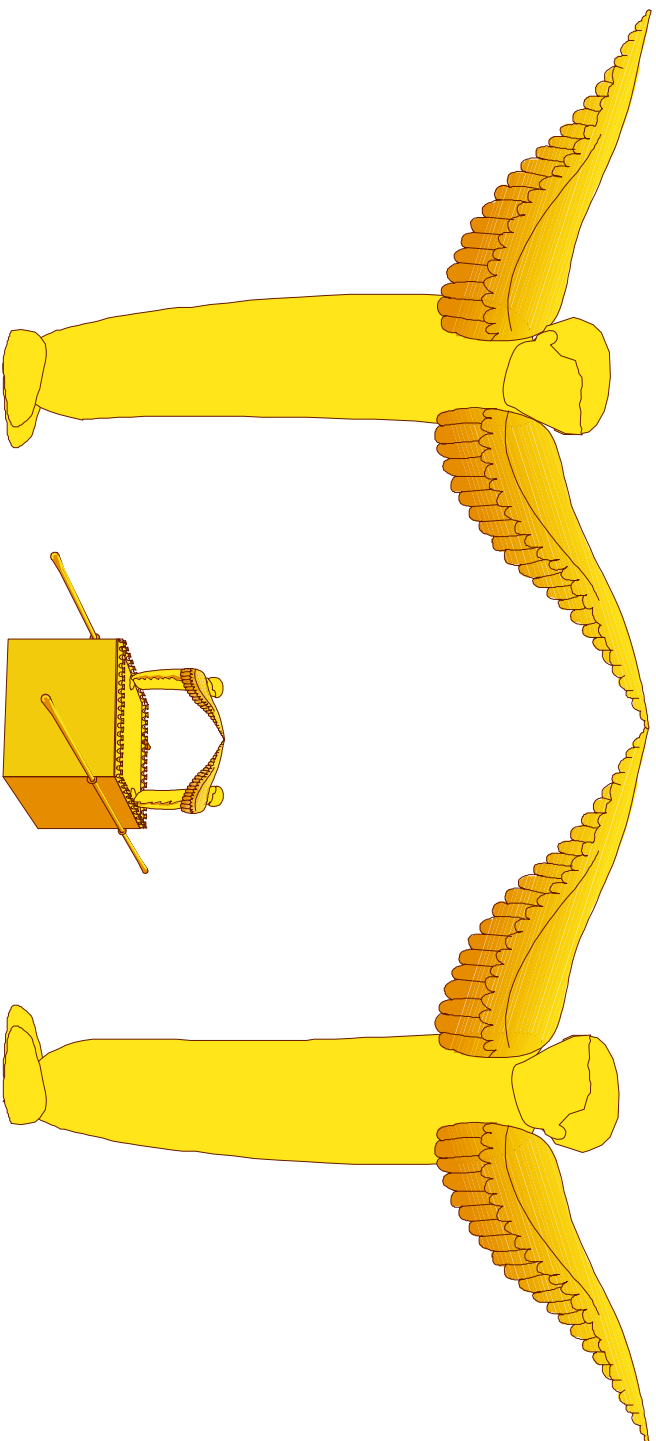
❧ מי הבאר ❧

י. רש"י במלכים. רד"ק במלכים. מצודת דוד במלכים.

יא. רד"ק במלכים.

יב. בעמוד הבא.

הארוץ תחת כנפי הכרוכים שעשה שלמה

(ח) וַיְהִי הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁים כְּנָפִים עַל־מְקוֹם הָאָרוֹן
וַיִּכְסּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדֵי מַלְמַעְלָה:

כנפי הכרובים הגדולים^{יג} שעשה שלמה, פרושים אל מעל מקום הארון^{יד}.

ויכסו הכרובים הגדולים האלו על הארון ועל הבדים מלמעלה^{טו} (וכמו בציור בעמוד הקודם).

מתחילה נעשו שיפרשו הכרובים כנפיהם אל מקום עמידת הארון, ולזה כשהכניסו את הארון אל מקומו, היו אם כן הכרובים מסוככים ומכסים עליו^{טז}.

(ט) וַיֵּאָרִיכוּ הַבָּדִים וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַבָּדִים מִן־הָאָרוֹן
עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחוּצָה, וַיְהִי־שָׁם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה:

ונעשה נס^{יז} ונתארכו הבדים, והיו נראים ראשי הבדים לחוץ לפני הדביר, כי היו הבדים דוחקים ובולטים בפרוכת שבפתח

❧ מי הבאר ❧

יג. אברבנאל במלכים.

יד. אברבנאל במלכים.

טו. אברבנאל במלכים.

ועיין בשעה"כ בכוונות הסוכה (וראה גם מה שכתבנו בזה בסוף הספר).

טז. מצודת דוד.

יז. מלבי"ם מלכים.

קודש הקדשים, כשני דדים, אבל לא היו מקרעים בפרוכת ונראים החוצה ממש^ח.

(י) אין בארון רק שני הלחות אשר נתן משה בחרב, אשר פרת יהוה עם בני ישראל בצאתם ממצרים:

אין בארון רק: יש כאן שני מיעוטים: 'אין', 'רק'^ט. ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות^ק. והיה בארון גם ספר תורה שכתב משה רבינו^{כא}.

❧ מי הבאר ❧

יח. גמ' יומא נ"ד. מנחות צ"ח. רש"י במלכים. מלבי"ם במלכים. רלב"ג במלכים.
יט. רש"י בבא בתרא י"ד.

כ. והמלבי"ם במלכים מבאר את הכלל הזה של אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, שכאשר אדם אומר 'ראובן אינו חכם', הרי זה שלילה. וכאשר אומר 'ראובן אינו בלתי חכם', הוא חיוב, וכאילו אמר 'ראובן הוא חכם'.

וז"ל: אין בארון רק שני לוחות אבנים. לדעת חז"ל היו שם ג"כ שברי לוחות או ס"ת מונחת (ופליגי בזה ר"מ ור"י בב"ב יד א) ולדעת כולם היה שם עוד דבר לבד מן הלוחות, ודייקו ממ"ש אין בארון רק, הוה מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. והדבר מבואר אצלי בכללי הלשון, כי לא נמצא בשום מקום בתנ"ך מלת רק אחר שלילה, שאחר שלילה בא תמיד מלת כי אם (אין זה כי אם בית אלהים, אם תצאו מזה כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה, וכדומה) כי מלת רק הוא שלילה בפני עצמו בלא מלת אין, ולפ"ז יש פה זרות בלשון, שהיל"ל אין בארון כי אם שני לוחות, או שיאמר רק שני לוחות היו בארון, וזה כלל בהגיון ששלילה אחר שלילה דינה כמשפט מחייב, כמו ראובן אינו חכם הוא שלילה, ראובן אינו בלתי חכם הוא חיוב, ור"ל ראובן הוא חכם, וכן במ"ש אין בארון רק שני לוחות פירוש שלא רק שני לוחות היו בארון כי היו שם עוד דברים, ובכ"ז מפשטות הלשון שמשמע שרק שני לוחות היה מבואר שהדברים שהיו שם עוד היו ענין אחד עם הלוחות, והם השברי לוחות או הס"ת, שכל מה שכתוב בס"ת נכלל בעשרת הדברות כמ"ש הקדמונים. עכ"ל.

כא. גמ' בבא בתרא י"ד. וברש"י שם.

וזה לשיטת רבי מאיר שהיה בארון גם כן ספר תורה. אבל לשיטת רבי יהודה, הריבוי של אין בארון רק (ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות), מרבה את השברי לוחות שהיו גם כן בארון, ואילו הספר תורה מונח על מדף שיצא מהארון.

אֲשֶׁר כָּרַת: בעת שנתנם^{כב}.

(יא) וַיְהִי בַּצֵּאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי כָל־הַכֹּהֲנִים
הִנְמִצָּאִים הִתְקַדְּשׁוּ אֵין לְשֹׁמֹר לְמַחֲלָקוֹת:

וַיְהִי בַּצֵּאת הַכֹּהֲנִים מִן הַקֹּדֶשׁ, ומדוע לא אמר איזה משמר היה
אז ששמשו בקודש. אלא מפני שכל הכהנים הנמצאים התקדשו,
כל הכהנים הנמצאים אז בירושלים נטהרו לעבודה ואין לשמור
למחלקות, לא היה אז מקום לשמור את קביעות חלוקת
המשמרות שיעבדו משמר הקבוע לבד, וזה משום שהיו הזבחים
רבים ולא הספיקו בני המשמר לעשות את הכל לבדם^{כג}.

(יב) וְהַלִּוִּים הַמְּשַׁרְרִים לְכָל־ם לְאַסֵּף לְהִימָן לִידֵּתוֹן
וּלְבִנְיָהֶם וּלְאַחֵיהֶם מִלִּבְשֵׁים בּוּץ בְּמִצְלָתַיִם וּבִגְדֵי לִבְשֵׁים
וּכְנָפֹת עֲמֻדִים מְזֹרֵחַ לְמִזְבֵּחַ, וְעִמָּהֶם כֹּהֲנִים לְמֵאֵחָ
וְעֹשֶׂרִים (מחצירים כתיב) מִחֲצָרִים בְּחֲצָצְרוֹת:

והלויים המשררים לכלם, כולם היו, ואח"כ חוזר ומפרט: לאסף
להימן לידתון ולבניהם ולאחיהם. כולם היו מלבשים בגדי בוץ,
ובידם מצלתים ונבלים וכנרות. והם עמדים מזרח למזבח. ועמם

מאה ועשרים כְּהֻנִּים, והכתנים האלה מִחֻצָּרִים – מנגנים^{כד} בַּחֲצֹצְרוֹת^{כה}.

(יג) וַיְהִי כִּאֲחֶד (למחצרים כתיב) לְמַחֲצָרִים וְלַמְּשֻׁרָרִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל־אֶחָד לְהַלֵּל וּלְהַדוֹת לַיהוָה וּבְהָרִים קוֹל בַּחֲצֹצְרוֹת וּבַמִּצְלָתִים וּבְכָלִי הַנָּשִׁיר וּבַהֲלֵל לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ, וְהַבֵּית מֶלֶא עֲנֹן בֵּית יְהוָה:

וַיְהִי כִּאֲחֶד לְמַחֲצָרִים וְלַמְּשֻׁרָרִים: כולם היו אחדים יחד, ונגנו באחדות אחת לְהַשְׁמִיעַ כאילו הוא קול אֶחָד, בשביל לְהַלֵּל וּלְהַדוֹת לַה' כִּי.

ובְּהָרִים קוֹל: וכאשר הרימו את הקול בַּחֲצֹצְרוֹת וּבַמִּצְלָתִים וּבְכָלִי הַנָּשִׁיר, ואמרו את הַהֲלֵל לַה' האמור בו כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ שהוא הלל הגדול. ואז, כאשר הרימו כולם את הקול וכו', נתמלא הַבֵּית בַּעֲנֹן בֵּית ה' כִּי.

❧ מי הבאר ❧

כד. פירוש התיבה מִחֻצָּרִים הוא: מנגנים בחצוצרות. ורק לתוספת ביאור כתוב בפסוק ג"כ תיבת חצוצרות (מצודת דוד).

כה. עפ"י מצודת דוד.

כו. מצודת דוד.

כז. מצודת דוד.

(יד) וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הָעָנָן,
כִּי־מָלָא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים:

דברי הימים ב' פרק ו'

(א) אֹז אָמַר שְׁלֹמֹה, יְהוָה אֱמַר לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפֹּל:

אֹז, כשראה את הענן, אָמַר שְׁלֹמֹה: עתה רואה אני שהשכינה שורה בבית שבניתי, שהרי כך הבטיח הקב"ה לבוא ולשכון בו מתוך ענן וערפל. והיכן אמר^ב, כִּי בְּעֶנָן יֵרָאֶה עַל הַפִּפְרֹת^ג.

(ב) וַאֲנִי בָנִיתִי בֵּית־זֶבֶל לָךְ, וּמִכֹּון לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים:

זֶבֶל: מדור, כמו^ד מִזְבֵּל קֹדֶשׁ^ה.

ואני בניתי בית מדור לך, ומכון לשבתך לעולם.

ועתה יהא הבית הזה מכון לשבתך עולמים, ולא כגלגל נוב וגבעון, שלא נתקיים שם אוהל מועד לזמן רב. אבל כאן בהר המוריה יהיה בית המקדש מקום השראת השכינה לעולם, כי זה המקום שבחר בו הקב"ה לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שֶׁם^ו.

❧ מי הבאר ❧

א. רש"י במלכים.

ב. ויקרא ט"ז ב'.

ג. רש"י במלכים. ומקורו במכילתא (בא י"ב כ"ה). וב"כ בספר למכסה עתיק (מלכים) למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א.

ד. ישעיה ס"ג ט"ו.

ה. מצודת ציון.

ו. עפ"י אברבנאל במלכים.

(ג) וַיֵּסֶב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל,
וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמְדִים:

עתה הולך שלמה המלך לברך את כל קהל ישראל.
ויסובב שלמה המלך את פניו כלפי כל קהל ישראל, בכדי שיהיה
פניו אל המתברכים.¹
וכל קהל ישראל עומדים, מאחר שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי
בית דוד בלבד, ולכן היו צריכים לעמוד².

(ד) וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו
אֵת דָּוִיד אָבִי, וּבִידָּיו מָלָא לְאֹמֶר:

וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ: בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו לְדָוִיד

❧ מי הבאר ❧

ומעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי (וזהר הקדוש שמות דף ה' ע"ב, תנחומא ויקרא ו'). ולעתיד לבא
בעת שיעלה רצון מאת הבורא ברוך הוא יבנה שם המקדש ויהיה השראת השכינה בשלמותה
בבית המקדש השלישי במהרה בימינו בקרוב מאוד.

וראה לשון קדשו של המלבי"ם במלכים במתק דבריו הנפלאים, וז"ל: באשר המקום הזה הר
המוריה שעליו נבנה המקדש היה מקום מיוחד להשראת השכינה מימי קדם, שעליו נעקד יצחק,
ולשם יצא לשוח בשדה, ובמקום הזה ראה יעקב מראה הסולם בצאתו מחרן, ונגלה לדוד בגורן
ארונה בעת המגפה, וידע שהוא המקום המיוחד לה' וזה שער השמים. וכיון שה' שכן בו בערפל,
ר"ל בעוד היה מקום תהו ובהו חשך וערפל, והיה הר ושדה וגורן, ממילא אחר שבניתי שם בית
זבל לך, ירדתי שיהיה מכון לשבתך עולמים. וגדמה במשלו, מלך שדבקה נפשו לאהבה לשכון
במקום אחד על שפת הים שהיה מקום קדוש בעיניו, ובא אוהבו של מלך ובנה לו שמה
פלטרין גדולים ובית מקדש מלך, שהאוהב הלז בטוח שישב המלך שמה לעולם, דאחר
שישב במקום ההוא בהיותו חרב ושמים כ"ש עתה בשימצא שם בית בנוי לתלפיות. עכ"ל.

ז. רלב"ג במלכים.

ח. רלב"ג במלכים.

אָבִי שִׁיתֵן לוֹ בֶּן שִׁיבְנָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.^ט וּבְנִדְיוֹ מִלֵּא: וְה' יִתְבָּרֵךְ קָיִים דְּבָרוֹ הַטּוֹב, שֶׁשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בָּנָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.^י

לְאָמֹר: אֵת מַה שֶׁכָּתוּב בַּפְּסוּקִים הַבָּאִים, אָמַר ה' יִתְבָּרֵךְ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ.^{יב}

(ה) מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא־בַחֲרָתִי בְּעִיר מִכָּל שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לַהֲיֹת שְׁמִי שָׁם, וְלֹא־בַחֲרָתִי בְּאִישׁ לַהֲיֹת נָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

לְבָנוֹת בֵּית: לְבָנוֹת בַּה בֵּית.^{יג}

(ו) וְאֶבְחַר בִּירוּשָׁלַם לַהֲיֹת שְׁמִי שָׁם, וְאֶבְחַר בְּדָוִיד לַהֲיֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

וְאֶבְחַר בִּירוּשָׁלַם לַהֲיֹת שְׁמִי שָׁם, מוֹסֵב עַל: לֹא בַחֲרָתִי בְּעִיר.^{יד}

❧ מי הבאר ❧

ט. רש"י במלכים. מצודת דוד.

י. מצודת דוד.

יא. ע"פ המפרשים במלכים.

יב. ע"פ רש"י במלכים.

יג. מצודת דוד.

יד. רש"י.

וְאֶבְחַר בְּדָוִיד לְהָיִית׃ עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל, מוֹסֵב עָלַי: וְלֹא בְּחֶרְתִּי בְּאִישׁ^{טז}.

וְאֶבְחַר בְּדָוִיד לְהָיִית׃ עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יָדוֹ יָבֹוא הַחֲכֵנָה לִבְנוֹת אֶת הַבַּיִת^{טז}, וְהִרְאֵתִי לוֹ אֶת הַמָּקוֹם הַנִּבְחָר בִּירוּשָׁלַיִם בְּגוֹרֵן אֲרוֹונָה, שֶׁשֵּׁם יִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ^{יז}.

(ז) וַיְהִי עִם־לִבָּב דָּוִיד אָבִי, לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִיד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְכָּךְ לְבָנוֹת בַּיִת לְשָׁמַי, הֵטִיבוֹתָ כִּי הָיָה עִם־לִבְכָּךְ:

(ט) רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת, כִּי בְנֶךָ הַיּוֹצֵא מִחֻלְצִיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשָׁמַי:

דוד המלך היה עם לבבו, דהיינו, שהיה רצונו לבנות את הבית לשם ה' אלקי ישראל.

ויאמר ה' אל דוד: טוב עשית שהיה לך הרצון לבנות את בית המקדש, ולזכות תחשב לך^{יח}, וה' יתברך מצרף את המחשבה

❧ מי הבאר ❧

מז. רש"י.

מז. מצודת דוד במלכים.

יז. רד"ק במלכים.

יח. מצודת דוד.

למעשה ויחשב לך כאילו בנית את בית המקדש ממש^ט, והמחשבה הטובה הזאת חשובה אצל הקב"ה כאילו נבנה בית המקדש בפועל^ז.

רק אתה לא תבנה את בית המקדש כי אם בנך, שלמה המלך, הוא יבנה את בית המקדש.

והטעם לכך שהקב"ה לא רצה שדוד המלך יבנה את בית המקדש, הוא משום שהיה לו הרבה מלחמות. רק שלמה המלך שהוא איש שלום, הוא יבנה את בית המקדש^{כא}.

ועתה אומר שלמה המלך:

(י) וַיִּקֶּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר, וַאֲקוּם תַּחַת דָּוִיד אָבִי וְאֲשֵׁב עַל־כַּפֵּאֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

(יא) וְאֲשִׁים שָׁם אֶת־הָאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה, אֲשֶׁר כָּרַת עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְאֲשִׁים שָׁם: בבית המקדש, את הארון^{כב}.

מי הבאר ש

יט. מלבי"ם במלכים.

כ. מלבי"ם במלכים.

כא. דברי הימים א' פרק כ"ב.

כב. מצודת דוד.

אֲשֶׁר שָׁם: בתוך זה הארון, בְּרִית ה': לוחות הברית, אשר כרת ה' ברית עם ישראל בעת שנתנם^{כג}.

(יב) וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה נֶגֶד פֶּלִי־קָהֶל יִשְׂרָאֵל, וַיִּפְרֹשׁ בִּפְּיֹו:

עתה הלך שלמה מעזרת ישראל שהיה שם, אל מקום יותר מקודש שהוא לפני מזבח ה'^{כד}.
ויפרוש את כפיו אל השמים, כדרך שואל החסד^{כה}.

(יג) בִּי־עֲשֶׂה שְׁלֹמֹה בִּיּוֹר נְחֹשֶׁת, וַיִּתְּנֵהוּ בְּתוֹךְ הָעֶזְרָה, חָמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכּוֹ, וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ, וְאַמּוֹת שְׁלוֹשׁ קוֹמָתוֹ, וַיַּעֲמֵד עָלָיו וַיִּבְרַךְ עַל־בְּרָכְיֹו נֶגֶד פֶּלִי־קָהֶל יִשְׂרָאֵל, וַיִּפְרֹשׁ בִּפְּיֹו הַשָּׁמַיְמָה:

בפסוק הקודם כתוב שעמד נֶגֶד כָּל קָהֶל יִשְׂרָאֵל, ועתה מפרש איך היה נגד כל ישראל, ואיך ראוהו הרחוקים ממנו^{כו}.
ומבאר הכתוב: כי עשה שלמה ביור נחושת, ונתנו בתוך העזרה, חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו ושלוש אמות

❧ מי הבאר ❧

כג. מצודת דוד.

כד. אברבנאל במלכים.

כה. מצודת דוד.

כו. מצודת דוד.

קומתו, ועמד עליו וכרע על ברכיו, ופרש כפיו למעלה כלפי השמים, וכך התפלל את תפילתו^{כז}.

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין־כִּמוֹךָ אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לַעֲבָדֶיךָ הַחֲלָכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל־לֵבָם:

שֹׁמֵר הַבְּרִית: ממתין וגונז לשמור הברית והחסד, לקיים הבטחתו^{כח}.

(טו) אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ לַעֲבָדֶיךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לוֹ, וְתַדְבֵּר בְּפִיךָ וּבִגְדֶיךָ מִלְּאֵת פִּיּוֹם הַזֶּה:

אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ: לשון אמנת הבטחה^{כט}.
וְתַדְבֵּר בְּפִיךָ וּבִגְדֶיךָ מִלְּאֵת: כמו שדברת, כן מלאת בכח ידך^ל.

(טז) וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁמֵר לַעֲבָדֶיךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מִלְּפָנַי

❧ מי הבאר ❧

כז. מצודת דוד.

כח. רש"י במלכים.

כט. רש"י במלכים.

ל. מצודת דוד.

יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל, רַק אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ
אֶת־דִּרְכָּם לָלֶכֶת בְּתוֹרָתִי כַּאֲשֶׁר הִלַּכְתָּ לִפְנֵי:
(י) וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, יֵאָמֶן דְּבַרְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
לְעַבְדְּךָ לְדָוִיד:

ושלמה המלך ממשיך ומתפלל:

ועתה הנני מבקש מלפניך אלקי ישראל, יֵאָמֶן נָא דְבַרְךָ אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ, דהיינו, אני מבקש ממך שתשגיח שפְּנֵי לא יסורו מדרכי
ה', ועל ידי זה יתקיים מה שדיברת לדוד אבי, שיתקיים מלכות
בית דוד לעולם (כי המשך המלוכה, תלוי בשמירת התורה והמצוות,
כמו שאמר ה' לדוד. ולכן מבקש שלמה, שה' ישגיח על בניו שלא יסורו
מדרך התורה והמצוות, וע"י כן יתקיים מלכות בית דוד לעולם ועד)^{לא}.

(יח) כִּי הֵאֱמַנְם יֹשֵׁב אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עַל־הָאָרֶץ, הִנֵּה
שָׁמַיִם וּשְׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ אַף כִּי־הִבִּיתָ הַזֶּה
אֲשֶׁר בָּנִיתִי:

כִּי הֵאֱמַנְם יֹשֵׁב אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עַל הָאָרֶץ, בלשון תמיהה: וכי איך
אפשר שיאמין אדם שישב אלקים על הארץ, והלא הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַי
הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ^{לב}, וכל שכן הבית הזה הבנוי בידי אדם^{לג}.

אלא, מחמת חסד שגמלת לדוד אבי צמצמת שכינתך שתשרה על הארץ^{לד}.

❧ מי הבאר ❧

לג. מלבי"ם במלכים.

וראה ברלב"ג במלכים וז"ל: כי האמנם ישב אלהים על הארץ. ר"ל הנני מתפלל לפניך את התפלה הזאת כי אני רואה באמת ששכינת הש"י והשגחתו תמשך גם כן באלו הדברים השפלים וזה מקום פלא כי השמים ושמי השמים לא יכילו הודך ורוממות מדרגתך והנימוס המושכל והמושקף לך מהם כי זה בלתי מושג לזולתך כי גבהה מאד מדרגת המושקף לך מהם על מה שהם עליו מהמציאות כמו שבארנו בראשון ובחמישי מספר מלחמות ה' וכל שכן שתדבק השגחתך והשקפתך באלו הענינים הפחותים מאד עד שתדך השגחתך בזה הבית אשר בניתי ויושג לך ענינו. עכ"ל.

לד. רש"י.

וראה ברמב"ן (שמות כ"ה א') וז"ל: כאשר דבר השם עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וצוה אותם על ידי משה קצת מצות שהם כמו אבות למצותיה של תורה, כאשר הנהיגו רבותינו עם הגרים שבאים להתיהד (ויבמות מ"ז), וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצוה על ידו של משה, וברת עמם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלהים כאשר התנה עמם מתחלה ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה (לעיל י"ט ה'), ואמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שם י"ט ו'), והנה הם קדושים ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם. ולכן צוה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל.

והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (שמות כ"ה כ"ב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת, על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה, וסמך לארון השלחן והמנורה שהם כלים כמוהו, ויורו על ענין המשכן שבעבורם נעשה. אבל משה הקדים בפרשת ויקהל את המשכן את אהלו ואת מכסהו (שמות ל"ה י"א), וכן עשה בצלאל (שמות ל"ו ח'), לפי שהוא הראוי לקדם במעשה.

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם (שמות כ"ד ט"ז) וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתוב (דברים ה' כ"א) הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ' ל"ד). והזכיר במשכן שני פעמים וכבוד ה' מלא את המשכן, כנגד 'את כבודו ואת גדלו'. והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובבא משה (שמות ל"ד ל"ד) היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד' ל"ו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז' פ"ט) וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו.

ונכפל 'וידבר אליו' להגיד מה שאמרו בקבלה שהיה הקול בא מן השמים אל משה מעל הכפרת ומשם מדבר עמו, כי כל דבור עם משה היה מן השמים ביום ונשמע מבין שני הכרובים, כדרך ודבריו שמעת מתוך האש (דברים ד' ל"ו), ועל כן היו שניהם זהב. וכן אמר הכתוב (שמות כ"ט מ"ב

מִי הַבָּאָר

מ"ג) אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם ונקדש בכבודי, כי שם יהיה בית מועד לדבור ונקדש בכבודי.

והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה ומבין מה שכתבנו בהם יבין סוד המשכן ובית המקדש, ויוכל להתבונן בו ממה שאמר שלמה בחכמתו בתפלתו בבית המקדש ה' אלהי ישראל (מלכים א' ח' כ"ג), כמו שאמר בהר סיני ויראו את אלהי ישראל (שמות כ"ד י'), והוסיף שם לפרש 'ה' לענין שרמזנו שם למעלה כי אלהי ישראל יושב הכרובים (מלכים א' ח' כ"ג), כמו שאמר וכבוד אלהי ישראל עליהם מלמעלה היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר ואדע כי כרובים המה (יחזקאל י' י"ט כ'). ואמר דוד ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ה' (דברי הימים א' כ"ח י"ח), וכן יזכיר תמיד בבית המקדש לשם ה' (מלכים א' ח' י"ט), לשמך (שם ח' מ"ד), ויאמר בכל פעם ופעם ואתה תשמע השמים (שם ח' ל"ב), במדת רחמים, וכתוב (שם ח' מ"ד מ"ה) והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה והבית אשר בניתי לשמך ושמעת השמים, ובביאור אמר כי האמנם ישב אלהים את האדם על הארץ הנה שמים ושמי השמים לא יכלכלוך (דברי הימים ב' ו' י"ח). וכתוב על הארון להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו (שמואל ב' ו' ב'). ובדברי הימים (א' י"ג ו') להעלות משם את ארון האלהים ה' יושב הכרובים אשר נקרא שם, כי השם יושב הכרובים. עכ"ל.

וברמב"ן להלן (שמות כ"ה כ"א) וז"ל: ואל הארון תתן את העדות. לא ידעתי למה נכלל, שהרי כבר אמור (לעיל פסוק מ"ז) ונתת אל הארון את העדות. וי"ל שבא ללמד שבעודו ארון בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן הכפרת עליו. וכן מצינו כשהקים המשכן נאמר ויתן את העדות אל הארון (להלן מ' כ'), ואח"כ ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה. לשון רש"י. ואם היה זה צוואה, משמעו יותר שאחר שיתן הכפרת על הארון, כאשר אמר, יתן בארון את העדות, כי ארון יקרא גם בהיות הכפרת עליו. ועוד כי יש לשאול ג"כ, למה החזיר (בפסוק הבא) אשר על ארון העדות, כי בידוע שהכרובים הם על ארון העדות, ומה צורך לפרש עוד כיון שאמר מעל הכפרת מבין שני הכרובים.

אבל פירושו, כי בעבור שיצוה בכרובים להיותם פורשי כנפים למעלה (בפסוק הקודם), ולא אמר למה יעשם כלל, ומה שישמשו במשכן, ולמה יהיו בענין הזה, לכך אמר עתה ונתת הכפרת עם כרוביו, שהכל דבר אחד על הארון מלמעלה, כי אל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך, כדי שיהיה לי כסא כבוד, כי אני אועד לך שם ואשכין שכינתי עליהם, ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים, בעבור שהוא על ארון העדות.

והנה הוא כמרכבה אשר ראה יחזקאל שאמר היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר ואדע כי כרובים המה (יחזקאל י' כ'), ולכך נקרא יושב הכרובים (שמואל א' ד' ד'), כי היו פורשי כנפים להורות שהם המרכבה נושאי הכבוד, וכמו שנאמר (דברי הימים א' כ"ח י"ח) ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ה', כאשר הזכרתי (בהקדמה לפרשת תרומה).

ועל דעת רבותינו (תניגה י"ג:) הם צורות אדם, מלשון ארמית שתאמר לעלם רביא. והחזיר בשם הזה הכ"ף שרש, כי כן השם, כנערים, להורות על עניינם.

(יט) וּפְנִיתָ אֶל־תְּפִלַּת עֲבָדְךָ וְאֶל־תְּהַנֶּנּוּ יְהוָה אֱלֹהֵי, לְשִׁמְעַי אֶל־הַרְנָה וְאֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עֲבָדְךָ מִתְּפִלָּה לְפָנֶיךָ:

ומפני היות השראת השכינה בבית הזה^ל, הנני מבקש שתפנה אל תפילת עבדך^ל. ואני מתפלל ומתחנן שתהיה שעה זו עת

מי הבאר

ואם תחשוב עוד למה היו פנים איש אל אחיו (פסוק כ') ולמה היו מקשה (פסוק י"ח), תוכל לדעת כי ראוי להם שיהיו פורשי כנפים למעלה, כי הם כסא עליון וסוככים על העדות שהיא מכתב אלהים (שמות ל"ב ט"ז). וזה טעם ולתבנית המרכבה, כי הכרובים שראה יחזקאל נושאים הכבוד תבנית לכרובים שהם כבוד ותפארת, והכרובים אשר במשכן ובמקדש תבנית להן, כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם (קהלת ה' ז'). וזה טעם ואדע (יחזקאל י' כ'), שראה באחד וידע באחד, ולפיכך אמר המה (שם). והמשכיל יבין. עכ"ל.

ובאור החיים הקדוש (שמות כ"ה ט') וז"ל: ככל אשר וגו'. בפסיקתא (רבתי ט"ז) אמרו כשאמר ה' למשה ועשו לי וגו' נבהל משה ואמר לפניו הלא השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו וגו' עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא לא כמו שאתה סובר אלא כ' קרשים וכו' עד כאן. וצריך לדעת מי עמד בסוד ה' ומשה עבדו לדעת כל הדברים שעברו ביניהם, והגם שכל דבריהם דברי קבלה הם עם כל זה לא יבצר דבר מהכתובים. ונראה לומר לדבריהם ז"ל שהוקשה להם שאין משמעות לכתוב ממה נפשך אם הוא נמשך למטה על זה הדרך ככל אשר וגו' תעשו לא היה לו לומר וכן בתוספת וא"ו אלא כן תעשו שהיא גזרת תחלת מה שאמר ככל אשר וגו', ואם אומרו ככל חוזר לאומרו ועשו לי מקדש לא היה לו להפסיק באומרו ושכנתי בתוכם אלא היה לו לומר ועשו לי מקדש ככל אשר וגו' ואחר כך יאמר ושכנתי וגו', וממה שהקדים לומר ושכנתי גילה ה' כי גמר מאמר כללות המצוה ולא הוצרך לומר בה ככל וגו' וסמך על מה שיודיענו כל פרטי המעשה שיעור הקרשים וכל הכלים כמו שאמר אחר כך, וממה שאנו רואים שנמלך אחר כך לומר ככל וגו' המשכיל יבין שזה היה לצד דברים שנולדו באמצע שזולת זה מתחילה מאי סבר שלא אמר ככל ולבסוף מאי סבר. ונשכיל לדעת מה הם הדברים שיכולין להיות באמצע, מהתשובה אתה יודע השאלה, והתשובה היא ככל אשר אני וגו' הא למדת שחשב יותר והסברא תצדיק ותאמת זה ויותר זה אין לו שיעור לבבך יבין כי ישנה לתמיה, והוא אומרם שאמר הלא שמי השמים וגו' ועל זה הוצרך להשיבו ואמר לו ככל אשר וגו' והראהו תבנית המשכן באותו מצב, והכתוב מעיד על זה מאומרו מראה ולא אמר אראה לעתיד, ואז ראה כי היה עשרים קרשים וגו'. וטעם הראיה ולא הספיק בדיבור, אבאר בעזרת השם בסמוך. עכ"ל.

לה. רלב"ג במלכים.

לו. רלב"ג במלכים. מלבי"ם במלכים.

רצון, שתשמע אל התפילה שאני מתפלל לפניך היום^{לז}.

ועתה מומשיך שלמה המלך ומתפלל^{לח}:

(כ) לְהִיּוֹת עֵינֶיךָ פְּתֻחוֹת אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה יוֹמָם וְלַיְלָה
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ לָשׂוּם שְׁמֶךָ שָׁם, לְשִׁמּוֹעַ
אֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עַבְדְּךָ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה:

להיות עיניך פתוחות, שיתמיד ה' יתברך להשגיח בעיני ה'
המשוטטות, שישמע תמיד התפילות שיתפללו בבית המקדש^{לט}.

(כא) וְשִׁמְעֵתָ אֶל־תַּחֲנוּנֵי עַבְדְּךָ וְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יִתְפַּלְלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה, וְאַתָּה תִּשְׁמָע מִמָּקוֹם שְׁבִתְךָ
מִן־הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְעֵתָ וְסִלַּחְתָּ:

וְשִׁמְעֵתָ אֶל תַּחֲנוּנֵי עַבְדְּךָ וְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל: בין שיחיה המתפלל יחיד,
או רבים, ישמע ה' יתברך את תפילתם^מ.

❧ מי הבאר ❧

לז. מלבי"ם במלכים.

לח. עפ"י מלבי"ם במלכים.

לט. מלבי"ם במלכים.

מ. אברבנאל במלכים.

וראה במלבי"ם במלכים וז"ל: והנה השתמש פה בנ' לשונות, רנה, תפלה, תחנה. הרנה הוא
ספור שבחי המקום כמ"ש חז"ל לעולם יזכיר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל. והתפלה עקרה
שפיכת הנפש ודבקות הרוח ופלילת הנפש להתדבק בשורשה ולא תהיה רק לאלהים, ותחנה
היא בקשת הצרכים, וענינה מענין חנון ומתנת חנם, שגם בשאין ראוי מבקש מתנת חנם, אבל

(כב) אִם־יִחַטֵּא אִישׁ לְרַעְהוּ וְנִשְׂא־בּוֹ אֱלֹהִים לְהִאֲלֹתוֹ,
וּבֹא אֱלֹהִים לִפְנֵי מִזְבֵּחַךְ בַּבַּיִת הַזֶּה:

אם יחטא איש לרעהו בדבר ממון, ונתחייב להשביעו שבועה,
ובא להשבע לפני המזבח^{מא}.
אֱלֹהִים: שבועה^{מב}.

(כג) וְאַתָּה תִּשְׁמָע מִן־הַשָּׁמַיִם וְעָשִׂיתָ וְשִׁפְטָתָּ
אֶת־עַבְדֶּיךָ לְהָשִׁיב לְרָשָׁע לָתֵת דֶּרֶכּוֹ בְּרָאשׁוֹ,
וּלְהַצְדִּיק צְדִיק לָתֵת לוֹ כְּצִדְקָתוֹ:

וְאַתָּה תִּשְׁמָע מִן הַשָּׁמַיִם, וְעָשִׂיתָ וְשִׁפְטָתָּ אֶת עַבְדֶּיךָ,
לְהָשִׁיב לְרָשָׁע: הנשבע לשקר ולשווא^{מג}, לָתֵת דֶּרֶכּוֹ בְּרָאשׁוֹ: לתת
לרשע ענשו בראשו^{מד}. וּלְהַצְדִּיק צְדִיק: את הנשבע באמת, ואת
המשביע בצדק^{מה}, לָתֵת לוֹ כְּצִדְקָתוֹ.

❧ מי הבאר ❧

המתפלל ישיג שאלתו מצד הדבקות והמחשבה הטהורה המושכת השפע מן הצנור העליון כי
יתקרב לאלהים בחשק ואהבה ותשוקה וכוונה רצויה. עכ"ל.

מא. מצודת דוד. וזה לשון המצודת דוד: ונשא בו אלה. ויחויב בו חוב שבועה להשביעו.

מב. מצודת ציון במלכים.

מג. מצודת דוד.

מד. עפ"י מצודת דוד.

מה. מצודת דוד.

(כד) וְאִם־יִנָּגַף עֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אֹיֵב כִּי יַחְטְאוּ־לָךְ,
וְשָׁבוּ וְחֹדְדוּ אֶת־שִׁמְךָ וְהִתְפַּלְלוּ וְהִתְחַנְּנוּ לִפְנֶיךָ
בְּבֵית חֹזֶה:

אם ינגפו עמך ישראל לפני האויבים ח"ו, בגלל שחטאו לך^מ.
ושבו וחזרו בתשובה, וְחֹדְדוּ אֶת שִׁמְךָ, שחייב אדם לברך על
הרעה כשם שמברך על הטובה^{מז}. והתפללו והתחננו אליך בבית
המקדש.

(כה) וְאַתָּה תִּשְׁמַע מִן־הַשָּׁמַיִם וְסַלַּחַת לַחַטָּאת עֲמֹךְ
יִשְׂרָאֵל, וְהִשִּׁיבוּתָם אֶל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לָהֶם
וְלֹא־בִתְיָהֶם:

ואתה תשמע מן השמים, וסלחת לחטאת עמך ישראל, וְהִשִּׁבְתָּם
אֶל הָאָדָמָה: שכאשר יצאו למלחמה לא ילכו עוד בשבי, אלא
ישובו לארצם^{מח}, אל האדמה אשר נתת לאבותם.

❧ מי הבאר ❧

מו. רש"י. מצודת דוד במלכים.

מז. רש"י במלכים. ברכות פרק ט' משנה ה'.

מח. מצודת דוד.

(כו) בַּהֲעֶצֶר הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר כִּי יַחֱטְאוּ־לָךְ,
וְהִתְפַּלְלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהוֹדוּ אֶת־שִׁמְךָ מִחַטָּאתָם
יָשׁוּבוּן כִּי תַעֲנֵם:

בַּהֲעֶצֶר הַשָּׁמַיִם: כדכתיב^{מט} וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר.

(כז) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסִלַּחְתָּ לְחַטָּאת עַבְדֶּיךָ
וְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל כִּי תוֹרֵם אֶל־הַדָּרֶךְ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
יִלְכוּ־בָהּ, וְנָתַתָּה מָטָר עַל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר־נָתַתָּה לְעַמֶּךָ
לְנַחֲלָה:

(כח) רָעַב כִּי־יִהְיֶה בְּאֶרֶץ דָּבָר כִּי־יִהְיֶה שָׂדֶפֶן וְיִרְקוֹן
אֲרָבָה וְחִסִּיל כִּי יִהְיֶה כִּי יִצְרִילוּ אוֹיְבָיו בְּאֶרֶץ
שְׁעָרָיו, כָּל־נֶגַע וְכָל־מַחֲלָה:

עתה הוסיף שלמה המלך עוד בקשה כוללת, שיענה ה' על כל מיני תפלות ועל כל מיני הצרכים, בין הנוגע לכלל בין הנוגע לפרט.

וחשב רעב, דבר, שדפון, ירקון, ארבה, חסיל, חרב, והם ארבעה שפטים הרעים שחשב יחזקאל^{נא} חרב, רעב, חיה, רעה, דבר, שהם הכוללים כל מיני הרעות הנמצאים בעולם, והם אבות לכולם^{נב}.

ואחר שחשב כל מיני הרעות, הוסיף^{נג}:

(כט) כָּל־תִּפְלָה כָּל־תַּחֲנָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְכָל־הָאָדָם וְלִכְל עַמּוֹד יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יֵדְעוּ אִישׁ נִגְעוֹ וּמִכָּאֲבוֹ וּפְרִשׁ כִּפְיוֹ אֶל־הַבֵּית הַזֶּה:

כָּל תִּפְלָה כָּל תַּחֲנָה: לכלול כל מיני התפלות שיתפלל עליהם האדם^{נד}. והוסיף אֲשֶׁר יִהְיֶה לְכָל הָאָדָם וְלִכְל עַמּוֹד יִשְׂרָאֵל, דהיינו

מִי הַבָּאֵר

נא. פרק י"ד.

נב. מלבי"ם במלכים.

נג. מלבי"ם במלכים.

וזה לשון המלבי"ם במלכים: רעב כי יהיה. עתה הוסיף עוד שאלה כוללת שיענה ה' על כל מיני תפלות ועל כל מיני הצרכים בין הנוגע להכלל בין הנוגע להפרטים, וחשב רעב, דבר, שדפון, ירקון, ארבה, חסיל, חרב, והם ארבעה שפטים הרעים שחשב יחזקאל (סי' י"ד) חרב, רעב, חיה, רעה, דבר, שהם הכוללים כל מיני הרעות הנמצאים בעולם, והם אבות לכולם, שסבת הרעות יהיו או ע"י הטבע הכוללת וזה רעב, או על ידי הטבע של האדם עצמו שנשתנה לרוע וזה דבר, או ע"י בעלי רצון וזה חיה רעה, או על ידי בעלי בחירה וזה חרב, וכמ"ש (דברים ל"ב, כ"ד-כ"ה) מזי רעב, ולחומי רשף, שן בהמות, מחוץ תשכל חרב, וכן סדרם בתוכחה של תו"כ כמ"ש המבארים שמה. ונגד חיה רעה אמר ארבה חסיל, ונגד חרב אמר כי יצר לו אויבו. ואחר שחשב ארבעה אבות נזיקין הוסיף כל נגע כל מחלה, כל נגע כולל כל התולדות המתיחסות לנ"י שפטים רעב דבר חרב, וכל מחלה כולל כל תולדות שתחת סוג דבר. ואחר שחשב כל מיני הרעות, הוסיף:

נד. מלבי"ם במלכים.

כל מיני המתפללים והנצרכים לישועה, בין יחיד בין רבים, בין כל עַמְךָ יִשְׂרָאֵל כלל עם ישראל, ובין כל הָאָדָם יחידים^{נח}.

(ל) וְאַתָּה תִּשְׁמַע מִן־הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שְׁבֹתֶךָ וְסִלַּחְתָּ וְנָתַתָּה לְאִישׁ כָּכָל־דַּרְכָּיו אֲשֶׁר תִּדְעַ אֶת־לִבּוֹ, כִּי אַתָּה לְבִדְךָ יֹדַעְתָּ אֶת־לִבּ בְּנֵי הָאָדָם:

ואתה תשמע מן השמים, ממקום בית שכינתך^{נז}, ותסלח לעוונותיהם^{נח}, ותעשה את בקשותיהם^{נט}.

ונתת לאיש ככל דרכיו, שגלוי לפניך לבבו, כי אתה לבדך יודע את לבבות כל בני האדם^{נז}. והכוונה בזה: למשל, אם מבקש עשירות, וה' יודע כפי טבע האיש שאם יתעשר יסור מיראת ה', לא ימלא בקשתו. וכן הגם שבלבבו חושב עתה האיש שעל ידי שיתעשר יפליא לעשות חסד וצדקה וכדומה, וה' יודע האמת כי כפי דרכי לבבו וכפי מנהגיו יהיה בהפך, שעל ידי

מי הבאר

וזה לשון המלבי"ם במלכים: כל תפלה כל תחנון. לכלול כל מיני התפלות שיתפלל עליהם האדם בין ע"י תפלה בין ע"י תחנון ותחנונים, והוסיף כל מיני המתפללים והנצרכים לישועה בין יחיד בין רבים, וז"ש לכל האדם לכל עמך ישראל, ר"ל בין כלל העם בין כל אדם יחידים.

נח. מלבי"ם במלכים.

נז. תרגום רב יוסף.

נח. תרגום רב יוסף.

נח. תרגום יונתן במלכים.

נט. תרגום יונתן במלכים.

העושר ימוט מיראת השם, לא ימלא שאלתו. וכן בכל הדומה לזה^ס.

(לא) לְמַעַן יִירָאוּךָ לְלֶכֶת בְּדַרְכֶיךָ כָּל־חַיִּים אֲשֶׁר־יֵהֱיוּ חַיִּים עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה, אֲשֶׁר נָתַתָּה לֵאבֹתֵינוּ:

כשיראו שתסלח להם כאשר שבים אליך, ומתפללים אליך בבית הזה, ידעו כי בעונש העוון בא להם הנגע והמחלה, ועל ידי כן ייראו^{סא}.

(לב) וְגַם אֶל־הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וְבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל וְיִירָךְ הַחֲזָקָה וְיִזְרְעֶךָ הַנְּטוּיָה, וְבָאוּ וְהִתְפַּלְּלוּ אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה:

(לג) וְאַתָּה תִּשְׁמַע מִן־הַשָּׁמַיִם מִמֶּכּוֹן שְׁבֹתֶךָ וְעָשִׂיתָ כָּכָל אֲשֶׁר־יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנְּכָרִי, לְמַעַן יֵדְעוּ כָּל־עַמִּי

מי הבאר

ס. מלבי"ם במלכים.

וברלב"ג במלכים וז"ל: ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו. כי באר בזה כי מפני התפלה לא יקבל תועלת אם לא יהיה לבו שלם עם הש"י או תשמע תפלתו לתת לו ככל דרכיו לפי עניינו בעת התפלה, וזה יהיה סבה שייראוך ישראל תמיד בהכירם כי חטאיהם סבבו להם אלו הרעות עד שתכף ששבו מהם שמעת לקולם. עכ"ל.

סא. רד"ק במלכים. מצודת דוד.

**הָאָרֶץ אֶת־שִׁמְךָ וּלְיִרְאָה אֹתְךָ כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלַדַּעַת
כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא עַל־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי:**

וגם אל הנכרי תשמע, ועשית את בקשתו אף על פי שאינו ראוי, בכדי שעל ידי זה יהיה שני דברים^{סב}:

א. לִמְעַן יֵדְעוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת שִׁמְךָ וּלְיִרְאָה אֹתְךָ כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שבזה שיראו שה' שומע תפילה, יכירו וידעו כי הוא יתברך משגיח בשפלים, ושהוא קרוב לכל קוראיו, עד שתגיע מדרגת יראתם להתדמות עם יראת ישראל, שבא על ידי הכרתם שהוא משגיח בפרטים בהשגחה נפלאה^{סג}.

ב. שידעו כי שִׁמְךָ נִקְרָא עַל הַבַּיִת הַזֶּה והוא שער השמים^{סד}.

**(לד) כִּי־יֵצֵא עַמְּךָ לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבָיו בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תִּשְׁלַחֵם, וְהִתְפַּלְּלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר
בַּחֲרָתָ בָּהּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּנִיתִי לְשִׁמְךָ:**

❧ מי הבאר ❧

סב. מלבי"ם במלכים.

סג. מלבי"ם במלכים.

סד. מלבי"ם במלכים.

וברש"י במלכים וז"ל: ככל אשר יקרא אליך הנכרי. ובישראל הוא אומר (לעיל פסוק ל"ט): ונתת לאיש ככל דרכיו, לפי שישראל מכיר בהקב"ה, ויודע שהיכולת בידו, ואם אין תפלתו נשמעת, תולה את הדבר בעצמו ובחטאו, אבל עובד גילולים קורא תגר, ואומר: בית ששמו הולך לסוף העולם, נתייגנתי לכמה דרכים ובאתי והתפללתי בו, ולא מצאתי בו ממש, כשם שאין ממש בעבודת גלולים, לפיכך ככל אשר יקרא אליך הנכרי, אבל ישראל, אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חבירו, אל תתן לו. עכ"ל. וכ"ה ברש"י כאן.

דֶּרֶךְ הָעִיר: פּוֹנִים לְצַד יְרוּשָׁלַיִם^{סז}.

עד עתה ביקש על התפילות שיתפללו בתוך בית המקדש, וכאן מבקש שישמע ה' גם לתפילות שיתפללו מחוץ לירושלים דרך בית המקדש^{סז}.

(לה) וְשָׁמַעַתָּ מִן־הַשָּׁמַיִם אֶת־תַּפִּלָּתָם וְאֶת־הַחֲנֻתָּם, וַעֲשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם:

וַעֲשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם: לְנֶקֶם נִקְמָתָם מִיַּד הָאוֹיֵב^{סז}.

(לו) כִּי יַחֲטִאוּ־לָךְ כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יִחַטָּא וְאַנְפָּתָ בָּם וְנָתַתָּם לִפְנֵי אוֹיֵב, וְשָׁבוּם שׁוֹבֵיהֶם אֶל־אֶרֶץ רַחֲמָנָה אוֹ קְרוֹבָה:

(לז) וְהָשִׁיבוּ אֶל־לִבָּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ־שָׁם, וְשָׁבוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בְּאֶרֶץ שְׁבִיִּם לֵאמֹר חָטֵאנוּ הֶעֱיֵינֵנוּ וְרָשַׁעְנוּ:

וְשָׁבוּ: מִלְשׁוֹן תְּשׁוּבָה^{סח}.

מי הבאר

סח. רש"י.

סז. מלבי"ם במלכים. רלב"ג במלכים.

סז. מצודת דוד. רש"י. רד"ק במלכים.

(לח) וְשָׁבוּ אֵלַיךְ בְּכָל־לֵבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ שְׂבִיִּים
אֲשֶׁר־שָׁבוּ אֹתָם, וְהִתְפַּלְּלוּ דֶרֶךְ אֲרָצָם אֲשֶׁר נָתַתָּה
לְאֲבוֹתָם וְהָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ וְלִבִּיתָ אֲשֶׁר־בָּנִיתִי
לְשִׁמְךָ:

וְשָׁבוּ: מלשון תשובה^ס.

אֲשֶׁר שָׁבוּ אֹתָם: מלשון שביח^ז.

דֶּרֶךְ אֲרָצָם: כי כאשר הם בארץ אויב, תהיה הכוונה שתעבור
התפלה דרך ארצם והעיר והבית^{עא}.

❧ מי הבאר ❧

סח. מצודת ציון במלכים.

וראה ברלב"ג במלכים בביאור הפסוקים האלו וז"ל: כי יחטאו לך. זכר עתה מין אחר מהתפלה
חוץ מבית המקדש, והוא כשיגלו ישראל מעל אדמתם על רוב חטאיהם, וישבו אל הש"י בארץ
שוביהם, והתודו את עונם ואת חטאתם אשר חטאו בהם, ויכירו כי עונותיהם סבבו להם כל זה
הרע, וישבו אל הש"י ללכת בדרכיו בכל לבם ובכל נפשם, והתפללו אליך לצד ארץ ישראל
נכח ירושלים ובית המקדש, שמע ה' תפלתם ותחנתם עשה משפטם לפי היות לבבם אליך בעת
התפלה בדרך שתסלח חטאיהם וגם פשעיהם שהם על דרך המרד, ותתנם לרחמים לפני
שוביהם ורחמם בארץ שהם גולים בה, והנה לא בקש שישמע תפלתם מהגלות, כי זה ממה
שיצטרך אל עוצם ההשגחה הפרטית, ושישלם עון העם היושב אז בארץ ישראל, כאמרו כי לא
שלם עון האמורי עד הנה. עכ"ל.

סט. מצודת ציון בפסוק הקודם במלכים.

ע. מצודת ציון במלכים.

עא. מצודת דוד.

ובמלבי"ם במלכים וז"ל: וישבו אליך בכל לבבם ובכל נפשם שהיא התשובה הנמורה בלב ונפש
וזה יהיה מצד שהם בארץ אויביהם אשר שבו אותם ר"ל שאח"כ תמצאן אותם רעות רבות
וצרות עד שיראו שהם לא לבד בארץ שוביהם כי אם בארץ אויביהם, שהשובים הם אויביהם
ומצירים להם, ועי"כ ישובו בתשובה שלמה והתפללו אליך דרך ארצם העיר והבית, כי הם חוץ
לארץ לכן יתפללו גם דרך ארצם. עכ"ל.

(לט) וְשִׁמְעֵתָ מִן־הַשָּׁמַיִם מִמְּכוּן שְׁבִתְךָ אֶת־תְּפִלָּתָם
וְאֶת־תְּחִנֹּתֵיהֶם וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם, וְסִלַּחְתָּ לְעַמְּךָ אֲשֶׁר
חָטְאוּ־לְךָ:

וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם: לנקום מאויביהם, למען יכירו שלא טוב בעיני
ה' הכבדת עולם על ישראל^{עב}.

(מ) עֲתָה אֱלֹהֵי יְהוּדָא עֵינֶיךָ פְּתַחְתָּ וְאַזְנֶיךָ קִשְׁבוּת,
לְתַפִּלַּת הַמָּקוֹם הַזֶּה:

וממשיך שלמה ומתפלל:

עֲתָה אֱלֹהֵי: עתה אני מבקש ממך אלקי, יהי רצון מלפניך שיהיו
נא עֵינֶיךָ פְּתַחְתָּ וְאַזְנֶיךָ קִשְׁבוּת לְתַפִּלַּת הַמָּקוֹם הַזֶּה^{עג}.

(מא) וְעֲתָה קוֹמָה יְהוָה אֱלֹהִים לְנוֹחֶךָ אֲתָה וְאַרְוֶן עֶזְךָ,
בְּחֶנֶךָ יְהוָה אֱלֹהִים יִלְבָּשׁוּ תְּשׁוּעָה, וַחֲסִידֶיךָ יִשְׁמְחוּ
בְּטוֹב:

❧ מי הבאר ❧

ראה ברש"י כאן להלן וז"ל: אשר בניתי לשמך. פתרון הבית הזה אשר בניתי כדי לגדל שמך,
כי אז כשתקבל תפלתם אז יתפללו לך בבית הזה או בכל מקום שהם ויפנו לביתך זה. עכ"ל.

עב. מצודת דוד.

עג. נתבאר עפ"י תרגום רב יוסף.

קוֹמָה ה': קום ממקומך להשרות השכינה במקום המנוחה, שהוא בית קודש הקדשים^ד, כי עד הנה היה מתהלך משילה לנוב ומנוב לגבעון^ה, אבל כאן בבית המקדש יהיה מקום מנוחה וקבוע עד עולם^ו. אַתָּה וְאֲרוֹן עֲזֻדָּה: שכינתך תשרה בבית המקדש, עם הארון, אשר הראת לכל את עוֹזְךָ וכח זרועך בפלשתים בעת שלקחו את הארון בשבי, כמו שכתוב^ז בשמואל^ח.

כְּהִנִּיךְ ה' אֱלֹהִים יִלְבְּשׁוּ תְשׁוּעָה: דחינו, תשועתך תקיפם מסביב לגמרי כמו בגד, וככתוב^ט כִּי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי יֵשַׁע. וְחִסְדִּיךָ יִשְׁמְחוּ בְּטוֹב: וחסידיך ישמחו בטובה הבאה ממך^י.

(מב) יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־תֵּשֵׁב פָּנֵי מְשִׁיחֶיךָ, זָכְרָה לְחֶסְדֵי דָוִד עַבְדְּךָ:

ה' אלקים, אני מבקש ממך אל תשב פני ריקם, זכרה לחסדי דוד אבי ובעבורו אל תשב פני ריקם^{יא}.

❧ מי הבאר ❧

עד. מצודת דוד.

עה. רש"י.

עו. מצודת דוד תהילים קל"ב ח'.

עז. שמואל א' פרקים ה' ו'.

עת. מצודת דוד תהילים קל"ב ח'.

עט. ישעיה ס"א י'.

פ. מצודת דוד. תרגום רב יוסף.

פא. מצודת דוד.

בשעה שביקש שלמה להכניס את הארון למקומו, דבקו שערים זה לזה ולא היה יכול להכניסו. אמר שלמה עשרים וארבע רננות^{פב} ולא נענה, פתח ואמר^{פג} שְׂאוּ שְׁעָרִים רְאִיכֶם וגו' ולא נענה, כיון שאמר ה' אֱלֹקִים אֶל תֵּשֵׁב פָּנֶי מִשִּׁיחִיךָ, זָכְרָה לְחֶסְדִּי דָוִיד עֲבָדְךָ מִיד נִעֲנָה. באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו הכל שמחל לו הקב"ה על אותו עון^{פד}.

ובמדרש^{פה} כתוב שאחר כך אמר שלמה^{פו}: שְׂאוּ שְׁעָרִים רְאִיכֶם וְהִנֵּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד. שאלו אותו השערים: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד. ענה להם: ה' צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סָלָה.

❧ מי הבאר ❧

פב. עיין רש"י בגמרא (מועד קטן ט').

פג. תהילים כ"ד ז, ט'.

פד. גמרא מועד קטן דף ט'.

פה. מדרש רבה שמות פרשה ח' אות א'.

פו. תהילים כ"ד.

דברי הימים ב' פרק ז' פסוקים א' – ט"ז

(א) וּבְכֹלוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל וְהָאֵשׁ יִרְדָּה מִהַשָּׁמַיִם

וְהָאֵכָל הָעֹלָה וְהַזִּבְחִים, וּבָכוֹד יִהְיֶה מִלֵּא אֶת־הַבַּיִת:

(ב) וְלֹא יִכְלוּ הַכֹּהֲנִים לָבֹא אֶל־בֵּית יְהוָה, כִּי־מִלֵּא

כְּבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה:

(ג) וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֹאִים בְּרֹדֶת הָאֵשׁ וּבָכוֹד יִהְיֶה

עַל־הַבַּיִת, וַיִּכְרְעוּ אַפַּיִם אֶרֶצָה עַל־הַרְצָפָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ,

וְהוֹדוּת לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

על הַרְצָפָה: כי אסור להשתחוות על רצפת אבנים, ורק בבית

המקדש מותר, ואחר שראו שזה המקום שה' בחר בו, השתחוו

על הרצפה*.

(ד) וְהַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם, זִבְחִים וְזֶבַח לִפְנֵי יְהוָה:

(ה) וַיִּזְבַּח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אֶת־זֶבַח הַבָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם

אֵלֶּף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף, וַיַּחֲנֹכוּ אֶת־בֵּית

הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם:

וַיִּחְנְכוּ: הַתַּחֲלַת דָּבָר לַעֲמוּד בּוֹ מִשֵּׁם וְהִלָּאָה, נִקְרָא 'חִינוּךְ' בַּלְשׁוֹן הַמֻּקְרָא^ב.

(ו) וְהַכֹּהֲנִים עַל־מִשְׁמֹרוֹתָם עֹמְדִים וְהַלְוִיִּם בְּכָל־יִשִּׁיר יִהְיֶה אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִיד הַמֶּלֶךְ לְהַדּוֹת לַיהוָה בְּיִלְעוּלָם חֲסִדּוֹ בְּהִלָּל דָּוִיד בְּיָדָם, וְהַכֹּהֲנִים (מַחֲצִצִּים כְּתִיב) מַחֲצִצִּים נִגְדָם וְכָל־יִשְׂרָאֵל עֹמְדִים:

והכהנים עומדים על משמרותם, כל משמר מהכ"ד משמרות במקום מיוחד^ב. והלויים בכלי שיר אשר עשה דוד המלך, והם אומרים הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו^ג.

בְּהִלָּל דָּוִיד בְּיָדָם: בידי הלויים כלי השיר אשר עשה דוד כדי להלל בהם^ד.

וְהַכֹּהֲנִים מַחֲצִצִּים נִגְדָם: והכהנים תוקעים בחצוצרות מול הלויים^ה. וכל ישראל עומדים לשמוע את ההילול^ו.

מי הבאר

ב. מצודת ציון.

ג. מצודת דוד.

ד. רש"י.

ה. מצודת דוד.

ו. מצודת דוד.

ז. מצודת דוד.

(ז) וַיִּקְדַּשׁ שְׁלֹמֹה אֶת־תּוֹךְ הַחֹצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵּית־יְהוָה
בִּי־עֲשֶׂה שָׁם הָעֹלֹת וְאֵת חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים, בִּי־מִזְבֵּחַ
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה לֹא יָכוֹל לְהַכִּיל אֶת־הָעֹלָה
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַחֲלָבִים:

תּוֹךְ הַחֹצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵּית ה': רצפת העזרה.^ז
ויקדש שלמה המלך את רצפת העזרה בקדושת מזבח, בכדי
שיוכלו להקריב על רצפת העזרה, משום שהמזבח קטן מהכיל
את רוב הקרבנות שהקריב שלמה.^ח

❧ מי הבאר ❧

ח. רש"י. רלב"ג. מצודת דוד.

ט. רש"י בפירוש הראשון לפי שיטת רבי יהודה.

אולם רבי יוסי חולק על זה, ואומר רבי יוסי לרבי יהודה: הרי כתוב לעיל (ג' ד') שהקריב שלמה
אלף עולות ביום אחד על המזבח שעשה משה, והרי מקום המערכה במזבח של משה הוא אמה
על אמה (ואע"פ שהמזבח היה חמש על חמש, אבל יורד מצד אחד של המזבח אמה לקרנות, ועוד אמה
למקום הילוך רגלי הכהנים, וכן גם בצד השני, אם כן נשאר רק אמה על אמה למערכה), וכאן מקום
המערכה של המזבח הוא עשרים על עשרים אמה (כמבואר במסכת מידות פרק ג' משנה א', ע"ש),
א"כ מקום המערכה במזבח הזה גדול משל משה ארבע מאות פעמים, ואפשר להקריב עליו
ארבע מאות אלף קרבנות ביום אחד (כי על כל אמה על אמה אפשר להקריב אלף עולות, ואש של
מעלה ממהרת לשרוף), וא"כ מה הכוונה כאן שקידש המלך את תוך החצר כי מזבח הנחושת קטן
מהכיל. אלא מפרש רבי יוסי שהכוונה בפסוק ויקדש שלמה את תוך החצר' היינו שקבע שלמה
מזבח של אבנים מחובר ברצפה (המזבח של משה לא היה מחובר ברצפה), משום שמזבח הנחושת
של משה רבינו קטן מהכיל את רוב הקרבנות. ושלמה הקריב עשרים ושנים אלף בקר, ומאה
ועשרים אלף צאן, ואין מקום עבורם על המזבח של משה שמכיל רק אלף עולות, ולזה עשה
מזבח גדול של אבנים במקום מזבח הנחושת, וחיברו ברצפה, והוא מחזיק ארבע מאות אלף
עולות. ואז בודאי יחזיק את הקרבנות שמקריב שלמה.

ועתה צריך לבאר מה יענה רבי יהודה על דברי רבי יוסי. אלא רבי יהודה לשיטתו, שהמזבח של
משה הוא יותר גדול, וארכו ורחבו עשר על עשר אמה (והביאור לשיטת רבי יהודה באורך ורוחב
המזבח הוא, כי במזבח של בית שני ובית שלישי כתוב (יחזקאל מ"ג ט"ז): וְהָאֵרֶזֶל [מקום המערכה
במזבח] שְׁתֵּים עָשָׂר אֶרְזֵי בְּשֵׁתִים עָשָׂרָה רָחֵב, רְבֹעַ אֶל אַרְבַּעַת רָבָעִי. וביאור הפסוק הוא, שמודדים
מאמצע מקום המערכה במזבח שתיים עשרה אמה לכל רוח, ויוצא אורך ורוחב מקום המערכה עשרים

כִּי מִזְבַּח הִנְחֵשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה: מִזְבַּח הָאֲבָנִים שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה
בַּמָּקוֹם מִזְבַּח הַנְּחוּשֶׁת.

(ח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת־הַחָג בַּעֲת הַהִיא שִׁבְעַת יָמִים
וְכָל־יִשְׂרָאֵל עָמּוּ קָהָל גָּדוֹל מְאֹד, מִלְּבֹא חֶמֶת
עַד־נַחַל מִצְרַיִם:

הקדמה לביאור הפסוק: שלמה המלך עשה יחד עם כל ישראל,
בשבעת הימים לפני חג הסוכות חג חנוכת בית המקדש, ומיד
לאחריהם שבעת ימים של חג הסוכות, וביחד ארבעה עשר
יום^א.

מי הבאר

וארבע על עשרים וארבע אמות (בשונה ממקום המערכה בבית ראשון שהיה רק עשרים על עשרים אמות).
ובמזבח של משה כתוב בתורה (שמות כ"ז א'): חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְךָ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֶב, רְבֹעַ יְהִי־הַמִּזְבֵּחַ.
וכאן לומד רבי יהודה שכמו שביחזקאל בשכתוב רבוע הכוונה שמודדין מהאמצע, גם כן במזבח של משה
שכתוב 'רבוע' הכוונה שמודדין מהאמצע, וא"כ יצא אורך ורוחב המזבח של משה עשר על עשר אמה.
[ואילו רבי יוסי לומד את התיבה 'רבוע' לגזירה שווה אחרת], וא"כ מקום המערכה שש על שש אמות
(כי יורד מכל צד אמה לקרנות ואמה למקום הילוך רגלי הכהנים), וא"כ המזבח של שלמה הוא רק י"א
פעמים כמו המזבח של משה, וא"כ אינו מכיל אלא אחד עשר אלף עולות ביום, ואילו כאן כתוב
שהקריב שלמה עשרים ושנים אלף בקר, ומאה ועשרים אלף צאן. ולזה היה צריך שלמה לקדש
את ריצפת העזרה בקדושת מזבח, ולהקטיר על הרצפה.

ולסיכום: לפי רבי יוסי המילים 'כי מזבח הנחושת קטן מהכיל', עולים על המזבח של משה,
שהוא קטן מהכיל, ולכן עשה שלמה מזבח אבנים מחובר ברצפה.

ולפי רבי יהודה המילים 'כי מזבח הנחושת קטן מהכיל', עולים על מזבח האבנים שעשה שלמה
במקום מזבח הנחושת, אשר הוא קטן מהכיל, ולכן קידש המלך את תוך החצר, שהקטירו על
הרצפה ממש (כל זה מהנמרא זבחים דף נ"ט. ורש"י שם. רש"י ומלבי"ם במלכים. רש"י כאן).

י. לפי שיטת רבי יהודה, רש"י במלכים. מצודת דוד.

ויש מפרשים שהיה מזבח האבנים שעשה שלמה מצופה בנחושת, ומשום זה נקרא מזבח
הנחושת (רלב"ג במלכים. אברבנאל במלכים).

יא. התבאר במלכים. ויתבאר להלן פסוק ט'.

ואומר הכתוב: וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת הַחֹג בַּעֲת הַהִיא שְׁבַעַת יָמִים, היינו ימי חג הסוכות, כי מלבד הקרבנות שהביאו בימי חג חנוכת בית המקדש, הרבו עוד להביא קרבנות גם בימי חג הסוכות בעבור חנוכת הבית²³.

שלמה עשה את חנוכת בית המקדש וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מְאֹד, מִלְּבֹא חֶמֶת מִהַמָּקוֹם שְׂבָאִים מִשֵּׁם לַחֲמַת²⁴, שהוא הקצה הצפוני של ארץ ישראל, עַד נָחַל מִצְרַיִם שהוא הקצה הדרומי²⁵.

(ט) וַיַּעֲשׂוּ בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֶצְרָת, כִּי חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ עָשׂוּ שְׁבַעַת יָמִים וְהַחֹג שְׁבַעַת יָמִים:

לאחר שהשלימו לעשות שבעת ימים חג חנוכת המזבח, ושבעת ימים חג הסוכות, עשו ביום השמיני את חג שמיני עצרת כמו שכתוב בתורה²⁶.

עשו שבעת ימים חג חנוכת המזבח, ומיד לאחריו שבעת ימים של חג הסוכות, וביחד היה ארבעה עשר יום רצופים²⁷. ובכל יום היו מקריבים הרבה קרבנות, ואוכלים ושותים ושמחים בשמחה הגדולה²⁸.

❧ מי הבאר ❧

יב. מצודת דוד.

יג. מצודת דוד.

יד. רש"י. מצודת דוד.

טו. מצודת דוד.

טז. גמרא מועד קמן ט'. ונתבאר במלכים.

יז. גמרא מועד קמן ט'. וברש"י שם.

ונמצא שאכלו ושתו ביום הכיפורים^ט, והיה זה הוראת שעה על פי נביא^ט.

(י) וּבַיּוֹם עֲשִׂירִים וּשְׁלֹשָׁה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שָׁלַח אֶת־הָעָם לְאַהֲלֵיהֶם, שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִיד וְלְשָׁלְמָה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ:

וּבַיּוֹם עֲשִׂירִים וּשְׁלֹשָׁה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: הוא אסרו חג. היום שלאחר שמיני עצרת^כ.

וּבַיּוֹם עֲשִׂירִים וּשְׁלֹשָׁה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שָׁלַח אֶת הָעָם לְאַהֲלֵיהֶם, ובמלכים כתוב: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת הָעָם, שהוא יום כ"ב לחודש. והביאור לזה הוא: שביום השמיני, שהוא שמיני עצרת,

❧ מי הבאר ❧

יח. רש"י במלכים. רד"ק במלכים.
יט. רלב"ג במלכים.

ובגמרא (מועד קטן ט'). מבואר, שדרשו קל וחומר, שכתוב במשכן שהקריבו הנשיאים קרבנות יום יום, בכל ימי חנוכת המשכן, עד שכתוב 'ביום עשתי עשר יום', וא"כ הקריבו כל הימים רצוף גם בשבת. ודרשו ק"ו לחנוכת בית המקדש, שבמשכן אין קדושתו לעולם, וקרבת יחיד (של הנשיאים שכל אחד הוא יחיד), ודוחה שבת שהוא איסור סקילה (היותר חמור מאיסור כרת. רש"י בגמ'), וכאן בבית המקדש, קדושתו לעולם, וקרבת ציבור (כי הקרבנות שהקריבו בחנוכת בית המקדש זה קרבן ציבור. רש"י), ויום הכיפורים שענשו כרת, לא כל שכן.

והיו דואנים שמא נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה, כי במשכן היה צורך גבוה של הקרבנות, וכאן צורך הדיוט של אכילה ושתיה. יצאה בת קול ואמרה להם, כולכם מזומנים לחיי העולם הבא.

ושואלת הגמרא, שהכא נמי, היו יכולים לא לאכול. אלא שאין שמחה (שמחת הגוף. רש"י) אלא באכילה ושתיה.

יתכן שלפי הרלב"ג (הנ"ל במלכים), דרשו את הק"ו הזה ע"פ נביא.

כ. מצודת דוד.

פטרם מלהיות עמו יחד, כי כל הימים שבעה ושבעה היו חוגגים יחד לכבוד חנוכת בית המקדש. ומזה הבינו ששמיני עצרת רגל בפני עצמו^{כא}.

אמנם לא יכלו ללכת לבתיהם מיד במוצאי שמיני עצרת, כי שמיני עצרת טעון לינה, ולכן למחרת ביום כ"ג לחודש תשרי, שהוא אסרו חג, נתן להם שלמה המלך רשות ללכת לבתיהם. וזה מה שכתוב כאן וּבַיּוֹם עֲשִׂירִים וּשְׁלֹשָׁה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי (שהוא אסרו חג) שִׁלַּח אֶת הָעָם לְאַהֲלֵיהֶם, כי רק אז נתן להם רשות ללכת לבתיהם^{כב}.

שְׁמֵחִים: שנהנו מזיו השכינה^{כג}.

וּמִנֵּי לֵב: שגולד אח"כ לכל אחד ואחד בן זכר^{כד}.

עַל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְדָוִיד וּלְשְׁלֹמֹה: שמחל ה' לדוד על עונותיו^{כה}. וקיים לו את הבטחתו, אשר שלמה יישב על כסאו ויבנה את בית המקדש^{כו}.

מי הבאר

כא. מלבי"ם במלכים.

כב. מלבי"ם במלכים.

כג. גמרא מועד קמץ ט'.

כד. גמרא מועד קמץ ט'.

כה. רש"י במלכים. גמרא מועד קמץ ט'. וזה לשון הגמ': אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש דבקו שערים זה לזה, אמר שלמה עשרים וארבע רגלות (כתובים בפרשה, בין רנה ותחנה ותפלה ובקשה. רש"י) ולא נענה, פתח ואמר (תהילים כ"ד ז, ט') שאו שערים ראשיכם וגו' ולא נענה, כיון שאמר (דברי הימים ב' ו' מ"ב) ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה, באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו הכל שמחל לו הקב"ה על אותו עון.

כו. רש"י. מצודת דוד.

וְלִישְׂרָאֵל עָמּוֹ: כְּדַכְתִּיב^כ לֹא נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַטּוֹב
אֲשֶׁר דִּבֶּר, וּכְנִי^כ שִׁישְׁבוּ יְהוּדָה וִישְׂרָאֵל לְבֶטֶחַ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ
וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ, מִדֶּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע^כ. וּשְׁנַמְחַל לָהֶם עַל שֶׁאֵכְלוּ
בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, וַיֵּצֵאָה בַּת קוֹל וַאֲמָרָה: כּוֹלְכֶם מִזּוֹמְנִים לַחַיִּי
הָעוֹלָם הַבֹּא^ל. וַיִּשְׂרְאוּ שִׁשְׁרֵתָה שְׂכִינָה בְּבֵית הַבְּנוּיָא^ל.

❧ מי הבאר ❧

כו. מלכים א', ח' נ"ו.

כח. מלכים א', ח' ה'.

כט. רש"י.

ל. גמרא מועד קטן מ'. רש"י במלכים.

ובענין מזומנים לחיי העולם הבא, ראה בשער מאמרי רז"ל (מסכת סנהדרין) וז"ל: דע כי אחר
פטירת נשמת הצדיק מן העולם הזה אם אינו בר עונשין כי הוא צדיק גמור, הנה יש בהם שלש
כתות, כת אחת היא שבאותה שעה עצמה שנפטרים מן העולם וגם אחר פטירתם תמיד הם
עולים בסוד מ"ן עילאין בסוד אימא עילאה בינה הנקראת עולם הבא כגודע, ושם מעורר הזווג
העליון ההוא, ומזדווג או"א, וכת זו נקראת בני העולם הבא, פירוש כי כמו הז"א הנקרא בן
אימא עילאה הוא לבדו עולה בסוד מ"ן עד או"א ומזווגם, בן הצדיק הזה נקרא בן עולם הבא
שהיא אימא עילאה, והוא לבדו גורם הזווג העליון ההוא.

כת שנית הגרועה מכת ראשונה, והוא כי יש צדיק שאינו כדאי הוא לבדו לעלות ולעורר זווג
או"א אבל צריך שיעטרך ויתחבר עם נשמת צדיק אחד עליון ממנו, ובאמצעותו יעורר הזווג
ההוא העליון, ועל כיוצא באלו אמרו רז"ל כל ישראל יש להם חלק לעה"ב, כי כל ישראל
הכשרים אעפ"י שאינם מן הצדיקים גמורים יש להם חלק מעט בהצטרפם עם שאר הנשמות
לעלות עד זווג העה"ב העליון, אבל אינם הם לבדם בני העה"ב כבן בית העולה לבית אביו יחידי
בלי שום שתוף אחר עמו שיעלהו אצלו.

כת שלישית גדולה משני כתות הנזכרות, ועל אלו נאמר מזומן לחיי העה"ב, והענין הוא כי זה
מדבר לעה"ב עיקרי שאינו אחר פטירת האדם אלא מדבר לעתיד לבא שאז כתיב והיה אור
הלבנה כאור החמה כו' (ישעיה ל' כ"ו), והענין הוא כי אז יחזרו או"א פעם אחרת לעלות בסוד
העבור בתוך אריך אנפין, כמו שהיה בעת בריאת העולם, וגודע כי כל חזרת העבור הוא לחדש
מוחין שלהם, ועל ידי כן יהיה בהם כח להגדיל אור הלבנה כאור החמה שהם זו"ן, והנה המוחין
ההם נקראים חיי העה"ב, כי הם החיות שלהם כגודע כי המוחין נקראים חיי המלך בסוד מה
שאמרו רז"ל (מנחות מ"ד). המניח תפלין מאריך ימים שנאמר (ישעיה ל"ח ט"ז) ה' עליהם יחיו, כי
הם החיים הנמשכים אל העה"ב שהיא אימא, ולכן מי שיהיה אז כדאי והגון לעלות בסוד מ"ן
למעלה בא"א לעורר הזווג העליון שבא"א לצורך עבור המוחין של או"א, עליו נאמר שהוא מזומן
לחיי עה"ב, ובזה תבין ענין שמואל הנביא ע"ה שאמר למה הרגותני לעלות אותי שנתירא

(יא) וַיָּבֹל שְׁלֹמֹה אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶת כָּל־הַבָּא עַל־לֵב שְׁלֹמֹה לַעֲשׂוֹת בְּבֵית־יְהוָה וּבְבֵיתוֹ הַצִּלִּיחַ:

ויגמור שלמה לבנות את בית ה', ואת ביתו. ואת כל מה שחשב לעשות בבית ה' ובביתו עשה והצליח^{לג}.

(יב) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה בַּלַּיְלָה, וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁמַעְתִּי אֶת־תַּפְלִתְךָ וּבַחֲרָתִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה לִּי לְבֵית זִבְחַ:

וירא ה' אל שלמה בלילה, ויאמר לו, שמעתי את תפילתך^{לג}, ובחרתי במקום הזה שיחיה לי בית זבח^{לד}.

מי הבאר

מיום הדין הגדול לעת"ל שאע"פ שכבר ידע שהוא מבני העה"ב כנזכר, עדיין היה מסופק אם היה כדאי להיות מן המוזמנים לעה"ב.

עוד יש כת רביעית והם אותם המפורשים במשנה זו, ואלו שאין להם חלק לעוה"ב, שלשה מלכים וארבעה הדיוטות כו' (סנהדרין פרק י' משנה ב'), כי אלו אע"פ שיסבלו עונשם אינם אפי' מהכת השנית היותר גרועה שהיא אשר יש להם חלק לעה"ב אחר פטירתם בסיוע נשמות אחרים, כי אלו אינם עולים כלל לעוה"ב לעורר מ"ן בזווג או"א, אמנם נשארים למטה בסוד מ"ן שבמלכות נוקבא דז"א, ולא יותר. עכ"ל.

ויתכן לומר, דהרי ונשלמה פרים שפתינו (הושע י"ד ג'), וע"י שאנו עוסקים בלימוד בנין הבית והנוכתו, ג"כ אנו מזומנים לחיי העולם הבא.

לא. מצודת דוד.

לב. מצודת דוד.

לג. מלבי"ם.

לד. מצודת דוד.

(יג) הֵן אֶעְצֹר הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר, וְהָיָאֲצִוָּה
עַל־חֲגֹב לֶאֱכֹל הָאָרֶץ, וְאִם־אֲשַׁלַּח דָּבָר בְּעַמִּי:
(יד) וַיִּכְנְעוּ עַמִּי אֲשֶׁר נִקְרָא־שְׁמִי עֲלֵיהֶם, וַיִּתְּפִלּוּ
וַיִּבְקְשׁוּ פָנַי, וַיֵּשְׁבוּ מִדַּרְכֵיהֶם הָרָעִים, וְאֲנִי אֲשַׁמַּע
מִן־הַשָּׁמַיִם, וְאֶסְלַח לְחַטָּאתָם, וְאֶרְפָּא אֶת־אֲרָצָם:

כאשר אעצור את השמים ולא יהיה מטר, וכאשר אצוה על
חגב לאכול את הארץ, ואם אשלח דבר בעמיל^{יג}. ואז כאשר
יכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם, ויתפללו ויבקשו פני, וישבו
מדרכיהם הרעים, אז אני אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם,
וארפא את ארצם^{יד}.

כי החטא הוא המכה, והתשובה היא הרפואה^{לז}.

(טו) עֲתָה עֵינִי יִהְיוּ פְתֻחוֹת וְאָזְנִי קְשׁוּבוֹת, לְתַפְּלָת
הַמָּקוֹם הַזֶּה:

עתה יהיו עיני פתוחות ואזני קשובות לתפילות שיתפללו
במקום הזה^{לט}. ויהיה בו השראת השכינה בתמידות^{לז}.

❧ מי הבאר ❧

לה. עפ"י רש"י ומלבי"ם.

לו. מצודת דוד.

לז. מלבי"ם.

לח. מצודת דוד.

לט. מלבי"ם.

(טז) וְעַתָּה בַּחֲרָתִי וְהִקְדַּשְׁתִּי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה
לְהִיּוֹת־שְׁמִי שָׁם עַד־עוֹלָם, וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם
כָּל־הַיָּמִים: ^מ

ועתה בחרתי והקדשתי את הבית הזה להיות שמי שם עד
עולם, והיו עיני ולבי שם כל הימים.

ספר

באר החיים

התאים

ביאור התוס' בבא בתרא ס"א. ד"ה והתא שש"

✽ תחילת לשון תוס', ופירוש ראשון ✽

והתא שש. בתיכונה איירי דאותה היתה שש אבל תחתונה לא היתה אלא חמש כדכתיב והיציע התחתונה חמש באמה רחבה וגו' ונראה דלכך לא נקט התחתונה משום דכנגד התחתונה היה כותל ההיכל עביו שבע אע"פ שכותל מזרחי של היכל שלא היה בו תאים היה שש עביו למעלה ולמטה שאר כתלי ההיכל שהיו בהן מגרעות היו למטה עבין ז'

❧ מי הבאר ❧

א. למען הקל על הלומדים נציג כאן את לשון המשניות במסכת מידות פרק ד'.

משנה ג', ושלשים ושמונה תאים היו שם, חמשה עשר בצפון, חמשה עשר בדרום, ושמונה במערב. שבצפון ושבדרום, חמשה על גבי חמשה, וחמשה על גביהם. ושבמערב, שלשה על גבי שלשה, ושנים על גביהם. ושלשה פתחים היו לכל אחד ואחד, אחד לתא מן המזרח, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ובקרן מזרחית צפונית היו חמשה פתחים, אחד לתא מן המזרח, ואחד לתא שעל גביו, ואחד ל

מסבה, ואחד לפשפש, ואחד להיכל:

משנה ד', התחתונה, חמש, ורובד שש. והאמצעית, שש, ורובד שבע. והעליונה, שבע, שש (מלכים א' ו'), היציע התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה:

משנה ז', מהמזרח למערב מאה אמה, כתל האולם חמש, והאולם אחת עשרה, כתל ההיכל שש, ותוכו ארבעים אמה, אמה טרקסין, ועשרים אמה בית קדש הקדשים, כתל ההיכל שש, והתא שש, וכתל התא חמש. מן הצפון לדרום שבעים אמה, כתל המסבה חמש, והמסבה שלש, כתל התא חמש, והתא שש, כתל ההיכל שש, ותוכו עשרים אמה, כתל ההיכל שש, והתא שש, וכתל התא חמש, ובית הורדת המים שלש אמות והכתל חמש אמות. האולם עודף עליו חמש עשרה אמה מן הצפון, וחמש עשרה אמה מן הדרום, והוא היה נקרא בית החליפות, ששם גונזים את הספינים. וההיכל צר מאחוריו, ורחב מלפניו, ודומה לארי, ששם (ישעיה כט), הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד, מה הארי צר מאחוריו ורחב מלפניו, אף ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו:

ב. הערה קטנה: יש לציין שזה התוס' קל מאוד, ועם קצת שימת לב אפשר להבינו בנקל מאוד, ובפרט שהוספנו את הציוורים כאשר תחזינה עיניכם מישרים. אמנם המעיין בתוס' זה היטב, יראה דברים נפלאים.

וכנגד התיכונה עביו שיש כי המגרעת היא אמה ולכך התיכונה רחבה מן התחתונה אמה ולכך נקט תיכונה משום דניחא ליה למינקט בכותל היכל מערב שיש כמו שמונה התם בכותל מזרח ואם הוה נקט בתחתונה הוה צריך למימר כותל היכל שבע והתא חמש וניחא ליה למינקט שיש במערב כמו במזרח^ג.

מי הבאר

ג. הציור בעמוד הבא.
הציור אינו לפי קנה מידה.

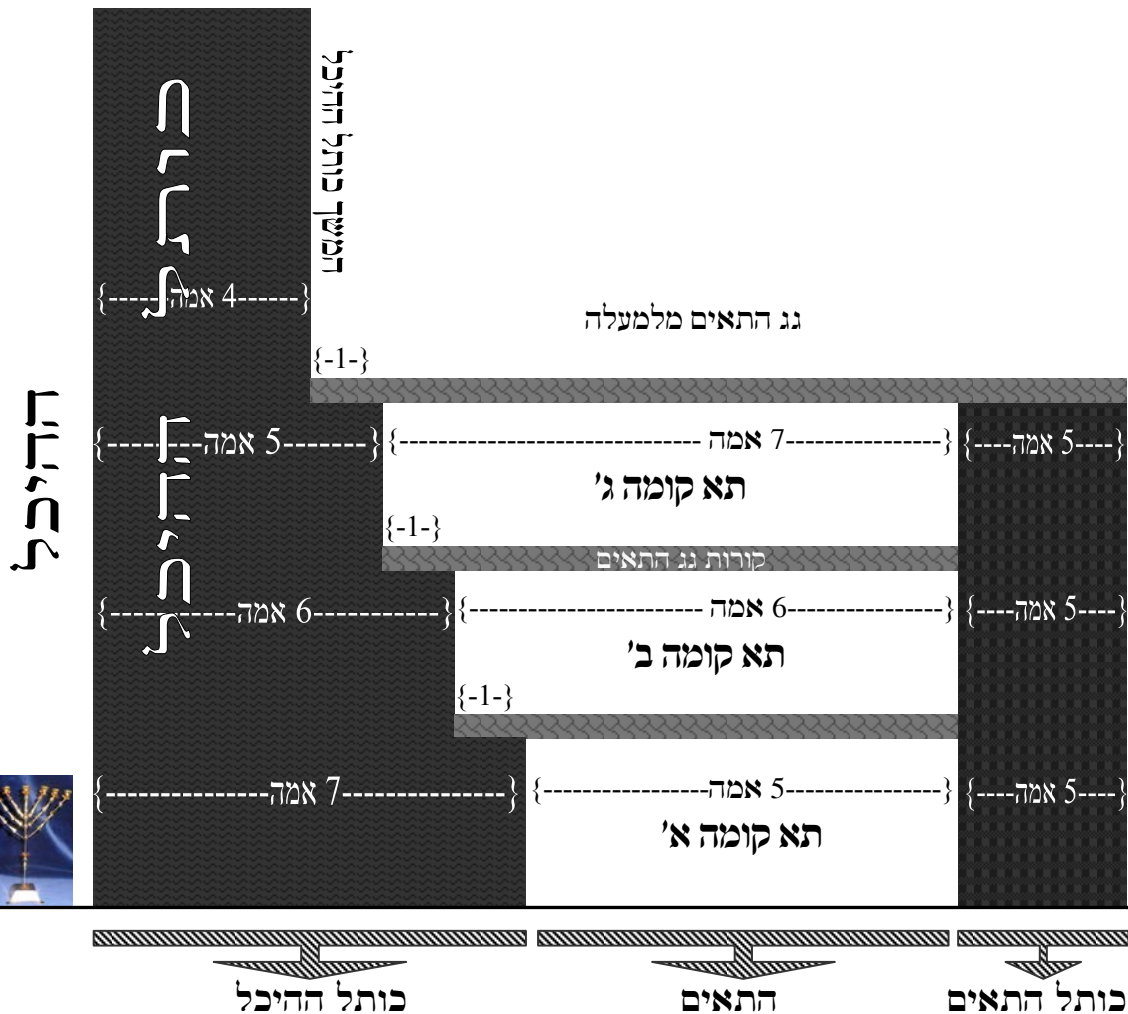
שלא

החיים

התאים

באר

❧ ציור הסבר לפירוש ראשון ❧

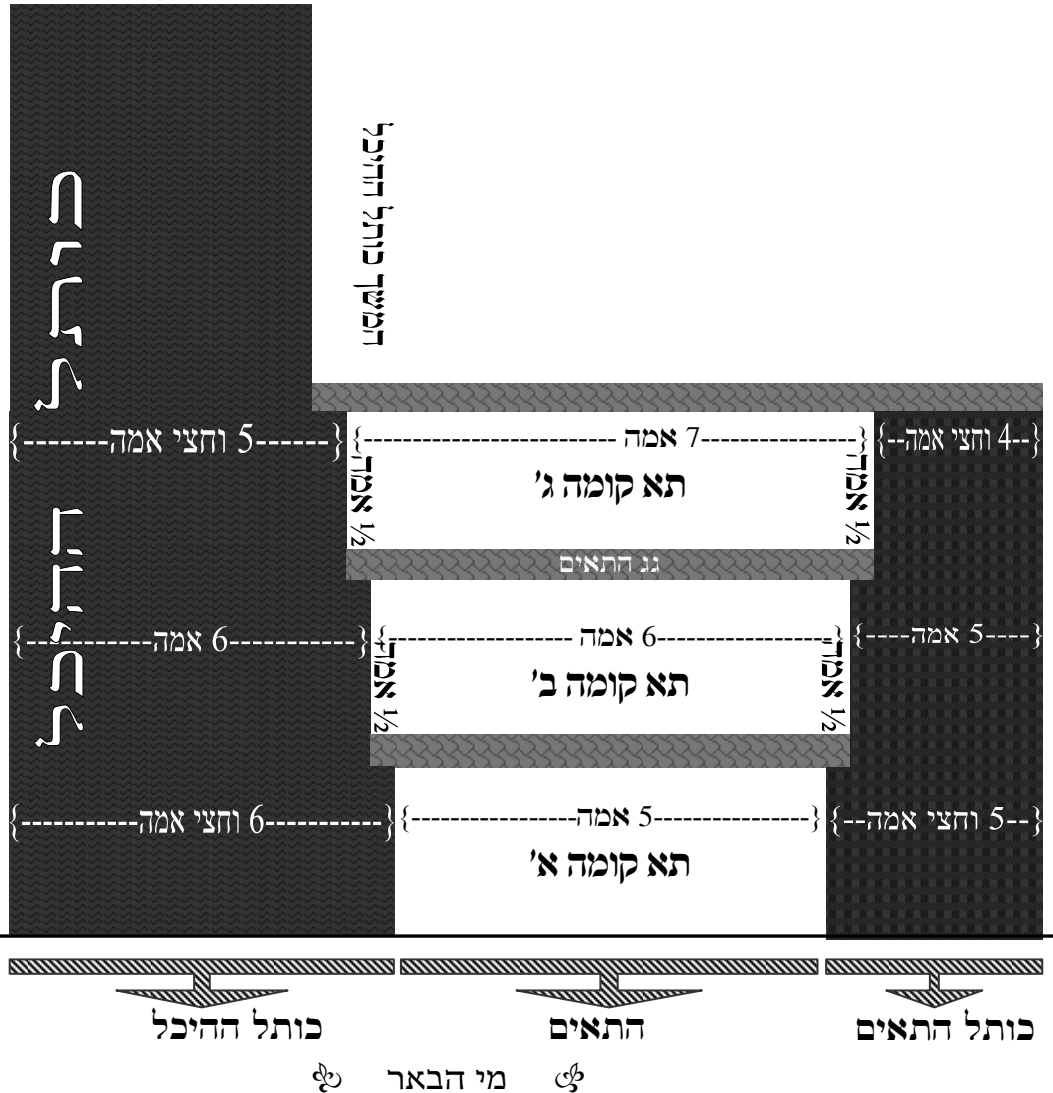
❧ מי הבאר ❧

ד. הציור ללא קנה מידה.

פירוש שני

ועוד נראה לר"י דהמגרעות היו בין בכותל ההיכל בין בשלשה כותלי התא והמגרעת היתה חצי אמה מכל צד והיתה כותל ההיכל מלמטה שש ומחצה וכנגד התיכונה שש והשתא נחא דכל התאים היו מרובעים התחתונה חמש על חמש והתיכונה שש על שש והעליונה שבע על שבע. והא דתנן במס' מדות (פ"ד מ"ד) התחתונה רחבה ה' ורובד שש אמצעית שש ורובד שבע המגרעת קרי רובד לפי שהוא כעין שורה בולטת דרובד היינו שורה כדתנן במסכת תמיד (פ"א מ"א) בית גדול היה ומוקף רובד של אבן ומפרש בגמ' דהיינו איצטוותא.^ה

הַחֲזָקָה הַחֲזָקָה

ו. יש לשים אל לב כי המגרעות של חצי אמה הם גם כן בשאר שני הצדדים שלא הצגנו כאן. ויוצא מגרעת של חצי אמה בכל אחד מארבעת הצדדים.

עובי ההמשך של הכותל, לא כתוב שיעורו, אבל כך זה יוצא בפשטות, וכן בציור הקודם ובציורים הבאים.

ציור זה הוא ללא קנה מידה.

פירוש שלישי

ועוד יש לפרש דבבית שני היתה יציע התחתונה שיש והיה חלוק מבית ראשון^ז כמו שמצינו שחלוקין תאים שלעתיד במשכן דיחזקאל דכתיב התם ורוחב הצלע ד' אמות ה"נ שמא כך היו חלוקין מבית ראשון ומצינא למימר דחשיב שפיר מלמטה:^ח

מי הבאר

ז. עיין במהרש"א כאן, וזל"ק: והא דתני התם התחתונה רחבה חמש ורובד כו' ע"כ בבית ראשון איירי דמייתי ליה התם מקרא דהיציע התחתונה ה' באמה כו' ע"ש וק"ל. עכ"ל.
ח. הציור הסבר בעמ' הבא.

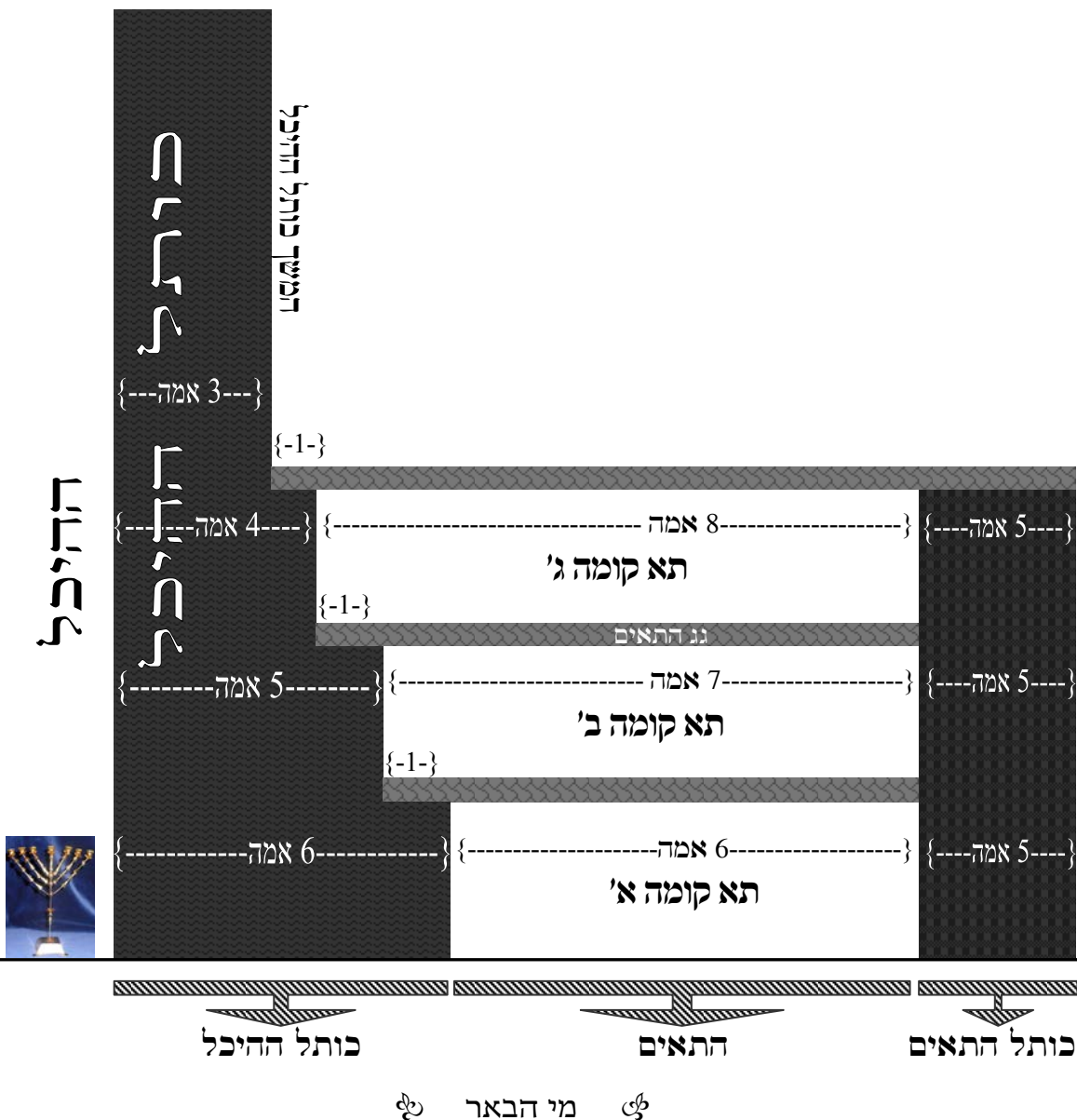
שלה

החיים

התאים

באר

❧ ציור הסבר לפירוש שלישי ❧

ט. ציור זה הוא ע"פ הפי' הראשון של תוס' כאן, אבל זה יתכן ג"כ לפי הפי' השני.
ציור זה ללא קנה מידה.

ביאור התוס' יומא נ"ב. ד"ה כותל ההיכל'

❧ תחילת לשון תוס' ❧

כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש. ותימה והכתיב היציע התחתונה חמש באמה רחבה (מלכים א' ו').

❧ פירוש ראשון ❧

וי"ל דהכא מיירי בתא האמצעי דכתיב והתיכונה שש באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב ופר"י דה"פ דקרא שעובי כותל ההיכל לא היה שוה בכל מקום שאם כן היו צריכים לנקב החומה לתחוב בה ראשי הקורות של התא וזה לא רצו לעשות פן ירקבו אלא עשו את חומת ההיכל במערב למטה שבעה אמות והוצרכו לגרוע ממנה אמה כנגד תקרת התא האמצעי להניח ראשי הקורות על אותה כניסה ושוב הוצרכו לגרוע עוד אמה כנגד תקרת תא השלישי לפיכך התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה ו' באמה רחבה והג' ז' באמה רחבה והיינו דתנן במס' מדות [פ"ד מ"ד] התחתונה רחבה חמש והרובד ששה רובד ששה היינו התקרה המפסקת בינה לתא התיכונה שעל גבה והאמצעית שש והרובד ז'.^א

❧ מי הבאר ❧

י. הערה קמנה: יש לציין שזה התוס' (וכן התוס' שהבאנו לעיל) קל מאוד, ועם קצת שימת לב אפשר להבינו בנקל מאוד, ובפרט שהוספנו את הציורים כאשר תחזינה עיניכם משרים. את לשון המשניות במידות הצגנו כבר לעיל בכדי להקל על הלומדים.
יא. הציור הסבר בעמוד הבא.
הציור ללא קנה מידה.

[illegible]

{-1-}

{-1-}

{-1-}

{-----7 אמה-----}

{-----חמ"ד 5-----}

$\{ \text{---אמ"ה 5---} \}$

כּוֹתֵל הַתַּאִים

❧ מִשָּׁא וּמִתֵּן בַּפִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן ❧

והקשה ר"י בר מרדכי אי למטה קא חשיב הכא לשם לא היתה התא שש אלא חמש ואי בתיכונה קא חשיב מאי קאמר כותל ההיכל שש והא כבר נגרע ממנה כנגדה. ולפי מה שפירשנו ניחא דכותל ההיכל כנגד תא התחתונה היה עוביה ז' וכנגד התיכונה עוביה ו' כי כבר נגרע ממנה אמה והכא כנגד התיכונה קא חשיב דהוי התם כותל ההיכל ו' והתא ו'. וא"ת ואמאי לא קא חשיב למטה כותל ההיכל ז' והתא ה' ואידי ואידי חד שעורא הוא י"ל דניחא ליה למיחשב במקום שהיה כותל ההיכל ו' כמו כותל מזרחי של היכל שהיה כמו כן ו'.

❧ פִּירוּשׁ שֵׁנִי ❧

אי נמי נראה לר"י שהמגרעות היו בכל הכתלים בכותל ההיכל ובשלשת כותלי התא וכותל ההיכל היה למטה ו' אמות ומחצה וכותל התא ה' אמות ומחצה וכשהיה מגרע חצי אמה מכל כותל כדכתיב כי מגרעות נתן לבית סביב נמצא התא התחתונה חמש על חמש והתיכונה שש על שש והשלישית שבע על שבע. והא דקתני רובד שש ורובד שבע אור"י דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארכה שבעה וקרי להו רובד לפי שהמגרעת כעין שורה בולטת כעין ששינינו במסכת תמיד בפ"ק (דף כה:) בית גדול היה ומוקף רובדים וקאמר בגמ' רובדים מאי נינהו גורתא דאיצטוותא דסלקי בהו לאצטוותא שהיו עושין כעין אצטוותא סטיו לפנים מסטיו מעלותם של אבנים שקורין דגוריד ולשון רובד הוא שורה.²¹

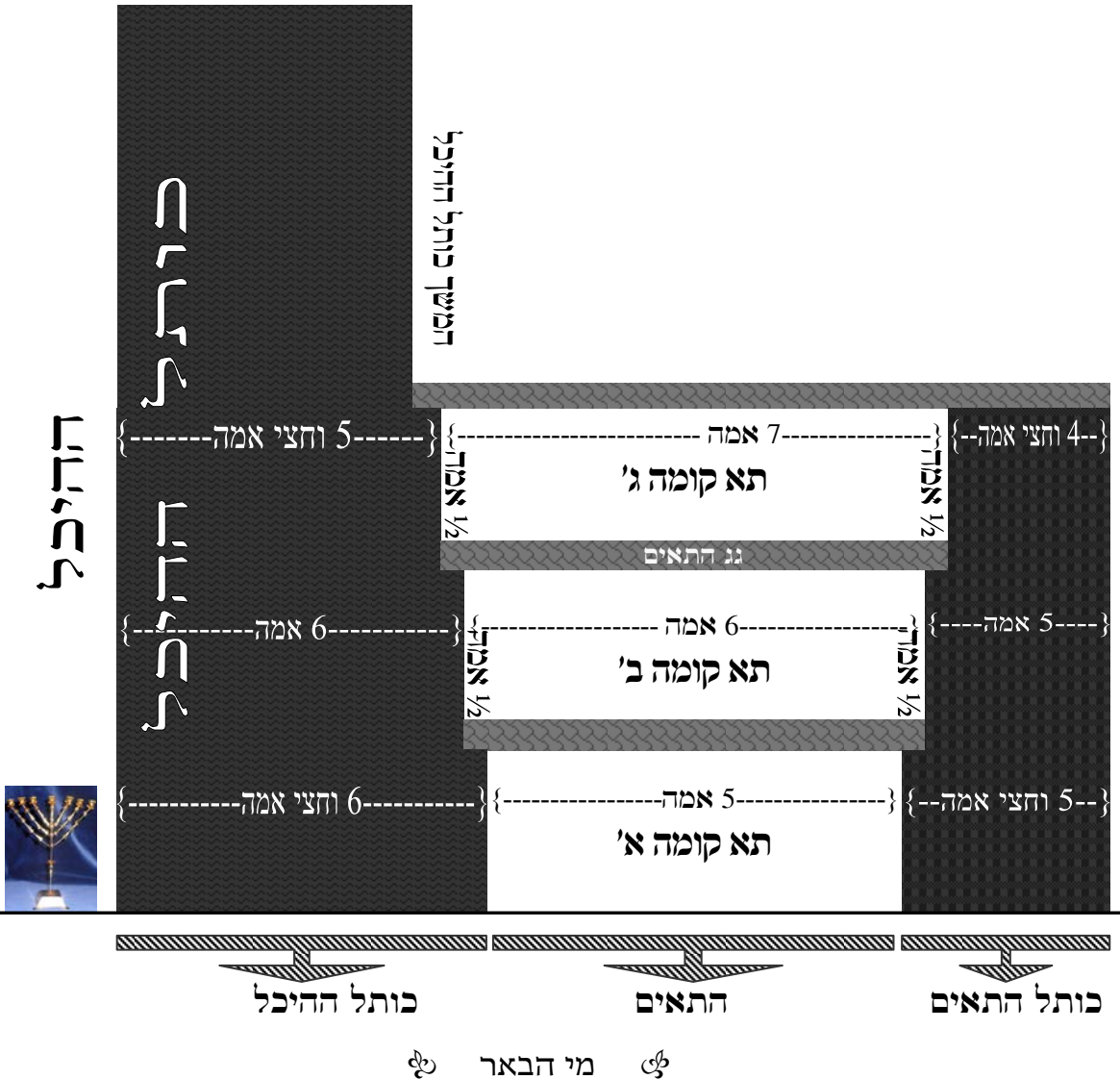
שלט

החיים

התאים

באר

✧ ציור הסבר לפירוש השני^{יג} ✧

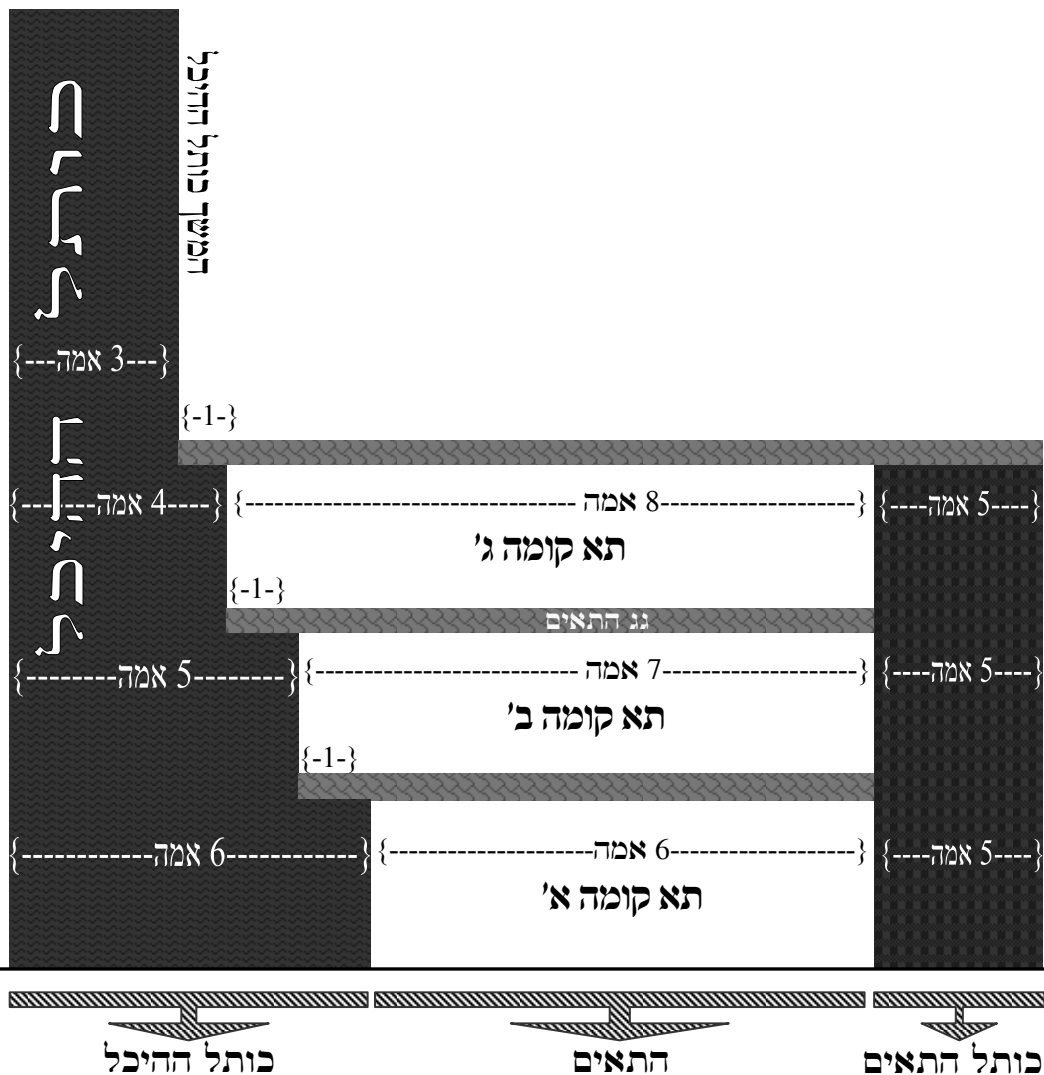

יג. יש לשים אל לב כי המגרעות של חצי אמה הם גם כן בשאר שני הצדדים שלא הצגנו כאן. ויוצא מגרעת של חצי אמה בכל אחד מארבעת הצדדים. ציור זה ללא קנה מידה.

פירוש שלישי

עוד פר"י דנראה לו דכותל ההיכל שש והתא שש דלמטה לגמרי קא חשיב ואע"ג דכתיב במשכנה דמלכים חמש באמה רחבה של מסכת מדות דבית שני היו חלוקין משל שלמה כמו שהיו חלוקין ממשכנה דיחזקאל דלעתיד דכתיב ביחזקאל (מ"א) בתר דפריש היכל ובית קדשי הקדשים כתיב ורחב הצלע ד' אמות וצלע היינו תא כדאמר פ' המוכר הבית (ב"ב דף סא.) וכתיב נמי התם (שם) והצלעות צלע אל צלע שלשים ושלוש פעמים אלמא דלא הוו בההיכל אלא ל"ג תאים ובמסכת מדות [פ"ד מ"ג] תנן ל"ח תאים היו שם ט"ו בצפון וט"ו בדרום ושמנה במערב. י

שבת

❧ מי הבאר ❧

טו. ציור זה הוא ע"פ הפי' הראשון של תוס' כאן, אבל זה יתכן ג"כ לפי הפי' השני. האורך של התא בקומה ג', אינו כתוב במפורש בתוס', אולם כך זה יוצא. ציור זה ללא קנה מידה.

פירוש רביעי

והר' יצחק בר מרדכי פי' דלא בהיכל היו המגרעות אלא בתא היו והא דתנן רובד שיש היינו שורות אבנים עליונים של כותל היציע התחתונה שעליה מונחים ראשי הקורות וכשהיתה אותה שורה רחבה שיש נמצאת שהיתה בולטת אמה שעובי כותל התא לא היה אלא ה' אמות ולכך בולטת אמה מבחוץ לפי שהיו צריכין לכנוס אמה מקום הנחת הקורות לבלתי אחוז בקירות הבית ונמצא דעכשיו נמי כשהיו כונסין אמה היתה החומה מכל מקום עדיין עובי ה' אמות לפי שבמקום אמה הכניסה נתוספה אמה מבחוץ.^{טז}

מי הבאר

טז. עיין להלן מה שנכתוב בעז"ה בשיטה זו.
הציור הסבר בעמ' הבא.

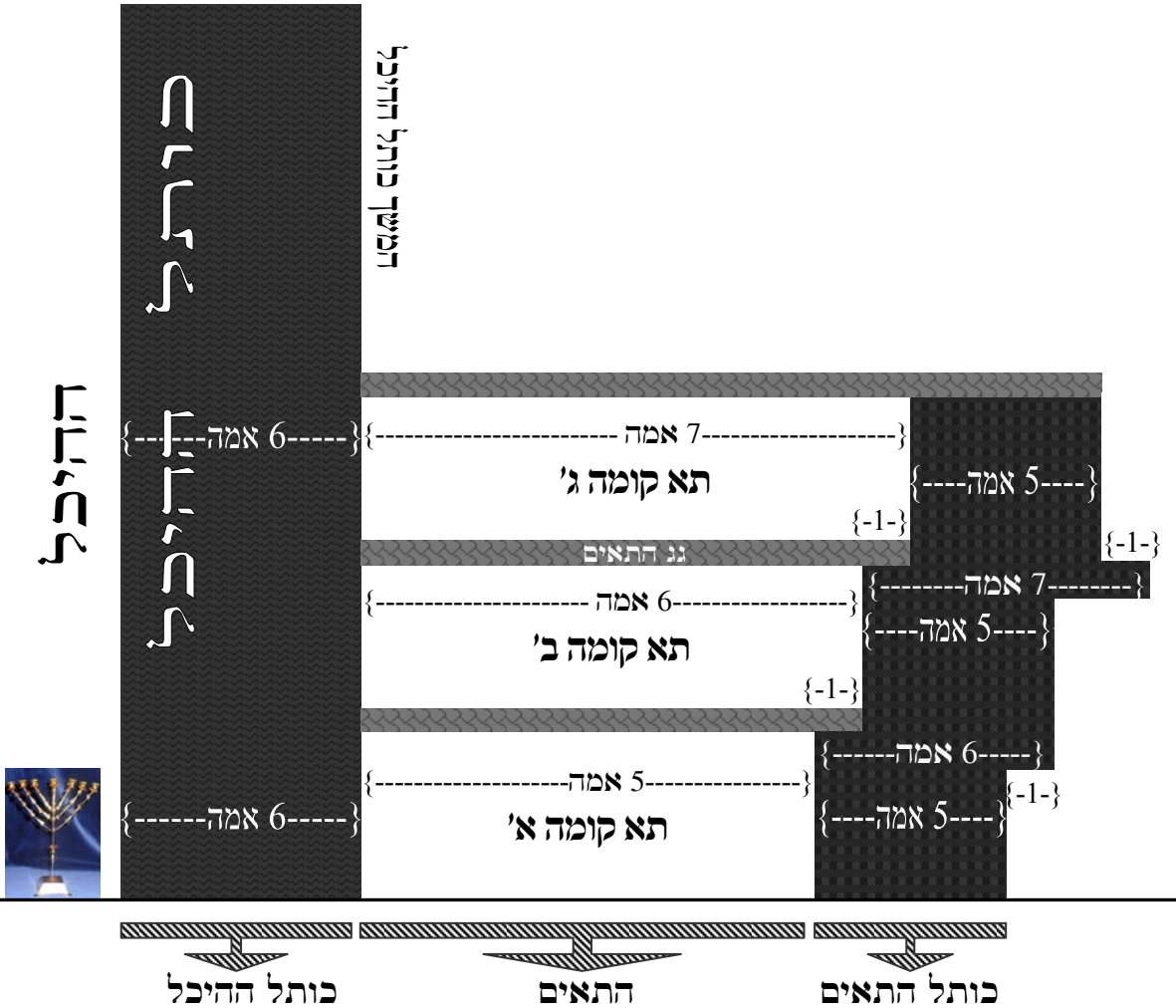
שמו

החיים

התאים

באר

ציור הסבר לפירוש הרביעי"ז

מי הבאר

יז. ציור זה אינו לפי קנה מידה.

✧ מִשָּׂא וּמִתֵּן בַּפִּירוּשׁ הַרְבִּיעִי ✧

ולא נהירא לר"י דלמה היו מוסיפין אמה אי מחמת חוזק החומה כדי שתהא בכל מקום לכל הפחות ה' אדרבה אותה תוספת היא גרעון שהיה בנין העליון בולט אמה חוץ לתחתון ומכביד עליו, ועוד קשה התינח רובד שש אבל רובד שבע למה וכשהיה רובד שלמעלה ז' נמצא שהיה בולט חוץ לחומה שתי אמות שעובי החומה חמש ומה היו צריכין לבליטת שתי אמות והלא לא היו כונסין ביציע השלישית אלא אמה שהיה שבע אמות רחבה אמה אחת יותר מן התיכונה, ועוד לפי דבריו היו נוקבין כותל ההיכל ויותר היה נכון לנקוב כותלי התא, ועוד דלישנא דקרא כי מגרעות נתן לבית משמע היכל ולא תאים דלא איקרו בית, מיהו הא לא קשיא דמצינו למימר מגרעות נתן לדביר שהיה לבית סביב דהיינו לכותלי התאים.

פירוש חמישי

ואני שמעתי בשם רבינו יצחק הבחור שלא היה בכותל ההיכל לא מגרעות ולא כניסה ולא בליטה וראשי הקורות היו מונחין מכותל תא לכותל תא שכנגדו ובמקום הנחת הקורות היה כניסה בכותל התא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה וכל התאים היו שוים ממזרח למערב שש אמות בין התחתונה [בין] התיכונה בין השלישית וכותל התא חמש אבל מצפון לדרום התחתונה ה' והתיכונה ו' והשלישית שבע והשתא ניחא כותל ההיכל ו' והתא שש וכותל התא [חמש] דבין התחתונה בין התיכונה בין השלישית היו שש ממזרח למערב וכותל היכל שש וכותל התא חמש בין למטה בין למעלה:"

מי הבאר

יח. הציור הסבר בעמוד הבא.

בענין עובי הכתלים הקטנים שבין כל תא ותא לשיטה זו: לכאורה מידת העובי של כתלי התאים האלה הוא חשבון פשוט של כל אורך התאים הכולל, ומתחלק, למשל בצד מערב, שלש תאים, כל תא בקומה למטה לוקח חמש אמות, והמותר מתחלק לשני כתלים שבאמצע. ואם נחשב שהתאים שבמערב הם רק מול קודש הקדשים, ואילו בצדדים ממשיך התאים מצד דרום וצפון, ואם כן זה יוצא רק עשרים אמה, ובהתחלקות הנ"ל יוצא לכל כותל בקומה התחתונה שנים וחצי אמות, ולאחר שיגרע ממנו אמה (חצי אמה מכל צד) יצא בקומה האמצעית אמה וחצי. ואח"כ שיש רק שני תאים בקומה למעלה בצד מערב (הציור שלפנינו הוא בדרום ובצפון), שזה יוצא רק כותל אחד, ולאחר שנגרע ממנו אמה כנ"ל, ישאר העובי ב' אמות. וכל זה כתבתי בלא עיון היטב, אולם עיין בספר עזרת כהנים על מסכת מידות שמדבר מזה, ומבאר נפלא מאוד.

וזה לשון החנוכת הבית שמביא העזרת כהנים במידות (פ"ד מ"ד) על פי' זה של רבינו יצחק הבחור כאן: ושיעור עובי כותלי התאים לא נתפרש, אלא שיעורן כשיעור ריוח הנשאר מן החמשה תאים ממזרח למערב ונחלקים כדי תפיסת כל הריוח הפנוי מן התאים, עד כאן לדעת רבי יצחק הבחור.

ציור הסבר לפירוש החמישי

מי הבאר

יט. יש לשים לב כי לפי פירוש זה המגרעות הם רק בשני הצדדים של התא, ולא בכותל ההיכל
ולא בכותל התא שמול כותל ההיכל.
ציור זה אינו כ"כ כפי קנה המידה.

כ. ביאור כל זה באופן נפלא מאוד, בתפארת ישראל במשניות מידות. כדאי מאוד ללמוד שם. ציור זה אינו לפי קנה מידה.

ליתר ביאור והשלמת ענין התאים נציג שני מאמרי ביאור
נפלאים מהספר מכון שבתך בענין התאים (ובפרט ראה על שיטת
ריב"ם), בהערה כא.

מי הבאר

כא. מאמרי ביאור על התאים והשיטות בזה, מהספר הנפלא 'מכון שבתך', ממה שלמדתי עם
הרה"ח רבי יהושע הכהן ישראלי שליט"א. ולהלן אחרי ב' המאמרים על התאים, יבואו בעזרי"ת
מאמרים על עמודי יכין ובוועז והמכונות.

מאמר תאי ההיכל

פרק א'

מחלוקת הראשונים בבנין התאים

התאים בשלשת בתי המקדש * לשון המשנה במידות * האוטם ול"ח התאים * פתחי
התאים * התא שבקרן מזרחית צפונית * המסיבה, והפתח אליה * תמיהה במספר
התאים שמנתה המשנה * כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה * היציעים ורובדיהם *
החילוק והמשותף שבין תא, יציע וצלע * התאים להרמב"ם זה לצד זה * היציעים
הינם סביב לכותל המסיבה * פירוש היציעים להרמב"ם * הפסוקים במלכים,
המשנה במידות, והפסוק ביחזקאל * התפא"י נקט ככללות הראשונים * קרן מזרחית
צפונית

פרק ב'

סוד התאים לב' השיטות

הסתכלות של אורך ושל עובי * עיגולים ויושר הינם השורש לאורך ועובי * העובי
מורה על התיקון השלם * כשמעלה ומטה בקומה אחת הר"ז עולם התיקון * התאים
מסמלים את עולמות בי"ע * להראשונים יש כאן צורה של בי"ע ביושר * ולהרמב"ם
גם בי"ע בעובי, בכל קומתן

פרק א'

מחלוקת הראשונים בבנין התאים

א. התאים שבשלש בתי מקדשינו.

הנה סביב הבנין של ההיכל, משלש רוחותיו, שהם צפון ודרום ומערב. היו מסביבו
'תאים', הן בבית ראשון שבנה שלמה כמפורט במלכים א' פרק ו', פסוק ה' ו', והן בבית

מי הבאר

שני כמפורט במס' מידות פ"ד משנה ג' ד', והן בבית שלישי כמפורש ביחזקאל פרק מ' פסוק ז', אלא שבבית שני היו ל"ח תאים ובבית שלישי יהיה לעתיד לבא ל"ג תאים במהרה בימינו. והנה באופן בנין התאים, וצורתם, נחלקו בזה הראשונים, ורבו כמו רבו השיטות בזה. ולעת עתה ננסה לעמוד קודם על פירוש הפסוקים והמשניות לשיטת התפארת ישראל ששיטתו מתיישבת בפשטות וזה גם הריהטא דכל הראשונים, ואח"כ על שיטת הרמב"ם המיוחדת בזה לגמרי, ובשורש המחלוקת.

ב. לשון המשנה במידות

וזה לשון המשנה במידות פ"ד, מ"ג. 'ושלשים ושמונה תאים היו שם, ט"ו בצפון, ט"ו בדרום, וז' במערב. שבצפון ושבדרום חמשה על גבי חמשה, וחמשה על גביהם, ושבמערב שלשה על גבי שלשה, ושנים על גביהם, ושלשה פתחים היו לכל אחד ואחד, אחד לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו, ובקרבן מזרחית צפונית היו חמשה פתחים, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא שעל גביו, ואחד למסיבה ואחד לפשפש ואחד להיכל'.

ג. האומם ול"ח התאים

והיינו שהרי ידוע שההיכל עמד על יסוד שהתפרס על כל תחתית ההיכל בגובה ו' אמות והוא נקרא בלשון המשנה 'אומם' ועל ו' אמות אלו עמד בנין ההיכל, והנה בצידי ההיכל משלש רוחותיו הוי"ן ממזרח ששם פתח ההיכל, היו חדרים חדרים הנקראים תאים, חמש חדרים בצפון ובדרום זה לפנים מזה, והיו שלש קומות של חדרים שבכל קומה היו ה' חדרים זה לפנים מזה. הרי לנו יחדיו ט"ו חדרים לצפון וט"ו לדרום, ואילו במערב היו ג' חדרים זה לצד זה, וכן בקומה השניה ג', ואילו בקומה השלישית שהיא העליונה היו רק ב' חדרים. נמצא היו ח' חדרים במערב, ויחדיו הם ל"ח תאים. אולם התאים התחילו מקרקעית העזרה באופן שקומה א' של התאים היתה כל גבהה כנגד האומם.

ד. פתחי התאים

וכל חדר וחדר היו לו ב' פתחים, הן לחדר העמוק ממנו, והן לחדר שקודם לו, וכמו"כ היה לו פתח לחדר שעל גביו, שהיה תקרת התחתון שהוא רצפת העליון עם חור פתוח באמצעו שנקרא פתח, וזהו שכתבה המשנה היה לכל תא פתח לימינו ולשמאלו ולשעל גביו. ובאמת שגם לחדר שתחתיו היה לכל תא פתח, אלא שלא פירטה זאת המשנה, ולא ידעתי מדוע. דמה עדיף לנקוט הפתח לשעל גביו מהפתח שתחתיו, הא שניהם לא

✧ מי הבאר ✧

היו בכל החדרים ממש. דהרי הקומה העליונה אין לה פתח מעליה. ולתחתונה אין פתח מתחתיה. וצ"ע בזה.

ה. התא שבקרן מזרחית צפונית

ומ"ש המשנה שבקרן מזרחית צפונית היו חמשה פתחים, הכוונה על התא שבצד ימין, בקומה השניה של התאים, שהיה שווה לקרקע ההיכל. דהרי הקומה הראשונה של התאים היו בשווה לאומם כלומר ליסוד של ההיכל שהיה כולו רצפה אטומה בגובה של ו' אמות וכנגד אומם זה היו התאים, ואילו הקומה השניה של התאים התחילה בשווה לקרקע ההיכל, ושם בצד צפון בתא הראשון היה לו פתח מהפשפש שבכותל מזרחי של האולם שהוביל אל התא ונקרא פשפש, ואחריו פתח להיכל שהיה בצידו של התא בכתלו הגובל עם ההיכל. כי הרי בכל בוקר ובוקר נכנסו להיכל קודם דרך כתלו בצד ימינו. דרך פשפש זה, ודרך הפתח שבצד פנים של כותל ההיכל, ומתוכו פתחו שערי כניסת ההיכל שבמזרח.

ו. המסיבה, והפתח אליה

ועוד פתח היה לו לקרן מזרחית צפונית זה. והוא המוביל למסיבה. ומסיבה היינו מדרון כלומר עליה מלמטה ללמעלה בצורה אלכסונית. ככבש שהיה בצד ימין של התאים הימניים שהוביל בשיפועו אל גג התאים ודרכו היו עולים על גג התאים וצועדים במערב ובדרום על הגג ומשם היו עולים לעליה שעל גבי ההיכל לצורך כמה דברים המפורטים במידות פ"ד מ"ה.

והנה מקרן מזרחית צפונית, כלומר מהתא הראשון שבצד ימין של ההיכל בחדר הראשון היה פתח שתחתיו היה סולם ו' אמות שהוביל אל הקרקע ששם התחילה המסיבה בעלייתה והוא הפתח החמישי שהיה לתא זה.

ז. תמיחה במספר פתחי התאים שמנתה המשנה

ובאמת שהיה גם פתח לתא שמתחתיו כנגד האומם שלא מנתה משנתינו. ולא ידעתי האיך יתיישב דבר זה לפירושו של התפא"י במשנתינו, אולם זה לא מנתה המשנה בכל התאים שהרי המשנה מנתה להם רק ג' תאים ולא רק בתא שבקרן מזרחית צפונית, וכבר הערנו בזה לעיל וצ"ע.

ח. 'כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה'

והנה עכשיו עוברת המשנה להסביר עוד פרט במבנה התאים. והוא על פי מ"ש בפסוק

מִי הַבָּאָר

במלכים שהיתה הקפדה בבנין ההיכל שישאר שלם ולא יכנסו בו קורות. ולכן היו מגרעות סביבו כלומר מדרגות, שהתא התחתון שהיה כנגד האומם וקרקעית האולם וההיכל היה ה' אמות מן הצפון לדרום. אולם תקרתו, והקורות שעל גביו נכנסו ושכבו על כותל ההיכל שנכנס אמה אל תוכו כצורת מדרגה. ועל שקיעה זו של האמה בכותל ההיכל שכבו הקורות שעל גבי התא התחתון, ונמצא שארכם ששה. וכן הקורות שע"ג קומה שניה של התאים היה ארכם שבעה ונכנסו עוד אמה בכותל ההיכל, כעוד מדרגה ושם שכבו.

ט. היציעים ורובדיהם

וז"פ המשנה ד'. 'התחתונה חמשה, ורובד ששה, והאמצעית ששה ורובד שבעה, והעליונה שבע, שנאמר 'היציע התחתונה חמשה באמה רחבה והתיכונה ו' באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה' ויציע היינו התא עצמו. והרובד היינו הגג שעל גביו, והיינו כנ"ל. ובוה יובן דברי הגמ' בב"ב ס"א ע"א דאיתא שם במשנה, בפרק המוכר את הבית, שהמוכר הבית לא מכר יציע, ומפרשת הגמרא, תאני רב יוסף שלש שמות יש לו, יציע, תא, צלע. יציע דכתיב 'היציע התחתונה חמש באמה רחבה', צלע דכתיב 'והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים'. תא דכתיב 'והתא קנה אחד אורך' וכו'. והיינו שהתא עצמו יש לו שלשה שמות, ולכן במשנה ג' נקטה המשנה אצלינו את הלשון ל"ח תאים. ובמשנה ד'. הלשון היציע חמשה וכו'. וביחזקאל יש לו עוד לשון שהוא, צלע. והכל אחד. ע"כ פירוש הדברים לשיטת התפא"י. ועיין בתוכו ותמצא עוד פרטי דברים הכל על נכון. ופירוש זה הינו הנראה והמסתבר בהתיישבות לפי המהלך הכללי של הראשונים כפשוטו אלא שרבו השיטות בין הראשונים בפרטי הדברים כגון בצורת המגרעות והדברים ארוכים בתוס' יומא נ"ב ע"א ובתוס' בב"ב ס"א ע"א.

י. החילוק והמשותף שבין תא יציע וצלע

אולם הרמב"ם בפירוש המשניות וכמו"כ בהלכות בית הבחירה פרק ד'. דרך אחרת לו בזה, וכיון שהרבה קושיות הקשו על דבריו, לכן נחל לבאר קודם את מקור שיטתו לפי מה שהאיר ה' לנו. ומשם נבוא לפירוש שיטתו וממילא יאירו הדברים עד שרוב הקושיות שהקשו על דבריו נעלמים. והוא דהנה באמת יש להתבונן דאף שיציע יש לו שלשה שמות כדברי הגמ' בב"ב שהם יציע תא וצלע מ"מ בהא גופא יש להתבונן מה המשמעות של כל שם ושם, דהרי ידוע שגם בשמות נרדפין יש לכל כינוי וכינוי את המשמעות הפרטית שלו. והרי המלבי"ם יסד את כל פירושו על הנ"ך עם יסוד זה. ולא עוד אלא שהלא דבר הוא דבמשנה, נקטה לשון תאים במשנה ג'. ובד' הלשון יציע, וכן

מִי הַבָּאָר

בפסוקים במלכים כתיב יציע, וביחזקאל תא. ומה שורש שינוי הלשונות. ובאמת מכאן הבין הרמב"ם שהם שני דברים, וכמו שנרחיב להלן בעז"ה, אלא שיציע היינו הדרון העומד בצידו של בית אפשר לקראו בג' שמות, דהעומד בתוך הבית הרי רואה את החדרון שבצד, כאילו הוא מצע הנפרס מהבית אל החוץ ולכן שמו יציע. ואילו העומד בתוך החדרון בעצמו, ראוי לו לקראו תא, דהיינו חדר קטן וצנוע, ואילו העומד מן הצד בחוץ ורואה מהצד את החדרון ראוי לו לקראו צלע שפירושו צד, כי החדרון הזה הוא בסה"כ צד, ונמצא שיש ג' שמות, אבל כל שם מבטא ניגון ומשמעות אחרת.

יא. התאים להרמב"ם זה לצד זה

ועתה נעבור לפירוש המשנה, להרמב"ם. דלהרמב"ם לא היו ה' תאים זה לפנים מזה בעומק, אלא זה לצד זה, באופן שכל תא היה אורך ככל אורך ההיכל מתחילתו ועד סופו בפרוזדור, והיו ה' פרוזדורים סמוכים זה לצד זה, כי כותל ההיכל היה רחב ה' אמות, והיה סדר התאים מבחוץ לבפנים באופן זה דכותל המסיבה עד המסיבה היה ה' אמות והיה פרוזדור בתוך חללו, וזה התא החיצון. ואח"כ מקום המסיבה שהיא העליה באלכסון אל גג התאים. גם מקומה נחשב לתא, והיה רחב ג' אמות ושוב חלל ה' בין כותל המסיבה לכותל השני שנקרא כותל התא. ושוב ו' אמות הנקרא מקום התא עצמו שמצידו הפנימי היה כותל ההיכל, ושוב כותל ההיכל עצמו הרחב ה' אמות, ונמצא חמש תאים ארוכים לכל אורך ההיכל, ורחבים כל אחד כמידתו הנ"ל. ובכל פרוזדור היה ג' קומות ונמצא ט"ו לצפון וט"ו לדרום. וכמו"כ במערב היו ג' פרוזדורים, וג' קומות, אלא שהקומה השלישית היו בה רק ב' פרוזדורים, הרי ח' שבמערב.

יב. היציעים הינם סביב לכותל המסיבה

ונמצא מחודש להרמב"ם שכותל התא וכותל המסיבה וכותל ההיכל היו חלולים לכל אורכם. והם הם תאים. אלא שיש להם שמות נלוים כל חדר לתפקידו המיוחד לו כגון מסיבה וכו'. ועוד נמצא שלהרמב"ם אי אפשר לפרש את המשנה ד' של היציעים על צורת החיבור של גגות התאים עם כותל ההיכל. כי על התא החיצוני שבו שייך למימר כל ענין היציעים, לא היה כלל סמוך להיכל, אלא רחוק ממנו הרבה, דהיינו ה' פרוזדורים שהם הה' תאים.

יג. פירוש היציעים להרמב"ם

ואכן הרמב"ם מפרש שמשנה ד' המדברת על יציעים היינו דבר אחר לגמרי. ואין הכוונה אל התאים אלא שעל כותל המסיבה היו גזוזטראות כעין וזיון היוצאים

מִי הַבָּאָר

כמרפסות שבשולי הבתים. והם הנקראים יציעים. והיו באופן זה, שהיו שלש גזוזטראות התחתונה רחבה ה' ומעליה רחבה ו' ושמעליה רחבה ז' וביניהם הבדל של ו' אמות בין התחתונה לאמצעית וז' בין האמצעית לעליונה. ויש בזה כמה מהלכים והנראה נקטנו.

יד. הפסוקים במלכים, המשנה במידות והפסוק ביחזקאל

ובזה מדויק הדק היטב שמשנה ג' מיירי בתאים ולכן לא הביאה המשנה ע"ז פסוק ממלכים כי שם לא מיירי מזה. רק ביחזקאל המדבר על בית שלישי, ושם יהיו רק לג' תאים, ולכן אין ע"ז פסוק. ולכן מספרת לנו המשנה מאליה איך היה בבית שני. ואילו במשנה ד' מיירי מהיציעים, וזה מיירי בפסוק במלכים, ומה שכתוב בב"ב ששלש שמות יש ליציע, זה כי היציע של המוכר את הבית הינו חדרון כלומר תא הנמצא בצד הבית ולכן שמו יציע, כי נפרס כמצע מהבית, והוא בצידו ועל כן נקרא צלע, אבל במקדש היו התא והיציע ב' דברים נפרדים להרמב"ם.

טו. קרן מזרחית צפונית

ועתה נותר לנו לפרש מה הם ה' פתחים של התא שבקרן מזרחית צפונית. והיכן הוא, להרמב"ם, והפירוש בזה, דזה התא שבקומה השניה השווה בגובהה אל קרקע האולם וההיכל שהיה להם אוטם וכנגדו היה הקומה התחתונה של התאים, ועכ"פ היה לו פתח אל הפשפש, כי התא הסמוך לכותל ההיכל היה לו פשפש וכנגדו היה פתח להיכל, ואין הכוונה בפשפש בכניסה אל התא מכותל המזרחי של האולם כמו להתפארת ישראל, וכמו"כ היה לו פתח לתא שבצידו הימיני ממנו וזהו פתח לימינו ופתח לשעל גביו. ומ"ש שהיה לו פתח למסיבה. קשה להרמב"ם דהא המסיבה הינה במרחק מכותל התא שהוא עצמו חלול ונקרא תא. וע"כ מפרש הר"מ שמ"ש פתח למסיבה היינו הפתח לתא שתחתיו, כי המסיבה כיון שהיא מתחילה מלמטה, לכן נקרא הפתח שלתא התחתון בשם 'ואחד למסיבה' כך נלע"ד בפירוש הרמב"ם. וזה מדויק בלשונו בפיהמ"ש. ועדיין יש לעיין בזה. ולפ"ז נראה מה שהקשינו להתפא"י מדוע לא מנתה המשנה הפתח שאל התא התחתון, אולם אף להרמב"ם יקשה מדוע לא מנתה המשנה בכל התאים פתח זה רק בקרן מזרחית צפונית.

פרק ב'

סוד התאים לב' השיטות

א. הסתכלות של אורך, ושל עובי

ועתה נבוא בעז"ה לבאר בפנימיות הענין, את צורת התאים שסביב להיכל, מה הם

מי הבאר

מבטאים למהלך הראשונים המובא בתפא"י, ומה הם מבטאים לפי המהלך של הרמב"ם.

דהנה יש כידוע כמה דרגות בכל דבר ודבר כגון דצח"מ, או במדבר עצמו יש עכו"ם ויש ישראל ובישראל עצמם עשרה יוחסין ומדרגות. וכן בעולמות ישנם א"ק ואבי"ע. וכו'.

והנה אפשר להסתכל על הכל באורך שיש ראש, ידין ורגלין, והיינו מעלות ע"ג מעלות, זה מעל זה. ומאידך אפשר להסתכל על הכל ברוחב, דהיינו שיש לכל פרט ופרט קומה שלימה ממש אלא שיש רובדים זה לפנים מזה. כמו שיש באדם עור ובישר גידים ועצמות בכל קומתו בשלימות. אלא שזה לפנים מזה. וכמו"כ יש להסתכל על מנין של עשרה מישראל או באופן של זה למעלה מזה, או באופן של זה לפנים מזה.

ב. העיגולים והיושר הינם שורש לאורך ולעובי

ושורש החילוק בזה הוא נעוץ, האם הסתכלות מצד עיגולים, או מצד יושר. דבעיגול כיון שיש נקודה מרכזית שזה הכל בהשוואה אחת, ממילא העיגול המקיף את הנקודה הוא שלם, וכן הלאה והלאה. וזה מוליד בעומק הסתכלות של קומתן שזה, שיש בכל פרט הכל, ואילו בקו דהיינו יושר יש מעלה ומטה, וממילא זה הסתכלות של אורך.

ג. העובי מורה על התיקון השלם

אולם יש תוספת ביטוי רוחני בכל אחד מהנ"ל. דמחד במהלך של עיגולים וקומתן שזה, אנו מרויחים שהכל באופן וציור של עולם התיקון שכל פרט ופרט שלם בכל חלקי המציאות שזה מורה על שווי שבין הכל ואחדות בין הכל, היפך מעולם התוהו ששם הכל זה תחת זה, בחד סמכא.

ד. כשמעלה ומטה בקומה אחת, הרי זה עולם התיקון

אולם מאידך גיסא אנו רואים שצורת האדם היא ג"כ באופן של מעלה ומטה כראש שהוא רק למעלה, ורגל שהיא רק למטה. ואכן בפרט האחרון זה כך כלומר שבאמת אף שיש ד' עולמות אבי"ע בכל קומתן בשוה. מ"מ בכל עולם ועולם ישנה שוב התחלקות של אורך שיש אבי"ע בכל קומתן בשוה. מ"מ בכל עולם ועולם ישנה שוב התחלקות של אורך שיש אבי"ע באורך ואז אצילות למעלה ובי"ע למטה, אולם לא באופן של שבירה בחד סמכא זה תחת זה. אלא באופן שהכל מתחבר לקומה שלימה כמו באדם שכל קומותיו מתייחדים לחיות אחת, עד שאין נרגש ראש לחוד ורגל לחוד.

מִי הַבָּאָר

וכפי שרואים היום בעולם איך שהכל מורכב מהכל עד שבכל מאכל או חפץ שלפנינו יש בו הרכבה ממדינות רבות שכל אחד מיוחד במשהו מסוים, וכולם נותנים חלקיהם בכל עד שמתאחדת כל הבריאה כולה, וזהו נמשך מתיקון הפרצופים באופן של התכללות והתקשרות כידוע ממרן הרש"ש שהאיר בשמשו אור זה איך שבתיקון כל העולמות שוים בכל קומתן ומתייחדים הכל בהכל, וכמו"כ מאיר מזה בתורה, אור חדש המתגלה מספרי המלקטים שיש בזמנינו שדרך זה מתגלה הן הפרט היפה והמיוחד שבכל אחד, וקומתו השלימה לפי מהלך דיליה. אולם תכלית השלימות לעשות מכולם אחד אחד שלם כאדה"ר קודם החטא שבו ישתלבו כל חלקי הבריאה בבחי' וגר זאב עם כבש ויופרדו הניגודים שביניהם כי הכל יהיה למטרה אחת של 'ונגלה כבוד הוי"ה' שמטרה זאת תאחד את ההפכים לעשות שלום ולהאיר שכינה ביניהם. וזה מתגלה מצד היושר שאין הכוונה שזה למעלה מזה רק הכל אדם אחד, ואדרבא כשרואים אדם אחד חי, אין המדובר מפרטי האברים שבו, אף שיש בו מעלה ומטה, משום שיש כאן אדם, שהוא מעל החילוקים, וממילא הכל בטל אליו.

ה. התאים מסמלים עולמות בי"ע, להראשונים ברעיון של יושר, ולהרמב"ם גם בעובי ובזה יבואר לנו המחלוקת הנ"ל דהנה הן הרמב"א בספרו תורת העולה על בית המקדש, והן הרמח"ל בספרו משכני עליון על בית המקדש, מפרשים שהתאים מסמלים את השפע הנשפע מההיכל אל החוץ, כדוגמת עולם האצילות המשפיע אל בי"ע. וממילא נבין דלמהלך הרגיל של הראשונים שהה' תאים הם באופן של חדר לפנים מחדר הרי זה בדוגמא של יושר שיש מעלה ומטה. כי כל תא, כפי שהוא יותר פנימי מחבירו הרי הוא מסמל מעלה יותר. ולכן יהיה חופף אל מקום פנימי יותר בהיכל, עד שהתאים הפנימיים חופפים אל מקום הק"ק, ואילו להרמב"ם שיש ה' תאים זה לצד זה בכל ארכם הרי זה כדוגמת עור בשר גידים ועצמות שהם זה פנימי מזה אולם לכל אחד מהם קומה שלימה במלואה, וזה מורה על העולמות ברוחב וזה שלימות ותיקון מצד שהכל שלם בהכל, אולם לבסוף יש גם בכל תא ותא ג' קומות כנגד בי"ע הפרטיים שבכל אחד ואחד המסמלים את דוגמת היושר שיש באדם כראש ורגל.

✧ מי הבאר ✧

מאמר ביאור על התוס' ביומא (נ"ב.), עם ביאור של כל חמשת השיטות בתוס' על התאים, מהספר הנפלא מכוון שבתך.

שיטות הראשונים בצורת התאים והמגרעות

הקדמה כללית בענין התאים

הנה ההיכל של בית המקדש היה מוקף משלש צדדיו, שהם צפון ודרום ומערב בתאים, דהיינו חדרים חדרים קמנים זה לצד זה, ובשלש קומות זה על גב זה. אשר כתלם האחד הוא כותל ההיכל בעצמו, והשאר בנוי סביב ההיכל.

ותאים אלו היו הן במקדש דשלמה ומתוארים הם במלכים א' ו' ושם הם נקראים בפסוק בשם יציעים, ושם מתוארת הן מידתם והן צורת בנינם. ובבית שני היו ג"כ אותם תאים, ועליהם כבר בא תיאור מפורט יותר על מספרם מידתם וצורת בנינם במסכת מידות פרק ד'. ובבית שלישי יהיו ג"כ במהרה בימינו תאים אלו שעליהם ניבא יחזקאל ונקבם בשם צלע, על שם שהם בצד ההיכל, אלא ששונים הם במספרם מהתאים שבבית שני, שבשני היו ל"ח תאים כמפורש בלשון המשנה במידות פ"ד מ"ג, ואילו בבית השלישי שיבנה במהרה יהיו רק ל"ג תאים כמפורש ביחזקאל פמ"א.

והנה כדי לעמוד כמה שיותר על דיוקן של צורת התאים ומידתן אנו צריכים לדייק בלשון המקוצרת של הפסוק במלכים ובלשון המשנה במידות, ועפ"ז לפענח את כל התמונה. וכיון שיש דברים סותרים ביניהם, נחלקו הראשונים ביישוב הדברים. וממילא נובעים מתוך כך מחלוקות במידת התאים ובצורתם. במאמר זה בעזרה"ת נבאר בס"ד את שיטות הראשונים הן בפירוש לשון הפסוקים והמשניות והן במסקנא היוצאת מכך, והן את הרווח והנקודה המרכזית של כל מהלך השיטה שעל פיה נגזרים כל שאר הפרטים.

שיטות הראשונים מובאים בארוכה ביומא נ"ב. בתוד"ה 'כותל' אלא שנצרכים הקדמות ופירושים להבנת דבריהם הקדושים ונשתדל לעשות זאת במאמר שלפנינו.

שיטת רש"י במלכים, והר"י בתוס' יומא נ"ב. ובב"ב ס"א.

א. שינוי הרוחב של היציעים בשלש קומותיהם

הנה במלכים א' ו' כתב הכתוב 'היציע התחתונה חמש באמה רחבה, והתיכונה שש באמה רחבה, והשלישית שבע באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי

❧ מי הבאר ❧

אחוז בקירות הבית' ומפרש רש"י שם ע"פ המשנה במס' מידות פ"ד מ"ג שהיו שלשים ושמונה תאים, באופן של ט"ו בצפון וט"ו בדרום וח' במערב, והיו בנויים שלש קומות באופן שבצפון ובדרום היו חמשה תאים לאורך ההיכל מבחוץ לו, וכן בקומה השניה והשלישית היו חמשה תאים על גבי התאים התחתונים. נמצא היו יחדיו ט"ו תאים בצפון וט"ו בדרום. ואילו במערב היו שלשה תאים בשני הקומות התחתונות. ואילו בקומה העליונה היו רק שני תאים. אלא שהיו ארוכים יותר למלאות את הכותל המערבי, כמפורש כל זה במשנה שם. אולם הבדל אחד היה בין התאים התחתונים להאמצעיים והעליונים. שהתחתונים היו חמש אמות ברחבם והאמצעיים שש והעליונים שבע.

וזה כוונת הכתוב במלכים שהיציע התחתונה חמש באמה רחבה, והתיכונה שש, והשלישית היינו העליונה שבע באמה.

ב. השינוי בעובי כותל ההיכל בשלשת השורות שמול התאים

והשוני ברוחב היציעים הנקראים תאים נבע מכך שכותל ההיכל שהיה למטה רחב שבע אמות, מול התאים התחתונים, הקטין את עביו באמה, מול התאים האמצעיים והיה רחב שם רק שש אמות, ושוב הקטין את עביו לחמש אמות מול התאים העליונים שבקומה השלישית. וסיבת הדבר שכותל ההיכל גרע מעביו הוא, שלא יצטרכו לנעוץ מסמרים וקורות בתוך קירות ההיכל אלא שאת הקורות האוחזים את התאים יניחו על האמה שנכנסת ונגרעת מעובי כותל ההיכל מבלי צורך לנקוב בכותל עצמו.

ג. פירוש ענין המגרעות שסביב לבית

וז"פ הכתוב במלכים. 'היציע התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה, והשלישית שבע באמה רחבה. כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית' והיינו שכותל ההיכל נגרע ונכנס אמה ואח"כ שוב פעם נגרע ונכנס אמה בשביל שהקורות האוחזים את התאים לא יאחזו וינעצו בתוך קירות הבית אלא ינחו על גבי מקום האמה שנגרעה מעובי כותל ההיכל.

ד. רובד שש ורובד שבע

וזה גם כוונת המשנה במידות פ"ד מ"ד 'התחתונה חמש, ורובד שש, והאמצעית שש ורובד שבע, והעליונה שבע שנאמר היציע התחתונה וכו'' שהתחתונה חמש, היינו רוחב התא התחתון הינו חמש אמות, והרובד היינו הקורות שעל גביו שהם תקרת התא

מי הבאר

התחתון ורצפת התא האמצעי הינם שש אמות כי יש אמה נותרת שנגרעת מעובי כותל ההיכל כעת מול התא האמצעי.

ה. ישוב סתירת המשניות בשיעור עובי ההיכל

אלא שעדיין יקשה מ"ש במשנה במידות פ"ד מ"ז ששם מונה המשנה את מידות ההיכל מהמזרח למערב, ושם כתוב שכותל ההיכל שש, והתא שש, וכותל התא חמש. ולכאורה כותל ההיכל למטה הוא שבע אמות ואח"כ נגרע לשש ולחמש. ומדוע נקטה המשנה שעביו שש אמות, ומתרץ על זה התוס' ביומא נ"ב. ד"ה כותל, שהמשנה אכן מונה את עובי כותל ההיכל שמול התא האמצעי. משום שכיון שעובי הכותל המזרחי של ההיכל ששם לא היו כלל וכלל תאים היה שש אמות לכן נוח לנקוט את העובי של השש אמות גם בכותל המערבי של ההיכל, אף שבמערבי זה רק מול התא האמצעי, כדי שלא לחלק בין הכתלים.

וזהו שיטת רש"י במלכים, ושיטת הר"י בתוס' ביומא נ"ב. ובב"ב ס"א.

*

שיטת האי נמי נראה לר"י המובא בתוס' יומא נ"ב

א. המגרעות נגרעו מכל הרוחות

אבל הר"י פירש עוד פירוש בתוס' שם, משום שני דוחקים שיש בפירוש הנ"ל. והם: א. שמ"ש המשנה שכותל ההיכל שש זה נכון רק מול התא האמצעי. ב. הלשון רובד, שפירשנו שזה על התקרה של התחתונה שהיא רצפת העליונה קצת דחוק, והיינו מעמא משום שבלשון המשנה ביומא 'על רובד הרביעי שבהיכל' שם הכוונה בתיבת רובד מלשון שורה ולא תקרה.

ולכן מפרש ה'א"נ נראה לר"י פירוש חדש והוא, שהמגרעות היינו מה שנקטן העובי ונגרע ממידתו לא היה רק בכותל ההיכל, אלא כל שלשת כתלי התא של כל תא ותא ג"כ נגרעו ונקטנו. והיינו שכל קומה עליונה של תאים נגרעה מכל ארבעת צדדיה, הן מצד ההיכל והן משלשת צדדיו של התא.

ב. אופן מידת התאים וכותל ההיכל

והתאים היו באופן זה. שכותל ההיכל למטה היה שש ומחצה. וכותל התא עצמו היה

מי הבאר

חמש ומחצה. ונמצא שהתא עצמו היה חמש אמות כמ"ש במלכים היציע התחתונה חמש באמה רחבה, אולם התא האמצעי היה שש אמות רוחב כי היה נגרע חצי אמה הן מכותל התא, והן מכותל ההיכל וכמו כן בקומה השלישית היה התא רחב שבע כי היה נגרע עוד חצי אמה מכותל ההיכל וחצי מכותל התא. כמ"ש כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה, והיינו שהמגרעות היו מכל הצדדים של התא, הן מצד ההיכל והן מצד כותל התא הנגדי וגם מלפניו ומאחוריו הכל היה בצורת מדרגות שמתרחבים חצי אמה מכל צד.

ג. רובד שש ורובד שבע

ומה שכתבה המשנה שהתחתונה חמש והרובד שש. היינו שהמידה של האורך של המגרעת בעצמה. והיינו מידת האורך של הכניסה הן בכותל ההיכל והן בכותלי התא, היה שש. ואילו בקומה העליונה היה הרובד שבע כי נכנס עוד חצי אמה מכל צד וממילא ניתוסף אמה (היינו גם מלפניו ומאחוריו נכנס חצי אמה, וממילא היה אורך כל תא ותא שש ושבע) והלשון רובד מורה על הכניסה כמ"ש במשנה בתמיד בפ"א המתארת את בית המוקד שהיה מוקף רובדים ושם הכוונה על כניסת המדרגות, וזה גם כוונת המשנה כאן באמרה רובד.

ד. פירוש המשנה כותל ההיכל שש

ומ"ש במשנה שכותל ההיכל הינו שש, היינו גם על הקומה התחתונה וגם על הקומה האמצעית, כי אף שבתחתונה היה כותל ההיכל שש וחצי, מכל מקום עדיין זה בכלל שש. ועל אף שכותל התא היה חמש וחצי, הרי זה בכלל חמש. ובזה ניחא שנקמה המשנה את מידות הכתלים בלשון הכוללת והנכונה גם על השורה התחתונה וגם על השורה האמצעית. עד כאן שיטת הא"נ נראה לר"י.

*

שיטת העוד פירש ר"י

א. ההבדל בין בית ראשון לבית שני. ישוב ענין המגרעות שבראשון וכותל ההיכל שש שבשני

ועוד מפרש ר"י, שיש הבדל בין הבית דשלמה לבית ביהמ"ק השני של מסכת מידות. דהיינו שמה שכתוב במלכים שהיציע התחתונה הוא חמש אמות וכותל ההיכל הינו

מי הבאר

שבע, ואילו במשנה דמידות כתוב שכותל ההיכל שש, זה משם שבבית שני היה הכותל שש בכל גובהו ולא היו בו מגרעות ורובדין כלל, ואילו בראשון היה הכותל למטה שבע ואין תמיהה בדבר כי אנו רואים להדיא שבבית השלישי ישנו גם שינוי מקודמיו כמפורש בפסוק ביחזקאל שרוחב התא יהיה ארבע אמות. וכמו"כ יהיו רק ל"ג תאים ולא ל"ה. וממילא אין תימה לומר שהשני חלוק מהראשון בעובי כותל ההיכל.

ב. התימה שבפירוש זה

ויש להוסיף שלפי פירוש זה מה שכתוב במשנה דמידות שהתחתונה חמש והרובד ששה, וכן שהאמצעית שש והרובד שבע, ומביאה ע"ז המשנה את הפסוק דמלכים היינו כלפי הבית הראשון ורק זה הולך על בית שני, וזה דחוק. וכבר עמד ע"ז המהרש"א כאן ובב"ב ס"א, ע"ש.

ג. צורת התאים

וכמו"כ צורת התאים לפי פירוש זה לא נכתב בתוס' בפירוש ואפש"ל כב' הפירושים הראשונים. רק שתוס' רצה להרויח את פירוש דברי המשנה הכותל שש. שזה הולך על כל עובי הכותל של בית שני בלי צורך לומר שזה רק על החלק האמצעי. או שהכוונה שש וחצי. ועל צורת המגרעות של בית ראשון לא מתייחס כאן תוס' האם זה רק בכותל ההיכל כפרש"י והר"י או גם בכתלי התאים, כמ"ש בא"נ נראה לר"י. אבל כל ענין המגרעות היה רק בבית דשלמה ולא בבית השני ששם היה עובי ההיכל שש מתחילתו לסופו.

כזה:

שם

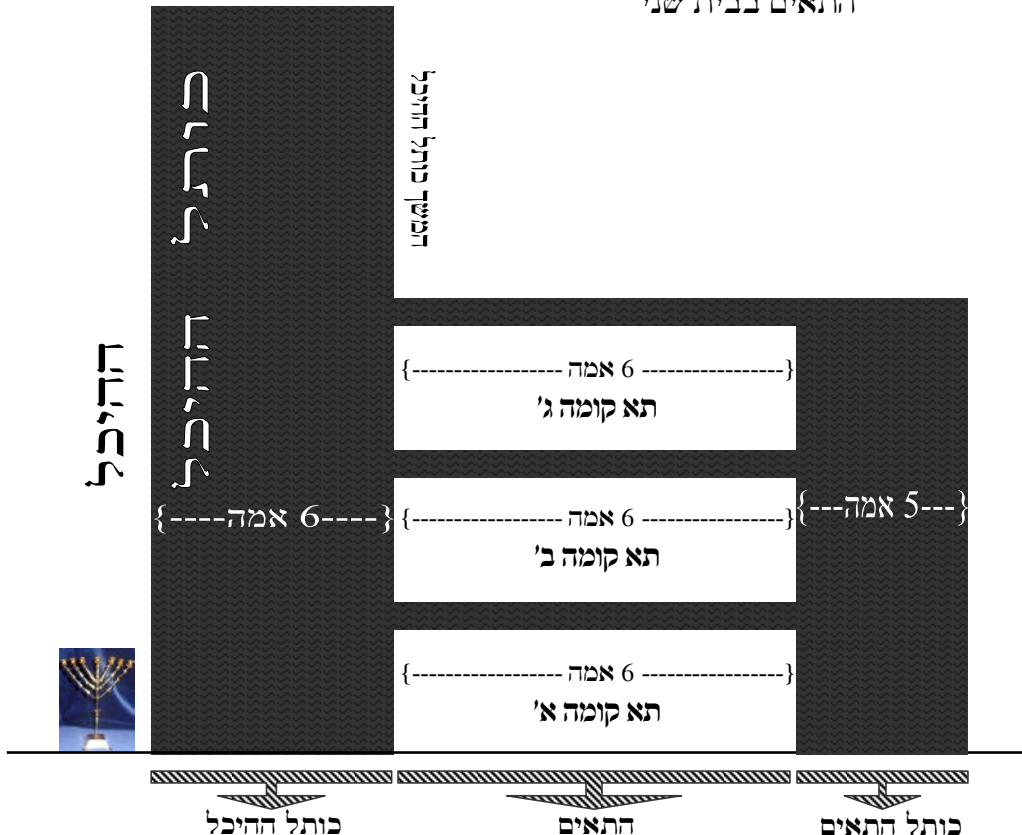
החיים

התאים

באר

מי הבאר

התאים בבית שני

(וראה מה שנציין להלן [בסוף המאמר] בענין זה בעוה"ת).

*

שיטת הריב"ם והמסתעף

א. כותרת ההיכל היה ברוחב אחד וכותרת התא השתנה בשלש קומותיו והריב"ם מפרש דוגמת הפירוש הראשון של הר"י, ורש"י, אלא בהיפוך. והוא, שכותל

מי הבאר

ההיכל היה אכן שש כל גבהו מלמטה עד למעלה, וכל השינויים היו על ידי שאבני כותל התא יצאו כלפי חוץ וכדלהלן, שהתא היה למטה חמש, ואח"כ שש ואח"כ שבע, והיינו שלאחר קומת התאים הראשונה, הויזו את האבן של כותל התא שעומדת מול קומת התאים האמצעית, כלפי חוץ אמה. באופן שהעומד מבחוץ היה רואה כצורת מדרגות הפוכות כלומר מבפנים לבחוץ, כי האבנים של כותל ההיכל היו עבים רק חמש אמות. אלא שהשורה השניה בלטה אמה החוצה מעל השורה התחתונה. וכמו"כ השורה השלישית העליונה בלטה ג"כ החוצה אמה, כך שבקושי היו האבנים עומדים. כי הם היו חלקם על האויר.

ובזה אנו מרויחים שמ"ש במשנה במידות שהכותל של ההיכל הינו שש, זה נכון בכל גובה כותל ההיכל כי כל ענין המגרעות וההבדלים של החמש, שש ושבע אמות זה רק על כותל התא.

ב. רובד שש ורובד שבע

ואילו מה שכתוב במשנה שיש רובד שש ורובד שבע, אף שגם כותל התא על אף שהתרחק אמה כלפי חוץ, מ"מ הוא עצמו היה תמיד רק בעובי של חמשה, מבאר הריב"ם שכוונת הלשון רובד, זה מלשון שורה. וכלשון המשנה ביומא 'על רובד הרביעי שבהיכל' דהיינו שורת אבנים.

ולענינו הכוונה שורה, זה אם נמדוד בכותל התא מבפנים עד סוף האבן הבולטת אמה מבחוץ, כי זה שורה אחת שתחילתה באבן התחתונה שבפנים. וסופה באבן האמצעית שבחוץ אמה, בשורה שווה. יהא לנו שש אמות. וזה"כ התחתונה חמש, והרובד שש.

ג. והרובד שבע הבנת הר"י בריב"ם וקושיותיו ואפשרות שניה בריב"ם

ומה שממשיכה המשנה שהרובד העליון הוא שבע. אז התוס' הבין בריב"ם שהכוונה שאבן השורה העליונה בולטת שני אמות מבחוץ על גבי השורה האמצעית ואז נמצא שיש לנו שורת אבנים דהיינו רובד של שבע משום שמהאבן האמצעית עד סוף השורה הנגמרת באבן שעליה היוצאת שני אמות מחוצה לה. הרי לנו שורה של שבע אמות המתחילה באבן האמצעית ונגמרת בעליונה בקו שווה.

וע"ז אכן הקשה התוס' מדוע השורה הראשונה יוצאת אמה, והשניה יוצאת שתי אמות. אבל באמת אפשר לפרש כמו המהלך של ריב"ם, אמנם את לשון רובד נפרש בתקרה וכו'. ולפי זה לא נצטרך לומר ששורת אבנים עליונה יוצאת שני אמות אלא נוכל לומר שזה יוצא אמה אחת כמו בקומה התיכונה ומה שאמרה המשנה רובד שש ורובד שבע

מִי הַבָּאָר שֶׁ

היינו על התקרה כי כיוון ששורת אבנים מתרחקת כלפי חוץ אמה הרי שהתקרה ניתוספת אמה בכל קומה.

וזה מה שאמרה המשנה והרובד שבע היינו שאת הקורות של התקרה המבדילה בין קומות התאים היה כעת בין הקומה השניה לשלישית ברוחב שבע. משום שכיון שרוחב התא עצמו הינו חמש כמפורש במשנה דמידות שהתא חמש. ובנוסף נכנס אמה יותר בתיכונה, ועוד אמה בעליונה נמצא שקורות התיכונה הינם שש אמות, ושל רצפת העליונה הינם שבע.

ולפי זה הפירוש של תיבת רובד היינו השורה של הקורות של התקרה. ולא הקו של השורה של כותל התא. כך עולה מתוך דברי המהרש"א.

כזה:

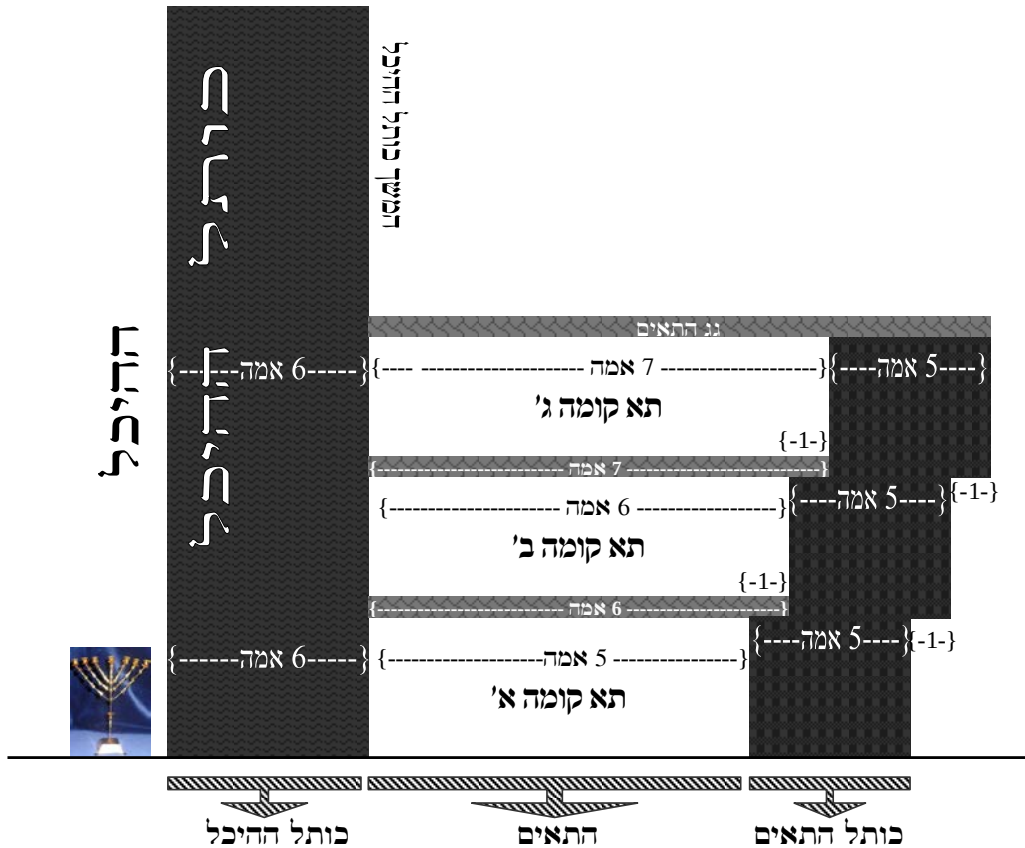
שם

באר

התאים

החיים

מי הבאר

(וראה מה שנציין בזה להלן בעזרי"ת).

*

שיטת ר"י הבחור

א. המגרעות ממזרח למערב

ושיטת ר"י הבחור הינה מחודשת לגמרי שבביתל ההיכל לא היו שום מדרגות וכניסות אלא היה כולו שש אמות רוחב. וכמו כן ביתל התא החיצוני היה חמש לכל אורכו

שמה

החיים

התאים

באר

❧ מי הבאר ❧

וגובהו. והמגרעות היו רק בכותלי התאים שבין תא לתא בכתלים הקטנים שהיו ברוחב התאים בין תא לתא. ושם הם היו בצורת מדרגות באופן שלמטה היה התא התחתון חמש, ואח"כ המגרעות כלומר הכניסה של חצי אמה מכל צד גרם שיהיו התאים האמצעיים שש, והעליונים שבע.

ב. רובד שש ורובד שבע

ומ"ש המשנה הרובד שש ושבע עולה על הקורות שהם בין התאים, כלומר התקרה.

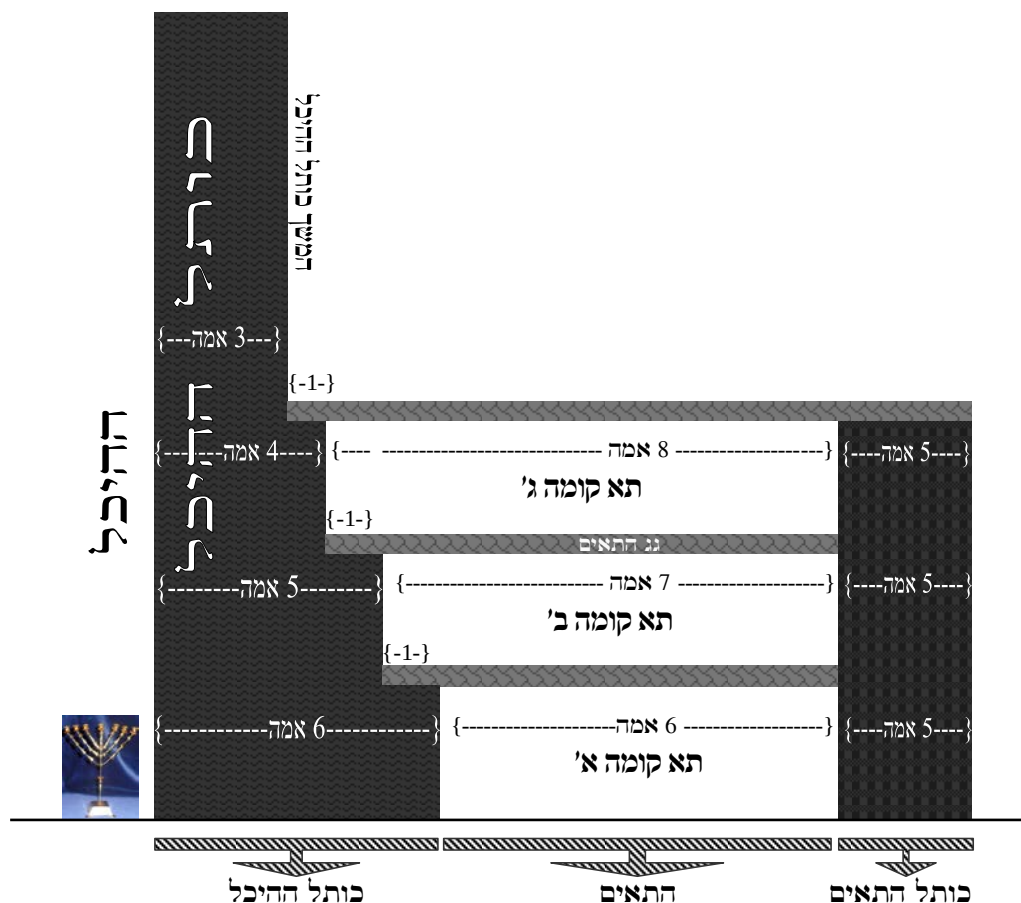
ע"כ מהספר הנפלא מכון שבתך.

*

ואנו נציין על מה שנתבאר בספר מכון שבתך על שיטת העוד פירש ר"י, שהוא הפי' השלישי של ר"י, דנלע"ד דאין הכוונה בדברי ר"י שלא היו כלל מגרעות בבית שני, אלא כוונתו שהיו מגרעות, רק שהיה בבית שני התא התחתונה שש והתיכונה שבע והעליונה שמונה, וזה בשונה מבית ראשון ששם התחיל למטה חמש והתיכונה שש ועליונה שבע.

כזה:

מי הבאר מי

(יתכן ששיטה זו של ר"י תהיה גם לפי פרושו השני, שמכל צד חצי אמה [וציורו מובן]).

ולפי זה יתורץ ג"כ מדוע כתוב את זה במסכת מידות, כי המשנה רוצה לומר שהיו מגרעות בבית שני, אמנם המגרעות היו שונות כי התחילו התהתונה שש, וכמו שמבינים להלן מהמשנה שכתוב כותל ההיכל שש והתא שש. ובוודאי שהיו צריכים לכתוב במשנה את זה עם הפסוק מבית ראשון, כדי שנבין איך היו המגרעות בבית ראשון ונקיש מזה לבית שני שהיו ג"כ מגרעות אלא ברוחב שונה כי למטה היה שש

שם

החיים

התאים

באר

מי הבאר

ובאמצע שבע ולמעלה שמונה. אבל אם נפרש שלא היו בבית שני כלל מנרעות, יוקשה מאוד, מדוע כתוב זה המשנה במסכת מידות שכל כולה מדברת מבית שני.

*

ועל מה שכתב בספר מכון שבתך לשיטת ריב"ם, נציין דנלע"ד דהרי הלשון של ריב"ם בתוס' הוא 'והא דתנן רובד שש היינו שורות אבנים עליונים של כותל היציע התחתונה שעליה מונחים ראשי הקורות', דהיינו ריב"ם מדבר על השורה העליונה של כותל היציע התחתון, שעל זה השורה מונח ראשי הקורות של התקרה. ונצייר את המקום שעליו מדבר ריב"ם:

ונציג ג"כ ציור עם המידות:

ריב"ם מדבר על השורה העליונה של קומת התאים התחתונה. ומדבר על שורת אבנים ממש. וכפי שביארנו.

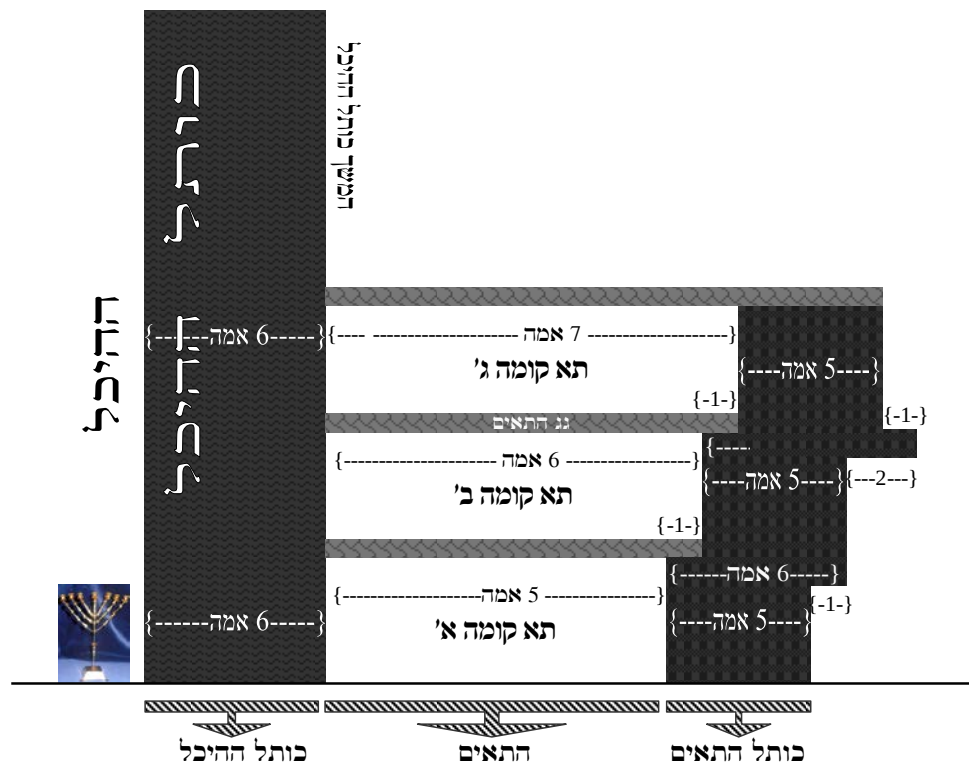
ולפי זה יהיה העובי של כותל התא כנגד התא התחתון חמש אמה, ורק בשורה העליונה שלו יתרחב עוד אמה כלפי חוץ. וכותל התא שכנגד התא האמצעי ג"כ עביו חמש אמה, אלא שהוא נתרחק כלפי חוץ, כמו שרואים בציור.

ולפי זה יתאים לשון המשנה בכל המקומות, שכותל התא חמש בכל שלשת הקומות, וכן כותל ההיכל שש בכל הקומות, כי בו לא היה כלל ענין המגרעות, וכן התא התחתון רחבו חמש והאמצעי שש, והעליון שבע. בין והתבונן בציור דלהלן ותבין בנקל בעז"ה.

ומה שכתוב במשנה ורובד שבע, צ"ל שהכוונה שהשורה העליונה של הקומה האמצעית בולטת כלפי חוץ שני אמות, וכך יהיה ורובד שבע. ואח"כ חוזרת ונכנסת כלפי פנים אמה, וכך ישאר הכותל שכנגד התא העליון חמש אמה. ראה בציור והבין זה היטב. כנלע"ד מוכרח מלשון ריב"ם ועל פי זה יובן כל לשון התוס', בין שיטת ריב"ם ובין הקושיות של ר"י על זה, בלי שום דוחקים.

והרי לפניך הציור:

מי הבאר

על מה שהקשה ר"י על ריב"ם, יתכן אולי לנסות לתרץ הקושיות, ואף על פי שאיני ראוי ואיני כדאי. אוחילה לקל אחלה פניו, אשאלה ממנו מענה לשון. לאדם מערכי לב, ומה' מענה לשון. ויהי רצון שיהיו לרצון אמרי פי.

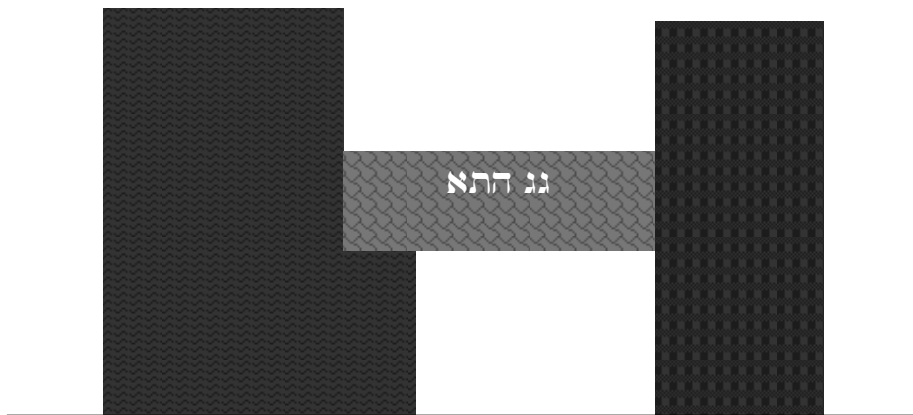
על הקושיא מדוע היו מוסיפין מבחוץ אמה ושני אמות. אפשר לתרץ, ש'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל', וכך קיבל שלמה המלך מאביו, וכו', ברוח הקודש, שכך צריך להיות, ואף שאין אנו מבינים הטעם למה צריך להיות בנוי כך. וכן בודאי יש בזה סוד מסודות התורה הק' שצריך להיות כך.

על הקושיא דאם כן היו נוקבין כותל ההיכל, ויותר נכון היה לנקוב כתלי התא. אפשר לתרץ על זה את מה שתירצנו על שיטת רש"י, לעיל במלכים, דאין צורך לנקוב כותל ההיכל מפני שהיות שצד אחד נסמך על המגרעת בכותל התא, א"כ הצד השני נאחז בלא שיהיה צורך למגרעת, אלא נאחזו קורות התקרה ע"י לחץ. ויוסבר, דהנה כבר

מי הבאר

הארכנו (לעיל במלכים) דבפשמות גג התאים היה עבה אמה אחת, מכמה טעמים וראיות. וא"כ כאשר מניחים קורה עבה מאוד (אמה שלימה) על המגרעת מצד אחד, ומהצד השני יש כתלים, אי אפשר שיפול זה הקורה ואפילו אם ילכו עליה אנשים (אם כי, אם יניחו על זה משא כבד מאוד מאוד, יכול לישבר, אבל לא ליפול. וגם זה רחוק מאוד, כי אף קורות שהרבה פחות עבים מזה יכולים לשאת עליהם משאות כבדים מאוד, וק"ו בקורות עבים כל כך).

ויובן ע"פ הציור:

מכיוון שהגג תקוע טוב ומדויק מאוד, לא יוכל ליפול מהצד השני. וכן לא יכול להעקם לצד השני כי הלחץ של הכותל מכנגד אינו נותן לו.

ויתכן שלר"י היה קשה קושיא זו, כי יתכן שסובר שאין התקרה בעובי אמה, וממילה חזרה הקושיא למקומה. אמנם לפי ריב"ם יתכן שסובר שאכן עובי התקרה הוא אמה, וכפי שהארכנו בזה מכמה ראיות לעיל (במלכים), וממילא לפי ריב"ם מתורץ הקושיא.

ועל הקושיא האחרונה, כבר תירץ ר"י עצמו.

מי הבאר

בעזה"ת נציג בכאן מאמרים מהספר מכון שבתך על עמודי יכין ובוועז, ועל המכונות. יש לציין, שבנוסף הספר בחלק מהמקומות פירשנו באופן שונה מהנתבאר כאן. ואלו ואלו דא"ח.

מאמר עמודי יכין ובוועז

פסוקי התנ"ך בתיאור העמודים * ד' שיטות ביישוב סתירת הפסוקים בגובה העמודים * עובי נחושת העמודים * ג' וב' האמות של ה' אמות הכותרות, שיטת רש"י והמצו"ד, והמלבי"ם ביישוב סתירת המקראות * ביאור מעשה השבכה והגדילים לרש"י ולהמלבי"ם * ביאור שבע הלולים שבשבכה, ואופן היקפם * השבכה והגולה והבטן שבכותרות * ד' מאות הרימונים, ויישוב המקראות * שיטת רש"י בשושן שבראש העמודים, ובשושן שבראש הכותרות * שיטת המצודות בזה * מהלך המקראות והנ"מ להשיטות * מהלך המלבי"ם בזה * שיטת הרד"ק בשושן שעל הכותרת

א. פסוקי התנ"ך המתארים את מעשה העמודים

בפתח ההיכל שהיה באולם, היו שני עמודים בצידו הנקראים יכין ובוועז לשני צידי הפתח, וסיפור בנינם וצורתם מתואר במלכים א' פרק ז' פסוקים ט"ו-כ"ג, וכן שם בסוף הפרק בפסוקים מא' מב' וכן בסוף הספר במלכים ב' כ"ה י"ז ששם מתואר חורבן בית ראשון, וכן בדברי הימים ב' ג' בפסוקים ט"ו, ט"ז, י"ז. וכן בירמיה פרק נ"ב, ששם מתואר חורבן בית ראשון מסופר על העמודים בפסוקים כ"א כ"ב כ"ג, ויש בזה כמה וכמה מחלוקות, וננסה במאמר זה לסדר השיטות ויישוב המקראות בעז"ה.

ב. ד' שיטות ביישוב סתירת הפסוקים, בגובה העמודים, רבינו שלמה, רש"י, והמלבי"ם, והרד"ק והרלב"ג

הנה בגובה העמודים יש סתירת הכתובים דבירמיה ובמלכים כתיב, שקומת העמוד האחד י"ח אמה, וחוט י"ב אמה יסוב את העמוד השני, כלומר שהגובה הינו י"ח אמה, והעמוד עגול וד' אמות זה הקו האמצעי שבעיגול, וכל שיש באמצעו אמה, היקפו ג' אמות, ולכן כאן שאמצעו ד' אמות, היקפו י"ב אמות, אולם בפסוק בדברי הימים כתוב 'ויעש לפני הבית עמודים שנים, אמות שלשים וחמש אורך' ואם נכפיל י"ח אמות לשני עמודים הרי יהא לנו ל"ז אמות. ובפסוק כתוב ל"ה. והרלב"ג כתב דלא דק, אולם רש"י הביא בשם רבינו שלמה שהיו ל"ה אמה וחילקם לשנים, והחצי אמה שבראש כל עמוד לא חישוב משום שהיו עשויים כמעשה שושן, והיינו שחצי האמה העליונה שבראש כל

מי הבאר

עמוד מסתיים כצורת עלי שושן, ולכן לא מנה זאת הפסוק בדבה"י, ובהמשך נבאר שזהו פירוש מחודש לגמרי לומר שהשושן היה בסיום העמודים, אולם רש"י שם בדבה"י מ"אן בזה, ומפרש שהחצי אמה העליונה שבראש כל עמוד היתה עם עובי כעין ציפוי על העמוד שעשוי כמין כובע הפוך שעביו חצי אמה, והוא היה כלי קיבול טוב לעיגול הכותרת שהיה על העמודים וכדלהלן, ואז נמצא שכל עמוד ח"י אמות, אלא שהעמודים עצמם ל"ה, ונוסף עליהם חצי אמה בראש כל אחד.

והמלבי"ם פירש שיצקם יחדיו ואז היו ל"ה, וע"י ההקשה בקורנס לאחר שהעמידם נעשו ל"ו אמות, דהיינו י"ח אמות לכל עמוד, והרד"ק פירש שחצי האמה שבראש כל עמוד נכנס בכותרת שע"ג העמוד, ולכן לא מנאה בדבה"י.

ג. עובי נחשת העמודים

בירמיה ניתוסף עוד פרט במידות העמודים והוא, שעובי העמוד עצמו כלומר עובי הנחשת שסובב ונעשה עמוד הינו ד' אצבעות, וחלול באמצעו, ולפלא שלא הוזכר פרט זה במלכים ובדבה"י.

ד. ג' האמות וב' האמות של ה' אמות הכותרות, שיטת רש"י, המצו"ד, והמלבי"ם,

ביישוב סתירת המקראות

ממשיך הפסוק במלכים, בפסוק ט"ז, לתאר מה שהיה מעל העמודים שגבהם היה י"ח אמות, והוא, כותרת בגובה ה' אמות על כל עמוד, ובסוף הספר במלכים ב' כה' יז' מבואר שגבהו ג' אמות. ומביא רש"י בשם המשנה דמ"ט מידות שבה' אמות ישנה חלוקה של ג' אמות שהם מצויירות במעשה שבכה וכדלהלן, ואילו ב' אמות התחתונות לא היו מצויירות. ועוד ששני אמות התחתונות היו תחובות על גבי העמוד עצמו, ולא היה גובהם בנוסף לי"ח אמות. ובמצו"ד פירש ג"כ שהשנים התחתונות לא היו מצויירות, ולכן בפסוק שבסוף הספר לא מנאם, ובמלבי"ם פירש שכיון שהחמש אמות הרי נחלקים לשני גולות, לכן מה שמנה בסוף הפרק שלש אזיל על הגולה העליונה.

ה. ביאור מעשה השבכה והגדילים שבכותרות, דעת רש"י והמלבי"ם בזה

ממשיך הפסוק לתאר את צורת הכותרת היינו העיגול שבראש כל עמוד ועמוד. 'שבכים מעשה שבכה גדילים מעשה שרשרות' לכתרת אשר על ראש העמודים שבעה לכתרת האחת ושבעה לכתרת השנית, והנה מעשה שבכה מבואר בכ"מ דהיינו קליעה והסתבכות של ענפים כמו בסבך בקרניו, וכמו"כ היה אריגה של נחושת בדוגמת של ענפים המסובכים זב"ז, וקליעתם נקראת בפסוק גדילים מעשה שרשרות,

מִי הַבָּאֵר

אולם המלבי"ם מפרש קצת אחרת והוא שהיה מעשה שבכה ובסוף השבכה היה חוט שהיה קלוע כשרשרת שעליו היו תלויים הרימונים אשר יבוארו בהמשך בעז"ה, ואין הגדילים והשבכה חד.

ו. ביאור שבע הלולים שבשבכה, ואופן היקפם

ורש"י כתב בזה"ל 'מוקפות היו צורות של לולבי דקל כמו ועל שבכה יתהלך (איוב יח. ת.) וגדילים היו להם כמעשה שרשראות', עכ"ל"ק. וראיתי מי שצייר ממחברי זמנינו שהיה דמות של ז' אילנות דקלים על הכותרת, אולם זה תמוה דמהכ"ת לרש"י המצאה זו שאין לה כלל זכר במקרא, לכן נראה שמ"ש רש"י צורות של לולבי דקל כוונתו שהדרך היה לעשות שבכה, כלומר כיסוי לראש הנשים, או סלים מקליעה של ענפי לולב הדקל, וכמ"ש רש"י באיוב ששבכה זהו סל קלוע, ולכן הזכיר רש"י את הלולב. אבל אין כוונתו שהיו מצוירים דקלים. ומ"ש רש"י עה"פ 'שבעה לכותרת האחת – שבעה לולבין היו בהיקף אחד לשבכה האחת' נראה כוונתו שצורת הקליעה היתה כשבע לולבים אחד בקצהו של השני שעל ידם נעשה היקף, ונמצא שלולבין דנקט רש"י זה או מצד הוראת הקליעה שזה דמוי ענפי הלולב שהסדר לקלוע מהם, או ע"ש צורת משך הקליעה מעשה השבכה, ובמצו"ד נמי פירש ששבעה ענפים קלועים היקפם כל כותרת (וגם בזה ראיתי שמציירים שבע שורות זה ע"ג זה של שבכה ולכאורה פשטות לשון רש"י מורה שהיו ז' לולבים ויחדיו נשלם היקף שורה אחת סביב השבכה).

ז. השבכה והגולה והבטן שבכותרות

אולם עלינו לדעת שלא היה מעשה הכותרות שע"ג העמודים גלגל בגובה של ה' אמות, אלא הוא היה מורכב מב' חצאי עיגול המדובקים בשוליהם זל"ז, כמבואר במלכים שם בפסוק מ"א וז"ל 'עמודים שנים וגלת הכותרות אשר על ראש העמודים שתים, והשבכות שתים, לכסות את שני גלות הכותרות אשר על ראש העמודים', והיינו שחצי עיגול התחתון קרוי גולה, וחצי עיגול העליון המשלימו קרוי שבכה, ע"ש הקליעה שסוככת עליו, וזה"פ שהשבכות מכסות את ראשי הגולות, וז"פ רש"י בפסוק י"ט באריכות, ומקום הדיבוק של השבכה והגולה, נקרא בטן, שמשמעותו, שיש בו חלל, כי שם עיקר רוחב עיגול הכותרת, ושם עיקר החלל, (ועיין ברש"י עה"פ בשיה"ש 'בטנך ערמת הימים').

ח. ד' מאות הרימונים, ויישוב המקראות

❧ מי הבאר ❧

ושם לעומת הבטן היו תלויים ב' שורות רימונים על קצות השבכה ולהמלבי"ם דלעיל על הנדיל שבקצה השבכה, מאה רימונים בשורה אחת ומאה השורה סמוכה לה, ונמצא ד' מאות רימונים בב' העמודים יחדיו, וזה מפורט במלכים בפסוק כ' שהיו מאתיים בכל עמוד, ובדבה"י בפסוק ט"ז שהיו מאה. ושם הכוונה על שורה אחת, ובמלכים בפסוק מ"ב המסכם הכל כתוב שהיו ד' מאות, אולם בירמיה כתוב שהיו צ"ו רימונים, וז"ל הפסוק ויהיו הרימונים תשעים וששה רוחה, כל הרימונים מאה על השבכה סביב. ומסביר רש"י שהכותל של האולם היה מכסה ד' רימונים בכל עמוד, וממילא היו נראים רק צ"ו, וז"כ הפסוק תשעים וששה רוחה.

ט. שיטת רש"י בשושן שבראש העמודים, ובשושן שבראש הכותרות

ומסיים הפסוק במלכים, בפסוק כ"ב וְעַל רֹאשׁ הָעֲמֻדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן, ותתם מלאכת העמודים ומצאנו בזה כמה מהלכים. דרש"י ס"ל שעל גובה ראש העמודים קודם עיגול הכותרות היה עובי חצי אמה דק בשושן שעליו היו מונחים עיגולי הכותרות. וחז"ן מזה היו כותרות כשושנים על הכותרות כמו שפירש"י בפסוק י"ט ששם נאמר וכתרת אשר על ראש העמודים מעשה שושן באולם ארבע אמות והיינו שבד' אמות היה ציור שושנה והאמה החמישית היתה כמין כותרת קטנה מעליה, סביב לה, ומ"ש הכתוב וַמַּעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן בָּאוֹלָם' כוונתו כדרך שמציירים שושנים בכתלי האולמות. והכותרת שבאמה החמישית הוא מה דכתיב בפסוק כ' וכתרת על שני העמודים וכו'. ומ"ש בפסוק כ"ב שיש על ראש העמודים מעשה שושן זהו לפני הכותרת, אלא על גוף העמודים עצמם שהיה להם שוליים של חצי אמה לכל עמוד, כשושן, ולכן לא מנאו הכתוב בדבה"י כשסיפר על גובה העמודים שהם ל"ה אמות, ולא ל"ו, כי חצי אמה זו בכל עמוד, לא מנה. וזה הפירוש הראשון ברש"י בדבה"י שהבאנו לעיל באות ב' בשם רבינו שלמה.

י. שיטת המצו"ד בזה, וביאור הפסוקים והנ"מ לכל שיטה

אולם במצו"ד פירש שעל ראש העמודים היינו למעלה מן הכותרות ולא ע"ג העמודים מתחת לכותרות כדפרש"י. ועכ"פ על הכותרות היה שושנה, וזה המשך למ"ש בפ"ט שיכותרות אשר על ראש העמודים מעשה שושן באולם ארבע אמות והיינו שמעל השבכה בנג הכותרת הרואה את תקרת האולם היה שושנה. וז"כ הכתוב מעשה שושן באולם – דהיינו בנגה הרואה את תקרת האולם, כי עיקר שם 'אולם' הוא מצד צורת הגג העשוי ככיפה, או שכוונת הכתוב שלאחר חיבור העמודים, יצקו במיוחד השושנה, כשכבר העמודים היה באולם, וכן פירש המצו"ד בפסוק כ"ב.

❧ מי הבאר ❧

אולם השושנה היתה רק כנגד הארבע אמות של רוחב העמודים יכין ובוועז. ולא בשמח כל השבכה שעל הכתרת, ופסוק כ' מספר לנו שהכתרת היו עיגול שלם עם גג, ששם היה הד' אמות אשר לעומת העמודים, אולם הם עצמם היו רחבים יותר והיה להם בטן ששם היה עיקר רוחב העיגול שהיה יותר מהד' אמות, וז"כ הכתוב 'וכתרת על שני העמודים גם ממעל מלעמת הבטן, אשר לעבר השבכה'. עיי"ש. וכ"ז דלא כרש"י דס"ל שהשושנה היתה בשולי הכותרת, סביב כל העיגול, וס"ל לרש"י ג"כ שהשושנה היתה על כל הכתרת, אלא ששפתה העליונה היתה האמה החמישית, ולא שהשושנה רק למעלה ורק כנגד הד' אמות, וכן ס"ל עוד לרש"י שעל העמודים מתחת לכתרת היה ציפוי דק כשושן, ונחלקו בפירוש הפסוקים הן בפי"ט והן בפסוק כ', והן בפסוק כ"ב וכנ"ל.

יא. שיטת המלבי"ם בזה

ואילו המלבי"ם פירש הכל אחרת, והוא דהוא ס"ל שהיה ציור של שושנה על כותל האולם במקום גובה י"ח אמה, שלשם הגיעו ראשי העמודים, בגובה ד' אמות, ואין מדברים משושנה בגוף העמודים, בפסוק י"ט, ובוה מדויק לשון הכתוב 'מעשה שושן באולם ארבע אמות' והיינו על כותל האולם ממש.

ומ"ש בפסוק כ', זהו תיאור על הכתרת העליונה הנקראת שבכה שעמדה על הגולה שהיא חצי העיגול התחתון, וז"כ הכתוב 'וכתרת על שני העמודים גם ממעל מלעמת הבטן אשר לעבר השבכה' וכו' עיי"ש. ומ"ש בפסוק כ"ב 'ועל ראש העמודים מעשה שושן' הרי מפרש המלבי"ם כרש"י שזה על ראש העמודים ממש למטה מהכותרות, אלא שזה חצי אמה הנעשית ע"י הכאת הקורנס, ובראשו ציור שושן, ולרש"י זה ציפוי של חצי אמה בדמות שושן, וזה לא נעשה ע"י הכאת הקורנס.

יב. שיטת הרד"ק בשושן שעל הכותרת

והרד"ק פירש פירוש מחודש, והוא שהיה שושן, ד' אמות גובהו, על הכותרות. ונמצא שחזן מי"ח אמות גל גובה העמוד, וחמש של הכותרת היו עוד ד' אמות של השושן.

✧ מי הבאר ✧

מאמר המכונות לשיטת רש"י

פרק א' – תיאור המכונה וחלקיה

ג' חלקים כלליים למכונה * מבנה תיבת המכונה ומידותיה * גנה, סרניה, ופי הכותרת שבראשה * השלבים והמסגרות שביניהם * ציורי המסגרות שבין השלבים, וציורי המסגרת התחתונה * הסרנים והכנן והמקלעות שבכותרת * הכתפות שבארבע פעמות הכן, וציוריהם * אופן בתוך אופן * ידותם גביהם הישוריהם וחישוקיהם וגובה האופנים

פרק ב' – פירוש פסוקי הנביא

פרק א' – תיאור המכונה וחלקיה

א. הקדמה

הנה בפירוש הפסוקים במלכים א' ז' המתארים את מעשה המכונות שהם היו העגלות שעליהם היו מונחים הכיורות רבתה המבוכה ואף בין המפרשים, נקטו כל אחד פירוש הרחוק מחבירו, ובפירוש רש"י בעצמו צריך יגיעה רבה להבנת דבריו מרב הקיצור שבהם. לכן ננסה לפרט ברחבה בס"ד קודם את מבנה המכונה, ואח"כ את הבנת הפסוקים לפי זה. לפי פירוש רש"י, וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

ב. ג' חלקים כלליים למכונה

הנה המכונה עצמה יש בה ג' חלקים כלליים, אשר בכל אחד מהם ישנם פרטים רבים וחלקים של כלים בפני עצמו, והם, א. גלגלי המכונה הנקראים 'אופנים', ב. המכונה עצמה העשויה כתיבה, ג. גג המכונה והראש היוצא עליה והנחת הכן עליה.

ג. מבנה תיבת המכונה ומידותיה

ונחל בתיאור המכונה עצמה ומשם לגנה, ואח"כ נעבור לאופנים, הנה המכונה עצמה עשויה ממסגרת, כלומר מוטות המחברים בריבוע, ד' אמות על ד' אמות, והם מחוברים בקצותיהם, כלומר בפינותיהם לד' גלגלים, כל קצה מחובר אל קרש דק הנקרא 'יד', שהקרש הזה יורד אל תוך מרכז הגלגלים כאשר יבואר בהמשך אי"ה. ועכ"פ בראש הידות האלה יוצאים קרשים ומחברים ביניהם כמסגרת ע"ז, וגם בקצותיהם יש עוד

מִי הַבָּאָר

עצים בגובה אמה לד' פינותיהם וגם הם מסתיימים עם מסגרת בראשם הרי לנו מסגרת מרובעת למטה, ד' על ד', וכן למעלה בגובה אמת מסגרת כזו. עם מומות הגבוהים אמה הגורמים את גובה האמה.

ד. גג, סרניה, ופי הכותרת שבראשה

והנה המסגרת העליונה עשויה נסרים, הנקראים בפסוק 'סרנים', ועליהם גג העשוי כמין כובע משופע כלומר כמין כובע המונח על הראש, אשר יורד כלפי מטה, כמו"כ עשוי השיפוע היוצא ממרכז הגג ששם יש נקב עגול חצי אמה, אשר היקפו הוא אמה וחצי, לפי הכלל שבעיגול, כל שברחבו מפה, בהיקפו ג' טפחים, ונמצא שכאן שרוחב העיגול חצי אמה, היקפו אמה וחצי. ומצדדי עיגול זה יורד הגג בשיפוע עד המסגרת המרובעת.

ה. השלבים והמסגרות שביניהם

ואילו בדפנות המכונה הגבוהים אמר, העולים מהמסגרת התחתונה אל המסגרת העליונה היה שלבים. ומסגרות בין השלבים, זאת אומרת, שהיו עמודים זקופים עם רווחים ביניהם, והעמודים היו גבוהים אמה, ועמדו בין שני המסגרות, והיו רווחים ביניהם, ושם היו מסגרות שהיו בשכיבה בין העמודים, והם הנקראים, ומסגרות בין השלבים.

ו. הציורים שעל המסגרות שבין השלבים, והציורים שבשלבים ובמסגרת התחתונה והנה על המסגרות שבין השלבים היו ציורים של אריות ובקר ותחתם כרובים מרודדים (פסוק כ"ט), ואלו על הנסרים של המסגרת העליונה של המכונה, היה מצויר אריות ותימורות כלומר דקלים, וכרובים. וכמו"כ היה ציור זה על המסגרת התחתונה שהילכה בין ידות הגלגלים בריבוע (פסוק ל"ו).

ז. הסרנים, והכנ, המקלעות שבכותרת

ועתה נעבור לפרט את מבנה גג המכונה, ומה שעליה, כי כמו"ש לעיל באות ד' גג המכונה היה כמין כובע משופע, מהמרכז כלפי מטה, ובאמצע היה נקב עגול ברוחב חצי אמה ששם שמו מחיצה עגולה בגובה חצי אמה שעליה היו מניחים את הכנ' כלומר את הבסיס שעליו היה עומד הכיור, והנה המחיצה הזאת של החצי אמה העגולה נקראת 'כותרת'. והכנ מונח בתוך העיגול הזה. ובולט ממנו עוד בגובהו אמה, ועל פי הכותרת שזהו שולי העיגול למעלה, אשר היקפו אמה וחצי היו מצויירים 'מקלעות' והיינו צורות של פרחים (פסוק ל"א).

מִי הַבָּאֵר

ח. הכתפות שבארבע פעמות הכן, וציוריהם

והכן הזה אשר שוליו נכנסו בעיגול שנקרא כותרת, היו יוצאים ממנו – מהכן – ד' כתפות בד' צדדיו כלומר שהיו יוצאים ממנו רצועות של נחושת בארבע פעמותיו, היינו פינותיו והיו יורדים עד גג המכונה דהיינו בגובה חצי אמה, שזה גובה הכותרת שלתוכו נכנס ה'כן'. והם גרמו שהכן יעמוד יציב על הכותרת והם הנקראים 'כתפות', ועליהם ציורי כרובים (פסוק ל'. לד. לה.).

ט. אופן בתוך אופן, ידותם, גביהם, חישוריהם וחישוקיהם

ועתה נעבור להבין את הגלגלים הנקראים אופנים אשר היו תחת גוף המכונה, והמכנה שלהם היה, גלגל פנימי בתוך חיצון. אלא שהחיצון סובב קדימה ואחור כגלגל רגיל, והגלגל הפנימי שהיה במרכז היה מונח בשכיבה ובלט לימין ולשמאל. ותנועת סיבובו היה לד' הרוחות, כלומר לצדדים של ימין ושמאל, ומהגלגל הפנימי לגלגל החיצון היו זרועות קטנות, כלומר חומי נחושת המחברים ביניהם הנקראים חישורים, והגלגל החיצון נקרא חישוק. והמרכז הבולט נקרא גב הגלגל. וכך היה לגלגל תנועה הן לקדימה ואחורה, והן לכל צדדיו. וחבור הגלגל למכונה היה ע"י מקל נחושת שהשתלשל מהמכונה ונקרא ידות המכונה. מד' פינות המכונה והגיע למרכז הגלגל הפנימי, וכנראה שבלט מלמעלה ומתחת הגלגל, שע"י נאחז בו הגלגל ובו היתה המסילה שעליו הוא נע. ובאמת שהגלגלים של העגלות שלנו גם עשויים אופן בתוך אופן, ולכן נעים לכל הרוחות בנוסף לתנועה של קדימה ואחור, אלא שאין עשויים גלגל בתוך גלגל, אלא שהגלגל נתלה על ציר שסובב לצדדים. והיינו ג"כ בעצם גלגל בתוך גלגל, ובשביל להבין על נכון, צריך להתבונן כפשוטו בזה, דאינו דומה שמיעה לראיה. ומבשרי אחזה אלוך.

פרק ב' – פירוש פסוקי הנביא

פסוק כ"ז

ועתה נבוא לפירוש הפסוקים, ונחל בפסוק כ"ז, 'ויעש את המכונות עשר נחושת, ארבע באמה ארך המכונה האחת, וארבע באמה רחבה, ושלוש באמה קומתה', ומסביר רש"י שהשלוש אמות הם הגובה של כל שלשת חלקי המכונה, כי האופנים גבוהים אמה וחצי, וגוף תיבת המכונה עוד אמה, והעיגול שבגגה עוד חצי אמה, ועל זה היה הכן והכיוור, שגבהם לחוד מן השלוש אמות.

מִי הַבָּאָר

פסוק כ"ח

וממשיך הפסוק בפסוק כ"ח 'וזה מעשה המכונה, מסגרות להם, ומסגרות בין השלבים'. ומבאר רש"י שמסגרות להם היינו שתחילת מבנה המכונה היה דרך מסגרת מרובעת ד' על ד' שנמשכו מיד אופן, ליד אופן. ועל המסגרת העליונה הנקראת סרנים, ובדפנותיה היו שלבים. ומסגרות שבין השלבים, שעליהם ציורי האריות והבקר והכרובים. וכאן כתב רש"י מילים שלא זכיתי להבינם בשלימות, והנראה יותר כתבתי והוא, שהיו עמודים זקופים מהמסגרת התחתונה לעליונה. עם רווחים ביניהם, כמו שנים ושלשה מקומות ריקים של עמודים, ובינות לעמודים היו קנים בשכיבה והם הנקראים המסגרות שבין השלבים.

פסוק כ"ט

וממשיך הפסוק לתאר את המצוייר את המסגרות שבין השלבים. וכתב 'ועל המסגרות אשר בין השלבים אריות, בקר, וכרבים, ועל השלבים כן ממעל, ומתחת לאריות ולבקר לזית מעשה מורד' היינו כרובים מחדדים ולא בולטים, ומה שכתב הפסוק באמצע 'ועל השלבים כן ממעל' פירש רש"י דהיינו שעל גובה המסגרת העליונה שעמדה על השלבים שהם העמודים הזקופים היה בסיס שעליו עמד ה'כף' והוא הכותרת שתפורש להלן. וזה תמוה מאד איך מגיע פרט זה באמצע תיאור ציורי המסגרות, וצע"ג.

פסוק ל'

עכשיו עובר הפסוק לגג המכונה, אלא שבתחילה כתב שיש לה גלגלי נחושת וזה לשון הפסוק 'וארבעה אופני נחושת למכונה האחת, וסרני נחושת, וארבעה פעמותיו כתפות להם, מתחת לכיור, כתפות יצוקות מעבר איש לזית'. ופרש"י שהסרנים היינו הנסרים שבתוך המסגרת העליונה, של המכונה. ומ"ש הפסוק על הכתפות שבארבע הפינות יצוקים היינו בפינות ה'כף' שהוא בלשון זכר. ולא בפינות המכונה, שהיא בלשון נקבה. ולכן פירש שמדובר על מקום מושב הכן היושב בתוך הכותרת העגולה שגבהה חצי אמה. ומשולי הכן יורדים ד' כתפות אל הסרנים שבגג המכונה, יצוקים נחושת, ומצויירים בכרובים.

פסוק ל"א

וממשיך הכתוב 'ופיהו מבית לכתרת ומעלה באמה, ופיה עגול מעשה כן, אמה וחצי האמה, וגם על פיה מקלעות ומסגרותיהם מרובעות לא עגולות'. ופרש"י שמדובר על פי הכן שבתוך הכותרת, ונקט כך כיון שהפסוק דיבר בלשון זכר לא כתב ופיה. וע"כ דזה

מי הבאר

על פי הכן, שהיה בתוך הכותרת וזהו שכתוב מבית לכותרת. וגובה הכן ממעל לכותרת הוא אמה, ואילו פי הכותרת רחב חצי אמה, והיקפו אמה וחצי מצויר במקלעות והיינו פרחים, ומה שסיים הפסוק 'ומסגרותיהם מרובעות לא עגולות', – לא פרש"י ובמצודות פירש דאזיל על מסגרות המכונה.

פסוק ל"ב ל"ג

'וארבעת האופנים למתחת המסגרות, וידות האופנים במכונה, וקומת האופן האחד אמה וחצי האמה' 'ומעשה האופנים כמעשה אופן המרכבה ידותם וגביהם וחישוקיהם וחישוריהם הכל אחד' כאן מתחיל הפסוק לפרט לנו את פרטי האופנים. שהרי המכונה עמדה על ד' גלגלים, שגובה כל גלגל הוא אמה וחצי, מתחת לתיבת המכונה, וצורת כל גלגל זה כגלגלי המרכבה, ששם היה בכל גלגל עוד גלגל פנימי, ותועלתו היתה שיהיה בו תנועה לכל הרוחות. כי הגלגל הגדול המקיף החיצוני היה בתנועה של קדימה ואחור, ובמרכזו היה גלגל שהיה מונח בשכיבה ותנועתו היא לימין ושמאל, כלומר לד' הרוחות. ולכן היה בולט גם מחוץ לגלגל החיצון, כלומר שאם היינו מניחים הגלגל בשכיבה. היה בולט הגובה של הגלגל הפנימי, ולכן זה נקרא גב האופן. ע"ש גובהו, והגלגל הזה נאחז ביד היורדת מתיבת המכונה, שזה מקל נחושת, שבו נתלה הגלגל הפנימי (ולא פורש איך – וכנראה שהיה בידית בליטה כעין מסילה מעל ומתחת האופן הפנימי שעליו נע האופן), וכמו"כ היו זרועות דקין של נחושת מבין האופן הפנימי לחיצון וזה נקרא חישוריהם, והאופן הגדול החיצון הוא הנקרא חישוקיהם.

פסוק ל"ד

כאן עובר הפסוק לתאר את מבנה הכן שישב על הכותרת שהיא העיגול הגבוה חצי אמה שהיה על גג המכונה באמצעו. 'וארבע כתפות אל ארבע פינות המכונה האחת, מן המכונה כתפיה'. והיינו שהכתפות שיצאו בפינות המכונה היו כאילו עיגולים שבאו מהצדדים אל כיוון העיגול האמצעי שבגג המכונה הנקרא כותרת והם היו ביציקה אחת עם המכונה ועזרו להכין שישב על הכותרת להיות יציב. – ומ"ש רש"י בפסוק ל' שהיו יצוקים מן הכן בשם ספרים אחרים בסוגריים. לכאן' סותר את מ"ש כאן מפורש שהיו יצוקים מהמכונה.

פסוק ל"ה

'ובראש המכונה חצי האמה קומה עגול סביב, ועל ראש המכונה ידותיה ומסגרותיה ממנה' הפסוק מחדש לנו שכל המכונה היתה ביציקה אחת הן הכותרת העגולה שעל

פסוק ל"ו מי הבאר

ראשה בגובה חצי אמה שהיתה במרכז גגה, והם הנסרים שציפו את מסגרתה העליונה הנקרא באן ידותיה, והן המסגרות התחתונות, הכל נוצק כאחד, ולא שחיברו אח"כ.

פסוק ל"ז

'ויפתח על הלחות, ידותיה, ועל מסגרותיה, כרובים אריות ותימורות כמער איש וליות סביב' לכאורה, הלוחות ידותיה, הם דבר אחד, וכן נראה מהטעמים. והם הסרנים שפרש"י בפסוק הקודם שהם הנקראים ידותיה, ומסגרותיה היינו המסגרת התחתונה. הסמוכה לאופנים, ובהם היו ציורי כרובים אריות ותימורות. וכאן יש לזכור שעל המסגרות שבין השלבים היה הציור קצת אחרת, והוא, אריות בקר, ותחתם כרובים מרודדים בנחושת.

❖ תהיכל מאה על מאה ❖

במשנה במידות^{כב} כתוב: וְהֵיכָל מֶאֶה עַל מֶאֶה, עַל רוּם מֶאֶה.
ובמשנה שאחרי זה^{כג} כתוב: וְהֵיכָל צֶר מֵאַחֲרָיו, וְרָחֵב מִלְּפָנָיו,
וְדוֹמָה לְאַרְיֵי, שְׁנָא־מֶרֶד^{כד}, הוּא אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל קְרִית חֲנָה דָּוִד, מֶה
הָאֲרֵי צֶר מֵאַחֲרָיו וְרָחֵב מִלְּפָנָיו^{כה}, אֵף תֵּהִיכֵל צֶר מֵאַחֲרָיו וְרָחֵב
מִלְּפָנָיו.

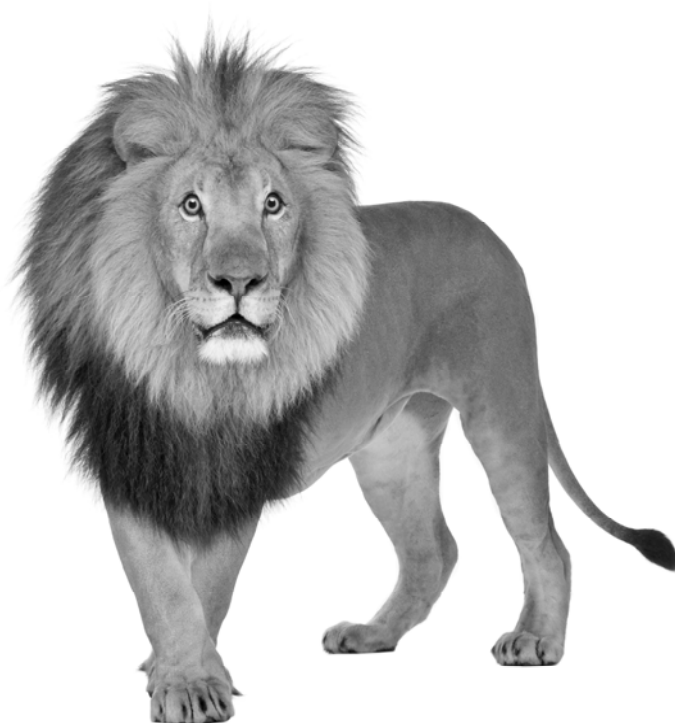
❖ מי הבאר ❖

כב. ד' ו'.

כג. ד' ו'.

כד. ישעיה כ"ט.

כה. תמונת הארי:

יוצא דבמשנה אחת כתוב ההיכל מאה על מאה, ובמשנה שאחרי זה כתוב שההיכל צר מאחריו ורחב מלפניו^{כז}. ואיך יתכנו שני דברים אלו יחדיו. ועל זה פירשו רוב המפרשים^{כח} דההיכל מאה על מאה ברוחב היינו רק בצד מזרח (האולם ובית החליפות), אבל יותר לצד מערב ארכו רק שבעים אמה (ההיכל עם התאים יחד). וכך יוצא ההיכל צר מאחריו ורחב מלפניו^{כח}.

❧ מי הבאר ❧

כו. ההיכל כאן הוא שם כולל לכל בנין ההיכל והתאים והמסיבה ובית הורדת המים והאולם ובית החליפות.

כז. התפארת ישראל (מידות מ"ד מ"ז). הראב"ד הלכות בית הבחירה (פ"ד ה"ט). ושאר רוב הראשונים והאחרונים. אולם הרמב"ם חולק על ביאור זה, ושיטתו יתפרש להלן, לאחר ביאור התאים ע"פ הרמב"ם.

כח. משני צידי התאים, בצד צפון, זה המסיבה, ובצד דרום זה בית הורדת המים. ומבוארים במשנה (מידות ד' ה' וכן ד' ו') ובמפרשים שם.

הציור בעמוד הבא.

לא הכל צויר עדיין בציור.

הציור אינו כ"כ לפי אמת המידה.

החיים

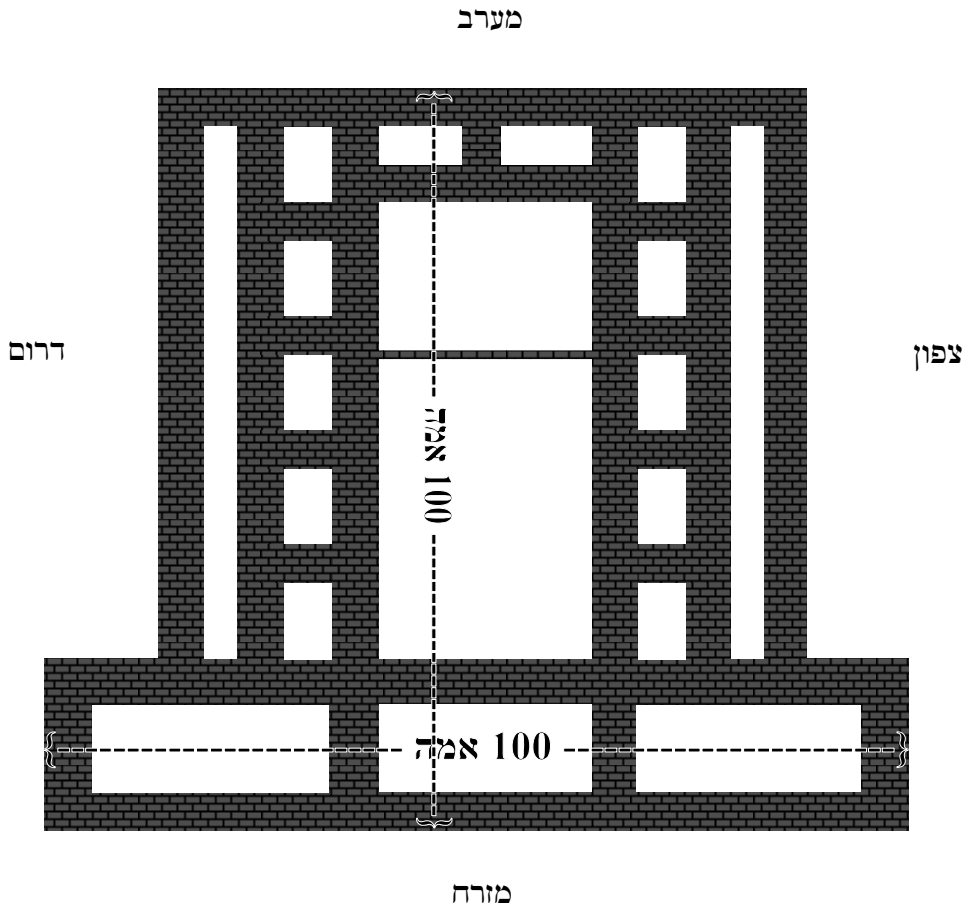
התאים

באר

שפר

❖ התיכל מאה על מאה, וצר מאחריו ורחב מלפניו ❖

❖ לשיטת רוב המפרשים ❖

✧ התאים לשיטת הרמב"ם ✧

ביאור שיטת הרמב"ם^{כט}:

התאים לא היו שורת חדרים קטנים, אלא מסדרונות ארוכים לאורך קירות ההיכל מבחוץ: בצפון חמישה תאים ארוכים זה לצד זה ממזרח למערב, בשלוש קומות (וביחד יוצא חמש עשרה תאים). בדרום חמישה תאים ארוכים זה לצד זה ממזרח למערב, בשלוש קומות (וביחד יוצא חמש עשרה תאים). ובמערב שלושה תאים לאורך הקיר המערבי של קודש הקדשים בשני קומות, ומעליהם בקומה השלישית שני תאים (וביחד יוצא שמונה תאים).

ומה שכתוב במשנה במידות^ל, כותל ההיכל וכותל התא, והמסיבה וכותל המסיבה, ובית הורדת המים, והכותל שאחר בית הורדת המים, כל אלו אינם כתלים סתומים (דהרי עבים הכתוב במשנה הוא חמש ושש אמה), אלא הם הם התאים האמורים, אלא שלמקצת מהתאים יש שם פרטי, על שם שימוש פרטי שיש להם, כגון המסיבה ובית הורדת המים.

וזה סדר התאים שבצד צפון, מההיכל לכיוון צפון: תא הנקרא 'כותל ההיכל' (הוא קיר ההיכל, והוא חלול וכתוכו תא). תא הנקרא 'תא'. תא הנקרא 'כותל התא'. תא הנקרא 'מסיבה'^{לא}. ותא הנקרא 'כותל המסיבה'.

✧ מי הבאר ✧

כט. שיטת הרמב"ם מבוארת בפירוש המשניות (מידות ד' ג'), ובהלכות בית הבחירה (פרק ד' הלכה ד' ה').

ל. פ"ד מ"ז.

לא. רק בקומה התחתונה נקרא מסיבה, אבל שני הקומות שמעליו אינם נקראים מסיבה (פירוש המשניות מידות ד' ג').

וכן חמשת התאים שבצד דרום: תא הנקרא: 'כותל ההיכל'. תא הנקרא 'תא'. תא הנקרא 'כותל התא'. תא הנקרא 'בית הורדת המים'^{לב}. ותא הנקרא 'כותל'^{לג}.

וכן שלושת התאים שבצד מערב: תא הנקרא: 'כותל ההיכל'. תא הנקרא 'תא'. תא הנקרא 'כותל התא'. ובקומה העליונה היו רק שני תאים, ושני תאים אלה מתרחבים על פני השלשה שמתחתם.

התאים שנקראים 'כותל', כגון כותל ההיכל וכותל התא, מידת רחבם הכתובה במשנה, היא עם עובי הקיר שלהם.

ונראה לי לבאר מדוע נקראים התאים בשמות אלו: התא הסמוך להיכל הרי פשוט דהוא כעין כותל להיכל^{לד}, ולכן נקרא 'כותל ההיכל'. והתא שאחריו, נקרא סתם בשם 'תא', וזה מפני שאין לו שימוש מיוחד (כמו המסיבה) שיקראו לו בשם אחר. התא שאחריו נקרא 'כותל התא', משום שהוא כעין כותל לתא הנקרא 'תא'^{לה}. התא שאחריו נקרא 'מסיבה', כי שם היתה המסיבה המפורשת במשנה^{לו}. והתא שאחריו נקרא 'כותל המסיבה', כי הוא כעין הכותל למסיבה.

מי הבאר

לב. רק בקומה התחתונה נקרא בית הורדת המים, אבל שני הקומות שמעליו אינם נקראים בית הורדת המים (פירוש המשניות מידות ד' ג').

לג. התא שאחר בית הורדת המים נקרא 'כותל' סתם, ואינו לוואי לדבר אחר. כן מפורש בציור של הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ד ה"ט.

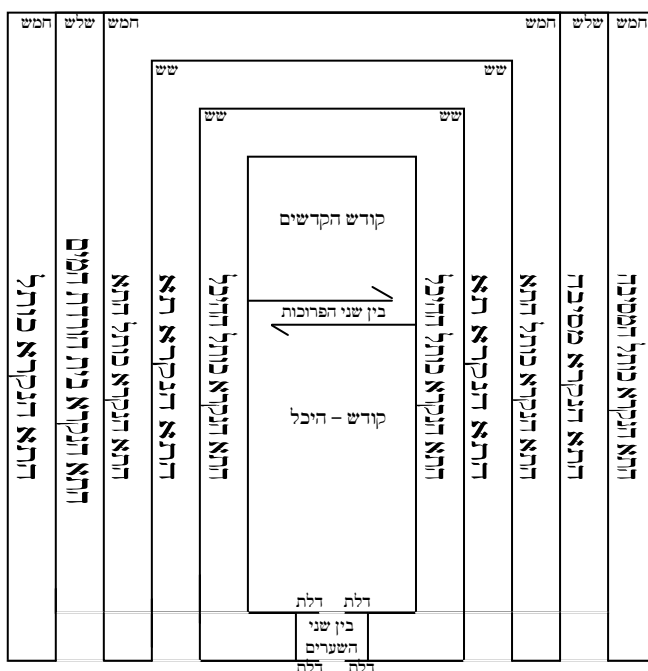
לד. וק"ל.

לה. ואין להקשות מדוע אין הוא נקרא ג"כ תא, כי מונים מההיכל, וא"כ הראשון שאין לו שימוש (כי הראשון הסמוך להיכל אפשר לקרוא כותל ההיכל), נקרא 'תא', אבל התא שאחריו כבר אפשר לקרוא לו 'כותל התא'. וק"ל.

לו. מידות פ"ד מ"ה.

וכן גם בצד השני (בדרום), גם כן אותו הדבר, אלא שבמקום תא הנקרא 'מסיבה', התא הזה נקרא 'בית הורדת המים'^{לז}. והתא החיצון נקרא 'כותל', כי הוא התא הכי חיצוני, לכן הוא כעין כותל לתאים שלפנים.

❖ תרשים צורת התאים לשיטת הרמב"ם ❖

❖ מי הבאר ❖

לז. מהמעם המבואר במפרשים (ראה בתפארת ישראל) במידות פ"ד מ"ז.

❧ היציעים לשיטת הרמב"ם ❧

במלכים כתוב^{לח}: היציע התחתונה חמש באמה רחבה, והתיכונה שש באמה רחבה, והשלישית שבע באמה רחבה, כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחז בקירות הבית.

והמשנה במידות^{לט} מביאה פסוק זה: התחתונה, חמש, ורובד שש. והאמצעית, שש, ורובד שבע. והעליונה, שבע, שנאמר, היציע התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה.

פסוק ומשנה אלו, אינם מתארים כלל (לשיטת הרמב"ם) את התאים. אלא, מחוץ למבנה התאים בלטו שלוש גזוזטראות (מרפסות), אחד מעל השני, והקיפו את מבנה התאים מצפון דרום ומערב. המרפסות הללו הם היציעים האמורים.

מבנה היציעים:

המרפסת (הגזוזטרא) הראשונה ארכה חמש אמות, והגג מעל המרפסת שהוא הרצפה לקומה השניה, ארכו שש אמות.

המרפסת השניה ארכה שש אמות, והגג מעל המרפסת השניה שהוא הרצפה לקומה השלישית, ארכו שבע אמות.

המרפסת השלישית ארכה שבע אמות, ואין לה גג^מ.

זה יוצא כך מכיוון שהקיר של המסיבה מבחוץ הולך ומתקצר במדרגות. דהיינו, הרובד הראשון (דהיינו הגג של המרפסת הראשונה), הונח על המדרגה הראשונה. והרובד השני על המדרגה השניה. וכן השלישית.

גג המרפסת נסמכת על המדרגה, ורוחב המדרגה היא אמה, א"כ מתרחבת המרפסת בכל קומה באמה. ולכן התחתונה רחבה חמש, והאמצעית שש, והשלישית שבע^{מא}.

❧ מי הבאר ❧

מ. ולפי הרמב"ם מתורץ מדוע לא אמרה המשנה רובד שמונה על הגג של היציע השלישית. דלפי הרמב"ם אין מדובר על התאים אלא על מרפסות מבחוץ, ואכן מרפסת אינה צריכה גג. ובקומות התחתונות, כן היו צריכים גג, בשביל שישמשו רצפה לקומה שמעליהם, אבל בקומה השלישית אין צריכים גג.

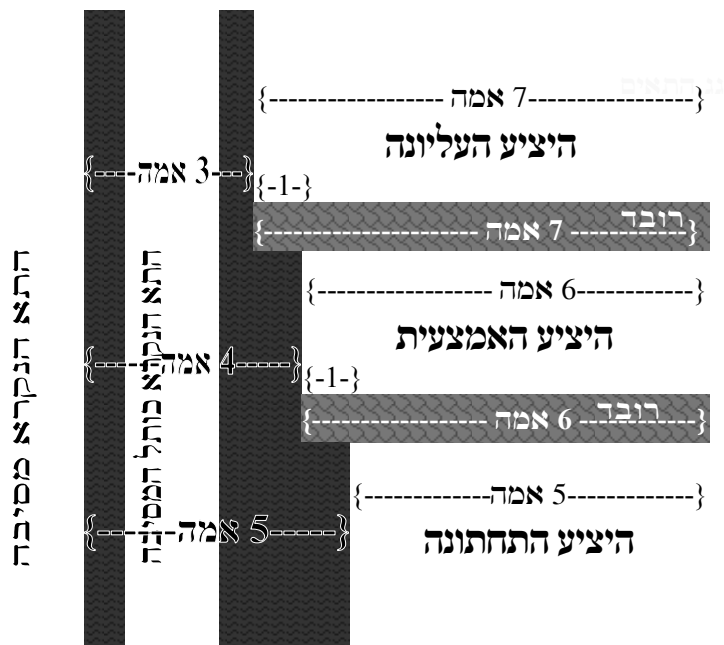
מא. יש כאן שאלה מה היה עם הקומה הראשונה, איך היה, ועל מה נסמך. זה פשוט שהיה גבוה מהקרקע, כפי שנראה מפורש בעזרת כהנים, וכפי שנראה מהלשון 'גזוזטרא'.

וא"כ יוקשה על מה נסמך הקומה הראשונה עצמה. והיותר נראה שהיה על מגרעת. אך זה לא מוזכר, לא ברע"ב במשנה (שהולך לפי שיטת הרמב"ם), ולא מצאנו מפרשים אחרים שמדברים מזה. ולפי זה יוקשה, מדוע לא כתוב במשנה, שהתחתון היה ג"כ על מגרעת. ואמנם אין זה קשה כ"כ, כי במשנה לא כתוב בפירוש שהיה מגרעת כאן וכאן, אלא רק כתוב, התחתונה חמש ורובד שש וכו' כי מגרעות נתן לבית, אבל לא כתוב שהקומה הראשונה עצמה היה על מגרעת.

ונראה לומר שהיה אבנים יוצאים מהקיר, והם היציע התחתונה. אכן לפי זה יוקשה מדוע לא עשו כך גם בקומות שמעל זה, וא"כ למה היו צריכים רובדים. ולכן נראה דאכן היה מגרעת ג"כ לקומה התחתונה, ומה שהוקשה מדוע לא הוזכר במפרשים אין זה קשיא כ"כ, כי אפשר לומר שאכן היה מגרעת גם שם, אך המפרשים לא ראו סיבה וצורך לציין את זה. אבל מכל מקום עדיין קשה קצת, וה' יאיר עינינו בתורתו, אמן.

אמנם אחר כתבנו זה, נראה לומר שאכן היה כן הקומה הראשונה על הארץ. וא"כ לא יוקשה עוד מענין אם היה מגרעת אם לאו. אך יוקשה לפי זה דא"כ אורך הקומה הראשונה הרבה יותר מחמש אמות, כי נמשך על הארץ כמה שנמשך.

✧ מבנה היציעים – הגזוזטראות ✧

מי הבאר ש

לקומות העליונות מסתבר שהיה גדר, שמשום לא תשים דמים. ולכן נראה לומר שהיה לקומה הראשונה ג"כ גדר, וכך זה מפסיק, וארכו רק חמש אמה. ובוזה יהיה ישוב ג"כ למה שכתוב להלן, האיך נאחז הרובד בצד השני. ונכתוב זה להלן אי"ה.

בענין איך נסמך הצד השני של הרובד, עיין בהערה מב.

❧ מי הבאר ❧

מב. יש כאן שאלה, על מה נסמך הגזוזטרה בצד השני.
וצריך לומר שנסמך על איזה דבר או באיזה צורה בצד השני, כי לא היה מחובר בצד של כותל המסיבה, רק היה מונח על המגרעת, אבל לא מחובר. וכן אין סומכים על הנס.
ואפשר לתרץ בכמה אופנים. אופן אחד הוא שהיה עמודים בצד השני ועל העמודים נסמכים הגזוזטאות בצד השני.
כזה:

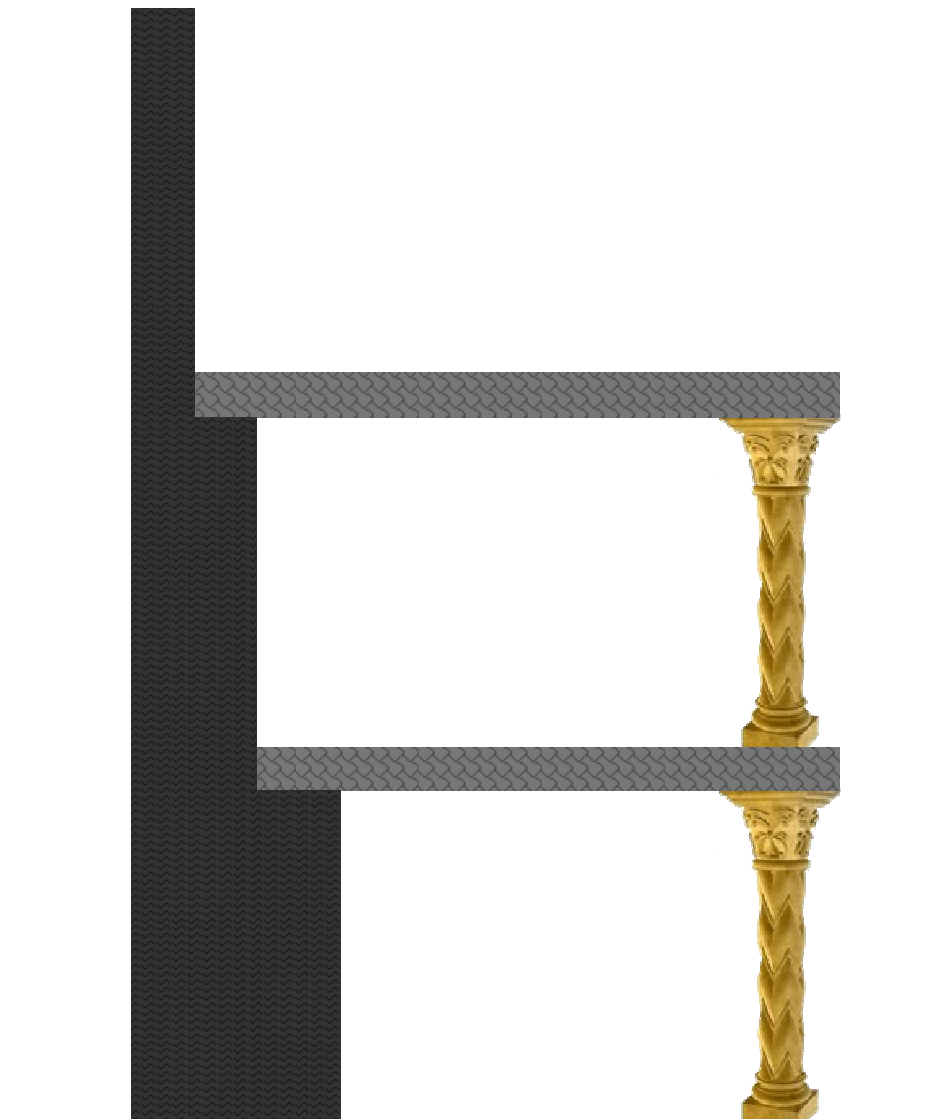
שצב

באר

התאים

החיים

מי הבאר

שצג

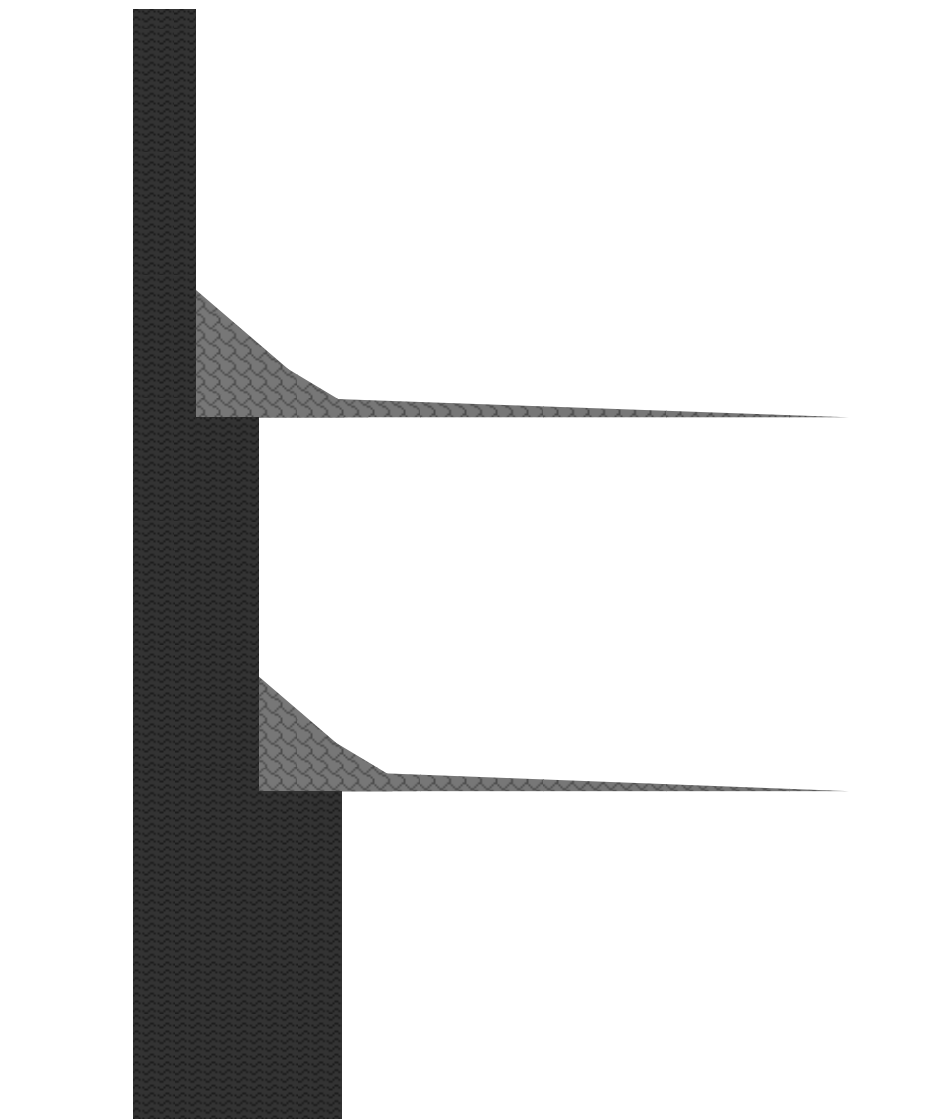
החיים

התאים

באר

מי הבאר

עוד אפשר לומר, באופן אחר, שהיה הקורה במקום שעל המדרגה עבה מאוד, ואח"כ במקום שיוצא לחוץ היה נעשה צר מאוד, וכך היה משתווה המשקל, ולא היה נופל. וציורו (בערך) כזה:

שצד

באר

התאים

החיים

❧ מי הבאר ❧

אמנם בעוד דלפי הצורה הקודמת יכולים לעמוד על הגזוזטראות (אף שלא כתוב שעמדו עליהם, אבל יכלו לעמוד עליהם, מצד דרך הטבע), אבל לפי הצורה הזו אי אפשר בדרך הטבע לעמוד על הגזוזטראות, כי יכריע המשקל. ונראה יותר הצורה הראשונה.

ואחר שכתבנו זה, נראה לומר באופן אחר: שהיה גדר בסוף היציעים, דמסתבר כן משום לא תשים דמים (דמסתבר שלש עשו את היציעים רק לשם יופי, אלא גם היה לזה איזה שימוש, כגון לעלות עליהם עבור איזה דבר, וכדומה). ולכן נראה לומר שהיה לקומה הראשונה ג"כ גדר, וכך זה מפסיק את היציע (ואינו נמשך עד הכותל הבא [כותל בית החליפות]), וארכו רק חמש אמה. ולפי זה אפשר לומר שהיה הגדר גבוה, ומחזיק את היציע שעליו.

כעין זה:

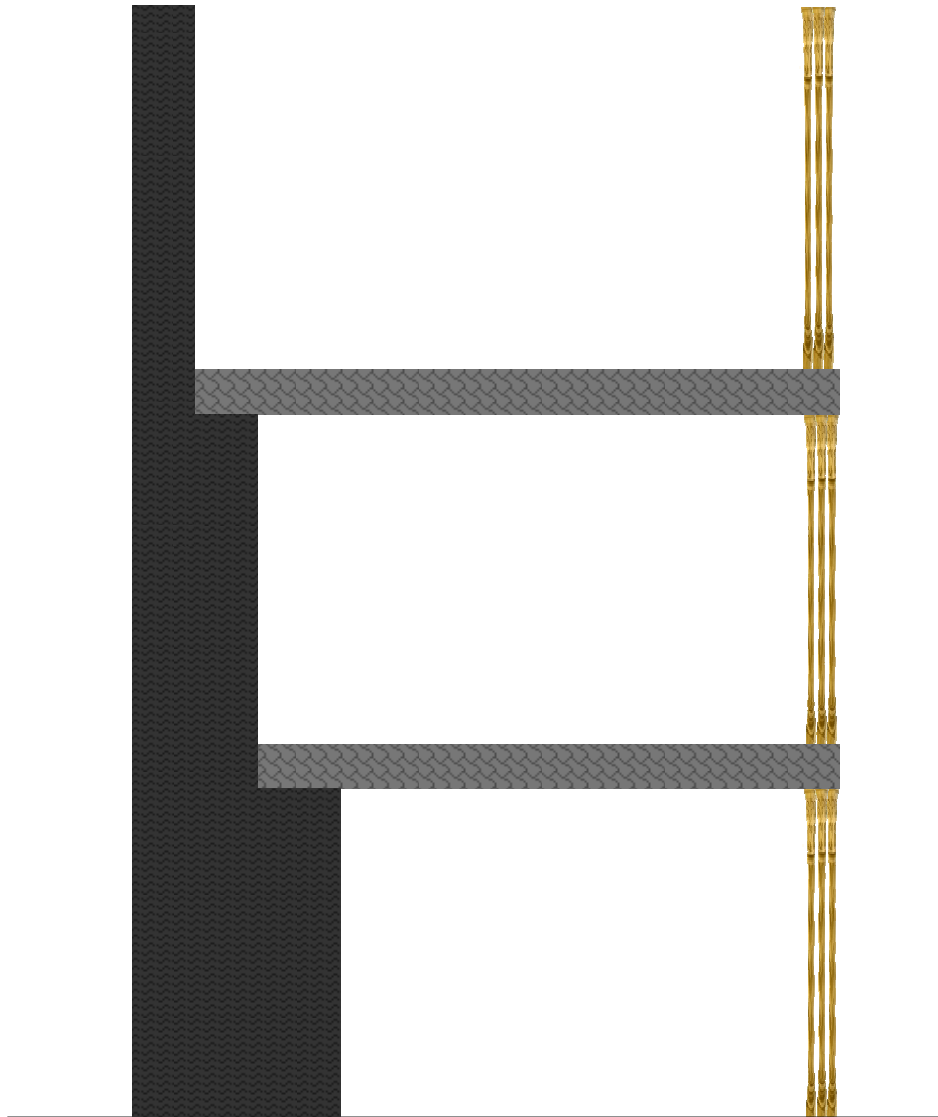
שצה

החיים

התאים

באר

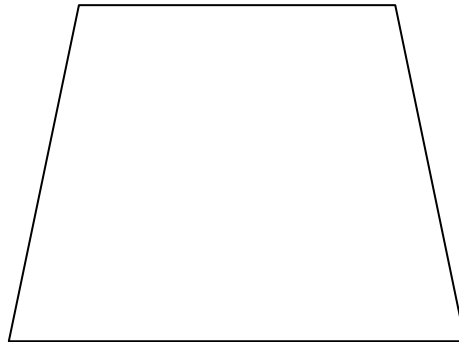
מי הבאר של

ויש לציין, שבצורות והציורים האלה, אין כוונתנו להכריע כלל, אלא רק במקום שלא דברו מזה המפרשים, הננו מציעים הדברים, בדרך אפשר.

☞ התיכל צר מאחריו ורחב מלפניו – לשיטת הרמב"ם ☞

לשיטת הרמב"ם בנין התיכל מוטה במערבו כלפי פנים, וכך יוצא שהתיכל צר מאחריו ורחב מלפניו^{מ"ד}. כזה:

ולכאורה יוקשה, איך נאמר במשנה שהתיכל מאה על מאה, אם בצד מערבו אינו מאה ברוחב^{מ"ה}.

ונראה לתרץ שהיה החלק שנפחת בצד מערב פחות מאמה, ולכן אין נחשב זה הפיחות בחשבון, בשביל לומר שזה פחות ממאה אמה. וזה ע"פ הגמ' ביומא^{מ"ו} על ענין אחר^{מ"ז}, דכיוון שאין

☞ מי הבאר ☞

מד. ראה את שיטת המפרשים שלמדו דלא כהרמב"ם, לעיל לפני ביאור התאים ע"פ הרמב"ם. מה. והרי הרמב"ם בדווקא לא רצה ללמוד כפי המפרשים האחרים, שפירשו צר מאחריו שרחבו רק שבעים אמה בצד מערב. אלא רצה לקיים את דברי המשנה דווקא כפשוטם, שרחבו מאה אמה גם במערב.

מו. דף ל"א:

זה אמה אין מחשבים את זה, וא"כ אפשר ללמוד גם לכאן, שפחות מאמה לא נכנס בחשבון.

מי הבאר

מוז. אביי אומר בגמ' שם, שגובה עין עיטם (שממנו באו המים לביהמ"ק) גבוה עשרים ושלוש אמה יותר מקרקע עזרה. מכיוון שהמים משם באים ג"כ למקוה שעל גבי שער המים (ורש"י אומר שאין המים יכולים לעלות להר יותר גבוה ממקום נביעתם ונקרא כיום 'חוק כלים שלובים'), וגובה שער המים עשרים אמה, וגובה המקוה שעל גבה שלש אמה. א"כ יוצא גובה עין עיטם יותר מקרקע העזרה עשרים ושלוש אמה. ושואלת הגמ', והרי יש אמה תקרה ואמה מעזיבה של גובה נג השער שהוא רצפת המקוה. ועונה הגמ', שהשערים בבית המקדש הם של שיש, וא"כ עושים את זה בעובי משהו (פחות מאמה). ושואלת הגמ', והרי יש את זה המשהו. ועונה הגמ', שכיוון שזה פחות מאמה אין מחשבים את זה. ע"כ.

וא"כ אפשר ללמוד גם לכאן, שפחות ממהו לא נכנס בחשבון.

לציור בעמוד הבא: לא נכנסנו לפרטי ענין האוטם. ועוד חזון למועד בעזה"ת.
הציור ללא קנה מידה.

התאים, הגזוזטאות ובית הדליפות – לש"פית הרמב"ם

באר

התאים

החיים

שבת

ההיכל

[illegible]

העזרה

ספר

באר החיים

רמזי תורה

בעזחי"ת נעתיק בכאן מעט צרי ודבש מדברי רבותינו, על כמה מהענינים שנתבארו בספר הזה. ונעתיק רק מעט, דארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים.

סדר ביאורי רבותינו אינו לעיכובא, ואין מוקדם ומאוחר בתורה.

מלבי"ם	תה
רמזי בית המקדש והכלים ובגדי כהונה.....	תה
רמזי חצר המשכן והמזבח.....	תיט
רמזי בגדי הקודש.....	תכד
רמזי מזבח הקטורת והכיור.....	תכו
תורה אור	תכט
ביאור לענין הכרובים.....	תלו
זוהר הקדוש	תלה
ספר הליקוטים	תנ
ועשית כפורת זהב טהור - ועשית שנים כרובים זהב.....	תנ
טעמי המצוות	תנ
מאור עינים	תנו
עבודת ישראל	תנו
ויעש לבית חלוני שקופים אטומים.....	תנו
והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה.....	תנט
ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו.....	תנט
אור החיים	תסא
ועשו לי מקדש.....	תסא
ושכנתי בתוכם.....	תסא
ככל אשר.....	תסא
וכן תעשו.....	תסד
תפילה מהאור החיים הקדוש.....	תע
מים עמוקים	תעב
ביאורי עומק ומחשבה ע"פ הספה"ק על ענין הכרובים.....	תעב

רבינו המלבי"ם

רמזי בית המקדש והכלים ובגדי כהונה^א

❧ רמזי המשכן ❧

כבר נודע שכל העולמות הם מתאחדים כאיש אחד, וכל המציאות נקרא בשם האדם הגדול, פי' שכמו שכל אברי האדם הגם שכ"א מהם הוא ממוזג ותכונה מיוחדת, הם מתאחדים להיות איש אחד וכולם קשורים קצתם בקצתם וכ"א משלים את חברו, עד שאם יחסר אבר פרטי אחד או גיד אחד הוא מום וחסרון בכל הגויה, כן כל המציאות והעולמות אין מספר אשר ברא ה' הם ערוכים ומסודרים כאיש אחד וגויה כוללת וכולם קשורים זב"ז, וכל אחד הולך מהלך השלמות להשלים ולהעמיד הגויה הכללית כאשר ישלימו אברי הגוף את הגוף בכלל, וכמו שהאדם עקרו הוא הנשמה האלהית שהיא המחיה את כל הגוף והיא המשפעת בו התנועה וההשכלה, ואם תפרד מן הגויה אז כל האברים הם עצמות מתות מפוזרות, כן האלהות המתפשטת והשופעת אורה וחיותה בכל העולמות היא נפש האדם הגדול הזה, והיא המקשרת כל הגויה הכללית היינו כל העולמות הרבים מראש ועד סוף להיות קומה שלמה וגויה כללית שבה יתראה חכמתו של יוצר בראשית, שחכמתו היא עצמותו יתברך השופע בכל העולמות מזה הצד שהוא פונה (את) [אל] העולמות להניעם ולהנהיגם ולהחיותם (כי הא"ס כפי מה שהוא בעצמותו הוא נעלם בתכלית ההעלם, וכל מה שחזו בו הנביאים והשיגו ממנו החכמים, הוא רק מזה הצד שהוא נפש העולמות וחיותם ורוחם ונשמתם, שבה ידמו אותו כנפש המתלבש תוך הגויה ומחיה כל אבריו וגידיו וקנותיו ומתראה בכל אבר כפי מה שיכיל האבר והכלי ההוא, למשל במוח מתראה כנפש המשכלת, בלב כנפש החיונית וכדומה, וכן תתפשט האלהות בעולם הגדול בכל עולם לפי מה שיכיל כלי העולם ההוא), וכמו שהנפש באדם היא עקר האדם והיא הנקראת בשם אדם באמת, והגוף הוא רק הלבוש החיצון שבו יתלבש האדם הפנימי, שהנשמה שהיא האדם האמתי תראה כחותיה

❧ מי הבאר ❧

א. בביאורו על התורה, פרשיות תרומה ותצוה.

ופעולותיה ע"י האברים שהיא מתלבשת בהם, כן האלהות המתלבשת באדם הגדול שהיא המציאות הכללית היא עקר האדם הכללי הזה, ונקרא בשם אדם שעז"א חז"ל (במדבר רבה פ' י"ט ובמדרש קהלת) גדול כחן של נביאים שמדמים גבורה של מעלה בצורת אדם, ובב"ר (פרשה כ"ז) שמדמים הצורה ליוצרה:

וכמו שנקרא העולם בכללו בשם אדם גדול כן נקרא האדם בשם עולם קטן, כי כל העולמות שברא ה' וכל המציאות כולו שנוסד בששת ימי המעשה ועד סוף כולם נקבצו באו ביצירת האדם והושתלו בו, כמ"ש (תהלים קל"ט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו כמ"ש פ' בפירושי שם, עד שהאדם הוא צלם כל מעשה בראשית והנשמה אשר נפח בו מרוחו שהיא אלהית וחלק אלוה ממועל היא מתפשטת בעולם הקטן הזה ומגיעה ומחיה ומנהיגה אותו כהתפשטות האלהות בעולם הגדול, וע"ז המליצו חז"ל במדרש ב"ר (פ"ח) משל של אדה"ר עם הקב"ה כמלך ואפרכוס שישבו בקרונן, כי האדם מנהיג את מרכבתו הקטנה שהיא גויתו, כמו שינהיג המלך העליון את מרכבתו הגדולה שהיא העולם הגדול כמ"ש בפ' מעשה בראשית:

והרמב"ם בפע"ב ח"א מספר המורה כתב שהדמוי אשר דמינו העולם בכללו כאיש מבני אדם יתחלף ממנו בג' דברים, (א) שהלב מכל בע"ח שי"ל לב הוא באמצעותו ובתוכו, ושאר האברים הפחותים ממנו מקיפים אותו מבחוץ ובעולם הוא בהפך שהנכבד שבו מקיף את הפחות, (ב) שהאבר הראשי מכל בע"ח שיש לו לב יקבל תועלת מהאברים שתחת ידו ותשוב אליו תועלתם, ואין כן המציאות הכללית שכל מי שישפיע הנהיגה או יתן כח לאשר תחתיו לא ישוב אליו תועלת כלל, וישפיע ויתן מה שיתן כנתינת המטיב החונן אשר יעשה זה לנדיבות טבעי ולמעלתם לא לתועלתם. והשלישי, כי זה הכח המדבר הוא כח בגוף ובלתי נפרד ממנו, והשי"ת אינו כח בגוף העולם אלא נפרד מכל חלקי העולם, והנהגתו יתעלה והשגחתו מחוברת לעולם חבור נעלם ממנו תכליתו וכו':

והנני אומר שדברי הרמב"ם מ"ש שבהאדם הגדול כל הנעלה מחברו מקיף את חברו זה יצדק בבחינה שהוא סובב כל עלמין, אבל בבחינה שהוא ממלא כל עלמין כל הפחות מחברו מלביש את חברו עד שאור א"ס מוקף מכולם, וכמ"ש בע"ח (שער היכולת ענף ג' וענף ד') בענין עגולים ויורש שבעגולים המעולה מחברו סובב ומקיף על חברו,

והעגולים היותר גרועים מכולם הם היותר פנימים מכולם, אבל ביושר הוא בהפך, כי היותר פנימי הוא עליון ומעולה מכולם, והחיצוני שבכולם הוא היותר גרוע מכולם, ויושר זה מלביש לזה וזה לזה עד שהגרוע מכולם הוא מלבוש לכולם, וידוע שמה שציירו שכונת ה' המתפשטת בעולמות להיותם כתפארת אדם, היא רק על בחינה זו דיושר, שעל בחינה זו אמר ויברא אלהים את האדם בצלמו כמ"ש בע"ח בכ"מ, ובבחינה זו העולם הקטן והגדול דומים שהפחות מחברו מקיף את חברו, ולב העולם הגדול שהוא אור האלהי מוקף מכולם:

והנה ה' ערך את ההנהגה באופן שכל הכחות והעולמות וסדרי המרכבה וכל המעשה אשר יעשה האלהים בעולמות ערוך ונמשך לפי מעשה ב"א לטוב או לרע, וכבר המשילו זאת חקרי לב למה שהמציאו חכמי המוזיקא בשני כלי זמר אחד גדול ואחד קטן העומדים בהיכל מוכן לכך בסדר ובערך ובגבול ידוע, שאם יפרטו על פי הנבל הקטן, יתן הנבל הגדול זמירות לעומתו, וכן ערך ה' שהנבל הגדול אשר עשה שהוא העולם בכללו, יתן זמירות לנגן נגוני שמחה או עצב, טוב או רע, לפי מה שיפרט האדם על פי הנבל הקטן שהוא גופו, שאם ישמיע נגונים ושירים טובים ותשבחות כפי מצות ה' וחוקיו ומשפטיו, כן ינגן הנבל הגדול שהוא העולם שירי שמחה וחדוה שפע וברכה וכל טוב, ואם ישמיע קול קינים והגה והי בעברו מצות ה' ותורתו, כן יגדל המספד על הנבל הגדול על החרבן וההשחתה שיהיה בכל העולמות, ובאשר המאציל חפץ תמיד להיטיב ולהשפיע אך טוב וחסד, וזה א"א מבלעדי עזר האדם שיתן לו כח ע"ז ע"י מעשיו הטובים שבם יעורר עוז וחדוה למעלה, א"כ הוא דומה גם בזה אל לב האדם לאדם שמקבל תועלת וכח מהאברים שתחת ידו שהם ישלחו אליו מרוצת הדם והחיות ויתנו לו כח להשפיע ולהריק חיות לכל הגויה, גם ההבדל השלישי שנתן שהכח המדבר הוא כח בגוף ובלתי נפרד ממנו, זה יצדק על השכל הנקנה שהוא כח בגוף בלתי נפרד, לא על הנשמה האלהית שהיא חיה ורבת פעלים גם כשתפרד מן הגויה, וקשורה עם הגויה הוא רק כל ימי חייה הגויה לצורך העמדת הגוף, ודומה לזה ממש מה שהשי"ת ממלא כל עלמין שהוא רק לצורך העמדת העולמות וקיומם שהוא המחיה ומעמיד אותם כנפש את הגויה וכשיסתלק מהם אז ישובו כולם לאפס, ונשגב ה' לבדו בכחו הא"ס שאין לו שום קשר עם העולם:

ואמרו חז"ל שמיום שברא הקב"ה את עולמו נתאוה שיהיה לו דירה בתחתונים, ר"ל

שהאדם יטהר ויתקדש בעולמו הקטן עד שהאלהות שבו תמשול על הגוף וכחותיו שאז הוא אלוה בתחתונים כי מושל על כחותיו בכח הבחירה והאלהות שבו, ואז תעלה ההארה ממעשיו להאיר לכל העולמות, והיה כנגן המנגן בקול נאה וקול משובח עלי הגיון בכנור התחתון וירננו כל כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים וכל כחות הטבע אשר בעולם הגדול נעים זמירות לעומתו ויזילו שפע וברכה מאת חי העולם, ובזה עקר השכינה בתחתונים כי משם תצא ההנהגה הכללית לכל העולמות, וזה היה בימי האבות שהתחילו להוריד השכינה לארץ כמ"ש חז"ל האבות הן הן המרכבה, ר"ל שבאשר הנהיגו מרכבות גופם והחיות והאופנים המנהיגים את גויתם אל אשר יהיה שמה רוח האלהות הצפונה בנפשם ללכת, וכן לפי מעשיהם והכנתם בקדש נמשכה המרכבה הגדולה שהיא המציאות בכללו אחרי האלהות ושכינתו הממלא כל המציאות, שזה נמשל בפי הצופים לרוכב בשמי שמי קדם במרכבה הגדולה שנמשך לפי מה שנהיגו המה את מרכבתם הקטנה, עד שנמשך הכל הכולל אחרי החלק, והאלהות אשר בעולם הגדול נמשך אחרי האלהות אשר בעולם הקטן, א"כ הם היו המרכבה והם היו המקדש ואהל מועד אשר שכן ה' עליהם בקדש, והם הורידו את השכינה לארץ:

אולם באשר בני עליה המה מועטים, ויחידים קדושי עליון אשר זכו להיות מקדש לה' ומעון לכבודו הם יקרי המציאות, ונפשות כל המון בית ישראל הגם שהם מאורי אור נאצלות מזיו האלהות וחלק אלוה ממעל, בכ"ז כל נפש ונפש היא רק ניצוץ קטן מהמון הרוחניות האלהיות אשר תתיחס בכללה בפי האלהיים לקומה שלמה מתוארת בכוחות נשגבים רבים אשר ימליצום לשבר את האזן בשם איברים פרטיים על שם פעולתם המתחלפת וכחותם הכולל כל מיני קדושות, וכל נפש ונפש תתיחס בערך הקומה הנפלאה הזאת רק לערך ניצוץ פרטי שביב אשוי מתפרד מאבר פרטי מכלל הקומה הכללית, ואיך תהיה היא מרכבה לשכינת הכלל הכולל בשאינה מתיחסת רק לחלק מחלקיו, ע"כ אחז"ל שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל, כי כבר שיערו בחכמתם האלהית כי לא יספיקו הנפשות להיות מעון ומשכן לאור השכינה בכללה עד שיתקבץ מהם כשעור הזה, כי כשיצטרפו האורות הפרטיים המתלכדים בכל נפש מהנה ויאירו כאחד, כבר יתהוו מהם אור גדול מופיע בהדרו מתיחס עם אור השכינה הבאה לשכון כבוד בתוכם, כמו שבהתאחד עשר נרות יגדל אורם עשר פעמים מנר יחידי וכן יוסיף האור כל שיתרבו ויתאחדו הנרות, וכן יוסיף אור הנפשות

כל עוד שיוסיפו מקהלות המתאספים במכסת נפשות, וכמ"ש (כפ"ד דברכות) בעשרה אומר נברך לאלהינו, במאה אומר אלהי ישראל וכו', ברבוא אומר נברך לה' אלהינו אלהי הצבאות יושב הכרובים, מבואר כי בהתרבות הקבוץ כן תגדל התפארת וכן תוסיף ההארה, וכ"ש כשיתאספו ויתאחדו ששים רבוא נפשות וידליקו ששים רבוא נרות ששעור הזה כולל כל האורות והזהר והרוחניות הנמצא בקומה הכוללת שאז ימשיכו את האלהות למטה בכל כבודו וזיוו ותפארתו בכל פרטיו:

וזאת היתה הכונה במלאכת המשכן והמקדש אשר נבנה אח"ז בירושלים בעיר שחברה לה יחדו שם נתאחדו כל נפשות האומה הישראלית ויעמדו כאיש אחד פרטי הכולל בנפשו כל ההארות והרוחניות הנמצא בזהר האלהי המאיר לעולם כולו בכבודו באשר אליו יפנו וינהרו מכל מקומות פזוריהם ובכל תפלותיהם ומעשיהם בקדש דרך הנה פניהם כמ"ש (פ"ד דברכות) העומד במזרח מחזיר פניו למערב וכו' נמצא כל ישראל מכוונים לבם למק"א, ונשלם בזה הקומה השלמה הנפשיית המתיחסת לקומה הרוחנית אשר משם אצילות נשמותיהם, ועז"א ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ר"ל בתוך נשמותיהם שהתאחדו במקדש הזה לקומה שלמה וגויה כוללת, ובאשר מרע"ה היה שקול כששים רבוא ובנפשו היו כלולים כל האורות הנקבצות בקבוץ כלל ישראל אשר התאחדו בבהמ"ק, והוא עצמו היה ג"כ מקדש כולל שבו שכן המלך הכבוד בכבודו ובאורותיו, כמ"ש במדרש שהיה משה תמה על מעשה המשכן מי יוכל לעשותו וא"ל השם אפילו אחד מכם יכול לעשותו, ר"ל שהתפלא איך ימלאו הנפשות זהר ועצמה להכיל בקרבם הקדושה הכוללת שיופיע כבוד ה' עליהם באופן זה, וא"ל השם שיצויר זה גם באיש אחד אשר יכין את לבבו ויעש לו מקדש בתוכו. כמ"ש ועשו לי מקדש (בתוכם) ושכנתי בתוכם היינו אם יתקדש בקדושה העצומה עד אשר יהיה בעצמו לגוי גדול ועצום ונפשו תלבש הדר ואלהות עד שיהיה שקול כנגד כל ישראל הכוללים בנפשותיהם כל הדר המרכבה העליונה ומחנה האלהים זה אשר במקדשו הגדול בכל העולמות, עז"א לו ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן, כי במשה עצמו נמצא תבנית המשכן וכל כליו, כי המשכן שהוא הגויה הכללית האוספת בפנימותה כל הנפשות של העם כולו אשר יתאספו בתוך גויה זו כאלו הוא איש אחד שהמשכן הוא גוף האיש ונפשות כל ב"י המקובצות בו הוא רוחו ונשמתו, כמו שגוף משה התלבש בו נשמתו שהוא שקול כנגד כל

נפשות ישראל המאוסף במשכן, ועז"א וכן תעשו, שכן יעשו הכלל מה שעשה משה בפרט, שהיה שקול כנגד כל ישראל:

לפ"ז בהכרח שיבואו בבהמ"ק המקבץ אותם כאיש פרטי כל הפרטים אשר יבואו באיש פרטי, שכמו שבגוף האדם אשר הוא לבוש אל כחותיו הנפשיים נמצאו בו אברים וכלים אשר בהם ישתמשו הכחות הנפשיות ויוציאו פעולותיהם לחוץ, כן בהכרח שימצא בבית המקדש אשר הוא לבוש וגוף אל האיש הכללי שהוא האומה בכללה אשר ידומה עתה בצרופו בתואר צלם איש פרטי, ג"כ כל הכלים והחלוקות שימצא בגוף איש פרטי, וכן היה באמת, שבגוף אדם פרטי נמצא שלשה חלוקות, א) הראש והגלגלת שהוא מעון ומשכן לנפש המשכלת, ב) מן הצואר עד החזה שם תשכון הנפש החיונית שמשכנה בלב, ג) חלק התחתון של הגויה מן החזה ולמטה שם משכן נפש הטבעיית והצומחת אשר תעשה מלאכה ע"י הכלים שהם האצטומכא והכבד והקרבים ובית המבשלות אשר יבשלו שם המאכל ויחלקו לכל האברים מנות איש לפי אכלו ע"י הכחות הידועים שהם המושך והמחזיק והמעכל והדוחה, וכן היה בגוף הכללי שהוא המקדש כמ"ש הרמב"ם (הלכות בהב"ח) אלו דברים שהם עקר בבנין הבית עושים בו קדש וקדש הקדשים ועושים מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיה במדבר, וכשנבקר את הכלים שהיו במחיצה השלישית ראינו שדומים מכל צד לכלי הנפש הצומחת שהוא האצטומכא וכל חדרי בטן המעכלים את המאכל ומבשלים אותו ומוציאים את האפר הנרקב לחוץ, וכן היה שם המזבח האוכל ומעכל המזון הרוחני ולחם ה' ושם היו סירותיו לדשנו ויעזו ומזרקותיו ומזלגותיו שיראה המעיין שדומים לכלי האצטומכא מכל צד, ובמחיצה האמצעית היה שם הלחם הפנימי והמזון הקדוש שעל הלחם יחיה האדם ודומה כהלב שממנו תוצאות חיים, ושם היה מזבח הקטרת אשר יהיה ממנו ריח ניחוח והנאה רוחנית שהנשמה נהנית ממנו והוא מקביל נגד עכול השני שבלב שכולו ענין רוחני אורני, ובמחיצה השלישית היו הארון והלוחות והס"ת שהוא דומה עם המוח ששם משכן הנפש המשכלת:

ובאשר התבאר כבר שהאדם והעולם יש להם ג"כ יחוס זל"ז עד שהאדם עולם קטן והעולם אדם גדול, הנה חכמינו הקדמונים בהשקיפם ע"ז חלקו את העולם לשלש חלוקות שהם עולם השפל ועולם הגלגלים ועולם השכליים הנפרדים ולפ"ז עולם

השפל נערך נגד הנפש הטבעיית שכל ענינה להצמיח גוף האדם וכן הארץ זרועיה תצמיח וכל רוח חיים אין בקרבה כי החיות שבעולם הזה שרשו מעולם הגלגלים ששם מקור התנועה וכלם חיים ומשם מקור החיות והתנועה וע"כ ניחם נפש החיונית לעולם הגלגלים, ואת נפש המשכלת ייחסו לעולם השכליים הנפרדים שהם ישפיעו מעינות השכל ומימי החכמה והדעת:

אמנם הבאים בסוד ה' היה להם סדר אחר וחלקו את העולמות לארבעה, שהם, עולם האצילות והספירות, ועולם הכסא, ועולם המלאכים, ועולם העשיה, שכולל את הגלגלים והכוכבים והעולם השפל בכלל, וכן האמת, כי הקדמונים לשטתם שחשבו שהגלגלים והכוכבים אינם מד' יסודות רק מגשם חמישי, וע"כ יחסו להם החיות או גם ההשכלה, וע"כ עשאוהו לעולם בפ"ע, אבל נגלה לחכמי דור אחרון שהכוכבים הם מורכבים מיסודות כמו הארץ שלנו וכולם דוממים מתים, ואין הבדל בינם ובין הארץ שלנו, וכן התבאר במרכבת יחזקאל שהאופנים שהם הגלגלים אין בהם חיות בעצמם, רק מקבלים החיות והתנועה מן המלאכים המניעים אותם כמ"ש (יחזקאל א') כי רוח החיה באופנים, והתבאר בפ' המרכבה שיחזקאל ראה ג' עולמות שהוא האופנים שהוא העולם העשיה ועליהם החיות שמהם יושפע שפע החיות, ועליהם עולם הכסא ששם הבינה וההשכלה. וכן בארתי בקונטרס החרש והמסגר שציור האדם הגדול ויחסו אל האדם שהוא העולם הקטן מתחיל מן העולמות הנפרדים שהוא מעולם הכסא ולמטה שהם יצוירו כעין גוף ולבוש אל אור הצחצחות הנעלם בתוכם ויתגלה בכל עולם כפי כלי העולם ההוא והכנתו, ולפ"ז ביחוס חלקי האדם אל חלקי העולם יהיה המוח כנגד עולם הכסא ששם שרש המחשבה והבינה ולנגדו היה בית קדש הקדשים בגוף הכללי, והלב כנגד עולם המלאכים ונגדו במשכן המחיצה האמצעית שהוא ההיכל, וחדרי בטן נגד עולם האופנים ונגדו חצר המשכן וכליו. ועפ"ז נבוא אל הבאור ברמזי חלקי המשכן, הנה החוקרים יחסו הבינה אל המוח, אולם המקובלים יחסו החכמה אל המוח והבינה אל הלב, ואמר בתיקונים חכמה מוחא היא מחשבה מלגאו, בינה לבא ובה הלב מבין, שכבר התבאר אצלנו ההבדל בין חכמה ובינה, שהחכמה היא המקובלת ונופלת על דברים שיש בהם שני דרכים ואין האדם יכול לדעת מעצמו דרכי החכמה רק היא נתונה לו מה' ע"י התורה או הנבואה, ובינה הוא מה שהאדם מבין מדעתו עפ"י התבונה האנושית וכמ"ש בפ' משלי, ויחסו הבינה האנושית אל הלב כי מהלב ישולח אד דק אורירי אל המוח לטהר

אותו עד שיבין מעצמו כל דבר בינה, אבל החכמה שבאה מהשפעת אלהי למעלה משכל אנושי, השפעה זו תחול על המוח וכח המחשבה והדמיוני והוא למעלה מן השכל האנושי, וע"כ אמר בילקוט (ריש משלי) היכן החכמה מצויה ר' אליעזר אומר בראש ור' יהושע אומר בלב, ודוד התחיל ספרו בא' שסבר שהחכמה בראש, ושלמה התחיל ספרו במ"ם שסבר שהחכמה הוא בלב עיי"ש, וכ"א מדבר בענין מיוחד, ר' אליעזר מדבר בחכמה הבאה ע"י הופעה אלהית ואין השכל אנושי יכול עליה ומזה דבר דוד בספרו שיסד ברוה"ק, ור' יהושע מדבר בבינה אנושית, וכן שלמה יסד ספרו "להבין אמרי בינה" עפ"י שכל אנושי כמש"פ שם, והארון שנתן בקה"ק היה רמז על החכמה הבאה ע"י שפע אלהית, כי בו נתנו לוחות העדות שבאו אליהם ע"י נבואה והודעה אלהית, וזה יחס בעצם אל הראש בגוף האדם הפרטי, ואל עולם הכסא באדם הגדול שהוא העולם:

והנה הארון היה במדה כדי שיונחו בו שני לוחות הברית כמו שמפ' בב"ב (דף י"ד), והיו שני לוחות כנגד המוח שהוא מחולק לשני חלקים, חלק של צד המצח הנקרא צערעברו"ש וחלק של אחורי הראש הנקרא צערעבלו"ס, ואחר שנשברו הלוחות והונחו השברים תחת השלמים הורו השבורים על מוח הארוך שתחת המוח הנ"ל שהוא מחולק ג"כ לשני חלקים, ומפורש בכתבי האר"י ז"ל שהמוחין הם ג' חב"ד והם ד' כי דעת מתפשט לחו"ג, ובתוך חלקי המוח יש ד' חללים פנוים מחלקי המוח ונקראים ד' חללים שבמוח והזהר קראם ד' רהטי מוחא, ונגדו היו בארון ד' חללים פנוים מהלוחות ברחבו כמ"ש בשבת (דף י"ד) לר"מ צא ופרנס ארון לרחבו וכו' נשתתירו שני טפחים פנויים, ר"ל טפח מצד זה וטפח מצד זה והרי בכל צד שני חלקים חלל נגד כל לוח הם ד', ובצד ארכו היה שם חלל ב' טפחים שבם ס"ת מונח וזה נגד החלל שיש בין המוח לעצם הגלגלת חלל שיש בו מעט אויר וזך הנקרא בזהר אוירא דכיא, והלוחות היו מסנפרינון, לרמז על עולם הכסא שראה אבן ספיר דמות כסא, וצוה לעשות ג' ארונות שהמוח נתון בג' ארונות שני קרומי המוח ועצם הגלגלת, וצוה לעשות עליו זר זהב לרמז על כתר תורה שהם תר"ך אורות היוצאות מתרי"ג מצות וז' מצות חכמים, וקראו בשם זר כי כולל בתוכו גם זר השלחן והמזבח שכתר תורה כולל כולם וג"פ זר עולה כתר עם הכולל, וצוה לעשות שני בדים לשאת את הארון, הוא עפ"י מ"ש (משלי כ') אוזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם, שלקבלת התורה צריך חוש הראות שיראה בעיניו ויעיין בספר התורה ושיראה מעשה ה' הגדול בעין הבחינה, ושישמע באזניו קבלת האבות ותורה שבע"פ והם הבדים

הנושאים את הארון, וידעו שגדי הראות צומחים מן המוח עד העין, וכן גידי השמע צומחים מן המוח עד האזן, שבהם יקבל המוחשים ויביאם אל נפש האדם פנימה, והם שני מיני בדים, ולכל בד שתי טבעות, שבהם קבועים במוח מצד זה ובעין ובאזן מצד זה, וצריך שלא יסורו משם רגע כמ"ש (דברים כ"ט) ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע, (ישעיה ז') פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע, ולמ"ש שהיו ארבע טבעות מכל צד, לרמז כפלות העינים והאזנים, שהם ארבע שהם שמונה, ואחר שתקבע הבדים בטבעות אז ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך, שאז יקרא בעיניו בספר התורה שבכתב וישמע באזניו קבלת תורה שבע"פ:

עוד צוה לעשות כפורת על הארון ועליו שני הכרובים, ומבואר בזהר בכ"מ שהכרובים הם תו"מ צדק ומשפט וכמ"ש בפרדס ערך כרובים, כי שורש התורה בא מעולם האצילות, תפארת תורה שבכתב, ומלכות תורה שבע"פ, ומשם מתפשטת למטה אל עולם הכסא שנגדו קה"ק ששם היה כסא ה' ושכינתו שאל זה רמז בארון הנתון שם כנ"ל. וכמ"ש בב"ר (פ"א) שהתורה וכסא הכבוד קדמו לעולם, וה' אמר למשה אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה שנאמר (איוב כ"ו) מאחז פני כסא, כמ"ש בשבת (דף פ"ז), אולם הכסא מקבל את התורה מן שני הכרובים שבעולם האצילות, שיורדים דרך (המשך) [המסך] שבין עולם האצילות לעולם הבריאה כמ"ש בעין החיים [שער אבי"ע] שבין עולם האצילות אל הכסא יש מסך, והמסך הזה מחבר עולם האצילות והבריאה והוא הכפורת שעל הארון ועליו שני הכרובים, ולכן צוה שיהיו הכרובים מן הכפורת (כמלכות) [כי מלכות] דאצילות שבה להיות עתיק דבריאה, וגג דבריאה הוא קרקע דאצילות כי רגלי בני עליה העליונה שהם זו"נ דאצילות דורכים ע"ג מסך ההוא כמ"ש בע"ח (שער אבי"ע פ"ב) והכנפים רומזים על השפע שמקבלים ממה שלמעלה מהם עת יגביהו עוף אל החכמה והבינה, וצוה שיהיו פורשי כנפים למעלה וישפיעו למטה ויסוככו על הכפורת וכן שיהיו פניהם איש אל אחיו כמ"ש במד' הנעלם (פ' אחרי מות) א"ר יצחק כל אתר דלא אשתכח דכר ונוקבא וכו' אוף הכא כרובים דכר ונוקבא וכו', ושם ופניהם איש אל אחיו משגחין אנפין באנפין וכד מהדר דכורא אפי' מנוקבא וזי לעלמא דהא צדק ומשפט מכון כסאך, ובמקדש של שלמה היו עוד כרובים שעמדו על הארץ אצל הארון והיו של עצי שטים ופניהם אל הבית שהם רמזו על הכרובים של המרכבה כמ"ש בד"ה (א' כ"ח י"ח) ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ה', מבואר שכרובים שעשה שלמה הורו על הכרובים

של המרכבה שהם בעולם היצירה, ובאשר במקדש שרתה השכינה בקביעות וגם הנהגת הטבע והמערכת בא מלמעלה עשה גם כרובים מכוונים נגד כרובי המרכבה שמנהיגים את האופנים שהם המערכה, וע"כ עמדו בארץ ופניהם היו אל הבית כי שם לא נמצא הזווג כמו למעלה, ולא היה מזהב טהור, והרמב"ן כתב שהם מט"ט וסנד"ל שהוא השפעת החיות אל האופנים, ובמדבר שלא היה עדיין משכן קבוע לא היו כרובים אלה, ואם לא היו חוטאים בעגל היה תיכף המקדש הקבוע, ולכן רמז לו גם כרובי שלמה במ"ש ועשית שנים כרובים וכו' ועשה כרוב אחד מקצה מזה, ר"ל וחזן משני כרובים שתעשה על הכפורת תעשה עוד כרוב אחד מקצה מזה ר"ל שיעמוד בצד הארון וקצהו, ועמ"ש ועשית שנים כרובים משני קצות הכפורת מפרש מן הכפורת תעשו ר"ל על הכרובים שעל הארון, ובצלאל שעשה לאחר העגל שלא היה עתיד להיות משכן קבוע ולא עשה רק שני כרובים אמר במעשה כרוב אחד מקצה מזה ולא אמר ויעש כרוב אחד כמו שאמר בצווי, ואמר שנית ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות שתחלה אמר זה להורות איך ישפיעו למוד התורה ע"י המקבלים אותה שיביאו את הבדים בטבעות היינו שיראו וישמעו ויקבלו דברי ה' ויכינו א"ע אליה ועי"כ יהיו למודי ה' וה' יקבע תורתו בלבם ויתן את העדות אל הארון, ופה באר ההשפעה הבאה מלמעלה שע"י שיאירו המאורות העליונים השמש והירח ויגיהו אורם אל הכפורת יתן את העדות, ומפרש שזה יהיה ע"י שאועד לך שם ודברתי אתך וכו', והנה נפש רוח ונשמה משכנם בג' חלקי הגויה והנשמה משכנה במוח, ויש עוד שתי נפשות הנקראות בשם חיה ויחידה שהם אין להם מקום מיוחד בגוף רק חופפים עליו למעלה, אחד גבוה במעלתו מחברו ומשפיע על חברו, ואליהם רמזו שני הכרובים שהיו על הארון [שהיה נגד הנשמה שמשכנה במוח] והם פורשי כנפים למעלה כי משכנם בעולם העליון בצרור החיים ומשלחים אורם משם על הזוכים להם שאז יחזו ברוה"ק ויתנבאו ויראו מראות אלהים, וכן פניהם איש אל אחיו, ומשה זכה לנפשות אלה ועל ידם דבר עמו מעל הכפורת שעז"א ונועדתי לך שם:

גם למד דעת את העם בענין ההנהגה, כי באשר בשני הלוחות שבארון בלוח אחד היו כתובים חמש מצות שבין אדם למקום ועל לוח השני היה כתוב חמש מצות שבין אדם לחברו, והיו בישראל שני מיני מנהיגים, המלך ושריו שהיו ממונים מה' לעשות משפט ולבער כל עושי רשעה בין אדם לחברו, והכ"ג ומורי הדת היו ממונים ללמד את העם ולהשגיח על עבודת האלהים ומצות שבין אדם למקום, ונגדם עמדו שני הכרובים

אחד הסוכך בכנפיו על צד האחד של הארון שבו הלוח המזהיר על מצות שבין אדם לחברו, והשני הסוכך בכנפיו על צד השני של הארון שבו הלוח המזהיר על מצות שבין אדם למקום, וע"כ עמדו שניהם על הכפורת הסוכך על הלוחות בכלל, והיה צריך ששני הכרובים יפרשו כנפים למעלה שיעשו הכל לש"ש ויתנשאו על כל עניני החומר ותאוותיו ושיהיו סוככים על הכפורת ומגינים על מצות ה' איש כפי עבודתו, וצוה שיהיו פניהם איש אל אחיו שהמלך והכ"ג יהיו עוזרים זל"ז, לא כמו שהיה בימי מלכי בית שני הרשעים שהיו מושפילים כבוד הכהונה, כמ"ש (יחזקאל כ"ו) הסיר המצנפת והרים העטרה וכמו שפי' שם, ולא ככהנים הרשעים שהפихו מרד והרימו יד בכבוד המלכות, רק יהיו פניהם איש אל אחיו וכמ"ש (זכריה ו') ועצת שלום תהיה בין שניהם, וכן יהיו פניהם ר"ל מגמת פניהם אל הכפורת לחזק עמוד הדת ויראת אלהים ולשום משפט וצדקה בארץ:

ועתה נבאר הכלים שהיו בהיכל, שלפי מה שבארנו היו כנגד חלק הגויה שמן הצואר עד החזה ששם משכן רוח החיים, והיה שם השלחן והמנורה, השלחן היה נגד המזון, שהלב הוא הזן ונותן חיות וכח לכל הגויה ע"י הדם שהוא הנפש החיונית כנודע, ובאשר רצה ה' שהמזון והפרנסה יצא לכל העולם ע"י הברכה שבמקדש, צוה להניח שם לחם הפנים שהיה בו ברכה, ומלחם ה' הושפע ברכה ושובע לכל העולם כי אין הברכה שורה על דבר ריקם, ויען שבעולם הגדול החיות בא ע"י המלאכים מניעי הגלגלים כמ"ש (יחזקאל א') כי רוח החיה באופנים, והם המסבבים את המזלות בי"ב חדשי השנה להכין את הלחם והמזון, צוה להניח י"ב לחמים להכין את הלחם ממקום נעלה יותר שיש בו ברכה, וצוה שיהיו שתי מערכות כי גם י"ב מזלות נחלקים לשש שש, וכן למעלה כנודע, ובאשר זה נקרא לחם פנים שבא מלפני ולפנים מה' בעצמו שהוא פותח ידיו ומשביע לכל חי, היה שם סימן לידים המהורים במה שהיו שתי סניפים וי"ד קנים בכל מערכה, שהקנים היו כנגד פרקי הידים שהם י"ד כמנין יד, והיו ארבע לחמים נסמכים כ"א מג' קנים והלחם העליון נסמך משתי קנים כמו שבארבע אצבעות יש ג' פרקים בכל אצבע ובהגדול אין שם רק שתי פרקים, והסניפים היו כנגד זרועות עולם, וכבר בארנו בספר שירי הנפש שהלבונה מרמז על הרוחניות שבהצומח כי הוא חלק הנותן ריח בהצומח ולכן היה נקטר לה' שהלחם ניתן לכהנים ורוחניות הצמחים העלו לה' קומץ לכל סדר, וע"ז היו שני בויכים, וצוה ביום השבת יערכנו כי בשבת יושפע המזון לכל השבוע, ומטעם זה ששת ימים תלקטוהו ע"י שביום השבת לא יהיה כמ"ש בפ' פ' ויכולו, ולכן בשבת נסתלק מעל

השלחן ונסדר אחר תחתיו, ומזה בא הברכה לכל השבוע, וצוה לעשות זר זהב שהוא סימן לכתר מלכות שהוא ציון השלחן והעושר והגדולה, ושיהיה מסגרת טופח שלא להרבות מותרות ותענוגים רק יהיה מצומצם שע"ז מורה המסגרת ושרק על המסגרת ראוי הזר והכתר לא על המרבה בתענוגים ובמותרות, והלחם יהיה לחם פנים, לאמר דברי תורה על השלחן ושיהיו עניים מאוכלי שלחנו עד שהאכילה תהיה כקרבן המתקבל בפנים:

עוד צוה לתת שם את המנורה, שהסכימו כולם שהיא מורה על אור ההשכלה והדעת, וכבר כתבתי שהארון היה מורה על חכמת התורה והנבואה שהיא החכמה הבאה רק ע"י הופעת אלהים בנבואה, והמנורה היה מורה על מה שישכיל האדם מדעתו להבין בכח התבונה, שזה ההבדל בין חכמה ובין בינה, וחכמת התורה לא נמצא בעולם המלאכים, שהרי בקשו את התורה ולא ניתנה להם, אבל נמצא בהם שכל ותבונה שהטבע במ טבעם, והם המשפיעים שכל ותבונה ממין זה על האדם לכן סדר את המנורה עם השלחן בהיכל שהוא נגד עולם המלאכים כנ"ל, שמצד שהם משפיעים החיות היה השלחן בצפון ומצד שמשפיעים ההשכלה לשכל הטבעי העמיד את המנורה בדרום, וכבר הבאתי שדעת חז"ל והמקובלים שהחכמה האלהית והנבואה הוא מתיחס אל המוח שעליו משפיע רוח הנבואה, אבל התבונה האנושית מיוחס אל הלב כמ"ש הלב מבין שע"י שתניף הריאה על הלב ותנשוב אויר צח ומזוקק יעלה אד דק אל המוח לטהר את כליו עד שיוגבר בו כח התבונה להבין דבר מתוך דבר בבינתו, ופרי התבונה הזאת הם שבע חכמות שהמציאו בני אדם משכלם, ולעומת זה היה במנורה שמורה על אור השכל שבעה קנים שכולם פונים אל נר האמצעי שהיא החכמה האלהית, וכן יתיחסו אל שבע כנפי הריאה שהם מניפים רוח צח אל המוח וידליקו שבע נרות המנורה, ולכן העמידו אותם בדרום שהריאה הוא בימין והלב [שכנגדו היה השלחן ולחם הפנים] הוא בשמאל, והיה במנורה מ"ט דברים שהם שבעה קנים וי"א כפתורים ט' פרחים כ"ב גביעים ס"ה מ"ט, ועם המנורה בכלל יש חמשים שערי בינה כי המנורה רמזה על הבינה, והארון שרמז על החכמה היה ט"ו טפחים ארכו ט' טפחים רחבו ומ' טפחים גבהו, ס"ה ל"ג לרמז על החכמה עם ל"ב נתיבותיה, ובאשר כל השבע חכמות ופרטיהן כלולים בתורה לכן היתה המנורה מכוונת נגד התחלת ספרי התורה, ס' בראשית ז' תיבות בפסוק הראשון נגד שבעת קני מנורה, שמות י"א תיבות כנגד כפתורים, ויקרא ט' תיבות כנגד פרחים, במדבר י"ז תיבות כנגד

גבהה של מנורה [מלבד הטפח האחרון של הרגל], דברים כ"ב תיבות כנגד גביעים, וז"ש במד' פתח דבריך יאיר זה מעשה המנורה:

וכמו שבאדם הפרטי יש גוף שהוא המקיף ומלביש את האברים הפנימים, כן המשכן ומכסהו היה גוף האדם הכללי, החופף ומקיף על הכלים הפנימים שהם הארון והשלחן והמנורה שהם נגד המוח והלב, שמקומם עד טרפז הכבד שהוא המבדיל בין כלי הנפש היורדים בטן ובין כלי הנשמה והרוח, ויש בגוף ד' לבושים, כמ"ש עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני, הגידין בהם הדם רצוא ושוב, והם שייכים בצד א' עם האברים הפנימים כי הם תעלות וצינורות להוביל ההרגשה שבא מן המוח והחיות של הלב אל כל הגויה, וג' מלבושים האחרים הם חיצונות לגמרי וכן בעולם הגדול ד' קליפות המלבישים את העולם כמ"ש בזהר על סוד האגוז שי"ל ד' קליפות והקליפה הדקה הסובבת את הפרי עצמה היא נגד קליפת נוגה שהוא שייך בצד אחד אל הטוב, ועליו רוח סערה, וענן גדול, ואש מתלקחת, שהם נגד עור ובשר ועצמות, וע"כ היו למעלה יריעות תכלת וארגמן, כי יש ד' מיני גידים ויש להם ד' מראות, והוא נגד הנוגה בעולם הגדול שנוטה אל הקדושה, ולכן היו יריעותיו עשר שכן כל דבר שבקדושה, ולא היה מלביש את המשכן רק עד הרגלים, כי המשכן הגדול הוא בסוד מט"ט ששם הוא חלוץ הנעל שהוא סנדל שהוא בעולם העשיה, ויריעות עזים ועורות אלים ועורות תחשים נגד ג' לבושים האחרים, נגד ג' קליפות האגוז הקשים ומרים, עור ובשר ועצמות, לכן היו י"א יריעות עזים שהוא מצד הרע כנודע מי"א סממני הקטורת וי"א ארורים, והם היו מכסים גם צדי המשכן ואחורי המשכן למטה שהיה מחצי היריעה העודפת וכמ"ש חז"ל שלמד דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה ר"ל לכן חס על יריעות תכלת שלא ירדו למטה כי רגליה יורדות מות ולא חס על העזים, ועליהם מלמעלה היו עורות אילים שהם קשים נגד העצמות, ועורות תחשים הוא נגד העור שהופשט מן הנחש וילבש את האדם ונקרא משכא דחויא, ובאשר העור נחלק לשנים קלף ודוכסוסטוס בסוד מילה ופריעה, נרמז זה ג"כ בשני מיני העורות שסככו מלמעלה, [אולם בגוף המשכן שהיו שם הקרשים שהם היו נגד לבוש העצמות ועליהם צפוי הזהב נגד הבשר, לא היו שם שני מכסאות העורות רק מכסה יריעות תכלת נגד גידים ומכסה עזים נגד עור], ועשר יריעות היו נחלקים לחמש חמש, שכן עשר ספירות שבקדושה נחלקים לחמשה פרצופים, וכל ספירה כלולה מעשר נגד זה היו מאה לולאות, וכל פרצוף בפ"ע

ג"כ כלול מעשר נגדו היו חמשים קרסי זהב, וביריעות עזים שבלול בהם גם רע היו נחשת מסטרא דנחש כנודע:

אמנם במשכן עצמו רצה לצייר קומת האדם מצד גופו, שעיקר בנין גופו הוא כ"ב צלעות שהם י"א צלעות מצד זה וי"א צלעות מצד זה, לכן היה במשכן בצד דרום וכן בצפון עשרים קרש, ואצלם העמוד שבמזרח וקרש המקצוע שאמה ממנו היה שייך לצד צפון, הם כ"ב, ונחלקו לי"א ע"י שבריה העליון והתחתון נחלק לשנים וכל בריח חבר י"א צלעות, והבריה התיכון חבר את כולם כחוט השדרה המחבר את כל הצלעות ועומד בתוכם, והבריה העליון והתחתון היה כנגד חוליות השדרה שי"א חצאי חוליות מקשרים י"א עצמות מצד זה וי"א מקשרים מצד זה, וכל זה נכון יותר למ"ש במד' שה"ש שהבריים עברו וחברו גם את העמוד שבמזרח ואת קרש שבמקצוע, ובאשר המשכן נעשה לחבר בו כל כלל ישראל להחשב כגוף אחד היה צריך לצייר בו שני בני אדם, ששם יתחברו שנים להיות כאיש אחד, וע"כ צייר זה במה שהיו עשרים קרשים מצד צפון וכן מצד דרום שכל צד עם העמוד וקרש המקצוע ובריהיו נצטייר כגוף שלם, בכ"ב צלעותיו והשדרה והחוט המחברם, שא' עומד בדרום וא' בצפון, להמשיל שיששכר וזבולון מתחברים להיות מקדש אחד, זה עוסק בתורה בימין וזה משפיע לו שפע ימים ועושר בצפון כמ"ש בפסוק הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, או כמו ישראל ושבת לוי שמתחברים ג"כ על אופן זה, אולם ירך של הגוף נצטייר בהקרשים שבצד מערב שנקרא ירך, ובירך נמצא ד' עצמות אחד בירך ושלושה בקטלית משני צדדים כמ"ש בפ"א דאהלות, לכן היו שמונה קרשים, והיה צריך לצייר ירך אחד לגוף שבדרום וירך לגוף שבצפון עז"א לירכתי המשכן בירכתים בלשון רבים, כי מצייר שנים בכפל לכן היו שם שמונה קרשים, כי קרשים שבמקצועות שייכים בצד אחד לצד מערב שמשלימים לעשר אמה רוחב המשכן וחשבו אותם לגוף שבדרום ולגוף שבצפון לז"א לירכתים ר"ל שירמזו על שנים נמצא היה גוף וירך לכל צד, ושני ריעים מתחברים בקדש, וכן י"ל שמטעם זה נתחלק מכסה המשכן לשנים ונתחברו בלולאות לצייר שני בני אדם המתחברים, וכ"א יש לו חמשים לולאות, נגד נפש רוח נשמה חיה יחידה שכ"א כולל יו"ד מדרגות דקדושה, ואחד עומד במזרח רחוק מן השכינה, ואחד במערב קרוב אל השכינה שבמערב, שאצלו גם יריעות עזים הם חמש שהם מצד הקדושה כי קדוש הוא לאלהיו, ושנים מתחברים בקרסים באהבה ובאחוה עוזרים זל"ז והיה המשכן אחד, והיו שם מאה אדנים לרמז

למטה מה שרמזו המאה לולאות למעלה כנ"ל, או שרמזו על מה שנמצא בכל צד מאה ואחד אברים כמ"ש בפ"א דאהלות, שהוא מאה אדנים למטה בצירוף הקדושה המיוחדת אותם, ומאה לולאות למעלה: וכן בעולם הגדול, כ"ב צלעות שהם כ"ב אותיות התורה שמהם נבנה העולם, ובירכתים הם ה' אותיות מנצפ"ך, שהיו חמש וחמש מימין ושמאל כנ"ל, והיו שמונה קרשים וב' עמודי המזרח הנותרים, שלא חשבנום בחשבון הנ"ל: וממה שידענו שהאדם נברא בצלם ויש דוגמתו ודמותו בעולם הגדול, דעת לנבון נקל לדרוש מן הנגלה אל הנעלם ולמצוא ציור המשכן בכל העולמות, וכמ"ש במד' ויקרא רבה וביום הקים את המשכן א"ר סימון מלמד שמשכן אחר הוקם עמו, ואמרו שבהמ"ק של מטה מכוון כנגד מקדש של מעלה, ואמרו פ"ק דתענית ומי איכא ירושלים למעלה, אין דכתיב (תהלים קכ"ב) ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדו, ועז"א והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראת בהר, והיה פרוכת לפני קה"ק נגד הפרגוד שיש בין עולם הכסא לעולם החיות כמ"ש (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיות רקיע, ובאדם הוא הצואר שהוא הפרגוד שבין הראש והחזה, ובין החצר וההיכל היה מסך כנגד המסך שיש בין החיות להאופנים בעולם הגדול, והיו אדניהם נחושת שעז"א בהחיות שכף רגליהם נוצצים כעין נחשת קלל כמ"ש בפ"י שם, ובאדם הוא טרפשא דכבדא וכמ"ש בכוזרי מאמר ד' (סי' כ"ה) וז"ל והקרום חולק בין עולם הטבע לעולם החיים כמו שהצואר חולק בין עולם החיים לעולם הדבור כאשר זכר אפלטון:

❦ רמזי חצר המשכן והמזבח ❦

ההכנה האלהית בחרה בצווי מעשה המשכן, לחבר צווי מעשה הדביר וההיכל וכליהם באופן שיהיו תואמים יחדו, שסדר תחלה את הכלים המקודשים שנמצא בשני הבתים, שהם הארון והשלחן והמנורה, ואח"כ סדר את המשכן שכולל ההיכל וקדש הקדשים ג"כ ביחד. ואח"ז צוה על עשית המחיצות שיבדילו בין כל אחד לאשר חוצה לו, שהוא הפרוכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים, ומסך פתח המשכן המבדיל בין הקדש ובין החצר שלפניו, בזה יורנו דעת כי שני בתים אלה מתאחדים במה שהם מיוחדים לקדושה עליונה מיוחדת. כי גם אל ההיכל היה אסור ליכנס אם לא לעבודה

ולהשתחוויה כמ"ש הרמב"ם (בפ"ג מה' ביאת המקדש), וכן העולמות שהם מורים עליהם בעולם הגדול שהם עולם הכסא ועולם החיות, הם עולמות רוחניים מופלאים קדושים וטהורים ונצחיים, ולעומת זה גם החלוקות שיתיחסו אליהם בעולם הקטן שהוא האדם, שהם המוח והלב, נעלים ג"כ שעוד נמצא בהם רושמי האלהות והרוחניות אשר בה יצר את האדם בצלמו, כי פעולת ההשכלה שיפעל ע"י המוח היא קרובה יותר אל האלהית כי בו צופה כרגע מסוף העולם ועד סופו ומשכיל בעליונים ובתחתונים ומשיג השגות מופשטות מחומר. וכ"ש למ"ש שמרמז על השגת הנבואה ורוח"ק שמצד זה הוא קדש קדשים, וגם הפעולות הצומחות מן הלב אשר ממנו תוצאות חיים יושקף בו ענין במה שבו פועל בבחירה ורצון חפשי מתעוררת אל הטוב ואל הרע, ובידה פלס ומאזני משפט להטות כף המאזנים לרצונו החפשי, וכ"ש למ"ש שכתבתי שמשם שורש התבונה האנושית שעליו רמז בשבעה קני המנורה שגם זה ענין אלהי מלאכיי, ולכן צוה עליהם בצווי מיוחד כבית אחד וכליו, לא כן המחיצה השלישית שידבר עליה עתה שהוא חצר המשכן, שנגדו עולם האופנים והגלגלים בעולם הגדול, וכלי הנפש הטבעית בעולם הקטן, שהם הכבד והאצטומכא ובני מעים, העושים במלאכה לזיון ולהצמיח גוף האדם בכח הנפש הצומחת, הנם מוגבלים כפי חוקי הטבע שלא תוכל לעשות דבר בבחירה וברצון רק כעין השדה שנפשו הצומחת היא כח טבעי לבד ולא ניכר בה כח רוחני כלל רק הטבע תעשה את מלאכתה בהכרח וכפי חוקי הטבע לבד, וכן הכוכבים והגלגלים בעולם הגדול ילכו וינועו כפי המערכת והטבע אשר נטע בהם יוצרם מבראשית חק נתן ולא יעבור, ע"כ יחד לחצר המשכן והמזבח הנמצא בו, שהוא מגביל נגד האצטומכא וכלי העיכול המיוחדים לנפש הצומחת, סדר מיוחד, כי שם מתחיל עולם ההויה וההפסד שמעכל ושורף ומכלה את כל, פושט צורה ולובש צורה, שכן תראה שבשתי מחיצות הראשונות לא בא בהם נחישות רק כסף וזהב [רק ביריעות עזים שהיו בהם קרסי נחשת כי הם מצד משכא דחויא וסטרא דנחש כמ"ש למעלה], ולא בא נחשת רק בעמודים שבמחיצה המבדלת בין ההיכל והחצר שהיו העמודים מצופים זהב ואדניהם נחשת, כי באשר שם הרקיע המבדיל ביניהם, ע"כ בצד אחד שייך לפנים ויש בו זהב, ובצד האחר שייך לחוץ ורגליו ואדניו שם יש אחיזה לנחשת, כמו שאמר בחיות שרגליהם ככף רגל עגל ונוצצים כעין נחשת קלל, שברגליהם פונים ומניעים את האופנים ששם הוא הנחש כמו שכתבתי בפ"י המרכבה. והנה גם פה צוה תחלה על הכלים ואח"כ על החצר, כמו שנהג במשכן כלים ואח"כ משכן, ולא זכר בין כלי

החצר את הכיור ולא בין כלי ההיכל את מזבח הזהב מטעם שיתבאר אח"ז, ולא נשאר לדבר בחצר רק מן המזבח, ואחר שמחיצה זאת שהוא החצר בא נגד החלוקה שיש באדם מן טרפס הכבד ולמטה ששם כלי הנפש הצומחת כנ"ל, בהכרח היה המזבח נגד האצטומכא וכלים העוזרים לה במלאכת העיכול, שהם יתיכו ויעכלו את הבא בתוכם וישיבוהו לאפר ע"י החום והאש הצפון באצטומכא שהוא אש מן השמים הנמצא שם לשרוף ולהתיך את כל ולהשיב כל חלקיו אל יסודם ושרשם, ודוגמת זה היה שם אש מן השמים במזבח לעכל את כל הנקרב עליו מבע"ח, וכן מצומח במנחות ונסכים, ומדומם במלח, ולעשותו דשן ואפר, והיה מזבח נחשת מצופה על עץ נבוב לוחות וממולא עפר, העץ של לוחות מורה על כח הצומח שהוא מיוחד לנפש הזנה, והנחשת מורה על חלק הנחש אשר עפר לחמו אשר הושת איבה בינו ובין האשה שהוא הגוף והחומר והוא ישופנו עקב כי ממיר ומתיך לחותיו ומחריבו עד ישוב לעפר, והיו בו ארבע קרנות לרמז על ארבעה כחות הראשיות העושים במלאכה שהוא המושך והמחזיק והמעכל והדוחה, והיה חמש אמות ארכו שהם חמשה כלים האומנים במלאכה שהם המסס ובית הכוסות, והקיבה, והמעים שהם מחולקים לשני חלקות כנודע, וחמש אמות רחבו, כי אחר שנעשה בישול הראשון בהקיבה ישולח המיץ הנברר ממנו אל חמש תעלות. א] שע"י כח הדוחה ישלחהו אל מעי הראשון [הנקרא דודאנוס] ב] ששם מתערב עם עוד מיץ אחר שמעורב בו גם ליחות המרה ועם מיץ [כילוס] ונסנן במסננת דרך עור המעי ויתקבץ לתוך כלי חלב [הנקרא וואשע לאקאטע], ג] משם ישולח אל חדר מיוחד שהוא בגב ואחור הגוף [הנקרא בשם צישטענוס] ד] משם ישולח אל תוך גיד [הנקרא ווינא שויבקלוויס שהוא תחת הצואר], ה] שם יתערב עם הדם ויורד עם הדם דרך גיד אחד אל חלל הלב. ושלש אמות קומתו כי הדם הצלול יסונן בהכבד והוא מזון לנפש הצומחת, והצלול שבו יעלה אל הלב ויסונן שנית והוא מזון לנפש החיונית, והזך והרוחני שבו יעלה אל המוח והוא מזון לנפש המשכלת, וצוה לעשות סירותיו לדשנו ויעיו ומחתותיו שהם נגד חלקי המעים הנקרא קילון והכרכשתא העשויים להוציא האפר לחוץ והטחול והכליות העשויים לנקות פסולת הדם והמים הרעים אשר בדם, ומזרקותיו הם הכבד שבו מתקבץ הדם והוא מלא דם כמזרקים לפני המזבח. וסך הגידים והעורקים שבכבד מספרם שבעים, ועז"א מזרק אחד כסף שבעים שקל, ובתקוני זהר (תיקון כ"א) שהם לקבל שבעים ממונים, והכבד זורק הדם אל גיד א' [הנקרא ווינא קאבא] וזה הגיד מתחלק לשני חלקים אחד עולה למעלה לזון אברים

העליונים וא' יורד למטה לזון האברים התחתונים, וכן היה במזבח דמים הנתנים למעלה ודמים הנתנים למטה, וצוה לעשות בו מכבר מעשה רשת שכן הבני מעים מחוברים אל עור אחד אשר בו שומן רב הנקרא כנתא כמעשה רשת והוא ג"כ עוזר למלאכת הסינון וההפרדה, וצוה לדבק בו ארבע טבעות נחשת שהם הארבע מרות שבאים מד' יסודות שנשואים על שני בדים כי כל אחד יש בו שתי איכויות כנודע:

ואחר שהתבאר ענין מזבח הנחשת וכלי בטן העושה במלאכה, נבאר ענין החצר שהוא כדמיון הגוף המקיף וסוכך על אבריו הפנימים, וכבר הודעתך מקצת אברי הגוף המתחסים אל המשכן ואבריו, ונוכל להשלים על ידם גם ענין החצר, אבל מבלי יארך הענין ראיתי כי נוכל לצייר כלל המשכן והחצר שיגביל אל כלל גוף האדם ורמ"ח אבריו ושם"ה גידיו בדרך קצרה. הנה כבר בארתי בספר שירי הנפש [בפסוק הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה] שגוף האדם שהוא מטת שלמה יש ששים גבורים שהם מסבבים את הנפש ושומרים אותה להסגר בתוכו, שהם רמ"ח אברים שנחלקים לששים ששים סביב, כי שני פעמים ששים הם אברים חיצונים לגמרי כמו שחושב במשנה ט' פ"א דאהלות שלשים בפסת הרגל מכאן ומכאן ושלשים בפסת היד מכאן ומכאן, וששים אברים הם פנימים יותר ובכל זה הם חיצונים בערך שאחריהם והם עשרה בקורסל שנים בשוק חמשה בארכובה אחד בירך שלשה בקטלית שנים בקנה שנים במרפק אחד בזרוע ארבע בכתף ס"ה שלשים מכאן וכן בצד השני ס"ה ששים, וששים ושמונה אברים הם עקר בנין הגוף והם כ"ב צלעות (משני הצדדים) י"ח חוליות השדרה תשע בראש שמונה בצואר ששה במפתח הלב וה' בנקביו, ומסתברא שאברי המשכן וחלקיו ירמזו על ששים ושמונה העקרים, וחלקי החצר ואבריו שהם אחריו במדרגה ירמזו אל האברים שאינם עקרים כ"כ, נגד ששים ושמונה אברים העקרים היו במשכן מ"ח קרשים, ושני קרשי מקצוע דרומית מערבית צפונית מערבית שכ"א נחשב לשנים כי שייך לצד מערב ולצד שאצלו (כנ"ל למעלה) הם נ' קרשים, ותשעה עמודים (ארבעה שתחת הפרוכת וחמשה שתחת המסך), ותשעה בריחים שכל צד מוברח מקצה לקצה משלשה בריחים, הם ששים ושמונה אברים העקרים, ובחצר היו ששים עמודים סביב נגד ששים האברים הבלתי עקרים כ"כ, ונגד ששים פרקי הידים וששים פרקי הרגלים שהם אברים קטנים ובלתי עקרים היו חמשים קרסי זהב ביריעות התחתונות, וששים ותשעה ווי העמודים שהיו ג"כ מזהב שנמצאו בעמודי החצר והמשכן, וה' אחד משלים האחד החסר הרי יש רמ"ח

אברים, [וקרסי נחשת לא בא בחשבון כי הם מצד הנחש כנ"ל], ונגד השם"ה גידים שנמצאו ביניהם גידים קשים וגדולים וגידים קטנים, היו במשכן ובחצר קס"ד אדנים, ושני פעמים מאה לולאות בשני מיני היריעות, הרי שם"ד, וה' אחד משלים החשבון של אחד החסר לרמ"ח וא' החסר לשם"ה, והקלעים הסובבים את החצר היו פ"ר אמה שעם האחד הכולל אותם בגי' אפר להורות כי האדם עפר ואפר, ובעולם הגדול שולט סנדלפון על עולם העשיה, שמספרו פ"ר נגד פ"ר דינים של אותיות מנצפ"ך השולטים בו, ונקרא שר היער [כמ"ש האר"י ז"ל על אז ירננו כל עצי יער] כי עולם זה הוא נגד נפש הצומחת ועצי יער, ובעולם היצירה שולט מט"ט שמספרו רי"ו כמנין אריה שלכן נחקק על קיר ההיכל אריות סביב בבנין יחזקאל, וזה נרמז בקרשי המשכן, שהיה לכל קרש ארבע טבעות, שעולה למ"ח קרשים קצ"ב וכל שני קרשים היו משולבות אשה אל אחותה הרי כ"ד חבורים ס"ה רי"ו, ועז"א במד' שהוקם עם המשכן משכן של מט"ט וכנגדו בעולם הכסא שהוא נגד קה"ק שם ע"ב שעולה ג"כ עם ג' אותיות של כל שם למספר רי"ו, וכשהיו ישראל זכאים היה האש של מעלה רובץ כארי. ור"ל שבא מעולם היצירה מט"ט, וכשלא היו זכאים היה רובץ ככלב, ר"ל שבא מלמטה מעולם העשיה ששם שולט שם ב"ן גי' חלב שהוא חלב דקדושה, והכלבים אומרים בשירתם בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושונו כי הם מעולם העשיה, ובזה העולם שולט החיים והמות, החיים בא מאליהו בגי' ב"ן שנמצא בעולם העשיה ונכרת עמו ברית החיים והשלום, וכשאליהו בא לעיר כלבים שוחקים, והמות בא מצד הרע שגובר בזה העולם, שאז תסתלק הקדושה וכלבים בוכים, כי אזי שולטים כלבים רעים עזי נפש לא ידעו שבעה מצד הסטרא אחרא, ומה שלא הזכיר בין כלי המשכן את מזבח הקטרת, ובין כלי החצר את הכיור וכתבם לבסוף אחר צווי החינוך בסוף פ' תצוה ובראש פ' תשא. כי כלים האלה לא היה כלי כנגדה באדם ובעולם, כי בחלק החזה לא נמצא רק הלב והריאה שנגדם היה השלחן והמנורה, ובחלק הבטן לא נמצא רק כלי העיכול שנרמזו כולם במזבח העולה לא כלי הטהרה והרחיצה שנרמזו בכיור, ושני כלים האלה באו לציין הענין שנעשה ע"י קדושת ישראל ועבודתם שמעלים ריח ניחוח וקטורת סמים לעולמות העליונים, ומורידים משם השפע והברכה והקדושה ממקור מים חיים לעולמות התחתונים כמו שיתבאר שם במקומו לכן אין להם ענין פה, רק אחר שגמר כל הענינים וצוה על דבר החינוך והתחלת העבודה שאז יוכנו כלים האלה, אשר מלאכי אלהים הקדושה והברכה עולם ויורדים בם, ואי"ה במקומם יתבאר זה בפרטות:

❧ רמזי בגדי הקודש ❧

כבר אמרנו שכמו שילבש הגוף החיצוני שהוא לבוש אל הנפש מלבושיו החיצונים, כן תתלבש הנפש הפנימית את מלבושיה הפנימים ותתעטף בהם, וכמו שנקראו הלבושים החיצונים בשם מו, שעשויים למדת האדם, כן מלבושי הנפש נקראים בשם מדות, שמדות האדם ותכונותיו ילבישו את הנפש ועל ידם יתראה כחותיה ועלילותיה, וכאשר צוה על מלבושי הכהנים החיצונים היה עקר הכונה להורותם דעת איך ילבישו את נפשם טוב המדות והתכונות לטהרה ולקדשה, ואחז"ל (זבחים דף פ"ח, ערכין דף ט"ז) כתונת מכפרת על ש"ד, מכנסים מכפרים על ג"ע, מצנפת מכפרת על גסי הרוח, אבנט מכפר על הרהור הלב, חשן מכפר על הדינים, אפוד מכפר על ע"ז, מעיל מכפר על לה"ר, ציץ מכפר על עזי פנים, ובאורם נראה אור בהיר על מלבושי הנפש כסדר לבישתן: הנה המלבושים הראשונים שבהם תתכסה הנפש מצד שהיא נפש הבהמית, הם כח התאוני וכח הכעסני, ובאו המכנסים להזכירו להלביש לבנים לעצור כח התאוני לכסות בשר ערוה, והכתונת שהוא ג"כ מלבוש תחתון יזכיר לעצור בעד כח הכעסני שממנו בא ש"ד, ורמז לזה מ"ש ויטבלו את הכתונת בדם, שטבלו אז כתנתם הפנימי בדם הכעס והנקמה מכח הכעסני שגבר בהם, וידוע שציורי הנפש רובם נוטה לרע, והם טבועים בעומק הנפש, ועת יעלו אל הלב יחשוב מחשבות לרע שעז"א שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך, שהם ציורי המחשבות העולים מעומק הנפש אל הלב, וע"ז רמז באבנט שחגר בעד הלב להשקיע ציורים הרעים בעומק תהום הנפש, וע"כ היה ארכו ל"ב אמה כמנין לב, והיה מעשה רוקם שמורה על הציורים שנעשו בו, ועז"א שאבנט מכפר על הרהור הלב, ואמרו הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, ואחר שייטהר נפשו מן הקנאה המעוררת כח הכעסני, והתאוה של כח התאוני, צריך גם להשפיל מדת הגואה שהוא שורש לבקשת הכבוד, ע"ז בא המצנפת לכסות ראשו מפני אימת השכינה שלמעלה מראשו, כמ"ש כסי ראשך כי היכי דתהוי עלך אימתא דמור, שאם יחשוב שה' וכל קדושי עמו למעלה מראשו ילבש ענוה ויהיה כעפר ואפר נגד כבוד המלך, וע"ז היה המצנפת ט"ז אמה, שהמרכבה שלמעלה מראשו הם ד' חיות בעלות ד' פנים שהם ט"ז, ומצנפת של כה"ג ארוך יותר, כי לפי גדולתו צריך להכנע יותר בהכירו יותר גדולת בוראו ושפלות עצמו, וז"ש שמצנפת מכפרת על גסי הרוח, ומלבושים האלה שוים בכה"ג

ובכ"ה, כי הם מלבושי הנפש הבהמית שכל בני אדם שוים בהם, אולם הכהן הגדול מאחזו היו לו עוד ארבעה מלבושים להלביש את נפש הדברית והמשכלת, שהראשון הוא שישמור את דבורו ומוצא שפתיו בל ידבר רק בתורה ויראת ה' ומצותיו, ולא ירבה בשיחה בטלה וכ"ש לה"ר ורכילות וכדומה, וע"ז לבש את המעיל שהיה מלבוש עליון מיוחד לנכבדים כמו שהדבור מיוחד לכבוד הנפש המעולה מנפש הבהמה וצוה שיהיה שפה לפיו סביב לא יקרע, שלא יקרע את פיו לדבר דבר חול, כי ה' הקיף על הדבור שני חומות ושפה סביב לפיו כמ"ש חז"ל, וכ"ש שלא ידבר לה"ר רק ונשמע קולו בבואו אל הקדש, שאז ידבר בתורה ובמצות ה' ויקשקש בפעמון, וע"כ באו הפעמונים בתוך הרמונים, שהרמון יש לו תרי"ג גרעינים, ומצייר התרי"ג מצות כמ"ש בס' שירי הנפש שכ"מ שבא שם רמונים בשיר המקודש מורה על התרי"ג, שהקול ראוי שימצא רק בבואו אל הקדש ורק בתוך הרמונים, בתורת ה' ומצותיו, ועז"א שהמעיל מכפר על לה"ר, ועל המעיל לבש את האפוד ואת החשן, שהאפוד היה מלבוש מיוחד לעז"ז כנודע, וכנגדם היה מלבוש מיוחד לעובדי ה' אחד, שבו היו נכרים המיוחדים לעבודה, ולציין איך עובדי ה' מיוחדים את שמו ביחוד השלם היו שמות ב"י כתובים על אבני האפוד, כ"ה על אבן זה וכ"ה על אבן השני, שמזכיר כ"ה אותיות של שמע וכ"ה אותיות של בשכמל"ו, כמ"ש חז"ל שיעקב בקש לגלות קץ הימין ונסתלקה הימנו שכינה אמר שמא יש בלבכם מחלוקת אמרו שמע ישראל וכו' כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, פתח הזקן ואמר בשכמל"ו, ששמע הוא יחוד ה' מצד עצמו שאין עוד מלבדו, ובשכמל"ו הוא יחוד ה' המתפשט בכל העולמות עד שהוא מלך על כולם, שיחוד זה לא נעשה בעה"ז, וע"ז תקנו לאמרו בחשאי, רק לעתיד והיה ה' למלך על כל הארץ שאז יהיה ה' אחד ושמו אחד, שמע הוא ה' אחד, והם ששה משמותם הכתובים באבן א', ובשכמל"ו הוא שמו אחד והם כ"ה אותיות השניים, והם אבני זכרון לבני ישראל שהם התחילו ביחוד הזה בימי יעקב, ונשא אהרן את שמותם ליחד את ה' תמיד ע"י עבודתו בקדש, וע"כ אמרו שהאפוד מכפר על עז"ז, והנה אמר אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד, ואחר שיחדו שני יחודים הנז' היה צריך ליחד היחוד השלישי של אחדות ישראל, וכמו שפרשתי עמ"ש ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד שאהרן היה עסקו ליחד אגודת ישראל, ואמר ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדו ששם עלו שבטים שבטי יה וכו' שהוא יחוד ה' אחד ושמו אחד, כי שמה ישבו כסאות למשפט שהוא יחוד ישראל, שנעשה ע"י שנמצא ביניהם

משפט להסיר כל ריב וכל נגע המפריד אגודתם, וע"ז היה מורה חשן המשפט שנשא אהרן על לבו, כי הכ"ג היה השופט הראשי, וראש הסנהדרין, ואהרן היה עסקו אוהב שלום ורודף שלום שזה נעשה ע"י משפט כמ"ש אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם, והיה לו לב להבין לשמוע משפט ונשא את משפט בני" על לבו, וכבר כתב בת"י שע"י התומים ידע לכון אמתת המשפט ברוה"ק. לכן נחרתו על החשן שמות ב"י להורות על אחדותם ע"י אהרן. ונכתב עמהם ג"כ שמות האבות ושבטי ישורון שהיה ע"ב תבות כנגד הסנהדרין שהיו שבעים ומשה ע"ג וה' בקרב אלהים ישפוט. והיו ששה אותיות בכל אבן כי צרפו שמות האבות ומלות שבטי ישורון להשלים ששה אותיות בכל אבן כמ"ש ה"ר בחיי באורך שמכל שבט נבחרו ששה אנשים אל הזקנים כמ"ש על וישארו שני אנשים במחנה, נגד שש מעלות לכסא שהם שש מצות שנצטוו בענין המשפט, והיה צריך לחבר החשן אל האפוד שיתחבר יחוד ישראל גוי אחד בארץ אל יחוד ה' אחד ושמו אחד, ולא יזח החשן מעל האפוד, להיות חבור עצבים אפרים, ועז"א שהחשן מכפר על הדינים, ובהיות הכהן המשיח קרוב לאלהיו ומלבד מה שמצייר לעצמו ע"י המצנפת שהשכינה למעלה מראשו להסיר גסות הרוח שזה ילבש גם כהן הדיוט, צריך לצייר לו ששכינת ה' נגד פניו כמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד, כי כפי קרבתו אל האלהים יהיה קרבת ה' אליו, ומציור הזה יכנס בלבו הבושה שיבוש ויכלם מפני המלך הגדול העומד עליו ורואה במעשיו ויירא אף מלהרהר הרהור של דופי כי זה עזות גדול לפני המלך הגדול הצופה נסתריו כמ"ש הרמ"א בתחלת הש"ע, וכמ"ש חז"ל בעבור תהיה יראתו על פניכם זו הבושה, לכן לבש על מצחו את הציץ שעליו שם כתוב, שישוה ה' לנגדו תמיד ולא יעז פנים למרות פיו, והיה אל מול פני המצנפת כי שניהם מורים ענין אחד שכינת ה' על ראשו ונגד פניו, ועז"א שהציץ מכפר על עזות פנים, ובזה לבש הוד והדר בנפשו כמ"ש כהניך ילבשו צדק וקדש הוא ובגדיו ובגדי בניו אתו:

❦ רמזי מזבח הקטרת והכיוור ❦

כבר בארנו ברמזי המשכן שמה שלא הזכיר בין כלי ההיכל את מזבח הקטורת ובין כלי החצר את הכיוור, והניח מלהזכירם עד סוף כל הענינים, שהוא מפני ששני כלים

האלה לא היו כלים כנגדם באדם ובעולם, כי בחלק החזה לא נמצא רק הלב והריאה שנגדם היה בהיכל השולחן והמנורה לא יותר, ומזבח הקטורת אין כלי מקביל לו, שלכן אינו מעכב, והלכה דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, [רמב"ם ה' תו"מ פ"ג] משא"כ במזבח העולה שאפי' פגם פוסל בו, וכן יתר הכלים המקודשים, וכן בחלק הבטן לא נמצא כלי מתיחס עם הכיור, וע"כ גם הוא אינו מעכב בדיעבד שאם קדש מאחד מכלי השרת כשר [רמב"ם פ"ה מה' ביאת המקדש ה' י'] ושני כלים האלה באו לציין הענין שנעשה בבית הנבחר ע"י קדושת ישראל ועבודתם, שזה אין לו מקום רק אחר שנגמר המשכן וכל כליו והוכנו הכהנים בבגדי הקדש וחנכו את המשכן בעבודה, לכן באו לבסוף, ומזבח הקטורת מציין את הריח והרוחניות שעולה מלמטה למעלה וקושר כל העולמות ע"י מעשה העבודה, שכמו שע"י האכילה תשכן הנשמה הרוחניית בגויה, שהדם המזוקק העולה מן הכבד אל הלב יעשה שם משכן לנפש החיונית והריח והרוחני העולה מן הלב למעלה ע"י פעולת הלב והריאה לטהר את הרוח ולהעלותו אל המוח יעשה שם מכון לנפש המושכלת, ועל ידה ישכנו שמה המדרגות העליונות שנקראו בשם חיה ויחידה, כן בעלות עשן הקרבנות ממזבח העולה יפרד ממנו הרוחניות העולה היא למעלה ותשכון בהיכל הקדש, וע"י עבודת הלב וטהרתו יוקטר שם קטורת סמים מור ולבונה שהם החלקים המריחים המתפרדים מן הצומח המיוחס ללבונה, ר"ל הרוחניות מנפש הצומחת והחלקים המריחים מן הדם שהיא הנפש החיונית שזה נקרא מור שהוא דם המריח מחיה שבהודו דהיינו הרוחניות של נפש החיונית, כמ"ש (שה"ש ד') אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה [וכמו שבארתי בפ' שירי הנפש שכ"מ שנוכר מור ולבונה בשיר המקודש מרמז על זה] והיא עולה משם אל קדשי קדשים להיות מעון לכסא אלהים ושכינת עוזו כאשר יעלה הרוחניות מן הלב אל המוח להשכין שם הנשמה האלהית, לכן עמד מזבח הקטורת בין השולחן והמנורה לצד מזרח, להיות קרוב בצד אחד אל מזבח העולה להפריד את הריח והרוחניות מעשן ענן הקרבנות, ובצד אחד עמד לפני ה' מכוון נגד ארון הברית להעלות ענן הקטורת לפני ה' למעלה למעלה בין כנפי הכרובים ששם האלהות המתיחס לנפשות הנקראות בשם חיה ויחידה, וע"כ מזבח זה היה אמתים קומתו, כי ממנו ולמעלה לא יש רק שתי קומות שהם הלב והמוח, לא כמזבח העולה שממנו ולמעלה ג' קומות הכבד והלב והמוח שלכן שלש אמות קומתו, והקטרת היה נקטר בעת הדלקת והטבת הנרות, כי באשר אין לזה כלי מיוחד רק הפעולה שנעשה ע"י כנפי הריאה על כנפי רוח ורוחניות

שמתחם להדלקת הנרות כנ"ל, ובאשר סגולת הקטרת לעצור המגפה, הסמיך לו ענין השקלים שבאו ג' כ לעצור המגפה כמו שית', ואח"ז צוה על הכיור שהוא המרמז על הורדת שפע הקדושה והטהרה והברכה ממקור מים חיים מלמעלה למטה שאח"כ על ידי עלית קיטור הקטרת בסוד מים נוקבין מלמטה למעלה יזלו מים מדליו מצינורות העליונות מלמעלה למטה מהים שעשה שלמה שעמד על י"ב בקר, והוא הים העליון שאליו ילכו כל הנחלים, שתחתיו שנים עשר מחנות קדושים שלשה לכל רוח כנודע, ונגדו יצק אלישע ע"י אליהו ג' פעמים ארבעה כדים מים ונתמלאה התעלה, ובן קטין עשה י"ב דדים לכיור שירחצו י"ב כהנים, נגד שנים עשר מלאכים המושכים מי השפע מן הים העליון, ועקרם הם ארבעה, שלשה לכל רוח וע"כ מצות התורה שירחצו ממנו ארבעה כהנים בבת אחת, וכל זה לא התחיל עד אחר החינוך ובאו מפורשים בסוף המעשים בחכמה ובדעת:

רבינו בעל התניא זיע"א ספר תורה אור פרשת תרומה*

מי יתנד כאח לי וגו'. זהו בקשת כנס"י להקב"ה על זמן הגלות שבזמן שבהמ"ק הי' קיים נקראו ישראל אחים למקום כמ"ש למען אחי ורעי כו' וכתב אח"כ למען בית ה' אלקינו כלומר אימתי נק' אחים בזמן שבהמ"ק קיים ולפיכך מבקשת עכשיו מי יתנד כאח לי כו'. והענין דהנה בכרובים שהיו בבהמ"ק כתיב ופניהם איש אל אחיו. והנה כתיב ועשית שנים כרובים כו' כרוב א' מקצה מזה כו'. וענין הכרובים יובן ע"פ מ"ש רז"ל (חגיגה י"ג ב) היינו פני כרוב היינו פני אדם אפי רברבי ואפי זוטרי. דהנה כתיב ועל דמות הכסא דמו' כמראה אדם וצ"ל שהרי אין לו דמות הגוף. אך הענין שהתורה נק' אדם כמ"ש זאת התורה אדם וכתב וזאת תורת האדם. והפי' הוא כי הנה ארז"ל כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה ובזהר נק' הע"ס רזא דשמא קדישא. והענין שהוא עד"מ כמו שם האדם שנק' אברהם או יעקב עד"מ הרי אין זה נוגע למהותו ועצמותו שעצמותו ומהותו של האדם הוא השכל ומדות שלו שהן שייכים בו גם כשהוא בפ"ע משא"כ שמו אינו צריך לו כשהוא לעצמו ואינו אלא בחי' חיצוניות שלו שע"ז פונה לקוראו בשמו. כך לגבי א"ס ב"ה אפי' הח"ע ואצ"ל המדות עליונות אינן ערך כלל למהותו ועצמותו ית' שמהו"ע ית' מרומם ומתנשא מגדר בחי' חכמה והתהוות ע"ס נק' רזא דשמא קדישא שהוא רק בחי' הארה בעלמא שאינו נוגע להעצמות. והנה כתיב הוי"ה בחכ' היינו שגילוי הארה זו שהוא בחי' שם הוי' כמ"ש אני הוי"ה הוא שמי הוא בבחי' חכמה וע"י החכמה נמשך אא"ס ב"ה בכל הט"ס וכמ"ש הטעם בתני' (פל"ה בהג"ה) ולכן נק' החכ' אדם ונק' אדם הראשון ובזהר נק' אדם קדמא כי ראשית חכמה כתי' (וכמש"ל פ' יתרו בד"ה להבין ענין האבות) כי הוא כמו עד"מ בהתפשטו' והמשכת אור וחיות מהנשמה בגוף שגילוי כללות החיות הנמשך מהנשמה מאיר ומתלבש במוחין שבראש וע"י המוחין נמשך אח"כ הארה לכל אבר כפי מזגו ותכונתו השייך לו וכמבואר בתני' (פנ"א) נמצא המוחין הם כללות החיות של האדם כך הוא עד"מ למעלה שגילוי כללות האור מא"ס ב"ה נמשך ומתלבש בחכמה וע"י

החכמה נמשך ומתלבש האור בכל הט"ס (ומזה יובן מש"ל פ' יתרו בד"ה זכור דאיהו וחיויה חד קאי על התלבשות אא"ס בבחי' חכמה משא"כ התלבשותן במדות נק' איהו וגרמוהי חד) וע"כ אורייתא דמחכמה נפקת נק' אדם (ועמ"ש על הזהר ר"פ תולדות (קל"ד ב) ובספר הדרת מלך (דע"ט ב') ורמ"ח מ"ע הם רמ"ח האברים ושם"ה ל"ת שם"ה גידים וגדול תלמוד שמביא לידי מעש' כי מהמוחין נמשך האור לכל אבר כנ"ל) וזהו אורייתא מתקשראה בקוב"ה. והנה בחי' אדם זה נק' אדם הגדול ואפי' רברבי כי חכ' עלאה הוא בחי' א"ס וכמ"ש ולתבונתו אין חקר שהוא היודע והוא הדעה כו' (ועיין בר"ח פ"א משער היראה הגדול מורה על גדלות התפשטות האור בבחי' א"ס כו'):

אך זהו התורה כמו שהיא למעלה וכדי להיות המשכה מבחי' ח"ע להתלבש בתורה דבריא (שהיא התורה שלפנינו כי תלמוד בבריא כו') צ"ל ע"י צמצום. וזהו שארז"ל צמצם שכניתו בין בדי ארון. כי מפני שמשם הקול מדבר למשה הוא ע"י שצמצם כו' ובחי' זו נק' כרוב אפי' זוטרי בחי' אדם הקטן כמשל הקטן שהגילוי במוחין שלו מצומצם יותר מבאדם הגדול. וזהו כרוב א' מקצה מזה שהוא המשכה מלמעלה למטה (וכמ"ש מקצה השמים מוצאו כו'. ושמש היינו בחי' תורה ע' בזהר תרומה קל"ז) להיות מקור ושרש להמשכת האור בבי"ע. וכרוב א' מקצה מזה הוא כדי להיות ירידה זו הוא ע"י אתעדל"ת בק"ש למסור נפשו בא' ואהבת. והיינו ע"י שמע ישראל להתבונן איך הוי' אחד אני הוי' לא שנית רק שאמר והי' העולם כי הוא צוה ונבראו כו' וכולא קמ"י כלא חשיב. ולכן ע"י התבוננות זו יבא למס"נ להיות ועמך לא חפצתי. ולכן נק' כנס"י כלה לשון כלות הנפש ממטה למעלה. וזהו בחי' הכרוב מקצה מזה לעלות מבי"ע ליכלל באוא"ס לאסתכלא ביקרא דמלכא. וזהו עינינו נשואות אל ה' (ונק' שמור לנוק' עמש"ל בד"ה זכור את יום כו'). ועי"ז כמים הפנים נמשך מלמעלה ג"כ עיני ה' אלקיך בה כו'. וזהו ועשית שנים כרבים כו' (ועמ"ש ע"פ שיר השירים מענין פי' חתן וכלה וע"פ לבבתי. ועיין בזהר פ' בלק דקפ"ז ענין דאזעירת גרמה כו') מן הכפרת תעשו את הכרבים הוא בחינת סוכ"ע שמקיף לשניהם בשוה (וכמ"ש"ל שאא"ס ב"ה למעלה מעל' אפי' מבחי' ח"ע וכ"ש מבחי' כרובים ואפי' זוטרי. ועמ"ש ע"פ כי על כבוד חופה ענין ב' בחי' כבוד והחופה ומקיף שעליהם. וזהו ענין ב' הכרובים והכפרת):

והנה כתיב והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה כו' ואית' בזהר פ' אחרי (דנ"ט ע"א) ובויהי (דרכ"ח סע"ב) תלת זימנין ביומא כו' אינון מגרמיהו סלקין גדפייהו כו'. ופי' הרמ"ז

שם דהיינו בשעת ג' תפלות שבכל יום דהיינו שבכל עת התפלה מג' תפלות הנ"ל הם עולים מבי"ע למעלה באצי' וזהו סלקין גדפייהו שהוא ע"י התעוררות האהבה ויראה שבישראל שאהוי"ר נק' גדפין ופרחא לעילא (ועמ"ש הרמ"ז פ' אחרי שם מענין בכנפיהם ועיין בזהר פ' בלק (דר"ד ע"ב) נהורא קדמאה כו' כנפים עלאין ונהורא קדמאה הוא רב חסד. ובעבודת ה' היא האהבה רבה שלמעלה מהשכל. ועמ"ש"ל פ' יתרו בענין האבות הן הן המרכבה וזהו ענין שהכרובי' סוככים בכנפיהם על הכפרת שבו הלוחות והתורה) ואז נקראים אדם הגדול ואפי' רברבי כיון שעולי' לאצי' אשר איהו וחיוהי וגרמוהי חד בהון ולכן תפלה הוא ל' חבור כמו נפתולי' נפתלתי. ובלשון המשנה התופל כלי חרס שמתחברים במקורם שבעולם האצי'. וכן בעבודת ה' היא התקשרות ודבקות הנפש בשרשה (וכמ"ש בד"ה יונתי) ולכן יש להכרובים כנפים לעופף למעלה לאצי' כו' ועי"ז פניהם איש אל אחיו ששם הם מיוחדים פב"פ וכמו במ"ת דכתי' פב"פ דבר ה' (ע' ענין זה בד"ה ואהי' אצלו אמון) ולכן נק' אחים וזהו למען אחי ורעי אדברה נא שלום. שלום היינו חבור והתקשרות ב' הכרובים כו' (ועמ"ש הרמ"ז פ' אחרי על הזהר (דנ"ט ע"ב) והנה נקראים אחים כו' דהיינו שכנס"י מקבלת מוחין מחו"ב עלאין שהם בחי' אדם הגדול כנ"ל שלא ע"י התלבשות בבחינת כרוב וזעיר אנפין כו'. ועיין בע"ח שער ל"ה פ"ב המדרגה הששית כו'. ולכן היו אז חכמים גדולים ונבואה ורוה"ק בישראל):

אבל משחרב בהמ"ק ונגנזו הכרובי' (שנסתלקה בחי' ההארה מאצי' הנק' אפי' זוטרי שהי' מאיר למטה ממש בעשי' לשרשו ומקורו באצילות וז"ש בגמ' (ר"ה דל"א) ומכרוב לכרוב כו') ולכן זאת היא בקשת כנס"י מי יתנך כאח לי כמו שהי' בזמן בהמ"ק שהיו בבחי' אחים וגם פניהם איש אל אחיו. והיינו ע"י עסק התורה. וכמארז"ל משחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה. (עיין תניא פנ"ג ועמ"ש"ל בד"ה רני ושמחי מענין פי' לא זו מחבבה עד שקראה אחותי) וזהו יונק שדי אמי שהוא בחי' תושבע"פ שהוא בחינת גילוי חכמתו ורצונו ית' ממש (והרי א"כ האדם המשיג ההלכה תופס ומשיג חכמתו ית' ממש אשר הוא היודע והוא הדעה כו'. לכן נק' עי"ז בחי' אחים שמקבלים שניהם ממקור א' שהוא מבחינת חו"ב עלאין דכמו שז"א מקבל מוחין מאו"א. כך העוסק בתורה משיג בחינת חכמתו ובינתו ית'). וזהו שנק' התורה חלב כמ"ש לכו שברו כו' יין וחלב. כמו שעד"מ הולד בלידתו הוא בתכלית הקטנות וע"י יניקתו חלב האם מתגדלים אבריו וגם נשלמו בו מוחין דיניקה. שלכן מתחיל לדבר ולילך כו'. וכך הנשמות קודם בואן לעוה"ז היו תחלה בבחי' עבור בבחינת מלכות אימא תתאה וזהו חי' ה' אשר עמדתי לפניו וירידת הנשמה משם בבי"ע להתלבש בגוף נק' בשם לידה. וזהו אני היום

ילדתיך והתורה שלומד בעוה"ז נק' חלב שמגדיל בחי' רמ"ח אברי הנשמה שהם ט"ס טפ"ט כו' כמ"ש ע"פ חכלילי כו') ולכן אמרו רז"ל אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו שע"ז נעשית הנשמה בבחי' גידול יותר במעלה הרבה מכמו שהיתה תחלה בירידתה שנק' בשם לידה שע"י שינק משדי אמו הוא בחינת ותלמודו בידו נעשה בה הגדלה הרבה כו' (ועמ"ש ע"פ בהר סיני מענין פי' ותלמודו בידו):

אך להבין איך שייך למעלה בהקב"ה להיות כאח יונק כביכול מבחי' עסק התורה של האדם למטה. אך הענין כמ"ש רועה ישראל. וכתוב אחותי רעיתי פי' פרנסתי. ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים דכמו שהלחם פעולתו לחבר הנשמה עם הגוף. כך ענין פרנסה למעלה להמשיך גלוי אוא"ס ב"ה בתוך ע"ס דאצי' שנק' בשם גופין שאפי' ח"ע אין ערוך כלל לא"ס ב"ה ושיהיה נמשך ומתלבש בהם הוא ע"י עסק התורה למטה. וז"ש הנה אלקיננו זה קוינו לו פי' שאנו המשכנו אותו בבחי' קוין דהיינו התלבשות האור בע"ס הנחלקים לג' קוין חסד דרועא ימינא כו' וכנגדם ג' בחי' תורה ועבודה וגמ"ח. ולעתיד יתגלו כל ההמשכות לכן ואמר ביום ההוא הנה כו'. אך מה שנאמר יונק שדי אמי דוקא שהוא בחי' תושבע"פ כי הנה תושב"כ נק' מוסר אביך ותושבע"פ נק' תורת אמן (כמבואר בד"ה ביום השמיני עצרת) כי בתורה שבכתב הכל ברמז בעלמ'. וכמו שהאב מזריע טפה כו' ועיקר גידול הוולד הוא בבטן האם. כך גילוי פרטי ההלכות על בוריין הוא בתושבע"פ והיינו דאורייתא תושב"כ מחכ' נפקת הנק' אבא. ותושבע"פ הוא בחי' בינה הנקרא אמא. והנה עיקר התגלות התענוג מהשכל הוא בבינה כשמבין הדבר על בוריו וכמ"ש בזהר ע"פ ועבד הלוי הוא (ובע"ח שהתגלות עתיק הוא בבינה ועמ"ש פ' לך לך גבי ה' דאברהם ובפ' וארא ע"פ לכן אמר) דא עתיקא כו' וזהו שנאמר יונק שדי אמי דוקא (שהחלב הוא משעשע הולד ומענגו) ועי"ז נמשך ממנו ית' גילוי התענוג בג"ע להיות נהנים מזיו כו' וקוב"ה אתא לאשתעשע עם צדיקייא בג"ע והכל ע"י עסק התורה. וכמארז"ל כל השונה הלכות בכ"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב וכמבואר באריכות באגה"ק בד"ה א"ח עט"ב:

אמצאך בחוץ קאי על בעלי עסקים אע"פ שא"א להם לעסוק בתורה תמיד שיהיו בבחי' יונק שדי אמי ע"י ד' אמות של הלכה מ"מ עליהם נאמר דמ"מ אמצאך בחוץ ג"כ. (להיות ג"כ בבחי' כאח לי כו' כדלקמן). והענין דהנה מצינו בהקב"ה נאמר ג"כ לשון קונה כמ"ש קונה שמים וארץ. וארז"ל חמשה קנינים קנה הקב"ה. דהנה כתיב ששת ימים עשה

ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת. וכל שבת נק' יום השביעי. שבת להוי'. ולכאורה איך שייך לקרות שבתות דעכשיו יום השביעי שהרי כבר עברו רבבות ימים מיום בריאת העולם עד שבתות אלו ואיך יקרא השבת יום השביעי. אך כי ששת ימים הם ששה מדות עליונות שבהם ועל ידן היו התהוות העולמות יום ראשון יהי אור בחי' החסד כו' ואח"כ ביום השבת הוא עליותם לשרשם ומקורם למעלה מעלה. וכך הוא ג"כ בכל שבת ושבת שבששת ימי המעשה הוא ירידת המדות בבי"ע לברר כו'. ואח"כ ביום השבת הוא עליותם ועליות העולמות שהעלייה דוקא ביום ומדה השביעית שהיא בחי' המל' (עין פע"ח שער א' פרק ז' כי העלייה צריך להיות התחלה מלמטה כמו שמגביהים הבנין שמגביה' מלמטה ועי"ז ממילא מתעלה כולו כו'. ועוד כי נעוץ סב"ת אני ראשון ואני אחרון כו'). וזהו ויכלו השמים כו' לשון כלתה נפשי לכה דודי לקראת כלל כו' בואי כלל כו' ולכן אומרים בברכה דמעין שבע דמעלי שבתא קונה שמים וארץ. כי הנה עליות העולמות בשבת וכל מה שנתברר בששת ימי המעשה עולה ליכלל למעלה בשבת זהו כמשל הקנין שהלוקח נותן תחלה כסף להמוכר ועי"ז מקבל אח"כ החפץ שקונה לרשותו. כך ע"י ירידת המדות עליונות בששת ימי המעשה לברר ניצוצים עי"ז נעשה המשכ' והעלי' בשבת מטורי דפרודא לרה"י יחידו ש"ע. וזהו ענין הקנין של הקב"ה. ועד"ז ג"כ ענין גלות ישראל במצרים ובבל הוא ג"כ שעי"ז מתעלים הנצוצות שנפלו שמה והן הן נשמות ר"ע ר"מ עובדיה (ועמש"ל בפ' בשלח פרעה). ועד"ז נאמר בק"ש ואספת דגגך כו' לאספ' לבחי' אחד ואהבת דהיינו שעוסק במו"מ לפרנס את עצמו וביתו שזהו ירידה אך עי"ז נעשה אח"כ עלייה כשמתפלל בכח האכילה ואו' אחד ואהבת ולמס"נ באחד ולכן נק' התפלה עולת תמיד עליית הנצוצות למעלה כו' וכל תפלות החול מתעלים בתפלת השבת:

וזוהו שנאמר אמצאך בחוץ שגם הבעלי עסקים ימצאוהו בחוץ כיון שע"י עסקיהם מתעלים הנצוצות באחד וכל ישראל מקיימים זה שהרי דינא דגמ' הוא שפרשה ראשונה דק"ש צריכה כוונה. ולד"ה פסוק ראשון צריך כוונה. והוא ענין למס"נ באחד ובכל ישראל יש בחי' זו שאף שאין לו מס"נ בפועל יש בו מס"נ בכח שאפי' קל שבקלים יכול למס"נ כו' ועי"ז מתעלים כל עסקיו לה' אחד א"כ הרי מו"מ ועסק זה הוא מעין וע"ד שהוא ית' נק' קונה שמים וארץ (ולכן הוא בבחי' כאח לי וע' מ"ש ע"פ וישב יעקב בפ' ובקשתם משם כו' ומצאת כו') והנה אדרבה בהם נאמר אשקך בחי' נשיקין הוא אתדבקות רוחא ברוחא ע"י תפלות הבעל עסק שהוא בחי' אתכפיא ויתרון האור מהחשך הוא מעורר

וממשיך ממקום גבוה מאד (עמ"ש בפ' נח בד"ה מים רבים כו') אשר גילוי בחי' זו אינו אלא בבחי' נשיקין כמשל הנשיקין שהוא מחמת עוצם האהבה שלא יוכל לפרש בדבור היא מתלבשת בהבל הנשיקין כו' (עמ"ש בד"ה שיר השירים פי' ישקני כו'). והענין כי בחינת כאח לי שע"י יונק שדי אמי היינו שניקותם משרש אחד היינו מהתורה שהיא בחי' חו"ב כו' שנק' או"א. אמנם ע"י אתכפייא ובטול היש לאין דבעלי עסקים אסתלק יקרא דקוב"ה לעילא שנמשך האור מבחי' אין שהוא מקור התורה כמ"ש והחכמה מאין תמצא כו' ונמשך התגלות זו בז"א כו'. וא"כ הם בבחי' כאח לי שמקבלים שניהם משרש א' אשר השרש ההוא גבוה מבחי' שדי אמו כו' הוא בחי' כתר שלמעלה מהחכמה ובינה. וזהו ענין שזבולון קודם ליששכר. והנה כתיב וינשק לבן לבניו שהם השבטים שנק' ג"כ בנים ללובן העליון כי בני בנים הרי הם כבנים כו' כך יתכן בחינת כאח לי בקבלתם מבחי' אין מקור דחו"ב הנק' או"א כו' ועיין כה"ג בפרדס שער החמישי פ"ג בשם הבית יוסף ומלכות נפיק כו' ומשום הכי קאמר אברהם כו' ועמש"ל בביאור ענין יודוך אחיך כו' וענין בני אביך כו'). אנהגך אביאך אל בית אמי הוא בחינת תורה כי גם הבעל עסק צריך לקבוע עתים לתורה כי הגם שעיקר עבודתם הוא ע"י מעשה בבחי' אתכפייא ובמעשה הצדקה מ"מ ההמשכה צ"ל כסדר שמתלבשת תחלה במחשב' ודבור ואח"כ במעשה. ומחשבה ודבור זהו בחי' קביעת עתים לתורה של הבעלי עסק (ועיקר גלוי נשיקין הוא ע"י קביעת עתים לתורה. ע' בתניא פ' מ"ה) ולכן בבעלי תורה נאמר יונק שדי אמי שהוא לשון תמיד. כי והגית בו יומם ולילה כתיב. ובבעלי עסקים שהוא רק קביעות עתים נאמר אנהגך אביאך אל בית אמי (ועו"ל פ' אנהגך בענין אחר דלפי ששרש המשכתם מבחי' שלמעלה מחו"ב כנ"ל ע"כ אומר אנהגך כו' אל כו' שממשיך מבחי' עליונה לבחי' אמי כו' וזהו תלמודי שמבחי' מקום גבוה כזה א"א להיות רק בחי' מקבל. וכענין ודברי אשר שמתי בפיו כו').

אשקך מיין הרקח. הנה היין משמח אלקים. ויין הוא בחי' יינה של תורה והוא בחי' בינה בחינת תושבע"פ והיותו משמח אלקים היינו כי אלקים הוא מדת הצמצום להיות העלם והסתר וע"י שממשיך מבחי' בינה שהוא בחי' שמחה גורם גילוי ההעלם כו' שלא יסתיר ויעלם. וזהו אשקך מיין. אך יין הרקח היינו שיש בו ריח הטוב. כי הריח שרשו ממקום גבוה שהוא בחי' מקיף והוא למעלה מבחינת מזון שהמזון הוא לגוף אבל הריח ארז"ל שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף והיינו לפי שהוא בחי' תענוג העליון שאינו נתפס ומתלבש בכלים. והנה זהו יתרון מעלת קביעות עתים לתור' של הבעל עסק שהוא בחי' אתכפייא יותר מביושבי אוהלים ע"כ נק' עסק תורתם יין הרקח שהריח הוא דוקא מדבר חריף וקיוהא כו' (ועיין מענין ריח ע"פ ראה ריח בני) שייך זה עם היותו משקה שהוא בחי' פנימית יש

בו ג"כ ריח ובחי' מקיף כו'. ומי שאינו יכול ללמוד כלל ולקבוע עתים לתורה עליו נאמ' ג"כ מעסים רמוני ע"ד מארז"ל ע"פ כפלח הרמון רקתך שאפי' ריקנין שבך מלאים מצות כרמון. כי ריקנים אין פי' פושעים ומורדים ח"ו רק שאין בהם תורה אבל מלאים מצות ודרך ארץ. והרי המצות מעוררים ג"כ גילוי תענוג העליון וכנודע מענין ריחא דלבושייכו כו' כי נעוץ תחלתן בסופן. ולכן נק' עסים רמוני שהוא ג"כ משיב את הנפש (ולכן במעיל היו תלויים רמונים כי המעיל הוא בחי' מעיל צדקה כו' וכמ"ש במ"א ע"פ שוש אשיש כו' מעיל צדקה יעטני וע"ש):

❧ ביאור על הנ"ל ❧

הנה כתיב ועמך כולם צדיקים. והנה יוסף נק' צדיק עליון ובנימין נק' צדיק תחתון. ויש נשמות שהם מבחי' יוסף. ויש מבחי' בנימין. ולכן נאמר ועמך כולם צדיקים. ופי' צדיק עליון היינו המקשר אצי' בבריאה כי כל בשמים ובארץ דאחיד בשמיא וארעא. כי הנה יעקב נק' בריח התיכון המבריא מן הקצה אל הקצה היינו להיות ההמשכה מאא"ס עד מקור דבי"ע שהוא בחי' הדבור עליון שהמשכה זו היא ע"י יעקב שהוא כללות המדות עליונות. וכמו עד"מ שע"י המדות נמשך ההשפעה שכשיש לו אהבה מדבר כו'. אך אלה תולדות יעקב הוא בחי' יוסף שהוא בחי' יסוד התקשרות של המשפיע עם המקבל וזהו בחי' צ"ע. אך בכדי שיהיה המקבל קולט את ההשפעה צ"ל ג"כ בבחי' התקשרות שהוא בעבודת ה' בחי' מס"נ והוא בחי' בנימין צ"ת שמקשר בריאה באצי' מלמטה למעלה. ולכן נאמר בלידת בנימין ותקש בלדתה. כי בנימין הוא ההתכללות והבטול מבי"ע לאצי' שזהו הפך ענין הלידה והגילוי מלמעלה למטה. והנה במצות מעשיות יש ג"כ שני הבחי' יש מצות שהן בחי' המשכת האור מלמעלה למטה כמו שופר לולב סוכה ציצית ותפלין ויש שהן בחי' העלאות כמו קרבנות וראשית הגז כו'. וז"ש ורב שלום בנך. שלום הוא בחי' התקשרות והתחברות משפיע ומקבל. ויש ב' בחי' שלום מלמעלה למטה ע"י יוסף. ומלמטה למעלה ע"י בנימין. אך הבחי' שע"י יוסף נק' ורב שלום כו'. וזהו ג"כ ענין כרוב א' מקצה מזה הוא בחי' יוסף שממשיך מלמעלה למטה מאא"ס לבחי' הדבור כו'. וז"ש ביוסף והוא נער כו' שהוא בחי' כרוב כריא. (וז"ש בזהר פ' וישב (בדף קפ"ד) מי יתן כאח לי

כו'. כיוסף על אחיו כו'). וכרוב א' מקצה מזה הוא בחי' בנימין שהוא התקשרות המקבל מלמטה למעלה. ופניהם איש אל אחיו התחברות שניהם כו'. אך משחרב בהמ"ק מבקשת כנ"י מי יתגד כאח ל'. והיינו ע"י יונק שדי אמי עסק התושבע"פ כו' וכנ"ל. אך זהו ע"י הנשמות ששרשן מבחי' יוסף צ"ע כו' שנק' אחים למקום. והנה המשכה זו עיקרה הוא בפנימיות העולמות כיון שעיקר ההמשכה ע"י מחשבה ודבור בעסק התורה אך כדי שיהיה ההמשכה גם בחיצוניות העולמות ע"ז נאמר אמצאך בחוץ. והוא ע"י נשמות שמבחי' בנימין שרוב עסקיהם במעשה דוקא בצדקה וגמ"ח שע"ז נמשך גם בעוה"ז השפל. (ע' באגה"ק ד"ה ויעש דוד שם):

והנה פ'י אשקך נשיקין אתדבקות רוחא ברוחא. הענין דכמו עד"מ הנשיקים גשמיים באדם שהם באים ונמשכים מחמת פנימית אהבה שבלב שאינה מתלבשת בשום כלי כו' (שאותיות הדבור שהם בחי' כלים להמדות אין יכולים להכיל אהבה רבה זו לכך אינה מתלבשת בדבור רק בבחי' נשיקין) כך ענין ההמשכה זו שע"י קיום המצות מעשיות דנשמות שמבחי' בנימין מומשיכים מבחי' עקודים שהוא למעלה מבחי' ההתלבשות בכלים כי רק באצי' שייך בחי' כלים אלא דאיהו וגרמוהי חד כו' משא"כ בבחי' עקודים. והיינו משום שעל ידי ההעלאות דבנימין מבירורים דעולם התהו ששם ג"כ האורות למעלה מההתלבשות בכלים אלא ששם היה שבה"כ. משא"כ בעולם העקודים כו'. ועל ידי בירורים הנ"ל מומשיכים מבחי' העקודים. וזהו בחי' הנשיקין שהוא בחי' שלמעלה מהדבור כו'. (ועמ"ש גבי קי"ס בענין ואתם תחרישון כו' כי הדבור שרשו מחכמה כו' ע"ש בפ' בשלח בד"ה וה' הולך לפניהם כו' ומשם יובן יותר מ"ש):

וד"ש אנהגך אביאך אל בית אמי. כי כאן ההמשכה גבוה מבחי' אימא עלאה רק שאח"כ מתלבשת באימא. משא"כ לעיל אמר יונק שדי אמי. וגם כאן אמר תלמדני שנעשים בחי' מקבל בלבד מהמשכה זאת ולא בחי' כאח ל'. לפי שמבחי' עליונה כזו א"א להיות אלא מקבל בלבד כענין ודברי אשר שמתי בפיו כו'. וענין יין הרקח הוא ע"ד שנוצר בגמ' תליסר נהרא דאפרסמונא דכיא שרומז לאור ההמשכה מ"ג ת"ד דנפקי ממו"ס. אע"ג דשמן סתם הוא בחי' חכמה. אבל שמן אפרסמון שיש בו ריח טוב שהוא בחי' מקיף רומז לבחי' ההמשכות מבחי' חכמה שבכתר שלמעלה מבחי' כלים. (ועמ"ש פ' נשא בד"ה זאת חנוכת המזבח ביום המשח אתו). ועד"ז ג"כ בבחי' יין דיין סתם זהו בחי' בינה. אבל יין

הרקח שיש בו ריח הוא בחי' התגלות התענוג בבינה מבחי' עתיקא כו' וזה נמשך ע"י אתכפיא של קביעות עתים לתורה של הבעלי עסקים וכמש"ל:

❖ **כי"ק בעל התניא בעצמו** ❖

❖ **ביאור לענין הכרובים** ❖

בשחנוק' היא כנ"י עומדת פב"פ עם ז"א ושיוין בקומתן ומקבלת ג"כ המוחין דאו"א וכתר א' לשניהם. אזי נקראים אחים וזה היה ע"י קבלת התורה (דנפקא מחו"ב) פב"פ. והנה באצי' נקראים אדם הגדול ואנפי רברבי להיות או"א"ס מלובש גם בכלים ולזאת איהו וגרמוהי חד. וע"י המשכן ובהמ"ק שצמצם שכינתו מבין כדי ארון בעשיה אזי נק' זו"נ אנפי זוטרי בגמרא והן הן הכרובים. ולפי שעולם העשיה עולה לאצי' ג"פ בכל יום. לכן יש לכרובים כנפים פרושים למעלה לעופף לאצי'. ונודע שהז"א הוא תכלית ירידת או"א"ס מלמעלה למטה בכדי להאיר אח"כ לבי"ע ע"י הנוק' שהיא אימא תתאה שהוא מקור בי"ע שבאצי'. לכן כתיב כרוב אחד מקצה מזה הוא קצה או"א"ס שבו"א וכרוב א' מקצה מזה הוא מקור בי"ע ושרשם שבאצי' שמתלבש בהם ג"כ או"א"ס ע"י המוחין דאו"א הנותנים בראש הנוק' ע"י ז"א בעלה דרך מעבר לבד ולא בדרך התלבשות ממש כמו שהוא בזמן שאינו שוה בקומתה עמו רק מהחזה ולמטה כנודע. והכרובים נעשים מקשה אחת מהכפורת שהוא בחי' כתר לשניה' וגם בחי' מקיף על הלוחות שבארון שהן בחי' יסוד אבא שנתלבשו בעשיה בזמן המשכן והמקדש ובזמן עליית הכרובים הם מעלים גם הכפורת והלוחות לאצי' לכן כתיב סוככים בכנפיהם על הכפורת שהכפורת עולה עמהם ואחר החורבן נסתלקו זו"נ שבאצילו' למקומם ולא חזרו להתלבש עוד בעשיה גשמיות אף בבית שני כי נגנזו הכרובים. אלא רק בבחי' פנימית העולמות ע"י עסק התורה של התנאים שבימי בית שני ואחריו בהלכות שהן פנימית רצה"ע שלא נתגלה בח"ע הוא תורה שבכתב. וכנודע ממ"ש אשת חיל עטרת בעלה:

זוהר הקדוש

עם תרגום משולב ומשובץ קטע בקטע

ספר שמות^א

תא חזי, כתיב בפרשתא דא, עובדא דשמים וארץ וכל אינון חילין דתמן, דהא קודשא בריך הוא לא פקיד למעבד משכנא אלא בעובדי שמים וארץ למדחי פגוונא דדיוורא דלעילא ולאתחברא דא בדא, פגוונא דנשמתא וגופא למחוי כלל חד. וכו'.

בא ראה, כתוב בפרשה זו מעשה שמים וארץ וכל אותם החילות ששם, שהרי הקב"ה לא צוה לעשות המשכן אלא כמעשה שמים וארץ להיות כדגמת הדירה של מעלה ולהתחבר זה בזה, כדגמת הנשמה והגוף להיות הכל אחד. וכו'.

נער עאל מעלמא לעלמא ואתישבא רוגזא. דיוקנא דא אתפרס בפריסו בפורתא, ואתצירן ביה ברהווא פריסו תרין דיוקנין. חד דכר וחד נוקבא וקיימן תרין רביין עולימין רחימין ברחימו דביקן דא בדא. ורזא דא בראשית ברא אלהים, פריסו בפורתא סתימאה.

נער, עולה מעולם לעולם ומתישב הרגז. צורה זו נפרסה בפריסת הפפרת והצטירו בו באותו מסך שתי צורות, אחת זכר ואחת נקבה, ועומדים שני תינוקות עלמים אוהבים דבוקים זה בזה. וסוד זה בראשית ברא אלהים, פריסת כפרת סתומה.

את השמים ואת הארץ תרין פריבין קיימן בדביקו דחביבותא. שמים וארץ לא כתיב, אלא את. לאסגאה תרין פריבין כחדא. כפרת דא פריסא לגו בשמירו דהיכלא ובתרין סטרין קיימן תרין אליון, בראשית סלקא לעילא, רזא דיליה נחתא לתתא.

את השמים ואת הארץ - שני כרובים עומדים בדבקות של חביבות. שמים וארץ לא כתוב, אלא את, לרבות שני כרובים כאחד. כפרת זו פרוסה פנימה בסתרי ההיכל, ובשני צדדים עומדים שני אלו, בראשית עולה למעלה, וסוד שלו יורד למטה.

בגוֹרָא דהוא רוא דבראשית סלקא לעילא ולא אתרשים ברשימו, נפקא רשימו לתתא ואתעביד מניה פפורתא עילאה רשימא ברשימין תלתא בגוֹרָא יְהוֹ"ה אלהינ'ו יְהוֹ"ה. מאלין תלתא נפקו תלתא אחרנין, ואינון בר"א שית.

בדגמַת הסוד ההוא של בראשית עולה למעלה למעלה ולא נרשם בסימן, יוצא רשם למטה ונעשית ממונו כפרת עליונה רשומה בשלשה רשומים בסוד יְהוֹ"ה אלהינ'ו יְהוֹ"ה. מאלו השלשה יצאו שלשה אחרים, והם ששה. וזהו בר"א שית.

אתפרס כפרת דא לסטר דרום ומערב, ואפיק תרין פרובין כחדא דכר ונוקבא, דאשתקחון דא לקבל דא. דרום איהו ראש, כהן בראש ואיהו דכר. מערב איהו נוקבא, בת יחידה. בת היתה לאברהם, ודאי. וכו'.

ונפרסה כפרת זו לצד דרום ומערב, והוציא שני כרובים כאחד, זכר ונקבה, שנמצאים זה לעמת זה. דרום הוא ראש, כהן בראש והוא זכר. מערב הוא נקבה, בת יחידה. בת היתה לאברהם, ודאי. וכו'.

כפרת דא אתפרסא לעילא גוֹ הוּא נקודה טמירא, בנהירו קדמא דאתפרסא, לבתר אתפרס בשלימו ושריית על ההוא פריסו קדמא כד אתחפאן גדפי כרובים על האי כפרת, בגין דאתחפא כפרת ולא יהא באתגלייא. כפרת כפרת כתיב, דכד אתי נהירו עילאה, אינון כרובים בטשי בגדפיהו וסלקי לון לעילא, ואמרין שירתא מסגיא דהוא חדוה דהוא נהירו. כמוןא דא לתתא וכפרתא אתהדר ומאינון תלתא וחד, הוו כרובים ימינא ושמאלא, ימינא שרייא ביה רוחא דלעילא מההוא סטרא, ושמאלא דהוה למערב באהדרותא דכפרתא קאים לגביה בסטר שמאלא, ושריית ביה רוחא דנוקבא, ואתחבר דא כדא בחיבו דדכר ונוקבא. וכן לכל סטרין באהדרותא דכפרתא, ולעולם תרין אינון, דכר ונוקבא. לתתא בהאי עלמא אינון תרין ולא יתיר.

כפרת זו נפרסת למעלה תוך אותה נקדה נעלמת באור הראשון שנפרס, ואחר כך נפרסת בשלמות ושורה על הפרסה הראשונה. וכאשר סוככים כנפי הכרובים על

כפֿרֿת זו כְּדִי לְסוֹכֵךְ עַל הַכִּפּוּרִת שֶׁלֹּא תִהְיֶה בְּגִלּוּי, כִּפּוּרִת - כִּפּוּרִת כְּתוּב. וְכֹאֲשֶׁר בָּא הָאוֹר הַעֲלִיּוֹן, אוֹתָם הַכְּרוּבִים מִכִּים בְּכַנְפֵיהֶם וּמַעֲלִים אוֹתָם לְמַעַלָּה, וְאוֹמְרִים שִׁירָה מִרְבּוֹי הַשְׁמִיכָה הִיא שֶׁל אוֹתוֹ הָאוֹר. וּכְדָגְמַת זֶה הוּא לְמִטָּה, וְהַכִּפּוּרִת חוֹזֶרֶת, וּמֵאוֹתָם הַשְׁלִשָּׁה וְהָאֶחָד הָיוּ כְּרוּבִים יָמִין וּשְׂמָאל. הַיָּמִין שׁוֹרֶה בּוֹ רוּחַ שֶׁל מַעַלָּה מֵאוֹתוֹ צֶדֶד. וְהַשְׂמָאֵל שֶׁהָיָה לְמַעַרְב בַּחֲזֶרֶת הַכִּפּוּרִת, עוֹמֵד אֲצִלוֹ בְּצֶד שְׂמָאלוֹ, וְשׁוֹרֶה בּוֹ רוּחַ נִקְבָּה, וּמִתְחַבְּרִים זֶה בְּזֶה בְּחִבּוּבוֹת שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה. וְכֵן לְכָל הַצְּדָדִים בְּסָבִיב הַכִּפּוּרִת, וּלְעוֹלָם הֵם שְׁנַיִם, זָכָר וְנִקְבָּה, לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה הֵם שְׁנַיִם וְלֹא יוֹתֵר.

וְאִי תִימָא לַעֲיִלָּא הוֹאִיל וְלֹא אִיצְטְרִיךְ דְּבִקּוּתָא בְּכִפּוּרִתָא, אִיךְ יִתְהַדָּר כִּפּוּרִתָא. וְדֹאֵי בְּהֵוָה אֶהְדְּרוּתָא אֶתְדַּבֵּק דָּא בְּדָא וְתִדְרִי אֶתְדַּבֵּק בְּהָ בְּגוּוּנָא דְּכְרוּבִים. אִינוּן לַעֲיִלָּא קִיִּימִין עַל אֶת וְנִיסָא, וְהָא אוֹקִימָנָא רְזָא דְּכְתִיב, פּוֹרְשֵׁי כְּנָפִים סוֹכְכִים וְלֹא כְּתִיב פְּרוּשֵׁי כְּנָפִים סוֹכְכִים אֲלֵא עַל אֶת וְנִיסָא הוּוּ קִיִּימִין.

וְאֵם תֹּאמַר לְמַעַלָּה, הוֹאִיל (וְלֹא) צְרִיךְ דְּבִקּוּת בְּכִפּוּרִת אִיךְ תַּחֲזֹר הַכִּפּוּרִת? וְדֹאֵי בְּאוֹתָהּ הַחֲזֶרֶת מִתְדַּבְּקִים זֶה בְּזֶה וְתִמִּיד נִדְּבֵק בְּהָ. וּכְדָגְמַת הַכְּרוּבִים שֶׁהֵם לְמַעַלָּה, כֵּךְ עוֹמְדִים עַל אוֹת וְגַם, וְהָרִי בְּאֶרְצוֹ הַסּוּד שֶׁכְּתוּב פְּרָשֵׁי כְּנָפִים סוֹכְכִים, וְלֹא כְּתוּב פְּרוּשֵׁי כְּנָפִים סוֹכְכִים. אֲלֵא עַל אוֹת וְגַם הָיוּ עוֹמְדִים.

זְמַנִּין יִדְעָאן הוּוּ סִלְקָאן גְּדַפְיָהּ וּפְרָשֵׁי לוֹן לַעֲיִלָּא בְּכָל יוֹמָא, וְהוּוּ מִתְסַדֵּר וּמִתְפַּיֵּן עַל כִּפּוּרִתָא, וְעַל דָּא בָּאֶת וְנִיסָא הוּוּ קִיִּימִין, בְּכָל אֶתְר דְּרוּחָא עִילָּאָה הָוָה אֶתִּי וְשְׂרִיָּא, וְדֹאֵי בְּהֵוָה אֶתְר דְּשֹׁאֲרִי, אֵית בֵּיה מְמוּשׁוֹ וְקִיִּימָא בָּאֶת וְנִיסָא. כֵּר נִשׁ אִיהוּ מַעֲפָרָא, וְעַד לֹא שְׂרָא עֲלִיהּ נִצִּיצוּ דְּרוּחָא דְּלַעֲיִלָּא, לִית בֵּיה מְמוּשׁוֹ. כִּיּוֹן דְּשְׂרִיָּא עֲלִיהּ, אֵית בֵּיה מְמוּשׁוֹ. כִּיּוֹן דְּשְׂרִיָּא עֲלִיהּ אֵית בֵּיה מְמוּשׁוֹ וְקִיִּימָא בְּקִיִּימָא.

זְמַנִּים יְדוּעִים הָיוּ מַעֲלִים כְּנָפֵיהֶם וּפּוֹרְשִׁים אוֹתָם לְמַעַלָּה בְּכָל יוֹם, וְהָיוּ מְסַתְּדִרִים וּמִתְפַּיֵּים עַל הַכִּפּוּרִת, וְעַל זֶה בְּאוֹת וְגַם הָיוּ עוֹמְדִים. בְּכָל מְקוֹם שְׁרוּחַ עֲלִיּוֹנָה הִיָּתָה בָּאָה וְשׁוֹרָה, וְדֹאֵי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁשׁוֹרָה יֵשׁ בּוֹ מְמוּשׁוֹת וְעוֹמֵד בְּאוֹת וְגַם. כֵּן אָדָם שֶׁהוּא מַעֲפָר, וְעַד שֶׁלֹּא שׁוֹרָה בּוֹ נִצִּיצוֹ שֶׁל רוּחַ שֶׁל מַעַלָּה - אֵין בּוֹ מְמוּשׁוֹ. כִּיּוֹן שֶׁשׁוֹרָה עָלָיו, יֵשׁ בּוֹ מְמוּשׁוֹת וְקָם עַל עֲמֻדוֹ.

וְאִי תִימָא דָּא בְּלַחֲדוּי, תָּא חֲזִי, מַחוּמְרָא דְּאֶהְרֹן, דְּאִיהוּ אֲעָא בְּלֹא מְמוּשׁוֹ כְּלָל, כִּיּוֹן דְּשִׁדְּר

בִּיה קוֹדֶשׁא בְּרִידָה הוּא זַעִירו דְּרוּחָא, קֵאִים בְּקִיּוּמָא וְאַתְעֵבִיד בְּקִיּוּמָא בִּיה בְּרִידָה וּמִמֶּשׁוּ. וְכֹה
אָעֵא דְלֹא אֹרְחִיה בְּכָה, כִּינן דְּשִׁדָּר בִּיה קוֹדֶשׁא בְּרִידָה הוּא חַד זַעִירו דְּרוּחָא, קֵאִים בְּקִיּוּמִיה
וְהִנֵּה בִּיה מִמֶּשׁוּ. כְּרוּבִים דְּאִינוּן קְדוּשָׁה וְקִיּוּמָן בְּקְדוּשָׁה כְּמוֹנָא דְלַעִילָא עַל אַחַת
כְּמָה וְכְמָה.

וְאֵם תֹּאמַר, זֶה לְבִדּוֹ? בֹּא רֵאֵה מִמֶּטְה אַהֲרִן שְׁהוּא עֵץ בְּלֹא מִמֶּשׁוֹת כָּלֵל, כִּינן שְׁשִׁלַּח בּו
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעַט רוּחַ, קָם עַל עֲמֻדוֹ וְנִעְשֶׂתָה מִכְּנוּ בְּרִידָה מִמֶּשׁוּ. וְכֹה עֵץ שְׁאִין
דִּרְכּוֹ בְּכָה, כִּינן שְׁשִׁלַּח הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּו מְעַט רוּחַ, עֲמֻד עַל עֲמֻדוֹ וְהִנֵּה בּו מִמֶּשׁוּ -
כְּרוּבִים שְׁהִם קְדוּשִׁים וְעוֹמְדִים בְּקְדוּשָׁה כְּדִגְמֻת מַעְלָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

בְּכָל זְמַנָּא דְיִשְׂרָאֵל הָיוּ זְכָאִין, כְּרוּבִים הָיוּ דְבִיקוּן בְּדִבְקוּן אִפִּין בְּאַפִּין. וְכו'.

בְּכָל זְמַן שְׁיִשְׂרָאֵל הָיוּ זְכָאִים, הַכְּרוּבִים הָיוּ דְבִיקִים בְּדְבִיקוּ פְּגִים בְּפְגִים. וְכו'.

כְּרוּבִים, רַבִּין, וְכֹלָא בְּרִזָּא חַד קִיּוּמִי, דְּכַתִּיב (הוֹשֵׁעַ י"א) כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהּ, וּבְגִין כֶּךָ
כֹּלָא בְּחֻדְתוּתָא דְסִיְהֶרָא קִיּוּמִי. כְּמָה דְאַתְחַדִּי דָא בְּחֻדְתוּתָא, הִכִּי אִיהוּ כֹלָא.
וּבְגִין כֶּךָ נָעַר אִינוּן גְּעָרִים, וְרִזָּא דָא אִשְׁתַּ גְּעוּרִים דְּקִיּוּמָא עַל תְּרִין גְּעָרִים בְּחֻדְתוּתָא עִילָאָה.

כְּרוּבִים - תִּינוּקוֹת, וְהַפֵּל עוֹמֵד בְּסוּד אֶחָד, שְׁכַתוֹב (הוֹשֵׁעַ י"א) כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהּ.
וּבְגִלָּל זֶה הַכֹּל בְּחֻדְשׁ הַיָּרֵחַ תְּלֹוּ. כְּמוֹ שְׁמִתְחַדֵּשׁ זֶה בְּחֻדְשׁוֹ, כֶּךָ הוּא חֲלָל.
וּמִשּׁוּם כֶּךָ הַנָּעַר, הֵם גְּעָרִים, וְזֶה סוּד אִשְׁתַּ גְּעוּרִים, שְׁעוֹמְדָת עַל שְׁנֵי גְעָרִים בְּחֻדְשׁ עֲלִיוֹן.

כְּרוּבִים אֲנָפִי עֲלָאִי וְאֲנָפִי זּוּטְרִי וְדָאִי הִכִּי אִינוּן, אֲנָפִין טְמִירִין לַעִילָא דְלֹא אַתְגְּלִין,
וּבְגִינִיָּהּ חֻדְתוּתָא דְסִיְהֶרָא וּמִלּוּי דִילָהּ, אֲפִי זּוּטְרִי לְתַתָּא. כְּמָה דְאֹקִימָנָא
בְּפַפְרָת לַעִילָא וְתַתָּא בְּרִזָּא חֻדָּא קִיּוּמָא, אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ. אֵלֶּיךָ רִזָּא דְתִרִין כְּרוּבִים, חַד
דְּכֵר וְחַד נֻקְבָּא, לְמַהֲוֹ דְבִיקוּן אֵלֶּיךָ בְּאֵלֶּיךָ בְּחִבּוּתָא כְּמָה דְאַתְמַר, אֵת לְאַסְגָּאָה עִילָא
וְתַתָּא בְּחֻדָּא, לְמַהֲוֹ רִזָּא דְכְּרוּבִים בְּכֹלֵלָא חֻדָּא.

כְּרוּבִים - פְּגִים גְּדוּלוֹת וּפְגִים קְטָנוֹת, וְדָאִי כֶּךָ הֵם. פְּגִים נְסִתְרִים לְמַעְלָה שְׁלֹא מִתְגַּלִּים,
וּבְגִלָּלֵם חֻדְשׁ הַלְבָנָה וּמִלּוּי שְׁלָהּ. פְּגִים קְטָנוֹת לְמַטָּה, כְּמוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ בְּפַפְרָת,
לְמַעְלָה וּמַטָּה בְּסוּד אֶחָד עוֹמְדִים. אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ, אֵלֶּיךָ הֵם סוּד שֶׁל שְׁנֵי כְּרוּבִים,
אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה, לְהִיּוֹת דְבִיקִים אֵלֶּיךָ בְּחִבּוּת, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר אֵת - לְרִבּוּת
מַעְלָה וּמַטָּה בְּאֶחָד, לְהִיּוֹת סוּד הַכְּרוּבִים בְּכֹלֵל אֶחָד.

פתיב (תהלים ק') עבדו את ה' בשמחה, חֲדָוֹתָא דִּתְרִין כְּרוּבִין. דְּהָא רַבִּין, כֵּל מָה (מאן) דְּשֹׁאֲרִי בְּגוּוֹיָהּ, אֲתַהֲדֵר אֲנָפִי כְּרַבִּיָּא וְחַדִּי עֲמַהוּן. וְרָזָא דָא כִּיּוֹן דְּשֹׁאֲרִי עֲלִיָּהּ מָאן דְּשֹׁאֲרִי, אֲתַהֲדֵר נַעַר בְּחִידוֹ דְּכֻלָּא וּבִרְעוּתָא, אִפֵּי עַל גַּב דְּאֲתִיָּא בְּדִינָא עַל עֲלָמָא, כִּיּוֹן דְּשֹׁאֲרִי עֲלִיָּהּ אֲתַהֲדֵר בְּחִידוֹ, נַעַר קִטִּירָא בְּחִידוֹ וְעֲלָמָא אֲתַהֲדֵר בְּרַחֲמִי, (נ"א ברתחי) מָאן דְּאִיהוּ בְּרוּגָזָא יִיתוֹן לְגַבִּיהּ נַעַר וְיִשְׁתַּכַּח רִיגְזִיהּ, וְיִתְהַדֵּר בְּחִידוֹ וְשׁוּי מְרִמִּיהּ כְּרַבִּיָּא, וּכְדִין כֻּלָּא בְּחִידוֹ.

פתיב (תהלים ק') עבדו את ה' בשמחה, שְׂמִיחָה שֶׁל שְׁנֵי הַכְּרוּבִים. שְׁהָרִי תִינּוּקוֹת, כֵּל מָה (מי) שְׁנִמְצָא בִּינֵיהֶם, חוֹזְרוֹת פָּנָיו כְּתִינוּק וְשִׂמְחָה עִמָּהֶם. וְסוּד זֶה, כִּיּוֹן שְׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶם מִי שְׁשׁוּרָה, חוֹזֵר נַעַר בְּשִׂמְחָה שֶׁל הַכֵּל וּבִרְצוֹן. אִפֵּי עַל גַּב שְׁחֹזֵר בְּדִין עַל הָעוֹלָם, כִּיּוֹן שְׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶם, חוֹזֵר בְּשִׂמְחָה, נַעַר קָשׁוּר בְּשִׂמְחָה, וְהָעוֹלָם חוֹזֵר בְּרַחֲמִים (ברגו). מִי שְׁהוּא בְּרָגוּ, גִּבִּיאוֹ אֲצִלוֹ תִינּוּק וְיִשְׁקֹט רָגְזוֹ, וְיִחֲזֹר בְּשִׂמְחָה וְיַעֲשֶׂה עֲצָמוֹ כְּתִינוּק, וְאֵין הַכֵּל בְּשִׂמְחָה.

וְעַל רָזָא דְּסִתְרָא דָא, כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵּהוּ לִית רַחֲמִיו וְחַבִּיבּוֹ כֵּר כְּרַבִּיָּא. פְּתִיב (שמות ל"ג) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן נַעַר לֹא יְמִישׁ, הָיָה קָאִים גּוֹ מִשְׁכָּנָא דְּמֹשֶׁה. בְּגִין דִּהְיוּ אֶהֱלֵי אֶהֱלֵי דְּמֹשֶׁה הָיָה. וּבִשְׂעֵתָא דְּשִׁכְנִיתָא הָיָה אֲתִיָּא, אֲשֶׁתַּכַּח תַּמּוֹן יְהוֹשֻׁעַ דְּאִיהוּ נַעַר, וּמִיָּד הָיָה בְּחִידוֹ וְרַעְיוֹ דְּחִידוֹ וַיְהוֹשֻׁעַ אֲנָפִי דְּסִתְרָא בְּכֻלָּא בְּכֻלֵּי רִזּוֹן דִּילִיָּהּ הָיָה, כִּיּוֹן דְּמִשְׁכָּנָא אֲתַבְנִי, לֹא אִיצְטְרִיד יְהוֹשֻׁעַ לְמַהְיֵי תַמּוֹן, אֲלֵא כְּרוּבִים הָיוּ תַמּוֹן וּמִשְׁתַּכַּח בְּחַבִּיבּוֹ דָא בְּדָא אֲנָפִין בְּאֲנָפִין כְּרַבִּי בְּחִידוֹ. וּכִיּוֹן דְּשֹׁאֲרִי עֲלִיָּהּ, מִיָּד כֻּלָּא בְּחִידוֹ וְדִינָא לֹא אֲשֶׁתַּכַּח כֻּלָּל.

וְעַל סוּד זֶה נֶאֱמַר כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵּהוּ. אִין אֶהְבֵּה וְחַבִּיבוֹת, רַק בְּנַעַר. פְּתִיב (שמות לג) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן נַעַר לֹא יְמִישׁ. הָיָה עוֹמֵד תּוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁל מֹשֶׁה, בְּגִלְלֵי שְׂאוֹתוֹ אֶהֱלֵי אֶהֱלֵי מֹשֶׁה, וּבִשְׂעֵה שְׁהִשְׁכִּינָה הִתְהַבֵּא, נִמְצָא שֵׁם יְהוֹשֻׁעַ שְׁהוּא נַעַר, וּמִיָּד הָיָה בְּשִׂמְחָה וּבִרְצוֹן שֶׁל הַשִּׂמְחָה, וַיְהוֹשֻׁעַ שְׁפָנִיו הֵם כְּלָבָה בְּכֻלֵּי הַסּוּדוֹת שֶׁלּוֹ כֵּן הָיָה. וְכִיּוֹן שְׁנִבְנָה הַמִּשְׁכָּן, לֹא הָיָה צְרִיד יְהוֹשֻׁעַ לְהִיּוֹת שֵׁם, אֲלֵא כְּרוּבִים הָיוּ שֵׁם וְנִמְצָאִים בְּחַבִּיבוֹת זֶה בָּזָה, פָּנִים בְּפָנִים כְּנַעֲרִים בְּשִׂמְחָה. וְכִיּוֹן שְׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶם, מִיָּד הַכֵּל בְּשִׂמְחָה וְדִין לֹא נִמְצָא כֻּלָּל.

בְּגִין כֵּן קוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא דְּרַעוּתִיָּה בְּעִמָּא דִּישְׂרָאֵל בְּעָא לְאַחֲזָא עוֹבְדָא לְתַתָּא, לְאַתְעָרָא רַחֲמִי וְלְאַעְבְּרָא דִּינָא דְּלֹא יִשְׁלוּט עֲלֵיהּ כֻּלָּל, וְהוּן תְּדִיר בְּחִידוֹ עֲמִיָּה. וְכַאֲיִן אִינוּן בְּעֲלָמָא דִּין וּבְעֲלָמָא דְּאֲתִי. וכו'.

בגלל זה הקב"ה, שרצונו בעם ישראל, רצה להראות מעשה למטה, לעורר רחמים ולהעביר דין שלא ישלט עליהם כלל, ויהיו תמיד בשמחה עמו. זכאים הם בעולם הזה ובעולם הבא. וכו'.

פתיב (בראשית א') ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. אמר רבי יוסי, שהוא אור אתגניז ואיהו אנדמן לגבי צדיקנא לעלמא דאתי. כמה דאוקמוה, דכתיב, (תהלים צ"ו) אור זרוע לצדיק. לצדיק ודאי סתם. והוא אור לא שמש בעלמא, בר יומא קדמאה. ולבתר אתגניז, ולא שמש יתיר.

פתוב (בראשית א') ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. אמר רבי יוסי, אותו אור נגניז וזהדמן לצדיקים לעולם הבא, כמו שבארנו, שפתוב (תהלים צ"ו) אור זרע לצדיק, לצדיק ודאי סתם. ואותו האור לא שמש בעולם פרט ליום הראשון, ואחר כך נגניז ולא שמש יותר.

רבי יהודה אומר, אלמלי אתגניז מכל (דף קמ"ט ע"א) וכל, לא קאים עלמא אפילו רגעא חדא, אלא אתגניז ואזדרע כהאי זרעא דעביד תולדין וזרעין ואיבין, ומניה אתקנים עלמא. ולית לה יומא, דלא נפיק מניה בעלמא, ומקנים כלא דביה זון קודשא בריך הוא עלמא. ובכל אתר דלעאן באורייתא בליקיא, חד חוטא נפיק מיהוא אור גניז, ואתמשיך על אינון דלעאן בה, הדא הוא דכתיב, (תהלים מ"ב) יומם יצנה יי' חסדו ובלילה שירה עמי. והא אוקימנא. יומא דאתקם משכנא לתתא, מה כתיב (שמות מ') ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן. מאי הענן. חד חוטא הוה (נ"א עמודא דענא) מיהוא סטרא דאור קדמאה, דנפק בחדונה בכלא (דכלה), עאלת למשכנא דלתתא. ומיהוא יומא (קדמאה). לא אתגלי, אכל שמושא קא משמש בעלמא, ואיהו מחדש בכל יומא עובדא דבראשית.

רבי יהודה אומר, אלמלא נגניז מכל וכל, לא עומד העולם אפילו רגע אחד, אלא נגניז ונזרע כזרע הזה שעושה תולדות וזרעים ופרות, וממנו התקנים העולם. ואין לה יום שלא יוצא ממנו בעולם ומקום הכל שבו הקדוש ברוך הוא זון את העולם. ובכל מקום שעוסקים בתורה בליקיה, חוט אחד יוצא מאותו אור גניז ונמשך על אותם שעוסקים בה. זהו שכתוב (תהלים מ"ב) יומם יצנה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. וזרי בארנו. ביום שהוקם המושכן למטה, מה כתוב? (שמות מ') ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן. מה זה הענן? חוט אחד היה (עמוד הענן) מאותו צד של האור הראשון שיצא בשמחה בכל (של

הכל) כְּשֶׁנִּכְנַס לְמוֹשֶׁכֶן שְׁלִמְטָה, וּמֵאוֹתוֹ יוֹם (ראשון) לֹא נִגְלָה, אָבֵל שְׂמוּשׁ מְשֻׁמֵּשׁ בְּעוֹלָם, וְהוּא מִחֲדָשׁ בְּכָל יוֹם מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית.

רבי יוסי הוּה לְעֵי בְּאוֹרֵייתָא, וְהוּ עֲמִיָּה רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי חֲזַקְיָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הָא חֲמִינָן דְּעוֹבְדָא דְּמִשְׁכָּנָא, כְּגוּנָא דְּעוֹבְדָא דְּשָׁמַיִם וְאַרְצָן, וְהָא אֲתַעֲרִי חֲבֵרִיָּא בְּרִזּוֹן דְּלִהוֹן זְעִירוֹ, דְּלֹא יָכִיל בְּרִנְשׁ לְמִיכָל בְּפּוֹמִיָּה, וְלְמִישְׁט יָדִיהָ לְגוֹ פּוֹמִיָּה וְלְמִכָּלֵעַ.

רבי יוסי הֵיָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְהָיו עִמּוֹ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי חֲזַקְיָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הָרִי רָאִינוּ שְׂמַעְשָׂה הַמוֹשֶׁכֶן הוּא כְּמוֹ מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וְאַרְצָן, וְהָרִי הִתְעוֹרְרוּ הַחֲבֵרִים בְּסוּדוֹת שְׁלֵהֶם מְעַט, שְׁלֹא יָכֹול אִישׁ לְאַכֹּל בְּפִיו וְלִהְיוֹשִׁיט יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וְלִבְלָעַ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִלִּין אֵלִין נִסְלַק לֹון לְגוֹ (נ"א לגביה) בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא, דְּאִיהוּ מִתְקַן תַּבְּשִׁילִין מִתִּיקוֹן, כְּמָה דְּאֲתַקִּין לֹון עֲתִיקָא קַדִּישָׁא, סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, וְאִיהוּ אֲתַקִּין תַּבְּשִׁילִין, דְּלִית בְּהוּ אֲתַר, לְמִיתִי אַחֲרָא, לְמִשְׁדִּי בְּהוּ מִלְּחָא. וְתוֹ, דִּיכִיל בְּרִנְשׁ לְמִיכָל וְלְמִשְׁתִּי וְלֹאשְׁלֵמָא כְּרִסּוֹי מִכָּל עֲדוּנִין דְּעִלְמָא וְלֹאשְׁתַּאֲרָא, וּבִיהָ יִתְקַיִים, (מַלְכִים ב' ד') וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִירוּ כְּדָבָר ז"ל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דְּבָרִים אֵלוֹ נַעֲלָה אוֹתָם לְתוֹךְ (אֲצִלוֹ) הַמְּנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהוּא מִתְקַן תַּבְּשִׁילִים מִתּוֹקִים, כְּמוֹ שֶׁהִתְקִינָם הָעֲתִיק הַקְּדוֹשׁ, נִסְתַּר כָּל הַנִּסְתָּרִים, וְהוּא מִתְקִין תַּבְּשִׁילִים, שֶׁאֵין בָּהֶם מְקוֹם שֶׁיָּבֵא אַחֵר וַיִּשְׁפֹּךְ בָּהֶם מֶלַח. וְעוֹד, שֶׁיָּכֹול אָדָם לְאַכֹּל וְלִשְׁתּוֹת וְלִהְיוֹשִׁלִים כְּרִסּוֹ מִכָּל עֲדוּנֵי הָעוֹלָם וְלִהְיוֹשִׁאֲרָא, וּבוֹ יִתְקַיִם (מַלְכִים ב' ד') וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִירוּ כְּדָבָר ה'.

פֶּתַח וְאָמַר, (מַלְכִים א' ה') וַיִּי, נִתֵּן חֲכָמָה לְשִׁלְמוֹהַ כְּאֲשֶׁר דָּבָר לוֹ וַיְהִי שְׁלֹום בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְּרִית שְׁנִיָּהֶם. הָאִי קָרָא הָא אֲתַמַּר בְּכָמָה דּוּכְתִּי. אָבֵל וַיִּי, אֲסִתְּכָמוּתָא דְּלַעֲיָלָא וְתַתָּא בְּחֲדָא. וַיִּי אִיהוּ וּבִי דִינִיָּה. נִתֵּן חֲכָמָה, נִתֵּן: כְּמָאן דִּיחֵיב נִבְזָנָא וּמִתְנָה לְרַחֲמִיָּה. כְּאֲשֶׁר דָּבָר לוֹ, שְׁלִימוֹ דְּחֲכָמָתָא, בְּעוֹתָרָא, וּבְשִׁלְטָנוֹ, הִדָּא הוּא דְּכִתִּיב כְּאֲשֶׁר דָּבָר לוֹ.

פֶּתַח וְאָמַר, (שֵׁם א' ה') וְה' נִתֵּן חֲכָמָה לְשִׁלְמוֹהַ כְּאֲשֶׁר דָּבָר לוֹ וַיְהִי שְׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְּרִית שְׁנִיָּהֶם. פְּסוּק זֶה הָרִי נֹאמַר בְּכָמָה מְקוֹמוֹת. אָבֵל וְה' - הַסְּכָמָה שְׁלִמְעָלָה וּמִטָּה כְּאֶחָד. וְה' - הוּא וּבֵית דִּינוֹ. נִתֵּן חֲכָמָה - נִתֵּן, כְּמוֹ שְׁנוֹתֵן דּוֹרוֹן וּמִתְנֹת

לאהובו. באשר דבר לו - שלמות החכמה, בעשר, ובשלום ובשלטון. זהו שכתוב באשר דבר לו.

וַיְהִי שלום בין חירם ובין שלמה, מאי טעמא. בגין דהוּ ידעי דא לדא, סתימו דמלין דהוּ אמרי, ובגין נשא אחרנין לא הוּ ידעי לאסתכלא ולמנדע בהו כלל, ובגינייהו, אתהדר חירם לאודאה לשלמה בכל מלוי. וכו'.

וַיְהִי שלם בין חירם ובין שלמה, מה הטעם? כי היו מכירים זה עם זה את סתר הדברים שהיו אומרים, ובגין אדם אחרים לא היו יודעים להתבונן ולדעת בהם כלל, ובשבילם חזר חירם להודות לשלמה בכל דבריו. וכו'.

אָבֵל תוהנא על חבימי דרא, היך שבקין אפילו רגעא חדא, למיקם קמי דרבי שמעון למלעי באורייתא, בעוד דרבי שמעון קאים בעלמא, אבל בדרא דא לא יתנשי חכמתא מעלמא, ווי לדרא בד יסתלק איהו, וחבימין יתמעטון, וחכמתא יתנשי מעלמא.

אָבֵל תמהני על חכמי הדור איך עוזבים אפילו רגע אחד מלעמוד לפני רבי שמעון לעסק בתורה, בעוד שרבי שמעון עומד בעולם, אבל בדור הזה לא תשכח החכמה מן העולם. אזי לדור כשהוא יסתלק, והחכמים יתמעטו, והחכמה תשתכח מהעולם.

אָמַר רבי יצחק, ודאי הכי איהו, דהא יומא חד הוינא אזיל עמיה בארשא, ופתח פומיה באורייתא, וחמינא עמודא דעננא נעיין מעילא לתתא, וחד זיתרא זהיר גו עמודא. דחילנא דחילו סגי אמינא ופאה איהו בר נש, דהכי אנדמן ליה בהאי עלמא.

אָמַר רבי יצחק, ודאי כך הוא, שהרי יום אחד הייתי הולך עמו בדרך, ופתח פיו בתורה, וראיתי עמוד ענן נעוץ ממועלה למטה, וזהר אחד זוהר תוך העמוד. פחדתי פחד רב ואמרתי: אשרי האיש שפך הזדמן לו בעולם הזה.

❦ ספר בראשית^ב ❦

היכלא שביעא. היכלא דא לאו ביה דיוקנא ממש, כלא איהו בסתימו וגו' (ד"א גו) וְזֶה דְרִיזִין, פְּרוּבָתָא דְפְרִיסָא (ד"א פריסא) קְיִימִין בְּלֵהוּ הִיכְלִין דְּלֵא לְאַתְחִזָּא תְרִין כְּרוּבִים (ד"א ל"ג דא מן דא קיימין), לְגוּ מִן דָּא קְיִימָא כְּפֻרְתָּא דְיוֹקְנָא דְקִדְשׁ קִידְשִׁין, בְּגִין כִּדְ הִיכְלָא דָא אֲקָרִי קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים. הַאי קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים אֲתֵר מִתְתַּקְנָא לְהֵהוּא נִשְׁמָתָא עֲלָאָה כְּלָלָא דְכָלָא עֲלֵמָא דְאַתִּי לְגַבִּי הַאי (נ"א עלמא) עֲלָאִי.

היכל שביעי. בהיכל זה אין בו דמוות ממש, הכל הוא בנסתר וגו' [תוך] סוד הסודות, הפרכת שפרוסה [פרוסה], כל ההיכלות עומדים שלא יתראו שני כרובים [ד"א זה מזה עומדים]. לפניו מזה עומדת פפרת, דמוות של קדש הקדשים, ולכן היכל זה נקרא קדש הקדשים. קדש הקדשים הזה מקום מתקן לאותה נשמה עליונה, כלל של כל העולם הבא לגבי [עולם] העליונים הללו.

דחא בד מתחברן בלחו רוחי דא בְּדָא וְאַשְׁתְּלִימוּ דָּא עִם דָּא כְּדָקָא חַוִּי, כְּדִין אֲתַעֵר רוּחָא עֲלָאָה נִשְׁמָתָא דְכָלָא לְגַבִּי עִילָא סְתִימָא דְכָל סְתִימִין, לְאַתְעָרָא עַל כָּלָא לְאַנְהָרָא לֹון מַעֲיִלָא לְתַתָּא. וְלֹאשְׁלֵמָא לֹון לְאַדְלָקָא בּוֹצִינִין.

שְׁחָרִי כְּשִׁמְתַּחְבְּרִים כָּל הָרוּחוֹת זֶה בְּזֶה וְנִשְׁלָמִים זֶה בְּזֶה כְּרָאוּי, אִזְ מִתְעוֹרֵר רוּחַ עֲלִיּוֹן נִשְׁמָת הַכָּל כָּלְפִי מַעֲלָה נִסְתֵּר כָּל הַנִּסְתָּרִים, לְהִתְעוֹרֵר עַל הַכָּל וּלְהֹאִיר לָהֶם מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה, וּלְהַשְׁלִים אוֹתָם לְהַדְלִיק גִּרוֹת.

וכד כלא (נ"א איהו) בשלימו בנהירו דכלא ונחית נהירו עלאה, כדן האי היכלא שביעא איהו היכלא סתימא באסתימו דכלא לקבלא החוה קדש הקדשים נהירו דנחית ולא תמלייא מתמן כנוקבא דמתעברא מן דכורא ואתמלייא, ולא אתמלייא אלא מהאי היכלא דמתתקנא לקבלא החוה נהירו עלאה, וְזֶה דָּא הִיכְלָא שְׁבִיעָאָה אִיהוּ אֲתֵר דְּחַבּוּרָא דְּזוּזוּגָא, לְאַתְחִבְרָא שְׁבִיעָאָה בְּשִׁבְעָאָה לְמַחְוִי כָּלָא חַד שְׁלִימוּ (ד"א חד) כְּדָקָא חַוִּי.

ובששהב [נ"א: הוא] בשלמות באור של הכל ויורד אור עליון, אז הסיכל השביעי הזה הוא היכל נסתר בסתר הכל, לקבל את אותו קדש הקדשים אור שיוורד, ולהתמלא משם כמו נקבה שמתעברת מן הזכר ומתמלאת, ולא מתמלאת אלא מהיכל זה שמתקן לקבל אותו אור עליון. וזה סוד ההיכל השביעי, הוא מקום של חבור הזווג להתחבר שביעי בשביעי, להיות הכל אחד שלמות [אחת] כראוי.

ובמאן ידע לקשרא יחודא דא זכאה חולקיה רחים לעילא רחים לתתא קודשא בריך הוא (איהו) גזיר ואיהו מבטל. סלקא דעתין דאיהו מקטרגא במאריה, לאו הכי, אלא בגין דכד איהו קשיר קשירין וידע ליחדא יחודא וכל אנפין נהירין וכל שלימו אשתבח וכלא אתברכא בדקא יאות, כל דיגין מתעברין ומתבטלין ולא אשתבח דינא בעלקא. זכאה חולקיה בעלקא דין ובעלקא דאתי. דא הוא לתתא דכתיב ביה (משלי י') וצדיק יסוד עולם דא הוא קיומא דעלקא. בכל יומא קארי עלוי ברוזא (ישעיה מ"א) ואתה תגיל בן בקדוש ישראל תתהלל.

ובמי שידע לקשר יחוד זה - אשרי חלקו, אהוב למעלה ואהוב למטה, הקדוש ברוך הוא גזיר והוא מבטל. היעלה על דעתך שהוא מקטרג ברבוננו? לא כן! אלא משום שבשהוא קושר קשרים וידע ליחד יחוד וכל הפנים מאירות, וכל השלמות נמצאת, והכל מתברך כראוי, כל הדינים מסתלקים ומתבטלים ולא נמצא דין בעולם. אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא. זהו למטה, שכתוב בו (משלי י') וצדיק יסוד עולם. זהו קיום העולם. בכל יום קורא עליו הכרוז, (ישעיה מא) ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל תתהלל.

בברונא דא קרבנא (ד"א ל"ג דא) סלקא תננא ומסתפקין (ד"א ביה) כל חד וחד בדקחוי ליה, וכהני ברעותא ולואי בבסימו דשירתא. דא אתפליל בדא, ועיילי היכלא בהיכלא ריחא ברוחא עד דמתחברן בדוכתיהו בדקא חזי ליה שייפא פשיפא ואשתלימו דא בדא ואתייחדו דא בדא עד דאנן חד (ד"א ל"ג) (ואתנהרין) ונהרין דא בדא.

במוז זה קרבן [זה] עולה עשן, ומסתפקים [בו] כל אחד ואחד כראוי לו, וכהנים בראון, ולוים בנעימות השירה. זה נכלל בזה, ונקנסים היכל בהיכל, רוח ברוח, עד שמתחברים במקומם כראוי לו איבר באיבר ומשתלמים זה בזה, ומתיחדים זה בזה, עד שהם אחד [ונאורים] ומאירים זה בזה.

בְּדִין נִשְׁמָתָא עֲלָאָה דְּכָלָא אֲתִיָּא מִלְּעִילָא וְנִהִיר לֹון, וְהוּוּ נִהִירִין בְּלָהוּ בּוֹצִינִין בְּשְׁלִימוֹ
בְּדָקָא חֲזִי, עַד דְּהָהוּא נִהוּרָא עֲלָאָה אֲתַעֵר וְכָלָא אֲעִיל לְגַבִּי קֳדָשׁ הַקְדָּשִׁים, וְאֲתַבְרָכָא
וְאֲתַמְלִיָּא בְּבִירָא דְּמִיִּין נִבְעִין וְלֹא פִסְקִין, וְכָלָהוּ. מִתַּבְרָכָאן לְעִילָא וְתַתָּא.

אָז הִנְשֻׁמָּה הָעֲלִינָה שֶׁל הַכֹּל בָּאָה מִלְּמַעְלָה וּמֵאִירָה לָהֶם, וְכָל הַנִּרוֹת מֵאִירִים בְּשִׁלְמוֹת
פְּרָאוּי, עַד שְׁאוֹתוֹ אוֹר עֲלִיּוֹן מִתְעוֹרֵר, וְהַכֹּל נִכְנָס אֶל קֳדָשׁ הַקְדָּשִׁים, וּמִתַּבְרָךְ
וּמִתַּמְלָא בְּבִירָא שֶׁל מַיִם נוֹבְעִים וְלֹא פּוֹסְקִים, וְכָלֶם מִתַּבְרָכִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

חָבָא רִזָּא דְרִזִּין, הֵהוּא דְלֹא אֲתִיִּידַע וְלֹא אֲעִיל בְּחוּשְׁבָנָא. רַעוּתָא דְלֹא אֲתַפֵּס לְעִלְמִין בְּסִים
לְגוֹ לְגוֹ בְּגוֹוִיָּהּ, וְלֹא אֲתִיִּידַע הֵהוּא רַעוּתָא וְלֹא אֲתַפֵּס לְמַנְדַּע (ד"א ל"ג) (לן) וּבְדִין כָּלָא
רַעוּתָא חֲדָא עַד אֵין סוּף וְכָלָא אִיהוּ בְּשְׁלִימוֹ מִתַּתָּא וּמִלְּעִילָא וּמִגּוֹ לְגוֹ. עַד דְּאֲתַעְבִּיד כָּלָא
חֲדָא. הָאִי רַעוּתָא לֹא אֲעִיל לְגוֹ אַף עַל גַּב דְּלֹא אֲתִיִּידַע עַד דְּכָלָא אֲשַׁתְּלִים וְאֲתַנְהִיר בְּקַדְמִיָּתָא
בְּכָלָהוּ סִטְרִין. בְּדִין בְּסִים הֵהוּא רַעוּתָא (ד"א ל"ג) (לכלא) וְלֹא (ד"א דלא) אֲתַפֵּס לְגוֹ בְּגוֹ
בְּסִתִּימוֹ, וּבְדִין זַכָּאָה חוּלְקִיָּה מָאן דִּיתַדְבֵּק בְּמֵאִירָה בְּהֵיאָה שְׁעָתָא, זַכָּאָה אִיהוּ לְעִילָא זַכָּאָה
אִיהוּ לְתַתָּא עֲלִיָּה בְּתִיב, (משלי כ"ג) יִשְׁמַח אֲבִיד וְאִמְךָ וְתַגֵּל יוֹלְדָתָהּ.

בָּאן סוּד הַסּוּדוֹת אוֹתוֹ שֶׁלֹא נוֹדַע וְלֹא נִכְנָס בְּחֻשְׁבוֹן, רַצּוֹן שֶׁלֹא נִתְּפַס לְעוֹלָמִים מִמַּתִּיק
לְפָנַי וּלְפָנִים בְּתוֹכָם. וְלֹא נוֹדַע אוֹתוֹ רַצּוֹן וְלֹא נִתְּפַס לְדַעַת [לנו]. וְאֵין הַכֹּל רַצּוֹן אֶחָד
עַד אֵין סוּף, וְהַכֹּל הוּא בְּשִׁלְמוֹת מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה וּמִלְּפָנַי וּלְפָנִים, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכֹּל אֶחָד.
הַרַצּוֹן הַזֶּה לֹא נִכְנָס פְּנִימָה, אַף עַל גַּב שֶׁלֹא נוֹדַע, עַד שֶׁהַכֹּל נִשְׁלָם וּמֵאִיר בְּהִתְחַלָּה בְּכָל
הַצְדָּדִים. אֲזִי מִמַּתִּיק אוֹתוֹ רַצּוֹן [לכל] וְלֹא [שלא] נִתְּפַס לְפָנַי וּלְפָנִים בְּנִסְתָּר. וְאֵין אֲשֶׁרִי
חִלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁנִּדְבֵּק בְּרַבּוֹנוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אֲשֶׁרִי לְמַעְלָה וְאֲשֶׁרִי לְמַטָּה, עֲלִיוֹ כְּתוּב (משלי
כ"ג) יִשְׁמַח אֲבִיד וְאִמְךָ וְתַגֵּל יוֹלְדָתָהּ.

תָּא חֲזִי, מִיִּין דְּכָלָהוּ אֲשַׁתְּלִימוֹ דָּא בְּדָא וְאֲתַקְשְׁרוּ דָּא בְּדָא בְּקַשְׁוֹרָא חֲדָא וְנִשְׁמָתָא עֲלָאָה
נִהִיר לֹון מִסְטָרָא דְלְעִילָא, וְכָלָהוּ נִהוּרִין אֲנֹן בּוֹצִינָא חֲדָא בְּשְׁלִימוֹ, בְּדִין רַעוּא חֲדָא
דְּמַחְשְׁבָה (ד"א במחשבה) אֲתַפֵּס (ד"א לֹא לֹא דִנְהִירוֹ דְּסִלִּיק עַל כָּלָא וּבִגּוֹ לֹא בִּהְהוּא רַעוּתָא בְּמַחְשְׁבָה
אֲתַפֵּס) נִהִירוֹ דְלֹא אֲתַפֵּס וְלֹא אֲתִיִּידַע בֵּר הֵהוּא רַעוּ דְּמַחְשְׁבָה תַּפִּס וְלֹא יָדַע מַה תַּפִּס אֲלָא
דְּאֲתַנְהִיר וְאֲתַבְסָם הֵהוּא רַעוּ דְּמַחְשְׁבָה וְאֲתַמְלִיָּא כָּלָא וְאֲשַׁתְּלִים כָּלָא וְאֲתַנְהִיר וְאֲתַבְסָם
כָּלָא בְּדָקָא יָאוּת. וְעַל דָּא בְּתִיב, (תהלים קמ"ד) אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁפְכָה לוֹ וְגו'.

בא ראה, כיון שכלם נתקנו זה בזה ונקשרו זה בזה בקשר אחד, והנשמה העליונה מאירה להם מצד של מעלה, וכל האורות הם נר אחד בשלמות, אז רצון אחד של המחשבה [במחשבה] נתפס [ד"א לפני ולפנים, שאור שעולה על הכל ובפני לפניו באותו רצון נתפס במחשבה] אור שלא נתפס ולא נודע, פרט לאותו רצון שהמחשבה תופסת ולא יודעת מה תופסת, אלא שמאיר ומתמתק אותו רצון המחשבה. והכל מתמלא והכל נשלם ומאיר ומתבשם הכל כראוי. ועל זה כתוב (תהלים קמד) אֲשֶׁר־יֵהָעֵם שֶׁכֶּכֶה לוֹ וגו'.

מאן דזכי לאתדבקא במאריה כהאי מוּנא, ירית עלמין בלהו, רחימא לעילא רחימא לתתא, צלותיה לא אהדרא רימניא, דא אתחטי קמי מאריה כברא קמי אבוי ועביד ליה רעותא בכל מה דאצטריך, ואימתיא שליט על כל ברין איהו גזיר וקודשא בריך הוא עביד. עליה כתיב, (איוב כ"ב) וַתִּגְזַר אֱמֹר וַיִּקָּם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נִגַּה אֹר:

מי שזוכה להתדבק ברבונו כמו זה, יורש את כל העולמות. אהוב למעלה ואהוב למטה. תפלתו לא חוזרת ריקם. זה מתחטא לפניו רבונו כמו בן לפני אביו ועושה לו רצון בכל מה שצריך, ואימתו שולטת על כל הבריות. הוא גזיר והקדוש ברוך הוא מקיים. עליו כתוב (איוב כ"ב) וַתִּגְזַר אֱמֹר וַיִּקָּם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נִגַּה אֹר.

רבינו האר"י הק'

ספר הליקוטים^א

ועשית כפורת זהב טהור וכו' ועשית שנים כרובים זהב וכו'. דע, כי הענין הכפורת והכרובים, יש אומרים כי הכרובים הם זו"ן, ויש אומרים שהם נ"ה, ויש אומרים שהם או"א. ובהיות שהכל אמת, דע כי הם או"א, ולזה הם כדמות זו"ן דלא מתפרשן לעלמין, והם בחינת נ"ה הנכנסים בז"א. ולזה היו אנפי רביי, להורות שנכנסים בז"א. שאם היו או"א במקומם למעלה, היה מן הראוי שיהיו אנפי סבי, ולא רביי, אלא הם נ"ה שנכנסים בז"א, שעליו נאמר ופרוס עלינו סוכת שלום, ר"ל סוכת שלמה. וכשנשלם יסוד אימא, אז מתגלה יסוד אבא שהוא התורה, והיכן הוא מתגלה, בארון שהוא מלכות אימא.

במקדש היו שווים זו"ן בקומתם, והיא עולה אפילו כנגד מידת לאה, וסימנך כי מקדש עולה בגימטריא מדת שהיא מדת לאה, כמ"ש ומדת ימי מה היא. ובזה תבין סוד מ"ש רז"ל כי בימי שלמה קיימה סיהרא באשלמותא, ר"ל, שגדלה כל אורך קומת זעיר. ולכן עשה שלמה ארבע עשר ימים משתה ושמחה, מחולקים שבעה ושבעה, שהם ז' נגד לאה ושבעה נגד רחל.

טעמי המצוות^ב

במקדש אז היו שווים זו"ן בקומתם והיא עולה אפי' כנגד מדת לאה ולכן מקדש גי' מדת כאשר הודעתך בסוד ומדת ימי מה היא כי לאה נקראת מדת זו"ס משארז"ל כי בימי שלמה קיימא סיהרא באשלמותא שגדל כל אורך ז"א ולכן עשה שלמה י"ד ימים שמחה מחולקים ז' ז' נגד רחל ונגד לאה.

מי הבאר

א. תרומה. והקטע אח"כ במלכים א' ו'.

ב. תרומה.

❧ ספר הליקוטים ❧

דע, כי בצלאל היה מכוין בשם אהי"ה, ובו היה עושה המשכן. וכן הוא רמוז במנין אותיות הפסוק עם הכולל, שעולה כ"א ע"ה. ושכנתי בתוכ"ם, חסר כתיב, ומלא קרי, וכן ר"ת של הפסוק במספר קטן עולה כ"א, ושניהם עולים מ"ב, והיא כונת המלאכה בעשותם. אבל השראת השכינה בתוכו, היתה כונתו בשם ע"ב. ורמוז זה בפסוק, כי מנין אותיותיו ע"ה במספר קטן עולה ע"ב. והנה יריעות המשכן הראשונות ארכן כ"ה אמה, עשר מהם לחלל המשכן לרחבו, שתים לראשי הקרשים, ושש עשרה לצדדי המשכן מזה ומזה, נמצא הצריך למשכן כ"ו אמה. כי מה שהוא על ראשי הקרשים ללא צורך, אלא סגי בלא הכי, כי העיקר הוא החופה את הנראה שצריך, נמצאו כמנין הוי"ה. וכו', עי"ש.

ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי וכו': הנה תמצא ברוב מדות המשכן שהיו בהם חצאי אמות. והענין במה שידעת איך כולם בסוד חצאים, כי מבינה דא"א נעשו שני כתרים לאו"א, ומת"ת דא"א נעשה סיום גופא דאו"א, וגלגלתא דת"ת, ומת"ת דזעיר מחציו מתחלת המלכות, וכיוצא בזה. והנה סוד הארון שהוא מלכות, שיעורה היא נה"י וחצי ת"ת. ואמנם היסוד אין לו שיעור ומדה בפני עצמו, כי בכלל מדות נ"ה עומד בנתיים. ואמנם נ"ה הם אמתים, והת"ת הוא החצי. גם התורה שבתוך הארון שהוא הת"ת, יש לו בחינה זו עצמה, כשיעור נה"י של הבינה וחצי ת"ת שלה:

ועשו ארון עצי שטים: ג' ארונות היו זו בתוך זו. יש אלהים באצילות, בינה גבורה מלכות, גי' חר"ן, וכנגדם עשה בצלאל ג' ארונות. ולפי שראש דאילנא לעילא בינה ולתתא במלכות, לכן היה הפנימי והחיצון זהב, אך האמצעי של גבורה עץ בלבד. גם דע, כי השכינה שבאצילית מתלבשת בכתר, והם ג' ארונות, אכתריא"ל בריאה, מטטרו"ן יצירה, סנדלפו"ן עשיה. ולכן ארון באי"ק בכ"ר, גי' אכתריא"ל מטטרו"ן סנדלפון. (א"ה נ"ל א"פ, כי אות א' דארון היא אל"ף בחשבון אי"ק בכ"ר, והרי תיבת ארון גי' אלף רנ"ו, כמספר ג' שמות הנו' בדיק. וההי"ב.) והנה, אעפ"י שכתבנו שארון מורה ג' אלהים, בעת הרצון מאירים בהם הוי"ה

❧ מי הבאר ❧

ג. הבאנו כאן עוד מספר הליקוטים תרומה.
ומובא כאן רק קטעים, וכדאי מאוד ללמוד בפנים.

ומלואיהם, כ"ו ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, גי' ירח. (נ"ל נר"ח) ונתהפך מדת הדין למה"ר. גם דע, כי ארון בסוד יסוד. וכבר ידעת, כי ביסוד יש ג' קליפות, ערלה ועור הפריעה ודם, כנגדה יצא גולגלתא דנוקבא בסוד ארון, גי' נו"ר. ולכן עשה ג' ארונות זה תוך זה, כי המוח יש לו ג' קליפות, קרום עב וקרום דק והעצם, ועליו העור והגלגלת הוא הכפורת, והפרוכת העור להבדיל בין הקדש ובין החול. הראש מהגוף, והתורה רמז למוח בפנים, רמז ל', כי החלה היו לוח אחת, לחת כתיב, ובעון העגל נעשו שנים. ע"כ מהרב:

ועשו ארון עצי שטים, כבר ביארנו, כי אמתים וחצי ארכו הוא בבחינת המוחין של המלכות. ואפשר באופן אחר, כי הלא נשים דעתן קלה, והוא כי אין בדעת שלה חסדים רק גבורות, באופן שהוא חצי דעת לבד, הרי כי המוחין שלה הם שני מוחין, וחצי דעת שהם הגבורות. או יאמר ועשו ארון, דע, כי ארון היא המלכות, ונחלקת לג', ראשונות ואמצעיות ותחתונות. ואמנם אומרו אמתים וחצי ארכו, הוא כנגד הראשונות, לפי שהראש צר כנודע ואינו רחב, ושם הם המוחין בצרות, ושם מתפשטים ומתארכים עד סופה, לכן שייך בה ארכו, והם סוד חו"ב שלה, ודעתה ק"ל ואין בה דעת, וחו"ב שלה כל אחד מהם אמתים וחצי אורכו, שהם בשני צדדים של אורך ראשה. אך רחבה הם ח"ג שלה, שהם מתרחבים, הכתפים והזרועות. וקומתה הם נ"ה, ירכין דילה המקימים אותה:

ועתה נפרש, איך חו"ב הנקראים ארכה הם אמתים וחצי, והוא, כי החסדים שיש בנ"ה דז"א, לוקחתם היא בח"ב שלה, והם נכפלים לשנים כל אחד ואחד, נמצא כי חסד שבנצח נכפל לשנים, בסוד הגדלת החסדים כנודע, כי א' לנצח ז"א עצמו וא' לחכמת המלכות, וכן בהוד, הרי חסד אחד בחכמה מדה שלימה, וזה נקרא אמה, וכן ג"כ בהוד. וגם בנצח יש לו מוחין שהם חכמה, וכן בהוד יש בו מהבינה. והנה דע כלל א', כי עיקר קריאת שם המוחין אינו אלא בראש ז"א לבד, רק שעד ב' פרקים דנ"ה דז"א קדמאין, לפי שהם נעשים מוחין אל המלכות, נקרא ג"כ שם מוחין, אבל משם ולמטה אינם נקראים מוחין רק גופא לבד, ולכן כל כללות הג' פרקים שבנצח, נכלל תחילה האור שלו בפרק עליון כדי שיוכל להקרא מוחין, אעפ"י שהם גופא דז"א, וכנגד כללות ג' פרקים אלו למעלה בפרק העליון הם סוד חצאי האמה, ועם אמה של חסד הרי אמתים וחצי. וכן בהוד, מוח בינה אמה והצי, ועם אמה הם אמתים וחצי. והחסד נקרא אמה שלימה, מה שהוא בפרק הראשון, לפי שכל החסד עולה בחכמת מלכות וכן בבינת המלכות, ואין שום דבר נשאר

למטה, משא"כ במוחין הנמשכים בכל התפשטות גוף המלכות, ולכן כל פרק ופרק אינו רק חצי אמה לבד:

גם טעם שני, לפי שחסד הוא מתגלה, ולכן נכפל לשנים, וחלק המלכות נק' מדה שלימה, אך המוחין אינם נכפלים לשנים, כי תמיד הם סתומים, ולכן אינם רק חצי מדה בכל פרק ופרק. ואמה וחצי רחבו, הוא החסד שבמלכות, כי שם גבורה אחת מן הה' גבורות המתפשטות בה, הרי אמה אחת, וחצי אמה ממוח החכמה, כי חציו לז"א, וחציו אליה לפי שאינו נכפל כנז', הרי אמה וחצי רחבו בחו"ג. וכן עד"ז, אמה וחצי קומתו בג"ה שלה. והנה אין כאן נזכר מדת קו האמצעי כלל, לפי שאין במלכות מוח הדעת האמצעי, רק ח"ב, שהם שני קוים ימין ושמאל, ולא יש מדת מוחין רק בשני הקוים אלו לבד, כמו שאמרנו:

ועשו ארון עצי שטים כו' ועשית כפורת זהב וכו': ענין הארון והכפורת והפרוכת וזר זהב. כבר ביארנו, כי היסוד דאבא שבתוך ז"א הוא סוד תורה שבכתב, כי נובלות חכמה שלמעלה תורה, פירוש, כי אבא שהוא חכמה מה שהוא נובל ויוצא ממנו הוא תורה, שהוא זה היסוד המתפשט תוך ז"א. גם יעקב היוצא מהארת יסוד זה נקרא תורה, ואין אנו עתה בביאורו. והנה דע, כי כבר ביארנו לך כמה פעמים, כי החסדים של יסוד דאימא כשהם יוצאים מתוך היסוד שלה, והם מתגלים מן החזה ולמטה, הם לוקחים שורש עמהם מן היסוד דאימא עצמה ומתלבשים בו ואינם יוצאים בלתי הארת הלבוש ההוא:

ואמנם ביאור הדבר זה הוא, כי הלא פי יסוד דאימא אינו פתוח לגמרי ממש, כי א"כ יצאו החסדים בגלוי גמור למטה, ואפשר שיתאחזו החיצונים בהם, גם אותם החסדים העליונים ירדו ויפלו משם, ואמנם לטעם זה נסתם פי היסוד ההוא, אבל לא סתום ממש רק כי להיות שם סיים האחרונה דאימא, לכן היא מושכת הארת לבושי היסוד, ושם מאותה ההארה היורדת שם, היא מתלבשת שם פי היסוד דאימא, אך אינו לבוש ממש, רק הארה א' לבד, ועי"כ כשיורדים למטה החסדים תמיד לוקחים הארת הלבוש ההוא, ואינו יורד עצמותם רק מה שיוכל לעבור דרך המסך ההיא לבד, ויורד מלוכש עם הארת המסך ההוא ג"כ בכל מקום שהוא הולך. וזהו מה שאנו אומרים בכל מקום. שהחסדים תמיד מלוכשים:

מהארת לבושי אימא. ועכ"ז נקראים מגולים, כי הוא מסך דק בעלמא. וע"י היות בה

המסך הזה של אימא, אין החיצונים שולטים במקום שיש לבושי אימא:

גם מחמת זה אין החסדים עליונים יורדים, כי התהתונים לפי שהיו דחוקים וצרים למעלה, היו דוחקים ובוקעים ויוצאים דרך המסך ההוא, ושאר החסדים נשארו למעלה בריוח, וכיון שהם בריוח אין בהם כח לבקוע המסך לצאת. והנה כשהיסוד דאבא הוא יותר ארוך, בוקע ויורד ועובר דרך המסך הזה הנתון בפי היסוד דאימא, וכשהוא עובר מתלבש ג"כ בהארית לבוש המסך ההוא, ויורד עד למטה מלובש באור ההוא:

והנה הארון, הוא סוד התפשטות יסוד דאבא למטה מפי היסוד דאימא, והוא דוגמת ארון ארוך. והנה ארון בגי' נו"ר, והוא בגי' ע"ב קפ"ד, שהם אחורים דיסוד דאבא. והנה הארון הוא היסוד דאבא, והאורות שבתוכו, הם התורה שבתוך הארון. ואמנם הכפורת אשר עליו, הוא סוד אותו הלבוש של המסך דיסוד דאימא הנתון על הארון. והנה הכפורת בגי' תשי"א, והוא, כי הלא ג' הארות נכללות בו שהם הארת נה"י, כי כולם מאירים ביסוד האמצעי. והנה הנצח סוד י"ה במלוי יודי"ן, שהוא בגי' ל"ה, תכה אותו יו"ד פעמים ה"י הרי ש', ועם ל"ה, הרי של"ה בנצח. וי"ה במלוי ההי"ן בהוד, בגי' ל'. ואם תכה יו"ד פעמים ה"ה, יעלו ר', ואם ל' הרי ר"ל, ועם של"ה הרי קמ"ו, ואם תקס"ה, הרי תשי"א כמנין ואם תכה יו"ד פעמים ה"א הוא ק"כ, ועם כ"ו הרי קמ"ו, ועם תקס"ה, הרי תשי"א כמנין הכפורת. ואני מסופק אם אמר הכפורת, או הפרוכת. והנה זה הלבוש הוא עודף למעלה על הארון, כי הוא בפי היסוד עצמו, והוא מעט גבוה מן הארון, והוא סוד זר זהב על הכפורת. ונלע"ד ששמעתי כי ז"ר בגי' או"ר. וכבר הודעתך, כי אהי"ה עם עשר אותיות בגי' א"ל, נמצא, כי א"ל יוצא מאהי"ה והם באימא, ולכן ז"ר בגי' אל"ף למ"ד אהי"ה, ועשית כפורת זהב טהור וכו' ועשית שנים כרובים זהב וכו':

ונתת על השלחן לחם פנים וכו': סוד לחם הפנים י"ב חלות, ותמיד היה חם. הענין הוא, כי כבר ידעת כי יש למעלה כמה זווגים, שהם בסוד האכילה, והם סוד (שיר השירים ה' א') אכלו רעים. והנה סוד זווג או"א היא נעשה ע"י מזל"א דדיקנא דעתיקא, ולח"ם בגי' מזל"א. ואמנם הוא בסוד הו"ו שהיא כפולה ו"ו, והם י"ב חלות ששה וששה, והם הם עצמם סוד ה"א ה"א שהם י"ב. ואמנם י"ב אלו נמשכים מסוד שלשה שמות הוי"ה אשר במזל"א, אשר בהם י"ב אותיות. וג"פ הוי"ה, הם בגי' לחם ומזל"א. ואמנם לפי שזווג או"א אינו נפסק תדיר, לכן היה הלחם הזה, שהוא המזל שמעוררם אל הזווג, היה תמיד על

השלחן לחם פנים לפני תמיד. וגם לטענה זו היה חם תמיד, שנאמר (ש"א כ"א ז') לשום לחם חם ביום הלקחו, לרמוז כי תמיד הוא חם, ומעורר הזווג העליון בלתי הפסק. ואמנם לחם זה היו אוכלים אותו הכהנים, וסוד הענין תבין, כי הלא סוד הכהנים העליונים הם בחכמה, ושם הוא התחלת כהנא רבא שבכל י"ס:

ובזה הענין תבין פסוק (יהושע ג' ג') והכהנים הלויים וכו', כי הלא תראה שכמה פעמים קורא לויים אל הכהנים, כמ"ש (דברים כ"א ה') ונגשו הכהנים בני לוי וכיוצא, וסוד הענין, כי כהן ולוי העליונים הם חו"ב, לפי ששם לא מתפרשן תדיר, והלוי אשר שם הוא נמתק בלתי דין, לכן יש בו התחברות גדול עם הכהנים, וכולם כחדא שריין, אך למטה שאז הלוי הוא סוד הגבורה קשיא, אז אינם מתחברים, ולכן לחם הפנים הוא מאכל הכהנים מצד החכמה:

מאור עינים

פרשת תרומה

ויקחו לי תרומה פירש רש"י לי לשמי. לכאורה הוא תמוה הלא כל המצוות צריך לעשות לשם ה' ולמה נתיחד ענין זה דווקא בבנין בית המקדש הנה נודע כי שכינה בתחתונים הוא ענין שהקודשא בריך הוא צמצם שכינתו לצורך תחתונים והנה אין שכינה שורה אלא על ישראל כמו שאמרו רז"ל ביקש משה שתשרה שכינה על ישראל ולא על אומות העולם וכו' ונודע שגם בגלותינו לא עזבנו ה' אלהינו ומשרה שכינתו בתוך הצדיקים שבכל דור ודור כמו שאמרו רז"ל גלו לבבל שכינה עמם גלו לעולם שכינה עמם וכו' אמנם עיקר השראת השכינה יהיה אי"ה בביאת משיחנו במהרה בימינו כי עיקר השראת השכינה הוא נודע שם ה' אחרונה משם הוי"ה ברוך הוא וצריך לייחדא בהקודשא בריך הוא שהוא המשרה שכינתו בתחתונים שהוא ענין בחינת וא"ו שבשם הוי"ה ברוך הוא וזהו הנקרא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ובגלותא אין יחוד גמור כי אם מעט מזעיר על ידי הצדיקים שבכל דור אבל לעתיד לבוא יהיה אי"ה יחוד גמור וא"ו עם ה"א יחוד קודשא בריך הוא באחדות גמור:

וזהו ויקחו לי לשמי תרומה תרום ה"א שיתרום הה' למעלה בוא"ו וזהו על ידי מלאכת המשכן שהוא ענין השראת השכינה כמו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם:

וזהו משנכנס אדר מרבין בשמחה והוא תמוה דהא עיקר הנס היה ביי"ד ובט"ו בו ולמה התחילו בשמחה מתחלת החודש. אך דהנה שמות החדשים עלו מבבל ויש טעם לכל השמות של החדשים למה נקראים כך זה ניסן וזה אייר וכן כולם וטעם החודש אדר למה נקרא כך הוא מפני שבחודש זה נרמז א' ד"ר רצה לומר א' שהוא אלופו של עולם וכמו שכתוב אלוף נעורי אתה שכשם שאות א' הוא ראשון לכל האותיות כך השם יתברך הוא ראשון לכל הנמצאים וזהו ענין בחינת א' דר עם התחתונים שמשרה שכינתו עם התחתונים:

עבודת ישראל

פרשת תרומה

ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת וגו'. דהנה בהפטורה (מלכים א', ו' ד') כתיב ויעש לבית חלוני שקופים אטומים, פירש רש"י רחבות מבחוץ וזה שקופים מגזרת השקיפה. וקצרות מבפנים וזהו אטומים לשון אטום וסתום. כי שלמה המלך ע"ה בנה בית המקדש שלא כדרך בתים אחרים אשר חלונותם רחבות מבפנים וקצרות מבחוץ לשאוב האור מבחוץ ולהאיר לבית, אשר לא כן בבית המקדש כי ממנו האור יוצא לכל העולם כולו, ועיין במדרש תנחומא, והתרגום מפרש בהיפך, אטומים מבחוץ ושקופים מבפנים כדרך כל הבתים עי"ש. וכבר עמדו עליו והקשו עליו עי"ש:

ונ"ל בדרך רמז, דהנה הבית היה עיקר הרמז איך שיעבוד האדם את בוראו וכמ"ש הראשונים במלאכת המשכן עי"ש, והנה נמצא בקרבינו שני סוגי צדיקים. האחד שהוא צדיק גדול ועושה רצון בוראו יתברך, אמנם שיודע בעצמו שהוא עושה רצון בוראו ית' ואין בכוחו להחזיר הכל לשורשו לדעת כי הכל הוא מאת רצון הבורא ב"ה אפילו מה שעובדו, ודרך הב' הצדיקים הגדולים אשר הם בעיני עצמם אפס ואין ומחזירים כל מדה וכל מחשבה לשורשה כי הוא כח הבורא ב"ה ומבלעדיו אפס ואין. ומצדיק הגדול הזה אשר הוא בקרבו אפס ואין האור יוצא לכל העולם וכל ההשפעות הקדושות. ועליו רמזו רש"י עם המדרש, שעשה המקדש, רמזו לעבודת הצדיק הגדול, רחבות מבחוץ, שהאור יוצא ומתפשט ממנו, ואטומים מבפנים, שהוא בעיני עצמו אטום ונדמה לו שהוא חושך בקרבו, אבל התרגום מרמז להצדיק אשר הוא במדרגה קטנה כנ"ל. כי תרגום גימטריא תרדמה אחוריים סוד בחינה קטנה שסובר שכבר השיג רצון בוראו ועושה הישר והטוב ושהוא צדיק, וחלונות שקופים מבפנים, שנדמה לו שהוא מבהיק ומאיר. אבל אטומים מבחוץ, שממנו אין האור מתפשט לכל באי עולם כי איננו במדרגה גדולה כל כך להשפיע לאחרים. ואלו ואלו דברי אלהים חיים ואתי שפיר:

וזו שהבטיח הקב"ה ונועדתי לך שם, דהיינו שאראה ואועד לך שאני שוכן בכל המדות. ודברתי אתך מעל הכפורת, רמז למדרגה גבוה שאעלך גם עליה, מבין שני הכרובים,

שהם אפי זוטרי כנודע. שתהיה תמיד בבחינה קטנה בלבבך ונכנע ושפל כמו אפי זוטרי אשר על ידי זה תזכה לכל המדרגות הגדולות אמן:

בהפטרה וה' נתן חכמה לשלמה ויהי שלום בין חירם ובין שלמה (מלכים א', ה' כ"ו).
הנה הזוה"ק הקשה מה שיידך זה לזה עי"ש, ול"נ חיר"ם, רומז ליצה"ר, רצ"ל חרון אף. שאם זוכה אדם לעבדות השלימות אז גם אויביו ישלים אתו הוא היצה"ר ומלאך רע יענה אמן וכמאמר (קדושין פא.) היזהר בר' מאיר ובתורתו, וזהו וה' נתן חכמה לשלמה, לעבוד אותו. ועל ידי זה היה שלום בין חיר"ם הוא הסט"א ובין שלמה:

או יאמר וה' נתן חכמה. דהנה האדם השלם אף על פי שעובד השי"ת בכל מיני שלימות צריך להסתכל תמיד על פחיתת ערכו שהוא עפר ואפר והעבדות אינו אלא מאתו ית"ש והוא הנותן לך כח לעשות חיל, ובהיות כן זוכה להיות מקדש לשכון בו הבורא ית"ש. כמו שהשיב התנא להמין (בר"ע"ז) שבחכמי ישראל יש כמותו מה הקב"ה פוקד עקרות אף אלישע פקד עקרות עי"ש בזוה"ק, וכמו ששמעתי ממורי ורבי ואהיה לכם למקדש מעט (יחזקאל י"א ט"ו), רצ"ל שהשי"ת אמר שיהיה להם למקדש אך באופן שיימעט את עצמו. ונחזור לעניננו, וה' נתן חכמה לשלמה, רצ"ל הש"י נתן לו המדה הזאת חכמ"ה אותיות כ"ח מ"ה, רצ"ל שהסתכל תמיד שהוא כח מה, רצ"ל אי"ן. וזהו אין כמוך ואין כמעשיך (תהלים פ"ו ח'), מי שהוא ממוזיק עצמו שהוא אי"ן יכול לעשות כמעשיך. וזהו ויהי שלום בין מירם ובין שלמה, מיר"ם רומז להקב"ה שהוא מ"י ור"ם, רצ"ל שעל ידי שהיה לו מדת חכמה כנ"ל, היה שלום בינו ובין קונו והיה יכול הבורא יתברך שמו לשכון בקרבו:

ויעל המלך שלמה מס מכל ישראל (מלכים א', ה' כ"ז). י"ל מ"ס, על דרך שנאמר ביששכר (בראשית מ"ט ט"ו) ויהי למס עובד, שהיה נושא וסובל עליו העול והמשא של הבורא ית"ש והוא העול מלכות שמים, והיפך אותיות מס הוא ס"ם, הוא הסט"א שמשמא עינו של אדם שלא להסתכל אל הבורא ב"ה ולעשות מה שלבו חפץ מחמת שאומר מי רואני ומי יודיעני. וזהו ויעל המלך שלמה מ"ס, רצ"ל ששלמה היה מהפך ומעלה אותיות ס"ם לאותיות מ"ס שיהיו נושאים עליהם עול מלכות שמים, ויהי המס שלשים אלף, שלשים הוא למ"ד, והרמז שהיה מלמד אותם התורה הקדושה. וזהו גם כן וישלחם לבנונה, ל"ב בינ"ה, והוא ר"ת ל"ב נתיבות חכמה. והנו"ן השניה היא רמז לנ' שערי

בינה כל זאת היה מילף ומלמד אותם. ואדנירם על המ"ס, רצ"ל אף על פי שהיה נושא עליו את המושא הזה הוא העול מלכות שמים היה מסתכל תמיד ואדניר"ם ואדנ"י ר"ם על המ"ס ואין זה משלי רק מכח הש"י. ועל דרך זה פרשנו גם כן הפסוק ויעש לבית מלוני שקופים אטומים, עיין לעיל בדיבור ונועדתי:

ויחי לשלמה שבעים אלף נושא סבל (מלכים א', ה' כ"ט). רצ"ל שהיו יכולין לדרוש ע' פנים לתורה והיו סובלים עליהם העול הבורא ב"ה וב"ש, ושמונים אלף מוצב בהר, רצ"ל הם אנשים בינונים שהיו צריכים להלמם ולחצוב היצה"ר שנמשל להר:

ויצו המלך ויסיעו אבנים גדולות כו' ליסד הבית (שם ה' ל"א). יש לומר דהנה האותיות נקראים אבנים בספר יצירה שעל ידי האותיות נבנה התיבה, וכמו שנוטלים בתחלה אבנים גדולות לעשות היסוד הבית, כמו כן צריך לצייר בתחלה האותיות במחשבתו קודם שמוציא האותיות מפיו ואז נקראים אבנים גדולות, לפי שבמחשבתו אותיות של התיבה הם בצירוף אחד וכשמוציאן מפיו הם יוצאין זה אחר זה ואז נקראים אבנים קטנות וכן נקראים חיות קטנות עם גדולות, וזהו ויצו ויסיעו אבנים גדולות, רצ"ל שיקחו בתחלה אבנים גדולות ויקרות לצייר האותיות במחשבתו. ליסד הבית אבני גזית, כדי שיהיה ליסוד לאבני גזית, הם האותיות קטנות שנגזים בדיבור זה אחר זה:

ויבינו העצים לבנות הבית (שם ה' ל"ב). העצים הוא לשון עצה, שקודם שילך אדם להתפלל ולבנות הבית צריך שיתן עצות בנפשו לעשות הכנה ולהתבודד במחשבתו לפני מי עומד להתפלל כמו שהחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין (ברכות ל:):

והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה (שם ו' ז'). על דרך הפשוט שהבית נבנה מאליו שהאבנים היו מסייעין את עצמן וזהו מסע נבנה. וכאמור אצל ר' חנינא בן דוסא שהיו מלאכי שרת נושאים עמו אבן לירושלים, והרמז, שאם זוכה האדם לעבוד את הבורא ב"ה וב"ש, אזי אבן שלמה מסע נבנה, רצ"ל שהאותיות יוצאים מעצמם מפיו בקדושה כראוי כאמרם ז"ל (ברכות י:) אם תפילתי שגורה כו':

ומקבוצת והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו (שם). רצ"ל ע"ד שאמר הריב"ש ז"ל על הגמרא (שם לג:) האומר שמע שמע משתקין אותו ופריך דלמא

מעיקרא לא איכוון, ומשני מחינן ליה במרזפתא דפרזלא כי היכי דאיכוון, ולכאורה התירוץ אינו מובן וכי מה יעשה שלא כיוון. ופירש הוא ז"ל, דהנה אם אדם מתפלל בלא מחשבה צלולה אזי הש"י שולח לו מחשבות זרות כדי שעל ידי זה יתרחק בתשובה ויתחזק עצמו להתפלל במחשבה טהורה. וזהו שמשני הגמרא שזה לא אפשר שלא איכוון מעיקרא שהרי מחינן ליה במרזפתא דפרזלא הם המחשבות זרות עד שיכוון. וזהו גם כן פירוש מקבות והגרזן כו' לא נשמע בבית בהבנותו, רצ"ל שבימי שלמה המלך ע"ה היו כולן צדיקים וקדושים ולא היו צריכין למרזפתא דפרזלא הם המחשבות זרות:

ויהי דבר ה' כו' הבית כו' והקימותי את דברי אתך וגו' (שם ו' ט"ו-י"ב). רצ"ל שהדיבורים שלך יהיו כמו דברי כאילו אני דברתי אותם כביכול, וזהו את דברי אתך:

אור החיים הק'

פרשת תרומה^א

ועשו לי מקדש וגו'. צריך לדעת למה קראו מקדש ותיכף חזר בו וקראו משכן דכתיב את תבנית המשכן. ונראה כי אומרו ועשו לי מקדש היא מצות עשה כוללת כל הזמנים בין במדבר בין בכניסתן לארץ בכל זמן שיהיו ישראל שם לדורות, וצריך היו ישראל לעשות כן אפילו בגליות אלא שמצינו שאסר ה' כל המקומות מעת שנבנה בית המקדש כאומרו (דברים י"ב ט') כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, ולזה לא אמר פרט הנעשה במדבר שאינו מקום לבנות בו בנין אבנים שיעשה משכן כסדר האמור. ותמצא שכתב רמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה מצות עשה לעשות בית לה' דכתיב ועשו לי מקדש עד כאן, וטעמו הוא משינוי הלשון כמו שכתבנו. עוד ירצה באומרו ועשו לי מקדש כי מעת שעושים אותו לשמו יתברך כאומרו לי הגם שעדיין לא שרתה בו שכינה הרי הוא מקדש ודין קודש יש לו:

ושכנתי בתוכם. ולא אמר בתוכו לומר שהמקום אשר יקדישו לשכנו יהיה בתוך בני ישראל שיקיפו המשכן בד' דגלים. ואולי כי דברים אלו הם תשובה למה שחשקו ישראל (במד"ר פ"ב) בראותם בהר סיני שהיה ברוך הוא מוקף בדגלי המלאכים והוא אות בתוכם וחשקו אהב להיות כן בתוכם, ולזה באה התשובה מבוחן לבות ואמר ועשו לי מקדש ושכנתי כמו כן בתוכם:

ככל אשר וגו'. בפסיקתא (רבתי ט"ז) אמרו כשאמר ה' למשה ועשו לי וגו' נבהל משה ואמר לפניו הלא השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו וגו' עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא לא כמו שאתה סובר אלא כ' קרשים וכו' עד כאן. וצריך לדעת מי עמד בסוד ה' ומשה עבדו לדעת כל הדברים שעברו ביניהם, והגם שכל דבריהם דברי קבלה הם עם כל זה לא יבצר דבר מהכתובים. ונראה לומר לדבריהם ז"ל שהוקשה להם שאין משמעות

לכתוב ממה נפשך אם הוא נמשך למטה על זה הדרך ככל אשר וגו' תעשו לא היה לו לומר וכן בתוספת וא"ו אלא כן תעשו שהיא גזרת תחלת מה שאמר ככל אשר וגו', ואם אומרו ככל חוזר לאומרו ועשו לי מקדש לא היה לו להפסיק באומרו ושכנתי בתוכם אלא היה לו לומר ועשו לי מקדש ככל אשר וגו' ואחר כך יאמר ושכנתי וגו', וממה שהקדים לומר ושכנתי גילה ה' כי גמר מאמר כללות המצוה ולא הוצרך לומר בה ככל וגו' וסמך על מה שיודיענו כל פרטי המעשה שיעור הקרשים וכל הכלים כמו שאמר אחר כך, וממה שאנו רואים שנמלך אחר כך לומר ככל וגו' המשכיל יבין שזה היה לצד דברים שנולדו באמצע שזולת זה מתחילה מאי סבר שלא אמר ככל ולבסוף מאי סבר. ונשכיל לדעת מה הם הדברים שייכולין להיות באמצע, מהתשובה אתה יודע השאלה, והתשובה היא ככל אשר אני וגו' הא למדת שחשב יותר והסברא תצדיק ותאמת זה ויותר זה אין לו שיעור לבבך יבין כי ישנה לתמיהה, והוא אומרם שאמר הלא שמי השמים וגו' ועל זה הוצרך להשיבו ואמר לו ככל אשר וגו' והראהו תבנית המשכן באותו מצב, והכתוב מעיד על זה מאומרו מראה ולא אמר אראה לעתיד, ואז ראה כי היה עשרים קרשים וגו'. וטעם הראיה ולא הספיק בדיבור, אבאר בעזרת השם בסמוך:

ודרך זה נעלה להבין דבריהם ז"ל (ברכות נ"ה). שאמרו בפסוק (לקמן ל"ח כ"ב) ובצלאל וגו' עשה את כל אשר צוה אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו וכו' משה צוה לבצלאל לעשות כלים תחילה ואחר כך משכן אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחילה בית וכו' אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא בצל אל היית כי בודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא וכו' עד כאן. וקשה איך ישכח משה מצות ה' חם ושלום שיאמן עליו דבר כזה. ולהבין הענין יש להעיר עוד כי כפי סדר הכתוב רואני כי ה' הקדים מצות הכלים תחילה את הארון וכפורת וכו' ואחר כך השולחן ואחר כך המנורה ואחר כך המשכן ומשה אמת ודבריו אמת ולמה חזר מדבריו הראשונים. אכן לפי מה שפירשנו כי כשאמר ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן אז באותו מצב הראהו המשכן בתחלה וכשפרט לו פרטי המעשה הקדים הכלים, ויש בזה ב' דרכים בדברי ה'. האחד שיקדים המשכן כמובן מפסוק א' דכתיב את תבנית המשכן ומה שהקדים ה' בסדר המעשה את הכלים לא להתחיל בהם אלא שהתחיל ממה שגמר שהוא תבנית הכלים, והב' שכוונת ה' הוא להקדים הכלים כסדר שאמר ה' בפרטי המעשה, וטעם שהקדים ה' בפסוק א' לומר את המשכן קודם הכלים הוא לצד שהתמיהה שהיתה למשה שמים ושמי שמים וגו' כמו

שכתבתי למעלה לא היתה אלא על המשכן לזה באה התשובה בהוראת המשכן כי קטן הוא ובאגב הודיע הכתוב כי גם הראהו עם תבנית המשכן תבנית הכלים שהיו בו. ואולי כי נתכוין גם כן לומר כי אין צורך שיהיו גדולים בהפלגה, וכשבא לסדר סדר פרטי המעשה הקדים הכלים, ומשה עליו השלום מתחילה הכריע בפירוש דברי ה' כדרך ב' וכשדן לפניו בצלאל הכריע בסברא כדרך הראשון, ולזה תמצא שאמר המדרש שאמר משה ודאי כך אמר לי הקדוש ברוך וצריך לדעת למה אמר ודאי אלא לצד שהיו לפניו ב' דרכים הנזכרים ומתחלה ברר אחד מהם ועתה חזר בו ואמר בודאי כי האמת הוא כדבר בצלאל. והנה לצד שלא אמר לו ה' בפירוש את מי יקדים לא יאמר על זה חס ושלום שישכח דברי ה', ואל יקשה בענין לפי דברינו לשון המאמר שאמר משה כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אין הכוונה לומר שאמר בפירוש הקדים המשכן אלא פירוש לפי סדר הדברים כן נשמע. ונשאר לתת טוב טעם למה הוצרך ה' להראותו את תבנית המשכן, ואולי כי לצד שלא באו הדברים אלא תשובה לדברי משה שאמר שמים ושמי וגו' לזה אם היה משיב ה' כ' קרשים וכו' היה שומע משה כי לא בא השיעור אלא לומר כי יקבל ויתרצה ה' בבית קטן כזה מבלי להטריח ואין בדיוק שיעור זה מצוה, ולו יהיה שיאמר ה' אליו בצו לצו שלא יוסיף עם כל זה עדיין ישנו שהוא לטעם הסתפקות במועט, אשר על כן הראהו ה' תבנית המשכן דמות שהוא למעלה ובזה יצדיק כי זו מצותו לא למעלה ולא למטה:

ובדרך רמז ירמוז הכתוב באומרו בסדר זה שהקדים ושכנתי בתוכם קודם אומרו ככל לומר לו ענין גדול כי בחינת הקדושה והדרגותיה לא בגדר המספר כי גבוה מעל גבוה וגבוהים, הלא תמצא אומרים ז"ל (אבות פ"ג) אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו שנאמר (לעיל כ' כ"א) בכל המקום אשר אזכיר את שמי ואמרו על ב' וגו' וה' ועשרה וכל אחד כפי הדרגתו, ואמרו עוד (ב"ד פ"ד) שאין השכינה שורה על פחות מס' ריבוא כי מטעם זה לא נתנה תורה להאבות עד שהיו הבנים במספר ס' ריבוא, מכאן תקיש ותדין כי הדרגות הקדושה הם מא' עד ס' ריבוא, וזה בבחינת המספר ובבחינת האיכות כמה הדרגות מאחד לאחד עד אין קץ. וכיון שכן כאשר אמר ה' למשה שישכון בתוכנו לא ידע משה הדרגות של בחינת השוכן כמה שיעורה לזה נתחכם ה' ודבר אליו כדברים האלה ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך סמך ככל אשר וגו' לושכנתי לומר כי אותה בחינה המדברת עמו כשיעור אותה המרכבה אשר היה מראהו ישכון בתוכם, וכפי זה תהיה נקשרת תיבת ככל וגו' עם ושכנתי וגו':

וכן תעשו. הנה לפי מה שפי' שהראהו תבנית המשכן לומר כזה תעשו לא פחות ולא יותר אל יקשה לך אם כן לא היה צריך לומר לומר וכן תעשו, כי תמצא שאמרו בשבועות דף י"ד וזה לשונם אחד הנכנס לעזרה וכו' שאין מוסיפין על העיר והעזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וע"א סנהדרין מנא הני מילי אמר רב שימי אמר קרא ככל אשר אני מראה וגו' ואת תבנית כל כליו וכן תעשו לדורות. הנה כי באה וכן תעשו לצוות שיעשו כסדר הזה לדורות, ודע שדרשת לדורות דורש לה התלמוד מתיבת וכן תעשו לא מתוספת וא"ו לבד, כי לכשאמר שאינו דורש אלא יתור תיבת וא"ו אין כאן יתור כי אם היה אומר הכתוב כן תעשו לא היה נשמע כוונת ההודעה שבא הכתוב להודיענו שעברו הדברים בין משה ובין ה' ויהיה קשה לי לשמוע דברי ה' למה לא אמר ככל וגו' קודם אומרו ושכנתי, אלא ודאי שכל תיבת וכן תעשו מיותרת, וכן פירש רש"י שם בשבועות וזה לשונו וכן תעשו קרא יתירה למדרש לדורות עד כא. וטעמו של רש"י ז"ל לא מטעמינו אלא לצד שפירש ככל אשר אני וגו' שהוא מחובר למעלה ועשו לי מקדש וגו' ככל וגו' אם כן הרי בא הדבר לעיכוב שלא יחשוב להתנדב לעשות גדול אם כן וכן תעשו למה לי לדורות, ולדרכנו שהלכנו לשיטת דברי רבותינו ז"ל כי אומרו ככל וגו' בא להשיב למשה עיכוב השיעור ממה שהראה לו כיוצא בו בשמים מזה ירגיש שלא ישנו:

וראיתי להרב אבן עזרא שפירש וכן תעשו על הכלים לפי שלא הוזכר בתחלה אלא ועשו לי מקדש. ולא נתן לב הרב לומר טעם שהוצרך לומר וכן תעשו על הכלים ולא הספיק במה שמצוה בסמוך על פרטות כל הכלים, בשלמא מה שאמר ועשו לי מקדש היא כללות המצוה וטעמה שיעשה מקדש לשכון ה' בתוכו ואחר כך אמר אופני הבנין מה שאין טעם זה צודק במאמר וכן תעשו על עשיית הכלים אם לא שתאמר כדברי רבותינו ז"ל שדרשו לדורות, ולא ידעתי למה מעלים עינינו מאור החיים אשר האירו רבותינו ז"ל. גם בעיני יפלא דברי רמב"ן ז"ל שהשיג על דברי רש"י שאמר וכן תעשו לדורות ואמר ולא ידעתי אם יהיה זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בית עולמים כתבנית אלו ומזבח הנחושת עשה כ' אמה אורך ועשרים רוחב (דה"ב ד) עד כאן. מדבריו נראה כי נעלמה מלפני זכרוננו סוגיית מס' שבועות שדברי רש"י הם דברי הגמרא ומה מקום לחלוק על התלמוד. והיה נראה לומר שסובר רמב"ן כי מה שאמרו בש"ס וכן תעשו לדורות אין הכוונה על שיעור הכלים אלא על דברים האמורים שם שצריך מלך ונביא וכו' וע"א סנהדרין, ואין דבריו נראים כי מי מפיס. ועוד לדבריו מה מקשה שם בגמרא

ממשיחת כלים שמקדשת כלים שעשה משה ולא בשאר כלים שעשו זולת משה והוצרך הש"ס להביא להם ראייה מהפסוק והיה יכול לומר כי לא לכל הפרטים אמר הכתוב וכן תעשו לדורות אלא לדברים שמנו שם במשנה:

אלא שצריך ליישב קושיית רמב"ן ממזבח הנחושת שעשה שלמה. וראיתי להרא"ם שרצה ליישב ואמר כי אין כוונת וכן תעשו על השיעור ממש אלא על דוגמת תכונת הבנין הרחוב בערך האורך וגובה לפי ערך ארכו ורחבו אבל לענין הגודל אין קפידא, ולזה כשם שמזבח שעשה משה היה ה' על ה' כמו כן עשו לדורות מרובע עשרים על עשרים, ונסתייע הרב מדברי התוספת כפרק הזורק שבת (צ"ה:) שהקשו למה שנשמע מדברי הש"ס כי רוחב המשכן היה עשר אמות מנין להם זה ודלמא רחבו אחד עשר אמות כו' ותירץ ר' יהודה דמבית עולמים ילפינן לה שהיה אורכו ששים אמה ורחבו עשרים הכי נמי במשכן רחבו שליש אורכו וכתב וכן תעשו עד כאן. והקשה הרב על זה אם כן למה לא עשה הגובה של המזבח כתכונת מזבח משה שעשה ג' גובה לה' אורך ורוחב ולפי שיעור זה יעלה למזבח שלמה שהיו בו כ' על כ' שנים עשר גובה ותירץ כי כך באה ההלכה שלא אמר וכן תעשו אלא על אורך ורוחב לבד ולא על הגובה עד כאן:

ולפי דעתי אין דברי הרב נראים כי מה שכתב כי וכן תעשו לדורות לא באה אלא על תכונת הבנין ולא על שיעורו לא יקובלו הדברים מפיו בלא הוכחה מהש"ס, ואם מחמת הקושיא, יותר יש להניח הדבר בצריך עיון מלבדות מדעתנו דברים שאין להם על מה שיסמוכו, ומה שהוכיח מתירוצ' ר"י, וגם עליו אני דן, ועוד אינו הוכחה כי ר"י לא סמך תירוצו על דרשת וכן תעשו, ומה שכתב הרב בהעתק דברי ר"י וכתב וכן תעשו אינם מדברי ר"י אלא הרב להצדיק דבריו אמר כן, ופירוש דברי ר"י הוא כי גילוי מלתא הוא אומר כי ממה שראינו שהיה בבית עולמים עשרים על ששים וכאן במשכן יש ספק אם היה עשרים אורך ועשרה רוחב או אחד עשר יתגלה הספק מבית עולמים, או אפשר שהיה להם איזו ראייה ללמוד סדר זה מבית עולמים ולא מדרשת וכן תעשו, וזה לך האות כי לא הזכיר ר"י דרשת וכן תעשו לחזק תירוצו, ועוד מה שהוסיף להקשות מהגובה ואמר כי באה ההלכה מהר סיני שלא נאמר וכן תעשו אלא על תכונת הריבוע ולא על תכונת הגובה לשיעור הריבוע:

דע כי נחלקו רבותינו ז"ל (זבחים נ"ט:) רבי יהודה ורבי יוסי ר' יוסי סובר כי כל מזבחות הנחושת בין מה שעשה משה בין מה שעשה שלמה בין מה שעשו בני גולה ושעתיד להעשות כולן עשר אמות גובה של כל אחד מהם וג' אמות שכתוב בתורה מקום המערכה לבד עד כאן. וסברא זו הלכה היא (רמב"ם הל' ב"ה פ"ב) וסוגיית פרק שתי הלחם (מנחות צ"ז) כדעת זו מגדת ולסברא זו אין קושיית הרא"ם קושיא כל עיקר, ור' יהודה חולק וסובר דברים ככתבן ג' אמות קומתו. והנה קושיית הרא"ם אינה צודקת אלא לסברת ר' יהודה ומן הראוי לא היה מדבר דבריו בדרך פשיטות שנראה כי הם דברים מוסכמים אשר לא כן הוא. ומה שתי' הרב ז"ל כי כך באה ההלכה וכו', מסוגיית שבועות לא משמע כן ממה שאמר הש"ס אמתניתין דאין מוסיפין על העזרות וכו' מנא הני מילי ומתרץ רב שימי דאמר קרא וכן תעשו לדורות עד כאן. הנה ממה ששואל הש"ס מנא הני מילי והוצרך רב שימי לתרץ שמע מינה כי השואל לא היה יודע דרשת וכן תעשו לדורות וממוצא דבר אתה יודע כי לא היה יודע גם כן ההלכה שאמר הרב שבאה על הגובה שאינה לדורות שאם היה יודע ההלכה בהכרח שהיה יודע דרשת וכן תעשו לדורות שעל משמעותה באה ההלכה וכיון שכן למה לא הקשה השואל עצמו מגובה המזבח שלא עשאו שלמה כשל משה שהיא קושיית הרא"ם עצמה שהרי אין לה תירוץ אלא בהלכה שבאה על זה והלכה זו לא ידעה השואל כנוכח, ויש עוד להוכיח מעומק הסוגיא כי לא היתה הלכה בזה ודברי הרב שלא בדקדוק:

ואני אומר כי אין קושיית רמב"ן מהמזבח שהיה עשרים על עשרים ולא קושיית רא"ם מהגובה קושיא, והרי לפניך ברייתא ערוכה בפרק קדשי קדשים (זבחים ס"ב.) וזה לשונם תנו רבנן קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינם מעכבין וקאמר בש"ס מנא הני מילי דאמר קרא המזבח לעכב עד כאן. הרי כי מזבח עצמו שעשה משה יכול היה לעשותו מעשרים על עשרים והגובה גם כן יכול היה לעשותו יותר מג' אמות ואם כן מה מקום לקושיית הרב ממזבח שעשה שלמה כי הקדוש ברוך הוא גילה כי אין מעכב גובה ורוחב ואורך, וגם הרא"ם ז"ל נעלם מעיניו דברי הברייתא וחשב כי לא היה משה יכול לעשות המזבח ביותר משיעור זה וגם הגובה צריך שיהיה ה' על ג' גובה ולא על יותר והוצרך לתרץ ב' התירוצים הכחושים. והנה שתלתי לך עץ שתול על מים ותחזק בו בל תמוט כי אומרו וכן תעשו הוא על דברים המעכבין במזבח מדבר שהם קרן

וכבש ויסוד וריבוע כדקתני בברייתא וגם שלא יפחות מחמש אמות רוחב וה' אמות אורך כמו שאמרו שם בפרק קדשי קדשים ובלבד שלא יפחיתנו ממזבח שעשה משה:

אלא שנשאר לנו לדעת שאר הפרטים שבמשכן היו לעיכובא ובבית עולמים לא היו מעכבין ואדרבה כתב רמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה שאין בונים אלא באבנים או בלבנים. והנה הבינותי בכל מה שכתב רמב"ם במשפטי בית אלהינו ואראה כי בג' כלים כתב שצריך שיהיו כמות כלים שעשה משה במדבר ממש והם השלחן והמנורה ומזבח הזהב וכן מפורש בפרק שתי הלחם אבל שאר כלים וצורת הבית אין לקחת שיעור לדורות ממעשה משה במדבר, ולפי זה היה נראה לומר כי לא באה מצות וכן תעשו לדורות אלא בכלים ואין זה אמת כי בגמרא דרשוהו לענין קידוש העזרה וזה יגיד שגם על הבית באה המצוה לדורות, ועוד גם בכלים רואני שעשה שלמה כרובים שניים ומשונים הרבה מכרובים שעשה משה (מ"א ו') וכמה שונים היו בשאר הכלים:

והנה בהשכלה מועטת בענין אין שום קושיא כלל, כי יש לדעת כי כל בנין הבית והכלים לא עשאו שלמה כפי אשר נראה בעין שכלו לפאר אלא על פי נביא וגם הנביא הגיד כי לא דברי נבואתו הגיד אלא דברי קבלתו דכתיב בדברי הימים (א' כ"ה) ויתן דוד לשלמה בנו תבנית האולם וגו' ותבנית כל אשר היה ברוח עמו וגו' הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית וגו', וכתוב עוד (רש"י שם) אשר היה ברוח עמו כאשר הראהו שמואל הרואה, ואמרו ז"ל באגדת שמואל (מדרש שמואל פט"ו) רבי ירמיה בשם ר"ש כו' בית המקדש מסרה הקדוש ברוך הוא בעמידה למשה ומשה מסדה ליהושע בעמידה וכו' יהושע מסרה לזקנים בעמידה דכתיב ויאסוף יהושע וגו' ויתיצבו וגו' זקנים מסרה לנביאים בעמידה נביאים מסרה לדוד בעמידה וכו' דוד לשלמה וכו' ואומר הכל בכתב וגו' מלמד שנתנה לידרש מיד ה' מלמד שנתנה במסורת עלי השכיל מלמד שנתנה ברוח הקודש עד כאן. הראת לדעת כי כל מה שעשה שלמה בבית היה הלכה למשה מסיני והכל כתוב בספר גלוי לדורשי תורה ברוח הקודש, וכן תמצא שכתב רש"י בפירוש דברי הימים (פסוק י"ט) וזה לשונו והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקודש כמו ששינונו הר הבית היה ה' מאות אמה על ה' מאות אמה דרש אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים וגו' יהיו חמש מאות על חמש מאות עד כאן. ומן הסתם יהיה כל המעשה נרמז בתורה למבינים ברוח הקודש, ולפי זה מה שאמר הכתוב וכן תעשו לדורות הם על דברים שלא

בא עליהם ההפכיות בתורה כמושכל למביני מדע ברוח הקודש בזה יתנהגו על פי מעשה האמור במשכן מדבר אבל דברים שנאמרו בתורה במשפט מקדש עולמים לא תהיה להם סתירה מפסוק וכן תעשו כיון שיש לו מקום לעמוד בו בשאר הפרטים שלא באה עליהם ההלכה והבן:

ולדרך זה גם כן נרתק חבל קושית רמב"ן מעל רש"י וגם נתרפא כאבו של רא"ם בענין שיעור גובה מזבח לו יהיה שהיה גובה מזבח מדבר מעכב:

ולחיות שאמרו רבותינו ז"ל שנתנה לידרש בנינה של בית עולמים מן התורה אמרתי ליטול חלק בדרשה זו בב' וג' פרטים, וזה יצא ראשונה תחילת דבר ה' אמר ועשו לי מקדש וגמר אומר תבנית המשכן והיה צריך לומר ועשו לי משכן הא למדת כי על ב' מקדשות צוה וכמו שרמזנו בתחילת הענין ורמז מעשהו באומרו חמשים בחמשים כמו שפירש שמואל הנביא עליו השלום ואם אינו ענין למשכן מדבר תנהו ענין למקדש עולם הרמז באומרו ועשו לי מקדש, ומעתה מאמר וכן תעשו לדורות אינו נוהג בפרט זה של שיעור תבנית הבית ועודנו במקומו לשאר דברים שדרשו ז"ל בשבועות לענין נביא וסנהדרין וכו':

עוד מצינו (מ"א ו') שעשה שלמה ב' כרובים שניים נוספים על מה שעשה משה ונמצאו ד' כרובים אשר לא צוה ה' גם משונים שינוי גדול מכרובי משה:

ונראה כי הכתוב רמזם במה שאמר (פסוק י"ח) ועשית שנים כרובים וגו' משני קצות הכפורת ועשה כרוב אחד וגו' וכרוב אחד וגו' וקשה למה הוצרך לומר ב' פעמים המעשה ועשית ועשה. עוד קשה שכל הכתוב מיותר כי מאומדו מב' קצות הכפורת מובן הוא שכרוב אחד מקצה וגו'. עוד קשה למה אמר עוד על שני קצותיו. אכן רמז ה' למעשה ב' כרובים שיעשו בבית עולמים מלבד כרובים שיעשה משה, כנגד מה שיעשה לפי שעה אמר ועשית לנוכח כי הוא יעשה במשכן, וכנגד כרובי בית עולמים שרמז בתחלת דבריו אמר ועשה לא דבר אליו לנוכח אלא כמצוה על עשיה אחרת לזמן אחר שמלבד ב' כרובים הנזכרים שהם מקצות הכפורת עוד יעשו מעשה אחר כרוב אחד מקצה מזה ואלו הם בפני עצמן כמו שכן עשאו שלמה שהיו רגליהם נוגעים בארץ ולא בקצה הכפורת, ופירוש מקצה במקום שכלה קצתו, ואולי שנתכוון בתיבת מזה לומר מלבד זה וחוזר אל הכרוב שהזכיר. ואחר כך חזר להתנות הכתוב ואמר כנגד כרובים שיעשה משה אמר מן

הכפורת פירוש מגופו של כפורת תעשו את הכרובים שזכרתי בתחילת דברי שנים כרובים, וכדי שלא תטעה שחוזר אל הכרובים השניים לזה הזכיר פעם ב' תעשו שלא היה צריך לומר שכבר אמר ועשה אלא לומר כי אינו מדבר במעשה של כרובי המקדש אלא במעשה משה הוא מדבר ולזה אמר לנוכח תעשו, ועוד העיר ה' להבינך כן במה שאמר את הכרובים שלא היה צריך להזכירם כיון שבהם הוא עוסק ולא היה לו לומר אלא תעשו או תעשה אותם ומאזמרו תעשו את הכרובים גילה שאינו מדבר במה שלפניו אלא במה שלפני פניו כמו שפירשנו. ואזמרו על שני קצותיו פירוש צריך שיעמדו על קצה הכפורת שלא תאמר הן אמת שיהיו מגופו של כפורת אבל אפשר שירדד להם רגליהם ויעמידם בארץ ולא על כפורת הארון, לזה אמר על שני קצותיו פירוש שיהיה העמדתם על קצות הכפורת ממש מה שלא התנה כן בב' של בית עולמים:

והנה שתמצא שבמעשה שעשה בצלאל אמר הכתוב כסדר כל האמור שנראה שכל האמור בכתוב ישנו במעשה המשכן של מדבר וישבו רבותינו ז"ל טעם הכפל שלא תאמר שתעשה ב' לכל קצה וכו' יעויין שם בדברי רש"י (פסוק י"ט), והנה אם לא היה למעם שרצה לרמוז על כרובים השניים שיעשה לעתיד לא היה לו לכתוב תחילה סתם ועשית ב' כרובים ולחזור להסיר הטעות שלא תחשוב ב' מכל צד ויאמר כרוב אחד וגו' ומתחילה היה לו לכתוב ועשית כרוב אחד מקצה הכפורת וכרוב אחד וגו' (מקצה) תעשה אותם, אלא ודאי שנתכוון לרמוז כמו שפירשתי, ופשט הכתובים במקומו מונח כי הלא תמצא מה שפירש שמואל הרואה בפסוק (כ"ז י"ח) חמשים בחמשים אין זה פשט הכתוב אלא דרשה ולא נעקר הפשט גם לדרכינו הגם שישנו לפשט הכתוב ישנה לדרשה מכח הקושיא שהקשינו בסמוך. ועוד תמצא כי כאן במצות ה' דקדק לומר תיבת ועשה לדייק מה שפירשנו בה מה שאין כן במעשה בצלאל לא אמר ויעש יספיק בהערה:

ומזבח הזהב מצינו (מ"א ז') שעשה שלמה אחר וגנו לשל משה כמפורש בדברי רבותינו ז"ל (מנחות צ"ט) שהשלחן והמנורה שעשה משה יש בו מחלוקת אם לא היו מסדרין ומדליקין (אלא) בו או גם בשאר שולחנות והמנורות שעשה שלמה היו מסדרים ומדליקין לפעמים בזה ולפעמים בזה אבל מזבח הזהב דבר מוסכם שנגנו ולא שמשו אלא בשל שלמה, וצריך לדעת למה גנו של משה:

ונראה כי התורה רמזה הדבר במה שעקרה סדר מצות מזבח הזהב ממקום שהיה ראוי לצוות עליו, כי תמצא כי מתחילה התחיל בארון שהוא פנימי פנימיים ואחר כך הכפורת ואחר כך השולחן ואחר כך המנורה ואחריהם המשכן ואחרי השמן ובגדי שרת לאהרן וקרבתו ואחרי מזבח החיצון ואחרי חצר המשכן ואחרי השמן ובגדי שרת לאהרן וקרבתו החינוך והתמידין ואחר כל זה צוה מזבח הזהב, ויש בזה הרגשה גדולה בשינוי גדול כזה, ורמז בזה שדינו משונה מכל המשכן וכליו כי המשכן וכליו הראוי לבית עולמים ישמש לבית עולמים כגון השולחן והמנורה כמו שכתבנו למעלה שהיו משמשים בבית עולמים ומי שאינו ראוי לבית עולמים כגון משכן וכלים שלא שמשו במקדש, גם מזבח החיצון שלא היה בו הקפדה אלא בריבוע ובמקדש היו צריכין לעשותו גדול לצד הצורך אבל מזבח הזהב הגם שלא תשתנה עבודתו שהוא הקטורת חצי מנה בבוקר וחצי מנה בערב אף על פי כן לא ישמש בבית עולמים ועשה אחר וגנוז לחלוטין מה שלא עשה כן בשולחן ומנורה שעשה משה שהגם שעשה עשרה של משה עולה על כולן, וענין רמיזות מעשה בית עולמים אינו אלא רמז בעלמא:

❦ תפילה מהאור החיים הקדוש^ב ❦

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ יְדִידוֹת אֹרֶךְ נַפְשֵׁנוּ רוּחָנוּ וְנַשְׁמָתָנוּ לְמַעַן בְּרִיתְךָ אֲשֶׁר כָּרַתָּ לְשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מֵדוֹת שְׁאִינָן חֲזוֹרוֹת לְעוֹלָם מִלְּפָנֶיךָ, זָכַר אֲהַבְתָּנוּ וְחַבַּתָּנוּ, וְהֵשִׁב שְׂכִינְתְּךָ לְבֵית קִדְשֵׁנוּ וְהַחֲזֵר לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ בָּנוּ כִּימֵי קֶדֶם, כִּי קָשָׁה פְּרִידְתְּךָ מִפְּנֵינוּ כְּפִרִידַת נַפְשֵׁנוּ מִגּוּפֵנוּ, הָמוּ מַעֲיָנוּ, וְכָלְתָה נַפְשֵׁנוּ אֶל גְּאֻלַּת שְׂכִינְתְּךָ, וְאֶל מַעוֹן קִדְשְׁךָ, וְלִרְצוֹנְךָ יְיָ נְכַסְפֵּנוּ, הִנֵּנוּ מִתְחַנְּגִים וּבּוֹכִים לְפָנֶיךָ יְיָ אֵב הֶרְחָמֵן עַל גְּלוֹת הַשְׂכִּינָה,

❧ מי הבאר ❧

ב. הובא בסידור כתב נהורא ברדיטשוב.

תעא

החיים

אור החיים

באר

הוֹשִׁיעָה יי שְׂכִינָתְךָ וְדַבֵּק נַפְשֵׁנוּ בְּאַהֲבָתְךָ הַנְּעִימָה וְהַעֲרֵבָה עַל נַפְשֵׁנוּ
רוּחַנוּ וְנִשְׁמָתֵנוּ, וְיִיעוֹל מִלְּפָנֶיךָ בְּהִיכָלָה אֱמוּנָה כֵּן יְהִי רָצוֹן:

מים עמוקים

ביאורי עומק ומחשבה ע"פ הספה"ק על ענין הכרובים

נודע שהכרובים רומזים אל ז"א ונוק', ויתכן לומר שהכרובים שעל הארון רומזים אל ז"א ונוק', והכרובים שעשה שלמה רומזים אל או"א, וא"כ היה באלו הכרובים שעשה שלמה ענין של סיכוך על הכרובים שעל הארון, כמו שכתוב בכוונות הסוכה (שעה"כ דרושי חג הסוכות דרוש ד') שהסכך זה אימא עילאה המסוככת על בנין שהם ז"א ונוק'.

ומבואר שם דלכן הסכך צריך להיות עד עשרים אמה, כי ז"א ונוק' כל אחד יש לו עשר ספירות וביחד הם עשרים, ומיד מעליהם זה הסכך של אימא עילאה, אבל אם יהא הסיכוך יותר גבוה, כבר אינם משיגים שם. וכן כאן רואים שיש עשר אמה לכל כרוב, ולפי מה שביארנו כאן נאמר שזה עשר ספירות דאו"א המסוככים על זו"ן, שהרי הכרובים שעל הארון גבוהים עשר טפחים, רואים ג"כ את הענין של עשר, ואפשר לומר דאלו העשר טפחים הם העשר ספירות דז"א ודנוק'.

וראה הלשון להלן בפסוק (פרק ח' פסוק ז') כי הכרובים פרשים כנפים אל מקום הארון ויסוכו הכרובים על הארון ועל בדיו מלמעלה. רואים מפורש בכאן את הלשון של סוכה וסכך בענין הכרובים.

או אפשר לומר ע"פ מה שאמרו רז"ל (בבא בתרא צח:) דמה שכתוב בפסוק שגובה קודש הקדשים הוא עשרים אמה, היינו משפת כרובים ולמעלה [ואנו פירשנו בפסוקים בפנים ע"פ המלבי"ם], א"כ אפשר לומר דגם הכרובים הגדולים שעשה שלמה רומזים אל זו"ן, ומעליהם עשרים אמה של או"א, אשר הם בחי' של עלמא דאיתכסיא וממילא אין כרובים עבור דוגמתם.

והביאור הקודם ג"כ קיים, כי אפשר לומר שבקודש הקדשים שם הכל נתגלה כבר. או אפשר שהוא עצמו שם זה העלמא דאיתכסיא, דהרי הוא מכוסה באמה טרקסין, ואין נכנסין אליו אלא אחת בשנה.

ואפשר לפרש ע"פ המלבי"ם דלעיל, שעשרים אמה היינו כל איפה שיש הציפוי מעץ, ומעליו זה מצופה באבנים טובות ויקרות, אפשר לומר דהעשרים מלמטה הם

העשר ספירות דז"א ודנוק', ואח"כ מתחיל עולם יותר גבוה של או"א, ולכן זה בצורה אחרת. וכן אפשר לומר דזהב רומז ג"כ על דין, ולכן בעשרים של זו"ן מצופה בזהב, אבל באו"א אין שום דין כלל (ואף דאימא מיניה דינין מתערין, אבל היא עצמה רחמים גמורים, כמבואר בספה"ק), ולכן שם כבר אינו מצופה בזהב. אמנם בבית המקדש זה כבר הכל ממותק, ובפרט שזה כבר היחוד השלם, וכבר הכל נמתק.

ועוד אפשר לומר דהטעם דבספירות של או"א זה רק עשר לשניהם, אפשר לומר דזה מכיוון שהם מיוחדים תמיד.

ומצד שני רואים גם בעשר ספירות דזו"ן עצמם, בכרובים, אם על הארון ואם הכרובים ששלמה עשה על הקרקע, דהם רק עשר אמה, ורואים שהם שלימים בתכלית בכל ספירותיהם. וזה מרמז שכאן בבית המקדש זה היחוד השלם, ולכן זו"ן שלמים בעשר ספירותיהם ושווים בקומתם, ומיוחדים תמיד בתכלית.

וראה את דברי קדשו של רבינו האר"י הק' בספר הליקוטים (מלכים א' סימן ו'), וז"ל: במקדש היו שווים זו"ן בקומתם, והיא עולה אפילו כנגד מידת לאה, וסימנך כי מקדש עולה בגימטריא מדת שהיא מדת לאה, כמ"ש ומדת ימי מה היא. ובה תבין סוד מ"ש רז"ל כי בימי שלמה קיימה סיהרא באשלמותא, ר"ל, שגדלה כל אורך קומת זעיר. ולכן עשה שלמה ארבע עשר ימים משתה ושמחה, מחולקים שבעה ושבעה, שהם ז' נגד לאה ושבעה נגד רחל. עכ"ל.

ועיין בגמ' יומא נ"ד ע"א וע"ב, וברש"י שם. ראו חובתכם לפני המקום.

(ובמאמר המוסגר אפשר לציין ברש"י [וז"ל: ברש"י על הפסוק 'לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם', וז"ל: אלהי כסף. בא להזהיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אתי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסיף על שנים, שאם עשית ארבעה, הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדרך שאני עושה בבית עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם: עכ"ל.].
שואמר 'שאם עשית ארבעה הרי הם לפני כאלהי זהב', שהכרובים שעשה שלמה אינם ארבעה [יחד עם הכרובים של משה], אלא הם שנים ועוד שנים [בדמות אחרת]. ובאמת היה לו ציוי לעשות את אלו הכרובים, משום שהכל בכתב מיד ה' [ד"ה א' כ"ח י"ט]. ואפשר להוסיף עוד דאם יש עוד זוג כרובים

אותו הדבר, הרי הם זה לעומת זה עשה אלקים, וא"כ הכרובים הנוספים הם נגד זו"ן דקל' ח"ו. משא"כ כאן שעשה עוד כרובים משונים אחרת, ואפשר לומר דהם או"א שבקדושה, או אפשר לומר דמכיוון דאינם מפורשים בתורה הרי הם זו"ן של המדריגה הבאה, זו"ן דבריאה דקדושה או יעקו"ר דאצילות דקדושה [ויותר נראה לומר שהם או"א דאצילות, כי רואים בפסוקים שהיה ענין מיוחד שהם מסככים על הארון, אשר בו הכרובים דוגמת זו"ן, וא"כ הם כאימא המסוככת על בנין כמבואר בדרושי חג הסוכות, וכמו שהארחנו לעיל. ולטעם היותם ב' כרובים אפשר לומר דהם ישסו"ת הנקראים אימא בכללות, או דהם או"א עילאין, וגם אבא נכלל עימה, כי השפע מאימא מגיע ע"י שאבא מתלבש ונמצא בתוך אימא, כמבואר בדרושי יוה"כ, וא"כ הסכך הוא משניהם יחד]. או אפי' אפשר לומר דהכרובים שעשה שלמה הם ג"כ זו"ן דאצילות דקדושה, רק מכיוון שהם סוג אחר של כרובים אין בזה חסרון, וע"פ הסוד יבואר שזה גילוי נוסף וחדש של אלו הזו"ן עצמם). וסוד הכרובים הוא גדול ועצום. רואים בכרובים דזה גילוי גדול ועצום ונורא מאוד מאוד, שנמשך גילוי אלקות כ"כ גדול, היחוד העליון, למטה בזה העולם הגשמי, ואף ע"י דברים גשמיים ממש, כמו זהב ועץ שמן, ושאר העצים שעל הכתלים שאף עליהם היו מצויירים כרובים. השי"ת עשה שיומשך אלינו ע"י הכרובים כזה גילוי אלקות נורא ועצום יחודים עליונים, למטה ממש. וכמ"ש שאמרו רז"ל דבימי שלמה קיימא סיהרא באשלמותא, וכפי שהארחנו בזה כבר. ומהאריז"ל דהנוק' היתה גדולה בכל קומת ז"א, והיו מיוחדים בתכלית.

והיינו שהשי"ת ציוה שנעשה כרובים דוגמת היחוד העליון, למטה בעולם הזה הגשמי, וע"י גשמיות. וזהו רצון ה'. ואמנם הכרובים נעשו לענין רוחני לגמרי.

וראה דברי חז"ל (יומא נ"ד). דכשהיו ישראל עולים לרגל, היו מגללים להם את הפרוכת ומראים להם את הכרובים שהם מעורים זה בזה, ואומרים להם: 'ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה'. ע"כ מהגמ' שם. ורואים ג"כ איך שהכרובים רומזים אל יחוד השלם יחוד זו"ן בכל שיעור קומה, יחוד כנסת ישראל עם דודה, ואף נמשך ממש בזה העולם. ונמשך ממש בזה העולם האהבה הגדולה של השי"ת לישראל עמו, כחיבת זכר ונקבה, יחוד כנסת ישראל עם דודה פב"פ. ישקני מנשיקות פיהו, חיכו ממתקים וכולו מחמדים זה דודי וזה רעי. השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי, מה תגידו לו, שחולת אהבה אני. וראה לשון הזהב של הרמב"ם (הלכות תשובה פרק י' הלכה ג'), וז"ל: וכיצד היא האהבה הראויה הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא

נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שזונו בכל לבבך ובכל נפשך. והוא ששלמה אמר דרך משל (שיר השירים ב' ה') 'כי חולת אהבה אני'. וכל שיר השירים משל הוא לענין זה. עכ"ל. ובמלאכי (א' ב') אהבתי אתכם אמר ה'. והקב"ה אומר לנו: הנך יפה רעיתי הנך יפה (שה"ש ד' א'), וכן הלאה בפרק הזה השי"ת משבח לכנסת ישראל מאוד מאוד. מה יפו דודיך אחותי כלה מה טובו דודיך מיין וריח שמניך מכל בשמים. נופת תטופנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמותיך כריח לבנון.

ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהמים (שה"ש ז' ו'). וברש"י: מלך אסור ברהמים הקב"ה נקשר באהבה במצות ובריצות שאתם רצים לפניו.

שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמנות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה אם יתן איש את כל הון ביתו פאהבה בזה יבזוז לו: (שה"ש ח' ו-ז).

וראה רש"י בבבא בתרא (צ"ט): בזמן שישראל עושין רצונו של מקום. הם הופכים פניהם זה לזה דוגמת חבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה סימן שהקב"ה אוהב את ישראל.

ובוודאי שכל ענין הכרובים כולו רוחניות, וכולו גם (דהרי כשעושין רצונו של מקום היו מעורים זה בזה, וכשהיפך ח"ו, ההיפך), וזה בוודאי שנמשכו יחודים עליונים אלו למטה כאן. וכפי שמבואר בכוונות פסח, שבליל פסח היחוד הוא אפי' בעשיה, וכאן רואים שנתגלה ענין היחוד, היינו דוגמתו, אף בגשמיות ממש. ורואים בכאן עוד ענין גדול ועצום, דהיחוד אפי' בגשמיות ממש. וכן היחוד הרי בכל הקומה, וכמו שהבאנו לעיל מהאר"י הק', וא"כ מוכרח להיות היחוד גם בעשיה ואפי' בגשמיות ממש, ובדומם, מאחר שהעשיה נקרא נוק' בכללות. ראו חיבתכם לפני המקום.

ובוודאי שהכרובים הם רוחניות גמורה, וכל ענינם הוא שנעשו מרכבה אל היחוד העליון, וא"כ הרי שמציאותם הגשמית בטילה לגמרי, ויש כאן רק רוחניות.

וראה את לשון הזה"ק (ספר בראשית דף מה), וז"ל: היכלא שביעאה היכלא דא לאו ביה

דיוקנא ממש, כלא איהו בסתימו וגו' (ד"א גו) רזא דרזין, פרוכתא דפריסא (ד"א פריסא) קיימין כלהו היכלין דלא לאתחזאה תרין כרובים (ד"א ל"ג דא מן דא קיימין), לגו מן דא קיימא כפורתא דיוקנא דקדש קודשין, בגין כך היכלא דא אקרי קדש הקדשים. וכו'. וכד כלא (נ"א איהו) בשלימו בנהירו דכלא ונחית נהירו עלאה, כדין האי היכלא שביעאה איהו היכלא סתימאה בסתימו דכלא לקבלא ההוא קדש הקדשים נהירו דנחית ולא תמלייא מתמן כנוקבא דמתעברא מן דכורא ואתמלייא, ולא אתמלייא אלא מהאי היכלא דמתתקנא לקבלא ההוא נהירו עלאה, ורזא דא היכלא שביעאה איהו אתר דחבורא דזוגא, לאתחברא שביעאה בשביעאה למהוי (דף מה ע"ב) כלא חד שלימו (ד"א חד) כדקא חזי.

וראה את כל לשון קדשו שם בענין זה ההיכל לעיל, על מקומו.

וכן עיין עוד בזה הרק' בהרבה מקומות מעניינם הגדול והקדוש והנורא של הכרובים.

וראה את דברי קדשו של הארזי"ל בספר ליקוטי הש"ס (יומא): אמרו רז"ל בשעה שנכנסו גוים להיכל מצאו כרובין המעורין זב"ז וגו'. כבר ידעת מה שהודעתך בסוד נחשא דפרח באוירא שארי בחיבורא וסיים בפרודא כי אל אחר מסתרס ולא עבד פירין. וע"כ עמונים ומואבים שהם מסטרא אחרא זלזלו ישראל על שהי' להם כרובים שהיו מעורים כמער איש וליות כי הקליפה הוא תמיד בפירוד ולא בחיבור והסימן לזה הוא מה שארזי"ל פיזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם. עכ"ל.

עוד בענין הכרובים על דרך אפשר: הנה כבר הארכנו לעיל דהכרובים שעשה משה על הארון רומזים אל ז"א ונוק' המיוחדים ביחודא שלים, ויתכן לומר דהכרובים שעשה שלמה רומזים אל או"א.

והכרובים שעשה שלמה היו כנף אחד של כל אחד נוגע בקיר הבית, וכנף אחד של כל אחד, נוגעים כנף אל כנף (וכפי המבואר לעיל, עם הציורים). וכן איתא בגמ' (בבא בתרא צ"ט). שהכרובים (שעשה שלמה) היו פניהם איש אל אחיו וגם פניהם אל הבית, והיו מעשה צעצועים (פסוק בכרובים בד"ה ב' ג' י'), ומצודדין פניהם כתלמיד הנפטר מרבו, וברש"י, דמצצדי אצדודי דאמרן לעיל. רואים שהיו הכרובים מצודדין פניהם גם איש אל אחיו וגם לבית. (ועיין בגמ' שם ליתר ביאור והבנה). ואמר לי מו"ח שליט"א דיתכן לומר שהיו

כאן ב' עניינים. א', יחוד כרוב אחד עם השני. ב', יחוד כללי וגדול יותר עם הבית. ויבואר: דהנה רבינו הרש"ש זיע"א בתחילת ספרו הק' נהר שלום (דף י"א), כותב, שיש חמשה בחינות, שורש, נשמה, גוף, לבוש, היכל. ובחינת שורש הוא א"ק, ובחינת נשמה הוא אצילות, ובחינת גוף הוא בריאה, ובחינת לבוש הוא יצירה, ובחינת היכל הוא עשיה. וכל אחד מהבחינות האלה שביארנו, הוא א"ק ואבי"ע שלם, ובערך הא"ק ואבי"ע הכוללים הוא א"ק ואבי"ע דא"ק למשל, ובמדרגה הבאה, הוא א"ק ואבי"ע דאצילות. וכן הלאה. ע"כ מביאור דבריו הק' (אמנם עיין בפנים שם ותראה מפורש ומבואר באר היטב בבהירות נפלאה בלשונו הזהב של רבינו הרש"ש זיע"א). וזה פשוט בכל כתבי האריז"ל, שבכללות יצירה זה ז"א, ועשיה זה נוק'. ולפי"ז יובן דיש כאן בכרובים ג"כ יחוד כולל בכל הא"ק ואבי"ע הכוללים, שהיה יחוד עם הבית. שהוא א"ק ואבי"ע דעשיה, שזה הנוק' דכללות. (ונראה להוסיף דזה דומה קצת ליחוד של הנקודה הרביעית עם הנקודה החמישית, כי יש כאן יחוד של כרובים שנעשו בעיקרם מעץ, שזה צומח, עם הבית הנעשה מעיקרו מאבן שזה דומם. ואם כנים הדברים, אזי יש כאן עוד יחוד גדול מאוד).

הכלל העולה מכל מה שאנו מדברים עתה, דיש בקודש הקדשים יחוד גדול מאוד מאוד, בכל פרטי היחוד שרק יכולים להיות, ובכל המדרגות כולם. ויהי רצון שנוכח כבר לזה, ליחוד השלם, במהרה בימינו אמן.

וכן אמר לי מו"ח שליט"א, שהרי ידוע שיש פנימיות העולמות וחיצוניות העולמות. פנימיות העולמות הם הנשמות, וחיצוניות העולמות הם המלאכים (ומבואר מענין זה גם בשעה"כ דרושי ראש השנה). וידוע דההשפעה מהיחוד התמידי דאו"א מחיה את חיצוניות העולמות, וההשפעה מיחוד ישסו"ת מחיה את פנימיות העולמות. ולכן אפשר לומר בכרובים שעשה שלמה המלך, שאחד זה אבא ויש"ס, ואחד זה אימא ותבונה. ויש בהם יחוד או"א עילאין לחיות חיצוניות העולמות, ולכן פניהם אל הבית, ויש בהם ג"כ יחוד ישסו"ת לחיות פנימיות העולמות, ולכן פניהם ג"כ כלפי פנים. וכן רואים את זה בכנפיים שכנף אחד של כל אחד מהכרובים נוגעות איש אל אחיו, והכנף השני של כל אחד מהכרובים נוגעות בקיר הבית. וכנ"ל.

שלמה המלך עשה ג"כ ציורי כרובים על כתלי הבית, ועשה אותם גם על כתלי קודש הקדשים, וגם על כתלי ההיכל, כמפורש בפסוק לעיל.

ולא כתוב בפסוק מספר כמה כרובים היו על הכתלים. ופשוט שהיו רבים מאוד, עד כדי כך שבדברי הימים מבואר שהיה צריך לעשות במקומות הפנויים בין הציורים, שרשרות (והיו שם ציורים של כרובים וכן ציורים נוספים, אבל פשוט שכל הציורים האלה היו לרוב מאוד, וק"ל).

ונראה להסביר בזה בדרך אפשר, כי הנה מבאר רבינו הרש"ש בהקדמת רחובות הנהר (דף י'). ותופס לדוגמא כתר דאריך דאצילות. דהנה לעשר ספירות שבתוך כתר דאריך דאצילות יש ג"כ לכל אחד מהם עשר ספירות, ולמשל, לכתר דכתר יש ע"ס שלימים, ולחכמה דכתר יש ע"ס שלימים, וכן הלאה. וכן בחכמה דאריך דאצילות. וכן בכל פרטי הפרטות שבכל פרטי פרצופי א"ק ואבי"ע. ובזה נפרטו כל העשר ספירות לאין קץ. (ועיי"ש ליתר ביאור והרחבה והבנה, בבהירות נפלאה בלשון קדשו של רבינו הרש"ש זיע"א).

ולפי"ז נראה לפרש שהכרובים החקוקים על הכתלים, שהיו מעורים ומיוחדים זה בזה, כמפורש בפסוקים, ובגמ' ביומא (נ"ד.), מרמזים על כך שלא רק בעולם אחד יש את היחוד השלם, אלא בכל העולמות כולם ובכל הפרצופים והספירות כולם לאין קץ, כולם יש את היחוד השלם, וכולם מיוחדים בתכלית השלמות, וקיימא סיהרא באשלמותא. ולכן לא ניתן מספר לציורי חקיקות הכרובים על הכתלים, משום דזה לאין קץ. (אמנם מסתמא לא היה שייך לחקוק על הכתלים לאין קץ ציורי כרובים [אלא אם נאמר דהיה נס גם בענין זה, וכמו שכל ענין הכרובים היה מהעולמות העליונים], אך זה הענין שלא היה בזה מספר, ורק היה הרבה ציורים, וכפי שכתוב בפסוק 'מסב קלע', היינו שכל הכתלים היו מסובבים באלה הציורים, רואים שהיו הרבה, ולכן יש מקום לזה מה שרצינו לרמז בזה). וראיה לפי אפשר לראות מדברי רש"י בדברי הימים (ב' ג' ה') שאומר שצייר ציורין הרבה.

ואח"כ מצאתי בדברי קדשו של רבינו האר"י הק' בספר הליקוט (תרומה) על ענין הכרובים, וז"ל: ועשית כפורת זהב טהור וכו' ועשית שנים כרובים זהב וכו'. דע, כי הענין הכפורת והכרובים, יש אומרים כי הכרובים הם זו"ן, ויש אומרים שהם נ"ה, ויש אומרים שהם או"א. ובהיות שהכל אמת, דע כי הם או"א, ולזה הם כדמות זו"ן דלא מתפרשן לעלמין, והם בחינת נ"ה הנכנסים בז"א. ולזה היו אנפי רביי, להורות שנכנסים בז"א. שאם היו או"א במקומם למעלה, היה מן הראוי שיהיו אנפי סבי, ולא רביי, אלא הם נ"ה שנכנסים בז"א, שעליו נאמר ופרוס עלינו סוכת שלום, ר"ל סוכת שלמה. וכשנשלם

יסוד אימא, אז מתגלה יסוד אבא שהוא התורה, והיכן הוא מתגלה, בארון שהוא מלכות אימא. עכ"ל.

היה נראה לי דהפרכת סודה הוא לכסות היחוד העליון זו"ן. ואח"כ מצאתי בזה"ק (בראשית מ"ה.) דנראה דמשמע כן (ועיין בתחילת הזוה"ק מספר שמות להלן). ונראה לבאר בזה בדרך אפשר, דהנה בכוונות היחוד דליל שבת (סידור האר"י הק' לרבי שבתי מראשקוב זיע"א) מבואר שיכוון לב' שמות הק' צמרכ"ד אזבוג"ה אשר הם בגימ' חשמ"ל, שהוא המכסה היחוד העליון זו"ן. ויתכן דזה סוד שהיה בבית שני ב' פרוכות נגד ב' השמות האלו. ובבית ראשון שהיה כותל היה באמצע הכותל דלתות, והדלתות היו פתוחים תמיד, ושם היה פרוכת אחת. ונראה דזה הפרוכת הוא נגד החשמ"ל. או אפשר דהיה שם גם כותל וגם פרוכת, וכך נרמזו בזה ב' השמות הנ"ל (וראה בסידור הרש"ש בכוונות מילת בשלום).

ואגב גררא, נזכיר בכאן, שנראה שיש בזה סוד גדול, דדלתות קודש הקדשים תמיד פתוחים. ותמיד השי"ת משפיע שפע גדול לבניו אהוביו, ותמיד אנחנו בני ישראל עם קרובו, פנינו אליו, ורוצים אותו תמיד.

[רזה] גם כעין בחינה של פתיחת הארון, שזה עת רצון. וכן רואים בשמחת תורה, שאז הוא יחוד גדול מאוד (כמפורש בשער הכוונות על שמחת תורה, וברש"ש) שהארון פתוח כל הזמן].

וראה בזה"ק בסוד הכרובים **בספר שמות** (דף קמ"ח), והצגוהו על מקומו בעזה"ת. והבאנו שם רק קטעים מהזה"ק, וכדאי מאוד ללמוד בפנים בזה"ק.

וראה את דברי קדשו של רבינו האור החיים הק' (שמות כ"ה ט') וז"ל: עוד מצינו (מ"א ו') שעשה שלמה ב' כרובים שניים נוספים על מה שעשה משה ונמצאו ד' כרובים אשר לא צוה ה' גם משונים שינוי גדול מכרובי משה.

ונראה כי הכתוב רמזם במה שאמר (פסוק י"ח) ועשית שנים כרובים וגו' משני קצות הכפורת ועשה כרוב אחד וגו' וכרוב אחד וגו' וקשה למה הוצרך לומר ב' פעמים המעשה ועשית ועשה. עוד קשה שכל הכתוב מיותר כי מאומרו מב' קצות הכפורת מובן הוא שכרוב אחד מקצה וגו'. עוד קשה למה אמר עוד על שני קצותיו. אכן רמז ה' למעשה ב' כרובים שיעשו בבית עולמים מלבד כרובים שיעשה משה, כנגד מה שיעשה לפי שעה אמר ועשית לנוכח כי הוא יעשה במשכן, וכנגד כרובי בית עולמים שרמז בתחלת דבריו

אמר ועשה לא דבר אליו לנוכח אלא כמצוה על עשיה אחרת לזמן אחר שמלבד ב' כרובים הנזכרים שהם מקצות הכפורת עוד יעשו מעשה אחר כרוב אחד מקצה מזה ואלו הם בפני עצמן כמו שכן עשאו שלמה שהיו רגליהם נוגעים בארץ ולא בקצה הכפורת, ופירוש מקצה במקום שכלה קצתו, ואולי שנתכוון בתיבת מזה לומר מלבד זה וחוזר אל הכרוב שהזכיר. ואחר כך חזר להתנות הכתוב ואמר כנגד כרובים שיעשה משה אמר מן הכפורת פירוש מגופו של כפורת תעשו את הכרובים שזכרתי בתחילת דברי שנים כרובים, וכדי שלא תטעה שחוזר אל הכרובים השניים לזה הזכיר פעם ב' תעשו שלא היה צריך לומר שכבר אמר ועשה אלא לומר כי אינו מדבר במעשה של כרובי המקדש אלא במעשה משה הוא מדבר ולזה אמר לנוכח תעשו, ועוד העיר ה' להבינך כן במה שאמר את הכרובים שלא היה צריך להזכירם כיון שבהם הוא עוסק ולא היה לו לומר אלא תעשו או תעשה אותם ומאזמרו תעשו את הכרובים גילה שאינו מדבר במה שלפניו אלא במה שלפני פניו כמו שפירשנו. ואמרו על שני קצותיו פירוש צריך שיעמדו על קצה הכפורת שלא תאמר הן אמת שיהיו מגופו של כפורת אבל אפשר שירדד להם רגליהם ויעמידם בארץ ולא על כפורת הארון, לזה אמר על שני קצותיו פירוש שיהיה העמידתם על קצות הכפורת ממש מה שלא התנה כן בב' של בית עולמים.

והנה שתמצא שבמעשה שעשה בצלאל אמר הכתוב כסדר כל האמור שנראה שכל האמור בכתוב ישנו במעשה המשכן של מדבר וישבו רבותינו ז"ל טעם הכפל שלא תאמר שתעשה ב' לכל קצה וכו' יעויין שם בדברי רש"י (פסוק י"ט), והנה אם לא היה לטעם שרצה לרמוז על כרובים השניים שיעשה לעתיד לא היה לו לכתוב תחילה סתם ועשית ב' כרובים ולחזור להסיר הטעות שלא תחשוב ב' מכל צד ויאמר כרוב אחד וגו' ומתחילה היה לו לכתוב ועשית כרוב אחד מקצה הכפורת וכרוב אחד וגו' (מקצה) תעשה אותם, אלא ודאי שנתכוון לרמוז כמו שפירשתי, ופשט הכתובים במקומו מונח כי הלא תמצא מה שפירש שמואל הרואה בפסוק (כ"ז י"ח) חמישים בחמישים אין זה פשט הכתוב אלא דרשה ולא נעקר הפשט גם לדרכינו הגם שישנו לפשט הכתוב ישנה לדרשה מכח הקושיא שהקשינו בסמוך. ועוד תמצא כי כאן במצות ה' דקדק לומר תיבת ועשה לדייק מה שפירשנו בה מה שאין כן במעשה בצלאל לא אמר ויעש יספיק בהערה. עכ"ל.

וראה את לשון קדשו של רבינו בעל התניא בתורה אור (דף פ"א), מכתב יד קדשו: ביאור

לענין הכרובים. כשהנוק' היא כנ"י עומדת פב"פ עם ז"א ושיוון בקומתן ומקבלת ג"כ המוחין דאו"א וכתר א' לשניהם. אזי נקראים אחים וזה היה ע"י קבלת התורה (דנפקא מחו"ב) פב"פ. והנה באצ"י נקראים אדם הגדול ואנפי רברבי להיות או"א"ס מלובש גם בכלים ולזאת איהו וגרמוהי חד. וע"י המשכן ובהמ"ק שצמצם שכינתו מבין בדי ארון בעשיה אזי נק' זו"נ אנפי זוטרי בגמרא והן הן הכרובים. ולפי שעולם העשיה עולה לאצ"י ג"פ בכל יום. לכן יש לכרובים כנפים פרושים למעלה לעופף לאצ"י. ונודע שהז"א הוא תכלית ירידת או"א"ס מלמעלה למטה בכדי להאיר אח"כ לבי"ע ע"י הנוק' שהיא אימא תתאה שהוא מקור בי"ע שבאצ"י. לכן כתיב כרוב אחד מקצה מזה הוא קצה או"א"ס שבו"א וכרוב א' מקצה מזה הוא מקור בי"ע ושרשם שבאצ"י שמתלבש בהם ג"כ או"א"ס ע"י המוחין דאו"א הנותנים בראש הנוק' ע"י ז"א בעלה דרך מעבר לבד ולא בדרך התלבשות ממש כמו שהוא בזמן שאינו שוה בקומתה עמו רק מהחזה ולמטה כנודע. והכרובים נעשים מקשה אחת מהכפורת שהוא בחי' כתר לשניה' וגם בחי' מקיף על הלוחות שבארון שהן בחי' יסוד אבא שנתלבשו בעשיה בזמן המשכן והמקדש ובזמן עליית הכרובים הם מעלים גם הכפורת והלוחות לאצ"י לכן כתיב סוככים בכנפיהם על הכפורת שהכפורת עולה עמהם ואחר החורבן נסתלקו זו"נ שבאצ"לו' למקומם ולא חזרו להתלבש עוד בעשיה גשמיות אף בבית שני כי נגזזו הכרובים. אלא רק בבחי' פנימית העולמות ע"י עסק התורה של התנאים שבימי בית שני ואחריו בהלכות שהן פנימית רצה"ע שלא נתגלה בח"ע הוא תורה שבכתב. וכנודע ממ"ש אשת חיל עטרת בעלה. עכ"ל.

וראה לפני זה מאמר נפלא בענין הכרובים עיין שם (תורה אור פרשת תרומה דף ע"ט), והצגנוהו לעיל על מקומו בס"ד.

וראה את לשון קדשו של רבינו המלבי"ם (שמות ברמזי המשכן): עוד צוה לעשות כפורת על הארון ועליו שני הכרובים, ומבואר בזהר בכ"מ שהכרובים הם תו"מ צדק ומשפט וכמ"ש בפרדס ערך כרובים, כי שורש התורה בא מעולם האצילות, תפארת תורה שבכתב, ומלכות תורה שבע"פ, ומשם מתפשטת למטה אל עולם הכסא שנגדו קה"ק ששם היה כסא ה' ושכינתו [שאל זה רמז בארון הנתון שם כנ"ל. וכמ"ש בב"ר (פ"א) שהתורה וכסא הכבוד קדמו לעולם, וה' אמר למשה אחוז בכסא כבודי והחזר להם

תשובה שנאמר (איוב כ"ו) מאחז פני כסא, כמ"ש בשבת (דף פ"ז), אולם הכסא מקבל את התורה מן שני הכרובים שבעולם האצילות, שיורדים דרך (המשך) [המסך] שבין עולם האצילות לעולם הבריאה כמ"ש בעץ החיים [שער אבי"ע] שבין עולם האצילות אל הכסא יש מסך, והמסך הזה מחבר עולם האצילות והבריאה והוא הכפורת שעל הארון ועליו שני הכרובים, ולכן צוה שיהיו הכרובים מן הכפורת (כמלכות) [כי מלכות] דאצילות שבה להיות עתיק דבריאה, וגג דבריאה הוא קרקע דאצילות כי רגלי בני עליה העליונה שהם זו"נ דאצילות דורכים ע"ג מסך ההוא כמ"ש בע"ח (שער אבי"ע פ"ב) והכנפים רומזים על השפע שמקבלים ממה שלמעלה מהם עת יגביהו עוף אל החכמה והבינה, וצוה שיהיו פורשי כנפים למעלה וישפיעו למטה ויסוככו על הכפורת וכן שיהיו פניהם איש אל אחיו כמ"ש במד' הנעלם (פ' אחרי מות) א"ר יצחק כל אתר דלא אשתכח דכר ונוקבא וכו' אוף הכא כרובים דכר ונוקבא וכו', ושם ופניהם איש אל אחיו משגחין אנפין באנפין וכד מהדר דכורא אפי' מנוקבא ווי לעלמא דהא צדק ומשפט מכוון כסאך, ובמקדש של שלמה היו עוד כרובים שעמדו על הארץ אצל הארון והיו של עצי שטים ופניהם אל הבית שהם רמזו על הכרובים של המרכבה כמ"ש בד"ה (א' כ"ה י"ה) ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ה', מבואר שכרובים שעשה שלמה הורו על הכרובים של המרכבה שהם בעולם היצירה, ובאשר במקדש שרתה השכינה בקביעות וגם הנהגת הטבע והמערכת בא מלמעלה עשה גם כרובים מכוונים נגד כרובי המרכבה שמנהיגים את האופנים שהם המערכה, וע"כ עמדו בארץ ופניהם היו אל הבית כי שם לא נמצא הזווג כמו למעלה, ולא היה מזהב טהור, והרמב"ן כתב שהם מט"ט וסנד"ל שהוא השפעת החיות אל האופנים, ובמדבר שלא היה עדיין משכן קבוע לא היו כרובים אלה, ואם לא היו חוטאים בעגל היה תיכף המקדש הקבוע, ולכן רמז לו גם כרובי שלמה במ"ש ועשית שנים כרובים וכו' ועשה כרוב אחד מקצה מזה, ר"ל וחזן משני כרובים שתעשה על הכפורת תעשה עוד כרוב אחד מקצה מזה ר"ל שיעמוד בצד הארון וקצהו, ועמ"ש ועשית שנים כרובים משני קצות הכפורת מפרש מן הכפורת תעשו ר"ל על הכרובים שעל הארון, ובצלאל שעשה לאחר העגל שלא היה עתיד להיות משכן קבוע ולא עשה רק שני כרובים אמר במעשה כרוב אחד מקצה מזה ולא אמר ויעש כרוב אחד כמו שאמר בצווי, ואמר שנית ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות שתחלה אמר זה להורות איך ישפיעו למוד התורה ע"י המקבלים אותה שיביאו את הבדים בטבעות היינו

שיראו וישמעו ויקבלו דברי ה' ויכינו א"ע אליה ועי"כ יהיו למודי ה' וה' יקבע תורתו בלבם ויתן את העדות אל הארון, ופה באר ההשפעה הבאה מלמעלה שע"י שיאירו המאורות העליונים השמש והירח ויגיהו אורם אל הכפורת יתן את העדות, ומפרש שזה יהיה ע"י שאועד לך שם ודברתי אתך וכו', והנה נפש רוח ונשמה משכנם בג' חלקי הגויה והנשמה משכנה במוח, ויש עוד שתי נפשות הנקראות בשם חיה ויחידה שהם אין להם מקום מיוחד בגוף רק חופפים עליו למעלה, אחד גבוה במעלתו מחברו ומשפיע על חברו, ואליהם רמזו שני הכרובים שהיו על הארון [שהיה נגד הנשמה שמשכנה במוח] והם פורשי כנפים למעלה כי משכנם בעולם העליון בצרור החיים ומשלחים אורם משם על הזוכים להם שאז יחזו ברוה"ק ויתנבאו ויראו מראות אלהים, וכן פניהם איש אל אחיו, ומשה זכה לנפשות אלה ועל ידם דבר עמו מעל הכפורת שעז"א ונועדתי לך שם.

גם למד דעת את העם בענין ההנהגה, כי באשר בשני הלוחות שבארון בלוח אחד היו כתובים חמש מצות שבין אדם למקום ועל לוח השני היה כתוב חמש מצות שבין אדם לחברו, והיו בישראל שני מיני מנהיגים, המלך ושריו שהיו ממונים מה' לעשות משפט ולבער כל עושי רשעה בין אדם לחברו, והכ"ג ומורי הדת היו ממונים ללמד את העם ולהשגיח על עבודת האלהים ומצות שבין אדם למקום, ונגדם עמדו שני הכרובים אחד הסוכך בכנפיו על צד האחד של הארון שבו הלוח המזהיר על מצות שבין אדם לחברו, והשני הסוכך בכנפיו על צד השני של הארון שבו הלוח המזהיר על מצות שבין אדם למקום, וע"כ עמדו שניהם על הכפורת הסוכך על הלוחות בכלל, והיה צריך ששני הכרובים יפרשו כנפים למעלה שיעשו הכל לש"ש ויתנשאו על כל עניני החומר ותאוותיו ושיהיו סוככים על הכפורת ומגינים על מצות ה' איש כפי עבודתו, וצוה שיהיו פניהם איש אל אחיו שהמלך והכ"ג יהיו עוזרים זל"ז, לא כמו שהיה בימי מלכי בית שני הרשעים שהיו משפילים כבוד הכהונה, כמ"ש (יחזקאל כ"ו) הסיר המצנפת והרים העטרה וכמו שפי' שם, ולא ככהנים הרשעים שהפихו מרד והרימו יד בכבוד המלכות, רק יהיו פניהם איש אל אחיו וכמ"ש (זכריה ו') ועצת שלום תהיה בין שניהם, וכן יהיו פניהם ר"ל מגמת פניהם אל הכפורת לחזק עמוד הדת ויראת אלהים ולשום משפט וצדקה בארץ.

לאפרושי מאיסורא

ידוע מכל הפוסקים האיסור לעלות להר הבית בזמן הזה. והיות וישנם זדים ממרים שבזמנינו המהרסים לעלות אל הר הבית, אציג בבאן תשובה שקבלנו מהרה"ג הרב מרדכי אליהו זצוק"ל בעצם כתב ידו, בנוגע לענין זה, שכותב שאסור מדאורייתא לעלות בזמן הזה, ובהיות שפסקיו מקובלים גם בחוגים שלהם, ועל ידי זה להסיר מבשול שלא יצטרפו עוד יהודים אחריהם ח"ו, וגם שהם עצמם יחזרו בתשובה.

כתב ידו של הרה"ג הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

אשר אליהו זצוק"ל
הרה"ג הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

נפסק להלכה שאסור מדאורייתא
לעלות בזמן הזה.

Im Andenken an:
Irene Bollag-herzheimr, ע"ה
Dr. Hans Jakob Bollag, ז"ל
ת. נ. צ. ב.ה.

Druck Finanziert duach die
Irene Bollag-herzheimr-
Stiftung
Basel

זכות הוצאת הספר, בסייעתא דשמיא,
ע"י זכאים ומזכים, מצדיקי הרבים
קרן בולג-הרצהיימר
באזעל
תעמוד להם הזכות עד עולם

לעילוי נשמת זקני

הרה"ח רבי יעקב צבי
בן הרה"ח רבי אברהם חיים
זצוק"ל
אפפמאן

בעמח"ס 'יגל יעקב'

איש חסיד רב חסד ומרבה להיטיב
ירא שמים מרבים צדקתו עומדת לעד
מתמיד עצום צדיק וקדוש תם וישר
אוהב ה' ובמצוותיו חפץ מאוד
מקושר לצדיקים ומתהלך בחסידות
גלב"ע ז' טבת תשנ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת זקני
הרה"ח רבי גדליה
בן הרה"ח רבי משה
זצוק"ל
מנדל

בעמח"ס 'אוצר של מדרש'
איש צדיק ירא ה' מרבה להיטיב
צם חמישים שנה למען כלל ישראל
מתמיד עצום בדברי התורה הקדושה
אוהב את ה' יתברך בכל לב ונפש
נלב"ע כ"ה אב תשס"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ

אבי מורי הר"ר יצחק בן הר"ר ברוך נאגער זצ"ל
מק"ק נורדלינגען בארץ אשכנז
מיינכן-ברלין-אמשטערדאם-מחנות וסטערבורג
ובערגען בעלזען
נפטר לבית עולמו בדמי ימיו בק"ק אמסטערדאם
ביום כ"ב כסלו שנת תש"י לפ"ק

לעי"נ

אמי מורתי זוגתו האשה הצדקנית מרת בתיה ע"ה
בת החבר ר' שלום גולדשמידט זצ"ל
נלב"ע ט' מרחשון תשמ"ה לפ"ק

לעי"נ ילדם

אחי היקר מנחם בן ר' יצחק זצ"ל נאגער
נספה באסון ביום י"א תמוז תש"ז לפ"ק
מנוחתם כבוד בבית החיים muiderberg ע"י אמשטערדאם

לעי"נ בנם

אחי היקר והחשוב החבר הר"ר שלמה בן ר' יצחק נאגער זצ"ל
נלב"ע בליל שמ"ע שמחת תורה בעיה"ק ירושלים תשס"ז
ומנוחתו כבוד בהר המנוחות, ירושלים

הוקדש ע"י ישראל בן יצחק נאגער

לעי"נ
חמי הר"ר שמשון רפאל זצ"ל
בן מוה"ר אברהם ערלנגר זצ"ל
נפטר לבית עולמו בלוצערן-שווייץ
ביום כ"ט שבט תשל"ד
ושם מנוחתו כבוד

לעי"נ
חמותי האשה הצדקנית
מרת גיטל בת רפאל הלוי ע"ה
לבית פערניך
נלב"ע ט"ז אלול תשל"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י ישראל בן יצחק נאנער

לזכרון עולם בהיכל ה' ולמצבת זכרון

לעי"נ

זקני אב אמי החבר ר' שלום בן ר' שלמה גולדשמידט זצ"ל
מפרנקפורט דמאין ואח"כ בק"ק הלברשטדט ולק"ק ברלין
בסוף ימיו בק"ק אמסטערדאם במדינת הולנד
נלב"ע במחנה של הנאצים ימ"ש מחנה בערגען בעלזון
ביום עש"ק פרשת מקץ כ"ט כסלו תש"ה לפ"ק

לעי"נ זוגתו אם אמי ע"ה

זקנתי הצקנית מרת פערל ע"ה

בת ר' ישראל פויכטוואנגער זצ"ל מק"ק פיורדא
נלב"ע במחנה בערגען בעלזען ביום ל' שבט תש"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ זקני אב אבי זצ"ל

הר"ר ברוך נאגער זצ"ל הי"ד

נהרג על קה"ש ע"י ריגה במדינת לעטלאנד (לעטביה)
ארץ אל תכסי דמו!

לעי"נ זוגתו האשה הצדקנית אם אבי זצ"ל

מרת שרה נאגר ע"ה

נלב"ע ביום הכיפורים ומנוחתה כבוד בפרנקפארט דמיין
ת.נ.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י נכדם ישראל נאגער, קרית ספר ארץ ישראל

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אברהם חיים בן משה אריה זצוק"ל הי"ד
אפפמאן מלאדז'

בנו הילד דוד ישעיה בן אברהם חיים ע"ה הי"ד

הרה"ח רבי משה אריה בן כתריאל דוד זצוק"ל הי"ד
אפפמאן מלאדז'

זוגתו האשה הצדקנית אלטא בת הרה"ח רבי צבי (הירש)
ראבסקי ע"ה הי"ד

הרה"ח רבי חנוך העניך בן הרה"ח רבי יעקב זצוק"ל הי"ד
קעניג מלינטישין

זוגתו האשה הצדקנית שרה רבקה בת הרה"ח רבי ישעיה
ע"ה הי"ד

נספו בשואה

ונקיתי דמם לא נקיתי וזה' שוכן בציון (יואל ד' כ"א).

האשה הצדקנית הענדל בת הרה"ח רבי חנוך העניך ע"ה

יהי זכרם ברוך

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה בן הרה"ח ר' ירחמיאל שמשון זצ"ל
מנדל

נלב"ע י"ז ניסן תשל"ו לפ"ק

זוגתו מרת שפרה ע"ה בת הרה"ח ר' פישל זצ"ל
נלב"ע ט' תמוז תשנ"ח לפ"ק

הרה"ח ר' מנחם מנדל בן הרה"ח ר' מרדכי זצ"ל שוחט
דור תשיעי של רבנים שוחטים מוהלים

זוגתו מרת מלכה ע"ה בת הרה"ח ר' יצחק אריה זצ"ל
לבית ביגון

נלב"ע ח' טבת תשנ"ב לפ"ק

ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אשר מרדכי זצוק"ל
בן הרה"ח רבי דוב בער זצוק"ל

פרידמאן
ווארשא - בני ברק

זוגתו מרת אסתר ע"ה
בת הרה"ח רבי ישעיה זצוק"ל
לבית גראנעביטש

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' חיים מנחם זצ"ל בן הרה"ח
ר' אברהם דוב זצ"ל ומרת חיה שרה ליבא ע"ה
ברקמן

מרת לאה גיטל (שמחה) ע"ה
בת הרה"ח ר' אפרים ברוך זצ"ל ומרת בת שבע ע"ה
לבית כהנא

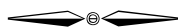
הרה"ח ר' אלתר חיים יעקב קאפל זצ"ל
בן הרה"ח ר' דוד זצ"ל ויהודית ע"ה
המבורגר

מרת פסיה בלומה ע"ה
בת הרה"ח ר' יצחק גרשון זצ"ל ושרה לאה ע"ה

ת.ג.צ.ב.ה.

לעי"נ

האברך היקר, חסיד ואיש אמת,
חינך ילדי ישראל לתורה וליראת שמים,
הרה"ח ר' יהודה ז"ל
ביבדלחט"א הרה"ח ר' דוד שיחי' לאוי"ט
נלב"ע כ"ו טבת תשס"ז

זכרון עולם, לנשמה טהורה,
נפש נקי, הבחור פתחיה ישראל ז"ל
ביבדלחט"א הרה"ח ר' צבי שיחי' לאוי"ט
נלב"ע ט"ו אלול תשע"א

לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת ברכה בת
הרה"ח רבי יהודה לייביש ע"ה לסקר
נלב"ע י"א חשון ה'תשס"ה

לעילוי נשמת
הרה"ח רבי יוסף בן הרה"ח רבי שמשון רפאל זצ"ל
ארלנגר
נלב"ע ט"ו סיוון ה'תשס"ה

לעילוי נשמת
הרה"ח רבי שלמה פנחס בן
הרה"ח רבי מרדכי מנחם מגדל זצ"ל מרקוס
נלב"ע כ"ה אב ה'תשנ"ו

לעילוי נשמת
מרת רבקה בת הרה"ח רבי חיים משה צבי ע"ה
נלב"ע ט"ו כסלו ה'תשל"ג

לע"נ

לאות זיכרון ולעילוי נשמת האי גברא יקירא
אבי מורי החבר ר' שלמה בן החבר ר' יצחק זצ"ל נאגר
שהיה ענונתן שיף עייל שיף נפיק, קירב רחוקים לאביהם
שבשמים, מל במסירות תינוקות ישראל, אוהב שלום
הלך בתום ויושר עם בוראו בהצנע לכת
עבד את בוראו בשמחה כל ימיו
נלב"ע ליל שמיני עצרת שמחת תורה תשס"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י בנו ר' יוסף שלום נאגר הי"ו
מאנטווערפען בלגיה

לע"נ

הרה"ח ר' יהושע צבי בן הרה"ח ר' יוסף זצ"ל
נלב"ע כ' אייר תשמ"א
זוגתו האשה החשובה רבקה לאה ע"ה
בת הרה"ח ר' יעקב זצ"ל
כ"ח טבת תשמ"ז

הרה"ח ר' צבי מנחם בן הרה"ח ר' חיים זצ"ל
י"ט כסלו תש"נ